

KĀ ES REDZĒJU TĀS LIETAS

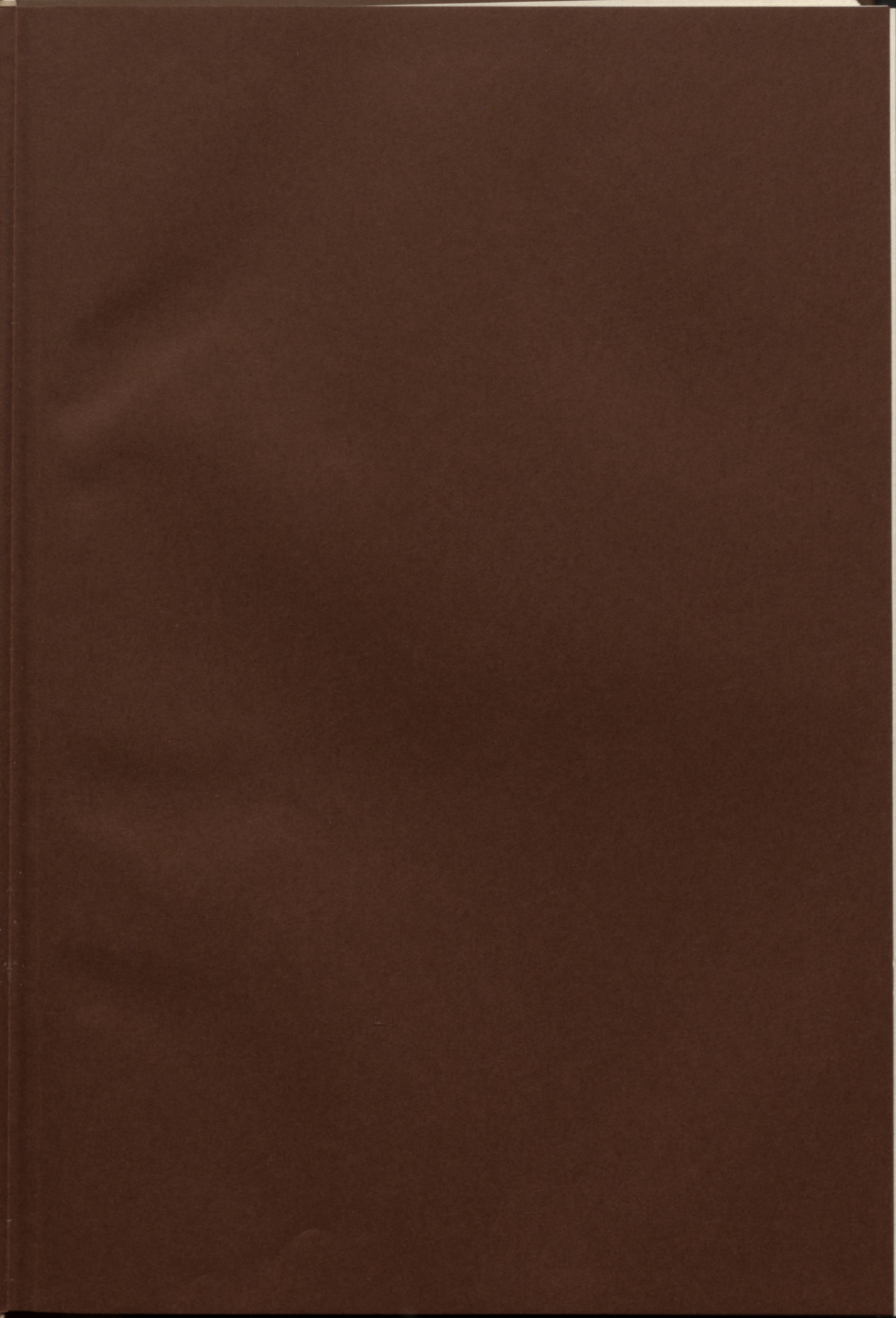
Dainis Grīvalds

MANA TĒVA JĀŅA GRĪNALDA
DIENASGRĀMATA

KONKURSS
2002. GADA
Godalga
dokumentālā
proza
NAMA GRĀMATA»

1940–1945

Akciju sabiedrība *Preses nams*

sadarbībā ar Latvijas Rakstnieku savienību un Latvijas Kultūras fondu 2000. gadā pirmo reizi rīkoja latviešu oriģinālliteratūras konkursu

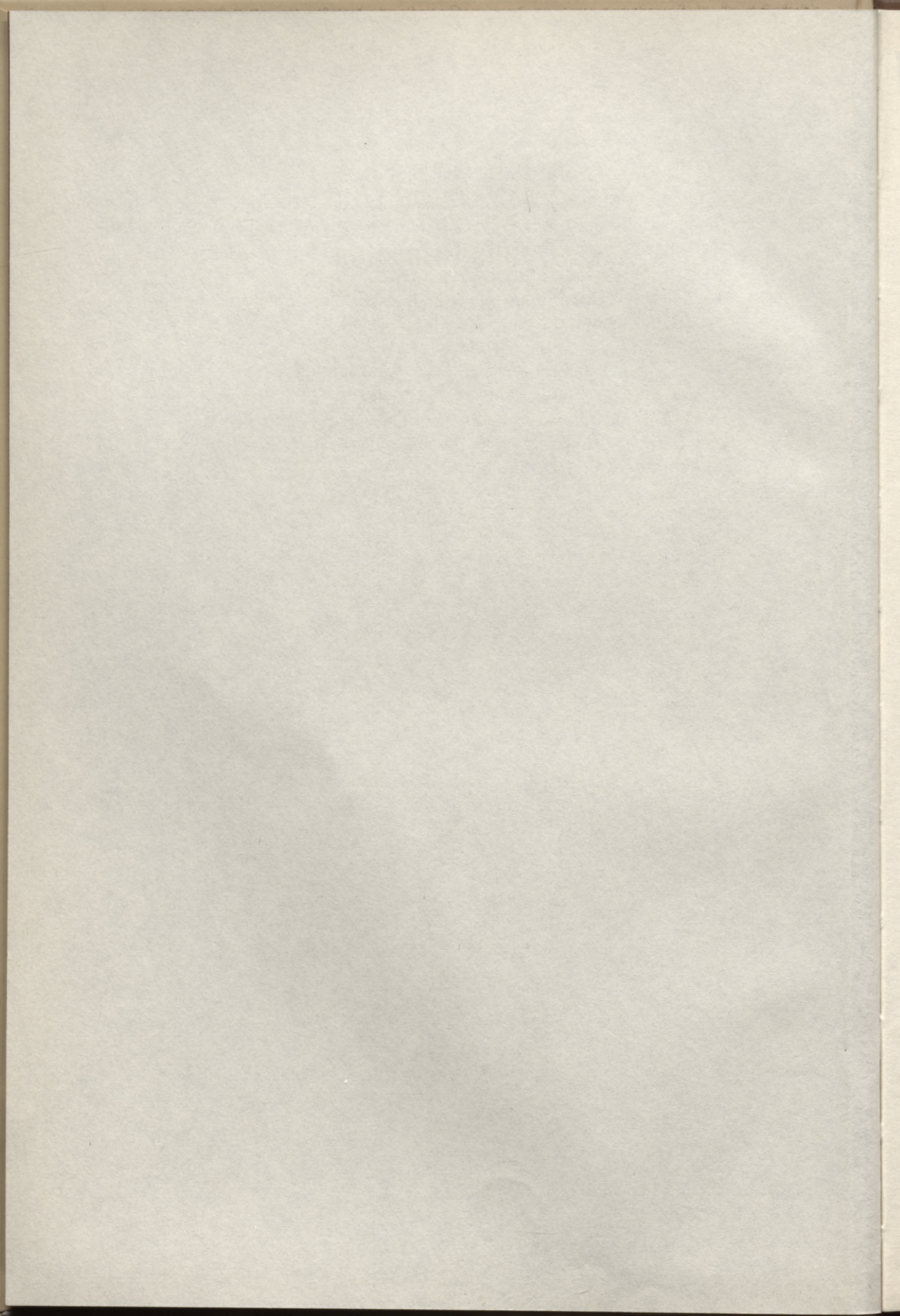
Preses nama Grāmata.

Tā mērķis – atbalstīt un veicināt latviešu literatūras attīstību.
Šīs grāmatas autors

Dainis Grīnvalds

ir viens no sešiem 2002. gada konkursā
godalgotajiem rakstniekiem.

Par 2002. gada konkursa laureātiem kļuvuši arī Andris Zeibots –
prozā; Edvins Raups un Uldis Bērziņš – dzejā; Inese Zandere un
Signe Kvaskova – literatūrā bērniem.

KĀ ES REDZĒJU TĀS LIETAS

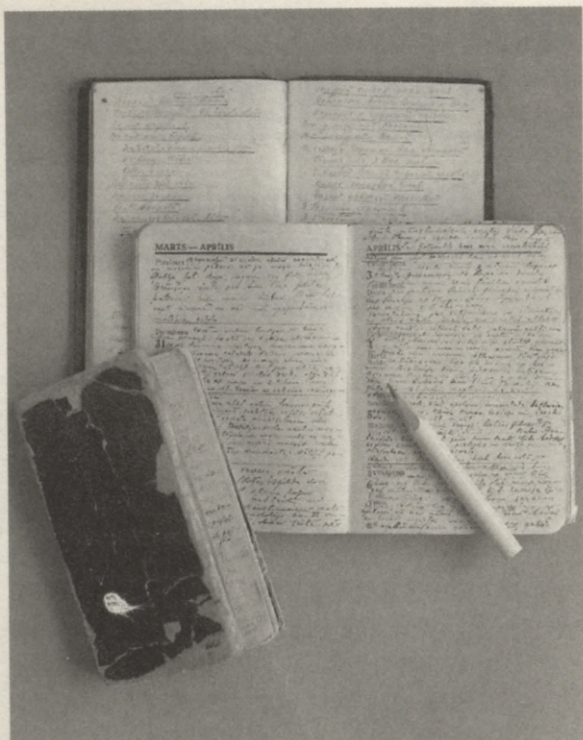
Dainis Grīvalds

MANA TĒVA JĀŅA GRĪNALDA

DIENASGRĀMATA

1940-1945

130912

Dažas no oriģinālajām tēva piezīmju
grāmatiņām (6,5x10 cm),
visu kara laiku nēsātas līdz,
reiz Jānim Grīnvaldam pat glābušas dzīvību.

Mana ar papīriem pieblīvētā planšete,
speciāli man šūta virsnieka sānu soma,
pilna ar dokumentiem, piezīmju
grāmatiņām, arī ar šo dienasgrāmatu,
rakstītu ļoti sikiem un normālam cilvēkam
nesalasāmiem burtiem, nu ir caursista līdz
pusei ar bumbu šķembām.
Beigts katliņš. Lauku somiņa ar Jāniša
vēstulēm, vēstuļu papīriem,
kladēm arī stipri urbta,
bet necauršauta. Pusi mājas sašķaida
bumba. Manā galā, pusotru metru
no manis guļ pustonnīga
nesprāgusi bumba... (91. lpp.)

2003-5
L 5

L 91

KĀ ES REDZĒJU TĀS LIETAS

Dainis Grīnvalds

**MANA TĒVA JĀŅA GRĪNVALDA
DIENASGRĀMATA
1940–1945**

PRESES NAMS

Apgāda vadītāja Astrida Iltnere
Redaktore Anija Brice
Rādītājus sastādīja Guna Kalniņa
Tehniskā redaktore Ausma Rudziša

Mākslinieks Alekssis Ķisis

Grāmata tapusi ar Latvijas Kultūras fonda atbalstu.

Grāmatā izmantoti Grinvaldu ģimenes arhīva uzņēmumi,
kā arī Ata Ieviņa fotoattēli prettitula lapā un uz 4. vāka.

SATURS

No mana tēva – Jāņa Grīnvalda – dzīves gājuma (1897 – 1940)..... 11

Pirmās atmiņas divarpus gadu vecumā. Astoņgadīgais parlamentārietis vēl pēc sešdesmit pieciem gadiem dzird 1905. gada revolūcijas dziesmas. Kauja ar židēniem. Pirmā dzīves skola – kļūsti par zagli. Pirmās darba vietas. Iemācos sikrakstu. Putilovietis. Atvadišanās no cara. Renstelēs mierīgi gulošie gorodovoji. Pēterburgā nodibinu politisku klubu latviešiem. Pats – lieks. No strādnieka par bankas ierēdni. Pirmā nesekmīgā cīņa ar korupciju. Labāk darboties pedagogijā. Mani denuncē sarkanajiem un baltajiem. Izdzīvoju, pateicoties Mārtiņam Luteram, kurš glābj arī impotentu vīru sievas. Aizbrauc mana pirmā un pēdējā boļševiku partijas biedra karte. Revolūcijas ideālisti un reālisti. Padomju Latvijas augstā dziesma un gals. Neatkarīgās Latvijas armijā. Uz leģendārā *Saratov. Šļāpa!* Apzagts vācietis atvainojas. Kritu «nacionālajā nežēlastībā». Zem pacelta Lāčplēša zobena. Balodis stāsta par Ķīnas komunismu. Visi zina, ka Grīnvaldu nošaus, viņš pats vēl šaubās. Balvos – pirms un pēc vēlēšanām. Nošaušana ar karatiesu un bez tās. Kapa bedres vietā nonāku ģimnāzijas sagatavošanas kursos. Kā allaž, nelegāli. Pāri likim pie gatavības apliecības. Valsts ierēdnis un mūžīgais students, un klintietis, un gādīgs ģimenes tēvs, un cīnītājs pret korupciju, un sociāldemokrātu funkcionārs, un sisenis, un kauslis... Ko darīt ar Stučkas liki? Kā aplaupīt valsts kasi? Brīvās Latvijas pēdējās priekšvēlēšanu cīņas. Ulmanis sola puču. Neviens netic. Dzīve Centrālcietumā un Liepājas «sanatorijā». Pensijā – nepilnu 40 gadu vecumā. Pludmales volejbolists. Sešus mēnešus vērtie Ulmaņlaika joki. Kas īsti notiek Maskavā? Kam ticēt? Mans visjautrākais arests. 17. jūnijs.

1. Padomju gadā (1940 – 1941)..... 57

Demonstrācijas. Es – bezpartejiskais CK aģitators. Bankas un korporāciju likvidators. Gribu partijā! 1. ģimnāzijas inspektors.

Vēl neprotu runu beigt ar Staļinu. Pagātne noķer aiz rokas... Latu pielīdzina rublim. Dēls iet manās pēdās. Kā nekomunists pelnu par daudz? Saņemmu piecistabu dzīvokli. Jau rajona skolu inspektors! Lats izņemts no apgrozības. 14. jūnijs man iet secen. Braucu uz Maskavu par savu naudu. Kara nebūs. Man sākas karš pie Padomju Savienības kartes no dārgakmeņiem.

2. Kolhozā. Latviešu divīzijā (1941 – 1942) 72

Pāri robežai netiekam. Žurkas bēg. Neaizbraucam uz Kirovu. Staļina kolhozs Jurčakovā. Strādājošie, sliņķi un uzdzīvotāji. Vēl neticu, ka sociālismā ir iespējams zaglis. Iesaukšanas pavēste. Ko darīt ar Jānīti? Pirmie amati. Pirmās utis. Zvērests un tukši solījumi. Bezgalīgās kadru rokādes. Ziņotāju ielenkumā. Tīrīšanas. Utu kļūst vairāk. Pēkšņi uz fronti! Varēsim paēst! Kaujas pie Maskavas. Salstam nodedzinātās sādžās. Zaudējumi – ne mazāk par sastāva pusi. Krīt mans vienīgais kara gadu draugs. Naida plaisa ar intendantūras «žurkām». Izmisīgas kaujas. Veicu nelielu varoņdarbu. Atkāpšanās. Padodos ārstiem.

3. Hospitāļi (1942) 102

Uz hospitāli slimie iet kājām. Pirmais kara pavasaris – skaists un slapjš. Prokurors – spekulants. Atkal ceļā. Atkal kājām. Glābj pusbārenīte. Ešelonā. Hospitālis teātri. Harkoviešu un pārējo ciņas, mēs – upuri. Mūžam rijīgie *poļitruki*. Dēls miris – Jāniša vairs nav. Neaptveramās skumjas. Mani operē. Uz daļu – bez sanatorijas un atvaļinājuma. Kopīgā bedre kapsētā. Es – morālajā bedrē. Vienīgā ticība – jaunažiem zēniem. Pie mūsu (vai mūsu?) Latvijas valdības ieiet nespēju.

4. Atkal pie savējiem. Vai savējiem? (1942) 120

Būšu vēsturnieks! Laimīgs! Mūsu divīzijai – Gvardes nosaukums. Viena ebreja dēļ jāpārraksta hronika. Vēsture par atkāpšanos no Rīgas, par iznīcinātajiem latviešu iznīcinātāju bataljoniem. Mans uzvārda brālis – ļaunais, nelaimīgais muļķis. Katru nakti mani apciemo Jānītis. Darbs atzīts par labu, pats – vēsturei lieks.

5. Astoni mēneši skolas solā Urālos (1942 – 1943) 131

Atkal ceļā. Es vienīgais bez drēbēm. Revolūcijas gadadiena un nakts. Bezgalīgās mokas ar atestātu. Ievēlēts biedrutiesā. Labākais slēpošanā un arī mācībās. Māžošānās ar stažēšanos. Pie latviešiem Sverdlovskā. Čebarkuļos grib mani paturēt. Ceļojums pa

kara laika kolhoziem. Es – pirmrindnieks malkas sagādē. Palidzu sievietēm. Palidz dzeja. Ieskaitīts apakšpulkvežu grupā. Virsnieki neatšķir kokus. Nopērku pulksteni. Lekcijas klausos no torņa. Mans liktenis – gladiatora liktenis. Aņa. Atkal Maskavā. Latviešu daļām lieks. Sāpes. Vienaldzīgo valdības mītnē. Būšu automobilists!

6. Lai top 191. atsevišķais autotransporta bataljons!

Krievija. Baltkrievija. Ukraina (1943 – 1944) 160

Pirmās intrigas. Tomēr amatu dabūju! Rijīgais *poļitruks*. Pirmā izlaupīšana. Grīnvalds sāk iepazīt kazakus un automobilistus. Atkal kaujas. Ciņa par pārtiku, lupatām un... pašu galveno. Dzeru šampanieti. Ciņa ar utīm. Vajā vecie iztrūkumi. Dāvanas. Pirmās sarunas ar gūstekņiem. Braucieni, braucieni, braucieni... Pirmās pašsagādes. Pirmais leitnants – nošāviens aiz izmisuma. Baltkrievijā mūs mīl. Es esot *boltologs*. Jaungads ar kaušanos. Pa latviešu esesiešu pēdām. Visur tifs. Man ordenis. Un skauģi. Un spiegi. Grīnvalds – stridus ābols. Ukrainā mūs mīl jau mazāk. Pirmie buļbovcieši. Braši virsnieki šauj uz aitām no vilciena. Es – kapteinis. Kafija mani nīdējiem. Patriots par 2000 rubļiem. Atsaucīgās *soldatkas*.

7. Polijas atbrīvotāji (1944 – 1945) 242

Mūs vairs nemīl nemaz. Muižās. Mani nefotografē. Mans labvēlis gāzts. Šakāļi liksmo. Enciklopēdiska vārdnīca neesot iespējama. Pirmie millerovieši. Poļu traģēdija pēc traģēdijas. Sagādes – sagādes. Mihejevs noindēts? Mums sāk rādīt kino. Ruža. Cūkas slimo, bet ganāmpulks aug. Brīnumpirts. Oktobra svētkos – kaušanās kā nākas! Juzefa un Haļina. Murgainā artilērijas diena. Tā arī neietieku partijā. Mūsu ģenerālis – speciālists pareizā apdzirdīšanā. Bandīts un slepkava Dobriņins. Pēdējais kara Jaungads. Gandrīz mīlestība. Vēl viens labvēlis atvadās. Ar polietēm uzmanīgi – ne visi to prot. Maršala Žukova pavēle pārvērš vīnu kvasā. Mēs preti latviešu 15. divīzijai. Poļiem *barahlo* patronu vietā, taču gūstekņu šaušanai tās atrodas.

8. Vācijas izvarotāji (1945) 281

Pirmā vācu pilsēta. Pirmā vāciete. Glābju kristālu un porcelānu. Par to varonis. Glābju vācietes. Par to nodevējs. Latvietes, lietuvietes, krievietes, vācietes... Kāda starpība. Trīs četri izvarotāji – nekas, bet, kad nāk desmitos... Slepkavības liecinieks. Priekšnieku

kastes, mēbeles, vagoni. Naida un visatļautības apoteoze. Organizēju fermas un darbnīcas. Sāku saprast latviešu Dainas. Pirmais un pēdējais mūsu bataljona kaujas piedzīvojums. Varoņi vārdos un darbos. Vācietes saprot viriešu dzimumbadu. Vai spēšu aizsargāt vācu meitenes? Berline. Potsdama. Lopi. Lopi. MIERS. Kad būs cilvēkiem labs prāts?

Par Jāņa Grinvalda dzīves gājumu pēc 1945. gada maija	318
Kā radusies šī grāmata	323
Personu rādītājs.	326
Ģeogrāfisko vietu rādītājs	336

No mana tēva – Jāņa Grīnvalda – dzīves gājuma (1897 – 1940)

Mans tēvs, Jānis Grīnvalds, dzimis Bilskas pagastā (netālu no Smiltenes), 1897. gada 13. aprīlī (pēc vecā stila 1. aprīlī). Par šo dienu runājot, ka tajā Dievs Velnu no debesīm nosviedis, un tēvs bija pārliecināts, ka viņa raksturā tas ir redzams.

Jāņa Grīnvalda tēvs, arī Jānis, bija kalps. Māju iepirkšanas laikā viņš esot atteicies no piedāvātām Varicēnu mājām Bilskas pagastā, filozofēdams šādi: «Vai aug, vai neaug, bet saimniekam jāmaksā muižai un kalpiem alga un jādod «diputāts». Bet kalps saņem, kas pienākas, un dzīvo bezrūpīgāki nekā saimnieks.» Mana tēva māte bijusi saimniekmeita, kas tomēr izgājusi pie kalpa. Ģimenē ir četri bērni. Bez mana tēva, Jāņa, vēl vecākais brālis Hermanis un divas jaunākas māsas – Cillija un Vera. Tēvs atmiņās savus vecākus raksturo šādi:

Māte mani daudz mācīja un pamācīja ar sentencēm. Tēvu es mīlēju vairāk viņa mazrunības dēļ ar mani. Tēvs bija iecienīts sabiedrībā labsirdības, bagātā dziesmu pūra, parunu, rotaļu un skaistās balss dēļ. Izpalīdzīgs citiem bez mēra, reizēm piemirstot ģimenes intereses.

Mana tēva pirmās atmiņas ir no divarpus gadu vecuma, 1899. gada rudens. Viņš raksta:

Tēvs un māte pļāva labību, bet es brāļa Hermaņa uzraudzībā atrados ēžas malā. Draugos mums piesitās sivēns jeb visa cūka. Viņa uzvedās cūciski, pūlējās atņemt man maizi (vai bija virsū sviests, neatminu). Brālis, nespēdams aizraidīt viešņu ar labu, svētās dusmās paķēra akmeni un sviēda cūkai, bet trāpīja man pa galvu virs labās uzacs. Brēcu, cik mācēdams. Es vēl šodien redzu, kā no rudzu druvas atdalās māte un skrien milzu soļiem, kā līdz ceļiem kailie stilbi zib. Aiz viņas tēvs. Cūka pazūd. Plīst veļas gabals. Siltās asinis tecēt apstājas. Man ir tik labi mātes klēpī. Man šķiet, ka šajā briesmīgajā notikumā vismierīgākais biju es.

*Jāņa Grīnvalda ģimene 20. gadsimta pašā sākumā –
tēvs, māte, vecākā māsa Cillija (no kreisās),
vecākais brālis Hermanis, Jānis pats, jaunākā
māsa Vera*

Liela sāpes es neatceros. Bet manas mātes – jaunas sievietes – skrejošais tēls ļoti skaists dzīvo spilgts manās atmiņās. Sānos labajai acij īpatnēja rievu vēl šodien dekorē manu seju. Pametu acis spoguļi – rudzu lauka «traģēdija» manu acu priekšā, taču ne kā rūgtā, bet salda atmiņa.

Jau 1902. gada Jūrgos mana tēva ģimene pārnāk dzīvot uz Smiltēni. Tēva tēvs paņēmis no laukiem līdzīgu pašu izaudzēto ķēvīti, ratus un ragavas un kļūst par Smiltēnes smago ormani. Tad Smiltene veidojas par amatniecības un tirdzniecības centru lielai apkārtnē. Piektdienās uz nedēļas tirgu sabrauc pārdot un pirkt laucinieki no lielas apkārtnes. Daudz ir Smiltēnē tirgotāju, bet līdz ar to arī ormaņu, kuri piegādā preces no 36 kilometrus tālās Valmieras, kur bija tuvākais dzelzceļš. Turpveda naudu – zeltā, sudrabā un papīrā (ormaņi nemīlēja zelta un sudraba naudu – var ceļā aplaupīt, ērtāka paslēpšanai ir papīra nauda). Atpakaļ nākušas silķes mucās, sāls, cukurs, petroleja, metāla lauksaimniecības ri-

ki, naglas u. c. Pat desas tējnicai veduši no Valmieras. Smiltene auga uz firsta Paula Livena zemes. Visi namnieki nomāja zemi uz 99 gadiem no muižnieka.

Astoņu gadu vecumā tēvs piedalās 1905. gada revolūcijā. Tieši tā – piedalās, jo viņa tēvs kļuvis par smago ormaņu komitejas priekšsēdētāju.

Sēde, kurā izstrādāja un pieņēma jaunus tarifus, notika manu vecāku dzīvoklī, Dārzu ielā 4, drēbnieka Riekstiņa mājā. Vitola rakstiski sagatavotos tarifus ielika zilās aploksnēs un nodeva man. Es, kā spārnots Merkurs, priecīgs devos pie tirgotājiem. Tie, kad agrāk nācu mātes uzdevumā iepirkties, bija pret mani neparasti laipni: «Ko vēlas zēns ar lielām acīm?» Reizēm, ja pirkums bija lielāks, pat nežēloja man pasniegt ledus

konfekti. Šoreiz es jutots dziļi aizskarts no viņu vēsuma. Aploksnes viņi saņēma, neteikdami ne vārda, bet droši vien nojauta, kas tajās ir iekšā. Ar jauno tarifu tirgotāji tomēr rēķinājās, pēc tā norēķinājās ar ormaņiem.

Nenoliedzami, 1905. gada revolūcija izveidoja mana tēva pasaules uztveri, līdzīgi kā ļoti daudziem viņa paaudzes cilvēkiem. Tēvs atminas:

Ar katru nākošo mītiņu tauta varenāki dziedāja revolucionārās dziesmas. Es, puika, ārkārtīgi dziļi pārdzīvoju kā dziesmu vārdus, tā varenās melodijas. Rakstot šīs rindas, dziesmas atkal skan manās ausīs. Nē! Ne ausīs, bet visā manā būtņē, jo pašreiz es esmu stipri kurls, bet dziesmas skan, un es klausos tanīs un atkal pārdzīvoju tās manas bērnības lielās un skaistās dienas.

Un tad jau klāt soda ekspedīcijas.

Kāds neapķērīgais izskrēja uz pļavas un diķi līdz vidum iekšā. Es ieiektu bēgt pāri diķim un sētām uz Bergmaņa vai mūsu mājas dārziem, zaldāts diķi varbūt nosliktu, tā šaujot, varbūt netrāpītu. Bet šis tik stāv, durklis aizvien tuvāk un tuvāk vēderam. Mani nervi neizturēja, es pazudu. Visu mūžu redzu, ka zaldāts dur cilvēku. Sekoja otrs skats. Uz nestuvēm caur mūsu māju nesa uz slimnīcu sasistu pristavu. Viņš bija kluss, bet nestuvēs bija ļoti asiņains ķermenis. Pēc abiem šiem skatiem sekoja pirmā bezmiega nakts manā mūžā. Lūdzu tēvu nākt man klātgulēt. Šīs ainas joprojām man reizēm uzpeld smagos sapņos.

Smiltē soda ekspedīcija nošāva revolūcijas dalībnieku Palkavnieku no Gaujienas. Viņš bija atvests ar dēlu uz Smiltēni, kur tēvu dēla klātbūtnē nošāva pie Tepera ezera sākuma, pie priedes pakalnā. Dēlu pēc tēva nošaušanas pārveda atpakaļ uz muižu un novietoja pie Vidus ezera elektrības ražošanas mājā. Tur priekšā bija mans tēvocis Pēteris Akmens. Dēls šausminājās par nāves soda izpildi, būdams pārliecināts, ka rīt arī viņu nošaus. Viņa vaimanāšana pārgāja izmisīgā kliegšanā. Jau neklis zaudēja prātu. Tēvocis cieta no nelaimīgā kliegzieni un rītā gaidāmā. Kaut nepalikot arī viņam ārpriekšam! Sardze nelikās ne zinīs. Dēlu rītā nenošāva, bet aizsūtīja uz Strenču vājpriekšam slimnīcu, kur viņš miris ap 1933. gadu, neatgūstot veselību. No rīta tēvoci veda kalnā uz muižu. Pretī skanēja vīrieša moku kliegzieni. Akmeni pieveda pie sola, kur bija piesiets vīrietis, ko ar pletnēm pa asiņainu muguru sita divi kazaki. Trešais kazaks skaitīja sitienus. Tuvumā stāvēja virsnieki un sardze. Tēvocim, redzot šausmīgo skatu, uzplaiksnīja priecīgs cerību stariņš – varbūt viņu nevedīs uz nošaušanu, bet pērs! Simts bija noskaitīts. Asiņainais augums vēl raustījās, kunkstēja, rādīja dzīvības pazīmes.

Tikai ne mirt! Varbūt izturēšu! Akmens nervozi gribēja izģērbties. «Stāt» – uzkliedza virsnieks. «Vai redzēji? Saprati? Nu tad ej!» Nāves aukstums izskrējis tēvocim caur smadzenēm un ķermeni. «Ej!» – tūliņ, tūliņ atskanēs šāviens mugurā. Ne dzīvs, ne miris kustējies uz priekšu. Attālums pieaudzis. Šāviena nebija. Pelēks, bārzdains, šaudīgām acīm ienāca mūsu istabā tēvocis. Pērto viņš nav pazinis. Pērti tika daudzi.

Ļoti savdabīgas ir mana tēva atmiņas par pirmo skolas dienu.

Savulaik, vecākajam brālim, ejot uz skolu, bija jāiet gar žīdu apdzīvotām mājām. Židēni uzbruka viņam, rupji apvainoja un piekāva, pat atņēma cepuri. Brālis nāca raudādams mājās. Visu mūžu brālis bija miermīlīgs cilvēks, bet bērnībā sevišķi. Es tad biju veselīgs zeperis, bet man tikai pieci gadi. Spēku nepietika, lai aizstāvētu 8 gadi veco brāli, bet manī brieda milzīgs, asinskārs naidis pret Jēzus Kristus krustā sitējiem. Es zvērēju atriebt kā par brāli, tā par Kristu. Izdevība radās, tikko sāku skolas gaitas. Blakus mūsu skolai, aiz neliela sakņu dārziņa, bija iemitinā-

jusies neliela žīdu skoliņa. Tas bija pietiekams iemesls kara darbībai. Skolotāja dzīvokļa logi izgāja uz skolas pagalmu, un es priecājos, ka skolotājs varēs redzēt, kā es karoju, protams, ne viens pats. Un viņš redzēja, kā akmentiņi lidoja no vieniem uz otriem. Mūsējie sasniedza viņus, viņu artilērija nerasniedza mūs. Man, ejot klasē, nebija nojautas, ka mani gaida barga soda diena. «Kas svieda ar akmeņiem židēniem?» Es lepni piecēlos. «Kas vēl svieda?» Nepiecēlās neviens. Bībeles Simsons ar ēzeļa žokļa kaulu bija nositis tūkstoši filistiešu, es ar pāra akmentiņiem biju sakāvis visu žīdu skolu. Biju lepns. Skolotājs ieklupa manos matos un gribēja plēšot locīt manu galvu uz augšu un uz zemi, bet neiznāca. Es ar rokām iekēros di-

Bērni jau paaugušies: Cillija (no kreisās), Vera, Jānis un Hermanis ar vecākiem

vos solos, sasprindzināju kaklu un galva velocījās. Skolotāja dusmas pieņēmas. Starpbrīdī puikas ņēma no maniem pleciem pa šķipsnai matu piemiņai par šodienas kauju. Noslēpums: man matu plēšana nesa-gādāja lielas sāpes. Māte to tā arī nekad neuzzināja. Tēvs nekad neplē-sa manus matus, bet tad, kad viņam likās, ka tie par gariem, apgrieza.

Ģimenei neiet labi. Sliktajā, nomātajā kūti, vircas bedrē noslikst zirdziņš, gādādams jaunu, tēvs iedzivojas parādos, un dēlam, manam tēvam, jāiet par ganu svešos ļaudis. Iztikšana nav viegla, bet ļaunākais ir morālā izvēle, kuru vēlāk dažādās variācijās tēvs piedzīvo visu mūžu.

Lopus man lika ganīt kaimiņu saimnieka Dāmes ganībās. Reiz mani pieķēra pats Dāme. Vai es nezinot, ka ganot viņa zemē? Es klusēju. Viņš kā hernhūtietis – brāļu draudzes loceklis – ne lamājās, ne draudēja, pa-rādīja robežas un teica, lai tās ievēro. Bet mani darba devēji pateica – blēņas, vai viņam zemes trūkst. Es pārdzīvoju lielas dvēseles mokas. To-mēr visu armiju pretinieka daļā nelaidu, bet ganīju uz robežas, lai arī ma-ni ragaiņi ar robežu daudz nerēķinājās.

Tēvs iegūst tam laikam labu izglītību – piecas klases. Ar tādu bagāžu var jau pretendēt uz inteliģentu darbu, un 1912. gadā Jānis Grinvalds sāk strā-dāt Smiltēnē par darbveža palīgu pie mirtiesneša. Pēc tam par skrivera pa-līga palīgu pagasta valdē un jau saņem algu – trīs rubļus mēnesī. 1914. ga-da jūnijā viņš karjeru turpina Krievijā kā notāra palīgs Pleskavā, kur saņem

jau 15 rubļus mēnesī. Tur tēvs apgūst sik-rakstīšanas māku, jo cara notāram valsts nodeva jāmaksā nevis pēc apstiprināto do-kumentu skaita, bet aprakstītajām lapām. Tas vēlāk izrādās izšķiroši šai dienasgrāma-tai, jo tēvam visu kara laika dienasgrāmatu izdodas satilpināt dažās mazās grāmatiņās, kuras visur var iznēsāt līdzi. 1914. gada de-cembrī ar radnieku Apsišu palīdzību, kuri strādāja Kara ministrijas sistēmā kā ieroču pieņēmēji no Putilova rūpnīcas, tēvs kļūst par šrapneļu galviņu pieņēmēju Putilova rūpnīcā, Petrogradā. Šeit viņš redz caru.

Jānis Petrogradā, 1915. gadā

Cars 1915. gada 31. martā ar Nikola-ju Nikolajeviču, savu tēva brāli, ieradās rūpnīcā, lai paceltu strādniekiem štim-mungu. Viņš gāja garām tieši manam

darba galdam, taisot pagriezianu pie mana galda pa kreisi. Neliela, pasika auguma vīriņš ar nedzīvām, pelēkām acīm un savītušu bāli pelēku seju. Tēvocis Nikolajs Nikolajevičs, samērā gara auguma iesirms vīrs ģenerāļa formā, kūkumu mugurā, iesārtu degunu un veselīgu seju, bija iespaidīgāks. Caram bija vēl aste – svīta – bez mazākā efekta uz mani un citiem strādniekiem. Noskaņojuma pacelšanas vietā iznāca tāda kā atvadīšanās no strādniekiem, saviem pavalstniekiem. Revolūcijas sākumā Putilovā strādāja ap 44 000 strādnieku un kalpotāju. Lielākā rūpnīca Krievijā.

Pirms pašas revolūcijas, deviņpadsmit gadu vecumā, salīdzināmās cenās tēvs pelna vislielāko algu mūžā – 229 cara rubļus un 50 kapeikas mēnesī, tomēr vēlas kļūt par revolucionāru.

Jānis, gluži vienkāršs Putilova rūpnīcas strādnieks (vidū), ar darbabiedriem Petrogradā pirms revolūcijas

Es biju no Rīgas drukātavas ipašnieka Leiņa nopircis beļģiešu brauniņu. 1917. gada 27. februārī uz ielas, kur pagāja visa mana diena, jutot kā īsts revolucionārs. Visu gaitas veda uz centru. No Pēterhofas un Orānienbaumas puses Petrogradā pa šoseju ieplūda zaldātu masas, kuras bija nolēmušas pievienoties revolūcijai. Uz viņiem no Putilova lietuves atklāja ložmetēju uguni. Radās apjukums. Bet tas nevilcās ilgi. Šāvēji pie saviem ložmetējiem apklusā uz visiem laikiem. Dodoties uz centru, bieži sastapām ielu malās mierīgi gulošus gorodovojus. Viņiem bijusi pavēle no namu bēniņiem šaut uz strādnieku masām ielās (vairākus desmitus strādnieku nošāva). Trokšņotājus vienkārši nometa uz ielas. Bruņotu vīru grupas devās namos, un cara balsti lidoja no bēniņiem un pievienojās renstelēs jau mierīgi gulošajiem. Visa mana būtne gaviļēja revolūcijas uzvarai. Gribējās iet uz cīņu vietām, būt klāt pie visiem notikumiem. Kaut ko lielu veikt revolūcijas labā. Ko, īsti nezināju. Ceļš

veda uz Ņevas prospektu, tālāk uz Smoļniju. Tur viss kustējās kā skudru pūznī. Es ar onkuli bijām tādas skudras, kas skrēja, steidzās, bet bez apzināta mērķa. Manās darbnīcās notika arodbiedrības organizēšana un pilnvaroto vēlēšanas. Sveša balss par pilnvaroto uzstādīja mani. Ievēlēja. Piedalījās daudzās sanāksmēs. Grupas un strīdi. Strīdi notika arī mazos mītiņos uz ielas. Kurš runātājs ko īsti slavēja, dažreiz grūti bija saprast un izvēlēties, kam piekrist. Reiz sākumā kļiedzu pret vienu, kuru beigās atzinu par prātīgāko.

Tēvs tā vai citādi bija izvēlējis savu dzīves ceļu. Tālāk vēl fragmenti no 60. gadu beigās rakstītajām atmiņām, jau bez komentāriem, un tad sekos pats galvenais – 1940.–1945. gada dienasgrāmatas.

Putilovā bija daudz latviešu. Pēterhofas parkā sasauca, domāju, boļševiki, latviešu mītiņu. Bērziņš nosodīja latviešu strēlnieku bataljonu – pulku organizēšanu un triekšanu bezcerīgos uzbrukumos, kuros gāja bojā tūkstošiem latviešu. Arī es pieteicos pie vārda. Pirmo reizi mūžā tribinē. Galvenā doma – tikt laimīgi lejā. Tomēr pateicu, ka Narvas rajona latviešiem vajag nodibināt politisku klubu, kas apvienotu viņus politisku jautājumu noskaidrošanā. Klubu nodibinājām. Es izdabāju no Petrogradas zemstes atļauju izmantot Narvas vārtu tuvumā esošās zemstes skolas telpas. Mana āriene imponēja zemstes darbiniecēm. Viņas gribēja man izsniedzamajā atļaujā ierakstīt kārtu – muižnieks – un satrūkās, kad paziņoju – zemnieks. Slaidis, labi ģērbies, ar «katliņu» rokās, neparasti bāls, ar neparasti lielām acīm, 20 gadus vecs, pieklājīgs valodā un uzvedībā un piepeši zemnieks, pat ne «meščaņin» (pilsonis). Reģistrējām iespējamus biedrus, nodrukājām biedra kartes un sasaucām dibināšanas sapulci. Es biju protokolists. Arī mani uzstādīja valdes kandidātos. Kandidātus raksturoja. Pa to laiku pats kandidāts atstāja zāli. Mani esot raksturojis galvenais boļševiks Bērziņš – lai gan es neesot boļševiks, tikai bezpartejiskais boļševiks, bet ļoti aktīvs un spējīgs darboties klubā labā. Es dabāju visvairāk balsu. Biedri valdē man nolēma izsniegt pirmo biedra karti Nr. 1 uz Jāņa Zaļmeža vārda. Tā gāja bojā Tēvijas kara laikā.

Manis dibinātais klubs bija vieta, kur boļševiki organizēja latviešu bezpartejiskās masas. Jūlija beigās un augusta sākumā, sestā boļševiku partijas kongresa laikā, mani biedri, boļševiki, dežurēja klubā bruņojušies – pie jostām pat granātas. Kongresam te bija droši. Kurš špiķis uzdrošinātos bāzt degunu skolā, kurā oficiāli mitinājās latviešu politiskais klubs ar tik briesmīgi bruņotiem vīriem un bargām sejām? Ja būtu uzdrošinājies, kļūtu mēms burtiskā nozīmē. Valdības autoritāte bija ļoti

zema, viņas špikus netaupīja. Nojautu, ka klubā notiek kaut kas ļoti nopietns. Es kļuvu lieks viņu vidū.

Sakarā ar ieroču rūpnīcu darba apturēšanu 1918. gada janvārī es kļuvu brīvs un tūdaļ ieslēdzos darbā nacionalizētās tautas bankas 4. nodaļā, kura atradās Nevass prospektā, bijušajā Sibīrijas bankā. Banku nacionalizācija bija izsaukusi buržuāzisko ierēdņu streiku, sabotāžu un kaitniecību. Jaunie atnācēji, mēs, tomēr ātri sākām saprast banku grāmatas un atšifrēt kontus tajās. Atšķīrām patiesos ierakstus no viltojumiem un pierakstījumiem.

Bankā izveidojās patērētāju kooperatīvs. Nesaprotamā kārtā par tā priekšsēdētāju ievēlēja mani. Darbinieki gribēja radīt nobirumus. Es strādāju naktīs, lai izveidotu tādu uzskaiti, ka blēdīšanās nebūtu iespējama. Freibergs, bijušais strēlnieks, vai kāds cits pateica, ka veikalā tas nav iespējams. Viņš ļāva nokrist ievārījuma stikla burkai, no kuras daļa jau bija pārdota, un smējās: «Uzskaiti nu!»

Es skraidīju pa pilsētu, mēģinot atklāt produktus ar bankas starpniecību, tas ir tos, kas bija ieķīlāti bankā, saņemot aizdevumus. Palīdzēja bankas komisāre Kogane. Viņa piezvanīja paziņām komisāriem, piemēram pārtikas tautas komisāram Laševicam. Es saņēmu trīs vai četras mucas kāpostu, daudz Sibīrijas ievārījuma u.c. Pārdevām biedriem zināmu normu robežās. Reiz pie manis smaidīdama pienāk Kogane un saka, ka viņa atsūtīs kalponi, un tā pateiks, cik viņai vajag ievārījuma un citu produktu. Es biju apkaunots un satriekts. Es nespēju turpināt darbu. Ar brāļa Hermana ieteikumu pārgāju strādāt Tautas izglītības komissariatā – bērnu koloniju organizēšanā.

Petrogradā sākās pārtikas grūtības. Tautas Komisāru padome bija nolēmusi strādnieku bērnu kolonijas izvest no Petrogradas uz apgabaliem, kur nepazīna pārtikas krīzi: Samāru, Permu, Rietumsibīriju u.c. Mūsu ešelon brauca uz Permu. Ešelonā ap 600 bērnu. Es un brālis Hermanis kā audzinātāji, māsa Vera, kura bija atbēgusi uz Petrogradu, kad vācieši okupēja visu Latviju, kā koloniste.

Braucām sanitārajā vilcienā. Ešelona priekšnieks – bijušais frontinieks. Kapteinis. Pēc izglītības agronoms. Jauks cilvēks. Bet drīz viņš nonāca izmisumā. Jātiek ātrāk uz priekšu. Drīzāk pie maizes. Bet apgāde ceļā, disciplīna pašā ešelonā – viss kliboja. Bērni visdažādākie. Katrā vagonā vajadzēja nepārtraukti dežurēt audzinātājam. Bet mūsu pedagogi kavējās pie sanitārēm un medicīnas māsām. Kapteinis nolika piln-

varas. Viņa vietā ievēlēja mani. Izturības man netrūka. Gulēju maz. Prasīju kārtību. Stacijās bīdīju ešelonu. Izpildu komitejās lūdzu paēdināt bērnus kaut vienu reizi.

Kolonija izvietojās Šadrinskā. Tur padomju vara bija nodibinājusies bez asiņu piliena. To vadīja Andrejs Ždanovs (1896–1948), vēlākais augsta ranga Staļina līdzgaitnieks. Mūsu saņemšana bija lietišķi sagatavota. Sagaidīja bužuāzisko dāmu komiteja, kas bija atjaunināta speciāli šim gadījumam. Telpas ierādīja skolā. Ēdināšana notika ēdnicā, netālu no skolas. Galdā garda baltmaize. Rupjmaizes nebija nemaz, drīz sāku pēc tās ilgoties. Daudz gaļas – sālītas un žāvētas. Stacijā labības maisu kalni, – kāda bezjēdzība transporta sabrukuma dēļ!

Sākās darbs. Bērni kārtībai pakļāvās. Grūtāk personāls un skolotāji. Savu palīgu, kolonijas sekretāru, nācās disciplinēt ar spēku. Lai gan viņš galvas tiesu garāks par mani, tomēr bija spiests atzīt manu fizisko pārkumu un vairs nedumpojās, bet sāka ievērot, ka pirmā vietā ir skola, bet ne sievietes. Tomēr viņa draudzene, medmāsa Alperoviča, bija gājusi mani apsūdzēt Ždanovam. Pretēji ebrejietes sūdzībai, Ždanovs atzina darbu par labu un iesaistīja mani arī sabiedriskajā darbā ārpus kolonijas. Uzstājos mītiņos un sanāksmēs. Ar Ždanovu kļuvām draugi. Viņš uzaicināja mani iestāties partijā. Es to darīju ar lielāko prieku.

Sākās čehu dumpis. Tuvojās liela čehu un baltgvardu nodaļa. Nelielā Šadrinskas aizstāvju nodaļa atgāja Sverdlovskas virzienā. Alperoviča, kas mani denuncēja Ždanovam, tagad pasteidzās pamēģināt laimi pie baltajiem. Bet es jau biju nogājis pagrīdē. Kopā ar brāli un Voiko krievu trijjūgā (faktiski divjūgā) par lielu naudu drīz jau auļojām uz Kurgānas pusi. Tur iekļuvām vilcienā, kas devās uz Samāru. Laimīgi iebraucām Ufā. Un vajadzēja tā sagadīties, ka pašu atjaunotās dāmu komitejas dāma, kas mūs pavasarī mīļi sagaidīja iebraucot Šadrinskā, bija mani pamanijusi Ufas stacijā un paziņojusi komendantam, čeham. Pamanīju, ka man seko, un paspēju partijas biedra karti paslēpt vagona atējā aiz ūdens bākas. Brauniņu nogremdēju bākā. Tad arestētāji jau bija klāt. Mani ieveda pie komendanta un kratīja. Līdzī bija liela paka izrakstu no grāmatām. Komendants, pulkvedis, tos pašķīrstīja. Ieraudzīja Mārtiņa Lutera vārdu. Sāka interesēties par Lutera tādām izdarībām kā nabadzīgu muižnieku dēlu salaulāšana ar pašu māsām, to, ka pēc Lutera likumiem impotenta vīra sievai bija tiesības prasīt, lai tāds vīrs pats gādā sievietei savu brāli gultā utt. Tas viss čeham patika. Viņš tūlīņ noticeja, ka es pēc vasaras peļņas braucu uz Samāras universitāti turpināt studijas.

Samāra pašreiz atradās čehu rokās. Viņš atlaida sargus un sāka runāt draudzīgi. Ka Čehijā viņš varbūt pats būšot boļševiks, bet šeit viņš boļševikus karot kā vāciešu aģentus. Ar manu piekrišanu paņēmis krietnu višķi naudas paraugu kolekcijai, viņš mani atlaida brīvē. Bet mans prieks pārvērtās izmisumā, kad konstatēju – vagona ar visu ateju, manu paslēptuvi, bija projām.

Bēgot, pa ceļam, vienā sādžā mūs pacienāja turīgs zemnieks ar baltmaizi sejanku. Tā kusa mutē. Milti laisti daudz, daudz reizes caur maltuvi – dzirnavām. Stāstīja – līdz piecpadsmit reizēm! Lūk, no kādiem miltiem cepta sejanka. Bet Maskavā, Petrogradā bija bads. Un bads piemeklēja arī šo sejankas rajonu, tikai vēlāk – 1920.–1921. gadā. Bet 1918. gadā te vēl mala tā, ka lielā puse gauda pārvērtās sēnalās.

Maskavā, Tautas Izglītības komisariātā, Šadrinskas bērnu kolonijas lietas kārtot uzņēmās biedrene Podvoiska. Viņa mani novietoja savā dzīvoklī, meitas istabiņā, kas bija būvēta kalponei. Nokārtoja pārtikas jāutājumus – kartiņas, pusdienu talonus. Pati ārkārtīgi rūpīgi visiem dalīja maizi. Pati viņa izskatījās bāla, novārgusi un nogurusi. «Cīnīties par revolūciju bija vieglāk, nekā šodien celt sociālismu!» Viņas vīrs, Podvoiskis – varens vīrs ar milzu enerģiju vienmēr steidzās, arī, mājās pārnācis, strādāja, diktēja sekretārei, zvanīja...

Izsalkums visvairāk mocīja pēc tikko paēstām pusdienām, kad bija apēsts pasakaini gards un pasakaini mazs kartupeļu sacepuma gabaliņš. Tad kādu laiciņu atrados milzīga izsalkuma varā, bet pienākums prasīja strādāt, steigties, skriet pa iestādēm, un izsalkums apklusā, darbošanās patosa nomākts. Kāds milzīgs stimulē bija pienākums pret revolūciju, lai darbotos ar patosu, ar sirds degsmi! Bet bija arī izņēmumi. Man vajadzēja saņemt dokumentu, bet atbildīgais darbinieks neieradās darbā ne 9.00, ne 10.00, ne 11.00. Divpadsmitos es biju pie viņa dzīvokļa durvīm. Peldu mētelī parādās meklētais. Pāri durvju ķēdītei paņēmu papīru, paraksta un atdod.

Komisariātā nolēma mēģināt reevakuēt Šadrinskas koloniju ar Starptautiskā Sarkanā krusta palīdzību. Maskavas Sarkanā krusta pārstāvis bija ar mieru. Nozīmēja sievieti, kura kopā ar mani dosies pāri frontei pie baltajiem. Tautas Komisāru padome mani apbruņoja ar vareniem dokumentiem. Uz viena bija bez parastajiem parakstiem vēl četru tautas komisāru paraksti ar pierakstiem, ka jādod man visas iespējas izpildīt uzdevumu. Man bija tiesības braukt ar visiem satiksmes līdzekļiem,

pat ar lokomotīvēm. Otrs dokuments ar Podvoiska un citu parakstu, manu fotogrāfiju un parakstu apliecināja manas tiesības pāriet jebkuru fronti un valsts robežu.

Maskavā es saņēmu vēl arī biļeti uz Lielā teātra ložu. Skatījos operu «Samsons un Dalila». Biju ļoti noguris. Skatījos kā sapnī. Atmiņās vēl šodien redzu un dzirdu operu, bet reizē ar dzirdēto es atkal un atkal kavējos domās pie 1918. gada brīnumcilvēkiem. Milzīgi grūtā cīņā par cilvēces skaisto ritdienu tie reizē spēja ne tikai cienīt un rūpēties par līdzcīnītāju ikdienišķajām vajadzībām, bet pielikt arī lielas pūles, lai sagādātu tiem augstākās estētiskās baudas. Dziļa maiguma pilna mana sirds, atgriežoties atmiņās pie šo lielo cilvēku piemiņas.

Sasniedzu Permu. Fronti aizstāv 3. armija. To komandē Ringolds Bērziņš. Armijas padomē bez Bērziņa vēl Gorbunovs un Smilga (?). Gorbunovs man rūpīgi paskaidroja, ka te frontē baltie nekādas starptautiskas vienošanās un normas neatzīst, bet rīkojas ārkārtīgi asiņaini. Saruna ar mani pēc frontes pāriešanas būtu īsa: «Pakārt!» Upuris būtu pilnīgi velts. Armijas padome nevar man ļaut pāriet fronti kopā ar Sarkanā krusta pārstāvi – sievieti. 3. armijas štābā neviens nešaubījās, ka baltgvardi tiks sakauti un Petrogradas strādnieku bērni atbrīvoti, tomēr tas nav tuvāko dienu jautājums, tādēļ mana palikšana pie armijas padomes nav vajadzīga. Mani komandēja atpakaļ uz Maskavu. Tur piekrita 3. armijas kara padomes lēmumam un mani piekomandēja kolonijai, kas bija atgriezusies no Saratovas. Ar to es devos uz Petrogradu. Te mūs ievietoja lepnās telpās. Ēdām ar sudraba nažiem un dakšiņām.

Es gribēju doties uz fronti, bet saņēmu telegrāfisku izsaukumu uz Padomju Latviju. Izsaukumam bija milzīgs spēks. Viss nokārtojās neparasti ātri. Dzelzceļi toreiz bija drausmīgi pārslogoti. Bet man vieta radās. Maršruts: Petrograda – Pitalova – Ranka. No Rankas ap 40 km kājām uz Smilteni. Ieradies 1919. gada janvārī Smiltēnē, sastapu brāli Hermani kā vadošu darbinieku. Viņš bija ievēlēts par Smiltēnes izpildu komitejas priekšsēdētāju. Viņš jau bijis arī Valkas apriņķa kara komandantūras sekretārs. Pēc tam Valkas apriņķa kara revolucionārā komiteja iecēla Hermani vēl par kara tribunāla locekli – sekretāru, un brāļa vietu kara komandantūrā ieņēmu es.

Smiltēnē, mazajā pilsētiņā – miestīnā no 1911 gada, augsti kūšāja darbs idejiskā, mākslas un kultūras frontē. Turpināja iznākt Valkas apriņķa avīze «Sarkanais Karogs». Redakcijā strādāja arī mans uzvārds

brālis Grīnvalds. Šī Grīnvalda «grēkus» vēlāk piedēvēja man. Darbojās teātris, uzvedot revolucionāras lugas. Bija koncerti, lekcijas. Vēl šodien skan ausīs Līlijas Ērikas ugunīgais deklamējums: «...Nikogdā, ņikogdā komunāri ņe budut rabami!» (Nekad, nekad komunāri nebūs vergi!) Trīsas gāja pa ķermeni. Mati elektrizējās. Lielā biedrības zāle vienmēr bija pilna, vietu zālē bija 400, bet pilsētiņā tikai 1000 iedzīvotāju. Pusgadsimtenis pagājis, bet es vēl joprojām redzu Ērikas tēlu uz skatuves, dzirdu viņas istā revolucionārā patosā teikto.

22. maija traģēdija Rīgā nāca mums, smiltiešiem, negaidīta. Valdiņa bija piemirsusi nopietni noorganizēt Rīgas aizstāvēšanu un iespējamo plānveidīgo atiešanu. Rīga krita negaidot, bet padomju darbinieki 22. maija rītā, lielākā daļa neko nenojaušot, steigās uz savām iestādēm darbā, un pārlietu daudzi krita no pilsētā jau ienākušā ienaidnieka lodēm vāciešu asins dzīrēs pie latviešiem. 28. maija agrā rītā atgāja Smiltenes vadošais aktīvs. Brālis bija komandējumā, bet es nezināju ne atiešanas dienu, ne stundu, ne virzienu. Uzzināju, ka biedri devušies uz Vecgulbeni, un devos mežā Sinoles skolas virzienā, bet savējo pēdas tā arī nesadzinu.

Pēc kāda laiciņa buržuāziskās valdības iestādes aicināja bijušos sarkanarmiešus ārā no mežiem, solot iznākušajiem amnestiju. Tos tūda! Smiltēnē ieskaitīja savā armijā un nosūtīja uz Rūjienu, kur ar Igaunijas atbalstu formēja Latvijas rezerves bataljonu. Tā pamatmasa bija ielenktie un atpalikušie sarkanie strēlnieki. No Rūjienas mūs pārvietoja uz Valmieru. Es nonācu otrajā rotā. Veidoja pulku. Pagātni neprasīja. Ja prasītu, pulks būtu jāizformē. Mani nozīmēja par rakstvedi. Palīgi: Liepa, Kadilis un Bernhards, viņš reizē arī ziņnesis. Rotas komandieris bija leitnants Vilciņš. Pirms viņa īsu laiku kapteinis Šlosbergs, kurš drīz kļuva par bataljona komandieri. Viens vada komandieris, fiktīvs leitnants Vīgants, drausmīgs naciķis, stulbs, brutāls un kareivju kāvējs.

Buržuāziskā laika sākumā iedzīvotāju vairākumam padomju vara bija tuvāka nekā kaut kāds tur Ulmanis. No Rūjienas uz Valmieru nāk divas rotas kājām. Leitnantu Stūrmaņu (vai Stukmaņu) vadībā, rotas dziedādamas ienāk Valmierā. Valmieras pilsoņu dāmas sagaida karavīrus ar puķēm, bet, paklau, ko viņi dzied:

Ulmans ēda jēra gaļu,
Man dev' kaulus skrubināt.
Fole rija, fole rija,
Man dev' kaulus skrubināt...

Tālāk dziesma kļuva bezkaunīga, kā mēdza būt ar dažām sarkano strēlnieku dziesmām. Dāmu apjukums bija liels. Vēlāk brāļus leitnantus degradēja un sodīja.

Pēc kāda laika mūs pārsvieda uz Rīgu, izveidojot no mums 6. Rīgas pulku. Novietoja mūs bijušajās huzāru kazarmās pie Ķīšezera. Drīz divas rotas ar angļu kara kuģiem caur Tallinu pārsvieda uz Liepāju, bet es tajā laikā biju uz pāra dienām atvaļinājumā Smiltēnē. Smiltēnes komandants pavēlēja man steidzīgi atgriezties savā rotā, t. i., Liepājā. Viņš iedeva papīru uz Ainažiem, lai no turienes ar kuģi braucu uz Liepāju.

Tomēr Ainažos igauņi, kuri Ainažus uzskatīja par saviem, mani neielaida. Braucu uz Rīgu. Tur man bija jāsēžas slavenajā kuģī Saratov, ar kuru bija bēgusi Ulmaņa valdība 1919. gada pirmajās dienās uz Liepāju, bet vēlāk glābusies no Niedras pučistiem. Pats kuģis bijis nogremdēts Pirmā pasaules kara laikā. Vācieši kuģi izcēlušī un sākušī to izmantot. Kuģis bija stipri aprūsējis, čīkstēja un grabēja, ne par vienu no tā mehānisma mezgļiem nevarēja būt drošs, ka viņi kritiskā mirklī klausīs. Kuģa personāls teica: «No jūras tu esi pacelts, jūrā tu atkal apgulsies!» Pareģojums piepildījās vēlāk.

Jūrā braukt bija diezgan bīstami. Klejoja no enkuriem atrāvušās mīnas. Griez pa kreisi, priekšā «kaķa galva» – tā kļiedza novērotājs. Kuģis pagaidām paklausīja. Izbraucot no Ventspils, jūra bija rāma. Tad cēlās migla un tai sekoja stipra vētra. Iespēja uzlidot gaisā pieauga, bet jūras slimība nomierināja nervus. Milzīgā «āžu plēšana» cietējus padarīja vienaldzīgākus pret vēl sliktākām perspektīvām.

Jauns pāris brauca uz Liepāju kāzu ceļojumā. Viņa ļoti cieta no jūras slimības. Tā vietā, lai laistu pāri bortam to, kas kļuva lieks māgā,

Jānis Grīnvalds ar biedriem 1919. gada 27. jūlijā pie Valmieras, kad sāk veidoties neatkarīgās Latvijas armija

*Jānis joprojām kareivis,
1919. gada decembrī, Liepājā*

meitene pieķeras mīlam cilvēkam pie krūtīm un bagātīgi aplaista vīra sirdi un krūtežu ar nelāga šķidrumu... Ak, jaunaulātie, nebrauciet kāzu ceļojumā jūrā!

Kara ostā bijušās jūrnieku kazarmas lieliskas. Drīz bija jāierodas ārzemju viesiem – franču un angļu virsniekiem, lai iepazītu savus ciņas biedrus. Ozolinskis stundām punktierēja svinīgās sagaidīšanas plānu savā rotā. Izdomāja tā: kaprālis Stabars – stipri aprobežots puisis – vaktēs, kad tuvojas augstie kungi; ieraudzījis viesus, skries tieši pie Ozolinska, nepiegriežot ne mazāko uzmanību leitnantiem Klungstam un Purviņam. Viesi ilgi nerādījās. Tikmēr mantzinis no pilsētas atveda Liepājas pilsoņu ziedotos apģērbu gabalus nacionālo karavīru ietērpsanai. Bija jau rudens, bet mums nebija ne mēteļu, nedz cita kaut kā silta. Ozolins-

skis nenocietās un aizgāja apskatīt un labāko izvēlēties sev. Bet pa to laiku beidzot nāca pulkvedis Balodis ar ārzemniekiem. Stabars bizoja pa kazarmām kā ārprātīgs, ne ar vienu nerunājot. Viņš Ozolinski neatrada. Bet augstie viesi, neviena nesagaidīti, ienāca mūsu kazarmu nodalījumā.

Zaldāti, ieraudzījuši svešus ģenerāļus, sāka skriet no telpām koridorā, ķert šautenes. Komandas nekādas. Beigās zaldāti barā apstāja Balodi ar štābu un interesantos svešiniekus. Viesi ieiet vienā istabā, saka:

– Laba, gaiša telpa!

Dižkareivis Auns atbild:

– Tā nekas, nav ko teikt!

Balodis koridorā jautā baram:

– Nu, kā klājas?

– Zupa plāna! – kliedz kāds no aizmugures.

Kareivji paliek omulīgi un pļāpīgi, runā visi reizē. Tuvākie apbrīno greznās franču virsnieku uniformas. Mūsu virsnieki daudz vienkāršākos angļu šīneļos un cara laika cepurēs izskatās pavisam pelēki. Ciemiņi iet prom. Balodi durvīs panāk Ozolinskis. Parunāt nevar, tikai stostās un dreb. Balodis: «Šļāpa», un aizgriezās. Viesi aiziet. Ārprāta dusmu lēkmē trako Ozolinskis un neiedomājami neķitri lamājas. Atceļ visiem atvaļi-

nājumu uz pilsētu, bet atvaļinātie ir jau projām. Jauna lēkme. Sadalot liepājnieku ziedojumu, es saņēmu brūnu ar baltumiņiem rudens mēte-
li. Valkāju līdz angļu šineļu saņemšanai. Pēc tam glabāju kā relikviju.
Tā dzima un auga nacionālā armija! *

Mūsu rota ieņem muižu. Iekšā sveiks un vesels barons. Pēc tam ba-
rons sūdzas mūsu rotas komandierim, ka viņam nozagts naudas maks
ar 15 000 vācu marku. Ozolinskis iesauc pie barona tos, kas pirmie ie-
gāja barona pilī. Nostāda ierindā: «Kas nozaga barona naudas maku!»
Priekšā iziet virsseržants, igaunis Siks:

– Es pirmais ienācu pilī. Izmeklējiet mani, – kliedz Siks, – ja neatra-
disiet, – viņš ievēl lodi šautenes stobrā, – es baronu nošaušu!

Barons kļūst pelēki zaļš:

– Atvainojiet kungi, es vēl pameklēšu blakusistabā!

Barons atgriežas, smaidīdams atvainojas, ka maku atradis. Pacienā
visus ar vīnu un šķīroties vēlreiz atvainojas. Maku bija nozadzis valmie-
rietis Čakurs. To Siks zināja, kad spēlēja komēdiju. Dalot šo naudu un
konfiscētos ieročus, vēlāk Ozolinskis, leitnants Klungsts, Siks, Čakurs
un vēl daži citi, kas zināja lietas, saķīlidojās... Beigās kaut kā vienojās,
tomēr Ozolinskis palicis neapmierināts; draudējis pie izdevības atrieb-
ties, ko viņš vēlāk arī īstenoja.

Paurupē es izslimoju spāņu gripu, ieracies istabas stūrī salmos. Visi,
kas no mūsu rotas tika nosūtīti uz Liepājas kara ostas slimnīcu, mira.
Mirstība tuvojās 100%, bet miroņi rāpās ārā no kapličas. Slimnīcas per-
sonālā bija daudz vāciešu... Slimnīcas priekšnieks Alksnis, pēc speciali-
tātes ķirurgs, vēlāk profesors Latvijas Universitātes Medicīnas fakultā-
tē, Satversmes sapulcei uz tās pieprasījumu paziņoja, ka mirstība nav
bijusi 100%, bet tikai tuvu 60%.

Pēc Bermonta sakaušanas, Rīgā divas rotas ierindā uzvaroši gājušas
garām ģenerālštābam, dziedot Internacionāli... Tāds bija noskaņojums
nupat vāciešus uzvarējušajā armijā. Ciņu pret vāciešiem bijušie sarkan-
armieši uzskatīja par likumsakarīgu un atbalstīja, bet šādu armiju ne-
varēja sūtīt pret komunistiem, tāpēc slepeni tika radīts Daugavgrīvas
mācību bataljons. Īstenībā tas bija soda bataljons, vēl pareizāk – spīdz-
nāšanas un komunistu iznīcināšanas vieta. Sūtīšanai turp no savas ro-
tas Ozolinskis bija izvēlējis mani, kādu drosmīgu zēnu no Alūksnes un
jau minēto igauni Siku (tā Ozolinskis izpildīja savus draudus). Mūs pie-
peši arestēja. Mēs bijām nesaprašanā. Mūsu apsardze (lai arī Ozolinskis
to turēja par uzticamu) ieteica «šļūkt» pāri robežai uz Lietuvu un kaut

kur tālāk, bet mēs neņemām lietu tik nopietni. Sargi mums tik ļoti juta līdzī, ka pat atgādāja aresta telpās dāmu, it kā veļas mazgātāju, lai nā-vei nolemtie papriecājas.

Daugavgrīvā mani saņēma leitnants Hausmanis (vēlākais Austrums un kāda politiska departamenta direktors). Pēc man konfiscēto manu piezīmju izšķirstīšanas leitnantam uznāca niknuma lēkme. Piezīmju un citu rakstisku materiālu man bija daudz. Šoreiz tie nebija par Mārtiņu Luteru, kā Ufā, bet politiski raksti, kuros izpaudās naidis pret Ulmaņa varu, sašutums par Valmieras komjauniešu noslepkavošanu. Sekoja spīdzināšana, plūda manas asinis.

Par tiem, kas nonākuši šajā bataljonā, nedrīkstēja zināt neviens neko. Jebkādi sakari ar ārpusauli bija izslēgti. Neviens piederīgais nedabūja zināt, kur palicis viņu dēls vai brālis. Sardze labprāt, lai arī šķietami ļoti piesardzīgi no ieslodzītajiem pieņēma vēstulītes un uzdevumus, bet visu tūlīt nodeva bataljona vadības rokās. Nelaimīgie velti gaidīja un brīnījās, kāpēc piederīgie neatbild. Bataljonā spīdzināja un nogalināja. Zinu par virsnieku Grinbergu, kuru spīdzinot nogalinājuši un liķi iemetuši no tilta Buļļupes ietekā Daugavā. Ieslodzītos tišām inficēja ar izsītu- ma tīfu. Medicīnisku palīdzību nesniedza. Jo vairāk nomirst, jo labāk. Katru nakti uz liķu pagrabu nesa mirušos, – tas bija redzams no mūsu kameras loga.

Kad Satversmes sapulces sociāldemokrātu frakcija kaut ko uzzināja par izdarībām mācību bataljonā, ģenerālis Balodis apsolijs laist mūs pirti, lai apkarotu tīfu. Tas izpaudās tā – mūs aizveda agrākā cietokšņa garnizona pirti un katram izsniedza nepilnu katliņu ūdens. Pēc šīs vie- nīgās pirts reizes mēs kļuvām vēl nožēlojamāki. Par mazāk noziedzī- giem dēvētos trenēja kara mākslā uz laukuma mūsu logu priekšā: «Skriet, gulties (dubļos), celties, skriet, atkal gulties!» Ja virsniekam šķi- ta, ka kareivis iegāzies peļķē bez pietiekamas sajūsmas, sita ar knipelēm un spieķiem, kamēr nelaimīgais dubļainā peļķē iegulās pilnībā. Pēc tam bija jādzied nacionālas dziesmas, sitienu pavadībā, ja slikti skanēja.

Vienu dienu pie mums ieradās ne vairs pulkvedis, bet nu jau ģenerā- lis Balodis ar ģenerālštāba svītu. No viņiem pazinu pulkvedi Luteru. Ģe- nerālis sāka stāstīt par Ķīnas seno komunismu. Stāstījums sajuka. Acis blāvas. Nez, vai bija skaidrā? Viens vecs kara ierēdnis no kara rūpnīcas viesu klātbūtnē sāka raudāt. Luters:

– Vai nožēlo, ka piedalījies streikā?

– Nožēloju!

Ar to apmeklējums beidzās. Vairāk sarunu nebija. Ierēdnis pēc pāra dienām tika atbrīvots.

Pateicoties Satversmes sapulces spiedienam, bataljonu sāka izformēt. Pa grupām aizvāca pāraudzinātos. Bet mani iedalīja sešu vīru grupā, kuri ir nelabojami. Ceļš bija skaidri iezīmējies: uz fronti, pārdzišanai uz Padomju Krieviju, pāri neitrālajai joslai, kas bija radīta sakarā ar pamieru. Bet apkārt čukstēja, ka patiesībā nekur nepārdzen, bet neitrālajā joslā nošauj.

Naktī man nācās redzēt, kā ar sardzes svētību – tiem mierīgi noskatoties – veikls zaglis ložņā pa gulošo kabatām un sainīšiem. Kad mēģināju iepīkstēties, zaldāts ar šauteni mani apsauca: «Netraucējiet naktsmieru!» Zaglis, draudēdams man, pazuda. Daudzi no gulētājiem bija jauniesauktie. Komandantūras hiēnām te bija ko ņemt.

Te man izdevās uzrakstīt vēstuli vecākiem. Kad otrā dienā mūs sūtīja tālāk uz Vecgulbenes komandantūru, Ieriķos, pie pārsēšanās no Valkas vilciena uz Vecgulbenes līniju, es vēstulīti uz perona iespiedu rokās kādam mežstrādniekam, kurš modināja manu uzticību – vismaz viņam bija zāģis un cirvis. Pie otras rokas zēns, kas iesaucās: «Ko tev, tēt, iedeva?» Tēvs kaut ko atņurdēja. Mūsu sardze neko nebija pamanījusi.

Vecgulbenē mūs ievietoja pils pagrabos. Logi aizrestoti. Ārā pavasaris, varbūt pēdējais. Liels skaistums. Bet nāras pilnas ar blaktīm. Sākās tīfs.

Par tīfa slimniekiem, kas atradās pagrabā, uzzināja ārste Cēsniece, kura kandidēja Saeimas vēlēšanās. Ārste sacēla skaļu skandālu. Virsnieki viņu mierināja, ka mūs tāpat nošaus. Ārste kļiedza: «Ko jūs vēlāk darīsiet, par to jūs atbildēsiet. Bet tagad es kategoriski pieprasu slimos ievietot slimnīcā!»

Māsa man rokas muskulī nolauza stikla šprīces galu. Uztraucās. Citi no personāla mierināja: «Kas tur! Tāpat nošaus ar visu šprīces galu plecā!» Reiz durvīs parādījās trīs dāmas un skatījās uz mani: «Cik jauns un tik smags noziedznieks, ka jāšauj nost!» Teica to man dzirdot. Izbrīnā, bet bez līdzcietības.

Vienā dienā aiz loga parādījās mans tēvs. Saņēmis mežstrādniekam iedoto vēstuli! Devies kājām uz Gulbeni. Tur bijuši ļoti pārsteigti par to,

kā viņš dabūjis zināt, ka es esmu te, Gulbenē. Tēvs: «Saņēmu dēla vēstuli!» Apmulsuši. Viens sviedis uz galda biezu mapi. «Te ir tava labā dēliņa vesela pretvalstiska grāmata!» Tomēr beigās pateikuši, ka esmu Līzumā, kara slimnīcā. Atkal kājām tēvs nācis šurp. Rakstot šīs rindas, acu priekšā redzu sava tēva bēdīgo seju.

Tēvs sāka darboties. Arī es pats no slimnīcas rakstīju Valsts prezidentam Čakstem, prasot nodot mani karatiesai, jo, kā tad tā – bez tiesas sūta pāri robežai. Atbildes nebija. Tēvs griezās pie sociāldemokrātu frakcijas. Slepkaivām lieta sarežģījās.

Mums paveicās, ka solītajos Balvos nonācām pēc vēlēšanām. Izlūkošanas nodaļas priekšnieks Bērziņš, uzzinājis vēlēšanu rezultātus, ka uzvarējuši sociāldemokrāti, iznīcinājis daļu papīru, pats aizbēdzis uz Lietuvu. Ka sociāldemokrāti nav boļševiki, daudzi vēl īsti nesaprata, un vēlēšanu rezultāti cilvēkos ar netīru sirdsapziņu radija lielas bailes. Ja Bērziņš bēga pāri robežai, var tikai iedomāties, cik daudz nevainīgu asiņu bija uz viņa sirdsapziņas. Pat turīgu pārbēdzēju no Padomju Krievijas ģimenes esot tikušas iznīcinātas, lai varētu piesavināties viņu vērtības. Saeimā teica, ka sniegā mētājušās asiņainas bērnu zeķītes...

Balvos mūs ievietoja divstāvu mājā ar restotiem logiem, apakšstāvā. Otrā stāvā atradās pratināšana un nāvinieku kamera. Tur bija ieslodzīti četri Alūksnes apkārtnes komunisti: vecāks vīrs, zēns, gadus 15–16 vecs, sieviete, gadus 24 veca, un meitene, tā ap gadiem 16–17. Uzzināt viņu uzvārdus neizdevās. Nepieciešamās darišanās viņus vienmēr pavadīja zaldāti duršanas un šaušanas gatavībā. Ateja ārā – kārts pāri bedrei ne visai noslēgtā vietā. Pat vīriešiem bija kauns tur kārtoties, bet jākārtojās turpat bija arī sievietēm. Pie tam speciāli veda reizē. Riebīgs cinisms.

Kādu dienu bija lauku karatiesa. Jaunāko meiteni pārvietoja pie mums. Ieraudzījusi, kā trīs pārējos aizved, viņa, histēriski raudot, sabruka. Naktī ar lamām divi zaldāti iebruka pie mums un kļiedza: «Kur lielais lakats?» Meitene atdeva. Notiesātā bija lūgusi lakatu nogādāt savai mātei. Bet vērtīgais lakats, pēc slepkavu likuma, pienācās bendēm. Diena atausa bez trijiem.

Tēvs tikmēr Saeimā jau bija iekustinājis opozīciju... Tā vai citādi, trīs no mums nosūtīja uz savām karaspēka daļām sodīšanai uz vietas, bet mani vienīgo pa etapu uz Rīgu, karatiesas rīcībā.

Miera svētki 1920. gada 20. augustā, pēc miera līguma noslēgšanas ar Padomju Krieviju

Kad mani dokumenti nonāca Rīgā, karatiesā, tur līdz lietas pilnīgai noskaidrošanai un izmeklēšanai mani nolēma nosūtīt uz savu karaspēka daļu un turēt stingrā uzraudzībā līdz izsaukšanai uz karatiesu. Sākās gājiens atpakaļ uz Latgali, apsardzes pavadībā, pa etapiem.

Joprojām briesmīgākais ienaidnieks bija utis. Katru dienu pievakarē mazgāju veļu, sākumā bez, vēlāk ar ziepēm. Izģērbos upes krastā un slīcināju utis upē. Bet veco vietā auga jaunas. Jau rudens. Mazgājot vienu veļas gabalu, otrs aiziet atvarā noslicināties, jāpeld pakaļ. Ūdens dienu no dienas aukstāks, bet «kroņa zosis» joprojām ir un ir. Tikai pēc īstas pirts, veļu un drēbes karsējot uz ceru akmeņiem, tiku brīvs no šī nacionālā kauna. Padomju Krievijā, braukājot pārpildītos vagonos, man nebija utu un tifa. Bet nacionālajā armijā bija gan viens, gan otrs.

Par manu lietu karatiesas loceklis Lukstiņš vēlāk stāstījis savam brālēnam Andrejam Ositim (manas māsas vīra radniekam): «Kāda velna pēc viņi Balvos nenoveda lietu līdz galam! Šeit var iznākt blamāža ar viņa advokātu – Saeimas deputātu – palīdzību.» Lietu tišām novilcināja līdz amnestijai 1921. gadā. Ar to tā nokļuva arhīvā.

1921. gada rudenī «Jaunākajās Ziņās» parādījās sludinājums, ka iniciatoru grupa nodibinājusi viengadīgus kursus reflektantu sagatavošanai

Ar 6. Rīgas kājnieku pulka biedriem 1921. gadā (Jānis Grīnvalds, otrajā rindā otrais no kreisās)

ģimnāzijas programmas apjomā. Es pieteicos. Mācības notika vakarā. Priekšniecības atļaujas man nebija. Ja es tādu lūgtu, man to nedotu, bet pastiprinātu uzraudzību, kura pēc miera līguma kļuva arvien nemanāmāka, jo karatiesā mana lieta bija iegūlusies. Es mācījos un diezgan riskanti gāju uz kursiem nelegāli. Tādas gaitas bija visiem skrīveriem – Viksne gāja Zeltmata dramatiskajosursos, Kungs – kādos citos, Drone ik vakaru devās uz operas vai teātra galeriju. Pēc izlavišanās no kazarmām, ārpusē, noņēmu cepurei kokardi un frencim kareivja zīmotnes, kuras bija nevis piešūtas, bet tikai piespraustas ar kniepadatām. Tādējādi pārvērtos par demobilizēto, kādu tolaik bija daudz. Atgriežoties atpakaļ kazarmās, pārvērtība notika pretējā virzienā. Skrīveris Staģis pusnapietni teicis, ka vienreiz naktī viņš un citi būšot pagalam, jo es no pārmācīšanās reiz kļūšot traks, bet šautenes stāv tepat. Jokoja, taču nedeķa.

Vienā priekšsvētku vakarā, mēsursos ieradāmies tikai trīs: viena četru bērnu māte, Sapraša – vēlākā ārste – un es. Pasniedzējs, vienmēr akurātais Jirgens, bija klāt. Viņš skuma par tā laika jaunatni. Stāstīja sa-

vas zinātnes kalngalos kāpšanas grūtības – mācījos, kamēr pagību, kad atjēdzos, mācījos tālāk, līdz atkal pagību. Tad atmodos slimnīcā. Vēlāk viņš strādājis Astrahaņā par skolotāju, saslimis ar malāriju, no kuras cieta joprojām. Vasarā ar saules rietu jābūt istabā, citādi draud lēkme.

Demobilizācija turpinājās. Gados vecākie aizgāja. Es kļuvu par finanšu daļas vecāko skrīveri pie kasiera, kara ierēdņa Vilka. Visu nakti pūlējos apgūt jauno darbu. Bet jau no rīta man vajadzēja aprēķināt leitnantam Matuselim algu. Viņš atgriezās no cietuma, un par tur pavadīto laiku algas samazinājums bija liels. Gaužām leitnantam nepatika mans aprēķins. Matuselis labi zināja manu pagātņi. Sekoja denunciācija jaunajam saimniecības daļas priekšniekam pulkvežleitnantam Ceplitim. Izbeidzās mana finanšu darbība. Piepeši tiku pārcelts uz pulka saimniecības rotu pie Grīziņkalna un pēc dažām dienām demobilizēts. Rotas komandierim, virsleitnantam vairs te nebija nekāda teikšana. Viņu pašu mocīja Valsts kontroles revidents Eņģelis, kurš prasīja norēķinus par furāžas patēriņu kara laikā. Par daudz zirdziņi esot ēduši, kļūdami izkārmējuši. Vecākais skrīveris Dūmiņš bija gudrs un veikls un pūlējās tikt galā ar Eņģeli. Bet virsleitnants Jaunozoliņš iejaucās pats: «Karojot ieguvām trofejas zirgus! Tie bija jābaro!» Eņģelis: «Tas labi! Bet kur paši šie trofejas zirgi?» – «Nē, nē, nē,» iekliedzās virsleitnants. «Dūmiņ, melo tālāk, es saputroju,» virsleitnants aizskrēja. Dūmiņš melodams arī demobilizējās kopā ar mani. Tas notikās 1922. gada 1. aprīlī.

Šī paša gada augustā izturēju gatavības eksāmenus pie Latvijas Izglītības ministrijas. Komisijas priekšsēdētājs un reizē eskaminētājs matemātikās bija izglītības ministrs Ausējs, vietnieks – ministrijas departamenta direktors Zālītis, locekļi: profesors Plāķis, docents Ludis Bērziņš, Roberts Bērziņš, Teodors Zeiferts, Bidegs, Linkovičs, Ritiņa un vēl citi. Eksāmeni turpinājās 2 nedēļas. Pirms manis matemātikā pie tāfeles pagība notāra Kreicberga meita. Ausējs tikai pasmīnēja: «Šis stiķis nepalīdzēs!» Iznāca, ka man bija jākāpj pāri «liķim». No 120, kas kopā ar mani sāka iet kursus, eksāmenus izturēja trīs.

Gatavības apliecība rokā. Staigāju pa Basteja kalnu, kura biezokni toreiz pavasarī dziedāja lakstīgalas. Priekam klāt jaucās skumjas – es esmu viens. Nav ar ko dalīties priekos. Vecāki Smiltēnē gan ļoti priecājās. Sevišķi lepns bija tēvs, jo es pirms braukšanas uz Smiltēni nokārtoju iestāšanos Latvijas Universitātē. Lepojās onkulis, Pēteris Akmens. Ar dziļu sirsnību mani apsveica mans pirmais skolotājs Kārlis Kļaviņš. Pagātnes ēnas – cietums, komunistu darbinieks – vairs ļauni neiedarbojās.

Iestājoties augstskolā, man pat bija dažas priekšrocības kā nacionālas armijas kareivim, jo manos demobilizācijas dokumentos ne ar vārdiņu netika minēta atrašanās apcietinājumā.

Darbu atrast bija ārkārtīgi grūti, sevišķi inteligentu darbu. Atcerējos Kārkliņu no Pleskavas laikiem, kurš mani savulaik pieņēma darbā pie notāra Jegorova. Es, revolūcijas laikā, viņu savukārt biju ieteicis nacionalizētā bankā Petrogradā. Tagad Kārkliņš neatkarīgajā Latvijā bija kļuvis par Finanšu ministrijas kredītu departamenta direktoru. Rakstīju viņam iesniegumu. Viņš to nodeva padotās nodaļas vadītājam Voldemāram Perlbaham, kurš mani izsauca. Mans iespaids bija spēcīgs. Galva pēc žokļa kaula operācijas sabindēta. Bet visi domāja ko citu. Rīgā tikko bija beigušies židu kautiņi, kuros liela loma bija studentiem, protams, nacionālajiem studentiem. Priekšnieks un jaunie darba biedri pieņēma, ka viņiem nu ir darišana ar istu nacionālo varoni. Tā es kļuvi par Finanšu ministrijas Apdrošināšanas nodaļas ierēdni. Finanšu ministrijā man veicās labi. Darba pamatā bija rēķināšana, jo, ja apdrošināšanas summu apdrošinājuma pieņēmējs visu nepaturēja savā atbildībā, īpašumi nonāca pie mums pārapdrošināšanā. Mēs no katra apdrošinājuma paņēmām savā atbildībā apmēram 3000 latu. Pārējo pārapdrošinājam tālāk uz ārzemēm. Darbā es strauji izvirzījos uz augšu. Man maksāja uz brīva līguma 300 latu mēnesī, tajā laikā, kad mans nodaļas vadītājs saņēma 289 latus ar santīmiem.

Kļuvis materiāli nodrošināts, par jaunu iestājos Universitātē, šoreiz filozofijas nodaļā. Bija jāiztur eksāmens latīņu valodā pie profesora Ķiķaukas. Es atbildēju pats pirmais. Profesors man parādīja Vergīlija dzejoli un teica – lūdzu lasīt no šejienes līdz šai vietai. Es aizvēru grāmatu un nodeklamēju no galvas norādītos pantus bez kļūdām. Profesors uzrunāja auditoriju: «Vai dzirdējāt vecās ģimnāzijas atbildi!» Vēl maza vārdu analīze, un teicama atzīme bija rokā. Īstenībā es latīņu valodu biju mācījies tikai 3 mēnešus un nevienu dienu nebiju sēdējis ģimnāzijas solā. Taču mācījos pēc savas metodes. Tas ir, iemācījos dzejoļus no galvas. Izjuzdams ritmu, apguvu vārdu krājumu, to nozīmes, teikumu sintaksi.

Ar tagadējā profesora Kārļa Krauliņa ieteikumu es tiku uzņemts viskreisākajā legālajā studentu biedrībā «Klints». Tajā nebija studentiem parastās pļēgurības. Ne pilītes alkohola netika izdzerts mūsu telpās. Pie mums arī nesmēķēja, pat karstāko strīdu laikā. Toreiz biju pilnīgs atturības cilvēks, bet man patika politiskas debates. Katru nedēļu sanāksmēs notika teorētiski referāti par marksismu un sociālisma celtniecības problē-

mām, starptautisks apskats. Tēmas tika apskatītas domājoši, t. i., kritiski, līdz ar to debašu netrūka. Īsas runas, asprātības, galvenais, dziesmas un atkal dziesmas: «Mēs kalēji», «No fabrikām, šahtām un jūrām mūs sarkanie karogi sauc...» Dziedājām jaunākās pēdējo gadu padomju dziesmas. «Varen plaša mana zeme dzimtā» jau skanēja kā himna.

Klientieši stipri orientējās uz Padomju Savienības sociālisma celtniecību. Jūsmodām par tās patosu, 14. kongresa industrializācijas plāniem. Žurnālists Rihters bija no Padomju Savienības pārvedis karti ar paredzētās celtniecības metiem. Nevarējām nejūsmot. Lielais 20. gadu beigu kreisās valdības trumpis bija ar Padomju Savienību noslēgtais tirdzniecības līgums ar 40 miljonu latu lielu apgrozības summu. Par sugas govi maksāja 770 latu, stipri pārsniedzot tirgus cenu.

Sakarā ar to, ka bija četras sociāldemokrātiskas studentu biedrības, radās nepieciešamība izveidot starporgānu, kas svarīgākajās situācijās saskaņotu viņu darbību, piemēram, studentu padomes vēlēšanās uzstādītu vienu kopēju sarakstu, izvestu saskaņotu vēlēšanu aģitāciju un vēlāk idejiski vadītu frakciju studentu padomē. Par starpbiroja priekšsēdētāju trīsdesmito gadu sākumā uzkrītošā vienprātībā izbīdīja mani.

Stipri raksturīga bija studentu padomes 1932. gada februāra sesija. Galvenais dienas kārtības punkts – studentu biedrības «Zemgalija» sludinājums laikrakstos par filistra Pētera Stučkas nāvi 1932. gada 25. janvārī, Maskavā. Uzbruka korporeļi ar «Rustikāņu» (zemnieku savienības studentu organizācija) lideri Voldemāru Zonbergu (tagad ievērojamais padomju dramaturgs Sauleskalns) priekšgalā. Kādus tik apvainojumus nevērša pret mums! Kā drikstēja godināt lielākā Brīvās Latvijas ienaidnieka piemiņu, izsakot tā radiniekiem līdzjūtību! Tika pieprasīts, lai «Zemgalija» oficiāli laikrakstos izsaka nožēlojumu par sludinājumu, atvainojas sabiedrībai un paziņo par Pētera Stučkas stripošanu no filistru sarakstiem.

Robežnieks noraidīja absurdās prasības – «Zemgalija» nevienu filistru, kaut viņš šodien atrodas pie labiem vai kreisiem, nav stripojusi un nestripos. Lielā satraukumā un ar milzīgu sašutumu runāja Kārlis Laškops, līdz viņam runas laikā uznāca ģibonis. Radās apjukums. Izsludināja pārtraukumu. Tajā Zonbergs uzsāka ar mani ļoti gudru un pārliecinošu sarunu: «Jūsu ideoloģija tak runā pretī jūsu rītdienas perspektīvām. Pēc augstskolas beigšanas jūs nebūsiets vairs proletariāts, bet labi situēts pilsonis, un jūsu ideoloģija būs pretrunā jūsu patiesajām interesēm.

Es arī esmu no proletāriešu aprindām, bet, kad apprecēju bagāta lauksaimnieka meitu, es kļuvu lielsaimniecības īpašnieks. Tagad esmu zemnieku savienības biedrs atbilstoši savam materiālajam stāvoklim. Tas ceļš arī jums būs neizbēgams.» Es atbildēju: «Nē. Es esmu turīgs un labi situēts jau no 1914. gada. Arī īpašums man ir, bet tomēr es iešu pa cilvēcei neizbēgamo, nākotnes ceļu. Apdzīvotībai uz zemeslodes pieaugot, sociālisms ar sabiedriskotu plānsaimniecību visas zemeslodes mērogā kļūst neizbēgams.» Padomju laikā Zonbergs (Sauleskalns) atkal mainījis ekonomisko bāzi un, sekodams saviem principiem, nu ir kļuvis vēl lielāks sociālists nekā es.

Kopā ar sievu Elzu Kristīni 1925. gadā

Jau 1924. gada vasarā biju apprecējies ar «Rīgas Eksporta» veikala Tērbatas ielā 6 – 8 kasieri Elzu Kristīni Jāņa m. Ponciusu, laukstrādnieku meitu. Viņa slimoja ar plaušām. Altruisms uzvarēja. Pamazām plaušas atveseļojās. Spēlēja lomu jūtas un samērā labie dzīves apstākļi. Mana alga strauji pieauga, un sieva varēja pārtraukt algas darbu. 1926. gada 10. aprīlī piedzima dēls Jānis ar nestabilu veselību tāpat attiecībā uz plaušām. Līdz pat 1940. gadam dzīvojām «Rīgas Eksporta» namā, Tērbatas ielā 6 – 8, dzīvoklis 70, sētas mājā, otrā stāvā, 2 istabas bez labierīcībām, ar krāsns apkuri. Dēls Jānis sāka mācīties 47. pamatskolā Tērbatas un Akas ielas stūrī. Direktors, progressīvs teologs Taivāns, audzinātāja –

Grantiņa. 1933. gadā astoņu gadu vecumā Jānis iestājās pionieros. Pionierus organizēja un vadīja Bruno Kalniņa sieva, klintiete. Forma un nodarbibas analogas Padomu Savienības pionieriem. Tajā pašā laikā Elza iestājās «Strādnieku sporta un sargu organizācijā».

Taču atgriezīsimies pie mana darba Finanšu ministrijā. Mēs strādājām arī kā primārie apdrošinātāji. Likums skanēja, ka visi īpašumi, kuri iekļāti valsts bankās vai uz kuriem saņemti kredīti no valsts, tas ir, no valsts iestādēm, obligāti vispirms jāapdrošina mūsu nodaļā, nevis privā-

Jaunākās māsas Veras kāzās (Jānis Grīnvalds otrajā rindā trešais no labās, blakus – sieva Elza Kristīne, māsa Čillija – ceturtā)

tajās apdrošināšanas sabiedrībās. Mūsu nodaļa tad paturēs uz savu risku zināmu summu, bet pārējo pārapdrošinās tālāk, arī mūsu valsts stiprākajās apdrošināšanas sabiedrībās, taču paturot no visas apdrošināšanas maksas 30% nodaļai kā primārajai apdrošinājuma pieņēmējai. Šis likums netika ievērots. Gandrīz visus apdrošinājumus pieņēma privātās apdrošināšanas sabiedrības. Galvenās sabiedrības bija «Latvijas Loids» un «Daugava», bez tam vēl Zemnieku savienības «Rīgas Unions» un citas, pavisam vājas un nīkulīgas biedrības. Lielākās atradās vāciešu rokās. Citas – nacionālo politikāņu rokās vai aizbildniecībā. Noslauca primārajam apdrošinātājam pienākošos 30% un tad «nomalto pienu» pārapdrošināja mums. Valsts iestādes ņēma preti privātās polises situācijās, kad pēc likuma nedrīkstēja to darīt, bet mūsu nodaļas vadība pret šīm nelikumībām nevērsās. Valsts gadā zaudēja ap 3 miljoniem latu. Es, naivais cilvēks, pūlējos cīnīties ar korupciju.

Ministru premjers Hugo Celmiņš no Zemnieku savienības sludināja citu, savu valsts ārstēšanas mācību: mums par maz miljonāru. Valsts

vadībai jāveicina to izaugsme. Visas grūtības pārvarēs miljonāri. Un valdība atvēra Celmiņa audzēkņiem valsts bankas seifus. Piemērs, kā Saeimas Zemnieku savienības līderis Ādolfs Klīve gatavojās kļūt par miljonāru. Klīve sastapa septmani ebreju, kam Rīgas ostā vesels kuģis slavenā Padomju Savienības kaviāra. Kā židiņš pārliecināja Klīvi nopirkt visu kuģi, nezinu, klāt nebiju, bet to zinu, ka naudu pirkuma samaksai Klīve saņēma caur Zemnieku savienības «Uniona» banku, protams, no valsts bankas. Ar saviem ekonomistiem viņš jau bija sarīkojis pasakaino peļņu, aizvedot kaviāru uz Londonu. Kuģis Londonā nonāca. Pircēju patiešām netrūkst. Tikai vairumpircēji Klīves kaviāru nepirka – esot pārsālīts. Bagātnieki tādu nelietos, bet darba tauta vispār nepērk kaviāru. Kuģis brauca atpakaļ uz Latviju, bet pie Gotlandes salas sāka grimt, jo matroži cerēja uz lielo rubli – ja kuģis nogrims, atlīdzība par bojāgājušajām mantām būs lielāka nekā viņas vērtas. Atkal neveiksme. Piesteidzās Vācijas glābšanas kuģis, izglāba kuģi un kaviāru. Kaviārs atgriezās Rīgā. Nu to mēģina pārdot šeit. Cena augsta – ap 40 latu kilogramā – vairāk nekā veikala pārdevēja mēneša alga. Bagātnieki pa druskai pērk, bet to ir par maz, lai apēstu visu Klīves kaviāru, kaut arī augstā Saeima vienprātīgi pieņem likumu par pieciešamo greznības priekšmetu ieviešanas aizliegšanu, lai pasargātu Klīves preci no konkurences. Vienalga krājumi dīkst lēni, apžūst un kļūst vēl sāļāki. Atkal nākas kraut dārgo mantu kuģos un braukt jūrā. Nu gan kuģis laimīgi nogrimst, matrožiem lielais rublis, Klīve saņem apdrošināšanas atlīdzību, bet diemžēl ne tādu, lai būtu Latvijā viens miljonārs vairāk...

Ne jau ar mūķizeriem valsts kasi laupīja, bet ar kukuļiem. Manu departamenta direktoru Kārkliņu tiesāja par kukuļņemšanu. Es viņa brālīlim izteicu līdzjūtību. Tas dusmās atbrēca: «Pļēgurs, pinas ar sieviešiem. Tāds amats – kredīta departamenta direktors, un tikai viens sešstāvu nams Valdemāra ielā.» Kārkliņam piesprieda astoņus mēnešus cietumsoda. Iznāca no cietuma un Zemnieku savienības «Uniona» banka tūdaļ lūdza viņu par direktoru – rīkotāju. Daudz, acīmredzot, viņš bija tai, vēl amatā būdams, palīdzējis...

Finanšu ministram Ringoldam Kalniņam Saeima pārmeta kukuļņemšanu. «Kas par blēņām,» viņš uzbrēca, «komisija par pakalpojumiem ir likumīga atlīdzība, nevis kukulis!» Kad Ringolds, apmaiņas kārtībā, atbrauca no Krievijas, viņš bija tik nabadzīgs, ka Sieviešu palīdzības korpusa sievai piešķīra siltu jaku. Viņš bija īsts tirgonis. Jau Krievijā, atrazdamies apcietinājumā, tirgojies ar ietaupīto cukuru no viņam iz-

sniegtās devas. Latvijā, kļūdamams par cukura lieltirgotāju, viņš iepirka Francijā vislētāki cukuru. To es, strādādams kādu laiciņu muižā, redzēju dokumentos.

Ne bez maniem nopelniem žurnāls «Valsts Darbinieks» kļuva kaujinieciskāks. Drīz tā redaktoram un man bija prāva Rīgas apgabaltiesā sakarā ar manu rakstu par korupciju Valsts apdrošināšanas nodaļā. Apgabaltiesa sodīja redaktoru Bumbieri ar mēnesi arestā. Pārsūdzējām spriedumu uz Tiesu palātu. Tās priekšsēdētājs Lazdiņš bija dedzīgs korupciju apkarotājs. Palāta apgabaltiesas spriedumu atcēla. Redaktoru un žurnālu attaisnoja. Un tomēr apdrošināšanā viss palika pa vecam. Nāca kreisā valdība ar finanšu ministru Bastjāni. Cerības, ka viņš vedīs pa īstenam cīņu ar korupciju, nepiepildījās. Viņš pat neapjautājās pāra sociāldemokrātiem ministrijas centrālajās iestādēs par patieso stāvokli ministrijā. Iecēla amatā par revidentu savu uzticības personu – «Zemgālijas» studentu Celmiņu, un ar to beidzās gaidītā reorganizācija. Vēlāk, kad vairs nebija ministrs, Bastjānis man pārmeta, ka es pats neesot ieradies pie viņa audiencē...

Man aizmugurē notika sazvērēstība. Piepeši mani aizkomandēja uz muitu it kā steidzamu darbu likvidēšanai, uzdeva kārtot ārējās tirdzniecības statistiku. Strādāju. 1929. gada aprīlī ieradās pie manis Apdrošināšanas nodaļas virsgrāmatvedis Pigits, pasniedza aploksni ar algu un

Rencēnos, pie sievas radniekiem, 1928. gadā. Dēlam Jānītim – divi gadi

jaunā finanšu ministra Petrevica pavēli par manis atbrīvošanu štatu samazināšanas dēļ. Kļuva par bezdarbnieku kapitālistiskās pasaules smagākās krīzes sākumā. Darbs nebija atrodamšs. Labi, ka, taupīgi dzīvojot, man bija mazi ietaupījumi. Strādāju dažādus fiziskus darbus. Braucu pie šoferiem, automašīnu īpašniekiem, par štenceļu iekrāvēju.

Vienīgā iespēja tikt inteliģentā darbā bija ar partijas atbalstu. Par pilntiesīgu sociāldemokrātu biedru kļuva 4., ar revolucionārām tradīcijām bagātajā Aleksandra vārtu rajonā. Mani ieteica muitnieks Purviņš, sadarbojot ar Lāci, Hermani-Sēli, Mārtiņu Ozoliņu un daudziem citiem izciliem revolucionāriem.

Septiņus mēnešus gaidīju, līdz radās vakance Rīgas pilsētas Izglītības nodaļā, skolas bērnu reģistratūrā. Sāku tur strādāt 1929. gada novembrī. Mums bija visas Rīgas bērnu kartotēka, un katru gadu visas skolas iesniedza savus skolēnu sarakstus. Atzīmējot kartotēkā gadu un skolu, mēs atradām neatzīmēto pārpalikumu, t. i., tos, kuri nevienā skolā nemācījās. Tad ar draudiem, ka par katru skolas neapmeklēšanas dienu būs jāmaksā sods 50 santīmi, spiedām iet skolā. Trūcīgajiem mazliet palīdzējām ar apģērbu un apaviem.

Dzīve Rīgā sagriezās neparastās grīstēs. Krīzes gados krogu skaits pieauga. Pieauga pļēgurošana. Plauka morāla pagrimšana. Pieauga pašnāvības un miesas pārdošana. Lai varētu rasties priekšstats, cik lustīga bija Rīga, pastāstīšu, ka toreiz uz Tērbatas ielas starp Elizabetes un Dzirnavu ielu atradās piecas iestādes, kur lietoja alkoholu, un trīs, kur piekopa netiklību. No vienas tādas kādu vēlu vakaru pa logu uz Dzirnavu ielu izlidoja policista dzimumorgāns. Rotaļu līdzdalībnieci gan bargi sodīja, bet daļa rīdzinieku smējās. Mazās viesnīciņas bija domātas ne naktsguļai, bet pāra stundu rotaļai. Arī kino «Astorijs» bija speciālas ložas pārišiem tā norobežotas no apkārtnes, ka nebija ko baidīties no traucējumiem. Visā rajonā no Brīvības ielas līdz Marijas ielai, pa Dzirnavu un Elizabetes ielu vakaros un naktī izlidoju milzums «nakts tauriņu».

Ilgūciemā es ar komandu no slimokasu darbiniekiem, ar Jāni Kalniņu priekšgalā, gājām naktī sargāt izlīmētos lozungus un plakātus. Ap 3.00 – 4.00 mēs ar Kalniņu palikām divatā. Mana armija klusi bija izklīdusi. Pie Dzegužkalna mazā ieliņā komunisti kaisīja savas lapiņas. Pamanījuši mūs divus, viņi laidās lapās, uzskatīdami mūs par špikiem. Ja viņi zinājuši, ka mēs zociķi – viņu bija ne mazāk par četriem, strīds un varbūt pat kautiņš neizbēgams, tā vietā, lai prātīgi aprunātos par vie-

notu fronti un taktiku. Cik tas būtu dabīgi, ja mēs būtu vienoti! 6 vīri pēc pusnakts ielās ar klisterpodiem ir spēks! Pat špiki, ja gadītos tuvu-mā, neuzdrošinātos ko pikstēt. Cik skumji, ka tā nebija. Uz ielas palika lapiņas. Mēs tās neaizskārām, lai lasa strādnieki, uz darbu ejot.

Citreiz Torņakalnā mūsu grupai ceļā stājās aizsargs, izskrējis no sa-vas mājas veļā, kliežs: «Nelīmēt uz sētas plakātus!» Draud, ka viņš mums parādišot! Lūk, par šo «parādišanas» draudu pāris siseņu sāka vi-ņam pašam ar pindzeli rādīt, kā plakātus klisterē viņam uz muguras. Aizsargs kliegdams bēga pa Bauskas ielu vai veselu kilometru, bet zēni

Mēnesis un gads Месяц и год		Iegamamais amats, norādot iestādi, organizāciju, uzņēmumu, kā arī ministriju (resoru) Должность с указанием учреждения, организации, предприятия, а также министерства (ведомства)	Iestādes, organizācijas, uzņēmuma atrašanās vieta Местонахождение учре- ждения, организации предприятия
iestāšanās вступления	izslūšanās ухода		
1918. janv.	1918. apr.	Kalpotājs Tautas bankas 4. nodaļa	- - -
1918. apr.	1918. dec.	Petrogradas strādnieku bērnu kolonija audzinātājs un ievēlēt vadītājs	Petrograda un Sābrinskā
1919. janv.	1919. jūn.	Sarkanarmijā Smiltēnos kara komendatūra	Smiltene
1919. end.	1920. aug.	apcietinājumā Daugavpils disciplinā- rā iestādē un dažādos cietumos buržuaziskā	Latvija
1920. aug.	1922. apr.	Kareivis obligātā kara dienestā buržuaziskā	- - -
1922. apr.	1922. dec.	bezdarbnieks	Rīgā
"	augusta	voliku kā ekskursu gatavības eksame- nus pie Izglītības ministrijas	Rīgā
1922. dec.	1929. apr.	gramatveids finansu ministrijas apdra- sināšanas nodaļā	Rīgā
1923. g.	rudem	studiju sākums Latvijas valsts universitātē filosofijas nodaļā ar pārtikuma, studiju meka- niku, ekonomiku saistās, vēsturi I	Rīgā
1929. apr.	1929. nov.	bezdarbnieks	- - -
1929. nov.	1934. maijs	sekretārs un gramatveids Izglītības, jaunat- nes un kultūras nodaļā Rīgas pils. pašvaldībā	- - -
1934. maijs	1935. apr.	apcietinājumā Centrālcietumā un Liepā- jās koncentrācijas nodaļā	Rīgā un Liepājā
1936. gads		beidza Latvijas valsts universitātē	Rīgā
1938.	"	iegūta filosofijas kandidāta grādu	- - -

Kadru anketas fragments

viņu mudināja ar pindzelēm. Citi uzrāpās uz jumta un noklīsterēja gan jumtu, gan skursteni ar mūsu plakātiem. Nevienš uz aizsarga izmisuma brēcieniem neparādījās, lai justu cietējam kaut vārdos līdzī.

Kādu nakti Rātslaukumā spriedām, vai Rolandam laukumā aplipināt vairogu vai nē. Nolēmām labāk turpat aiz rātsnama aplipināt policijas iecirkni. Daži plakāti jau bija pie sienas, kad durvīs parādījās policists. Es taisni ar otu pie durvīm. «Velni tādi!»... Ieraudzīdams mani, policists apklusā, t. i., nepabeidza teikumu, tad klusāki: «Šļūciet ātrāk prom!», un vēl pasmaidīja, jo viņš bija manas Valsts darbinieku arodbiedrības biedrs. Arī vēlāk cietumā mani apsargāja bijušie Valsts darbinieku arodbiedrības biedri, kuru sejas pauda dziļu līdzjūtību man.

Man nagi niez uz kaušanos. Jāatzīstas, man kabatā vienmēr bija Valtera brauniņš un varena knipele. Visos strādnieku kopējos gājienos komunisti pielaida taktisku kļūdu, vienmēr pulcējās kolonnas beigās. Tas policijai atvieglāja darbu – nogriezt kolonnas galu, sapipkot un daļu komunistu arestēt. Tāpēc kopējos gājienos es noslēdzu kolonnu, biju aizmugurē komunistiem. Es to darīju apzināti, ne lai, policistiem palīdzot, pērtu komunistus, bet sistu mūsu kopējos ienaidniekus – pārkonkrustiešus un karlsoniešus – «tirgus sievu ģenerāļa» Karlsona «armiju». Šis varonis kādreiz vēlēšanu mītiņā teica, ka tā ir latviešu strēlnieku kļūda, ka viņi nepievienoja Latvijai Maskavu. Viņu ievēlēja Rīgas pilsētas domē tāpat kā līdzīgu «varoni», leitnantu Matuseli. Sēžu laikā pilsētas domē viņi un citi pilsoņu deputāti fiziski uzbruka komunistiem, ievainojot deputātu, invalidu, Sīpolu. Tad paši tika pamatīgi iepērti pat ar salauzto krēslu kājām, ko paveica pārlēkušie pār norobežojošo barjeru siseņi un komjaunieši. Es tur biju, jo bija iepriekš zināms, ka sēdē iznāks kaušanās.

Friča Gaiļa (viņš bija noslepkavots izmeklēšanas laikā politpārvaldē 1933. gada 4. janvārī) bēres. Atkal policija paša Fridrihsona (es stāvēju viņam blakus) vadībā izveido kordonu ap kapu aiz sociāldemokrātu galvenajām masām un tad uz tiešu Fridrihsona norādījumu sāk ķert un gūstīt atsevišķus cilvēkus it kā par proklamāciju sviešanu gaisā. Kratīja cilvēkus, kam rokās bija portfeli. Tomēr pie kapa viss Fridrihsona plānojums sajuka. Radās nepieteikti runātāji, kurus aizturēt nepieļāva strādnieki. Sākās juceklis un kaušanās ar policistiem un špiķiem. Arī mēs pūlējāmies traucēt apcietināšanu, lai arī daži no mums saņēma sitienus ar pipkām. Sevišķi cieta citreiz miermīlīgais Voldemārs Rode. Veidojās revolucionāra situācija, kad strādniecība spontāni, vienotā frontē sāka pāriet uzbrukumā, pretojoties policijas rīkojumiem kāpt tramvajos

un autobusos. Strādnieki demonstratīvi devās kājām uz pilsētu, nebaidoties no jātnieku policijas jāšanas virsū un pipkošanas.

Politiskā pārvalde ar policiju un špikiem katrā gadījumā rīkojās pēc rūpīgi izstrādāta plāna. Tikai kļūdoties pipkoja siseņus un Darba jauniešus. Kur meklēt gājienos komunistus un komjauniešus, viņi zināja – gājiena beigās, tomēr dažkārt ierastā kārtība izjuka. Reiz sociāldemokrātiskā masa izklīda pie Tautas nama, bet komunisti un daļa klintiešu un Darba jauniešu turpināja iet pa ielu uz pilsētas centru. Gājām pa Tērbatas ielu juku jukām ielas vidū. Policija pavēlēja atbrīvot ielu, izklist. Mēs bijām kurli. Sākās pipku deja. Uz Elizabetes ielas stūra sevišķi uzbruka klintietim Ruicēnam, sita un stiepa uz «melno Bertu». Policistam, šķietami nemanāmi kaut ko pačukstēja Darba jaunatnes funkcionāra Pakalna sieva, arī Darba jauniete, Kundziņsalas skolas direktora Egles meita. Policisti pazuda it kā nebijuši. Notikušo novērojušas divas Darba jaunietes – Mirdza Gaile un viņas biedrene. Sadauzīto Ruicēnu stiepām uz mājām. Kas izriet no šīs fabulas? Policistam un špikam bija uzdots aizturēt jau zināmu komunistu, līdzīgu Ruicēnam. Veicot uzdevumu, viņi kļūdījās. Aģente Pakalne steidzās kļūdu labot. Mēs viņai un viņas vīram vairs neuzticējāmies. Pa daļai arī pārāk revolucionārajam tēvam.

Buržuāziskās demokrātijas laikā sociāldemokrāti visumā baudīja zināmas tiesības un viņiem gluži tik vienkārši klāt neķērās, pret viņiem pipkas bija iecietīgākas. Tā līdz Ulmaņa pučam. Pēc tam mūs pielīdzināja komunistiem.

Darbodamies arodbiedrībās, studentu kustībā, kļūdams par marksistisko studentu starpbiroja priekšēdētāju, bieži uzstādamies partijas rajonos, siseņu un Darba jaunatnes nodaļās un daudzos

Ar ģimeni Jūrmalā, blakus dēls Jānītis. 30. gadu sākumā

vēlēšanu mītiņos, es kļuvu diezgan populārs Rīgā strādnieku aprindās. «Jaunākās Ziņas» šad tad pieminēja manu vārdu, un mana seja arī šad tad bija redzama publicētos grupu uzņēmumos, kā, piemēram, pie Raiņa zārka goda sardzē... Kad sociāldemokrātu 4. rajons izvirzīja manu kandidatūru uz Rīgas komiteju (64 kandidāti uz 9 vietām), es izrādījos aizklātā balsošanā ievēlēts. Lai gan es tagad (trīsdesmito gadu sākumā) biju sociāldemokrātu Rīgas komitejas loceklis, daudzko nezināju. Ansis Rudevics paziņoja Rīgas komitejai tikai zināšanai, ne debatēšanai, ka Centrālā komiteja nolēmusi slēgt Rīgas pilsētas Sarkandaugavas rajonu par tajā valdošo komunistisko noskaņojumu. Tas jau oda pēc nodevības. Ar pirkstu parādīt politpārvaldei – lūk, tur meklējiet komunistus! Drīz sekoja Friča Gaiļa arestēšana un noslepkavošana, par kuru jau rakstīju.

1931. gadā pašvaldības vēlēšanās sociāldemokrāti cieta neveiksmi. Iegūto vietu skaits Rīgas domē samazinājās un izjuka bloks – koalīcija ar vāciešiem. Lai saglabātu savas privilēģijas, tie tagad sabloķējās ar melnajiem pilsoņiem un citām minoritātēm. Kādas bija šīs dārgās privilēģijas? Katrā ziņā valdē finanšu nodaļas vadītāja vieta, daudz citu izdevīgu posteņu un amatu, neattaisnojami lieli pabalsti no pilsētas kases 127 dažādām, diezgan dīvainām vācu organizācijām un pat mistiskām biedrībām, kā, piemēram, «Baltās ķēves atpūtas biedrība Bilderlinghofā», citiem vārdiem, Bulduros, vai «Amalienheim» patversme Rīgā, Mierā ielā, pie Lielajiem kapiem, kurā uzturējās 37 vācu meitenes, bet tās apkalpoja 64 vācu jumpravas. Loģiski, patversme pastāvēja vairāk 64 vecmeitu dēļ, nekā tur pierakstīto meiteņu dēļ. Rīgā vācu tautība izmira, nevienai citai tautībai nebija tik daudz vecmeitu un atraitņu, viņas bija jāuztur, un vācu deputāti par to gādāja. Par šiem pabalstiem no pilsētas kases sociāldemokrāti balsoja, kamēr pastāvēja koalīcija ar vāciešiem. Balsoja sarkdami, lai panāktu pabalstus tiešām nepieciešamiem pasākumiem, kaut, piemēram, Raiņa vakara vidusskolai. Bet galvenā kārtā balsoja koalīcijas saglabāšanai. Te varu saprast Ulmani, ka viņam, tāpat kā mums, bija pretīga mūžīgā andelēšanās ar sīkpartijām. Tagad Rīgā vissvarīgākā strādniecībai – izglītības nodaļa – bija jāatdod melnsimtniekiem – bergīstiem. Sociāldemokrāta Jāņa Aberberga vietā par Izglītības nodaļas vadītāju nāca bergīsts Vičs. Jauniem skolotājiem, sociālistiem, meklēt darbu Rīgas skolās nu bija velts pasākums. Arī esošos darbā mēģināja padzīt. Aberbergam radīja jaunu, maznozīmīgu Jaunatnes un kultūras nodaļu, atdalot no Izglītības nodaļas bērnnunamus, patversmes, bibliotēkas un Psihotehnisko institūtu. Par nodaļas sekretāru kādu laiku biju es, bet, kad no Izglītības nodaļas padzina sekretāru Rodi, sociāldemokrātu, viņš nāca manā vietā, bet es kļuvu par nodaļas vecāko grāmatvedi ar pamatīgu algu – 306 lati mēnesī.

Ulmanim bija opozīcija arī savā partijā. Aģitācijas braucienā reiz es nonācu Zaubē. Dienu iepriekš šeit bijis Kārlis Ulmanis. Virs tautas nama fasādes to sagaidījis plakāts: «Sveicināts, korupcijas tēvs!» No savējiem! Jo šai rajonā Zemnieku savienībā ar Leikartu priekšgalā dominēja grupa pret Ulmani. 1931. gada vēlēšanās Ulmanis bija devis pavēli strīpot Saeimas kandidātu sarakstā ģenerāli Balodi un citus opozicionārus. Rīgā uz ielas Bumbierim un man pienāca klāt ģenerālis Balodis. Viņš bija izmisis, jo dabūjis zināt Ulmaņa pavēli par savu strīpošanu balsošanas biļetenā. Otrā dienā, kad kļuva zināmi balsošanas rezultāti, izrādījās, ka ģenerālis Balodis bija ieguvis visvairāk balsu. Ulmanis izrādījās stipri svītrots un godīgi Saeimā neiekļuva. Nācās vairākiem ievēlētiem deputātiem atteikties no mandātiem. Tie kas atteicās, protams, saņēma lielu reālu kompensāciju uz valsts kases rēķina.

Pirms sociāldemokrātu kongresa 1934. gada maija sākumā saasinājās cīņa starp partijas labo un kreiso spārnu. Labo vadīja Bruno Kalniņš un Ansis Rudevics, izlūks Arnolds Serdants. Kreiso – Menders, Ansis Buševics, Edgars Vītols, padomnieks, es. Notika pirmskongresa frakcionārās apspriedes Marijas un Matīsa ielas stūra namā. Virs mūsu galvām apspriedās Rudevica frakcija, vienu stāvu zemāk – Mendera frakcija. Rudevics fantazēja vēlreiz sagrābt partijas vadību, Menders cerēja paturēt savu stāvokli partijā. Par kreiso uzvaru biju pārliecināts. Tā arī kongresā notika. Labajam novirzienam nebija nekādu izredžu iegūt kongresa vairākumu un nosēdināt Rudevicu partijas priekšgalā. Biedri pa kreisi – komunisti iznīcinoši kritizēja miermīlīgo partijas politiku, kad buržuāzija gatavo apvērsumu, atceļ demokrātiskos virsniekus, piemēram, 4. Valmieras pulka komandieri, pulkvedi Kļaviņu. Menders nesa- valdīgi uzstājās pret kreisajiem «k dziedzējiem» par apvērsumu. «Latvijā pučisti nekad varu neiegūs, kaut Ulmanis piepūstos tikpat resns, cik viņš garš!» Bet līdz pučam bija palikušas 10 dienas. Viss pēc tā oda. Nesen, martā, gatavotais pučs taču nebija fikcija! – 1934. gada martā, kad kļuva zināms, ka fašistiskie virsnieki gatavo Saeimas padzišanu, pāris simtu siseņu neuzkrītoši okupēja Saeimu pirms pučistu ierašanās. Sagatavotā Saeimas padzišana tad nenotika, «leģionāri» nobijās ierasties uz kauju, neuzdrošinājās spert kāju pār Saeimas sliksni. Mēs bijām gatavi asiņainai cīņai, rēķinoties, ka daudzi no mums kritīs.

Kreisais vairākums iebalsoja Centrālajā komitejā un sevišķi Centrālās komitejas kandidātos vairākus sava bloka pārstāvjus, arī mani kā pirmo kandidātu. Tomēr ne uz vienu sēdi mani jaunā CK palikušajā nedēļā līdz pučam neuzaicināja.

Ulmanis klisterēja pēdējo valdību negodīgi pāri visiem mēriem. Ja ne pučs, tad viņai jākrīt pēc pāra nedēļām. Ulmaņa paša partija draud sairt. Rudenī vēlēšanas, kuras ne Ulmanim, ne mums neko labu nesola. Klīda baumas, ka mēs ar Ulmani kopā gatavojamies nākošajās vēlēšanās ierobežot sīko partiju iekļūšanu Saeimā.

Katrs zvērs meklē izeju no draudošajām briesmām. Bija jābūt uzmanīgiem. Nekādā gadījumā nedrīkstēja laist Ulmani legāli pie varas. Neieguvīs varu legāli, Ulmanis nespētu izdarīt puču.

Viena ainiņa, kā Ulmanis sastādīja valdību, kuras priekšgalā drīz īstenoja puču. Saeimas kuluāros Ulmanis pieiet klāt Latgales progresīvo krievu deputātam Kaļistratovam, pēc pārliecības monarhistam, cara armijas virsniekam, kura frakcija sastāvēja no viena paša cilvēka – viņa paša.

– Vai balsosi par mani?

– Man ir dažas prasības, kuras jums nāksies realizēt.

– Dod šurp, izpildišu.

Ulmanis paņēma sarakstu ar 38 prasībām, nepaskatījies saloka, iebāž kabatā un aiziet smaidīdams, bet Kaļistratovs saīdzis, jo viņam bijusi vēl viena, pavisam nekaunīga prasība, kuru kaunējies ierakstīt sarakstā, bet tagad paliek ļoti žēl, ka nav ierakstījis sarakstā vēl kaut ko pavisam negodīgu. Tā Ulmanis vervēja 51 balsi savai valdībai. Žīdiem viņš apsolija lauksaimniecības tehnikumu Rīgā, lai arī vienīgās tā zemes platības būtu uz tehnikuma palodzēm, toties diplomu būs angļu valodā, lai žīdiņi pēc beigšanas varētu iekļūt Kanādā, bet no turienes ASV. Vai no šī devīguma nevarēja nojaust, ka Ulmanim kaut kas sātānisks padomā? Bet lielais opozīcijas bars neko. Ja nu no Saeimas skandalozi padzītie un cietumā ieslodzītie komunisti... Izslēdzot komunistu deputātus no Saeimas un tos apcietinot, pirmo reizi kājām samīņāja konstitūciju par deputāta neaizskaramību un tiesībām aizstāvēt savu vēlētāju intereses. Nedrīkstēja toreiz sociāldemokrāti palikt pasīvi skatītāji, bija jāiejaucas, jāpiedalās kautiņā, jāsaņem trauksme, jāizsauc siereņi, lai aizstāvētu likumīgi ievēlētu deputātu tiesības, tātad arī Sātversmi...

Kad Ulmanis priekšpuča dienā priekšlaicīgi gāja prom no Saeimas pēdējās sēdes, viņam jautāja: «Kurp steigies?» – «Puču taisīt,» viņš atjokoja. Bet tā bija patiesība...

Puča naktī pusčetros no rīta pie manis atskrēja klintietis Krišs Alfrēds Balodis un Jānis Gailis: aizsargi riko puču! Mēs steigīgi atstājam

manu dzīvokli. Tur četros no rīta ieradusies manis apcietinātāji. Par vēlu. Es dzīvokli atgriezpos tikai pēc astoņpadsmit mēnešiem.

Pučistu centru mēs novērojām valdības un ārlietu ministrijas namā – tagadējā Partijas un Komjaunatnes centrālkomitejas namā, M. Gorkija ielā. Centrā pučistu spēki nebija lieli. Bet mums nekādu. Par vēlu... Nakti pavadījām nomodā Rīgas ielās. Cik maz vajadzēja reāla spēka puča sākumā pretsitienam, lai pučs sabruktu digli! Ārlietu ministrijas ieņemšana neprasītu lielus upurus. Siseņi to veiktu, ja būtu parole un ieroči siseņu rokās, nevis Bruno Kalniņa slēptuvēs. Siseņiem bija marta pieredze, kaut gan toreiz pretinieks kauju nepieņēma. No mums trijiem man vienīgajam bija kabatā vācu Valtera brauniņš. Tā kā par maz.

Turpmāk dienās atrados Daugavmalas apstādījumos un pa laikam Rīgas pilsētas Jaunatnes un kultūras nodaļā. Tā zināmā mērā kļuva par gatavojamās pretestības kustības štābu. Te nevaldīja ne izmisums, ne panika. No malas skatoties, varēja pat likties, ka šie možie, dzīvespriecīgie jaunekļi, pilni apņēmības un liesmojošām acīm, ir uzvarētāji, ne sa kautie.

Aiz muļķības iedevu radiem naudu, lai samaksā iri. Tā bija kļūda – nu bija zināms, ka esmu Rīgā. Sētniekam bija pavēle, ja kāds ieradīsies dzīvoklī, ziņot politpārvaldei. Sieva reiz ļoti klusu, zeķēs, ielida dzīvoklī, bet sētnieks tomēr no apakšas bija ko manījis, sākusies ilga zvanišana pie durvīm. Viņa neatsaukusies. Vēlāk aizlavijusies prom. Rīgas domē mūsu Jaunatnes un kultūras nodaļu likvidēja. 27. jūnijā izmaksāja pēdējo algu. Divi «kungi» slaistījās Izglītības nodaļā, kur notika izmaksas. Tās izdaria saimniecības pārzinis Čanders. Izmaksas beidzās. Kur Grīnvalds? Čanders: «Viņš jau ir saņēmis!» Čanderu tūdaļ apcietināja, un arī viņš nonāca nometnē. Tomēr kāds nodaļā bija izdevis manu jūrmalas adresi. Un, kaut arī Arturs Priedītis atskrēja mani brīdināt, bija jau par vēlu. Špiki nāca caur kaimiņa, ģenerāļa Hartmaņa vasarnīcu. Viņš vēlāk bija teicis manai sievai: «Kas tad tie par revolucionāriem, kuri paši savējos nodod!» Ģenerālštāba priekšnieks Hartmanis piedāvājis ņemt manu 8 gadīgo zēnu savā ģimenē. Sieva atteica un kopā ar dēlu dzīvoja Rencēnos pie sievas māsas.

Es vienmēr apzinājos, ka mana politiskā darbība agri vai vēlu novedīs mani aiz restēm. Biju turīgs cilvēks, bet dzīvoju askētiski. Tagad ģimenei nedraudēja trūkums. Sievai aizliedzu mani apmeklēt Liepājas

nometnē, kā arī sūtīt pārtikas paciņas. Tas man maksāja tiro nieku – katru nedēļu vienu kilogramu lieko tauku. Nometne man bija sanatorija, varēju bezrūpīgi atpūsties un sauļoties. Kalu svešvalodas. Bet līdz tam vēl bija politpārvalde un Centrālcietums.

Politpārvaldē man vakarā iedeva kluci jēlas maizes un bļodiņā samazgas. Guļai sols no Strēlnieku dārza. Nekā vairāk. Rītā pratināja izmeklētājs ar lielu punu virs kreisās acs. «Kur sastāvējāt?» Es sāku stāstīt un uzskaitīt visas iespējamās un neiespējamās organizācijas, kādas vien ienāca prātā, ka es viņās varēju sastāvēt... Pēc pāra stundām ieradās tieva, gara kā cērme kancelejas žurka vīrieša izskatā un nolasīja, ka uz Kerenska likuma 70. panta pamata es ievietojams koncentrācijas nometnē uz nenoteiktu laiku. Pašam jāparaksta, lai gan pēc Kerenska likuma bija jāparaksta nevis man, bet kara un tieslietu ministram. To parakstu nebija, taču es neprotestēju, sakravāju mantiņas un ar «melno Bertu» aizvizinājos pa Rīgas ielām uz Centrālcietumu. Tur mani sagaidīja mani arodbiedrības biedri ar bunti atslēgu. Viņu līdzcietīgās acis pau-da: «Mēs jau nopriecājamies, ka jūsu nav starp tiem simtiem, kuri nu pie mums atraduši mājas... Bet nu arī jūs klāt. Bēdīgi.» Es tāpat ar acīm atbildēju: «Saprotu!»

Lielā kamerā bija ap 30 cilvēku, vairākums kriminālo, kuri mūs nicināja – viņi zinot, par ko atrodoties cietumā, bet jūs, grābšļi, lienat cietumā par savu muļķību. Cara laikā politiskos kopā ar kriminālajiem nesēdināja. Kamerā bija trīs valsts apzadzēji – par 76 tūkstošiem latu. Dzīvoja kā pa kāzām, pienesumus apēst nevarēja. Cepeši maitājās un tos meta paraškā – vecā 25 litru piena kannā, kura kalpoja par atejas vietu. Par pakalpojumiem, kā paraškas iznešanu savā vietā, šo to atmeta kriminālajiem un jutās omulīgi bez goda un kauna.

Vēl manā kamerā bija tāds Meliņš, Smiltenes grāmattirgotāja dēls, pēkoņkrustiešu apakšģenerālis. Viņa vecāki spēlēja inteliģentus cilvēkus, bet viņš bija apbrīnojami nešķīsts savā žargonā. Visa viņa gānīšanās un neķītrā lamāšanās vērās pret Tautas mīloto lielo Vadoni. Meliņš Ulmani mācīja, kā lietussargu atvērt paša anālajā ventilatorā, un pats uzvaroši smējās, ka nekas Ulmanim nesanākšot.

Beidzot salasījās pietiekami daudz pasažieru, lai sakomplektētu arestantu vagonu. Vienā galā vīrieši, otrā sievietes. Vidū paraška. Lūdzu, lie-tojiet bez kautrēšanās! Jūs tak arestanti! Es tomēr kautrējos un šausmīgi mocījos līdz Liepājai. Arī sievietes nelietoja. Vienai jaunavai 20 gadu,

aizgājusi no lauku budža, jo atrakstījuši no Rīgas, ka varēs dabūt darbu fabrikā. Iestājusies fabrikā, bet darba vietā ieradusies policija un apcietinājusi par it kā saimnieka apzagšanu. Esot paņēmusi sviesta gabaliņu no pieliekamā nodalījuma. Viņa bija, tikai promejot, uzsmērējusi sev maizes šķēli ar plānu sviesta kārtiņu, nebija saņēmusi no saimnieka pat visu algu... Tagad viņu tiesās Liepājā – dzīvesvietā. Meitene šausminājās no domas vien, ka viņu ar policiju vedīs pa Liepājas ielām, kur viņai radi un paziņas, bija gatava izdarīt pašnāvību.

Joku Liepājas nometnē bija ļoti daudz. Klibais Balodis no Darba jauniešiem āzēja Pēteri – mūsu vecāko uzraugu, kurš izdarīja pārbaudes no rīta un vakaros. Mūs nostāda ierindā un tad izsauc pēc vārdiem. Stāties vajadzēja pēc auguma. Balodis nostājas uz īsākās kājas, pašā kreisajā spārnā. Kā Pēteris nokliedz «mierā», tā Balodis vairāk kā par galvu garāks. Pēteris: «Atlikt! Pilsoni Balodi, no kreisā spārna stājieties labajā!» Kā Pēteris atkal kliedz «mierā», Balodis nu kļūst par galvas tiesu īsāks. Ierinda smejas. Pēteris: «Es iespundēšu karceri!» Balodis: «Es, nabaga kroplītis, ilgi uz vienas kājas nevaru nostāvēt!»

Mūsu korpusā bija arī Veckalns, viņš slimoja ar išiasu. Kā Lāčplēša ordeņa kavalierim viņam bija privilēģijas ārstēšanās ziņā – vadāja uz apstarošanu un atpakaļ. Ventspils sportisti – divi siseņi, kas visu laiku nodarbojās ar vingrošanu un jokiem, bija saoduši, ka Veckalnam ir divas vasarnīcas – viena Rīgas jūrmalā, otra Ogrē. Feldmanis ar nazi izveidoja brīnišķu pusotra stāva mājiņu. Novietoja uz Veckalna skapīša, bet, ierodoties no procedūrām, sportisti valdības vārdā pasniedza Veckalnam vēl otru vasarnīcu, visiem klātesošajiem aplaudējot. Vai otra vasarnīca tiešām bija, nav skaidrs, bet zemes gabals tomēr būs bijis piešķirts. Veckalns sāpīgi pārdzīvoja notiekošo. Jautājums par sociāldemokrātu īpašumiem vienmēr bija sāpīgs. Es aiz bailēm no tāda negoda savulaik atteicu tēvocim pieņemt no viņa pēc nāves lauku mājas, tā sarūgtinot mirēju. Rudevica reputāciju sagrāva viņa saistība ar spirta rūpniekiem.

Veckalna veselības stāvoklis pasliktinājās, viņš kļuva nevarīgs un nožēlojams. Reiz arī man rezignēti sūdzējās par savu likteni: «Mani nīst no abām pusēm! Es neesmu strādnieku šķiras kangars. Man trūkst izglītības. Tas mans lielākais ļaunums.» Veckalns bija 1905. gada kaujinieks, cīnās pret Bermontu saņēmis Lāčplēša ordeni. Kad strādāju par Raiņa vakarskolas direktoru, pie manis pienāca kurlā skolniece (mums bija arī kurlmēmo klases), sieviete ap 40 gadu veca, precējusies, divu bērnu

māte, kurlmēmo žestu mācības grāmatas autore, un teica: «Jūs mani nepazīstat, es esmu Veckalna meita!» – un aizgāja uz klasi. Nu atminēju skaisto Veckalna meitiņu, kura pēc šarlaka kļuva kurla. Vai tiešām Veckalns padomju laikā bija pelnījis vēl arī Sibīriju, vecs, nevarīgs, slims pensionārs.

Vienā istabā ar Veckalnu mitinājās krievu deputāts Kaļistratovs, kura balsi savulaik par 38 prasībām bija nopircis Ulmanis. Par to, kā Kaļistratovs krāpa savus vēlētājus, bija daudz zināms, un jautrie meistari sameistaroja kaut ko līdzīgu telefonam, kura vads noslēdzās pie galdiņa kājas. Tā bija patiesība, ka Kaļistratovam kabinetā bija divi telefoni – viens gāja uz centrāli, otra vads līdz rakstāmgalda apakšai. Pa to deputāts lūdzēju klātbūtnē «sazvanīja» ministrus un, uzstājīgi draudot, prasīja nokārtot prasītāja lietas. Visu šo ainu tagad izpēlēja. Saskrēja viss korpusss klausīties Kaļistratova dubultnieka uzstāšanos un viņa vēlētāju neticamo naivitāti un muļķību. Pie galdiņa ar telefonu rokā sēdēja iedomātais deputāts Kaļistratovs, pretī Latgales krievu zemnieka karikatūra. Kaļistratovs runā it kā ar ministru, maģugājas, draud un prasa nokārtot Ivanova lietu... Iedomātais Ivanovs klausās, atplestu muti... Viltus Kaļistratovs: «Tikai nepievil! Tad es jums parādīšu, velns par stenderi, ko nozīmē man doto solījumu nepildīšana. Nu tad sveiki, jūsu ekse-lence, ministri!» Īstais Kaļistratovs šo joku neņēma ļaunā.

Tak pēc diviem mēnešiem es viņu redzēju nosirmojušu, kaut viņam bija tikai četrdesmit gadu. Viņš izstāstīja man savu traģēdiju. Pie apcietināšanas Daugavpilī viņš bijis ievietots kamerā kopā ar draugu, arī bijušo virsnieku, monarhistu. Viņš draugam izstāstījis visus savus sabrukšos politiskos plānus, savienotus ar spiegošanu. Norunājuši, – kurš pirmais tiks ārā, aizies pie otra piederīgajiem, visu pastāstīs, arī par slepenajiem uzdevumiem... Vakarā viņa draugu uzrāvuši no lāvas, uzklieguši: «Sekot ar visām mantām!» Draugs iekliedzies: «Beigas!» Abi apskāvušies, trīs reizes uz lūpām saskūpstījušies un šķīrušies. Pie vārda «saskūpstījušies» Kaļistratovs nospļāvās un koda lūpās, jo draugs izrādījies politpārvaldes aģents, ne tikai visu nodevis, bet vēl aizgājis ar saņemto svētību pie viņa sievas un to pavedis. Tagad dara visu, lai Kaļistratovs no cietuma ārā netiktu un viņa mīlas dēkai netraucētu... Kaļistratovs man teica: «Tagad es saprotu komunistus, kāpēc viņi ir tik cietsirdīgi. Arī viņiem ir kādreiz sirds pārsāpējusi. Tāpat kā tagad man.»

Liepājas nometnē mūsu uzturam bija paredzēti 20 santimi dienā. Tik maksāja kilograms rupjas maizes. Mums bija jāiet uz ķēķi palīg-

darbos: tīrīt kartupeļus un reņģītes ar smaku, uzpūstiem vēderiņiem. Reiz es sāku vemt. Mani atbrīvoja no reņģu tīrīšanas, bet no apetītes uz reņģēm es atbrīvojos pats. Par mūsu likteņiem bija rakstījuši ārzemnieki, sevišķi zviedri, tad nu vismaz no smakojošām reņģēm un mīkstām mencām mūs atbrīvoja, mazliet palielinot izdevumus uzturam.

Kādu vakaru pie mums ienāca 2 piedzēruši komandanta komandas virsnieki. Kāds mūsējais ēda vakariņās pudiņu, ko saņēmis no piederīgajiem. Virsleitnants paķer karoti, ēd ar baudu, slavēdams un teikdams: «Man sifiliss, tev triperis – ēdam no vienas bļodas ar vienu karoti!» Virsnieki aizgāja, bet nelaimīgais ēst vairs neuzdrošinājās.

Bēdīgs skats bija apmeklējumu dienās, kad ieradās piederīgie, parasti sievas, bet precētam deputātam Lejiņam arī vēl sirdsdāma Zivtiņa, fabrikas strādniece, kurai nācās paciest visādus no metnes administrācijas pazemojumus.

Dziļleja kriet sievai ap kaklu un pie tās krūts raud, kā jau īsts dzejnieks un bargs kritiķis.

Menders izturas stoiski. Drūms, staigā viens pats, sarunās neielaižas, klusē. Viņam vismagākie morālie pārdzīvojumi politiskā plāksnē. Slimo arī fiziski.

Ansis Buševics savaldīgs, nosvērts, biedrīks, paraugs morāli vājiem, būdams pats fiziski slims. Viņš aizrāvās ar volejbolu ne savā, bet citu labā. Sarikoja maču starp kropliem un resnajiem. Skatītāji vai plīsa no smiekliem par šo cīņu. Balodis vadošais un komiskākais kroplo komandā, Buševics pats resnišu komandā. Uzvarēja kroplie. Pēc šādas izrādes uz laiku stipri uzlabojās morālais mikroklimats.

Rudevicam pietika vekseļu rūpju.

Klāvs Lorencs turēja rokās pavedienus ar ārpasauli un pūlējās vadīt un atbalstīt mūsu nodibināto nelegālo partiju rakstiski, caur no metnes žogiem. Nāca ziņas, ka organizācija ārpusē darbojas. Lorencs rakstīja politiskus apcerējumus, kāds komjaunietis pārrakstīja ar drukas burtiem un Lorencs sūtīja tos ārā, viņš labprātīgi pieteicās darbiem ārpus aizžogojuma, lai dabūtu no no metnes ārā savus sacerējumus. Īsts, labs konspirators.

Kādu ebreju pēc sirdslēkmes nakti atbrīvoja no nometnes. Fakts: Ulmanis nevēlējās, lai uz viņa slavā mirdzošā režīma krit mocekļu ēnas, ka kāds mirst nometnē.

Gar nometni ejot, kāda Ulmaņa virsnieka sieva ar sašutumu, mūsējiem dzirdot, skaļi teica: «Skoļko hujev darom propadajut!» (Cik daudz pimpju velti iet pazušanā.)

Manas sievas māsas vīrs, Jānis Ozols, Valmieras apriņķa Valmieras pagasta Pidriķu pusmuižas saimnieks, arī nosodīja Ulmani, lielās dusmās kliegdam: «Ko viņus – komunistus un sociķus tur Liepājā baro, ņemuši un visus pēc kārtas pakāruši!»

Ulmanis nometnes lietu izšķiršanu bija nodevis Sabiedrisko lietu ministram Alfrēdam Bērziņam. Pie viņa rindās stāvējušas apcietināto sievas un piederīgie. Bērziņa atbilde uz asarām un lūgšanām īsa: «Viņš nav parakstījis atteikšanos no politiskās darbības.» Tad sievas un mātes brauca uz Liepāju lūgt un draudēt ieslodzītajiem, lai raksta, ko prasa.

Es nemilu cietumus! Bieži murguju sapņos, ka atkal priekšā cietums. Tad, pat murgos, vēlos labāk mirt, nekā būt atkal cietumā.

Mani palaida 1935. gada pavasarī. Gada laikā mans angļu drānas peļēkais uzvalks bija skrandās, izaugusi varena bārda kā pašam Marksam, kuram gan ar matiem bija pavāji, bet man kupla ševeļura. Kā mati, tā bārda un ūsas mazliet sprogājās. Rīgā dzīvoklī negāju, braucu uz Valmieru. Māsas adresi nezināju, zināju, ka ar vīru uzcēluši mājiņu Rūpniecības ielā. Numuru nezināju, sēdēju uz balķiem krustceļos visu nakti. No rīta devos uz Valmieras–Rūjienas autobusu bēdēt cilvēkus. Autobuss pienāca pilns. Te parādījās durvīs jauns sievišķis ar lielu buķeti sarkanu rožu un, visiem par izbrīnu, pasniedza man. Sarkanā Valmiera ir bijusi un paliek Sarkanā!

Pēc Ulmaņa Liepājas «sanatorijas». 1935. gadā

Rencēnos sieva un dēls. Dēls vietējā pamatskolā iemācīts dziedāt: «Es dziedāšu par tevi, tēvu zeme!» Balss bija laba, un Jānis mīlēja dziedāt. 1935. gada vasara līdz augustam pagāja Rencēnos, tā bija neparasti bagāta ar baravikām. Tāda sēņu bagātība nav atkārtojusies manā

mūžā. Daudz baraviku sakaltējām ziemai. Sūtīju arī māsai Verai uz Valmieru. Vienu dienu saspiningoju 16 zivis – lidakas un asarus. Tas bija mana mūža rekords.

Aizsargi draudējuši sievas māsai, krodziniecei, ja es nepieņemšot cilvēka izskatu, viņi mani nomušīšot. Hipiju dzīve ir grūta, sevišķi pie galda. Mute jāver vaļā līdz ausīm, un tomēr rezervē vienmēr paliek kaut kas bārdā. Pēc kādām nedēļām apcirpos un līdz šim laikam vairs bārdū neesmu audzējis, un nīstu hipijus kā netīrīgus cilvēkus.

Vēroju uzvarējušo lauku lielo budžu šķiru. Jaunākie, apreibuši no pānākumiem, prasīja stingrus mērus opozicionāriem. Vecākie saimnieki, kuri atminējās 1905. gadu, arī bija apmierināti ar Ulmaņa uzvarām, bet baiļojās par rītdienu, vai tikai izdosies noturēt iegūto. Jo kalpi, puisi, dienestnieki par daudz naidīgi raugoties uz viņiem. Tā stāstīja man, savam viesim, vecs lauksaimnieks, vārdā arī Ulmanis. Tas nebija muļķis.

Es veltīgi meklēju iespēju strādāt algotu darbu. Ulmanis bija aizliedzis tādiem kā es darbu dot. Arī privātie uzņēmēji to nedrīkstēja darīt. Ja nepakļāvās politpārvaldes brīdinājumiem, slēdza bankās kreditus. Uzņēmējs Mārstaļu ielā man to paskaidroja. Viņš varot man personīgi mazliet palīdzēt, bet darbu gan nedrīkstot dot. Es pabalstu nepieņemu. Pēc toreizējā pensiju likuma man pienācās pensija. Sieva nestrādāja. Saskaņā ar Rīgas pilsētas pensiju kases statūtiem saņēmu pensiju Ls 134 ar santīmiem. Darba stāžs man skaitījās no 1912. gada. Tātad līdz 1934. gada atlaišanai pēc puča – 22 gadi, pie tam par laiku, kuru es skaitījos armijā, arī par to, kuru sēdēju cietumā, dubulti. Atskaitīja gan gadus Putilova rūpnīcā, kad es skaitījos strādnieks. Vēl no kopīgās summas ik mēnesi atvilka apmēram 10 Ls par laiku, kuru es strādāju valsts iestādēs. Tātad uz rokas es saņēmu apmēram Ls 124 ar santīmiem. Tādi laiki, tādi likumi. Es varēju labi dzīvot, sievai nestrādājot un vasaru pavadot Rīgas jūrmalā. Piepelnījos ar stundām un kā repetitors vājiem studentiem, arī palīdzot tiem rakstīt studiju un kandidātu darbus.

Rīgas cirkū klauns (Smiltnieks?) prasa otram klaunam: «Kādēļ tas Brīvības pieminekļis tik liels?» Otrs atbild: «Tādēļ, ka tā brīvība tāda maza, maziņa!» Klauni saņēma cietumsodu 6 mēnešus, bet anekdote par mazo brīvību staigāja pa visu Latviju. Rainieši izlaida plakātu ar lielu cūku – Ulmani – vidū, zem kura paraksts: «Tā tik vēl trūka, ka troni

kāpa šitā cūka!» Šo mākslas darbu Gruntāls un citi plaši izplatīja Ulmaņa dziesmu svētkos uz Esplanādes laukuma.

Smiltēnē, tirgus laukumā, tribīnē Ulmaņa aģitators vico vaļā Bērziņa garā. Klausītāju pietiek. Te tuvojas no Naukšēnu kroga viens iereibis solists, dziedādams: «Es zinu, šie vārdi tev nenāk no sirds, jo redzu, ka acīs tev viltība mirdz!» Visapkārt cilvēki rēc no smiekliem. Runātājs vēl mēģina kaut ko teikt, bet tas tikai kāpina smieklus. Mitiņš izjuka. Policists solistu aizturēja, un arī tas dabūja 6 mēnešus.

Pret ulmaniešiem opozīcija plaši darbojās ar raksturīgām un sulīgām anekdotēm. Tiesā čigānu par zirgu zagšanu. Piespriež 5 gadus. Čigāns:

– Žēligie tiesas kungi, kas tad man tik ilgi maizi dos?

– Valdība.

– Vai tad tiešām jūs tik ilgi valdīsiet?

Cita anekdote. Izsludināts konkurss. Prēmija 1000 latu tam, kurš paziņos, kādu augstskolu beidzis doktors Kārlis Ulmanis. Tā bija patiesība, ka Goda doktoru Ulmanim Latvijas Universitāte piešķīra, lai gan tās statūti šo augsto nosaukumu paredzēja tikai kādu augstskolu beigušajam. Ulmanis ASV kaut kur bija bijis tikai brīvklaušitājs, kam nav pat vajadzīga vidusskolas gatavības apliecība. Pēc piešķiršanas Ulmanis ārkārtīgi lepojās ar doktora grādu, bet, kad smieklī nonāca līdz viņa ausīm, Ulmanis pats vairs nelika priekšā doktora titulu. Pakalpiņi gan turpināja viņu godāt par doktoru, Ulmanim neprotestējot. Jokam par konkursu bija vēl turpinājums: «Dalībniekiem jāpaziņo, kādu vidusskolu beidzis Sabiedrisko lietu ministrs Alfrēds Bērziņš un kādu pamatskolu beidzis Kultūras kameras priekšsēdētājs Jūliuss Druva?» Kā par izsmieklu, Latviešu konversācijas vārdnīcā Druvas izglītība nav minēta, tikai daudzie valsts amati.

Profesors Jurevičs, reiz sastapis mani uz ielas, teica, ka mans kandidāta darbs nav salīdzināms ar parastām disertācijām. Spriedumi un secinājumi droši un zinātniski nopamatoti. Bet mana materiālistiskā nostāja nav pieņemama Universitātei. Grāds gan piešķirts – par darba nopietnību un spējām, bet ja nu es mainītu savu pasaules uzskatu no materiālistiskā kaut uz pozitīvisku, Universitāte aicinātu mani gatavoties zinātniskajam darbam. Es atbildēju, ka nespēju mainīt savu pasaules uzskatu.

Profesoru Teodoru Celmu es pazinu jau no Tautas augstskolas laikiem. Universitātē tuvāk iepazīnos filozofijas semināros un mājās pie profesora, kad viņš pie sevis ielūdza studentus. Apmeklēju arī viņa pub-

liskos priekšlasījumus. Viņš Rīgā bija populārākais lektors filozofijā, psiholoģijā un sabiedriskajās zinātnēs. Zāle lūza no publikas. Universitātes lekcijās un sevišķi semināros viņš centās turēties progresīvo zinātnieku līmenī. Bet, ejot uz Latviešu biedrības zāli, Celms piemērojās Ulmaņa diktatūras atbilstošai teorijai, ka vadoņi veido vēsturi un vada tautas. Universitātes auditorijās valdīja cēlonības likumi, latviešu biedrības zālē plašai publikai cilvēces un arī zinātnes likteņus noteica lieli gari un vadoņi. Studentiem: «Ja pašreiz visjaunākos zinātnes atklājumos nav visur iespējams ieraudzīt skaidri cēloniskas sakarības, tad tas vēl neapgāž determinismu. Zinātnes vēsturē gan prakse iet pa priekšu teorijām, gan teorijas mudina praksi, līdz iestājas uz laiku atkal līdzsvars lielākos zinātnes sasniegumu posmos.» Latviešu biedrībā: «Zinātne nonākusi pie determinisma nolieguma. Nav iespējams ar determinismu izskaidrot jaunākos eksperimentālos atklājumus zinātnēs.» Tātad pat zinātnē brīva vieta vadoņiem un varoņiem un to nedeterminētām izdarībām. Man bija sāpīgi būt klāt abās auditorijās. Bet zāle gavilēja. Vakaros pēc nodarbībām reizēm kopā ar profesoru soļojām pa Raiņa bulvāri un priecājāmies par skaistumu kā rudenī, tā pavasarī. Vienā vakarā profesora noskaņojums bija skumīgs: «Ja tā padomā, es esmu pelnījis, lai mani pakar pie šīm skaistām, nakts tumsā apgaismotām liepām!» Cik smaga bija viņam manis aprakstītā divdabība!

Trīsdesmito gadu otrā puse. Jūrmalā kopā ar Darba jauniešiem un aizliegtās Sociāldemokrātu partijas biedriem. Konspirācijas dēļ visi kļuvuši par kaislīgiem volejbolistiem. Jānis Grīnvalds pēdējā rindā ceturtais no labās puses

Pavadot 1936. – 1939. gada vasaras Rīgas jūrmalas Mellužos, es at-
rados atklātā policijas uzraudzībā. Saimniece ziņoja policijai visu par to,
ko redzēja verandā un mājiņā un atpūtas krēslā dārzā – visu acu priek-
šā. Tāpēc mājā neviens pie mums nenāca. Mēs jūras krastā organizējām
aizraušanos ar volejbola spēlēm. Es, kapteinis, un komandu locekļi bi-
jušie sociāldemokrāti un citi kreisie Ulmaņa opozicionāri ar ģimenēm
un savām simpātijām, vēl arī citi paziņas un ciemiņi no Rīgas. Bieži
draudzīgi pieklīda pat aizsargi. Bija, kas pazina un brīdināja. Ja bija
kāds svešais, tad mēs bumbu sitām pa «līgo lepnā dziesma» modei, bet,
kad bijām tikai paši, tad mūsu mēles daudz ko pateica pret Ulmaņa «lī-
go». Bijām pārliecināti, ka, tā sportojot, nevar iekrist. Man bija draugi
starp zvejnieku ģimenēm, kā brāļi Jaunzemji un citi. Ar Jaunzemjiem es
braucu jūrā zvejot. Tas bija krietns atbalsts ģimenes galdam.

1939. gada rudenī Latvijā bāzēs Liepājā un Ventspilī ieradās sarkan-
armieši. Arī Rīgā bija redzami atsevišķi karavīri sarkanarmieši. Cilvēki
skatījās viņos kā brīnumā. Labu gabalu sekoja apbrīnodami. Bet liela
daļa uz viņiem raudzījās kā uz atbrīvotājiem no Ulmaņa kauna jūga,
vēstnešiem, pirmajiem cīruļiem.

Miera man nedeja 1939. gada vasarā redzētās vāciešu demonstrāci-
jas Rīgas jūrmalā. Svētdienas pēcpusdienā gar pašu krastu, par spīti aiz-
liegumam automašīnām braukt pa liedagu, mums garām pabrauca vai-
rākas Vācijas mašīnas ar kāškrustiem. Vietējie vācieši sajūsmā trakoja,
kliedza – heil, heil, Hitler, heil! Apskāvās, asaras acīs – prieka asaras.
Tas bija baigs brīdinājums mums. Hitlers gatavojas nākt un viņu gaida –
vairāk nekā ticīgie savu mesiju. Mēs nevarējām tik mierīgi gaidīt kā Ul-
maņa kliķe. Pašu spēki te nevarēja spēlēt nozīmīgu lomu. Cerības glā-
biņu gaidījām no Maskavas.

Tomēr Maskavas politikai jau ilgāku laiku bija grūti izsekot un to sa-
prast. Kā var būt, izmisīgi jautājām cits citam, nesaņemdami atbildes,
ka vecs partijas biedrs no Ļeņina līdzgaitniekiem ir nodevējs un tautas
ienaidnieks, pat ārzemju imperiālistu aģents. Tiesājamo kļuva aizvien
vairāk... Neizprotami, baidījāmies teikt – neticami! Tiesu sēdes, parak-
stīti protokoli, atzišanās. Baigi un nesaprotami.

Pārsteidza negaidīts notikums – karš ar Somiju. To saprast, dzīvojot
ārpus Padomju Savienības, nācās grūti. Cieta PSRS varenības oreols.
Tikai tāpēc Hitlers izšķīrās par uzbrukumu PSRS, cerot to viegli sa-
triekt. Mums tomēr ticība Staļina nemaldīgumam joprojām bija dzīva,

kaut sirds sāpēja. Ja mēs nešaubījāties par Staļinu, vai tomēr viņš pats nevarēja kaut mazliet šaubīties par savu nemaldīgumu un visgudrību. Somijas karš nebija vajadzīgs.

Polijā bija divas meitenes, kas man sniedza informāciju. Manā iecirknī pie Vidzemes tirgus Lūcija, prefektūrā – Marta Cināte. Marta – saimnieku meita, baudīja lielu uzticību policijas aprindās un pazina daudz špiku. Lūciju mudināja sniegt ziņas piedzīvojumu kāre filmu iespaidā un pakļaušanās Martai. Saņēmu ziņas par lielu policijas spēku izsaukšanu uz politpārvaldi, par apcietināšanām un citas ziņas. 1940. gada 9. aprīļa rītā viņa skrēja no darba brīdināt par lieliem arestiem, bet es jau biju aizvests, dzīvokli tikko ieskrējis Kārlis Laškops. Marta brīdināja, ka vārtos stāv špiki, lai Laškops iet ārā ne uz Tērbatas ielu, ne pa Dzirnavu ielas parādes durvīm. Tā viņš arī darīja un izkļuva no slazdiem. Ulmanis bija sagatavojis lielu akciju 9. – 10. aprīli: Rīgā izķert komunistus. Tā viņi sauca visus nelegālistus, pēc reālās idejiskās pārliecības nešķīrojot.

Tajā 9. aprīļa rītā 6.30 taisni biju paskatījies pulkstenī – tātad vēl viena diena brīvībā, jo arestus izdarīja naktī, un tieši tajā brīdī asi un ilgstoši ieskanas durvju zvans. Dūzis. Divi privātā un atkal dūzis. Galvenais špiks, vecs vīriņš Vilciņš, ar pliku galvu, apsēžas pie mana rakstāmgalda. Izklāj aktis un nevilšus nosedz manu tikko rakstīto pamfletu «Pipku vienību Latvija», aprakstot pipkošanas vēsturi un pipku kā Ulmaņa vienības simbolu. Jaunākais špiks pārcentībā trako. Jaucas pa ozolkoka skapjiem ar grāmatām. Lamājas. Plēš gultas, rāpo pa grīdu, lādas par «Sociāldemokrāta» veciem komplektiem. Bet Vilciņš snauž, «sargā manu manuskriptu». Pēc trīs stundām viss izkratīts. Ieskaitot krāsni un dūkas. Parakstāties ar sievu, dēlam skatoties. Uz skolu tam iet neļauj, kamēr es neesmu aizdzīts ar rakstāmmašīnu klēpī. Vilciņš paņem protokolus un aktus, sapako portfeli, un procesija dodas pa Dzirnavu ielu uz politpārvaldi. Nu špiks attopas pačukstēt ierēdnim, ka uz galda bijušas aprakstītas lapas, skrējis atpakaļ uz manu māju, bet nevienas lapiņas uz galda vairs nebija. Sieva bija pratusies.

Ievietoja mani kamerā – piektā stāvā ar aizvērtiem un restotiem logiem. Logu atvērt neļauj, laidīšot ārā aprakstītus putniņus. Kamerā, domātā diviem trim, sabāž astoņus arestantus. Priekšā Pētersons. Viņam pa cietumiem jau desmitais gads. Liels meistars telegrafēt pa sienu pēc Morzes metodes. Blakuskamerā sievietes. Man pazīstama komuniste Vera Kacena, vēl daudzas citas. Kādam jubileja. Apsveicām. Kā sargs

atiet tālāk, siena no abām pusēm runā. Kamerā trīs gultas bez gultas piederumiem, mēs astoņi – pa divi vienā gultā, diviem jāguļ zemē. Nak-tī labo sānu notirpums sasniedz tādu pakāpi, ka jātiek uz otriem sā-niem, bet tas nav pa spēkam vienam.

Nekad savā mūžā neesmu tik daudz smējies, kā tajā sprostā. Līdz pa-gurumam. Mūsu vidū bija arī jūrnieks, liekas, vārdā Remkovičs, kura as-prātībām nebija robežu, pats vēl arī mākslinieks, skulptors, stāstītājs, aktieris, pasauli izbraukājis, tagad uz Ulmaņa sēkļa. Kroņa jēlo maizi jūrnieks izlietoja mākslas darbu veidošanai – un pirmkārt jau veidoja Ul-mani, bet kādu! Pats viņš, jau veidojot, smējās kā kutināts, tad sniedza veidojumu analīzi ar savu sulīgu un bagātu iztēli, un mēs redzējām visu, ko viņš mums apgalvoja, un saslimām ar smieklu psihozi.

Izņemot brillainu ebreju jaunekli no Daugavpils, citi šoreiz nebija pie-dzīvojuši zvērisku piekaušanu, viņš gan no pratināšanas pārnāca sadau-zīts, asiņains, sasistām brillēm. Kārli Gaili pratinot, prasa, kuro reizi viņš politpārvaldē. Ap desmito! Nē, vienpadsmito, izlabo pratinātājs.

Pēc desmit dienām mani tomēr atbrīvoja, bet izmeklēšana manā lie-tā turpinājās. Līdz tiesai tā netika. Laiks steidzās ātri. 1940. gada 17. jūnijs bija gaišākā diena pēc daudzo gadu baigām tumsas un kauna dienām.

1. Padomju gadā (1940 – 1941)

17. jūnijs

Sarkanarmija ienāk Rīgā. Gar staciju uz Marijas ielu pabrauca Ulmanis vaļējā mašīnā. To pavada izbrīna un svilpieni. Līst asinis pie prefektūras. Ievainotos strādnieki aizved. Ap 22.00 pie *Splendid Palace* man krūtīs grūž revolveri ģenerālštāba bataljona kaprālis. Neļauj iet uz Brīvības ielu. Bļauj: «Piespiedīsim ar varu klausīt!» Sauc divus bruņotus ģenerālštāba bataljona kareivjus, pavēl uzrādīt pasi un iet mājās.

21. jūnijs

Demonstrācijas dodas uz Centrālcietumu atsvabināt ieslodzītos. Es iekļaujos Daugavmalā ostas strādnieku demonstrācijā. Uz Matīsa ielas sastopamies ar Kārli Laškopu, Darbiņu, Frici Rokpelni un citiem. Pēc ieslodzīto atbrīvošanas dodamies uz Padomju Savienības sūtniecību. Runā Višinskis. Tālāk ejam uz LK(b)P CK. Daugavmalā, iepretim padomju karakuģiem Daugavā, kāds tips pakāpies uz tramvaja vadu staba balstiem, mēģina turēt runu: «Ārā no Rīgas sarkanarmiju! Lai dzīvo Ulmanis!» Masas – milzums tautas Daugavmalā pie kuģiem – norauj šo zelli un grib nodot milicijai, kura tikai top. Mūs aptur sarkanais virsnieks, paņem drošsirdīgo fašistu aģitatoru un kaut ko gaida. Arī mēs gaidām. Nāk tramvajs. Virsnieks nostājas uz sliedēm, paceļ roku. Tramvajs apstājas, paver durvis. Virsnieks iegrūž aizturēto tramvajā, dod zīmi un tramvajs aizbrauc. Pagriežies pret sašutušiem cilvēkiem, virsnieks izpleš abas rokas, kaut ko nomurmina un smaida. Publikā neviens nesmaida. Līdz šai dienai nesaprotu šo rīcību, ācārno iejaukšanos.

Padomju varai ienākot. 1940. gada jūnijā

22. jūnijs

Politpārvaldē saņemu atpakaļ rakstāmmašīnu, daļu dokumentu un piezīmju grāmatiņu no saviem pratinātājiem un arestētājiem. Tie omulīgi Jāņu priekšvakarā smejas man sejā: «Vismaz piecus – astoņus gadus jūs dabūtu, bet nu pēc tās «jaunās šnites» viss jādod jums atpakaļ!»

23. jūnijs

Svētdiena. Karsts. Ēnā 29°. 17. jūnijā pie Rīgas prefektūras kritušā Borisa Kriša apbedīšana Raiņa kapos. Jūra ļaužu. Ciemos pie Bitītes (Bites un Vanaga) Čiekurkalnā pēc bērēm.

24. jūnijs

Rīgā ēnā 30°. Francijas kapitulācija. Studente Kalniņa uz ielas raud, dzirdēdama, ka Parīzē iesoļo hitlerieši. Kāds virsnieks viņu mierina: «Nekas, paši nopelnījuši!» Dienvidslāvija nodibina diplomātiskas attiecības ar Padomju Savienību.

25. jūnijs

Aizsargu un privāto atbruņošana.

26. jūnijs

Padomju Savienība pieprasa Besarābiju un Bukovinu.

30. jūnijs

Asinsdzīres Rumānijā, ap 600 nonāvēto moldāviešu.

3. jūlijs

Angļi nogremdē Francijas karakuģus.

4. jūlijs

Atjaunota «Klints». No Valsts darbinieku arodbiedrības bijām pie Ministru padomes priekšsēdētāja Kirhenšteina darbinieku algu lietā. Delegācijā Paupers, Ganšovs, es. Neko noteiktu nesolīja, jo drīz sanāksot Saeima un tā lemšot. Varbūt apspriedišot šo jautājumu Ministru padomē.

5. jūlijs

Politiskie vadītāji armijā. «Ģenerālis» Bruno Kalniņš un vadītāji no viņa kliķes – labā novirziena.

6.–13. jūlijs

Piedalos vēlēšanu aģitācijā. Apbraukāju Vidzemi un Kurzemi kā LK(b)P CK aģitators. Braucienā uz Iršu koloniju un apkārtējiem pagastiem, uz Koknesi pavadu *Pavdas* speciāлкоrespondentu, profesoru Krjučkovu. Iršu apkārtnē skolotāji Pauļi uzaicina pēc mitiņa mūs ar profesoru Krjučkovu ciemos. Mājā mazs zēns.

Vēlāk abi iestājās partijā. Okupācijas laikā vīru noslepkavoja, sievu ieslodzīja cietumā, puisēnu audzināja vecmāmiņa. 1953./54. mācību gadā zēns Raiņa skolā smags skolēns, nedisciplinēts, nesekmīgs. Piedalījies laivas zādzībā ar citiem pusaudžiem. Nebeidza astoto klasi. Sastapu uz ielas, pūlējās pārliecināt, lai tikai nāk uz skolu, visu tālāko nokārto-

šu. Velti. Rakstot šīs rindas, smeldzoši sāp sirds un dziļš kauns par savu neveiksmi – vienu no lielākajām.

Norunājam rīt satikties ar Krjučkovu, lai es viņu varētu informēt par Latvijas Valsts universitāti. Bet norunātā laikā es velti viņu gaidiju. Profesors stāstīja, ka viņš juties pārsteigts, ka vakarā uz ielas to uzrunājušas «skaistules». Raksts par LVU parādījās «Pravdā». Materiālus bija sniedzis kāds cits, citādākus, nekā būtu sniedzis es.

Varena sanāksme Koknesē ar aģitgrupu (Marta Jurgens un daudzi citi). Pilna zāle. Arī vecsaimnieki aplaudē.

Pēc pusotra mēneša bijušais Izglītības ministrijas inspektors Grīva man stāstīja, ka tad, kad bija jau pasludināta Latvijas Padomju Sociālistiskā republika un pieņemts agrārais likums, kāds no toreizējiem aplaudētājiem viņam teica: «Mēs vecsaimnieki sadomājām arī aiziet uz mītiņu paklausīties, ko tur runās. Bet bija gan sagadījies piļu pūtējs. Kutināja prātu un sirdi. Mēs viņam aplaudējām kā negudri. Man rokas pat svila. Tagad tikai saprotam, kādus jaukumus viņi mums dod. Atgriež no manas zemes zemi manam kalpam, pavēl dot dzīvokli manā mājā un lopus no manas kūts. Pagalam ne tikai mans zemes gabals, pagalam arī kalps. Bet ko gan citu mēs varējām gaidīt no padomju varas? Bet tai vakarā nesapratām, ko mēs, romantiķi, gaidījām. Atmosfēra bija tik draudzīga, mums bija priecīgi un mēs jūsmojām līdzī citiem.»

Zemgalē uzstājos Ulmaņa Svētes pagastā. Laužu jūra. Pilnīga piekrišana. Pēc mītiņa mani ielenc isto vecsaimnieku bars. Viņi grib izkratīt sirdi un stāsta, ka viņi ir bijuši revolucionāri vai revolucionāru atbalstītāji jau 1905. gadā, – ja ne paši, tad tēvi, bet 1919. gadā paši, viņi arī bijuši padomju varas draugi. Alūksnē virsnieku un kareivju sapulce. Gājiens ierindā uz varoņu – revolucionāru kapiem. Virsnieki lojāli, pat uzkrītoši. Pulka komisārs ebrejs.

14. jūlijs

Saeimas vēlēšanas.

21. jūlijs

Pirmā sesija. Padomju Latvija.

24. jūlijs

Līdz šim es darbojos par aģitatoru bez algota darba. Šodien mani kopā ar Zemnieku savienības varas vīru Dardzānu iecēla par likvidatoru Latviešu akciju bankā.

5. augusts

Padomju Latvija uzņemta Padomju Savienībā. Milzīgas demonstrācijas Rīgas ielās.

9. augusts

Iesniedzu lūgumu 8. rajona komitejai uzņemt mani partijā. Galvo Kārlis Laškops un Antons Ārmanis.

15. augusts

19.00. Man priekšlasījums Universitātes Lielajā aulā par tematu: «Saeimas deklarācija par transporta, rūpniecības uzņēmumu un banku nacionalizāciju.» Ap simt klausītāju. Lekcija un jautājumi līdz 22.00. «Labi!» teica 8. rajona pārstāvis.

16. augusts

Propagandistu kursi LVU V klausītavā.

17. augusts

Kursu turpinājums. Lasa Frīcis Deglavs, profesors Traiņins no Maskavas (Roberta Vipera skolēns) un citi.

18. augusts

Kursi turpinās. Mums maksā dienasnaudu. Aviācijas svētki Spilves pļavās. Milzīgas masas plūst uz Spilvi.

20. augusts

Ls 10 no Žēlsirdīgo māsu savienības par palīdzēšanu pārņemt vadību no agrākās valdes. Par Latviešu akciju bankas likvidēšanu divās nedēļās saņēmu Ls 150. Tie visi mani divu mēnešu ienākumi. Daudz darba.

21. augusts

Iestājos darbā Latvijas Bankas centrālajā nodaļā – bijušajā kreditbankā – par galvenā grāmatveža palīgu.

23. augusts

Iesniedzu lūgumu Rīgas pilsētas Izglītības nodaļas vadītājam Otto Grīnbergam (bijušajam advokātam) uz inspektora vakanci Rīgas pilsētas 1. ģimnāzijā. Vārpa atlaists, sablamējies Ulmaņa diktatūras laikā. Uz lūguma divu latu marka jāliek.

25. augusts

Smiltenes slimnīcā pie Jāniša. Izdarīta aklās zarnas operācija. Bijis akūts iekaisums. Operācija laimīgi pārciesta. Bijusi ļoti grūta. Virišķīgi turējies.

27. augusts

Referāts bankā par nepieciešamību apgūt dialektisko materiālistu. Marta Vildava ar referātu neapmierināta.

30. augusts

18.00. Referāts partijas 8. rajonā par 1919. gada kļūdām agrārajā jautājumā. *Ciņā* publicēti materiāli par Ulmaņa korupciju.

2. septembris

Pie 1. vidusskolas direktora Žagatas audiencē. 19.00. Amatnieku sapulcē Amatu namā, Amatu ielā 5, referāts par Staļina konstitūciju.

3. septembris

Dežūra Valsts darbinieku arodbiedrībā. Referāts Amatu namā par Staļina konstitūciju.

4. septembris

«Ķeguma» darbinieku kluba atklāšana Smilšu ielā 8–10, dz. 7a. Esmu klāt kā partijas pārstāvis.

5. septembris

18.00. Referāts par Staļina konstitūciju nodokļu departamenta darbiniekiem tehnikuma telpās Krišjāņa Valdemāra ielā. Pēc Viļa Ganšova vārdiem, kā viņam stāstījušas klāt bijušās sievietes: «Runājis kā jauns dievs! Padarijis tās par komunistēm – jūsmotājām...»

6. septembris

Ārstu komisija pilsētas 1. slimnīcā sakarā ar manis pieņemšanu 1. ģimnāzijā par skolas inspektoru. Piedalos Rīgas radiofona darbinieku sapulcē kā partijas un arodbiedrības pārstāvis. Edgars Šillers: «Ļoti jauki runāja!» 19.00 referāts žēlsirdīgām māsām par Staļina konstitūciju.

9. septembris

17.00. Referāts Kalēju ielā 43, krievu valodā, kādas fabrikas kantora darbiniekiem, ebrejiem. Neatsaucība.

11. septembris

Ārmanis (8. rajons): ar «pagātņi» saistīti iebildumi no Arnolda Tabaka seniora pret manis uzņemšanu partijā.

12. septembris

Rīgas skolu vadības (direktoru, pārziņu un inspektoru) sanāksme. Smiltenes vidusskolas skolotājs Kains: «Mēs spiesti runāt, bet mūsu sirdis paliek tās pašas, kas bijušas.» Smiltenē uz Raiņa vakaru neierodas neviena skolotāja. Izpildu komitejas priekšsēdētājs, komjaunietis Treide: «Smiltenes skolotāji sapuvuši!» Ventspili aizsardzes lamājot citas aizsardzes: «Piemērojieties jauniem laikiem!» Bērniem, skolēniem sāpot sirds, redzot zemisku skolotāju piemērošanos tajās pašās skolās, kurās viņi ar svētlaimību agrāk slavināja Ulmani. Skolotāji baidot bērnus ar varbūtējām skolas naudām. Skolotāju tarifikācija. Strādāju caurām naktīm. Mainās instrukcijas, un viss jāpārstrādā no jauna. Termiņi parasti līdz ritam.

26. septembris

Algas paaugstinājums par 15 – 60% (caurmērā par 40%).

27. septembris

Pārbaudījumi žēlsirdīgām māsām. «Nekad neesam dzirdējušas tik jaukas lekcijas!» Daudz rožu. Nofotografējamies.

30. septembris

Ls 70 no Sarkanā krusta par desmit Staļina konstitūcijai veltītajām lekcijām žēlsirdīgo māsu 14. izlaidumā.

1. oktobris

Paaugstinātas cenas.

2. oktobris

Pirmās vidusskolas vecāku sanāsmē savu runu, kurā izsekoju sabiedrības attīstībai no senās Grieķijas līdz mūsdienām, beidzu ar vārdiem: «Skolas vadības lūgums, izprotot vēsturiskos notikumus, nemudināt savā sarūgtinājumā, kurš iespējams ir jūsos, savus bērnus stāties preti vēstures attīstībai, sagandējot viņu nākotni, savu un viņu dzīvi, kad ir iespējams, un vēsturiskā nepieciešamība to prasa, būt skaistas un taisnīgākas rītdienas sabiedrības cēlājiem. Ļaujiet viņiem pašiem izprast lielos notikumus un varbūt kļūt par cilvēcei laimīgas nākotnes cīnītājiem! Lai jūsu bērni būtu laimīgi – jūs tā vēlaties, tāpat vēlamies mēs un sociālisma valsts! Veiksmes kopējā darbā!» Es beidzu, toreiz vēl lāgā nezinādams, ka visas runas jānobeidz ar saucienu: «Lai dzīvo lielais, mīlais draugs, tēvs un vadonis, biedrs Josifs Visarionovičs Staļins.»

6. oktobris

Saņemu algu. Ls 287.

7. oktobris

15.00 – 18.00. Skolu direktoriem, vēstures un konstitūcijas pasniedzējiem latviešiem seminārs manā vadībā. Pats lasu latviešu grupā tiem, kas neprot krievu valodu.

19.00. Lekcija par Staļina konstitūciju Bērnu draugu biedrības bērnu dārzu un patversmju audzinātāju kursos. No CK klāt Pugo. Uz manu jautājumu atbilde: «Turpiniet.»

8. oktobris

19.00 – 21.00. Lekcija 2. slimnīcā. Māsa, audzinātāja Dreikante, tēloja komunisti, bet vēlāk repatriējās uz Vāciju.

9. oktobris

Skolu direktoriem, mācību daļu vadītājiem un skolotājiem seminārs par Staļina konstitūciju. Sagatavoju konspektus, un tos Vilma Greble un citi uz rakstammašīnas pavairo. Katrs klausītājs saņem lekciju konspektu darbam skolā.

11. oktobris

Studentu organizāciju korporāciju *Selonija*, *Tālavija*, *Lacuania* likvidācijas komisijas sēde. Es – priekšsēdētājs. Vakaros skolēnu demonstrācijas «Brodvejā» – Kirova (bij. Elizabetes) ielā, gar kinoteātriem *Splendid Palace*, *Spartaks* un *Astorijs*. Dežurējošie skolotāji mēģināja izklidināt un savus skolēnus aizturēt. Pamazām blēņošanās apsika. Pastaigājoties plkst. 23.00 pa ielām, kareivji dzied tautasdziesmas un dažas nacionālas dzismas. Ielu malās stāvētāji aplaudē. Pie Basteja kalna un Nacionālā teātra sapulcējas daudz aplaudētāji. Ulmaniešu proklamācijas Miera ielā. Virsnieku aresti.

12. oktobris

18.00. Politruka Novožilova vadītais seminārs. Stāsta: 7. vidusskolā atlaisti trīs skolotāji un izslēgti pieci skolēni. Valsts tehnikumā izslēgti 15 skolēni.

14. oktobris

1. vidusskolā 1. d (izlaiduma) klasē (audzinātājs bijušais aizsargs Jaunzems) neaizvākti Ulmaņa plakāti.

15. oktobris

Alga par septembri Ls 500,42.

16. oktobris

18.00. Lekcija 1. vidusskolā. Lekcijā stāsta: Jelgavas 1. skolā skolēnu grupa vēstures stundās ķengājusies par Padomju Savienības izglītību.

18. oktobris

16.00. Mans seminārs Tautas izglītības komisariātā nenotika. Skolēns Silamiķelis izslēgts no 1. vidusskolas par Internacionāles kropļošanu pretpadomju garā.

23. oktobris

10.00. Pie 4. iecirkņa izmeklēšanas tiesneša korporācijas *Selonija* mantu bēdzināšanas lietā. Seloņi sapakojuši dārglietas kastēs, nakti izveduši automašīnā no savām telpām un kādas mājas pirtiņā, Brīvības ielā, aprakuši zem klonu un klonu nomidijuši. Mašīnu izsekojuši. Vecie detektīvi uz klonu uzlējuši ūdeni, un tas sācis dot burbulišus. *Tālavijas* seniors Landsbergs nodod mantas: kausus, rapierus un citas vērtības. *Lacuania* nabadzīga latgaliešu korporācija. *Selonijai* un *Tālavijai* lieli rēķini bankās. Mēs sedzam citu korporāciju likvidatoru izdevumus.

26. oktobris

20.00 – 22.00. 2. vidusskolā manis vadītā skolotāju politiski sabiedriskā semināra noslēguma vakars ar kopējām vakariņām, runām, dziesmām.

29. oktobris

Itālija uzbrūk Grieķijai, iebrūk grieķu zemē.

30. oktobris

Pie 4. iecirkņa izmeklēšanas tiesneša *Selonijas* vērtību un dokumentu bēdzināšanas lietā. Korporāciju vērtības nodevām Latvijas bankā, bet dokumentus arhīvā. Neko neiznīcinājām.

4. novembris

Kino 1. vidusskolā.

7. novembris

Gājiens. Brīnišķīgi jauka diena un saulaina demonstrācija.

12. novembris

Dailes teātri izrāde skolai «Intervencija». 2. pilsētas slimnīcā saņēmu par lekcijām Ls 48,42 + 47,52. Aizdomīga persona šajā slimnīcā kāds Bergmanis (spiegs?).

15. novembris

Republikas bankā referāts.

18. novembris

Padomju Latvijā Nr. 84 teikts, ka stahanovieši pelna līdz Ls 1000 mēnesī. Es izpelnu Ls 525. Maskavas tehniķu skolā stipendija 600 rubļ. mēnesī (Jaunais Komunārs Nr. 95 no 6. 12. 1940. g.).

19. novembris

Avanss par korporāciju likvidēšanu Ls 400.

22. novembris

Uzaicinājums ierasties 21.00 Amatu ielā 4 pie Kuzņecova. Biju. Bolderājas (Daugavgrīvas mācību bataljona) lietā. Leitnants zobgalīgs, laipns un naivs, smīnēdams pamācoši teica: «Šķiet, daudzi no jums grib savus personīgos rēķinus nokārtot ar padomju varas palīdzību! Ir jau sāpīgi atminēties, ka viņi jūs arestēja, spīdzināja, smacēja cietumos un vienu otru pa klusām nošāva. Bet to vajag aizmirst un priecāties, kā viņi pāraug.» Skumji. Runājam par Mateusa, pulkveža, tagadējā karaskolas priekšnieka, lietu, par Austruma (Hausmaņa), Daugavgrīvas bataljona spīdzinātāja, Grinberga un kāda igauņa noslepkavotāja lietu; par Vintera-Gintera, Daugavgrīvas spīdzināšanas bataljona leitnanta, vēlākā deputāta, manis, Aldzera, Remesa, Pahomova, Alaiņa nosūtītāja uz robežu nošaušanai lietu.

Vinters-Ginters 1955. gadā, kažokā lepni ģērbies, ar paceltu galvu, lepni iet man garām, it kā šis misējums, ka es paliku nenošauts, ir nenozīmīgs sīkums viņa nevainojamajā karjerā. Tāpat Šlosbergs, Ulmaņa bendes kalps, apakšpulkvedis, departamenta direktors, kas, pirms pulks devās pret boļševikiem, mani nosūtīja uz Daugavgrīvas spīdzināšanas bataljonu, 1954. gadā, dzīvodams pensijā, man pat acis neuzmet, stalti staigādams pa Ļeņina ielu.

23. novembris

Algu un cenu pārkārtojums. Preču cenas visumā par 40% augstākas, uz dažām mantām starpība lielāka. Sākumā sviests maksā 2,80, tad 6, vēlāk ap 29 latī. Sākumā – latī, vēlāk – rubļi.

25. novembris

Lats pielīdzināts rublim. Algu pārkārtojumi. Līdzšinējās ires maksas spēkā. Agrāk algas pielikums 10 – 20% (arī 40%), tagad esot caurmērā 48%. Man personīgi 12%.

Skolā sarīkojums.

26. novembris

Mazs paaugstinājums cenām uz alkoholu. Nav paaugstināta strādnieku dzīvokļu ire. Stājas spēkā Padomju Savienības likumi.

29. novembris

Biju ar 6.a un 6.b klasi Sarkanās armijas namā uz izstādi «Sarkanarmijas varonīgā pagātne».

30. novembris

Skolas izrikojums. Biļešu cenas 1–2 lati, garderobe – 10 kap.

4. decembris

1. ģimnāzijā 2 komjaunieši un 8 komjaunatnes kandidāti, 28 pionieri. Starp tiem pirmais mans dēls Jānis, kas gāja un organizēja pulciņa nodibināšanu un tika ievēlēts vadībā. Ar E. Andersoni, latviešu valodas skolotāju, vadām skolas sabiedrisko dzīvi.

Kad eju pie Andersones 1971. gada 11. janvārī, viņa man kategoriski paziņo, ka nekā neatmin no 1. vidusskolā 1940.–1941. g. notikušā.

Esam nemierā ar direktora Žagatas atturību pret komjauniešiem un pionieriem. Ārpus skolas Žagatas kā «kristāltira» komunista – bezpartejiskā akcijas ļoti augstas.

Reiz komjaunatnes komitejā ieradās Viļņa Sīpola (komjaunatnes sekretāra) tēvs, vecs komunist, un pieprasīja Vilni atcelt no komjaunatnes sekretāra amata. Vilnis spēlējis kārtis uz naudu. Debates nenotika. Vilnis atteicās.

Bargi bija vecie komunisti pret sevi un principiāli arī pret saviem bērniem. Paši viņi visumā bija askēti. Viņu paraugs Ļeņins un viņi cienīgi Ļeņina skolēni. Vilnis tagad dzīvo Maskavā, ir vēstures zinātņu doktors. Lasīdams viņa grāmatu «Ārvalstu intervencija Latvijā un tās aizkulises», biju pārsteigts par darba nopietnību un augsto, mūsu pētījumiem neparasto zinātnisko līmeni.

Pionieri, starp tiem 14 – 15 gadu veci, politiskā pulciņā sāka studēt partijas vēsturi, piekritu jauniešu ierosmei un uzņēmās pulciņa vadību. Par pulciņa priekšsēdētāju ievēlēja Jāni Grīnvaldu (jaunāko). Vēl pulciņā sevišķi aktīvi darbojās Viktors Lorencs (vēlāk kļuva par kinoscenāristu) un Vulfsons. Jānis labi izprata (no grāmatas) partijas ģenerālliniju un līdz sirds dziļumiem ienīda visādu sugu un pasugu jaucējus un oportunistus. Notikumus pionieri vairāk uztvēra varbūt ar sirdi, mazāk ar prātu, bet cilvēka pārliecības veidošanā jūtām ir ļoti liela loma.

20.00. 9. bibliotēkā, Slokas ielā 76, lekcija par Staļina konstitūciju. Honorārs – Ls 20. Braucu lasīt par brīvu, bet viņiem budžetā summa, kura jāiztērē, un man piedāvāja, jāņem pretī. Aināre vēlāk bija cēlusi iebildumus, kāpēc bibliotēkas pārzine aicinājusi referēt mani – nepartijas cilvēku. Šī ziņa mani pārsteidza.

6. decembris

Maskavā, basketbolā, uzvar Latvijas PSR komanda.

8. decembris

Padomju Latvijā sociālistiskais sektors rūpniecībā 84,4%, tirdzniecībā tas ir 58%, bet kooperācijai 13%, privātajam sektoram 29%.

19. decembris

2. bibliotēkā lekcija. Honorārs Ls 20. Atkal konflikts ar Aināri. Laikam šis

lekcijas par labi apmaksātas, lai es tās drikstētu lasīt kā bezpartejiskais. Tas būs jāņem vērā. Kāds: «Viņi (komunisti) visus darītājus lamā, un viņus visi lamā...»

21. decembris

14.30. Jauno skolotāju eksaminēšana konstitūcijā. Eksaminēju Martu Sili, Jēkabsonu un daudz citu, pāri par simts, 20.00 arī 1. vidusskolas šefu – Miltu. Pēc tam maizes tresta sarīkojums *Rotā*. Pārvaldnieks – bijušais skolotājs Videnieks. Treists daudz palīdz skolai.

24. decembris

Stāv rindās. Pēc mandarīniem, konjakiem, slēpēm, teātru biļetēm.

27. decembris

Vecāku sapulces skolā. Būšot ciemā Novožilovs. Viņš tagad sastāv Pilsētas izglītības nodaļas darbā.

Vēlāk Novožilovs pielaida «netīrību» naudas lietās, un Grinbergs no viņa atbrīvojās. Reiz arī no manis prasīja naudu.

28. decembris

Skolas sarīkojums. Izmesta Staļina portreja pa logu. Uzraksti atējās pret Staļinu. Sasists pods atējā. Nozagta atslēga. Neaplaudē runai un revolūcionāriem priekšnesumiem.

Pretdarbība padomju varai skolā izpaudās ateju piesmērēšanā, galvenā kārtā gan ar pornogrāfiskiem zīmējumiem un uzrakstiem, retāk ar pretvalstisku uzrakstu. Sienas mazgāja. Uzrakstus fotografēja.

Pacilātā balsī skolotāju istabā liekuļoja Pommers – vēstures skolotājs. Apbrīnojama ir vecās iekārtas cilvēku pazemība un padevība. Aizsargi, Ulmaņa puča rīkotāji un balsts izrādīja sevišķu pakalpību. Skolotāji aizsargi un bijušie reakcionāri ar prieku veica stundu plāna, algu aprēķina sastādīšanu un citus manus darbus. Jaunzems – aizsargu komandieris, skolotājs bez specialitātes un izglītības – nodarbojās ar militāro apmācību, skolēniem stāsta: viens pats sarkanarmietis Somijā sita pa desmit, dažs pat vairāk baltsomu. Zēni smīn, – apbrīnojami dziļas pārvērtības notikušas faktū materiālā līdz ar Padomju varas nodibināšanos, jo pirms pusgada tas pats Jaunzems mācīja otrādi, ka somi – tie sitēji un sarkanarmieši – tie cietēji. Skolēni šaubījās, dažs saskaitās, bet Jaunzems zvērēja, ka tagad viņš dodot bērniem patiesību. Celmiņš – slīpēts aizsargs un korporelis – sacentās marksisma-ļeņinisma studijās... Mākslinieks Strazdiņš bija nokavējis ar Vadoņa Ulmaņa iespaidīga portreta radīšanu. Tagad Ulmaņa portretam piegleznoja Raiņa galvu un šo divaino monsturu ar direktora Žagatas piekrišanu novietoja aulā pie sienas. Savdabīgais Rainis saistīja visu uzmanību: kalsnēja Raiņa galva uz Ulmaņa lielvēdera ķermeņa frakā un ar sardeļu pirkstiem... Kādu nakti manā klātbūtnē drošības iestādes pārstāvji aizvāca šo mākslīgi māksliniecisko radījumu.

Tā vietā pie sienas parādijās bārenīte gane. To 1954. gadā aizvāca direktors Kudiņš, novietojot Leona Paegles portretu.

Vērmaņa (Kirova) dārzā lapiņas: «Lai dzīvo komunisms, nost žīdus!» Nācās rūpīgi ieskaidrot skolēniem partijas un valdības nacionālo politiku. Skolā lieki par kārtību gādā pionieri.

1941

1. janvāris

Brīvlaika sākums skolā.

4. janvāris

12.00. Sienasavižu skate.

6. janvāris

10.00. Rīgas pilsētas skolotāju konference *Palladiumā*. Es pirmais piedalos debatēs.

7. janvāris

11.00. Rīgas 1. vidusskolā skolotāju konference. 6. vidusskolā vēstures sekcijas nodarbības. Es priekšsēdētājs. Operā konferences noslēgumā skandāls par Internacionāles nedziedāšanu un ārā skriešanu.

10. janvāris

Padomju Savienības un Vācijas līgums par repatriāciju uz 2,5 mēnešiem. Tas attiecas uz Latviju, Igauniju un Lietuvu. Līgumā – kāpināt preču apgrozību. Vēl citi līgumi (par robežu nospraušanu).

11. janvāris

Rīga iedalīta piecos rajonos.

12. janvāris

Skolas brīvlaiks beidzas.

29. janvāris

Skolas inspektora dzīvokļa platība – piecas istabas un paligtelpas, pavisam 165,7 kvadrātmetri. Šis dzīvoklis ar apgaismošanu un apkurināšanu skolas inspektora rīcībā bez maksas. Iepriekšējais skolas inspektors Lože apdzīvoja vēl četras istabas vairāk.

14. februāris

Šmite – Kirova rajona Tautas izglītības nodaļas vadītāja – man paziņo, ka ar O. Grinberga rīkojumu es iecelts par Kirova rajona skolu inspektoru, atstājot man dzīvokli 1. vidusskolā. Man iedalītas 12 skolas, galvenā kārtā vidusskolas.

15. februāris

Grinbergs stāsta, ka skolu pārvaldes vadītājs, viņa tiešais priekšnieks Grašmanis, Izglītības komisariātā viņam pārmetis, ka es – Grinvalds, bijušais sociāldemokrātu Rīgas komitejas loceklis – nevarot būt skolu inspektors.

18. februāris

18.00. Kirova rajonā man oficiāli paziņo, ka es iecelts par rajona skolu inspektoru. Alga 500, vēlāk 600 rubļu. Rudenī Tautas izglītības komisariāts noraidījis manis nozīmēšanu par Rīgas Tautas augstskolas vadītāju. Iecēla Taubi bez augstskolas izglītības.

4. marts

19.00. Analfabētisma likvidēšanas komitejas sēde Kirova rajonā.

15. marts

Kirova rajonā Izglītības nodaļā seši inspektori. Vecākā inspektore, mana skolniece, skolotāju kursu kursante Marta Sils. Inspektori: Lifšics – par ebreju un krievu skolām, Aina Stepe un es – par latviešu skolām. Man dažas krievu skolas. Turklāt bērnu patronāta inspektors ir Danga, bet ārpussskolas iestādēm un analfabētisma lietās – Mākslas akadēmijas rektora sievasmāte. Lifšics lielās, ka viņš uzrakstījis vairāk denunciācijas rakstu nekā viņam matu uz galvas. Matu viņam nav daudz, tomēr daži tūkstoši būs. Lielas rakstīšanas spējas.

23. marts

Sākas pavasara brīvdienas skolās.

25. marts

Lats izņemts no apgrozības.

24. marts

Grieķija kapitulē.

27. marts

Apvērsums Dienvidslāvijā pret trīs valstu paktu. Priekšgalā Pēteris II.

30. marts

Beidzas brīvdienas. Strādājot par skolu inspektoru, mācu 1. vidusskolā vēsturi VI un VII klasēs – 6 stundas nedēļā. Man atļauts mācīt 8 stundas.

6. aprīlis

Nomainīja pilsētas izglītības nodaļas vadītāju Otto Grīnbergu ar Martu Duškinu. Tās vietnieks – Legzdīņš, skolu sektora vadītājs Velmers, sekretārs Sermūkslis (notiesāja kā nodevēju 1945. gadā). O. Grīnbergs nosirmoja dažās dienās. M. Duškina – nomaskējusies sociāldemokrāte.

7. aprīlis

Kara tribunālā esmu liecinieks pulkveža Mateusa lietā par to laiku, kad viņš bija Daugavgrīvas «mācību» bataljona komandieris.

10. aprīlis

Ungārija iebrūk Dienvidslāvijā četrus mēnešus pēc mūžīgā miera noslēgšanas ar Dienvidslāviju. Ungārijas Ministru prezidents Telekijs izdara pašnāvību.

12. aprīlis

Kara tribunālā tajā pašā lietā. Liecinieki no Saldus stāsta par šausmīgām zvēribām un sarkanarmiešu slepkavībām. Sieva aiznesusi uz cietumu apcie-

tinātam vīram ēst. Vīrs paņēmis bļodiņu. Tajā mirkli ienācis Mateuss. Izspēris ar kāju bļodiņu no vīra rokām, pašu nogrūdis zemē un vaimanājošās sievas acu priekšā spārdījis vīra seju, visu galvu ar zābakotām kājām, pipkojis un kliežis: «Šonakt viņam vairs ēst nevajadzēs!» Tiešām, sakropļotais vīrs tajā naktī nošauts.

13. aprīlis

Padomju Latvijā Nr. 9 teikts, ka 1941. gada 1. ceturksnī ražošanas plāns izpildīts ar ievērojamu pārsniegumu – konditorejas izstrādājumi 139%; deserta saldumi 130%; papirosi 150%; liķieri 373%; vīni 370%.

23. aprīlis

Nomira profesors Freidenfelds, 1. vidusskolas orķestra dibinātājs un vadītājs. Arī pārstāvji no Maskavas jūsmoja par zēnu muzicēšanu un nokārtoja 1. vidusskolas zēnu simfoniskā orķestra koncerta pārraidīšanu Maskavas radiofonā. Tas bija labākais *Padomju Savienības* skolēnu simfoniskais orķestris. Pret orķestra dirigentu Freidenfeldu direktoram Žagatam bija iebildumi, jo viņa draugs Traviņš arī mākot plāties ar rokām. Freidenfeldu *zatravil* (noēda), apvainojot, ka dažas orķestra notis nonākušas Freidenfelda dzīvoklī. Apvainojumi Freidenfeldu morāli iznīcināja un beidzot viņu atlaida par labu Traviņam – nespējniekam mūzikā. Un nu ap 50 gadu vecais lielmeistars miris...

Orķestris zaudēja savu spožumu un veiksmes un beidzot saira. Instrumenti mētājās vēl 1944. gadā, Padomju varai atjaunojoties...

No Valmieras vidusskolas izslēgts 8.b klases skolēns Čakars, kurš savā galdā iegriezis: «Lai dzīvo Ulmanis.» Arī atejas vietās līdzīgi uzraksti. Uzvārds man atsauc atmiņā slaveno Valmieras kareivi Čakaru – zagli un laupītāju. 1. vidusskolu no līdzīgiem skandāliem glābj augsti idejiskie un vienmēr ciņas gatavie pionieri. Kā ērgļēni – vienmēr modri un ciņas droši ar lielākajiem skolēniem, *Padomju* valsts nepatriotiem.

26. aprīlis

Vācija Somijā izceļ 12 000 karavīru.

28. aprīlis

Vācijas karavīri Somijā dodas uz Tamperi. Tās ir baigas pirmsmaija ziņas, kas nevēsti neko labu, neskatoties uz oficiāliem mierinājumiem. (Ivanova ru-na Kirova rajonā, kurā viņš ļoti optimistiski izteicās, ka Eiropai nāksies mazliet sašaurināties par labu sociālisma zemei.) Karlivāne vaimanā: «Vai patiešām esat aklī!? Tuvojas karš, vācu spiegi droši un atklāti rikojas. Restorānā un viesnīcā *Tempo* Krišjāņa Barona ielā dzērāji atklāti runā un aģitē. Viens tāds centrs Rīgā – Vācijas pilsoņu repatriācijas iestāde Vaļņu ielā. Nez kamdēļ Rīgas ielās redzami daži hitleriešu kareivji? Vai tiešām sakarā ar vēl nepabeigtām repatriācijas lietām?»

29. aprīlis

Arvien man dod uzdevumus aizstāt nevalīgus biedrus. Ierodas Izglītības ministra biedra mašīna, un man Grāmatrūpniecības strādnieku arodbiedrības namā Tautas namu un klubu vadītājiem Strazdiņa vietā jālasa lekcija par starptautisko stāvokli. Vienmēr gāju, nezinādams, ka Arnolds Tabaks, Lifšics, Grašmanis, Aināre un citi nezināmi man aiz muguras staļiniskā garā gatavo «nokautu» ar iespaidīgiem rezultātiem uz visu manu mūžu.

1. maijs

Labākās skolas Rīgā: 48. nepilnā vidusskola Kirova rajonā, direktors Augusts Veidenbaums, mūzikas un dziedāšanas skolotāji – Licīte un Gailītis. Šajā skolā visbagātākā un augstvērtīgākā skolēnu pašdarbība, laba disciplina un sekmes. Tad seko Maskavas rajona 72. skola, Staļina rajona 49. skola, Ļeņina rajona 27. skola.

12. jūnijs

Tenko par iespējamiem drošības soļiem. Tumšie tipi bēguļo. Jānītis izcili darbojas 1. vidusskolā. Absolūts teicamnieks, atzīts dzejnieks, komponists, lasa fragmentus no sava romāna, vada skolas sienasavīzi, pionieru avīzi, visur viņa dzejoļi un raksti. Izgudro signalizācijas sistēmu un to iebūvē dzīvokli. Ar Liepiņu, Vulfsonu, Lorencu un citiem vada pionieru pulciņu. Šalajevs un citi grib pierunāt Jāniti sākt smēķēt. Dēls stāsta man. Vienojamies, ka viņš nepeldēs pa straumi, bet pret straumi, preti rītdienai. Viņš būs ne sekotājs, bet cinitājs pret visu zemo, nelādzīgo un nelietīgo. Viņu cienī. Ievēl par skolēnu komitejas priekšsēdētāju. Atteicās. Tad ievēlēja par priekšsēdētāja vietnieku. Priekšsēdētājs Liepiņš – komjaunietis un ģenerāļa dēls. Komjaunatni vada Brinkmanis.

14. jūnijs

Izveda tautas ienaidniekus: sociāldemokrātus, bundistus, aizsargus un citus. Izvedamo mašīnās varējām ieraudzīt arī bērnus ar pionieru kaklautiem. Viņu vecāki bija bijuši Ulmaņa laikā likvidēto sociāldemokrātu vai bundistu (ebreju sociāldemokrātu) partijas vadoši biedri. Virsnieki, sazvērnieki un spiegi pretojās. Buržuāziskās Latvijas armijas Izlūkošanas daļas vadītājs, pulkvedis Ķikulis noslepkavojis divus drošības iestāžu virsniekus, dzīvs nepadevies un dzīvokli nošauts.

Pēc kara man stāstīja, ka Kirova rajona skolu inspektors Lifšics izvešanas laikā, ieraudzīdams pa gabalu mani uz ielas, saķēris galvu un ebrejiski vaimanājis: «Vai es esmu traks? Ko tas nozīmē? Grīnvalds tak ir uz ielas, bet nav izvests! Kā tas var būt? Es esmu uzrakstījis ziņojumu vairāk, kā man matu uz galvas. Un Grīnvalds vēl brīvībā staigā pa Rīgu!» Kaut kas viņa nelietīgajās mahinācijās neizdevās. Viņš tad bija partijas kandidāts.

17. jūnijs

Molotova atsaukums par Vācijas soļiem pie mūsu robežām. Anglija tenkot un gribot mūs sanaidot ar Vāciju.

18. jūnijs

Skolotāju arodbiedrība rīko ekskursiju uz Maskavu. Kara atmosfēra baidīja cilvēkus, pieteicās maz. Arodbiedrības valdes loceklis Augusts Veidenbaums atļāva pievienot ekskursijai mūsu skolas komjauniešus. Tātad es dodos uz Maskavu kopā ar Jāniti. Mēs braucām pilnīgi par savu naudu, vasaras drēbēs, bez mēteļiem. Bet tā kā tenkas par tuvu karu pieņēmās, brauciens uz Maskavu atkal nonāca zem jautājuma. 14. jūnijā ārlietu komisārs Molotovs teica nomierinošu rādioproklamāciju, ka baumas par Vācijas uzbrukumu esot Anglijas inspirētas tenkas, lai izjauktu mūsu labās attiecības ar Vāciju. Uz Somiju vācu divīzijas dodas atpūsties, tāpat pie mūsu robežām. Ekskursiju atļāva, un mēs braucām. Čekas pārstāvis Ivanovs nolasīja kareivīgu lekciju, ka Padomju Savienība likšot buržuāzijai parūmēties krietni uz rietumiem, nevis otrādi. Jānītis saņēma 1. vidusskolas ceļazīmi kā teicamnieks. No skolas brauc Vidriks, Marķis, Ziraks – visi trīs komjaunieši un arī pionieris Judelsons. Stacijā Lehmušs, Ivanovs un citi pēkšņi dzen mājās vairākus, kam biļetes samaksātas, savukārt daži no Maskavas rajona turpat stacijā pērk biļetes un brauc. Mēs ar dēlu 5. vagonā – viens 8. kupejā, otrs 4. kupejā. Vilciens atiet 17.30.

20. jūnijs

Pasakaini skaista ir izstāde un metro. Jānītis viens pats labi orientējas Maskavā. Viens pats atkārtoti brauc uz izstādi, kad es staigāju pa skolām. Vadā mūs skolotāju arodbiedrības pārstāve Alksne, veca komuniste, brīnišķīgs, sirsnīgs cilvēks. Formāli grupas vecākais Bumbieris, jo es atteicos, gribēdams būt brīvāks. No čekas mūs pavada Ivanovs. Viņš daudz rūpējas, visur mums paver ceļu. Maskavā valda pilnīgs miers, bez tenkām un ļaunām nojautām kā Rīgā. Mēs priecīgi un laimīgi. Visur viesmīlība un laipnība.

22. jūnijs

Izstādē apbrīnojam Padomju Savienības karti no dārgakmeņiem. Piepeši mūsu vadītāja Alksne kļūst drūma. Pavedusi dažus no mums sāņus, viņa satraukti paziņo: «Šorīt Vācija mums uzbrukusi!» Bumbieris: «Krievija sakaus Vāciju!» – «Protams,» atbild Alksne, «bet mums draud nodevības, ne visi nodevēji ir izķerti un likvidēti 1937. gadā, viņi pūlēsies kaitēt, un tie ir bīstamāki nekā Vācija! Cīņa būs grūta, bet uzvarēsim.» Kļuva ļoti smagi. Drūmas domas saistījās ap karu. Es bieži pēdējā laikā sapņos redzēju karu un neveiksmes. Kas notiks ar manu dēlu, kad es aiziešu karot. Baigi, smagi, drūmi. Bet Bumbieris bez mitas tarkšķēja vienā tarkšķēšanā par uzvarām. Maskavā nekur nemanīju ne izmisumu, ne šaubas par drīzu uzvaru.

2. Kolhozā. Latviešu divīzijā (1941–1942)

23. jūnijs

Kā ātrāk tikt mājās! Tas, izrādījās, nebija viegls uzdevums. Katru dienu Maskavā atradās ap pusmiljona iebraucēju. Kā viņus drīzāk izvest no Maskavas, tas kļuva par problēmu. Mūs sadalīja steidzamības grupās. Pirmā brauca 23. jūnijā. Tajā ietilpa liela daļa ebreju. Viņu bija daudz ekskursijā – ar milzīgiem un vairākiem čemodāniem. Mūsu gājienos pa Maskavu viņi nepiedalījās. Viņu sakari ar skolotāju profesiju bija stipri apšaubāmi, bet neapšaubāmi viņiem bija sakari ar spekulāciju. Cenu difference starp Rīgu un Maskavu bija stipri liela. Rīgas stacijā viņi tika iesēdināti mūsu vagonā, bet daži ekskursijai agrāk pieteikušies tika aizdzīti mājās, neklausoties uz asiem protestiem. Noteicēji jau bija čekas pārstāvis Ivanovs un arodbiedrības pārstāve Nikiforovska. No Maskavas pirmajā grupā aizbrauca arī 1. vidusskolas ģeogrāfijas skolotājs Indriķis Sleinis, mana dēla klases audzinātājs, izcils pedagogs, Pirmā pasaules kara štābkapteinis.

Šķiet, pirmā grupa, kaut ar kara piedzīvojumiem – bombardēšanu Zilupē un citur – sasniedza Rīgu.

Pēc kara sākuma mēs vēl apmeklējām Dailes teātra izrādi – Čehova «Trīs māšas». Zāle pārpildīta. Asi pārdzīvojumi. Iznākot no izrādes, Maskava aptumšota. Ziņojumi no frontes iepriecinoši – mēs izdarām pretuzbrukumus.

24. jūnijs

Nakti trauksme. Gājis bojā CK sekretārs Neilands un Buršteins, Kirhenšteins zaudējis sievu, ļoti jaunu sievieti. Vācieši uzlidoja Maskavai. Bijušā Latvijas sūtniecības ēkā daļa iemītnieku paslēpās patversmē ēkas pagrabā. Bumba izsitās cauri ēkai un sprāga pagraba patversmē un nonāvēja tās iemītniekus. Kas palika augšā, skatoties pa logu uz bombardēšanu, – pats Kirhenšteins, Emīlis Planders un citi, tie palika dzīvi. Dažus kontuzēja un viegli ievainoja. Bumbas bija domātas Kremlim, kas no šejienes atradās kādu kilometru attālumā.

26. jūnijs

Naktī kā ekskursantu trešā grupa atstājam Maskavu.

27. jūnijs

Naktī uzlidojums Smoļenskai, dienā uzlidoja Vitebskai. Mērķēja stacijai un vilcieniem. Jānītis drošsirdīgs. Netālu sprāga bumbas. Naktī uz 28. jūniju mūs bumboja Polockas stacijā. Mūs izsēdināja no vilciena. Gulējām pie stacijas dārziņā uz zemes. Mazliet atgājām ar dēlu no stacijas. Mūs aizturēja. Iveda komandantūrā. Rūpīgi pārbaudīja. Sazinājās ar mūsu pavadoni Ivanovu. Atbrīvoja. Naktī uz 28. jūniju atkal bombardēja. Sejās atspoguļojās neveiksmju smagums. Karavīri, dzelzceļnieki – mazrunīgi, drūmi un apņēmīgi. Marķis mūs mierina. Pirms aizbraukšanas no Maskavas viņam tēvocis stāstījis, ka aizmugurē varonīgi cīnās partizāni. Gan notiks lūzums.

28. jūnijs

No rīta mēs braucam Novosokoļniku virzienā. No Veļikije Lukiem mūs ved tuvāk Latvijai līdz Sebežai, uz Zilupes pusi. Jo tuvāk braucam robežai, jo biežāk virs mums parādās vācu lidmašīnas. Lido augstu, met pa bumbai. Stacijā sastopam bēglus no Zilupes. Tur bijusi briesmīga stacijas bombardēšana. Dažai mātei vairs nav visu bērnu. Pāri Latvijas robežai mūs netaiņ. Tagad mūs galīgi pagriež uz Austrumiem, uz Rževu. Braucam uz zemes iekšieni. Vakarā Idricā. Mežā lieli municijas krājumi un vareni tanki.

29. jūnijs

Rževā. Nakts stacijas dārziņā.

30. jūnijs

Rževā. Pelde Volgā kopā ar dēlu, Tomsonu, Ozoliņu un Ostrovski. Trūkst līdzekļu uzturam. No kasiera Lehmusa saņemam arodbiedrības naudu – 100 rubļu abiem ar dēlu. Nakti pavadām sarkanajā stūrīti. Lido vācu lidmašīnas un dodas uz fronti mūsu bumbvedēji. Vairākas reizes aiztur mūsu biedrus kā aizdomīgus. Modri komjaunieši.

1. jūlijs

Uzticamākie no mums nakti dežurē nomodā. 1. jūlija rītā neatrodam dežurantus Bumbieri un aizsardzi Baginsku. To guļas vietās atrodas pa čemodānam, bet tajos netīra veļa un šādi tādi krāmi. Tātad viņi aizbēguši no sava posteņa preti vāciešiem. Riebīgi! Tātad Bumbieris sirdi ticēja ne mums, bet Hitleram! Bumbieris kā Maskavā, tā ceļā spēlēja lielu patriotu un pārliecināja citus par drīzu mūsu uzvaru. Pat Alksne Maskavā viņam uzticējās vairāk nekā man.

5. jūlijs

Jaroslavlā. Atstājam 8. ešelonu, kas dodas uz Kirovu.

6. jūlijs

Izrādās, ka ešelonu esam atstājuši patvaļīgi, jo mūsu ebreju grupa izdarīja spiedienu. Tie saoduši, ka Kirovā tiem nebūšot pietiekami labi. Viņi vēlas uz Ivanovu. Mēs protestējam, prasām mūs vest turp, uz kurieni nozīmējusi sūtīt valdība un partija. Pilnvarotais Ivanovs draud tiem, kas negrib sekot minētajai kliķei. Viņš vada un rikojas pēc vienas grupas gribas, atstājot eše-

Выработано трудодней					
Дата	№ п/п	Наименование работы	количество сделано	Начисл. трудодней по норме	с учетом качества
3/7		возил воду	16	1.60	
4/7		" " "	16	1.60	
5/7		" " "	17	1.70	
6/7		" " "	18	1.80	
7/7		" " "	17	1.70	
8/7		" " "	14	1.40	
9/7		" " "	14	1.40	
10/7		" " "	17	1.70	
11/7		" " "	16	1.60	
12		возил бобы	150	1.60	
13		монет	16	1.60	
14		—	15	1.50	
15		—	17	1.70	
16		—	18	1.80	
17		—	17	1.70	
18		—	17	1.70	
19		—	15	1.50	
20		—			
21		—			

Visu kara laiku Jānis Grīnvalds nēsā līdz un atved mājās arī savu kolhoznieka grāmatīņu par 1941. gada augustu. Labi strādāts!

lonu uz Kirovu un pērkot par arod-biedrības naudu privātas biļetes uz Ivanovu.

7. jūlijs

Ivanovā. Skolotāju mājā guļam uz grīdas. Pusedinojam par naudu. Naudas maz. Pērku vienkāršāko un lētāko.

10. jūlijs

Ivanovas šķirotavā. Mums atkal izsniedz olu un krūzīti piena. Ivanovas skolotāji sagatavojuši ekskursijas, bet tās atcēla kara dēļ.

11. jūlijs

Piektdiena. Atstājam Ivanovu. Dodamies uz Šuju. Ēdam labi, bet zema tīrība viesnīcā un ēdnīcā.

12. jūlijs

PSRS un Anglijas līgums.

13. jūlijs

Svētdiena. Dodamies uz Staļina kolhozu Jurčakovas ciema padomes robežās.

14. jūlijs

Sākas spraigs darbs. Strādāt ir grūti. Ļoti karsts. Es ar Jānīti strādāju pie siena kraušanas upes krastā. List sviedri. Dzeru no upes pēc katra piekrauta veltuma. Sākumā kolhoznieki mūs neņēma par pilnu, līdz vakaram iekarojām ar Jānīti istu kolhoznieku piltiesību. Žēl puisīša, bet viņš ir neatlaidīgs. Uztura nepietiek, sevišķi Jānītim – augums gandrīz divi metri.

17. jūlijs

No mums – 24 cilvēkiem – izveidojas vairākas grupas:

1. nopietni strādājoša grupa – es, Jānītis, Ikaunieks, Tomsons, Ostrovskis, Ozoliņš, Vidriks, Ziraks, Marta Sils. Komjaunieši iet kopā ar mums un strādā lieliski. Pūlas nokļūt karaskolās.

Vēlāk kļuva virsnieki.

Mēs – strādājošie – pārspējām vietējos. Paši kolhoznieki, no mūsu viedokļa, ne visai centās, neieradās darbā. Brigadieris katru rītu nemierīgs gaidīja, cik cilvēku sanāks. Zēni Jāņa vecumā slaidījās gar upes malu. Sievietes rudzus grieza ar sirpjēm. Dienā izstrādāja pat trīs darba dienas.

2. Idejiskie slinķi – skolotājs Atis Kļaviņš, gandrīz visi ebreji, Nahimsone (nēnoteikts arods) ar vīru. Viņa it kā partijas biedre. Nahimsone nepielaiž kom-

jauniešu sanāksmē Jānīti. Gatavojas ar vīru braukt uz Kaukāzu. Vīrs no rīta līdz vakaram nodarbojas vienīgi ar ēšanu, īstenībā – rīšanu. Līks, izkāmejījis, bet neiedomājama rijība. Darbā nenāk. Organisms darbu nepanesot. No kolhoza Nahimsoni drīz pazuda.

3. Uzdzīvotāju grupa: Ņikiforovska, Lehmušs (kādas skolas saimniecības pārzinis), Ivanovs, Bogdanovs, Kužņecovs. Viņi nestrādā, dienā staigā uz Šuju, naktīs žūpo, saceļot vietējos iedzīvotājos sašutumu un naidu pret bēgļiem. Mūsu vadībai pieraksta darba dienas par sabiedrisko darbu, par šo staigāšanu uz Šuju, apmēram 3 – 4 km tālu. Vadība staigā bieži uz pilsētu un pa pilsētu. Meklē piederīgo adreses. Izziņu lieta bija labi noorganizēta. Vakaros Ņikiforovskas apkārtnē pēc šmorēšanas notika dziedāšana. Tērēja arodbiedrības naudu un latviešu skolotāju labo slavu. Strādājošos dibināts īgums pret viņiem.

Ne visai laipni uzņēma būvstrādnieku brigadieris savā mājā, kur mūs iedalīja kolhoza priekšsēdētājs. Mājā liela tirība. Meita strādā Šujā. Dēls armijā. Vedeklai trīs bērni. Tā strādā kolhozā. Mēs guļam uz grīdas. Pusdienas ēdam kolhoza ēdnīcā, brokastis un vakariņas mājās. Brokastis sausa maize, vakariņās piens ar maizi. Pēc pusdienām garas rindas. Kalēji un remontnieki saņem bez rindas. Atejās uz sienām: «Priekšsēdētājs zaglis!» Nesapratu, kā iespējams sociālismā zaglis. Vēl mazāk sapratu, ka daudzi ar necieņu runāja par partijas biedriem. Mēs vēl bijām dziļi pārliecināti, ka pēc kara tiesās arodbiedrības naudas nožūpotājus, kad biedri cieš lielu trūkumu, nav vairs naudas, ko nopirkt maizi.

Pēc kara Ņikiforovska izrādījās varone. Pie krūtīm Tēvijas kara ordenis, pensija ar sevišķiem noteikumiem, vadoša darbiniece Izglītības darbinieku arodbiedrībā.

20. jūlijs

Riko Padomju Latvijas dienu ar Kļaviņa runu, lai gan kolektīvs sanāksmē nozīmēja mani. Runa neticami nesakarīga. Visi vietējie pārstāja klausīties, bet mēs pārdzīvojām dziļu kaunu. Pēc mūsu izklišanas vadība palika iespaidot vietējos biedrus.

21. jūlijs

Dienā es un Ostrovskis pirmie saņēmām zīmes par iesaukšanu. Jāierodas jau piecos vakarā. Panācu pagarinājumu līdz rītvakaram, lai kārtotu Jānīša likteni – palikt vienam. Kur lai viņš paliek? Šai egoistu barā viņam nav gaidāms ne vismazākais atbalsts. Pat Marta Sils atsakās būt aizbildne. Uzņemam to lkaunieks. Pēdējo nakti kopā ar Jānīti. Viņš ļoti skumjš. Nakti glāstu dēlu, guļot uz grīdas. Ņemt līdzī uz latviešu formējamo divīziju zēnu aizliedz kara komisariāts.

Vēlāk izsaukt uz divīziju dēlu arī neatļāva. Vēl šodien īgnums par šo aprobežotību. Kā vaimanāja sievietes, visumā jaunas, spēka gados, kuras

bija atnākušas līdzī brāļiem, līgavaiņiem, vīriem un tēviem, lai kaut kādā veidā cīnītos pret ienaidnieku, kad viņas ar varu veda automašīnas projām no divīzijas nometnes. Kā viņas būtu palīdzējušas divīzijas paligdaļās un dienestos! Vēlāk, nerunājot nemaz par veļas mazgāšanas komandām, pat zenīartilērija nonāca sieviešu rokās, viņas lidoja pat ar bumbvedējiem. Un cik daudz zēnu karaspēka daļās izauga par virsniekiem!

Шуйский Районный Военный Комиссариат
 22. VII 1941 г.
Квитанция № 504
 Выдана настоящая Принимая
Янис Янович
 рождения 1897 г. в том, что принадлежащий ему паспорт
 серии 1-410 за № 502435 выданный Гусевым
 РОМ Ламб. Р. Р. обл. В. К. 1941 г.
 он сдал в Шуйский райвоенкомат.
 Шуйский Райвоенком А. В. Захаров
 Эта квитанция представляется при получении нового паспорта по увольнению из рядов РККА по окончании срока службы. 3471

*Kvīts, kuru karā iesaucamais saņēma pases vietā.
 1941. gada 22. augustā*

22. augusts

Diena aiziet pūlēs kaut kā nokārtot Jāniša palikšanu. Oficiāli apstiprina Ikaunieku par aizbildni. Gribu nodrošināt Jānitim iespēju apmeklēt skolu, bet arodbiedrībā, izglītības nodaļā un visur noraida. No kolhoza par izstrādes dienām saņemu 350 rubļu. Drusku vairāk kā mēnesī esmu izstrādājis 33,38 izstrādes dienas, galvenokārt pie siena, ūdens un vircas vešanas. Jānītis tikpat. Par izstrādes dienu maksā 10 rubļu. Ostrovskis iedod Jānitim vēl 50 rubļu. To visu ar savām drēbēm un vērtībām atstāju dēlam. Tad ap-

kampjamies un šķiramies. Pats aizeju melnās darba biksēs un tādā pašā blūzē. Ar Ostrovski neceram no frontes atgriezties, bet ceru, ka Jānis piedzīvos uzvaru un laimīgas dienas. Kara komisariāts mūs abus nosūta uz Gorohovecu, uz staciju Iljino pie Gorkijas. Ostrovskis rezignēts. Dzīve esot izdzīvota. Viņam nav ģimenes.

23. augusts

Atrodamies ceļā. Jo tuvāk Gorkijai, jo arvien vairāk sastopamies ar latviešu brīvprātīgajiem. Pēdējās stacijās mūsu jau simts. Noskaņojums kareivīgs, tiecamies uz fronti. Nonākam Gorohovecā naktī. Pārguļam uz grīdas. Es savā kokvilnas uzvalciņā, pirkatā par 65 rubļiem kolhoza veikalā.

24. augusts

Divīzijā pulkvedis Jānis Veikins un kapteinis Kincis, divīzijas štāba priekšnieks, jaunieradušos sadala pa pulkiem. Mani iedala 122. strēlnieku pulkā, saimniecības daļā par finanšu daļas rakstvedi. Nometnē vasaras būdas no dēļiem ar lielām šķirbām sienās. Guļu uz sola. Naktis salstu. Man mugurā joprojām tās pašas plānās kokvilnas drēbes un kurpes kailās kājās, jo visu atstāju dēlam. Tad saņemu kareivja bikses, blūzi, *pilotku* (laiviņcepuri), zābakus. Segas nav. Uzturs labs un pietiekams.

27. augusts

Katru dienu pienāk lielākas grupas brīvprātīgo. Es biju vienā no pirmajām grupām. Daudz miliču, bijušo siseņu.

30. augusts

122. pulka komandieris ir kapteinis Skrabis. Štāba priekšnieks – leitnants Jansons – nozīmē mani par saimniecības daļas darbvedi zvērinātā advokāta Sverlina vietā, kuru nevēlas kā ebreju.

31. augusts

Meklēju rakstvežus. Biju pie Laškopa. Viņš jau ir cita pulka darbvedis. Viņa rakstvedis Rokpelnis ieteic Grantu, Imermani, šaubās par Damburu. Zamariters – štāba priekšnieka palīgs – iesaka Rusmani, bet šaubās, vai nāks, ļoti gribot karot ar vācieti tieši – aci pret aci. Grants un Imermanis arī zobgali noraida manu uzaicinājumu, jo gribot karot ar frīci, ne slapstīties. Tie ieteic ārrindnieku, inženieri Tūli, ieteic arī studētu ekonomistu – Ziediņu. Viņi ar mieru. Tos pārskaita manā rīcībā. Vakarā ierodas buržuāziskās Latvijas kapteinis Plēsums un seržants Slavens. Vienu ieceļ par saimniecības priekšnieku, Slaveni manā vietā. Faktiski Slavens no divīzijas bijis nozīmēts par operatīvās daļas darbvedi Vanaga, bijušā naciķa, vietā, bet veiklais Vanags mācējis lietu izgrozīt šādi.

1. septembris

Plēsums mani nozīmē par vezumu un mantu apgādes daļas (OVS – *Obozno veščevoje snabžeņije*) rakstvedi – staršinu, nodod pulka saimniecības daļas darbvedību no manām rokām Slavenam. Tas neko nezina un slinks, bet Plēsums, buržuāziskās Latvijas armijas virsnieks, neķitri rupjš. Mani atbalsta leitnants Zamariters un citi, un mans iespaids saimniecības daļā ir diezgan liels. Plēsums mani tik rupji nelamā kā inženieru Tūli un ekonomistu Ziediņu. Plēsums aplaiž mūs visus ar savām utīm un lielās, ka tas nav karavīrs, kam nav utu.

12. septembris

Parāde un svinīgais solījums. Cik milzīgi liela šķiet latviešu armija, kuru veido tikai viena 201. divīzija, kad visas tās daļas reizē ir uz viena liela lauka! Pēc zvēresta es griežos pie J. Kalnbērziņa, V. Lāča un A. Kirhenšteina ar lūgumu iekārtot kaut kur manu dēlu. Viņi dod man solījumu nokārtot šo jautājumu. Lai esot bez bēdām. Es ļoti cerēju un ticēju. V. Lācis apsoliya dēlu nosūtīt uz Kirovu skolā. Vēlāk deputāts Plēsums atnāca pie manis un stāstīja, ka Klaudija Ozola būšot skolas priekšniece un Jānītim būšot labi. Pārvest Jāni un otru pionieri Judelsonu uzdots ministram Šicam. Biju ļoti pateicīgs un priecīgs.

17. septembris

Saņemu no 122. strēlnieku pulka algu par laiku no 24. augusta līdz 30. septembrim. 188 rubļi 72 kapeikas.

26. septembris

Deputāts Plēsums paziņo par dēla Jāniša pārvešanu uz Kirovas apgabalu, uz skolu. Skolotāja būšot Duškina.

Ilgi nebija ziņu no dēla. Tad beidzot pienāca vēstule. Šics iebāzis viņus ar dokumentiem vilcienā, kas neiet līdz Kirovai. Nācies pārsēsties, bet vilcienā iekļūt nav bijis viņu spēkos. Stacijā viņi mocījušies vairākas diennaktis, ciezdami badu, saldami, pilnīgi apzagti. Beidzot līdzjūtīgi cilvēki palīdzējuši iekļūt Kirovas vilcienā. Tur viņiem piebiedrojies dūšīgs zēns Blūmentāls. Kirovā, kā norādīts, devušies pie izglītības ministra Valeskalna. Pieņemšana bijusi ledaini vēsa, Blūmentāla stāstījumā – suniska. Valeskalns spēlējis latviešu valodu neprotošo. Rupjš, valdonīgs. Ardieuu Mengeres bērnu kolonija un skola. Dēlam tā jau otrreiz izgaisis sapnis par skolu. Pirmoreiz tas notika, kad viņš bija nostaigājis kājām 30 kilometrus pie sava aizbildņa, skolotāja Ikaunieka uz viņa skolu. Ikaunieks viņu padzinis atpakaļ uz Šuju, pretēji solījumiem manā un Ostrovska klātbūtnē. Tā zēni Kirovā trijatā devās uz milzīgo tanku rūpnīcu un lūdzās pieņemt darbā un rūpnīcas arodskolā. Pieņemt 15 gadus vecus nebija tiesību, bet kara laiks! Un būšot smago tanku rūpnīcā divi rekordi uzreiz: Jānis garākais un reizē visjaunākais strādnieks rūpnīcā.

Septembris. Bez datuma

Izveidojusies riebīga atmosfēra ap kapteini Plēsumu. Viņš ir rupjš, neķitrs un šausmīgi netīrs. Apkārt blēži. Alperovičs – OVS noliktavas pārzinis – un citu kompānija. Kad atsedzu trūkumus noliktavā, Alperovičs ķengā mani par sociālnodevēju. «Nevis noliktavā būšot tas, kas grāmatās, bet gan grāmatās lai esot tas, kas viņam noliktavā.» Plēsums lamā rakstvežus, ka grāmatas nesaskan ar noliktavām. Noliktavās iztrūkumi. Plēsums prasa tos nosegt rakstvežiem, bet tas nav iespējams bez viltojumiem. Sākumā ēdināja kareivjus bez kādām normām, tagad pārtēriņš jāsedz, samazinot kareivjiem izsniedzamās devas līdz pārtēriņa segšanai. Jāēd trūcīgi. Visu, ko saņemtu naudā, vai izdodas nopirkt *vojentorgā*, nosūtu Jānītim. Esmu ļoti nelaimīgs par viņa ciešanām un pamestību.

Oktobris. Bez datuma

Atcēla Plēsumu. Pulka komandieris pulkvedis Sokolovs viņu atestējis: *Moraļno i fizičeski grjaznij čelovek...* (Morāli un fiziski netīrs cilvēks.) Jaunajam priekšniekam Pleščam lietas nodod komisija: kapteinis Grinbergs, Gūtmanis un vēl viens. Gūtmanis (ebrejs) darbu apzinīgi putro, lai glābtu Alperoviču (noliktavas pārzini). Tas viss sākās ar denunciantu Rapoportu. Šis Rapoports septembrī piesmērējās saimniecības daļai, kļuva par pārtikas un elpes daļas (PFS – *Prodovo|stvenno furažnoje snabžeņije*) rakstvedi un tur ievilka visu ebreju «ģimeni», radus un paziņas, ieviesa pārtikas un elpes apgādes

daļā netiribu un neticamu rijibu. Daudzi virsnieki, tajā skaitā pulka komandieris Sokolovs, slepeni pretojās ebreju milzīgajam iespaidam saimniecībā un ārstniecībā. Darbvedību nepārzina ne Rapoport, ne Slavens.

1957. gada 6. aprīlī par mūsu Rapoportu kā blēdi daudz rakstīts presē, sākot ar Andreja Upīša rakstu par koku pūdēšanu Ogres upē. Tad par blēdībām un kombinācijām koku pludināšanas kantoros; Daugavas pludināšanas kantora priekšnieka Rapoportas nodarītiem milzīgajiem zaudējumiem valstij, Salacā un Salacgrīvā nogremdējot milzum daudz pludināmo balķu. Sprāgst zivis, traucē kuģošanu...

Par pulka komandiera vietnieku saimniecības lietās iecēla virsleitnantu Bērziņu – veco strēlnieku. Viņš pret mani izturas labi, projektē padzīt Slaveni, viņa vietā ieceļot mani. Plāns neizdodas, jo Slavens pilda sevišķus (čēkas) uzdevumus, tātad viņu nevar ne atcelt, ne pārcelt. Vecākais leitnants Kovaļčenko-Kovaļčuks ar rakstveža, ziņotāja Kudrjavceva starpniecību pūlas ziņošanai piesaistīt arī mani. Es pūlos atsegt blēdības, zādības, kombinācijas un nelietības, bet tas Kovaļčuku neinteresē.

Oktobra tirišana: pazuda pārkonkrustietis Liepiņš – bijušais Saeimas apsardzes seržants, 120 mm lielgabalu baterijas komandieris, pēc tautības vācietis, blondiem matiem, zilām acīm. Viņš kaut kur bija pat sadabūjis muzeja lielgabalu, remontēja un piemēroja šaušanai. No mūsu pulka pazuda viens no trijiem brāļiem Purapuķem, komunisti, un citi, ap 57 cilvēkiem, kuriem rakstijām mantu atestātus.

Sienas cauras, ar lielām šķirbām. Nekas nav apkurināms. No sala, utu kodiņiem un petrolejas, ar kuru cināties pret insektiem, man parādās uz kājām augoņi, kuri oktobra beigās un novembra sākumā sāk strutot. Ārstēšana ar zaļo ziedi ambulancē nepalīdz. Milzīgas mokas. Bargā, zvaigžņainā rudens nakti birst asaras, un par to rakstu dēlam, kurš, kā izrādās, cieš vairāk par mani no sala, bada, rupjībām un aplaupīšanām uz dzelzceļa un stacijās.

Oktobra beigās sākam celt klubu pēc arhitekta Tūļa projekta. Radies ie-spaidi, ka mēs vismaz līdz pavasarim paliksim uz vietas. Gatavojamies ziemai, ceļam zemnīcas. Oktobra svētkiem saņemam virsnieka devu no vojentorga – 225 g sviesta, 250 g cepumu, 225 g cukura, 225 g konfekšu, 73,8 g desas, visu nosūtu dēliņam.

6. novembris

Iegājām dzīvot zemnīcā. Pirms tam briesmīgi salām vasaras būdā – saimniecības daļas ēkā. Sāku sistemātiski apmeklēt ambulanci. Dzejnieku Arvidu Griuli iekārtoju par rakstvedi pie Alvara – Kara tehniskās apgādes (turpmāk

VTŠ - *Vojenno tehničeskoje snabžeņije*) priekšnieka. Plēsums mīl strīdēt par literatūru. Viņam XX gadu simteņa lielākais rakstnieks Anatols Franss ar «Pīngvīnu salu». Plēsums Griguli ciena. Dzejnieku sacensībā Grigulis ieguva otro vietu, Rokpelnis pirmo un trešo.

10. novembris

Saņēmu Kirova rajona skolu inspektora un 1. vidusskolas vēstures skolotāja algu par jūnija otro pusi civilā dienestā – 300 rubļus, 19 rubļu nodokļos, tātad uz rokas 281 rublis.

15. novembris

Vēstule Jānītim caur biedru Vili Lāci – Ministru padomes priekšsēdētāju.

16. novembris

Dēlam nosūtu 1 kg cukura, 500 g konfekšu, 300 g biskvītu, pusi no vilnas šalles, 1 gabalu ziepju, visa paciņa – 2200 g.

27. novembris

Oficiālie ziņojumi. Mūsu zaudējumi – 2 122 000 ievainoto un kritušo, vāciešu zaudējumi 6 000 000, tanku zaudējumi mums 7 900, vāciešiem 15 000; mums zaudēts 6 400, vāciešiem 13 000 lidmašīnu.

31. novembris

Predupreždeņije (brīdinājums) no leitnanta Plešča. Par ko? Vienīgi var fantazēt – viņš kā čekists gatavo kādu nelietību pret mani. Plešča tēvs ir pulka komandiera draugs, tādēļ dzīvo neticami bezrūpīgi. Reti redzams, par darbu nerūpējas, pat neinteresējas.

4. decembris

Pavēle doties uz fronti. Daudzi šo vēsti uzņem ar patiesu prieku, cerot saņemt uzturu pēc 1. kategorijas. Kāda būs bauda! Pašreiz uzturs daudziem nepietiekams, vājš. Daži apzog biedrus un krāpj – Imermanis ēd štābā un rotā. Zamarīteram jau septembrī no mūsu guļas vietas bēniņos nozaga zābakus un citas mantas. Zog pirti un kur tik iespējams. Sardze zog no noliktavas produktus. Atsevišķi kareivji pārdod valsts mantu. Cimdu pāris – 100 rubļu. Trūkst tabakas, ar to spekulē. Kauns un skandāls, ka pat kāds leitnants pārdevis savu tabaku.

5. decembris

Algas ziņā mūsu divīzija no šodienas pielīdzināta gvardes daļām. Dodamies uz fronti. Arī slimie laužas turp. Aizbrauc visi latvieši. Paliek ap 55 simulantu ebreji un vēl daži ebreji no medicīniskā personāla. Viņus ieskaita kādā darba bataljonā par uzturu. Pirms tam notika nejēdzīga ambulances tīrīšana no «liekajām» sievietēm. Lija daudz asaru. Tīrīšanas rezultātā ambulances personāls kļuva vēl ebrejiskāks.

Ziemas apgērbi saņēmām stacijā, sēžoties vilcienā. Apgērba un apavu lielumi neatbilst mūsu divīzijas augumiem. Lielākos vīriešus nevar apgērbt. Īsi mēteļi,

bet apavus nevar dabūt kājās. Daudzi cieš no maziem apaviem, bet visi cieš no utīm. Noskaņojums kaujiniecisks. Uz fronti nedodas Rabinovičs, kurš atcelts no noliktavas pārziņa amata. Viņa sirds nav piemērota fronteī, tūlīt ebreju ambulance viņu atzīst par ierindai un armijai nederīgu un atbrīvo no kara dienesta.

1950. gadā Rabinovičs ir prokurors Rīgā un plīst no veselības.

Tāpat no frontes atbrīvo pašreizējo noliktavas pārzini – vēlāko blēdi un de-zertieri Šelkānu, protams, ebreju, bet pulka komandieris Sokolovs anulē ār-stu lēmumu un Šelkānam jābrauc līdzī uz fronti.

Nakts no 6. uz 7. decembri

Izkāpjām no vilciena pie Maskavas, Miķiščas stacijā. Ļoti auksts. Dun kano-nāde. Mēs dodamies uz Puškino, tad caur to uz Maskavas–Volgas kanālu. Pie Maskavas nocietinājumi pret tankiem. Saņemam *vaļenkus* (velteņus) pie stacijas. Bērziņš dališanu saputro, rada jucekli. Neveic uzskaiti. Sākas haoss saimniecībā. Pārgājieni lieli. Naktī, ejot caur Puškino, kājās snažu un sapņoju, cik saldi būtu atpūsties, atsēsties. Bet nevar. Sāp slimā kāja. Tā struto. Pāraujot smird. Lai taupītu zirgus, man neļauj atsēsties uz vėzumiem. Mēs skaitāmies otrā ešelona un sekojam pirmajam ešelona, kurš uzbrūk un atsviež vāciešus no Maskavas arvien tālāk.

10. decembris

Mums izsniedz 1. kategorijas uztura normu.

19. decembris

Sādža un stacija Seļakina. Es stacijā postenī pie produktiem. Patvarīgi, ne-klausoties sarga kļedzienos, Putans, Grunte, Kaļinovs, Stirna grābj sausiņus un citus produktus. Es sašutis.

Decembris. Bez datuma

Radziņš no Valmieras it kā pārbēdzis pie vāciešiem. Pēc kādām dienām mēs dodamies pārgājienā uz Narofominsku. Ejām dienā un naktī ap 45–50 km. Ar *vaļenkiem* grūti iet. Nogurstam. Slavens – mūsu vecākais – nosaka at-pūtu uzkošanai. Braukšus mūs panāk pulkvedis J. Veikins – divīzijas koman-dieris. Nikns par Slavena komandas atpalikšanu. Lamājas nešķīsti un ne-cenzējami, izņemot: «Kauns, ka tādu nelieti zeme nes!», tālāk arvien jēlāk. Ejot otrā ešelona, mēs nonākam daudzās ieņemtās sādžās. Kādā sādžā ie-eja no tuvējā meža nosprostota ar liķiem vatētās drēbēs – mūsējie. Baznīcā vāciešu liķi apakšveļā. Tie štābisti, pārsteigti no mūsu straujā uzbrukuma, bēguši veļā, slēpušies baznīcā, baznīcas tornī. Tur nu viņi guļ! Ejām gar Himkiem. Daudz postījumu. Maz cilvēku. Kādā sādžā atstājam daļu mantu. Dziļā sniegā zirgi nevar pavilkt vėzumus. Pie mantām paliek Ziediņš.

Kādā lauku hospitālī mani gribēja paturēt ārstēšanai. Pēc pārsiešanas izlūdzos atļauju sekot savai daļai. Ārsti man iedod balto un sarkano streptocidu dzer-šanai. Pēc tam dažās dienās rēta sadzīst. Tagad, soļojot uz Narofominsku,

man rādās sapņi, cik pasakaini jauki būtu gulēt hospitāļa gultā. Daudzi vecākie viri galīgi paguruši, kājas sapampušas, sirmgalvji raud aiz bezspēka dusmām. Ārsti nozīmē viņus uz aizmuguri. Es izturu. Nedrīkst sēsties, aizmigs, nosals, tomēr drusku pastaipos sniegā. Ceļos un atkal eju uz Narofominsku, kur iepriekšējo divīziju uzbrukumi apsīkuši un kur mūsu divīzija pāries 1. ešelonā – uzbrukumā.

Beidzot klāt. Vācietis noteiktos laikos apšauda mūsu novietni ar minām. Piecos no rīta sāk, ap pusnakti beidz. Kad svelpj minas, vecākais leitnants Bērziņš pavēl iet no mājām ārā un gulties uz ielas sniegā. Stulbums. Baļķu māju sienas minas nevar sagraut, bet komandieris mums pavēl iet ārā zem vācu mīnu uguns. Pirmajā kaujas dienā krit mūsu 201. divīzijas komisārs Birzītis, ievainots divīzijas komandieris, pulkvedis Veikins. Vācieši zina, bet varbūt arī redz mūsu 122. pulka štāba atrašanās vietas un sistemātiski apšauda pieejas pulka štābam.

Mēs saņemam degvīnu. Piesardzība pazūd. Otrā dienā pirmajās līnijās ne-parasti možs garastāvoklis. Jautriba, zobgalības, pārdrošība bez mēra un jēgas. Neslēpjamies, staigājam zem ienaidnieka šāviņiem. «Latviešu zēni vācu ložu priekšā neklanās!» – pārgalvīgi un arī neprātīgi uzbrukumā dodas kājām pāri Naras upei. Narofominsku sedz Jelaginas sādža. To ieņem. Tad krit Narofominska. Mūsu 122. pulkā ierindā nav vairs neviena bataljona komandiera. Viņi gāja uzbrūkošo rindu priekšgalā. Kapteinis Ziverts – pirmā bataljona komandieris: «Kur manas kājas?» Bet tās sadragātas ar vācu automāta kārtu. Mirst. Cits: «Kādēļ es vairs neredzu?» Norauta galvaskausa virsējā daļa. Mirst. Pēdējo reizi redzēju jautro un pārgalvīgo Rusmani. Krita. Zamarīters raud – gribējis visādi paglābt jauko zēnu, bet tas: «Es nācu sist fričus un gribu būt tikai pirmajās pozīcijās!»

Pulkvedis Sokolovs piedzēries gaviļē par panākumiem pie telefona, kamēr tas vēl darbojas. Štābā pilnīgi skaidrs tikai Zamarīters. Tas ātri atjauno dubultsakarus – ar bataljoniem un uzbrūkošajām rotām. Daudz dzer štāba priekšnieks Ščeglovs, bet rikojas strauji un mērķtiecīgi, nicinādam briesmas un lielos zaudējumus. Lielīgs. Bet zaudējumi mums neattaisnojami lieli. Pēc kara ģenerālmajors Baumanis zem četrām acīm pateica: *apmēram puse divīzijas – seši tūkstoši ievainoto un kritušo – un juceklis štābos ar uzskaiti. Trūkst uzskaites par kritušajiem šajā kaujā. Daļēji nav kārtīgu ziņu vispār par kritušajiem mūsu divīzijas rindās.*

Šķūnī pie milzīgas degvīna mucas guļ miris sargkareivis. Lādiņš izjaucis juntu, nonāvējis kareivi, bet muca vesela un vēl pusē pilna. Mucai blakus ista-

bā ēd, dzer un jautri tērzē saimnieciskie vīri. Blakus guļ gumijas šļauka. Piepildu fļagu katram gadījumam.

Vēlāk atpūtas laikā Apreļevkā atdevu to Zamarītera viesībām, ko viņš rīkoja pulka vadošajiem virsniekiem.

Pūlos ievest uzskaiti savām un trofejas mantām. Pienāk saimniecības komandas kalējs, komjaunietis Riekstiņš. «Nespēju palikt kalējs, iešu pie ložmetēja, velti atrunāt, man ir rēķini ar vāciešiem!» Mums ir ļoti vajadzīgi kalēji, jo viss transports turas uz zirgiem.

Narofominska gandrīz tukša, bez iedzīvotājiem, stipri izdegusi. Ieejot mājās, daudzi aizmirst piesardzību attiecībā uz ārā atstātajiem vezumiem. Tik nākot ārā, pamanām, ka vezumus pamatīgi apstrādājuši zagļi. Alvaram nozagts čemodāns ar viņa slaveno dienasgrāmatu – ļoti plašu un rūpīgu.

Mēs neviens nezinājām, ka Staļins stingri aizliedzis karavīriem, neatkarīgi no dienesta pakāpes, vest dienasgrāmatas.

Visiem žēl Alvara zaudējuma.

Vācu sakāve ir pamatīga. Milzīgas vācu tehnikas kapsētas. Viss sabojāts un apdedzināts. Kur veselāka mašīna, tur paslēpta mīna. Mantkārie saspridzinās. Vāji darbojas vācu aviācija. Mūsu iecirknī pilnīgi dominē padomju aviācija. Daži apsaluši gūstekņi. Bailīgi un glēvi melš: *kaput Hitler!* Grib pie-labināties. Nemodina uzticību.

Pie Maskavas baigas gravas. Ārkārtīgi mokāmies pa tām. Ne mazākas kā pie Siguldas lejās un kalnos. Tas ļoti palēnina mūsu virzišanos uz priekšu. Grūti ar ragavām tikt lejā, vēl grūtāk uzrāpties pretējā kraujā. Vāciešiem izdodas atrauties no mums un nodedzināt līdz pēdējai ēkai vairākas sādžas. Ārkārtējs sals. Jāiztiek ar uguns kuriem. Nakti viss horizonts blāzmo ugunsgrēkos. Vācieši sildās sādžās. Promejot nodedzina. Mēs salstam krāsmatās un pie sādžu atlieku degošām pagālēm.

Notiek smagas kaujas ar lieliem upuriem. Neparasts optimisms latviešu strēlniekos. Spriež un strīdas, kad būsīm Rīgā, mājās. Termiņi neparasti īsi. Nešaubāmies, ka virzišanās uz priekšu, uz Dzimteni, uz mājām, neapstāsies. Mūsu pārsvars pašreiz ir pārliecinošs. Milzīga ticība uzvarai, neparasta drosme un pašpalāvība, lai gan kaujas par katru ciemu un pilsētu kļūst arvien asākas, niknākas un ilgstošākas. Vācieši sāk pāriet pretuzbrukumos, manevrēt. Mums trūkst municijas. Līdz ar to uzbrukumi grūtāki, zaudējumi lielāki, pietrūkst rezervju. Blakus varoņiem un kristāltīriem cilvēkiem, līdzīgiem Zamarīteram un daudziem citiem, sāk atsegties pļēguri, žūpas, mēsli, izvirtuļi.

Puveklis izveidojas mūsu pulka saimniecības daļā ap pulka komandiera palīgu, vecāko leitnantu Bērziņu. Es no sākumā protežētā pārvēršos par ienīstāko viņa acīs. «Uz pirmajām līnijām, Gruntes rīcībā!» brēc uz mani delīrijā. Šelkānu solās paaugstināt par vecāko leitnantu. Abi iztirgo valsts mantu, un man tas nav jāredz, un jāklusē. Piedzērusies sanitāre un braucēja neķītri rēc par Bērziņa trakošanu. Bērziņš žūpo un uzdzīvo uz krāsns ar abām publiski. Milzīgā daudzumā nodzer kaujinieku degvīnu. Padotie, izņemot ebreju Šelkānu, izvairās izpildīt šī izdzimuma pavēles. Lūk, iemesls ārpriekšējām dusmām. Bērziņš Slavenam pieliek pie galvas naganu un saka: «Es domāju, vai es tev trāpīšu tieši pierē, vai ne!» Slavens bāls, nāves bailēs bēg. Pie Roščas Monastirskajas iziet Bērziņš viens pats pie mājas sniegā. Šautene rokās un brēc: «Te es viens pats stāvu un miršu. Ne soli atpakaļ!» Daudz viņš izšķērdē šnabi un produktu, citi, uz Bērziņa rēķina, dara tāpat.

Bet pirmās līnijas strēlnieki virzās uz priekšu. Lietišķi un skaisti strādā katjušas. Pulkvedis Sokolovs švunkā lielās: «Pavēli precīzi neizpildījām. Viēnas sādžas vietā ieņēmām trīs!» Pilnā smīn. Bet mūsu zaudējumi lieli, pārāk lieli. Par to augstākās instances jau brīdināja mūsu divīzijas vadību.

31. decembris

Smagi ievaino rakstnieku Grantu. Pie viņa uz sanrotu aizskrien dzejnieks Arvīds Grigulis. Stāvoklis smags. Grants ļoti noasiņojis. Aizved automašīnā uz aizmuguri. Tā beidzas neveiksmju un pirmo uzvaru gads.

1942

5. janvāris

Rebuški. Zamarīters, pulka komandiera palīgs saimniecības lietās Bērziņa vietā. Es OVS priekšnieks. Mani ieceļ komisārs Prīverts. Štāba priekšnieks Ščeglovs ieceļ Šelkānu. Amatā palieku es. Kāpēc Ščeglovs mīl eberejus? Pie viņa no Maskavas brauc ciemā sieva. Prom brauc ar smagu čemodānu, kuru labu gabalu stiepj Šelkāns. Čemodāna saturs man nav zināms, bet viegli iedomājams. Un arī signāli atskan pēc tam. Plēsums ar visām savām utīm tagad apbedīšanas komandas priekšnieks.

6. janvāris

Rošča Monastirskaja izskatās kā īsts kremlis. Kremlim līdzīgs mūris ap klosteri. Daudzas baznīcas vācieši izmantojuši par munīcijas noliktavām. Daža baznīca pilna ar munīciju līdz griestiem – tā Rebuškos. Daudz pametuši neizlietotas munīcijas. Kaut mums būtu vismaz daļa no tā munīcijas daudzuma. Augstākā priekšniecība cenšas tikt skaidrībā ar dienesta pakāpēm. Daudz divīzijā veco strēlnieku. Zamarīters tad bijis pulka štāba priekšnieks. Toreiz nebija dienesta pakāpju. Tagad dažiem piešķir, kā Zamarīteram leitnanta

pakāpi, bet citiem ne. Tie paliek komandieri bez dienesta pakāpes. Arī buržuāziskās Latvijas kapteinim Plēsumam jānoņem kapteiņa zīmotnes.

9. janvāris

Trīs dienas turpinās kaujas ap Reġkino. Vecākais leitnants Bērziņš tagad bataljona komandieris. Piedzeras un, vesels būdams, bēg no pirmajām līnijām uz ambulanci, kur paliek gulēt līdz ritam kauju laikā. Faktiski viņam nav sajēgas kara lietās. Bērziņu nodod tribunālam.

Tribunāls piespriež Bērziņam astoņus gadus, degradē par kareivi, un viņš paliek par braucēju pie tribunāla. Tur strādājot centīgi... Sastapu Rīgā 1946. gada martā. Sveiks un vesels, labā formā.

Zamarīters atceļ Bērziņa radus un draugus no noliktavām. Vāveri (jeb Žagatu) ieceļ par savu braucēju – pārtikas noliktavā.

Žagata bija vainīgs vēlāk Zamarītera nāvē. 1954. gadā tirgojās Centrālajā tirgū, gaļas nodaļā, par izcirtēju kooperatīvu nodalījumā.

Šelkāns – OVS noliktavu pārzinis. Velti ar Zamarīteru pūlamies tikt vaļā no šī negodīgā cilvēka. Aizstāv Ščeglovs.

Nakti atskrien no divīzijas štāba politdaļas majors Dombrovskis. Klīdz, ka karavīri ierakumos mirkst slapjos vaļenkos. Dodos ar vezumu apavu uz pirmajām līnijām. Ščeglovs izsauc mani pie sevis zem lielās egles pie maza ugunskuriņa, paņem daļu un pavēl uz ātrāko pazust – es demaskējot mūsu līniju. Tiešām, no mūsu puses grūti ieņemama sādža. Kalnā, mums priekšā atklāta vieta, ne krūmiņa, spīd mēness, tā gaismā mirdz baltais sniegs.

Tomēr sādžu sturmēs un ieņems. Kapteinis Antons dabūja Sarkanā Karoga ordeni un majora pakāpi.

Vēlāk, 1942. gada vasarā, Rezerves pulka vēstures komisijā, kaujas dalībnieki noliedza Antona nopelnus. Uzbrukuma vadītājs sādžā kritis, bet Antons ieradies tajā pēc uzvaras.

Reġkino iet bojā Edgars Vitols. Viņš bija smagi ievainots. Sādžā izvietoja ap 57 ievainoto. Tur ielauzās divi vācu tanki, māju ar ievainotajiem aizdedzināja. Kas rāpās ārā, tos nogalināja. Arī Vitols nogalināts uz sliekšņa. Kā varēja notikt šī katastrofa? Tā kā tas bija nesen atbrīvots ciems, varēja gaidīt prettriecienu, tik daudz ievainoto nedrīkstēja ciemā atstāt. Bija tur prettanku lielgabals, bet nevienu tanku mūsu lielgabals nesašāva, bailes no tankiem bija pārāk lielas. Tanki sadragāja lielgabalu un mīna kareivjus. Mūsu pulks nolādēja šo «utu» sādžu (agrākais nosaukums Voškovo) un trīs dienu sīvās kaujās to ieņēma par jaunu. Bet majors Dombrovskis izspieda no manis 12 pārus vaļenku divīzijai. Dārgi mums maksāja Reġkino. Gaidījām tankus Roščā. Nokārāmies ar rokas granātām. Kauties neiznāca, tanki neparādījās.

Janvāris. Bez datuma

Priekšā Borovska. Tās ieņemšanā liela loma mūsu divīzijai. Ar drosmi un kaujas māku šeit izcēlās vecais strēlnieks Jānis Kezberis. Viņš ir otrais, kam divīzijā piešķīra Ļeņina ordeni.

Vēlāk, jau būdams vecākais leitnants un izlūku komandieris, viņš krita. Viņa bērnus dzimtenē pēc kara sunīja par nodevēja, pārbēdzēja pie vāciešiem atvasēm, pensiju nepiešķīra ne sievai, ne bērniem. Vēlāk tomēr viņu rehabilitēja. Analogs liktenis piemeklējis arī vairākus citus izcilus izlūkus, tikai ar to starpību, ka viņi rehabilitāciju gaida līdz šai dienai. Tie ir Rihards Imše, Oļģers Liepiņš un daudzi citi.

Divīzija noasiņo. Pēc Borovskas mūsu divīzija drīz dodas uz aizmuguri – atpūtai un papildināšanai. Auksts. Sādzas nodedzinātas, uz laukiem liķi. Daži kaujas pozā. Zamarīters savu pajūgu uz dažiem mirkļiem dod visiem kāju pūtināšanai. Ilgi nevar sēdēt kamanās, jāiet kājām, citādi draud nosalšana. Ceram apsildīties sādžā, bet tās ir tikai uz kartes. Īstenībā tikai pelnu čupiņas un dažas apdegušas pagales.

Mūsu divīzija atpūšas Apreļevkas apkārtnē un vēlāk pašā Apreļevkā. *Vojentorgs* sāk mūs apgādāt ar dzērieniem un šādiem tādiem sīkumiem. Sūtu Jānītim visu, ko varu iegūt. Aizsūtu visu naudu un izrakstu atestātu uz visu manas algas (750 rubļu) saņemšanu, protams, atskaitot atvilkumus. Iznāca ap 500 rubļu, kas dēļīnam Kirovā bija jāsaņem katru mēnesi. Nu viņam būs labi.

Mēs ar Zamarīteru apmetamies glītā mājā. Liela tīriba un turība. Bet Ščeglovam atbrauc sieva no Maskavas, un Priverts, kas dzīvoja ar Ščeglovu, pārnāk pie Zamarītera, bet es – pie Griguļa uz *vojentorgu*. Tas atrodas sliktā mājā. Apkārt nabadzība. Guļam zemē pie vīna mucām. Grigulis prata tirgoties. Daudziem slāpa pēc vīna.

Nodevām atpakaļ papildu vezumniņus, kuri bija piekomandēti mūsu divīzijai. Saņemām slēpes, papildu ragavas, apģērbu. Pienāca spēku papildinājums – gan labi apģērbts, gan nepilnīgi apģērbts. Darba daudz. Organizējam darbnīcas: drēbnieku, kurpnieku, kalēju. Amatnieki vairākumā no ebrejiem, visumā amatu nepratēji. Daži pirmo reizi ņem rokā ilenu un adatu. Īsts amatnieks lietpratējs ir sedlinieks Čižs, latgalietis.

16. janvāris

Pirts Apreļevkā.

17. janvāris

Viena kartiņa un divas vēstules no dēla. Vēstule dēlam.

18. janvāris

Kartiņa dēlam, kartiņa M. Alksnei Maskavā. Pulks saņem dāvanas. Sadala visiem, izņemot saimniecības daļu. Dāvanās desas un tortes – tās augstākajai priekšniecībai.

19. janvāris

Pulka inventarizācija. (*Seko detalizēta informācija par visu, kas atradās OVS un pulka noliktavā. D.G.*)

20. janvāris

33. armijas 12. pajūgu transporta bataljonam nodevu 28 zirgus, 15 ragavas un 15 braucējus. Uz aizmuguri aizkomandēja rakstnieka Andreja Upiša dēlu un dzejnieku Arvidu Griguli. Daļā atgriezās Ziediņš, kuru bijām atstājuši sargāt pulka mantas. Sargājamās mantas paņēmusi cita karaspēka daļa.

Bez datuma. Janvāra beigas

Milzīgs sals. Pēc bārdas dzišanas uz ielas apsaldēju vaigus. Pulkvedis Sokolovs laikā pamana. Izglābju vaigu, berzējot to ar sniegu. Apreļevkas gramofona plašu rūpnīca nopostīta. Pāri palicis tikai saspridzināts karkass. Jaukas strādnieces. Zamariters ilgojas pēc dzīves, amizējas. Meičas: «Kaut jūs būtu jaunāks, tāds, kā jūsu palīgs.» T. i., es, bet mēs abi esam viena vecuma – abiem 45 gadi. Mani vēl nomāc bēdas par dēlu, kura dzīve smagi mokoša, pilna pazemojumiem – apzagšana un trūkums, neatbilstošs darbs, kas miera laikā atļauts, tikai sasniedzot 18 gadus, – smago tanku rūpnīcā Kirovā, un nelāga vide tanku rūpnīcas arodskolā (FRA).

Zamariters riko mielastu savā 45 gadu jubilejā. Klāt pulkvedis Sokolovs, komisārs Priverts, štāba priekšnieks Ščeglovs ar sievu, Alvars, Grunte, PFS daļas priekšnieks, es... Kopā ducis virsnieku. Par ēdienu nebija lielas rūpes, bet par dzērieniem gan. Atdevu visas savas rezerves, jo arī frontē nedzeru un nesmēķēju. Vakars jautrs, jo bija ko dzert. Lieliski dzied Ščeglovs, mēs piedziedam. Sevišķi varenī skan *Volga, širokaja, mogučaja, kak more polnovodnaja...* (Volga, platā, varenā, kā jūra ūdeņiem bagātā...) 1956. gadā zināju, ka no 12 dzīvi esam palikuši tikai divi – es un Alvars. Šodien, 1972. gada 22. martā (kad J. Grīnvalds pārraksta dienasgrāmatu uz rakstāmmašīnas, D.G.), dzīvs esmu tikai es.

Ievedam pulkā pilnīgu tīrību. Drausmīgs ir tikai kapracis Plēsums. Viņš turas pie savas teorijas, ka veļa jānēsā, kamēr tā kļūst tik netīra, ka utis vairs viņā nespēj dzīvot. Ebreji turas pie Mozus ticības, ka karā kritušie jāapglabā kažokā. Neskatoties uz maniem protestiem un pretēji pavēlēm, kritušo Basu no Smiltenes apglabā kažokā, kuru mums ļoti trūkst. Vispār mūsu divīzija ar kažokiem rikoja diametrāli pretēji pārējām Sarkanās armijas daļām. Mums kažokos staigā saimniecības darbinieki – noliktavu pārziņi, viņu palīgi

un citi siltumā vairāk mītošie, nevis ierindas ļaudis. Citās daļās kažokus vairāk saņem istie frontinieki.

Ščeglovs pavēl Šelkānu apģērbt virsnieka drēbēs, kaut gan apģērba nepietiek daudziem virsniekiem. To, pretēji saimniecības priekšnieka rīkojumiem, darīt Ščeglovam nav tiesību. Mūsu pulka komisāra rakstura vājuma dēļ pulkā neatļauti plaši saimnieko štāba priekšnieks, apzogot valsti un uz valsts rēķina uzturot savus līdzdalībniekus. Es pats nolēmu virsnieka drēbes neģērbt, kamēr nebūs apģērbti visi pulka virsnieki. Divīzijā man tas neizdevās. Virsnieka apģērbu saņēmu tikai 2. gvardes kavalērijas korpusā, 1943. gadā. Divīzijas politdaļa mūs ar Zamariteru uzskata par godīgiem, bet tas daudziem nepatīk. Kareivji un virsnieki mūs ciena, daži pat ļoti.

Daudz nākas braukāt uz divīziju un DOPu (Divīzijas apgādes daļa). Patīk braucieni kamanās cauri sarmainiem mežiem mēnessgaismā. Skaisti. Domas par dēliņu kļūst priecīgākas. Ticu, ka viņam klājas labāk. Es varu vairāk viņu atbalstīt ar naudu, ar *vojentorgā* iegūtiem produktiem un vēl ar zeltam līdzvērtīgo tabaku. Nesmēķēju. Savu porciju nosūtu Jānitim, lai maina pret produktiem.

Ar biežu iešanu pirti «pārvaram» utis. Divīzija atkal braša un sakomplektēta. Pēc divu nedēļu atpūtas janvāra beigās dodamies uz jaunu fronti – pie Staraja Rusas. Kas mums pirms došanās uz Staraja Rusu bija? Cilvēki, zirgi, bruņojums, munīcija. Manu rūpju sfēra – cilvēki un zirgi. Tad bija 2957 kareivji un virsnieki. Zirgu bija paredzēts 515, bija 324. (*Seko precīza uzskaitē uz vairākām lappusēm par visu pulka materiāli tehnisko nodrošinājumu. D.G.*)

25. janvāris

Kamēr es atrados divīzijas intendantūrā, notikušas patvaļības. Slavens devis rīkojumu izdot visu no noliktavām bez manas sadales un bez kādas jēgas, lai būtu iespējams piesavināties apģērba gabalus, kurus pārdot kolhozniekiem, iegūstot produktus un dzērienus. Alvars izdevis Šelkānam pēdējo lukturīti. Lukturišu nepietiek, to nav pat oficiēriem. Noliktavā bija vēl viens virsnieku apģērbs, to bez manas ziņas Šelkāns atdevis Pleščam kā otru – rezerves uzvalku. Plešča loma pulkā grūti izprotama.

Pulka ieroču priekšnieks sarunā ar mani uzzināja, ka es jau trīs mēnešus karoju bez personīgā ieroča. Viņš apsolija man atsūtīt naganu ar maksti un patronām. Ieroci nodot man iedevis leitnantam Pleščam. Plešchs tad bija štāba priekšnieka palīgs par aizmuguri. Viņš, izšāvis visas patronas, atstājot vienu, nodeva man naganu bez maksts kā balvu no sevis. Man šodien šķiet – viņš visādi veicināja manu bojāeju pēc Za-

marītera parauga. Mums abiem pagātnē, viņaprāt, nāves grēks – sociāl-demokrātija. Plešču, majora pakāpē, pēc kara redzēju, skrienot pa Raiņa bulvāri uz Iekšlietu ministriju. Viņš izlikās mani nepazīstam.

29. janvāris

Divīzijas pavēle par manis apstiprināšanu Pārtikas un mantu apgādes daļas (turpmāk PVS – *Prodovol'stvenno veščevaja služba*) priekšnieka amatā un – II ranga tehniķa intendanta dienesta pakāpes piešķiršana (jaunākais leitnants).

31. janvāris

Vilcienā, ceļā uz Staraja Rusu. Brauciens ilgs. Grūtības ar ēdināšanu un malku, kuru sagatavoja maz, bet visu laiku jākurina krāsniņas. Malkas dēļ skandāli stacijās. Faktiski pulks zog staciju malku.

5. februāris

Pēc izkāpšanas no vilciena, dažas apakšvienības pie stacijas pamet piešķirtās ragavas. Lai gan pulka komandieris dusmojas, tas nelīdz. Vienzirga ragavas pārvērš par divzirga ragavām. Ceļi tiešām drausmīgi. Zirgiem grūti. Laiks ārkārtīgi auksts. Kur sastopam kādas mājas, tur uz laiciņu sablīvējas tik daudz cilvēku, ka nevar pagriezties. Vienā istabā, man nemanot, nogrieza vienu kaklā pakārtu ādas cimdu. Dabūju sargāt un saldēt roku. Kādā sādžā vienā mājā ne par ko neatvēra vienu istabu. Beidzot samierinājāmies ar to. Domāju, tā bija kļūda. Iespējams, ka iekšā bija vācieši vai spiegi. Par maz mums bija modribas. Par maz pārbaudījām vāciešu atstātās sādžas, maz pārbaudījām iedzīvotājus. Vēlāk izrādījās – pārāk daudz vācieši zina par mums.

Sastapām sādžas ar daudzām pamestām mājām, tur kareivji gatavoja ēst, kurināja krāsnis, sildījās. Aizejot no sādžām, jau labā gabalā redzējām degot mājas... Blakus mums virzījās milzīgas masas karavīru no citām daļām. Nemanīju, ka šai dedzināšanā būtu vainīgi divīzijas karavīri.

7. februāris

Ejam caur daudzām sādžām, vienā no tām kolhozs *Blāzma*, tad kolhozs *Arājs*. *Blāzmā* tikai sievietes, latvietes. Tās saka: vīrieši esot Sibīrijā. Pēc stundas devāmies tālāk. Nenoskaidroju, vai tiešām te ir darišana ar Berijas upuriem.

9. februāris

Braucu atpakaļ pēc mūsu mantu daļas, kuras palikušas ceļā. Šķiramies ar Zamarīteru pēc sirsnīgas sarunas un atpūtas vienā gultā.

10. februāris

Ar lielām grūtībām sasniedzu Staraja Idricu. Trako puteņi. No baļķiem izbūvētais ceļš caur purviem šaurs. Nevar pabraukt garām divas automašīnas, ja viena no tām ir Jaroslavļas piectonnīgā. Vienai mašīnai jābrauc nost no

balķiem ar vienas malas riteniem, palaižot garām pretim braucošo mašīnu, pēc tam ar domkrata palīdzību jāceļas augšā uz ceļa. Tas ārkārtīgi palēnina kustību.

12. februāris

Ceļā uz Šapkino neatlaidīgi mūs bumbo vācietis. Viņu bumbvedēji lido neparasti zemu, ap 150 – 200 metru, bet mums aizliegts tos sašaut ar šaute-nēm. Kādēļ? Saprāts protestē. Pretgaisa aizsardzības ložmetēji, kad vācieši pikē, klusē. Zaļpastalām bail šaut. It kā maskējoties. Kad vācieši garām, tad sāk velti tērēt patronas. Vācu bumba nonāvē manu draugu – vecāko leitnan-tu Kārli Zamariteru. Viņš rūpējās par grožos sapinušos zirgu, kuru patvari-gi bija pametis braucējs Vāvere. Apkārt kritušas bumbas, visi pieplakuši pie zemes, bet Zamariters piecēlies un devies pie pajūga, kur vācu bumba to sa-rāva gabalos. Palikusi tikai galva un mēteļa apkakle ar vecākā leitnanta zīmotnēm. Kārli apbedījuši Poļistjes upes kraujā pie Vasiljevščinas. Doku-mentus nolēmuši atdot man – tuvākajam Zamaritera draugam, bet tā kā ar dokumentiem bija diezgan daudz Zamaritera personīgās naudas, tad visu piesavinājās Slavens un pat dokumentus man nenodeva. Arī es gaidīju Za-mariteram līdzīgu likteni, necerēju atgriezties Dzimtenē, tāpēc pietiekami neatlaidīgi nepieprasīju no nelieša dokumentus. Tā kā esmu bijis sociālda-mokrāts, pret mani atkal sākās pastiprinātas intrigas.

13. februāris

Bombardēšanas laikā aizbēdzis noliktavas pārzinis Šelkāns. Atradās sanitā-rajā rotā pie saviem draugiem ebrejiem. No bombardēšanas esot saslimis ar caureju – dizentēriju.

15. februāris

Pēc Zamaritera nāves viņa vietā atkal nāca Plešcs un pūlējās pagrūst mani zem vācu lodēm. Bez iemesla un vajadzības pavēlēja man labu gabalu pus-dienas laikā iet pa atklātu vietu vācu ierakumu priekšā. Es redzēju vāciešus rindā pie katla – vācu snaiperi pusdienoja, un Plešča plāns nepiepildījās. Es vienmēr pūlējos staigāt vāciešu maltīšu laikā. Tad iestājās klusums frontē – vācieši ārkārtīgi turējās pie grafika un dienas iedalījuma. Tas bija labi jāie-gaumē, un tad kustība gar fronti bija drošāka.

Man šodien attiecībā uz Plešču šķiet, ka viņš ilgojās panākt pulkā tīri-bu, gan citādi, ne kā par to cīnījās Priverta sieva ar savu komandu, ne-nogurstoši mazgājot kareivju veļu, līdz kapitulēja utis.

Driz Plešču saimniecības priekšnieka vietā nomainīja vecais sarkanais strēl-nieks Ādamsons. Plešcs kļuva par štāba priekšnieka palīgu par aizmuguri. Rupjš egoists, kurš tiešām mīl aizmuguri.

17. februāris

Saimniecības daļā saņēma šņabi. Ēda desas bez mēra, dzēra šņabi, kas ne-pienācās saimniecības darbiniekiem – apzaga frontiniekus. Lamājās, drau-

dēja kauties. Virsniekiem nav izsniegta likumīgā papilddeva, bet braucēji rījīgi ēd sviestu un desas līdz atraugām un «āžiem». To redz jaunais pulka saimniecības priekšnieks, kapteinis Ādamsons.

Mūsu divīzijā vēlāk, kad stāvoklis ar pārtiku kļuva ļoti grūts, virsnieku papildu devu bieži laida kopējā katlā, bet šoreiz bija atklāta ļaunprātība. Riebums. Starp mani un intendantūras «žurkām» aug naida plaisa. Uz signāliem neviens nereaģēja. Drošības iestādes interesējas tikai par pārliecību. Lai gan nelietību nenovēršana stipri kaitē godīgo karotāju pārliecībai. Cirkelis, PFS noliktavas pārzinis, un Rapoports, PFS rakstvedis, vēl noorganizē speciālu «barotavu» Gruntem, PFS priekšniekam, Slavenam, darbvedim un Kudrjavcevam, rakstvedim un drošības orgānu pārstāvim, klāt nāca vēl jaunais pulka komandiera vietnieks saimniecības lietās Ādamsons, kurš ēda un slavēja ebrejus kā labākos saimnieciskos darbiniekus un rēķinvežus. Tiem gatavo speciālus ēdienus, netaupot sviestu, taukus un citus produktus. Bet taukvielu milzīgi trūkst.

18. februāris

Šodien turpina ēst un dzert PFS noliktavā. Atrodamies Zubaķino sādžīnā Poļistjes krastā, netālu no Vasiljevščinas sādžas, arī Poļistjes krastā, kur atdusas Zamaritera galva un skrandas. Tikko te ieradies armijas komandpunkts. Mūsu «varoņiem» dzērumā izceļas strīds ar armijas pārstāvjiem, kuri mums pavēl atstāt sādžīņu, jo tur būšot armijas komandpunkts. Strīdēšanās un draudēšana vēl nav pabeigta, kad sākas vienīgi šīs sādžīņas 7 – 10 mājiņu bombardēšana. Bombardēšanā piedalās ap 25 – 30 vācu bumbvedēji. Tā turpinās 40 minūtes (varbūt mazāk). Bumbvedēji taisa gaisā apli un vairākkārt atgriežas tieši uz mūsu sādžīņu, šauj un met bumbas. Karavīriem citās sādžās, kuri novērojuši mūsu bombardēšanu, licies, ka Zubaķino neviens cilvēks dzīvs nevar palikt. Mājiņas un piebūves lidojušas pa gaisu, izjukušas un degušas. Īsta elle – Pompejas bojāeja. Mūs apšauda ar četrkāršiem lidmašīnu ložmetējiem. Mana ar papīriem pieblīvētā planšete, speciāli man šūta virsnieka sānu soma, pilna ar dokumentiem, piezīmju grāmatiņām, arī ar šo dienasgrāmatu, rakstītu ļoti sikiem un normālam cilvēkam nesalasāmiem burtiem, nu ir caursista līdz pusei ar bumbu šķembām. Beigts katliņš. Lauku somiņa ar Jāniša vēstulēm, vēstuļu papīriem, kladēm arī stipri urbta, bet necauršauta. Pusi mājas sašķaida bumba. Manā galā, pusotru metru no manis guļ pustonnīga nesprāgusi bumba.

Pārrakstot dienasgrāmatu, es esmu ar mieru bumbu svaru samazināt.

Paldies brāķa ražotājiem, Eiropas vergiem, vai varbūt kādiem vācu strādniekiem, bet sevišķi manām plecu somām. To biezumu man pārmeta, bet, ievērojot manu labo skaitļu zināšanu, par tām labsirdīgi smaidīja: «Grīnvalds galvai neuzticas – visus datus bāž ne galvā, bet somās!» Uz grīdas abās pusēs

manam kaklam parādījušies ložu caurumi. Blakus vaid ievainotais ar četrām lodēm gar visu augumu. Manā mājā ievainoja piecus. Nonāvēts viens divīzijas prokurors, galvā ievainots Bokmelderis, ievainots viens ģenerālis un diezgan daudz kareivju. Nonāvēti un ievainoti arī civilie iedzīvotāji, to lielākā daļa gan jau laikus aizbēga no mājām, mitinās kraujā ierīkotos bunkuros un pirtiņās upes krastā. Tur vācietis bumbas nemeta. Kudrjavcevs, Ziediņš un citi pašā sākumā pasteigušies ierakties pagrabā, smiltis. Tur vēlāk iestēdzos arī es.

Kad sādžiņā ieradies ģenerālis ar komandpunktu, to nodevušas vāciešu brūtes, ar suni pārsūtot pāri fronteī zīmītes. Šie rajoni pirms neilga laika bija atbrīvoti no vāciešiem. Suns apmācīts no rīta (naktī) saņemt barību no vāciešiem, vakarā šeit – sādžā. Tā suns skraidījis pāri fronteī ar spiegu ziņām. Brūtes – spiedzes – arestēja un likvidēja. Tās draudējušas ar vāciešu atriebiņu un uzvaru. Ar līdzīgām vācu brūtēm – paņ sarkano karavīru sievām – bieži sastapos arī vēlāk. «Šaujiet mani nost, bet vāciešu vīrieši ir labāki nekā mūsu vīrieši – pieklājīgāki!»

20. februāris

Majors Ščeglovs tagad komandē pulku. Pulkvedis Sokolovs atcelts un arestēts par pārmērīgiem dzīvā spēka zaudējumiem, žūpošanu un bezrūpību. Ščeglovs pavēl pievilkt sanitāro rotu un saimniecības daļu 2 – 4 km no pirmajām līnijām, kā paredzēts *ustavā* (reglamentā).

21. februāris

Pirmie pārvietošanās rezultāti – šaviņš trāpījis sanitārajā rotā. Nonāvēja vairākus ievainotos, ārstu. Rota naktī atgāja uz iepriekšējo sādžu. Saimniecības daļa tagad atrodas mūsu artilērijas rajonā, un vācietis, bombardēdams mūsu artilēriju, ar lādiņu šķembām nonāvē divpadsmit zirgu. Zirgi nemāk nogulties – tos viegli trāpa bumbu šķembas. Šelkāns aiz bailēm atkal saslimst ar caureju, sanrotas brāļi to paņem ārstēšanā, beidzot arī mūs atvelk 6 – 8 kilometrus no pirmās līnijas. Kā redzams, dūšas Ščeglovam pietiek, un to pašu viņš grib ieaudzināt arī zirgiem un ebrejiem par ļoti augstu maksu, kas liek šaubīties par saprātīgumu.

Vācieši izmanto mūsu aizspriedumus nešaut uz viņu lidmašīnām ar šautenēm un lido, īpaši naktis, bezkaunīgi zemu, gandrīz virs koku galotnēm ar lēniem divplāksņiem. Reiz svieda uz mani ar rokasgranātu. Cieņa pret vāciešu aviāciju man arvien vairāk zūd tās neprecizitātes dēļ. Vācu artilērijas izlūki šķiet gan māk tikt pāri pat mūsu pirmajai līnijai un lietpratīgi koriģēt savas artilērijas uguni. Vācieši sašāva mūsu štābu un pulka komandpunktu upes stāvā kraujā ar ieeju no mūsu puses, no aizsalušās upes. Reiz naktī, iznākot no komandpunkta upes gravā, mani un biedru tūlīn sāka apšaudīt ar

minām. Tās krita tuvu, dažus metrus no mums. Dabūjām bieži gulties, līdz sasniedzām pagriezienu upes gultnē. Apšaude pārtrūka, beidzoties iespējai mūs saskatīt. Tā kā dienā vācieši pilnīgi dominēja gaisā, visa kustība parasti notika naktis, sevišķi ar pajūgiem. Personīgi man patika dienā kājām staigāt vienam 3 – 4 km uz DOPu un uz aizmugures štābu, protams, mazliet bija jāpiesargājas, bet ziemā tas bija viegli – nogulies sniegā, uzmet sev pārīš sauju sniega un tevis vairs nav vācu lidmašīnai. Tikai reizi vācu lidmašīna pikēja tieši uz mani un apšaudīja ar ložmetējiem. Tā mācēja tēmēt – lodes svilpa un sniegs kūpēja pavisam klāt. Ap to laiku tajā pašā rajonā aizgāja bojā universitātes prorektors Jungs. Arī viņš dienā gāja pa to pašu ceļu. Šoreiz vācieši trāpīja.

Mums pašiem ziemas naktis grūti orientēties. Reiz pie Maskavas, Borovskas virzienā, iekļuvu neitrālā joslā. Nepamanījām, ka esam jau pārbraukuši šoseju, uz kuras bija jāuzgriežas un jāturpina ceļš pa to līdz mūsu linijām. Domādami, ka šoseja vēl priekšā, pūlējāmies pierunāt baltos pārvalkos tērptos automātistus laist mūs tālāk. Viņi brīdina, ka pa gabalu redzamā dzelzceļa pārbrauktuvē iesēdušies friči. Tālāk doties nav droši. Bet, ka šī ir mūsu pirmā linija un preti vācu pirmā linija, neviens neminēja ne vārda. Tas viņiem bija pats par sevi saprotams, bet mēs maldu varā pat iedomāties to nespējām. Labi, ka zirgus ragavās novietojam tālāk ielejā, aiz mājām. Paši ieņēmām labāko māju, pēdējo pret fričiem. Iekšā beigts fricis. Sākām cept un vārit, pieplūdinājām visu māju ar dūmiem, jo skursteņa vairs nav un dūmvaadi aizbiruši. Beigtais fricis mūs netraucēja. Bet līdz ar siltumu lodes sāka urbties cauri sienām. Mūsu mājas apgaismotie un nemaskētie logi vāciešiem kļuva par mērķi. Izejam paskatīties ārā. Mūsu mājai vairs nojumes nav, caur kuru paši ienācām. Sprāgst lādiņi. Izjuka vakariņas. Laimīgi atgājuši, noskaidrojām savu kļūdu. Kāda laime, ka zirgi nebija pie mums. Toreiz es vēl nebiju OVS priekšnieks.

Šeit, pie Staraja Rusas, stingra fronte. Apstājusies frontes virzišanās. Mums neizdodas pilnīgi aizžņaut Demjanskas maisu un tajā likvidēt 16. vācu armiju. Iemesls – artilērijai nav lādiņu. Mums nemaz nav aviācijas. Trūkst pretgaisa artilērijas. Trūkst municijas. Apšaubāma stratēģija. Virsnieku nemākulība. Pulkvedis Sokolovs reiz izteicās – šī karaspēka daļa ir vienīgā pasaulē, kur kareivji – ar augstskolas izglītību, bet virsnieki – analfabēti! Neattaisnojama gaidītās cerības vecie sarkanie strēlnieki. Varoņi krita Pilsoņu karā, nekritušos iznīcināja ģeneralisimuss ar saviem uzticamajiem kalpiem. Palikuši pakalpiņi, kuri lien no ādas ārā, lai vēl noķertu kādu aizdomīgu pašu cilvēku, turot pastāvīgās aizdomās un mazāko neveiksmi kvalificējot kā nodevību. Viens kritisks vārds, un cilvēks neglābjami pagalam. Ziņotāju uzdevums:

nevis vērtēt cilvēkus, bet pierakstīt gadījuma izteicienus, daudzkārt tos sa-
grozot...

Jaunais saimniecības daļas priekšnieks, kapteinis Ādamsons, lai arī bijušais strēlnieks – rijīgs, bailīgs un slinks. Viņa gudrība – ja gribi, lai būtu kārtība darbvedībā, tad pieņem ebreju! Ebreju pietiek, tikai vai tā ir kārtība? Laikam jā! Kārtība viņu vēderiem un ausīm – lai varētu denuncēt nepatikamos, ziņojot speciālajai daļai, bet pulkam, armijai tas ir apkaunojoši, tāpēc krit kaujas spars. Taisnība Napoleonam, ka ceļš uz karavīra sirdi iet caur vēderu. Redzot, cik nobarojušies trani mitinās mūsu PFSā, apskrienas dūša neēdušam cinitājam. No pirmā mirkļa nesapratāties ar jauno priekšnieku un viņa draugiem. Es ēdu no kareivju katla, viņiem gatavoja Cirķelis un citi. Viņi guļ karstās telpās pie pilniem galdiem. Es guļu ārā, noliktavas šķūnī.

Lielas grūtības – nepietiek mūsu karavīriem vajadzīgā lieluma drēbju. Grūtības apgērbt komjaunieti Berklavu. Beidzot saņēmis DOPā lielāku šineli, steidzos nakti uz komjauniešu biroju, mežā, netālu no komandpunkta. Telti pie krāsniņas Berklavs, Dzerve, Kandate un vēl divi. Priecīgi par atbilstošu augumam mēteļi un OVS gādību – pievest klāt apgērbu. Citādi izturas komisārs Priverts. Viņš saņem manis atvesto: silto veļu, autus un citu, bet tomēr vēl izsaka pārmetumus, ka es maz rūpējoties par viņu. Nesaprotu. Viss likumos paredzētais ievērots. Cieņa un gādība. Es nesaprotu Padomju īstenību! Šelkāna ceļus nekad savā mūžā neiešu! Bet Priverta labvēlība pieaug pret Šelkānu. Kamēr es komandpunktā un štābā vai divīzijā, pulka komandieris pats ierodas noliktavā, un Šelkāns viņa prasības apmierinājis; izrādās, arī Priverts apmeklē noliktavu, kad atrodos pirmajā līnijā. Trīs vadošie mani nīst, un skaidrs, kādēļ nīst, bet viņi arī baidās no manis, jo ziņas par manu godīgumu aizskanējušas līdz divīzijas politnodaļai.

24. februāris

Alvars arvien vairāk sabrūk. Mokot pilsoņu kara rētas.

2. marts

Fronte stāv uz vietas. Kādu nakti pazuduši divi karavīri no ierakumiem. Vai nav bijuši pietiekami modri un vācieši viņus aizstiepuši? Jeb paši pārbēguši pie vāciešiem? Neparasts notikums. Uztraucošs. Būt piesardzīgākiem! Pacīņa dēlam: mahorka, tabaka, ziepes, 2 pāri zeķu, 1 pāris silto cimdu, 60 g sviesta, 40 g cukura, kārba konservu, 3 gabali ziepju, 1 paciņa matiem, 4 paciņas papirosu, mutautiņš. Viss, kas bija dabūjams *vojentorgā*.

Saņēmu no Kirovas kāda strādnieka vēstuli, kurā viņš man pastāstīja, ka Jānītis slimnīcā. Tur uzturs trūcīgs, bet par tabaku Kirovā varot visu dabūt, lai

sūtot dēlam tabaku, jo es nesmēķējot, tā Jānītis stāstījis, kurš guļot viņam blakus slimnīcā. Nolaidīgi ārstējot un maz rūpējoties par Jānīti. No arodsko-
las nenākot un neatbalstot ar uzturu. Ļoti ciešu, vienmēr apzinoties dēliņa
postu. Pārvedums dēlam par 1000 rubļiem, ceru tā atvieglināt viņa dzīvi.
Plešcs aizņēmās 100 rubļu, protams, uz neatdošanu.

Nodevu sādžā mazgāšanā pulka karavīru veļu. Ziepes no noliktavas, bet sa-
maksa par darbu no manas kabatas. Finanšu nodaļas vadītājs Bistrickis –
riebīgs tips, visādi sabotē veļas mazgāšanu, līdz dezertēšanai nesamaksājot
man ne kapeikas. Mazgātājām devām pāri palikušos karavīru ēdienus, gal-
venā kārtā zupu. Sādžās pēc vācu okupācijas liels trūkums.

3. marts

Divīzijas intendantam *zajavka* (pieprasījums) – ziepes, zābaki, soda. Zābaki
vajadzīgi paredzamajai apmaiņai. *Vaļenku* laiks teorētiski beidzas, bet vēl
arvien pieturas ziema. Tomēr jābūt gataviem apmaiņai. Tāpat pieprasīju ra-
tus apmaiņai, jo ragavu sezonai arī drīz jābeidzas.

7. marts

Prīverts slim un evakuējies no pulka. Par pulka komisāru pulkvedim līdzīgā
dienesta pakāpē viņa vietā nāk Andersons, latvietis no Ļeņingradas. Ander-
sons daudz jūsmīgi stāsta par Ļeņingradiešu varonību un neticami grūtiem cī-
ņu un dzīves apstākļiem. Sirsnīgs un biedrīks. Par katru pakalpojumu pa-
teicas. Nemēdz uzstādīt ne vismazākās pretenzijas savā labā. Autus, kas vi-
ņam pienākas, saņem tā, it kā viņš saņemtu balvu. Pilnīgs pretstats Prīver-
tam. Kļūst visu milulis. Meistars iejūsmināt karavīrus. Vēstule dēlam.

8. marts

Turpinās neparasti auksta ziema. Saņēmu pulkam siltos kreklus: jaunus –
159, bet netirus – 78, siltas apakšbikses: jaunas – 132, bet netiras – 76.
Līdz ar liela skaita zirgu bojāeju, noliktavā uzkrājas liels zirgu piederumu
krājums – 30 zirgu sedli, 618 tarbas... Dzīvojam mežos. Gaisā neierobe-
žoti dominē fašisti. Nevaram kurt ugunscurus, tikai teltis sildāmies pie krās-
niņām – *pečurkām*. Nakti briesmīgi salstam. Draugs Silis pats sēž pie krās-
niņas un mani nosedz ar mēteļiem. Viņš stipri vecs, tuvu pie 60 gadiem,
bet paliek armijā, lai gan mediķi, kā ierauga, tā pūlas viņu gādāt prom uz
aizmuguri.

Silis karu tomēr izturēja, un pēc kara tikāmies Rīgā.

Mūsu darbnīcas sādžās, bet mēs bez sevišķas vajadzības kvernam šeit. Es iz-
vēlējos pašu mežmalu, pie lielāka klajuma. Šeit vācieši bumbas nemet. Viņi
mērķē lielos masīvos, dziļāk mežā.

10. martā

No Gorohovecas nometnes 2. bataljonā vēl divi ķēķi, bet trīs jaunie ķēķi ie-
naidnieka uguns sasisti.

17. marts

Es pārcelts par pulka Kara tehniskās apgādes daļas priekšnieku – uz slimnīcu aizgājušā Alvara vietā. Man faktiski paaugstinājums ar nesalīdzināmi vieglāku darbu un lielāku algu – bija 750 rubļi, jaunā – alga 775 rubļi. Bet pārmaiņai bija mērķis – nobīdīt mani no iekaroto vērtību sargāšanas kā neizdabājošu vadošajiem. Katru krāmu rakstiju armatūrā*. Iznāca, ka dažam priekšniekam mugurā vairāki šineļi un vairāk nekā pusducis veļas... Manā vietā Šelkāns. Nelietis un glēvulis, tā tad pieņemams. Nevienam augstākajam priekšniekam nekad nekas neskaitīsies vairāk paņemts, kaut čemodāni plīstu no virsnormas mantām. Ščeglovs svin uzvaru.

18. marts

Štāba priekšnieks, vecākais leitnants Dimants, uzdod man pieņemt no divīzijas automašīnas, lai uz tām novietotu 45 mm lielgabala lādiņus, bet lielgabalus piestiprinātu pie automašīnām.

19. marts

Sākas formālā mašīnu pieņemšana. Viss labi.

20. marts

Faktiskā mašīnu pieņemšana neveicas. Divīzijas šoferi *raskulačiļi* (aplauzījuši) jaunās, no Gorkijas atvestās automašīnas, noņemot tām jaunās daļas un apmainot pret vecām, nederīgām. Mašīnas padarītas par nelietojamām.

21. marts

Visi mēģinājumi iedarbināt jaunās mašīnas velti. Bet frontē ienaidnieks kļūst aktīvs, pāriet pretuzbrukumā. Ļoti vajadzīgās mašīnas stāv nelietojamas. Nakti uz Vasiljevščinu, kur pagaidām uzturos sakarā ar automašīnu pieņemšanu, atved galvā ievainoto pulka komandieri majoru Ščeglovu. Viņš turas braši, bet Lubāniete, kura viņu pavada, izmisīgi vaimanā. Vācu lādiņš trāpījies štāba mājā un sprādzis iekšpusē. Vairāki nonāvēti. Štābam jau ilgāku laiku darboties neaizsargātā un no iekšpuses nenostiprinātā sādžas mājīnā, kad vācietis mēģina tai trāpīt, tā tad zina, kur atrodas štābs, bija nevajadzīga lielība un muļķīga bramanība. Samaksu par šo lielību saņēmām pulkam kritiskā momentā. Vācieši gatavo uzbrukumu. Pulkam pavājinās vadība: vecākais leitnants Dimants, lāga cilvēks, bet ne pulka komandieris, un pulka komisārs Andersons, arī jauks cilvēks, bet ne speciālists kara lietās.

22. marts

Par noziedzīgām kombinācijām un ļaundarību šoferu ierindas priekšā jau nošauts kāds mūsu divīzijas šoferis. Tomēr daudz šoferu rikojas nelietīgi, spekulē, blēdās, kavē kravas, žūpo, pārdod benzīnu *kopķilkām*... Bombardēja un manu acu priekšā ieņēma Kļimkino sādžu. Bombardēšanas laikā tai tuvojās vācu automātisti. Beidzoties gaisa bombardēšanai, tie jau bija sādžā.

* Karavīra kartīte, kurā ierakstīti viņa ietērpā priekšmeti.

Vairoties no bumbām, divīzijas aizmugures štābs vāji organizēja aizstāvēšanos, faktiski to nokavēja. Mūs neinformē par stāvokli.

Vācu kombinēto uzbrukumu neizprazdams un nenojauzdams, ka mums sānos pa labi fronte izirusi, bet domādams, ka notiek tikai bombardēšana, nevis labi kombinēta sādžu ieņemšana, es iegāju jau vāciešu ieņemtajā Zubaķino, Poļistjes krastā. Manā priekšā vācietis, uz krūtīm karājas automāts. Šāva, bet netrāpija. Aiz stūra stāvošs zemnieks mani bridina: «Tie tak vācieši!» Es pa Poļistjes gravu steidzos uz Vozņesensku. Vācieši no sāniem ielaužas mūsu divīzijas aizmugurē, iznīcina mūsu apgādes bāzi. Un tas tikai tādēļ, ka 30. brigādes vadība nemācēja cīnīties pret vāciešu taktiku – bombardēšanas laikā jau pienākt pie sādžas, kuru karavīri vāji vai nemaz neaizsargā no bumbām. Aizsardzību vajadzēja pārnest sādžas priekšā, preti ienaidnieka automātiem. Aviācija pretinieku spēj sakaut tikai morāli, ar to var nogremdēt kuģus, bet ne ieņemt pilsētas. Šajās kaujās ienaidnieka kājnieku rindas bija retas, tāpat kā mūsu rindas. Tādā gadījumā mums būtu aizsargāšanās taktikas priekšrocības, ja pārāk nenobistas no pretinieka pārsvara gaisā.

Aiz šausmīgas glēvulības un pienākuma apziņas trūkuma Šelkāns pamet pilnā kārtībā OVS noliktavu vāciešiem. Vajadzēja tikai vienu sērkokliņu un mirkli, lai vāciešu rokās nekas nenonāktu.

No Zubaķino Šelkāns dezertēja un ar draudzīgu sanitārdaļu palīdzību ar visu savu caureju nokļuva rezerves pulkā, kur tūdaļ uzdevās par leitnantu. Vēlāk, sūtot Šelkānu ar marša rotu uz divīziju frontē, no rotas Šelkāns atkal dezertēja un pazuda bez vēsts līdz kara beigām. Tagad nu beidzot Šelkāna ēnai par dezertēšanu Priverts draudēja ar nošaušanu. Lielijās meklēt, bet faktiski nemeklēja, jo, ja atrastu Šelkānu, tas sāktu stāstīt daudz ko nepatīkamu Ščeglovam un Privertam. Par dezertēšanu zināja kā Rapoportu, tā Aronovu, bet klusēja.

23. marts

Naktī vajadzēja DOPam pārvietoties no līdzšinējā meža starp Poļistji un Šapķino uz mežu pie Veļikoje Selo. Bet viss norisinājās tik lēni un nesteidzīgi, ka nakts izrādījās par īsu, lai nobrauktu 5 – 7 kilometrus. Liela daļa vainas krīt uz šņabi. To iebaudīja vai visi. Sākās bezrūpība, putrošana, ķildas un korķi ar drūzmām, sastrēgumiem, stāvēšanu uz vietas stundām ilgi. Pa to laiku mežā – vecās vietas rajonā – varonīgi vāciešus atsita pussimts kursantu virsleitnanta Broziņa vadībā (Spānijas varonis un Spānijas Republikas majors). Vēlāk Broziņš kritis. Ausa pelēks rīts. Mēs uz krustceļa. Atrodamies milzīgā korķī, bet labā šņabja noskaņā. Ceļa mērķis – mežs – nepilnu kilometru no mums, bet tad piepeši, stipri agrāk nekā citus rītus, sākas bombardēšana. Milzīgā transporta kolonna vāciešiem kā uz delnas – šaurā ceļā.

Cits citam garām netiek. Sniegā iestrēgst mašīnas, apgāžas ragavas. Vācieši bombardē bez pārtraukuma. Ceļu galīgi aizsprosto sasistās mašīnas. Sāk izklist transportnieki un DOPnieki ar komandieri – pulkvedi Egli priekšgalā. Viņi nonāk nozīmētā vietā un ar skumjām noraugās DOPa bojāejā. Tad vācu bumbvedējiem uzbrūk mūsu iznīcinātāji. Notiek ļoti īsa kauja. Krit lidmašīnas, un pazūd vāciešu eskadriļas.

Skaista, saulaina diena. Uz ceļa nevar turēties, vācieši atkal un atkal mēģina trāpīt mūsu transportam. Atgulstos sniegā metrus 30–40 sāņus un raugos bombardēšanā. Nekādu bailu. Silti saulītē. Es te biju ieradies no divīzijas pieņemt pulkam mašīnas, kuras pašas atbrauca no Gorkijas, bet tagad noziedzīgo šoferu vainas dēļ tika vilktas, kļūstot par nastu vecajām mašīnām. Visi mūsu pulka PFS darbinieki aizbēguši. Nolemju uzņemties pulka transporta vadību. Galvenais tagad – pulkam nogādāt maizi un citus produktus. Vācam kopā veselo. Sasisto mašīnu nav daudz. No šķembām vairāk cieta zirgi. Finanšu priekšnieks Bistrickis ar Aronovu laidušies pāri Ilmeņa ezeram.

Vēlāk Bistrickis notiesāts uz desmit gadiem.

Es sāku produktu vezumus savākt un vadīt tālāk uz pulku. Piespiežu kareivjus kļūt par braucējiem un to palīgiem. Tā rikojos ar noklīdušiem kareivjiem. Ar milzīgām mokām tiekam garām sasistām un pat veselām, bet pamestām mašīnām. No bezspēka krit daži zirgi. Atjūdzam un aizgrūžam no ceļa. Jau tumsā salasū vezumus tuvākā sādžā. Ceļā uzbrūk grupa dezertieru no artilērijas. Draud izlaupīt vezumus ar produktiem. Valdu tos ar naganu, kurā Plešča nelietības dēļ tikai viena patrona. Tie stāsta, kliež – viss pagalam, divīzijas nav, viņi – pēdējās atliekas. Esot pavēle atliekām salasties Veļikoje Selo. Neticu. Dārd artilērija, blāzmo sprādzieni, tātad ir vēl fronte, un turp man jāved produkti. Pulkvedis (laikam apakšpulkvedis) Egle: «Labāk iedodiet pāris kukuļu, nekā šaujiet!» Dezertieri ir apbruņoti. Ari šautenes no pleciem norāvuši. Iedevu zem paraksta.

24. marts

Pēc īsas atpūtas uz rīta pusi dodamies turp, kur agrāk bija mūsu daļas. Ar ausmu atkal sākas bombardēšana. Ārkārtīgi dziļš sniegs. Neticami grūti braukt. Jāturas visiem vienā sliedē. Migla, snieg. Lidmašīnas lido zemu un met bumbas uz mums. Lauks atklāts, nav kur slēpties, jāguļas vienīgi sniegā. Pavēlu atiet no ragavām un ierakties sniegā, bet tatāri gulstas pie ragavām. Bumbas met neparasti slikti. Aiz Boikovas Sokolovas krustceļu vācieši tur zem minmetēju uguns. Pūlos izstiept kolonnu, lai apgrūtinātu bombardēšanu un apšaudi. Braucēji tatāri neklausā. Viņiem bailes. Drošāk esot kopā. Veltas visas manas pūles. Viņi turas kopā un gulstas pie ragavām. Kapteinis Gailis – *vēlāk Augstākās Padomes Prezidija sekretārs* – mežā lūdz maizi divīzijas politdaļai. Jau trešo dienu bez maizes. Līdz nāvei noguris, sasniedzu pul-

ku, pakrītu un aizmiegu. Divīzija kā klints atradās savā vietā. Ādamsons mani sākumā nolaupīja, pat par dezertieri nosauc, lai gan es vienīgais no visiem tiem mūsu pulka saimniecības darbiniekiem, kuri atradās divīzijas Aizmugures štābā un DOPā, turpināju pildīt dienesta pienākumus, papildus uz savu iniciatīvu uzņemoties aprakstīto uzdevumu. Vēlāk Ādamsons gan atjēdzās.

25. martā

Dienu un nakti bumbo. Dienu un nakti posteņos un sardzē. Man paliek arvien sliktāk. Nespēju locīties un iet. Moka furunkuloze. Arī negulētā, kājās izstaigātā gripa atriebjas. Uz sejas izsitumi. Ārsti bindē seju, pārsien visu galvu, grib sūtīt uz aizmugures hospitāļiem, bet es vēl tuos, lai gan izskatos riebigi. Ādamsona izturēšanās negēligi un mežonīgi apvainojoša. Resnvēderi Rapoportu dievina par Ādamsona ēdināšanas māku. Vai tāds varēja būt Sarkano strēlnieku komandieris?

26. marts

Pēc Ščeglova ievainošanas pulku komandē pulka komisārs pulkveža pakāpē Andersons. Dienas saulainas. Atkusnis dienā.

27. marts

Uz priekšējām līnijām atvedu pulkam dāvanas. Manā klātbūtnē dala Priverts. Atsakos ņemt – es neesmu pirmo līniju ierindnieks. Mežā jauns, nogalināts kareivis. Kas nogalināja viņu? Vācietis? Mūs apšauda ar šrapneļiem, bet lādiņi sprāgst augstu gaisā, un šķembas nav vairs mums bīstamas. Lai gan es pats izskatos pēc galvā ievainotā. Ļoti reta mūsu ķēde pirmajās līnijās. Ierindā izlase no izlases. Droši, mierīgi, zobojas par fričiem – lai tikai pabāž degunu. Tiešām, no mūsu divīzijas vāciešiem ir bail. Mūsu ķilis ir bīstams mums pašiem, tomēr vāciešiem pietrūkst drosmes to nokniebt. Mūsu divīzija tagad ir armijas apgādē, līdz izveidosies atkal DOPs. Cīnītāji mani saņēma nelaipni – es demaskējot mūsu paslēptuves no aviācijas un artilērijas. Dzīve pirmajās līnijās norit pazemē. Arī no virsas viss ir nosepts un nomaskēts. Dienā nekas nekustas pa atklātu vietu, lai nepamanītu snaiperi, pretinieka artilērijas un aviācijas novērotāji. Sīkā mežiņā sastopu baterijas komandieri, kurš mani pazīst, – Beniķis, raunietis, Spānijas kara varonis, drošs, pat jautrs, tikai sūdzas, ka nevar vāciešiem sadot kā nākas, jo limits ne vairāk kā 17 lādiņu dienā! Netālu viegli kūp katls, domāju – par tuvu pirmajām līnijām. Demaskē. Apmēram virs ķēķa gaisā plīst šrapneļi.

28. marts

Nakti uz rīta pusi pavēle nakti atstāt šo mežu. Viss norit milzīgā steigā un tomēr lēni – par vēl u saņemām pavēli. Nakts vietā atiešanu sākam taisni zem lidmašīnu, mīnmetēju un ložmetēju uguns.

30. marts

Pārlicināts, ka šīs dienas vakaru neredzēšu. Slavens, kurš vadāja Zamaritera mantas, tās pameta mežā. Kudrjavcevs pametis dzelzs kasti ar slepeniem

Atsevišķās daļas dokumentiem. Vainīga Ādamsona pavēle: «Sviest to kasti nost no v ezuma, lai var kaut kā braukt, lai var ātrāk braukt.» Zirgi briesmīgi vāji. Tikko turas uz kājām. Ēd jumtu salmus un grauz priedes. Daudzi krit. Mūsu ķili vācieši cauršauj. Mēs ejam divās kolonnās, tuvu gar vācu pozīcijām. Bet vācieši pret mūsu kolonnu darbojas vāji. Otrā kolonna – otrais pulks – cietis daudz vairāk. Viņi izgājuši agrāk. Mūsu gājiens, un vēl dienā, vāciešus pārsteidzis, tas nācis negaidīts, šķiet, viņus pat nobaidījis, ka mēs viņiem draudam ar uzbrukumu. Fakts, ka viņi palaida garām iespēju nodarīt mums lielus zaudējumus.

Vēlāk, Rezerves pulkā, man bija saruna ar pulka saimniecības daļas rakstveža Kudrjavceva sievu. Slepēnā daļā bez Karaļuna un leitnanta Kovaļčuka-Kovaļeva aktīvs līdzstrādnieks bija arī minētais Kudrjavcevs. Viņa sieva man sūdzējās, ka no vīra kopš 1942. gada marta nav nekādu ziņu – kas ar viņu noticis. Es pateicu, ka viņš 31. martā kopā ar leitnantu Kovaļčulku pārgāja fronti slepenā uzdevumā pie Sokolovas mežu rajonā. Neteicu, ka viņi gājuši meklēt Ādamsona no ragavām nogrūsto dzelzs kasti ar slepeniem drošības orgānu dokumentiem. Viņi nepārnāca un līdz šim par viņiem man ziņu nav. Tie vēl divi Ādamsona nelietību upuri. Par aizgājušiem pildīt slepenus uzdevumus zina tikai sūtītājs, kurš nekādas ziņas nesniedz. Citi nezina neko. Ja drošsirdīgais nepārnāk, viņš oficiāli skaitās pazudis bez vēsts. Kudrjavcevs man uzticējās un pateica to, ko viņš nedrīkstēja darīt – stāstīt par noslēpumaino un bezcerīgo uzdevumu.

Tālāk braucam pa upes gultni. Upēs ūdens virs ledus. Mums kājās vaļenki. Šelkāns saņemtos zābakus jau atdeva vāciešiem. Pulkā palikuši tikai astoņi ķēķi. Pārējie sašauti vai sabumboti. Tos sašauj, vedot ēdienu uz pozīcijām, lai arī ved tikai divreiz dienā – tumsā un krēslā. Nav gaļas. Citus produktus armija sūta ar savu transportu. Musulmaņi izlīdzas, ēdot kritušus zirgus. Griež košer gabalus, cep un mēlojas. Kļimovkā man acu priekšā lidmašīnas bumbas šķemba nogalina zirgu. No slēptuves izskrien tatāri ar lieliem nažiem, veikli izgriež lielus gabalus un pazūd. Pēdējo ķēra lode, un viņš palika blakus sagraizītajam zirgam. Jāņem lopi no zemniekiem, bet tiem lopu tikpat kā nav. Negrib dot. Nemam vispirms no vācu draugiem un pārbēdzējiem. Lādas. Daži iedzīvotāji atturīgi simpātiju izrādīšanā mums. Ārsti mani grib sūtīt uz sanbatu. Ādamsons nēlaiž, lai oficiāli ar aktiem nodod VTS. Prasība pilnīgi nelikumīga! Tomēr mokus. Šausmīgi ciešu no utīm. Citi, arī Ādamsons, neredz utis traģismu. Katru brīvu mirkli cīnos ar tām, kauju un kauju. Ādamsons šauj uz staigājošiem dienā pa ielu. Lai neviens neiet uz ielas, lai neatklātu ienaidnieka aviācija, taču tā ir rāma, ja sādžā daži kareivji.

2. aprīlis

Visas manas pūles palikt ierindā veltas. Vajadzīga vēdera operācija. Ārsts pavēl braukt. Nododu lietas un aktus. Izrakstu jaunu atestātu dēlam par 550 rubļiem mēnesī. Ticu, ka mans atbalsts atvieglos viņa grūto dzīvi. Dienā dēls manā sirdi, bet nakts kopā ar viņu sapņos. Reta tā nakts, kad mēs neesam kopā. Dienā domās sarunājamies. Tā es dzīvoju divās pasaulēs. Vienā mani vada pienākuma apziņa, otrā sirdssāpes. Skumjas ir dēla vēstules. Bet tagad ilgi viņu nav. Domāju, nevar šurp piegādāt. Bet reizē baigi un smeldz nemiers. Dziļas ir tēva bēdas, kas zina savu bērnu postā.

3. aprīlis

Nakti ragavās dodos uz sanbata ambulanci Borakā. Nakts auksta. Karavīri ceļā visur izpalīdzīgi. Pārpildītā istabā seržants atbrīvo stūrīti, kur mums atgulties. Tālāk braucam cauru nakti līdz Borakai. Vēl ziema, bet dienā saulē sniegs kūst. Ceļi ragavām jau slikti. Sveiki, ciņas biedri! Turieties! Es atgriezīšos drīz!

3. Hospitāli (1942)

4. aprīlis

Borakā izlaidīgs šoferis, rotaļājoties ar uguni pie municijas mašīnas, uzspri-dzināja mašīnu ar lādiņiem. Sadega četras mašīnas ar municiju un nodega sešas mājas. Ieskrien sanbatā kāds leitnants bez pirksta. Pirms pārsiešanas tam prasa dokumentus, viņš tūdaļ aizskrien prom un pazūd. Vai cietis lādi-ņu sprādzienā? Vai pats atbrīvojies no pirksta un frontes? Varbūt vainīgs sprādzienā? Spiegs? Diversants? Mani pieņem māsa Vera Kacena. Satieku Remkoviču, jūrnieku, kurš 1940. gada aprīli, politpārvaldē lipināja no mai-zes Ulmaņa figūras. Dabūju zināt, ka mūsu pulka 6. rotas jaunākais leitnants Buriļins nodevis rotas 1. vadu, pārskrienot pie vāciešiem un padodoties. At-minos viņu kolhozā, Somu kara dalībnieks, jaunākais leitnants (sākumā So-mu kara dalībniekus vēl nemobilizēja). Viņš runāja ne kritiski, bet žultaini naidīgi par to karu. Mūsu pulkā vēl palika 56 durkļi, mazs gan varēja būt vads, un tomēr drausmīga nodevība.

5. aprīli

Pārvarot 35 – 40 km, no rīta sasniedzu hospitāli Kremnā. Visas sādžas pa ceļam sapostītas, dažas galīgi sagrautas. Mani pārsien ķirurģiskajā nodaļā. Pārlej asinis. Ārsti ļoti cilvēcīgi. Jūtama līdzjūtība pret cietušajiem. Mani pa-gaidām nozīmē uz armijas lazaretēs nodaļu Trofimovas ciemā. Mājiņas saimnieks B. Petrovs. Brīnišķi saimnieki. Cienā un ēdina mūs – slimos.

6. aprīlis

No citām krievu karaspēka daļām nāk karavīri bez utīm. Tikai mūsu divīzija un sevišķi mūsu pulks utains. Sanitāres, latvietes, gan pašaieliedzīgi un pat neparasti varonīgi cīnījās savos posteņos.

Marta sākumā ierakumu kareivjiem bija noorganizēta pirts nodedzinātas sā-džas drupās, kuras visu laiku apšaudīja vācieši. Tālumā redzams baznīcas tornis – droši vien tur tup pretinieka novērotāji un koriģē uguni uz mums. Visu paveicis – apgādājis ar veļu, ziepēm, malku, ūdeni, mazgājamiem trau-kiem, es domāju, ka laiks mums ar māsu vai sanitāri Ozolu pazust. Citādi

domāja viņa. Jāpaliek, kamēr viss pulks būs nomazgāts un visi apmainījuši veļu. Bija neomulīgi. Šņāc un plakšķ minas. Gulties drošsirdīgās meičas klātbūtnē neveikli. Paliku. Tomēr atsevišķas pirts dienas pret utīm neko daudz nelīdzēja. Vajadzēja ņemt palīgā ķīmikālijas, kā to darija krievu daļās, bet to pat nedomāja darīt pie mums. Rodas šaubas, vai mūsu sanrotā nestrādāja fiktīvi ārsti. Mūsu bēdas, ka kareivju limenis intelīgences ziņā bija augsts, tam neatbilda vadības un komandieru limenis. Tā rezultātā lieli upuri, daudz utu un neveiksmju. Turējāmie uz karavīru varonības.

Saimnieks man izkurina pirti, iedod gluddzelzi, un es mazgājos, sutinājos, karsēju drēbes virs ceriem un tad ar karstu gludekli braucu pāri vilēm, ka plīstot sprakšķēja utis. Mūs ēdina tik labi, kā vēl nekad nebiju ēdis līdz šim armijā. Rūpīgi ārstē, bet medicīniskajam personālam šausmīgi bail no aviācijas, tā bieži virs mūsu galvām. Lazarete pirms mums briesmīgi sabumbota. Daudzi gājuši bojā. Vācieši tišām bombardē hospitāļus – tur upuru skaits lielāks, slimie nevar izbēgt no bumbām. Bistami sākt lielākas operācijas, uzlidojums var sākties kuru katru mirkli.

7. aprīlis

Jau strazdi. Strauji iestājas pavasaris.

8. aprīlis

Paziņo, ka rīt 5.00 sūtīs tālāk uz aizmuguri.

9. aprīlis

Tālāk sūtīšana atkrit. Mēs esam atgriezti no aizmugures. Sākušies pali un arī tilti sabumboti. Nakti sevišķi smagi slimu ieveda mūsu divīzijas prokuroru Bārdiņu. Viss sapampis, sirds stājās, krāca un mocījās līdz rītam. Saņēma daudz iešļircinājumu un sāka atlabt. Saindējies ar konserviem, kuru mūsu pulkā nebija. Varbūt arī ar ko citu. Viņam līdzī pistole, kaut gan slimam tā jānodod ambulancē. Viņam 2 šīneļi, 2 zābaku pāri, 2 pāri skaistu melno *vaļenku*. Vienus atdod saimniecei par litru piena dienā līdz viņa aizsūtīšanai. Prokurors – likuma sargs – spekulants. Iepazīsties ar padomju īstenību! Dziļš rūgtums un morāls apvainojums!

Vēl manā jaunajā mājiņā kontuzēts latvietis un 2 *poļitruki*, viņi piesavinās manu daļu tabakas, jo, lūk, es nesmēķējot, daļu no tās pārdod zemniekiem, nopērk pienu un dzer bez manis.

10. un 11. aprīlis

Nav maizes. Saimnieks dod pret atlīdzību kartupeļus. *Poļitruks*, Ukrainas kolhoza priekšsēdētājs, slavē savus Ukrainas kolhozus, to bagātību. Par vienu Ukrainas kolhozu labprāt atdotu Hitleram visu šo posta un purvu zemi ap Staraja Rusu. Stāsta, kā dabūjis partijas rājienu. Kolhozā pieteikusies resna ebrejiete. Viņš ieskaitījis, bet jaunā kolhozniece darbā nenākusi,

savā vietā sūtījusi kalponi. Beidzot lieta nākusi klajā, un partija sodījusi viņu.

12. aprīlis

Tikai viens *suhars* (sausīnš) uz cilvēku dienā. Nav iespējams pievest produktus pāri Lovates upei. Dienas saulainas. Pelķes pārvēršas par diķiem, ezeriņiem, tos savieno upītes. Gaisā veselas eskadriļas vācu transporta lidmašīnu, tās lido lielos baros, stipri zemu. Viegli būtu tās sašaut. Tā vācieši apgādā savu ielenkto armiju Demjanskas rajonā. Īgnums par mūsu neveiksmēm.

13. aprīlis

Izsniedz uz dienu 3 sausīņus. Ieradās pie mums Birzītis jeb Greziņš, šoferis no divīzijas. Uzdevies par virsnieku. Tam noticejuši. Viņš it kā kontuzēts pie bombardēšanas. Vai nesimulē kontūziju tāpat kā virsniecību? Mājas saimniecei 28 gadi. Viņai skaista meitiņa. Pati jūsmo par vāciešiem kā labiem un smalkiem kavalieriem. Saimnieces vīrs Sarkanajā armijā. Mēs viņai pārmetam. Viņa: šaujiet nost, bet to es teikšu, ka viņi labāki par mūsu vīriešiem! Saimniece krita pushistērijā. Šķiet, viens sanitārais seržants ir viņas tagadējais mīļākais. Vēl viens no blakus karaspēka daļas brauc pie viņas ciemā. Saimniece saņem no sanitāra produktus slimajiem, kas dzīvo pie viņas, un daļu piesavinās.

Pašreiz iet komisija pa sādžu, krata privātos un atrod lielā daudzumā pievāktus hospitāļa produktus, kā arī dažādas armijas mantas. Tās atsavina. Blēži ceļ briesmīgu troksni, taisnojas, ka paši slimie, neapēzdami devu, atdevuši saviem telpu saimniekiem produktus. Stāsta, ka ieguvuši tos maiņas ceļā pret kartupeļiem. Mazliet taisnība arī krāpniekiem, bet visumā notiek produktu piesavināšanās un blēdīgas kombinācijas ar sanitāriem. Ieradās jaunākais leitnants Isakovs. Viņš slim ar reimatismu. Man šķiet, viņš uzvedas tā, lai paliktu vēl slimāks – no briesmīgi karstās krāsns augšas skrien dzesēties pagalmā. Viņš ir kā jaunās, tā vecākās saimnieces milulis. Pamazām rodas tāds iespaids, ka pret sliktiem karotājiem un arī simulantiem vietējie izturas daudz viesmīlīgāk un laipnāk nekā pret īstiem, pārliecinātiem karotājiem un komunistiem. Mūsu mājas saimnieces nīst partizānus. Maz ko viņi esot izdarījuši vāciešiem, bet daudz produktu paņēmuši no viņiem – mierīgajiem iedzīvotājiem.

14. aprīlis

Ļoti grūti lazaretei ar produktiem. Izsniedza kartupeļus ar mizām. Līdz ar mūsu grūtībām izgaro arī saimnieku viesmīlība – mēs viņiem lieka nasta. Par katru kartupeli preti saņem vērtības – no Bārdiņa *vaļenkus*, citi atdod veļu, liekās *gimnastjorkas*, es – tabaku. Man temperatūra 36,1.

15. aprīlis

Šodien izsniedza 1,5 kg kartupeļu, 220 g piena, vienu trešdaļu bundžas

konservu. Nakti uz 15. aprili pie Kremnas šosejas bombardēja mūsu produktu nomešanas laukumu, kuru iezīmēja uguns kuri. Ienaidnieka aviācija nakti uzbruka mūsu transporta lidmašīnām. Produktu vietā laukumā krita vācu bumbas. Tilti pār upēm sabombardēti vai palu ūdeņu iznesti. Mūs apgādā galvenokārt no gaisa. Ievainotos un slimos nevar evakuēt. To hospitāļos sakrāties ļoti daudz.

16. aprīlis

Kapteinis Bārdiņš stāsta par savu slimību – saindējies ar konserviem. Tikko nenomira. Sapampa. Sirds knapi darbojās. Tomēr lielā ārstu rūpība Bārdiņu izglāba. Neskatoties uz nopietno slimību, pusbezsamaņas stāvokli, Bārdiņš pie sevis slēpis pistoli, jo, kritot ienaidnieka rokās, viņam nāve būtu neizbēgama, turklāt moku pilna. Tad labāk sava lode deniņos.

Pēc kara Bārdiņš strādāja Rīgā, Republikas prokuratūrā. Es dzīvoju blakus, Raiņa bulvāri 8, bet par nelaimi Bārdiņš, tāpat kā Gailis, mani pēc kara nepazīst.

Šodien izsniedza 200 g maizes, 200 g piena, 1500 g kartupeļu, kompotu. Bondarenko un citi spēlēja kārtis uz piķi (naudu). Kāršu spēle armijā aizliegta, kur nu vēl uz naudu. Likuma sargs to neattiecina uz sevi.

17. aprīlis

Maizes un sausiņu nav. 750 g kartupeļu, cukurs, 10 g tabakas, ābolu komposts, 200 g piena. Hospitālis saņēmis rīkojumu – pilnīgi pārtraukt evakuāciju.

18. aprīlis

Mani pārvietoja uz Bojarščinas ciemu. Solījās sūtīt uz operāciju hospitāli, bet pagaidām nevarot operēt. Domā pat pagaidām sūtīt atpakaļ uz daļu. Tomēr nesūtīja. Bojarščina, ļoti maza sādža, pavisam ap 12 māju, būvētu īpatnējā stilā – ēkas stipri sadrūzmētas vienuviet. Hospitālis izpleties pa daudzām sādžām. Arī šī sādža ir hospitāļa filiāle. Padomju laikā nekas sādžīnā nav uzcelts. Aramās zemes šim miniatūrajam kolhozam pavisam 50 ha. Visapkārt šai salīnai purvi. Vāja kartupeļu zemīte. Nabadzība. Pavasaros visapkārt applūst. Sakari ar ārpasauli uz laiku pārtrūkst.

Šeit slēpušies daži dezertieri no padomju armijas, kāda māte aicinājusi dēlu bēgt. Dezertieri pretojušies ar ieročiem, metot rokasgranātas uz saviem apcietinātājiem. Sašauti un tomēr apcietināti. Atpaliecība un stulbums. Kara feldšeris leitnanta pakāpē, Halimoņenko, aizdzina mani no savas mājiņas, kur es biju nozīmēts pie diviem seržantiem kolhoza tagadējā priekšsēdētāja mājā. Ģimenē seši bērni, mājā daudz blakšu. Iepriekšējo priekšsēdētāju ar sievu vācieši pakāruši, iepriekš vīru spīdzinot un sievu piesmejot. Saimniecē laipna un mani pacienā ar vakariņām. Skāba zupa, saukta siloss un ap

400 g maizes. Pa istam apmierināju izsalkumu, lai gan maize ar pelavu piejaukumu un čirkst zobos.

19. aprīli

Mūsu mājā, faktiski vienā istabā, 6 cilvēki. Nav maizes un cukura, tikai nedaudz kaltētu ābolu. Ēdina mūs saimniece ar pelavu maizi. Raud, trūkumu ciedzama, bet dod mums ēst. Laba saimniece un labs cilvēks. Padomju armijā divi dēli un vīrs. Nupat atbrauca jaunākais dēls ciemā. Brašs zēns. Kopā ar to staršina un jaunākais leitnants. Visus cienāja māte, protams, arī ar mūsu kompotu. Braukuši ķert dezertierus – 2 noķēruši, vienu nošāvuši – pretojies. Esot apkārtējos mežos arī «zaļie» – nodevēji un vācu aģenti. Vācu lidmašīnas kaisa daudz «caurlaižu» ar uzaicinājumu pāriet pie viņiem, solot privilēģijas, atlaišanu mājās. Saturs naivs. Padomju cilvēkus par zemu vērtē vāciešu propaganda.

21. aprīlis

70 g gaļas, 30 g kaltētu ābolu un 700 g kartupeļu. Bija mūsu ciemā ārsts, bet pie mums neiegriezās. Pirts. Biju purvā pēc dzērvenēm. Paēdu un savācu pilnu katliņu. Biedri ogot nenāk, bet labprāt izēd manu katliņu tukšu.

22. aprīlis

Nakti mocīja krampji kājās. Laikam ogošanas sekas.

23. aprīlis

Kilograms kartupeļu, 50 g sviesta, 50 g koncentrātu, pussiļķe, 100 g sausiņu, 1 kastīte sērķociņu, ceturtdaļa paciņas tabakas, 25 g siera. Tāpat isti svētki! Gāju atkal uz purvu pēc dzērvenēm.

24. aprīlis

Samākusies diena. Sādžas, kurās nestrādāja, bet gaidīja vāciešus, tagad cieš badu. Sādžās, kurās strādāja, ļaudis paēduši. Daži ievainotie un slimie staigā pa sādžām, gaužas un ubago, ka viņi 3 – 8 dienas nav ēduši. Samangotos produktus pārdod citur un tiem ievainotiem un slimiem karavīriem, kuri nevar iet. Tenko «zaļo» – vācu aģentu – draugi, ka karš drīz beigsies – vēl trīs nedēļas (mēneši), *i basta...* Īsts purvs un purva atmosfēra arī ļaužu smadzenēs.

25. aprīlis

Es ārkārtīgi daudz lasu: Staļina «Marksisms un nacionāli koloniālais jautājums», 1936. gada izdevums, 7. lappuse. «Var iedomāties cilvēkus ar teritorijas un ekonomiskās dzīves kopību un tomēr tie neveido vienu nāciju, ja nav valodas un nacionālā rakstura kopības. Tādi, piemēram, ir vācieši un latvieši Piebaltijas novadā.»

27. aprīlis

Nav maizes, nav sausiņu (tikai druskas), nav tabakas, sviesta. Vācieši bombardēja Poderu, kur notika iesaukšana armijā – mobilizācija. Nodedzis gan drīz viss ciems.

30. aprīlis

Vēstule dēlam. Evakuācija uz aizmuguri. Pārgājiens kājām. Izgājām 22.30. Sešos no rīta atpūšamies.

1. maijs

Atkal ceļā. Ejām. Ejot ciešu ārkārtīgas sāpes. Atpaliek un atkal panāku citus, kopā ar mākslinieku Vinku, kuram ievainojums kājā. Atpaliek no mums feldšeris Halimoņenko, kuram jāved kolonna. Sakarā ar 1. Maiju Hitlera aviācija nebombardē ceļus. Arī hitleriešiem šī ir svinamā diena. Tā mums laimējas nebumbotiem iet pa ceļiem, kurus patstāvīgi apdraudēja ienaidnieks. Ejām pāri Poļistjei pa tiltu, kurš tikko savests kārtībā. Sādžas iedzīvotāji svin Maija svētkus. Daudz piedzērušu, trokšņo, klaigā, jaunatne dzied, dejo. Nākot šurp, grāvi atradām angļu rokasgranātas («bumbierus»).

2. maijs

Mājiņas saimnieki mūs pacienā ar zupu. Maizes, stāsta saimnieki, pašiem nepietiekot, to nedeva. Bijām pirtī. Pēc tam mani ar pāra biedriem novietoja Repkovā, 15. mājiņā uz Lovates upes krasta. Brīnišķīgi skaists skats ar pavasara palos mutuļojošo upi un tās apkārtni. Šodien izsniedza 50 g sausīņu un uz trijiem *otvar* (kartupeļu novārijuma zupu). Apgādes grūtības turpinās. Tiltus pār Lovati sabumbo. Ārkārtīgi spēcīgā straume traucē tiltu celšanu, tā rada milzīgas grūtības pontonu nostiprināšanā. Sapieri mokās dienām un naktīm, ceļot vairākus tiltus netālu vienu no otra (1–2 km atstarpe). Virs tiem gandrīz pastāvīgi gaisā vācu lidmašīnas. Tāds skats man no loga.

4. maijs

Mūs evakuēs uz lazareti Veļikije Apoļecos. (Kopā 60 km.) Ceļā dosimies rīt no rīta. Šeit paliek izveseļojošos komanda ar *poļitruku* Ivanovu. Viņš jau šodien pāriet uz ciema bagātnieka māju. Kad aizgāju atvadīties, tur spēlēja kārtis pie labi klāta galda. Lasiju M. Gorkija «Bērnību» un citas grāmatas.

5. maijs

Izdeva 350 g maizes, 25 g *kombižira* (tauku), mahorku, vienu trešdaļu paciņas sāli, vienu ceturto daļu bundžas konservu, 50 g putraimu. Mūsu pārgājiens no Repkovas: Zaharova – 5 km, Kņazčīna – 8 km, Krasnošludi – 10 km. *Pitateļņij* (barošanas) punkts Nr. 222, izsniedz 50 g maizes un tēju bez cukura. Blazņiki 14 km, Lovate – pontona tilts – 15 km, Hoboļ – 16 km, Zaborje – 19 km, Gaškino – 20 km, sādžas patiesībā nav, līdz pamatiem nodedzināta, Muraveika – 22 km, nav pat pēdu no sādžas, viss iznīcināts, Pustoška – 24 km, tieši tas pats, Jekateriņina – 25 km, ēdināšanas punkts PPG 1115 pārvietojies uz Nahodu. Dodamies tālāk. Voruhina Malaja, nav sādžas, Vasiljeva, trīsdesmitais kilometrs.

Šurp mūs atveda meitene, kroplīte un pusbārenīte, laipna, bet bailīga. Bail no piederīgajiem un kareivjiem par to, ka viņa mūs atvedusi pajumtē šeit

vēlā vakarā no drupu kaudzes. Lūdz, lai mēs nesakām patiesību par viņas rīcību. Šeit atrodas kāds štābs. Štāba sardzes komanda, kura atrodas šai mājā, ļoti nelaipna pret mums. Citas pajumtes apkārtnē nav. Pagatavojam no produktiem vakariņas istabas kaktā. Pie galda un vispār kā saimnieki uzvedas sardzes kareivji. Mēs – es, leitnants, mākslinieks Vinka un vēl divi leitnanti viņiem necienīgs traucēklis, piedauzīgs kāju pamesls. Mēs ievainoti frontē, bet viņi te, simtu kilometru attālumā no frontes, mums neparāda ne kripatiņu cieņas, pat ne vismazāko pieklājību. Viņiem produktu pārpilnība.

6. maijs

Ejam tālāk. Kņazijsa Kļina – 32 km, Nahoda – 33 km. Tad nav vairāku ciemu no vietas. Tie pilnīgi nodedzināti. Kamenka – 45 km. Ēdināšanas punkts. No Kamenkas līdz Hrenovai braucam ar automašīnu, kas dodas tukša uz Hrenovu. Mašīnā mūs iesēdināja regulētāju postenis. Automašīnu šoferi paši mašīnās ievainotos parasti neuzņem. Ceļš šausmīgi slikts. Galīgi izrūdzis, viss pavasara ūdeņos un dubļos. Mēs braucam caur Fekino – 47 km, Čtavisko – 48 km, Iljianasskoje – 50 km, Zuji. Bieži mašīnas iestrēgst un buksē. Šoferis cērt krūmus, meklē kokus, ko likt zem riepām. Lēni peldam uz priekšu. Togotja – 60 km, Hrenova – 64 km. No šejienes atkal ejam kājām. Apoļeca – 65 km, Verhņaja Apoļeca – 67 km. Šeit, hospitāli, izvietotā zemnieku mājās, ēdām lieliskas pusdienas pie klāta galda.

Esmu sadraudzējies ar jaunāko leitnantu Šinku. Viņš stāsta man par cīņām frontē. Tur bijušas ierakumu cīņas. Dienās viss pamirst. Liekas – nekur nav dzīvības. Glūn snaiperi. Par mazāko neuzmanību, pabāžot kādu ķermeņa daļu virs ierakumiem, saņem snaiperu lodi. Tā abās frontes pusēs. Mani nosūta uz Zaručji, evakuācijai uz APPG 3037 (Armijas lauku pārvietojamais hospitālis), operācijas taisīšanai. Šinks nelolo cerības, ka mēs vēl kādreiz tiksimies. Viņš, jaunākais leitnants, drīz būs atkal frontē pie sava vada. Cīņas turpināsies. Mūsu atvadišanās sirsnīga un skumja.

Mēs tiešām līdz šim neesam satikušies. Neko par viņu nezinu.

7. maijs

Pēc labām brokastīm mūs, evakuējamus, izved uz lielceļa un ar garām braucošām mašīnām sūta uz Ostaško. Mani *vaļenki* galīgi izmirst katru dienu. Laiks samērā silts. Ceļš briesmīgi slikts. Visur dubļi. Arī tur, kur ceļš klāts štencelēm, braukšana grūta, štenceles izjukušas. Gabaliņu no Kļimovkas, līdz selo Dobroje, braucam 8 stundas. Uz ceļa izveidojas vairāki milzīgi un ilgstoši korķi. Evakuējamie izklist pa sādžām. Palieku es viens savā mašīnā. Ar tumsu mani no mašīnas izsēdina. Gulēt eju uz sādžu Dokučajevu, kura atrodas mazliet nost no lielceļa un apmēram 15 km no Zaručjes, no kurienes izbraucām no rīta. Šoferis, mani izsēdinot, paziņoja – šodien tālāk nebraukšu. Tātad dienā ar tukšu mašīnu nobrauca 15 km. Esmu izmircis un

izsalcis. Grūtības atrast kādā mājiņā brīvu vietu. Vienā vieta, šķiet, būtu, bet to okupējuši divi medicīnas darbinieki, divas sievietes, šoferis, sanitārs. Mani izraida ar pamatojumu: netraucēt medicīnisko personālu. Kāzu naktī, vai? Sādzis klistu tumsā pa ciemu. Visur pa kādam naktsmājniekam, kurš citus iekšā nelaiž. Ar draudiem novietojos pie četriem kareivjiem. Saimnieks civilā, samērā jauns cilvēks ap 40 gadu, tāpat tā radnieks no cita ciema. Droši, ka izvairās no karadienesta, pārejot iesaukšanas laikā no viena ciema un no viena rajona uz otru.

Mans tālākais maršruts: Vasiljeva, Sočņeva, Kopuna Budnova, Berveņeca 31. km, Gora 50. km, Ķimohino, Berveņeca 55. km no Ostaško. Berveņecā labs ēdināšanas punkts. Pie ciema avarēja mašina, ar kuru es braucu. Lidz Ostaško vēl 47 km. Braucu ar citu mašīnu gar Volgu, Seligera ezeru. Ostaško ieradāties vēl vakarā. Atkal biju viens. Citi palika sādžās. Šoferis mani izsēdināja pilsētas nomalē. Ilgi meklēju, velti jautāju tumšā pilsētā pēc nozīmētā hospitāļa. Beidzot nonācu kādā hospitālī. Tur pabrinijās, kā es tur nokļuvu. Nesaprotu, par ko viņi brīnās, jo arī viņi nezina mana hospitāļa atrašanās vietu. Tā nokļuvu ukraiņiešu hospitālī. Tur man atļāva pārgulēt pa nakti. Maz slimnieku.

9. maijs

Evakuācijas punkts atrodas Uricka ielā uz Caikina šķērsielas stūra. Saņemšana nelaipna. Pirts. Slikts un bezkaunīgs frizieris. Tīra veļa. Normāls un labs uzturs.

10. maijs

Nakti gulēju gultā. Svētlaimīga nakts. Saldi sapņi par manām bērnu un jaunības dienām. Dziļa laime visā ķermenī – es guļu pēc tik ilga laika atkal tīrā veļā un tīrā gultā. Cik neizsakāmi labi. Vācieši nakti stipri, kā parasts katru nakti, bombardējuši pilsētiņu, bet es, laimīgais, neko nemanīju. No rīta nomazgājos Seligera ezerā. Cik viss te aizmugurē divains: šeit, hospitālī, apkalpojošie seržanti staigā oficiēru apģērbā, bet mums, frontes oficiēriem, nav virsniēku apģērbā, jo frontē tā trūkst. Visiem, pat sanitāriem, kājās zābaki, bet mums, frontes oficiēriem, šņorzābaki ar bindēm, man kājās pat velteņi. Evakuācijas punkta Nr.76 ārstu komisija nolemj mani evakuēt. Man furunkuloze un progresējošs vēderplēves ievainojums – plisums... No aizmugures šodien nepienāca vilciens. Dzelzceļš sabumbots.

11. maijs

Šodien te pabeidz iekārtot virsniēku ēdnīcu. OVS noliktavā man *vaļenku* vietā piedāvā vecus šņorzābakus – tankus. Es atsakos. Tad rāda jaunus šņorzābakus. Neņem. Man pienākas zābaki, pat sanitāri visi zābakos un gandrīz visi virsniēku apģērbā. Biju sarkanajā stūrī. Pusdienas labas, barojošas, tikai pārsāļas. Evakuēs vēl vakarā, tas ir, tumsā. Izsniedz produktus, bet

bez sviesta un tabakas, to apsolīja izsniegt vagonā un, protams, neizsniedz. Piesavinājās, jo dokumentos rakstīja, ka izsniegts. Stacijā, naktī, mūs bombardēja. Tikko sākas bombardēšana, arī vilciens sāk kustēties.

12. maijs

Braucam lēni. Ilgi stāvam stacijās. Slimie un ievainotie atstāj mūsu 47. vagonu, kurš ir preču vagonš ar nārām no dēļiem, daudzi pāriet 38. vagonā. Tas ir pasažieru vagonš. Daži sūdzas, ka viņi pirms aizbraukšanas pat maiži neesot saņēmuši. Es esmu vienīgais, kam vagonā nav savu personīgo produktu. Pārējiem ir rezerves – konservi un cits. Toties tiem nemaz nav valsts, oficiāli izsniegtu, armatūrās ierakstītu mantu. Vienīgi pie manis ir viss tas, kas armatūrā. Viņi zina, ka hospitāļos atkal apgērbs pie izlaišanas, bet ziemas apgērbus atņems pie uzņemšanas. No iztrūkumiem viņi nebaidās un valsts mantas izpārdod par produktiem.

13. maijs

Razjezd (sadales punkts). Tuvumā hospitālis. Daļu no slimniekiem nosūta turp, uz Verstkunovu. Kopā ar mums vagonā divi saimniecības virsnieki no izirušās 30. gvardes brigādes. Viņiem sākumā bija mugurā aitādu kažoki, bet ceļā viņi tos pārdeva. Abi nesimpātiski *rvači* (ierāvēji) un īstenībā pusdesertieri. Vēl divās stacijās no vilciena sūtīja slimos uz hospitāļiem tuvējās sādžās. Tomēr visi grib nokļūt tālāk ar vilcienu uz lielākām pilsētām. Daži sapņo tikt pāri Urāliem – tur esot laba apgāde.

14. maijs

Iebraucam Bežeckā. Ceļā produktu man vairs nav. Izsalkums. Mūs novieto tikko tīrīt sāktā teātrī. Viss vēl stipri piemēslots. Pusdienas pasniedz uz netīriem šķīvjiem, kaut arī burtiski aiz durvīm liels diķis ar samērā tīru ūdeni. Ēdienu atved automašīnā kannās līdz ar 12 šķīvjiem, bet mūsu ir ap 120. Nekaunīgākie dabū pirmie. Šķīvjus pēc tam neskalo, neesot ūdens. Mums, oficiēriem, pasniedz ēst pēc kareivjiem uz riebīgi netīriem šķīvjiem, no kuriem ēduši daudzi ar dažādām slimībām slimie. Rikotājas rupjas: «Visi te esot vienādi!» Izņemot viņas – nokrāsotām, sarkanām lūpām un nagiem. Mēs šīneļu stūros un citādi mazliet aptīrām šķīvjus un ēdam. Cinās riebums un izsalkums. Vakariņas izsniedz vienos naktī. Dažas saimniecības māsas galīgi pārmocījušās. Maz viņas guļot, tomēr neiespējami esot pārvarēt visus šķēršļus un saimnieciskās grūtības. Šo simpātisko un tiešām nogurušo māsu paskaidrojumi nomierina satrauktos. Ne tā rikoja krāsotie skuķi.

Jāguļ uz grīdas bez salmiem. Mēs ar ievainoto artilērijas kapteini pārgulējām naktī privātā mājīnā. Laipna saimniece un tās māte. Vīrs armijā. Mājā 2 bērni. No rīta redzams, ka mūsu vagona biedrs, 1. šķiras tehniķis-intendants no 30. brigādes likvidējis pilsētā kažoku un pārgērbies netīrā fufaiķā. Žurka zina, kas būs rīt.

15. maijs

Parādījās atkal mūsu skaistules un aizliedza no tīriem traukiem papriekšu ēdināt virsniekus. Šodien vairs nav tāda izsalkuma kā vakar un tādēļ ēst no netīriem traukiem ārkārtīgi riebīgi. Neliens iekšā. Daudz palika Bežeckas cūkām. Pēc brokastīm *u obrabota/nom* (apstrādes) punktā man atņam *fufai-ku*, vatētās bikses, katliņu un telteni. Es laikam biju vienīgais, kas nebija visu savlaicīgi iemainījis pret produktiem un dzērieniem. Pēc pirts un medicīniskās apskates mani nozīmē 18. palātā uz grīdas pie atejas. Ateja šausmīgi netīra. Daži gulētāji ar zābakiem kājās. Nakti tos gatavoja tālāk sūtīšanai, bet nesūtīja. Es nakti salstu zem vienas segas. Gultas veļa netīra, to nemaina, mainoties ievainotiem vai slimiem gulētājiem.

16. maijs

Vēstule dēlam. Es guļu jau gultā. Kāds Latviešu divīzijas karavīrs ar gangrēnu kājās atteicies no operācijas, negribot būt kroplis. Šis latvietis nomiris šausmīgās mokās bez operācijas.

17. maijs

Apmainīju 15 g tabakas pret 2 olām. Jau trešo dienu atrodamies šeit, Bežeckā. Ne avižu, ne grāmatu. Uzstājas aktieri: deklamē un stāsta jocīgus dialogus. Mūsu istabā ierodas *latvijec* – ebrejs. Apgrāzītā peņa galviņa virs apakšbiksēm – viņš apakšveļā. Viņš atgulšoties uz ārā izgājušā virsnieka gultas. Neatļaujam. Tad viņš patvarīgi ņem sērkociņus, paziņo, ka sēdēšot mūsu istabā uz krēsla, kamēr viņu evakuēsot, taču ilgi sēdēt viņš nevarot. Iet gulēt savā 18. palātā kategoriski atteicās. *Takovo boica nahala eščo ņe vstrečala!* (Tik nekaunīgu kareivi vēl neesmu redzējusi!) – saka sanitāre. Ar pūlēm aizved kareivi.

18. maijs

Atnesto avīzi tūdaļ piesavinās smēķētāji – *dļa kureva* (smēķu uztīšanai), un es nedabūju to izlasīt. Mans kaimiņš, *poļitruks*, piekrāpa zemnieku, kurš caur logu pārdeva mums maizi. Kas tas par politisko vadītāju! Jaunākais *poļitruks* Skopins turpina būt rupjš un netaktisks, apvairo «vispār sievietes un varu», neķitri lamājas. Kolhoza priekšsēdētājs Židkovs apspēlē kārtis biedrus par 580 rubļiem, tas ir, iegūst visu naudu, kas viņiem ir, un vēl lamājas, ka paspēlētāji palikuši viņam parādā. Beidzot ārste atņem kārtis.

19. maijs

Ierodas hospitāļa komisārs, elegants, rūpīgi ģērbts un skūts, slaid skaistulis, biedrs Donji. Vispārējās frāzes un – sveiki! Vadošais hospitāļa personāls gandrīz visi no Harkovas, un vairākumā ebreji. Zemākie kalpotāji – krievi – opozīcijā harkoviešiem. To izjūtam arī mēs, slimnieki. Nav saskanīga darba, daudz netīrības un nolaidības. Pūlos no Skopina iemācīties dziesmiņu par trim Madrides skaistulēm un ubagu. Skopins to skaita no galvas, kā arī daudz ko citu.

20. maijs

Pagāja nemierīga nakts. Nakti notika evakuācija. Aizbraucēji apzagās. Siņevs vai Siņevs nozaga 400 rubļus blakus gultā gulošam, smagi ievainotam biedram, kurš nevar lāga kustēties. Skopins stāsta: jaunībā bijis zaglis, huliģāns un *grubijans* (rupeklis). Viņa stāsti par savu dzīvi mani nomāc. Riebīgi *maķugājas* (lamājas), rijīgs, nepieēdināms. Tad Skopins iesāk frontes stāstus. Stāsta par *maroģorstvo* (laupīšanām) frontes tuvumā. Kočetovs ieguvīis sieviešu zelta pulksteni un tagad viņu *izkoverkal* (salauž) ar nazi. Viņš pat nospēris no automašīnas spoguļi un tagad nezina, ko ar to darīt.

Šodien dienā mani evakuē. Vieta 5. vagonā, apakšējā plauktā. Mūs izģērbj un drēbes aiznes uz atsevišķu nodaļu. Visu laiku abās pusēs slīdēm mūs pavada vācu bumbu izrautas bedres. Stipri cietusi arī Bežeckas stacija. Šeit reiz sadedzināts sanitārais vilciens ar vācu aviācijas smagi ievainotajiem, kuri nevarējuši paši kustēties. Daudzi sadeguši. Ceļā sastopam daudz sadegušu sastāvu, atsevišķus vagonus un cisternas. Tādēļ Bežeckā izvairās sākt smagas operācijas, jo pilsētu bieži bombardējot. Vilcienā ēdina mūs lieliski. Maize stipri sāļīta, salda mannā putra.

21. maijs

Pusdienas no trīs ēdieniem. Vilciens sāk kustēties 14.00. Vilciena ārsts, ebrejs: «Kāpēc netaisīja operāciju un nedarija to agrāk?»

24. maijs

Iemetu Kirovā dēlam vēstuli. Skatos pa logu un domāju, kaut viņš zinātu, ka es braucu viņam garām, viņš tak skrietu man preti stacijā. Tiksimies, atpakaļ braucot. Būšu vesels, apmeklēšu viņu.

25. maijs

Kirovā stāvam no 10.00 līdz 4.30. Perons tukšs. Kā skumst sirds pēc dēla!

26. maijs

Iebraucam Molotovā – Permā. Mūsu kupejā divi rijīgi *poļitruki*, kuri pie ēdiena izsniegšanas vienmēr tirgojas, lai viņiem dod vairāk nekā citiem un lai viņiem dod *dobavkas* (papildporcijas). Vakarā ap 22.30 mūs sāk pārvest uz slimnīcu. Mums stacijā ierīkotas speciālas teltis. Gaidām. Braukā sanitārie autobusi. Pārvadāšanu vada pats slimnīcas priekšnieks. Viņš laipns, taktisks ebrejs majora pakāpē. Slimnīcā laipnība un rūpība. Vanna. Mantu un vērtību nodošana. Atļauj ņemt uz palātu lauku somu, ādas jostu un pistoles maksti. Citas mantas iet uz dezinfekciju un noliktavu.

27. maijs

Pulksten 2.00 mani ievieto 1. nodaļā, virsnieku palātā. Vēl nakti paēdina ar baltmaizi, desu un kefiru. Lielisks un rūpīgs hospitālis. Steidzu rakstīt vēstuli dēlam.

29. maijs

Vēstule FZO Nr. 4 direktoram Kirovā par Jāniti.

30. maijs

Daudz lasu. Grāmatas ņemu no bibliotēkas.

31. maijs

Notiek cīņa par liekām porcijām. Par to cīnās arī *poļitruks* kapteinis – ļoti nopietns un vērtīgs cilvēks idejiskā ziņā. Viņš no Magnitogorskas.

1. jūnijs

Temperatūra 36,3. Šodien saņemam 20 g cukura. Trīs dienas nav tabakas. Visu laiku ēdam griķu putru. Ievainotais leitnants Goroļikovs: «Man riebjas šī griķu putra! Vai tiešām nekā cita nav!» Mūsu palātā atskaņotājs, skan kādas labas solistes balss. Parādās uz sliekšņa Goroļikovs: «Man riebjas šī balss!» Pieskrien pie atskaņotāja, norauj plati, nomet zemē un ar kājām sadrupina, neklausoties mūsu protestos.

2. jūnijs

Nav cukura.

3. jūnijs

Nogriež matus. Vakarā lekcija.

6. jūnijs

Pirts ar dažām vannām. Velti lūdzu frizieri noskūt manu sirmo bārdi. Esmu vecis.

7. jūnijs

Temperatūra no rīta 36,1. Saņēmu paziņojumu par Jāniša nāvi. Dedzinošs izmisums plosa apziņu. Prāts atsakās aptvert notikušo. Jūtas protestē. Tik ģeniāla dēla vairs nav. Mans mūžs ir salauzts. Neredzu jēgu turpmākai dzīvei. Bez asarām pārdzīvoju neizsakāmas mokas. Kaut spētu raudāt. Jānītis miris 17. februārī. Pēc plaušu karsoņa bijusi zema temperatūra, tūkušas kājas, nepiemērots uzturs. Pamests, vientuļš.

8. jūnijs

Profesors nozīmē operāciju uz 9. jūniju.

9. jūnijs

Operācija nevar notikt elektrības zemā sprieguma dēļ.

10. jūnijs

Mūs vadā pa Kamu uz vasarnīcu rajonu Nižņeje Kurje. Vasarnīcas priežu mežā. Smeldzes asums neatslābst. Nekur nav miera ne dienā, ne naktī. Miega mirkli – mokoši murgi.

12. jūnijs

Sāpju ārprāts turpinās pēc dēla.

15. jūnijs

Rakstu vēstuli N. N. Jazikovai – FZO Nr. 4 Kirovā, *poļitrukam*, lūdzot kādas ziņas par dēla nāves apstākļiem.

16. jūnijs

Mani operēja ārsts kapteiņa pakāpē Sirts, pēc tautības igauņis, jurnieks, ar vāju dzirdi, kuru zaudējis jūras kaujās. Ļoti sirsnīgs, smaids, laipns. Operācija velkas gandrīz stundu. Vietējā anestēzija tikpat kā nedarbojas. Sasprēgā un asiņo lūpas no sāpēm. Ārsts Sirts strādā ļoti mierīgi, laipni smaidīdams. Liels meistars un brīnišķīgs cilvēks. Tomēr vairākums vēlas, lai operē pats profesors. Profesors resns un viņa resnie pirksti nemodina mani uzticību, tomēr šo ārstu, ebreju, visi slavē kā izcilu ķirurgu.

16.–18. jūnijs

Pēcooperāciju istabā. Tur vajadzēja būt mieram un rūpīgai uzraudzībai, bet visu nakti dežurējošā māsa nelikās par mums zinot, amizējās ar jau veselīem, pie viņas ciemā atnākušiem slimniekiem, nekaunīgiem tipiem. Vienā nakti piepeša kontrole pārsteigusi trīs pārišus visintimākajās nodarbibās. Tie bija izmantojuši direktora un citus slēgtus kabinetus. Izkāpjot pa logiem, slimnieki naktīs iet uz pilsētu pie māsām un apkopējām gulēt. Māsas iepriekš apgādā brūtgānus ar drēbēm, kuras tie palātā paslēpj zem matračiem līdz naktij.

18. maijs

Mani pārved atpakaļ palātā. Līdz 22. jūnijam man speciāls galds – ēdināšana bez maizes.

23. jūnijs

Parakstīja otro galdu – vieglāka barība.

24. jūnijs

Jau parakstīja pirmo galdu – parastā barība. Atļāva arī sēdēt. Grūtības ar urīnu. Apgrūtināta noiešana, pa vairākām palātām tikai viena pudele urinēšanai.

25. jūnijs

Pirts. Uz sanatoriju aizbrauca Goroļikovs. Daudzus pēc slimnīcas sūta uz sanatorijām, kurus – izšķirot ārstu komisija pēc asins sastāva. *Pravda* 24. aprīlī. Pirmā kara gada rezultāti: vāciešiem nogalināto 3 500 000, ievainoto un bez vēsts pazudušo 10 miljoni, 40% ievainoto atgriezušies atpakaļ frontē. Mūsējie zaudējumi: izsisti no ierindas 4 500 000, bet 70% ievainoto atgriežas frontē. Ārste Jefimova operāciju zālē noņēma man šuves.

26. jūnijs

Sāku staigāt.

27. jūnijs

Pirmo reizi pēc operācijas izgāja vēders.

1. jūlijs

Noņēma bindes.

6. jūlijs

Pirts. Augums 172 cm, svars 64,7 kg.

7. jūlijs

Visu laiku – dienu un nakti Jānītis.

8. jūlijs

Pūlos daudz lasīt. Visu laiku rokā turu grāmatas un visu laiku domāju par Jānīti. Šodien ārsts Sirts mani nozīmēja uz komisiju.

9. jūlijs

Vēstule no Kirovas, no Jazikovas. Neko nezina par Jāniša nāvi, nav par Jānīti slimības laikā interesējusies.

10. jūlijs

Aizrakstīju Jazikovai, ka, braucot uz fronti, iegriezīšos Kirovā.

12. jūlijs

Sadraudzējos ar inženieri no Ļeņingradas, jaunāko leitnantu un *poļitruku*, kapteini no Maņņitogorskas. Aicina pēc kara braukt uz jauno, skaisto pilsētu Urālos. Viņam pagalam abu roku nervi. Rokas nedarbojas. Profesors vairākas reizes operē, mēģinot sasaistīt nervus. Operācijas turpinās vairākas, kādas četras stundas. Cer, ka viņš atgūs rokas. Izglītots un simpātisks cilvēks. Īsts komunisti. Viņš redz un nosoda daudzas nebūšanas. Piemēram, jaunās sievietes no šefiem mēdi jaunus vīriešus. Apmeklējumos vienīgi tiem piegriež uzmanību. Personāla sieviešu daļa ved izlaidīgu dzīvi ar atveseļojamies slimniekiem. Diatermijas māsa, ebrejiete, arī mani aicina pavadīt pie viņas atvaļinājuma mēnesi, ko piešķiršot ārstu komisija, izrakstot no slimnīcas. Vecās apkopējas lād jaunās meitenes un sievietes, kas iestāties slimnīcā, lai meditu atstātos vīriešus un pēc tam dzīvotu bez darba. Dažām esot vairāki, dažas reģistrējoties ar vairākiem, tā piekopjot izlaidīgu dzīvi. Uz viņām, vecenēm, gulstoties viss darba smagums, viņām jānes kara smagums un trūkums. Šķiet, viņām ir daļa taisnības.

13. jūlijs

Slimnieki, kuri izveseļojas, nepakļaujas disciplīnai, slikti pilda pienākumus, piemēram, dežūras ķēķī. Parādās dežurantu savtīgums. To izmanto personāls. Pabaro dežurantus pāri visām normām un ar to tiek brīvs no kontroles. Uz fizikultūru iziet tikai daži no tiem, kam ir jāiet. Nekādas komandas nopietni nepilda. Es pūlējos visu pildīt apzinīgi. Apmeklēju lekcijas, izlasu visu vērtīgāko bibliotēkā, vingroju, godīgi dežurēju. *Poļitruks* par to priecājas. Citi zoboja. Daudz slimo, īpaši ebreji, izdomā fiktīvas slimības nerviem, māgām, divainus apsaldējumus, acu slimības – tuvredzību un pat kurlumu...

14. jūlijs

Ārstu komisija nolēmj mani tūdaļ, bez atvaļinājuma un sanatorijas, sūtīt atpakaļ uz savu daļu – Latviešu divīzijas rezerves pulku.

15. jūlijs

Braukšana izpaliek, jo kancelejā trūkst braukšanas literu.

Flavore

Birdești spreân noua ~~găsi~~
 un fapt are părăsire ~~birdești~~
 9.X.41.g. K. Sieg

Jānītis Kirovā beidz arodskolu

*Šādas dēla vēstulītes –
besplatnaja krasnoarmeiskaja –
tēvs tik ļoti gaidīja!*

[illegible]

*Jaungada
apsveikums no
dēla – ar
trīskārš izteikto
«ceru» – kļuva
par pēdējo*

2.

gāzētājam.

Teina min, ka tālā kalnā
cilgā nēsi zvaigzīti,
Saulis stari rīta ausmā
Būsi sirmo kalnā lēsi.

Būsi, augšup latīju varoņi,
Svērš pēc sava zobena,
Apģēbs pilnu nāva tēvu,
Iespriet vācīšu smadzeņu.

Katru nakti Lāčplēšs cīnās
Vēl pret mēlo bruņinieku.
Cīņa nīvēs Daugav's malā,
Abi gājās atvārā.

Latvīnieki tie, ka reizi
Lāčplēšs cīņu iebēdās,
Savērs savu ienaidnieku,
Aliešu daudzi iegrūcīs.

Varoņ's tēvs tad kaujas nīvēs,
Dones tautai palīgā.
Tēvs air, vīdus vīdus vācīs,
Noslēcinās atvārā.

Alēti cerēt: ķeizars vācīs,
Varoņi tie mīrīs,
Abi nēkad nepalikās,
Sācīs mītiņi.

Varoņi lai nomīnīs,
Alēms tautā varoņgars.
Latīju tautai varoņcīņās
Nepalikās cīņās spars.

Tautai varoņi mums nāgīs,
Latīju vācīs nāvarēs,
Atvārinās tēvu zemi,
Atgriezīsies dzimtenē.

НКОвхиз СССР ПЕРЕВОД ПО ПОЧТЕ № на 1000 Р. - К. Куда <u>Кировская обл. 41 0330 шк. 41</u> кому <u>Динько Андрей Григорьевич</u> От кого <u>Динько Андрей Григорьевич, полк 1476, 129 стрел. полк, Холмогорск, МХВ, ВВС</u>		НКОвхиз СССР ТАЛОН К ПЕРЕВОДУ ПО ПОЧТЕ на 1000 Р. - К. От кого <u>Динько Андрей Григорьевич</u> Куда <u>Кировская обл. 41 0330 шк. 41</u> Адрес <u>полк 1476, 129 стрел. полк, Холмогорск, МХВ, ВВС</u>		НКОвхиз СССР ИЗВЕЩЕНИЕ О ПЕРЕВОДЕ ПО ПОЧТЕ на 1000 Р. - К. Куда <u>Кировская обл. 41 0330 шк. 41</u> кому <u>Динько Андрей Григорьевич</u>	
--	--	--	--	---	--

Pasta pārvedums dēlam

Справка

Гр. Динько Андрей Григорьевич

находящийся на стационарном лечении в Кировской областной больнице

25 декабря 1940.

Динько Андрей Григорьевич

Кировская обл. 41 0330 шк. 41

Врач - Семенов В. И.

Miršanas apliecība. Kaut ko par dēla nāves apstākļiem
no arodskolas vadības tēvs uzzina tikai pēc pusgada

Dzejolis, ko Jānītis rakstīja
mūža pēdējos mēnešos un
vēl spēja nosūtīt tēvam

Viena no daudzajām Jāniša
vēstulēm. Visu kara laiku
tēvs to nēsājis līdzī, vēlāk,
rūpīgi ievākota, vēstule
glabāta atsevišķā albumā,
bet, strādājot pie
dienesgrāmatām, šī un citas
dēla vēstules pārrakstītas arī
ar rakstāmmašīnu

Милый Тёвс талумя!

Атвал саņēмис вием Тёвс vēстулē, кум
Тёвс ман эи ванастэјис 3. XII 1941. гадэ. Мэ
палдэјис пар то. Тэ стэстэ, ка эи санэмис
vēстулэ нэ б. дэка, ка нэ тэс узвэинэтэјис,
ка эи мэн Кировэ. Тэ грэбэ олэбэт зэвэа пар
манэ олэи 830 шкэ. Олэ, ка Тэ јам
Тэјавэ бэјэ санэјэнис vēстулэ, кумэ эс апа
санэјэјэ сава олэи Кировэ. Тэјэс тэ ани
нэчэвэнтэјэ.

Бэјэјэс нотэјэнтэ зэи, ка манэ атэјэјэ
нэл шкэ нэ дэјэ мэнэјэи. Мэиу шкэ ар
нэјэи олэиу палэкс манэиу шкэи. 6-мэнэиу
кэиу бэјэдэјэс, ии абјэтурэнтэ-сэи э-
сэјэјэ јам јоунэјам олэиу вэјэи. Мэ 11.
гупэс јам асэјэјэ шкэјэ дэјэ-фэјэиу
нэјэи, нэ мэиу сэхэ. Бэјэјэс јамдэ нэ
сэјэјэиу нэ нэјэи олэиу фэјэиу. Олэс
гупэс јам јамуриэиу јилэи савэјэјэ
нэјэјэ, олэи нэ атэјэјэиу нэчэвэнтэ, олэи
нэл эи сэхэ јам нэ савэјэ.

Ман, јэјэјэјэс ар атэјэјэјэиу дэ
бэ вэјэјэ јабэ нэјэ. Тэјэ јэјэјэјэјэ
нэ јамдэјэиу, тэх олэиу мэнэ јамдэјэиу
ии ани вэјэјэ јамдэ. Тэ олэи мэнэиу
бэјэ јэјэјэјэјэ дэјэ јамдэ фэјэиу.

Тэ јамдэјэ, тэх јэјэ эс нэјэјэјэјэ
ии јабэ јамдэјэјэ. Дэјэјэјэ јэјэ пар вэјэ-
иу, јамдэјэиу нэјэ пар 1-3 нэјэјэиу ии
нэјэјэиу пар 1476 шкэ. Тэјэјэјэјэ
бэјэиу нэјэјэ пар манэ ии тэх тэх олэиу
јамдэјэиу нэјэ јамдэјэиу. Тэјэјэјэјэ
ииу нэјэјэјэјэ нэјэјэ, бэјэ јамдэјэјэ
ииу нэјэјэјэјэ 1476-70. Тэјэјэјэјэ нэл
нэјэјэ јамдэјэјэ 1476-70, нэјэјэјэјэјэ
1476-70-иу јамдэјэјэ. Тэјэјэјэјэјэ
ииу фэјэиу јамдэјэјэјэ эс нэјэјэјэјэ
ииу савэјэјэјэ јамдэјэјэјэ олэиу нэ
јамдэјэјэјэ. Тэјэјэјэјэјэ эс нэ јамдэјэјэјэ.
Тэјэјэјэјэјэјэ нэјэјэјэјэ јамдэјэјэјэ
дэјэјэјэјэ. Мэјэиу тэјэјэ, вэјэ јамдэјэјэјэ
нэјэјэјэјэјэ.

Вэиу јамдэјэ!
Хорошо
4. I 1942.

16. jūlijs

Pirts. Es dežurants pie produktiem.

17. jūlijs

Izsnydz dokumentus braukšanai. Informbiroja ziņojums: divos mēnešos vācieši zaudējuši 900 000 zaldātu, no tiem 350 000 nonāvēti, Sarkanā armija zaudējusi kopā ievainotos un nogalinātos 399 000 karavīru. Vācieši melšot, ka mēs zaudējuši gūstā 706 000 karavīru. Un ka viņi iznīcinājuši 3 940 mūsu tanku, 7 100 lielgabalu. Informbiroja ziņojumā minēti 940 tanki un 1 905 lielgabali. Atdevu Rufai Andrejevnai Teļeginai dziesmiņu.

18. jūlijs

8.15. Atrodamies Permas II stacijā. Mūs novieto *ķepluskās* (vagoni ar krāsniņu).

19. jūlijs

Visu iepriekšējo nakti un iepriekšējo dienu gaidijām vilciena atiešanu. Beidzot 6.00 vilciens sāk kustēties.

20. jūlijs

Jau atrodamies 200 km no Molotovas. Mūsu vagonā uz Maskavu mājās brauc ārsts Eizenšteins. Viņam atvaļinājums uz vienu gadu. Māgā esot jēlums.

21. jūlijs

Kirovā. Eju uz FZO Nr. 4. Jazikova vadā mani pa kapsētu. Viņa nezina, kur aprakts Jānītis, un arī, kad aprakts. Beidzot parāda lielu iebrukuma bedri. Visā kapsētā otras tik lielas bedres nav. Citas atgādina kapa kopiņas. Baigi! Eju uz slimnicu. Tur rupji, izsalkuši cilvēki. Jānītis miris 12. istabā. Tā papiros. Neviens neatmin viņu un neko nevar man pastāstīt. Ledaina vienaldzība. Tajā laikā ļoti daudzi miruši. Bijis auksts ārā un slimnīcā. Viņš iemests bedrē veļā. Apģērbs noliktavā. Paņēmu tikai kakla šalli – pusi, kuru es viņam aizsūtīju, un otru pusi pats nēsāju līdz slimnīcai.

Dēla pusi iznēsāju cauri visam Tēvijas karam. Dzīvas paliek viņa vēstules, kuras visu kara laiku nēsāju pie sevis. Tās man ir svētas relikvijas no mīļākā cilvēka.

Eju uz pilsētu pie Jāniša gultas biedra slimnīcā, godīga strādnieka Ribakina, kurš man rakstīja uz fronti, lai sūta Jānītim tabaku, par kuru var dabūt Kirovā visu. Tas pašreiz atrodas laukos, slimojot ar māgas jēlumu. Jānītis bijis mīļš, sirsnīgs, labs zēns – stāsta Ribakina meitiņa un gandrīz raud. Viņa, apmeklējot tēvu slimnīcā, Jānīti redzējusi. Dodos uz staciju. Pārnakšņoju stacijā uz sola.

22. jūlijā

Izņemu izziņu par Jānīti. Ieiet mūsu valdības mitekli Driļeckā ielā Nr. 34 nespēju. Par daudz sāp sirds. Kas viņiem, vienaldzīgiem, labi nodrošinātiem cilvēkiem, daļas gar mūsu bērnu traģēdijām un viņu vecāku, frontinieku, bē-

dām. Valeskalni, Šici, Plēsumi nejūt sirdsapziņas pārmetumus. Jaunietis Blūmentāls un citi zēni, kas arī bijuši slimnīcā, stāsta, ka ļauna un vienaldzīga pret slimiem bijusi Jazikova. Slimos neviens slimnīcā neapmeklējis. No FZO nesūtījuši produktus, lai gan tos slimniekiem saņēmuši. Kas saņēmis naudu, kuru visu laiku sūtīju Jānītim?... Jāniša mantas paņēmis un piesavinājies komjaunatnes vadītājs. Tagad viņa vairs nav skolā. Jānītim bijis sarkans koka čemodāns. Tur iekšā tēva vēstules un viņa vērtīgākās mantas: pulkstenis, nauda un citas lietas. Ilgi Jānītis slimojis bez ārsta palīdzības, līdz beidzot milzīgi aukstā dienā (minus 52°) kājām ar biedru aizgājuši uz slimnīcu. Negribējuši pieņemt, bet Jānītis nespējis vairs atgriezties skolā un palicis slimnīcā, bet biedrs pārnācis skolā, kur pamazām izvesēlojies. Visas Jāniša vērtības, lielāku naudas summu, pulksteni un citas, piesavinājusi skolas vadība. Nekas nav pāri palicis, ne manu vēstuļu, ne kādu dokumentu. Jāniša veselība iedragāta ceļā no Šujas uz Kirovu. Rūpniecībā darbā drikstēja uzņemt, sasniedzot 18 gadus, bet Valeskalns uz neizbūvētu smago tanku rūpniecību nosūtījis 15 gadus vecu, slimu zēnu. Blūmentāls ar dziļu sarūgtinājumu stāstīja par apvainojošo Valeskalna vienaldzību pret viņiem – latviešu vientuļajiem zēniem. Valeskalns nelaimīgajiem zēniem pat latviski nav atbildējis. Blūmentāls pagriezies un aizgājis.

Blūmentāls laikam ir kritis frontē. Manas vēstules viņam palika bez atbildes.

23. jūlijs

Galīgi sabrucis, sēžos vilcienā. Jaunie zēni mani stiprināja, un vienīgi viņi mani mierināja un bija mīļi un draudzīgi.

4. Atkal pie savējiem. Vai savējiem? (1942)

24. jūlijs

Ierodos rezerves pulkā, Zoļino, Ivanovas apgabals, Gorohovecas rajons. Pulku komandē apakšpulkvedis Alksnis, štāba priekšnieks – kapteinis Rozentāls, vietnieks Žurgins. Apmetos zemnicā, kas domāta tiem, kas ierodas pulkā. Gandrīz visi še no slimnīcas. Viss rada tikamu iespaidu. Pulka apkārtnē uzkopta, celiņi, puķes, glītas zemnīcas, vasaras un ziemas klubs, ista pirts, veļas mazgātava, virsniņu ēdnīca, jaunāko leitnantu skola. Ļoti daudz virsniņu rezervē. Arī kapteinis Ādamsons, atsūtīts no frontes kā nepiemērots. Latviešu daļās iezīmējusies aizmugures virsniņu pārprodukcija. Trūkst kaujas virsniņu. Vakarā stādos priekšā pulka komandierim Alksnim. Tas mani piekomandē finanšu daļai, piešķir 100 rubļu avansu ēdnīcai.

25. jūlijs

Finanšu daļā mani nepieņem it kā telpu trūkuma dēļ. Patiesībā finanšu daļas vadītājs, ebrejs, saprot apakšpulkveža nodomu viņu nomainīt, mainīt jau nekļūš aizmugures daļās uz večiem, maznoderīgiem tieši frontē. 1. ešelona ļoti nopietns stāvoklis ar ierindas virsniņiem. Vadu un rotu komandieri ātri tiek ievainoti vai krit. Trūkst atbilstošu aizvietotāju. Rikojam daudz nepietiekami sagatavotu un materiāli nenodrošinātu uzbrukumu, paši ciešot lielus zaudējumus, bet neiedragājot pretinieku.

Aizrakstīju 122. pulka finanšu daļai, lai atsūta atestātu, jo Kirovas FZO to aizsūtījusi atpakaļ uz pulku. Visu laiku man turpina atvilkt no algas 550 rubļus. Bežeckā, hospitālī, pats to liku ierakstīt algas aprēķina grāmatiņā, citiem smeļoties par manu naivitāti.

26. jūlijā

Es nonāku 1. atsevišķajā Latviešu Rezerves pulka vēstures komisijā. Tur strādā Damburs, Sokols, Kārlis Grinvalds. Viņi tur skaitās, bet strādāt neiznāk. Damburam nav rokraksta, Kārlis Grinvalds aizņemts ar ēšanas un citām darīšanām, Sokols meitiešu medībās. Strādāju viens no saules līdz saulei. Darbs mani pilnīgi aizrauj. Izeju no ziemas kluba telpām trīs reizes dienā uz

ēdnicu. Pirmo reizi, kad gāju uz ēdnicu, nepamanīju iedalījumu pēc dienesta pakāpēm un ieņemamajiem amatiem. Apsēdos tur, kur drikst sēdēt tikai aizmugures kapteiņi. Man šķita, ka tur ir daudz brīvu vietu. Citu reizi vairs nekļūdijos. Daudz pažiņu, sniedz rokas. Apkalpotāja sniedz roku pēc talona, bet es sarokojos par jautribu citiem. Esmu stipri atpalicis, jo nomāc fronte un bēdas pēc dēla. Arī noreibis no aizraujošā darba.

30. jūlijs

Sagatavoju rakstu par Zamarīteru. Politdaļa vāc materiālus par apbalvotajiem. Rūpīgi jāapraksta katrs varoņdarbs. Mans raksts nepietiekami iespaidīgs, lai gan uzrakstīju patiesību par patiesi varoņgu, lielu pienākuma cilvēku Zamarīteru. Kārlim Grīnvaldam vēl nepietiek.

31. jūlijs

Nolasīja pavēli par Gvardes nosaukuma piešķiršanu divīzijai. Bijām 201. Latviešu strēlnieku divīzija, būsim 43. Gvardes Latviešu strēlnieku divīzija. Daudzi aiz pietātes pret ebrejiem un citiem «Latviešu» vietā raksta «Latvijas» un uz tiem, kas raksta un runā pareizi, būtībā tā ir arī oficiāli, skatās kā uz nacionālistiem un šoviniem. Staļina pavēlē rakstīts *Latišskaja* (Latviešu). Notiek mītiņš. Sajūsma. Prieks arī par gvardes priekšrocībām. Spriež, vai rezerves pulkā esošie arī būs gvardi – tie saņem gvardes algu, uzturu un apģērbu, un gvardes nozīmīti.

1. augusts

Pāreju arī dzīvot uz ziemas klubu. Te dienā strādāju un naktī guļu uz sola. Es vācu materiālus par cīņām pirmajās kara dienās Rīgā un citās vietās, par iznīcinātāju bataljonu cīņām Igaunijā, par 2. un 74. pulka cīņām pie Kingisepas, Narvas un Ļeņingradas, bet galvenā kārtā par 201. Latviešu strēlnieku divīzijas cīņām frontē. Ienāk milzums materiāla: vēstules, pašu strēlnieku stāstījumi, kurus kāds no mums pieraksta, reizēm arī es pierakstu ziņojumus.

5. augusts

Mūsu bijušais komandieris Veikins paaugstināts par ģenerālmajoru.

7. augusts

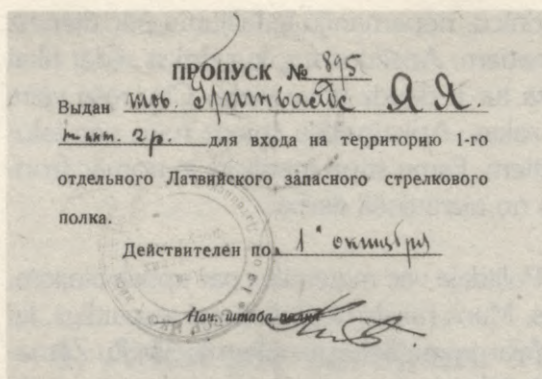
Ārpus nometnes izeja bez caurlaides aizliegta. *Vojentorgs* pārdod gurķus par 30 kapeikām gabalā. Uzturs ēdnicā apmierinošs, lai gan ēdāji bieži taisa skandālus par dažiem trūkumiem ēdnicā. Tiem, kas visu dienu trenējas, varbūt tiešām uzturs ir nepietiekams.

10. augusts.

Iemaksāju 100 rubļu avansa par uzturu ēdnicā. Katram kartiņa, kurā atzīmē katras dienas ēdienu vērtību un avansa atlikumu. Kartiņa glabājas grāmatvedībā. Uz rokas talonu kartiņa. Ēdina pret taloniem.

11. augusts

Pasūtītas klišejas paredzamajai rezerves pulka avīzei.

Caurlaide, kas ļāva iekļūt Latviešu rezerves strēlnieku pulka teritorijā. 1942. gada rudenī

12. augusts

Divīzijas gadadiena. Ierodas Kalnbērziņš, Kirhenšteins, Lācis un citi. Notiek tanku nodošanas sagatavošana. Mākslinieciski uzvedumi brīvā dabā. Skečs par svešu bērnu. Spēlē Marta Sils, tā, kura atteicās būt mana dēla aizbildne. Jau nāko leitnantu skolā mācās Remkovičs, mans politpārvaldes kameras biedrs 1940. gada aprīli. Viņš frontē ievainots. Kursos esot stingra disciplīna. Tos vada kapteinis Feldmanis.

13. augusts

Pulka komisārs pulkveža pakāpē Riekstiņš izteica man atzinību par darbu vēsturē. Pārējie locekļi nestrādā. Krājas milzīgs materiāls par kara sākumu, kaujām Rīgā, atiešanu 26., 27. jūnijā utt.

14. augusts

Uz CK lēmuma pamata sākam vēsturisku žurnālu – hroniku. Tādu žurnālu sāk visā Sarkanajā armijā, sākot ar pulku un uz augšu. Tātad arī mūsu rezerves pulkā sāk rakstīt hroniku. Tā jāraksta Kārlim Grinvaldam. Taču viņš nespēj. Darbu viņš uztic Ādolfam Vanagam. Tas pieraksta Kirhenšteina sarunu ar kādu uzbāzīgu ebreju, kurš traucēja Kirhenšteina sarunāties ar karavīriem. Kirhenšteins nenocietās un iesaucās: «Kur tad jūs te gadījušies, – ebrejus tak var sastapt tikai Taškentā un citās Vidusāzijas pilsētās, bet ne frontē!» Par savu ierakstu Vanags priecājās. Bet tad Kārlītis ar kaut ko sazinājās un deva pavēli Ādolfam izgriezt Kirhenšteina sarunu ar ebreju. Kad tas bija izdarīts, pienāca jauna pavēle: pārrakstīt visu grāmatu no sākuma, izmetot Kirhenšteina sarunu. Ar garu seju sākās grāmatas pārrakstīšana. Turpmāk katrs ieraksts Vanagam jāizdara saziņā ar Kārli Grinvaldu.

15. augusts

Pulks saņem apsveikumus un par latviešu, kuri strādā Padomju Savienībā, līdzekļiem uzbūvētos tankus. Svīstam Kārliša vadībā, sagatavojot apsveikuma runas. Pūlamies visi. Rakstām patētiski un milzīgi augstos toņos, tad nolaižam, tad paaugstinām, kāpinām patosu, tad atkal nolaižam un kļūstam lietišķi. Bet neder un neder. Kārlis Grinvalds nelaimīgs, – politdaļa gaida viņa «cepumu», bet mēs nesaprašanā, kā šim divainim palīdzēt. Viņš ir reizē ļauns mulķis, jo sniedz ziņojumus par saviem biedriem, un nožēlojams cilvēciņš, kuram politdaļa par daudz uzticas.

16. augusts

Šodien divīzijas gadadienas (zvēresta nodošanas dienai par godu) svinības sasniedz augstāko pakāpi. Notiek oficiāla tanku nodošana, parāde un mitiņš, un priekšnesumi. Varenas mašīnas T-34. Visām uzraksti par mūsu latviešu lielo patriotismu. Tanki saceļ tādus putekļu mākoņus, ka uzrakstus nepaspējam izlasīt, bet lepni pukst sirds. Hronisti visu pieraksta. Mākslinieki dodas uz karavīru nometni. Tā no mums 6 – 8 kilometrus projām. Tur netiku bijis. Tur arī virsnieki rezervē. Daudzi, līdzīgi Ādamsonam, fronteī nederīgi. Virsnienu rezervē ap 250 – 300 cilvēku. Šeit pie štāba mākslinieki – Elfrida Pakule – latviešu lakstīgala, talanta plaukumā, Aleksandrs Daškovs – varens dziedātājs, Rūdolfs Bērziņš – savā varoņtenora rietā, Zahodņiks un citi solisti. Komponisti – Anatols Liepiņš, Jānis Ozoliņš; rakstnieki, gleznotāji, aktieri un citi. Šeit arī koris. Darbojas klubs Zaķa vadībā.

18. augusts

Notiek vēstures komisijas sēde ar biedra Cielava piedalīšanos. Viņš – partijas CK pārstāvis mūsu komisijas lietās. Dod diezgan bālus un neskaidrus norādījumus.

19. augusts

Gandrīz katru nakti sapņos Jānītis. Šonakt mani skūpstīja. Mokoša atmoda.

20. augusts

Ar pulka komandiera, apakšpulkveža Alkšņa pavēli es iecelts par vēstures komisijas atbildīgo sekretāru.

21. augusts

Jūlijā un augustā alga kopā 250 rubļu (joprojām man atvelk par atestātiem). Pamanīju, ka apakšžokļa kreisā pusē laužas ārā jauns ilkņa zobs.

22. augusts

Brazīlija pieteikusi ass valstīm* karu. Konfiscējusi visus vācu īpašumus.

27. augusts

Kārlis Laškops, pēc Ulmaņa puča nelegālās Darba jaunatnes vadītājs un apvienotājs ar komjaunatni, klintietis, par klusēšanu Matisona lietā notiesāts, degradēts no virsnieka par kareivi un nosūtīts uz pirmajām līnijām. Matisons sūtījis ģimenei paciņās valsts mantas un produktus. Laškops to zinājis un it kā arī pats sācis sūtīt savai ģimenei. Frontē pie ugunsкура vācu mīna trāpījusi Laškopam pierē. Viņu nosita, taču mīna nesprāga, un visi citi pie ugunsкура palika dzīvi.

28. augusts

Pie mums Ivanovas mākslinieku trupa. Koncerti. *Daily Worker* (komunistu avīze) atkal atļauta Anglijā. Zālamana salas atstājuši Japānas spēki.

* Fašistiskās ass valstu grupā ietilpa Vācija, Itālija, Japāna.

31. augusts

Naktis paliek vēsas. Vēstures materiāli krājas.

2. septembris

Iekārtojamies atsevišķā vasaras mājīnā. Ietaisām krāsniņu, iestiklojam logu. Saņēmu gulamo maisu. Mākslinieks uzmet manu portretu uz Kārļa Grinvalda ierosinājumu: pierādi, ka esi mākslinieks, uzzīmē kaut atbildīgo sekretāru. Vitols uzzīmē. Citi skata līdzību.

3. septembris

ASV karaspēks izcēlies Beļģijas Kongo.

8. septembris

Atkal uz fronti dodas marša rotas. Papildinājumi tehniskajām daļām. Braši zēni. Sastapu skolēnu komjaunieti Vidriku no 1. vidusskolas. Jau leitnants un jau trīs reizes ievainots. Necer atgriezties Dzimtenē. Jādodas uz fronti.

11.-13. septembris

Aiziet, aiziet marša rotas. Pirms aiziešanas frontinieki atstāj mums savas atmiņas, vai ierodas pie mums tās nodiktēt. Mēs vācam arī ziņas par kritušajiem. Sākumā vācām tikai ziņas par varoņiem, tad atmiņas, bet tagad it visu, kas attiecas uz Padomju laiku un Tēvijas karu. Uz pazudušo bez vēsts atgriešanos gaida daudzi. Arī Vilma Godkalne no mūsu komisijas cer, ka viņas vīrs, kurš komandēja Igaunijā iznīcinātāju bataljonu un kaujās pazuda bez vēsts, vēl ir dzīvs un viņi sastapsies. Viņa ļoti nopietna darbiniece. Darbam nododas ar sirdi. Māksliniece – gleznotāja. Ciemā ienāk dzejnieks Andrejs Balodis no Kirovas.

14. septembris

Ar dēlu mīļi skūpstījos un pārbaudījām, ka tas nav vis sapnis, bet īstenība, un šajā īstenībā dzīvs mans dēliņš. Mocoši smagi no rīta ieiet sāpju dzīvē.

17. septembris

Mūsu CK I sekretāram Jānim Kalnbērziņam 48 gadi. Kārlis Grinvalds gatavo apsveikumu. Vīrs raksta izmisis.

18. septembris

Augstākās Padomes Prezidija priekšsēdētājam Augustam Kirhenšteinam 70 gadu. Apbalvots ar Ļeņina ordeni.

19. septembris

Atkal atestātu pieprasījums pulkam un Kirovai. Līdz šim ne no kurienes neatbild.

1942. g. Godkalne

Latviešu divīzijas mākslinieka Vītola zīmējums, Gorohovecā, 1942. gada rudenī

20. septembris

Mans dēliņš, mazs un gurdens, paklausīgs, 8 – 9 gadus vecs, nāk pie manis. Un māsa bija tam, par viņu lielāka un spēcīgāka. Tai, dēla vietā, lai taupītu tā vārgo sirdi, es lieku skriet pēc kaut kā. Turpinās mans darbs vēsturē.

Viens no stāstiem: «Kapteiņa Feldmaņa (Helmaņa) vadībā uz Auci, lai rastu sakaru ar fronti, no karaskolas sūtīja kursantus pēc tam, kad pārējā karaskola no Jelgavas apkārtnes bija atkāpusies atpakaļ uz Rīgu, neko nenošaidrojuši. Helmanis teicis: «Laujiet man, bijušajam Baltlatvijas virsniekam, izpildīt doto uzdevumu līdz galam!» Nonākuši Aucē, fronti neatrada. Tur braukāja ugunsdzēsēji. Kapteinim viņi raportēja par gatavību dzēst ugunsgrēkus. Viņiem atļāva rīkoties. Klāt pienākusi izspūrusi sieviete, pusvājprātīga, visu laiku runājot: «Ko man darīt, kad viņi sāks šaut.» Viņas muldēšanu neviens neņēma nopietni. Bet, kad viņa bija tuvu Helmanim, sieviete izrāvusi revolveri un nošāvusi kapteini. Kursanti ar automātiem tūdaļ nošauj slepkavu, bet tūdaļ uz mums sāk šaut kādā mājā paslēpušies, iepriekš satīktie ugunsdzēsēji. Kursanti atkāpās uz Rīgu.»

Dažas dienas pirms kara sākuma atbruņota strādnieku gvarde, atņemti ieroči un pati gvarde izformēta. Karam sākoties, gvardi mēģināja organizēties, bet trūcis ieroču. Daži kaut kā tos ieguvuši. Rīgas štābs atradies pie Pētera baznīcas. Karaspēka daļām trūcis vadības no centra un kaut jēl kādas derīgas informācijas par fronti un ienaidnieka atrašanos. Tā, lielas grupas nokļuvušas ielenkumā, sakautas un kritušas gūstā.

Viena artilērijas daļa ap 26. – 27. jūniju nonākusi pie Rīgas. Tiltu sargātāji noturējuši tos par vāciešiem un atklājuši uguni. Artilēristi atklājuši preti lielgabalu uguni, domādami, ka Rīgā jau vācieši. Viņi trāpijuši Pētera baznīcas tornī. Sācies ugunsgrēks. Vēlāk artilēristi pārcēlušies pāri Daugavai pie Bolderājas. Rīgā sākusies nekārtīga evakuācija – bēgšana panikā. Skrejošos apšaudījuši no namiem, ministrijām, rūpnīcām. Sevišķi spēcīga uguns bijusi pie gaisa tilta no VEF rūpnīcas korpusiem. Uz rainiešiem un citiem skolēniem, komjauniešiem, šauts no Bastejkalna. Komjaunieši pulcējās 2. vidusskolas pagalmā. Pagalms iziet uz Komunāru laukumu. No šejienes arī aizgājuši komjaunieši, ap 200 cilvēku. To par rainiešiem pastāstīja vecākais leitnants Borgs. Par viņu pašu atkal pastāstīja citi, ka ap Siguldu Borgs savus vedamos pametis, līdzīgi daudzām citām vadošām personām, pārsēžoties uz mašīnām. Piekomandētais virsnieks Vinogradovs aizgājis uz neatgriešanos jau no pagalma. Pārdaugavā uz ielām gulējuši no stūriem nošauti miliči.

Ar pirmo kara dienu Rīga atradusies nodevēju varā. Jau 1941. gada 22. jūnijā nakti vācu lidmašīnu pirmajam uzlidojumam preti no Rīgas namu jumtiem ar raķetēm signalizējuši diversanti un nodevēji. Bet mūsu aizsardzība klusējusi. Sabumboja aerodromu bez viena pretšāviena no mūsu puses. Lidotāji brauca projām no Rīgas vilcienos. Rīga aizbēga 26., 27. jūnijā, bet vācieši ienāca Rīgā tikai 1. jūlijā. Jautājums, kur atrodas fronte, līdz Rīgas krišanai palika bez atbildes.

Pirmās vidusskolas skolēnu komitejas priekšsēdētājs Oļģerts Liepiņš – komjaunietis, apšaudīts jau Maskavas ielā. Ap Alūksni – Annu viņi atgājuši trijātā. Tos panākuši kādas karaspēka daļas cilvēki un apgalvojuši, ka viņi – komjaunieši – tos esot apšaudījuši no tuvējām mājām. Visus trīs komjauniešus nošāvuši un aizbraukuši. Liepiņš no miroņiem pamodies, mazliet atveseļojies pie zemniekiem, ticis pāri fronteī un pēc izveseļošanās ieradies divīzijā. Viņa dzīves gājums licies aizdomīgs drošības iestādei. Liepiņš ieradās pie manis. Es devu pelnītu atestāciju un galvojumu. Abi bijām pārliecināti, ka nu viss būs kārtībā. Par nožēlošanu es Liepiņu nekad vairs neesmu saticis. Viņš bija iedalīts citā pulkā.

Māte Rīgā nekad nekādu ziņu no dēla neesot saņēmusi. Kad Padomju Latvijā ienāca latviešu korpuss, kara iestādes mātei apgalvojušas, ka dēls cīnās Kurzemes frontē. Vēlāk teikuši, ka dēls kritis, bet kur, kad, nav mācējuši pateikt.

Marķis izsaka šaubas, vai čekisti nav paķēruši Liepiņu jau Gorohovecā kā jaunekli ar aizdomīgu izcelšanos: Baltlatvijas ģenerāļa dēls, sašauts no sarkanarmijas vadošiem biedriem, cēlies augšā no miroņiem, pēc atveseļošanās pārnācis pāri fronteī un tagad ieradies karot par padomju varu? Ja nu viņam ir uzdevums no ienaidnieka? Kas ar Liepiņu īstenībā noticis... Tā arī nekad neuzzināju.

Lifšics bēdzis no Rīgas, tišām pamezdams biedru personīgās lietas un inspekciju dokumentus hitleriešiem, melodams citiem inspektoriem, ka nevarot vēl būt runa par evakuāciju. Kamēr tie naivi pildījuši pienākumus, viņš ar citiem vadošajiem zaķiem jau gabalā.

Iznīcinātāju bataljoni bija vāji apbruņoti. Vienīgie ieroči – šautenes, pistoles, reti kāds vieglais ložmetējs. Iznīcinātāju zaudējumi bijī milzīgi, varonīgā un nevienlīdzīgā cīņā ar vācu regulāro armiju un no muguras ar igauņu aizsargiem – kaiceļiem, kuri nodevīgi uzbruka no visām pusēm. Kopā ar igauņu biedriem tos bez žēlastības iznīcināja. Parastī gūstā nedeīvās ne vieni, ne ot-ri. Aizsargi vēl reizēm padeīvās, bet iznīcinātāji nekad. Pēdējo lodi atstāja sev. Ievainotos nepameta, bet viņi centās paši sevi iznīcināt, lai nebūtu par

nastu bataljonam. Krita lielākā daļa iznīcinātāju un tomēr atsevišķus ceļa mezglus noturēja vairākas dienas, apturot vāciešu virzišanos uz priekšu Jarvē un citās vietās. Vēlāk iznīcinātāji gandrīz veselu mēnesi ar vācu regulāro karaspēku cīnījās pie Narvas upes.

Pirmā grupa – 1. latviešu pulks, sastāvošs no vairākiem bataljoniem, Tallinā nonāca 30. augustā. Samērā organizēti sēdās kuģos, kurus visu braukšanas laiku nepārtraukti bombardēja. Mazliet atelpas bija īsajā vasaras nakti, bet tad palielinājās iespēja uzskriet uz minām.

76. atsevišķais latviešu strēlnieku pulks sturmēja vāciešu ieņemto Kingisepas pilsētu. Kingisepu ieņēma, bet zaudējumi bija tik lieli, ka pilsētu noturēt savās rokās neizdevās. Pulks izkusa. Pēc kaujām ierindā palika ap 16 durkļu. Pulku izformēja – faktiski tas beidza pastāvēt.

1956. gadā Rīgā uz ielas sastapos ar otrās grupas Tēvijas kara invalīdu Danci. Viņš ar mokām, kaut cik saprotami stāstīja: bataljonu komandējis Sarkanās armijas virsnieks Vinogradovs. No 400 cilvēkiem pusdzīvi un ievainoti palika deviņi. Igaunijā viņus medījuši kā zaķus, jo nemācēja karot.

No latviešiem, kuri nonāca Ļeņingradā un nederēja pirmajām līnijām, noorganizēja «Ladogas Dzīvības ceļa» regulētājus. Viņi veica darbu zem ienaidnieka lidmašīnu bumbām, tirīja ceļus, signalizēja par briesmām – vāciešu uzlidojumiem. Daudzi gāja bojā. Daļu latviešu, Ļeņingradas aizstāvētāju, nosūtīja uz ziemeļiem, uz Arhangeļskas apgabalu kā politiski neuzticamus. Šajā laikā pazudis arī jau pieminētais 1. vidusskolas komjaunietis Olgerts Liepiņš. Ziemā Miķelsons un daži citi ieradās divīzijā.

Runāju arī ar saviem agrākajiem pulka biedriem. Plēsuma, Rabinoviča, Slavena grupa pastāvīgi vajāta no uzbrūkošiem vāciešiem. Viņi nav cīnījušies, bet tikai bēguši. Uzdevās par varoņiem, bet mācēja stāstīt tikai par bēgšanu. Dažus soļus no Plēsuma, kurš paslēpies krūmos, ar minētajiem biedriem soļojis pa brikšņiem piedzēries vācu feldfēbelis un aurojis: *vorwärts, vorwärts* (uz priekšu)! Viņi bēguši.

Tie, kuri atstāja Latviju vilcienos un automašīnās, nonāca Kirovas apgabalā. Tur izveidoja Latvijas PSR valdības pārstāvju un pilnvaroto institūtu, kuram bija līdzekļi palīdzības sniegšanai bēgļiem un gādībai par frontē aizgājušo cīnītāju bērniem, – tie bija Duškina, Šics, Blaus. Daudzi no mūsu, cīnītāju, bērniem nomira – sals, trūkums, pamestība, cietsirdība, reizēm ļaunprātīga doto līdzekļu noplītēšana.

Blaus vēlāk kā blēdis notiesāts uz 10 gadiem, tagad godāts tulkotājs Rīgā.

Blauu ar viņa kompāniju – šoferi Kaufmani, Martu Vildavu – notiesāja. Kaufmanis izbēdzis no apcietinājuma nometnes, ieradies Kurzemē, aģitējis pret padomju varu, pie apcietināšanas, bēgot Skrundas apkārtnē, sašauts un miris slimnīcā.

Komisijā krājās ziņas kā par bēdu pilno atkāpšanos, tā par padomju cilvēku varonīgo cīņu ar ienaidniekiem, kā arī par atsevišķiem neliešiem mūsu vidē.

28. septembris

Ar dēlu sapņos kopā līdz ritam. Dēls bija liels un diezgan spēcīgs.

29. septembris

Aiziet marša rotas. Strīdas, vai ir mūsu divīzijai mehanizētais pulks frontē. Ir vai nav?

30. septembris

Ar nākamo rotu jāiet rakstniekam Jākobsonam-Grantam. Viņš man saka: «Jūtu, ka šoreiz vairs neatgriezīšos!»

1. oktobris

Pulkā pie mums un arī komisijā ierodas pulkvedis Kusins no centra. Lūdzu atļaut pieņemt komisijas darbā Jākobsonu-Grantu un par mašīnrakstītāju Līdumu no Jelgavas. Piekrit. Maskavā vēstures gatavošanas darbu vada akadēmiķis Mincis. Pamats – Staļina pavēle par komisiju dibināšanu. Līduma veikli pārraksta materiālus. Strādā ļoti apzinīgi. Ar šo dienu rezerves pulkam trešā uztura kategorija. Līdz šim bija otrā.

3. oktobris

Es savu dēlu mīli sargāju, glāstīju un priecājos, ka sveiks un vesels, ka smagais murgs – it kā viņam nāve draudētu vai slimums – ir projām. Viņš vesels, mīļš un dzīvespriecīgs, gadus desmit vecs.

5. oktobris

Mans dēliņš mīļš un maīgs. Bija viņam 8 – 9 gadi. Viņš aukstu dušu ņēma. Tik čūla muguriņā maza. Tā liels un varens viņš. Mēs kopā strādājam. Es sākumā stiprākais, tad viņš. Šodien oficiāli paziņoja, ka mēs esam 43. gvardes divīzija.

8. oktobris

Noskaidrojas, ka es neparādos nekur *u strojevoj zapiske*, tātad pulkā neskaitos. Šodien jaunāko komandieru maršs uz fronti.

13. oktobris

CK atzinums pēc mūsu darba apskates. «Darbs labs». Rakstnieka Jēkabsona-Granta lietā – atstāt pie vēstures komisijas.

15. oktobris

Kārlis Grīnvalds nomokās ar izlūku gājiena aprakstu, bet nesekmīgi. Neiz-

dodas izteikt viegla vējiņa pūsmu pie zemes, gar pašu sniega kārtas virsmu. Nelaimīgs un dusmīgs uz mums, ka nemākam palīdzēt.

18. oktobris

Sapnī mēs pirkām dēlam labākos ābolus.

19. oktobris

Gvardes karoga pasniegšana divīzijai.

20. oktobris

Rakstu Latvijas PSR Tautas Komisāru padomei lūgumu palīdzēt mirušā dēla atestāta lietā. Vajadzīga izziņa no Kirovas pilsētas kara komisariāta, ka nauda netiek izmaksāta pēc manis izrakstītā atestāta. Man komisariāts ne-
atbild.

21. oktobris

Pulka komadiera palīgs saimniecības lietās, I ranga intendants, krievs, ar nicināšanu: *Kakaja takaja to istoriceškaja komisija?* (Kas vēl tā tāda par vēstures komisiju?)

22. oktobris

Pusdienās bifeļa gaļa. No ASV?

24. oktobris

No Maskavas vai Kirovas atgriežas Ēvalds Sokols. Atzinums: «Ļoti labs darbs!»

26. oktobris

Visu nakti biju kopā ar dēlu. Atmodos un atkal aizmigu, un atkal sapņoju par dēlu.

2. novembris

Es sapņoju: biju brīnišķīgā sabiedrībā, skolā. Man rūpes par dēlu. Tam esot amputēti pirksti, citādi nekādu briesmu neesot. Gaidu viņu parādāmies. Nesagaidiju, bet parādījās Elza Vines zīda kleitā. Pirts.

3. novembris

Forma 2 – pārbaude attiecībā uz utīm. Pievakarē man paziņo, ka mani šonakt nosūta uz intendantu kursiem Maskavā (īstenībā Urālu kara apgabalā, Sarapulā). Sokols sašutis. Dziļdomīgs Grīnvalds. Pulka komisārs Meija plāta rokas. Īstenībā «ortodoksie» – štāba priekšnieks, kapteinis Rozentāls, Kārlis Grīnvalds un varbūt vēl kāds, panākuši, ka mani, kā bijušo tautas ienaidnieku – sociāldemokrātu, aizvāc no vēstures darba. Ē. Sokols solās panākt, ka pavēli atceļ, bet pēc tam pazūd. Ap 22.00 saņemu zīmi: «Biedri Grīnvald! Visus savus rakstus un materiālus nododiet b. Godkalnei un līdz 22.00 saņemiet dokumentus. Rīt agri jums jābrauc. Varbūt līdz rītam atnāks atbilde mūsu telegrammai. Būšu ap 24.00 un rītā agri redzēsimies. Ē. Sokols.» Sokols neatnāca ne vakarā, ne no rīta, un es vairs ar viņu neredzējos. Cauru nakti nodevu mantas un dokumentus. Pretī nesaņēmu neko: ne algu, ne zie-
mas apģērbu, ne dokumentus uz algu.

4. novembrī

Tumsā atstājam nometni, lai kājām, ar mantu paunu mugurā dotos uz 8 km attālo staciju. Kopā ar mani gāja: vecākais leitnants Teteris, bez dienesta pakāpēm Šurs, Kanters, Sekke, vecākais leitnants Brīnums, II ranga tehniķis Valdmanis, leitnants Vaļunass u. c., ap 12 cilvēku. Stiprs sals. Visi apģērbti ziemas drēbēs, izņemot mani.

Tā piepeši izbeidzās mana vēsturnieka darbība latviešu daļās. Turpmāk agonēja un mira vēstures komisija un latviešu tautas patieso cīņu vēsture Lielajā Tēvijas karā.

5. Astoņi mēneši skolas solā Urālos (1942 – 1943)

5. novembris

Ierodamies Gorkijā. Tālāk braucam uz Arzamasu. Laiks ļoti auksts. Stipri salstu. Izskatos kā baltais zvirbulis starp silti apģērbtiem karavīriem. Kauns rezerves pulkam un manai kautribai.

6. novembris

Pilsēta Kanaša. Pārsēšanās. Lielās Oktobra revolūcijas svētkus atzīmējam viesnīcā ar šņabi. Viesnīca nožēlojama un pilnīgi auksta. Es, Sekke un citi ejam skaldīt malku un kurinām krāsnis. Tad uzpošam lielu istabu ar vairākām gultām. Apdzeras viesnīcas pārzine (dežurante?) un sāk bez pārtraukuma dziedāt – spiedz sliktā balsi un nepareizos melņos častuškas. Izmisums, kā lai tiek vaļā no šīs viesnīcas. Valdmanis lielās, ka viņš ar šo skaistuli tiks galā.

7. novembris

Braucam no Kanašas uz Kazaņu un tālāk.

8. novembris

Agrā rītā iebraucam Sarapulā. Auksts, ap -25°C . Man nav cimdu, bet galvā *pilotka*. Sarapulā daudz bēgļu no citām pilsētām, daudz evakuēto un iebraucēju. Tikai vēlāk uzzināju, ka te tajā laikā dzīvojuši mana bojā gājušā brāļa bērni – Lidija un Nataša. Ar grūtībām atradu kursus. Sarapulā atrodas arī Smolenskas kara skola ar kadru virsnieku ģimenēm. Vairākums vīru frontē. Izejam cauri mandātu komisijai. Pārbauda piemērotību skolai. Valdmanis un vēl kāds tūdaļ atsakās mācīties. Viņus komandē atpakaļ. Par latviešiem priecājas mācību daļas vadītājs Tverdohļevovs. Tad findaļā kārtojam dokumentus un saņemam 250 gramu maizes. Man izsniedz ziemas cepuri – *ušanku*. ASV izcēlušas karaspēku Āfrikas franču daļā.

9. novembris

Vēlreiz findaļā. Aizrakstiju vēstuli uz rezerves pulku Ē. Sokolam. Bijām visi pie ārsta. Slaucīju telpas un ar citiem iekārtoju tās apdzīvošanai. Uzrakstiju naudas atestāta pieprasījumu 122. pulka komandierim un finanšu daļai.

10. novembris

Briesmīgas iesnas. Sākas nodarbības. Aizbrauca Valdmanis. Dienas kārtībaursos: 12 mācību stundas līdz 20.00 plus pusstunda politnodarbību no rīta, stunda vakarā. Papildus vēl līdz vēlai naktij kartupeļu tīrīšana. Celšanās 6.00.

12. novembris

Pirts pilsētā. Tāls gājiens turp un atpakaļ. «Vecie zvirbuļi» pa ceļam cenšas pazust.

17. novembris

Tulonā nogremdēta franču flote.

19. novembris

Esmu bez naudas. Manas pūles atgūt atestātu veltas. Sācies mūsu pretuzbrukums pie Staļingradas. Izniedza slēpes. Dodamies apmācībās slēpošanā.

22. novembris

Par atestātu rakstu Tautas aizsardzības komisariāta Sarkanās armijas Finanšu pārvaldei.

25. novembris

Kursu finanšu daļa atsakās pieņemt manu pieprasījumu Kirovas pilsētas kara komisariātam, atgriezt man atestātu, kuru es izrakstīju, nezinādam, ka dēls jau miris.

28. novembris

Biju rakstījis slimnīcai, kurā mira Jānītis, par viņa drēbēm – varbūt tajās palikusi kāda zīmīte. Tagad atnāk atbilde, ka pats drēbes saņēmu, tā nav taisnība, paņēmu tikai šalli. Neizdzēšams rūgtums ne par mantām, bet par cietsirdību. Mūsu uzbrukums Centrālajā rietumu frontē.

30. novembris

Atcelts otrais ēdiens. Pēc pusdienām, brokastīm un vakariņām kursanti pārdzīvo milzīgu izsalkumu, spējīgi uz noziegumiem par kumosu ēdiena. Ateja slēgta.

3. decembris

Pusdienās zupa ar desas drumstalām, bet ķēķa dežurantu Demidova un Volkova skapišos smird desas. Pie viņiem daudz liekas maizes. Demidovs idejisks partijas biedrs, bet Volkovs komjaunietis. Par dežurantiem ķēķi liek tikai sevišķi uzticamus partijas biedrus un komjauniešus.

6. decembris

Komjaunietis Volkovs pārdeva tirgū tikko saņemto *ušanku*. Viņš reti truls virsleitnants – čekists, iemantojis milzīgu priekšniecības uzticību. Visjaunākais un vismazāk izglītotais, bet iecelts par mūsu vada komandieri.

14. decembris

Notika sapulce nekrievu tautību kursantiem. Es prezidijā. Partijas pirmorganizācijas sekretārs, ebrejs Kravecs mani, ebreju Kanteru un ebreju Šuru nosauca par kursu teicamniekiem.

Стандарт А4 210х297

Служба № 4 курс. отг. Я. Гринвалда

Форма № 43

НАКЛАДНАЯ № 9/16

Отпустить
Циркуляра

Основание

Получатель (ссылка)

№ п/п	№ по поименка- туре	Наименование имущества	Единица учета	Отпущено (фактически) Количество	Отпущено (приказом) Количество	Приме- чание
1	2	3	4	5	6	7
1		Хлеб	кг	568	568	
2		масло	кг	106,5	106,5	
3		крупа гречневая	кг	99,4	99,4	
4		яйца куриные	кг	21,3	21,3	
5		сахар	кг	24,85	24,85	
6		картофель	кг	355	355	
7		мажорка	кг	71	71	
8		овес	кг	110	110	

Jāņa Grīnvalda mācību darbi
intendantu kursos 1943. gada
janvārī. Tāpat kā visas mācību
piezīmes, arī šīs viņš visu kara
laiku vadājis līdzī

16. – 17. decembris

Pirts kursantiem no 24.00
lidz 3.00 nakti. Mācības un
mošanās no rīta kā parasts.
Kursanti strauji novājē, mie-
gaini, snauž stundās. Lavās
nelegāli uz tirgu. To apmek-
lēt aizliegts.

24. decembris

Vientulības šausmas dvēselē. Organismam strauji novājējot, palielinās
pesimisms.

29. decembris

Nav ne rubļa naudas. Pēdējos pāra rubļus tirgū izzaga no kabatas. Šeit,
Sarapulā, darbojas lieli meistari kabatu lietās. Par 100 rubļiem pārdevu simt
gramu tabakas paciņu «Slava».

Стандарт А5 128х200

НАКЛАДНАЯ № 8/17

Форма № 44

Отпустить
Циркуляра

Основание

Получатель (ссылка)

№ по порядку	Наименование продфуража (тары)	Отпущено (фактически) в кг	Количество мест	Отпущено (приказом)		Колич. тары в шту- ках по категориям			
				Вес в кг					
				Брутто	Нетто	1	2	3	4
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Хлеб	810	-	-	810	-	-	-	-
2	сахар	315	-	-	315	-	-	-	-
3	сало	27	-	-	27	-	-	-	-

30. decembris

7.00 no rīta labi noorganizēta pirts. Sienasavīzē un *u bojevom listke* (kaujas lapiņā) es atzīmēts kā teicamnieks un paraugs.

31. decembris

Otrās rotas, kurā skaitāties mēs latvieši un žīdi, sienasavīzē: 8. grupa (tajā ietilpst latvieši, teicamnieki) ir labākā rotā. Parakstījis rotas partorgs Sergejevs. Es – kursu pilnās sapulces prezidijā. Turēju runu ar patosu pret iebrucējiem fašistiem. Sekoja slikta teātra vāja ainu izrāde bez aktieru kostīmiem un grimēšanas. Tā sagaidījām Jauno gadu. Parastā laikā – *otboi*. Sāk kaitināt trulā vienmuļība. Slikta telpas. Daudz žurku. Atejas tālu pagalmā. Viena ateja telpās, bet tā reti vaļā, bez ūdens, nerij papirus, tie jāmet garā silē deguna priekšā, un tāpat lielāko tiesu aizstāpējusies. Šurs cer, ka Staļingradas uzvara izšķirs karu, un mēs uz fronti nemaz netiksim – karš līdz kursu beigām jau būs beidzies.

1943

1. februāris

Rakstu Sarkanās armijas Ģenerālštābam par rokasgranātām, ar kurām mūs apmētā no lidmašīnām. Ieņemti Veļikije Luki – ārkārtīgi niknās kaujās izcēlušies igauņi.

2. februāris

Mani ievēlēja karaskolas goda tiesā – *товарищеский суд* česķi.

5. janvāris

Vēstule Atsevišķā Latviešu rezerves pulka finanšu daļas vadītājam par atestātu. Ieņemta Naļčika, Cimļanska.

8. janvāris

Saņēmu bankā 275 rbļ. – rezerves pulka nesaņemto algu.

9. janvāris

Samaksāju par teātra biļeti 12 rbļ., bet uz teātri netiku, jo mani pēkšņi nozīmēja *u narjad* (norikojumā). Patvaļa, bet tā šeit kļūst par paradumu.

13. janvāris

Sals -31°C . Mums pirts un pavēle nodot silto veļu. Dots rikojums uzlabot kursus uzturu.

16. janvāris

Klimušovs naktī atstājis posteni caurlaides būdā. Ziedoju 100 rbļ. aizsardzībai. Atteicās parakstīties Ki-

*Справка
Взвзду Лейтенанту Узе.н.
Г. Фринкауба Визит, что он
свои дела правлен Самообслужива
нием
14/11/43 Редкозисер М.Д.*

Viena no daudzajām karalaika izziņām par sanitāro apstrādi

seļevs un Ļivcovs (čekijs) – grupas vecākais, Treskiba – ukraiņis – un Andronņikovs.

17. janvāris

Atkal kaujas lapiņā es atzīmēts kā teicamnieks. Ziņojums par mūsu uzbrukumu pie Voronežas.

18. janvāris

Kursos gaida revizoru.

19. janvāris

Saņēmu algu par janvāra mēnesi – 750 rbļ. Beidzot pilnu. Atvilkumi: 75 + 100 aizsardzībai, 86 uzturam, uz rokas 489 rbļ. Kursos revizors.

Nakts no 20. uz 21. janvāri

Mans dēliņš bija dzīvs, bet apdraudēts. Es ļoti rūpējos par viņu, bet sirds bija pilna bažu...

22. janvāris

Mūs sāks ēdināt pēc III normas. Līdz šim mūs baroja *vojentorgs* – badatorgs, slikti un nekārtīgi, kārtīgi nesaņēmām pat cukuru. Revidents apsolijs formas tērpus – *obmuņģirovaņije*.

24. janvāris

Sapņi mani atkal apcietināja politpārvalde. Findaļa apsoliņa izmaksāt algu par oktobri un pēc atestāta par pagājušo laiku.

25. janvāris

Bankā neesot naudas. No kursantiem, kas brauc prom pēc pabeigtām mācībām, prasa uztura avansu par februāri.

27. janvāris

Biedrutiesas sēde. Šodien izsniedza apgērbus tiem, kam bija uz rokas armatūra.

29. janvāris

Gājiens mežā, lai iemācītos gatavot ēdienu atklātā laukā. Vakarā atklātā partijas sapulce ar bezpartejisko piedalīšanos. Man ļoti skumji. Teicamnieki Andronņikovs, Binders, tad es. Man ierindas mācībā 4 (es atdodot godu buržujiski, ne sarkanarmiski, apgalvo čekijs), pārējās atzīmes 5.

31. janvāris

Mitiņš sakarā ar Staļina pavēli par pateicības izteikšanu karaspēkam. Man jāuzstājas ar runu. Kaujas lapiņā: mītiņā uzstājās mūsu 8. grupas biedrs Grinvalds ar aizgrābjošu runu. Pēc mana ieskata atzīmes kursos liek neparasti neobjektīvi – šķiet, kaut kur iepriekš pirms dažām dienām izlemj, kuru grupu, kursantu saskaņā ar lielo politiku tuvākajās dienās izcelt.

2. februāris

Biedrutiesā par kursantiem Sviridovu un Ignatjevu no 2. rotas. Patvaļīgi aizgājuši uz pilsētu, piedzērušies un huligāniski uzvedušies svešā dzīvoklī. Nosprieda biedriski brīdināt. Manu bargo priekšlikumu noraidīja. Es paziņoju, ka viņu uzvedība nav saskaņojama ar virsnieka godu. Neviens man nepiekrita.

3. februāris

Taktiskās apmācības laukā. Es komandēju nodaļu. Stiprs sals.

4. februāris

Taktiskās apmācības laukā. Es vadu ložmetējniekus. Pēc iztīrājuma majors Rusins pavēl man izteikt ierindas priekšā pateicību par ledus blindāžu izbūvi pie ložmetējiem. Sapnī: steidzos slimnīcā. Varbūt vēl dēliņš slimnīcā dzīvs. Nē, gulta tukša, kaut kāds mazs, mazs ievīstīts bērniņš. Es viņu netraucēju, bet skumjās gāju...

6. februāris

Rotas ierindas priekšā vecākais leitnants Simakovs man kā rotas dežurātam izteica pateicību par priekšzīmīgu iekšējā dienesta pildīšanu. Paziņots, ka virsniekiem aizliegts apmeklēt tirgu un nest vīstokļus ar maizi. Staļins devis pavēli armijai par virsnieka stāju, lai mūsu virsnieki vairāk līdzinātos ārzemju virsniekiem.

7. februāris

Kursu priekšnieka, apakšpulkveža Loseva kabinetā aģitatoru seminārs. Piedalās vadošie partijas biedri – Sergejevs, Demidovs, es no kursantiem. Protais, klāt kursu vadība. Apspriež jautājumu par virsnieku uzplečiem – un par sarkanarmijas svētkiem.

8. februāris

Aizpildīja anketu par sevi.

10. februāris

Kursu priekšnieka vietnieka politiskajā darbā Tverdohļebova referāts. Mūsu grupas mācības beigušās. Kurss izņemts. 10 km slēpošanā es uzvarēju kursu mērogā, pirmais atgriezies pie mērķa. Šādiem rezultātiem negrib ticēt čekists Simakovs un citi tiesneši.

12. februāris

Vēstule Kirovas slimnīcai, lai saglabā Jāniša mantas.

Vēlāk atbildēja, ka nekādu dēla mantu slimnīcā nav.

Atbrīvotas Krasnodara, Šahti, Vorošilovska, Krasnoarmeiska.

13. februāris

Sagatavoju malku un veicu citus darbus. Mācāmies reglamentus – *ustavus*.

14. februāris

Otrā rotā pie kursanta atrasts revolveris. Tas ir smags pārkāpums. Daudz slēpojam. Kratišanas. Pārbauda mantu somas. Es – *dņevaļņij po rote* (rotas dienestnieks). Labprātīgi piesakos aiznest uz pilsētu dienesta vēstuli. Kaut tikai uz kādu stundu ārā no šīs mokošās kazarmas.

15. februāris

Jābrauc stažēties uz Čebarkuļiem. Es grupas vecākais. Manā grupā Teteris un Kanteris.

НАЧАЛЬНИК КУРСОВ
ОБЩЕСТВЕННАЯ КУЗЬА ССР.

ОКРУЖНЫЕ ИНТЕНДАНТСКИЕ

КУРСЫ
УРАЛЬСКОГО ВОЕННОГО ОКРУГА

Взять уч. строевая
16 февраля 1943 г.

№ 1602/2
ГЕР, САРАПУЛ.

Техн. инт. 2 ранга ГРИВВАЛЫ Янис Яновичу
Политруку ТЕТЕРИС Вольдемару Михаиловичу
Без звания ИАНТЕС Индрис Давидовичу

Выдано с.с.х.
18/2

ПРЕДПИСАНИЕ

С получением сего предлагаю Вам выехать в пг. Чебаркуль
в распоряжение командира 2 зап. стр. бр. для прохождения
практических работ по службе интендантского снабжения

Время прибытия к месту командир. 20 февраля 1943 г.
Основание: Директива Округа Интенданта Уралво № 0181

На проезд от станции Сарапул до ст. Чебаркуль и обратно
выданы воинские перевозочные документы —

требование по форме № 1 за № ОХ 509645

Приложение: Пакет № 064

Начальник курсов
Подполковник инт. сл.
Пом. нач. учебно-строевой части
Старший лейтенант инт. сл.

/Досев/

/Антонов/
2978-42

Stažēšanās norīkojums izsniegts 1943. gada 16. februārī

16. februāris

Izsniedza algu. Uz rokas 551,88 rbļ. Izsniedza uzturu — 100 g gaļas, 500 g maizes, 35 g cukura dienā. Trīs dienu deva, bet cukura nav, nav arī atvieto-tāju, konfekšu. Aizbraucām bez pilnas devas.

17. februāris

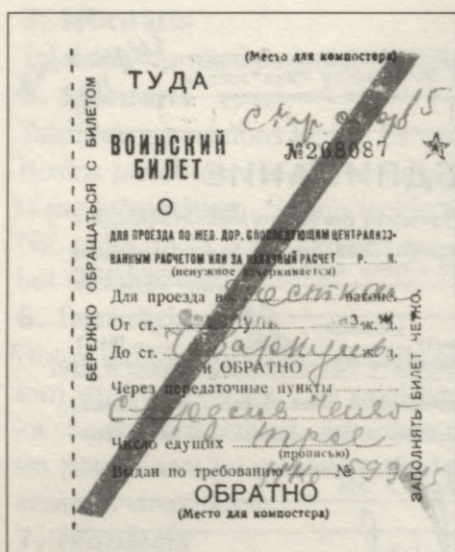
Krasnoufimskā. Pusdienas karavīriem maksā 1,60 rbļ.

18. februāris

Družini. Brokastis 1,05 rbļ. karavīru ēdnicā, bet pie stacijas zemnieki pār-dod kartupeļu plācenīti par 10 rbļ. Sverdlovskā. Daudziem stacijas koman-dants izsniedz pa 800 g baltmaizes. Mums nedevis. Tālāk uz Čelabinsku pa-gaidām netiekam, jo vagonos trūkst vietu. Gaidām stacijā. Pa 10–15 minū-tēm, arī retāk garām bez pieturēšanas vilcieni ar kara materiāliem — lielga-bali, tanki...

19. februāris

Sverdlovskā. Nakti pavadām komandieru zālē sēdus uz soliēm. Brokastis 3,04 rbļ. Šeit neatzīst mūsu Sarapulā izdotos cukura talonus. Aizsūtīju kar-tiņu biedram Turčinam, ar kuru iepazinos 1940. gada aprīli politpārvaldē. Viņš ievainots, atrodas slimnīcā. Arī šodien mūs vilcienā neievietoja. Ko-mandants solījās mūs nakti novietot siltumā — ķepļuškās. Bet šādi vagoni

Kāda no kara laika karavīru vilciena biļetēm

netika padoti. Trūkst sastāvu. Iznāca saruna ar kādu skolotāju par kultūras limeni Latvijas PSR. Viņa atzīst to par daudz augstāku kā pārējā PSRS. Komandants mums izsniedz baltmaizi. Katram 2x800 g. Kanteris – Ļeņingradas ebrejs – gluži slims ar nevaldāmu rijību. Nepārtraukti vajā mani, lai es kā vecākais, kā virsnieks ar pakāpi (viņš bez pakāpes) gādājam barību virs normas. Tirais negals!

20. februāris

Eju no stacijas uz pilsētu. Pārejot stacijas laukumu, piesienas milicis, lai maksā 3 rubļ. soda. Es iemetu viņam sejā 5 rubļus. Riebīgi un muļķīgi! Pārtikas punkta priekšnieks atjauno mums produktu atestātu. Sastāda aktu, ka mēs tālāk netiekam un izsniedz

produktus trim dienām. To visu cena 20 rubļi. Gāju uz Urālu apgabala kadru daļu, lai paātrinātu mūsu nosūtīšanu tālāk, bet tur mani nepieņēma.

21. februāris

Citas grupas agrāk par mums bija atradušas latviešu evakuācijas punktu. Tur jau no 18. februāra mitinājušies un barojušies mūsu biedri. Devāmies arī mēs turp. Tur noteicējs Cinavskis, ievainots strēlnieks, tuvs Duškinai, kura Sverdlovskas un Čeljabinskas apgabalos noteicēja latviešu bēgļu lietās. Mūs laipni un priecīgi uzņem. Paēdināja līdz kaklam un deva gultas.

22. februāris

Beidzot mūs Sverdlovskā iesēdināja *ķepļuškās*. Kamēr es gāju pēc produktiem, mans «draugs» Kanteris mani apzadzis. Nospēris no manas mantu somas kukuli baltmaizes, kukuli melnās maizes un veselu siļķi. Vagonā bez mums kādas karaskolas izlaidums – leitnanti un jaunākie leitnanti. Kanteris man pūlas iegālvot, ka mani apzaguši šie leitnanti. Es gribu sākt skaidrošanu, bet viņš lūdz klusēt, man būšot briesmas, – viņš zinot Padomju Savienību un krievus, bet es nezinot, lai paklausot viņam. Es paklausīju, jo Teteris lika saprast, kas vainīgs. Jaunie leitnanti neparasti nešķīsti sarunājas savā starpā – maķugājas. Es apsaucu, bet velti. Viņi uz karaskolu aizgājuši no vidusskolas.

Nakti pavadījam vagonā Sverdlovskā. Stacijā uz kādiem tur trīsdesmitajiem ceļiem (laikam 34. ceļa). Izbraucām ap 4.00 naktī. Sasarki stacijā dabūjām zupu. Ufalesā Kanteris aizgāja pēc kafijas, bet nespēja to atnest līdz vago-

nam – pa ceļam visu izdzēra, tas ir, divi litri. Iet otrreiz. Nelaimīgs un nožēlojams cilvēks, Ļeņingradas blokādes upuris. Slims ar bada psihozi, kas pārvērtusi šo inteligento cilvēku par rijīgu dzīvnieku. Pats uzdodas par latvieti, bet visi dēvē par ebreju.

24. februāris

Pabraucām garām Kištimai. Visur mēs redzam kūpošus rūpnīcu skursteņus un vilcienus, vilcienus, kuriem dod ceļu ārpus kārtas. Naktis laistās apgaismota rūpnīcu stāvi. Atminos savu Putilovas «gaismas pili», 1914. un tālākos gadus. Visur strādā trīs maiņas. Te strādātu arī mans dēls, ja būtu atradies kaut viens cilvēks, kam mazliet rūpētu viņa liktenis. Kirovā bija daudz latviešu, tā bija Latvijas centrs Padomju Savienībā, taču neviena tāda cilvēka neatrādās.

25. februāris

Iebraucām Čelabinskā. Gājām apskatīt pilsētu. Ceļ rūpnīcas metāllietuves. Devāmies uz viesnīcu, kur dzīvo Duškina. Nebija mājā. Nozaga man cimdu. Vispār zādzības notiek milzīgos apmēros. Pievakarē braucam tālāk. Kanter visu laiku mani bridina no zagļiem, viņam pašam vagonā nozaga mantu somu. Somu viņš nolika sev virs galvas un pēc mirkļa somas vairs nav. Kanter rezignēti atmet ar roku: eh, tāda mūsu dzīve!

26. februāris

Nakti iebraucam Čebarkuļu stacijā. Gaidām ritu uz sola. Nonākam rezerves brigādes štābā. Tur sadala mūs pa dažādiem pulkiem. Mani nozīmē uz 4. rezerves strēlnieku pulku, kuru komandē latvietis Ārends, pulkvedis. Es stažējos pa PFS līniju. Pulka komadiera palīgs saimniecības lietās, vecākais leitnants Belousovs, augsti kulturāls komunist: *otdohņiķe!* (atpūties!)

27. februāris

Tomēr jāstažējas pa OVS līniju, jo Pārtikas un elpes apgādes priekšnieks slimš. Slimoju ar šausmīgām iesnām. Uzņēmīgs un veikls OVS staršina.

28. februāris

Sapnī. Mans jaunais dēliņš gadus 8 vecs pie vecākā brāļa skaista pieminēja. Es solīju tam 80 gadu dzīves. Virs mums segta kolonāde. Atmos. Šausmīga vientulība, tukšums. Atpūtos. Biju lasītavā.

1. marts

Mani ievietoja virsnieku zemnīcā, bet jau šodien no rīta es paliku bez zābakiem, kuri atradās pie guļamās lāviņas. Paliku zeķēs, bet ārā dziļi dubļi. Visi to atzīst par normālu parādību. OVS staršina man izsniedz valkākus, laikam norakstītos zābakus, tos par atsevišķu atlīdzību salaboju pie kurpniekiem. Zābaki šauri. Grūti dabūt kājās, vēl grūtāk dabūt nost no kājām. Ļoti laipns un pretimnākošs OVS rakstvedis. Cer, ka es palikšu pie viņiem par priekšnieku, jo *stažirovku* (stažēšanos) neviens lāga nevar saprast. Par armijas rezervju sagatavošanu Staļinam atbild maršals Vorošilovs, viņš bijis arī šeit.

Virsnieki zemnicā runā tikai par iedzeršanām un sievietēm, un visas esošās karaspēka daļā apzīmē ar vienu vārdu *b/aġ* (mauka). Tā viņi apzīmē arī pašdarbības dalībnieces. «Uztājās visas maukas!» Riebīgi un neticami! Daudz sieviešu šeit no Ukrainas. Jaunie virsnieki, lamādami sievietes, paralēli pūlas nodibināt ar tām intīmus sakarus. It kā visām sievietēm te ir savi «vīri». Dīvaini tas ir, jo rezerves pulkos tak sastāvs bieži mainās. Sūta projām marša rotas ar visiem virsniekiem. Šķiet «vīri» mainās. Tomēr daudziem virsniekiem jāpaliek bešā. Tie tad arī neķitri lamājas. Pulka komandierim Ārendam te dzīvo sieva. Tāpat citiem vecākiem štata virsniekiem. Pašreiz pulkā ap 5000 karavīru.

2. marts

Sapnī. Atkāpjamies caur naidīgiem iedzīvotājiem. Dēls bieži atpaliek. Es viņu pagaidu un palaižu sev garām.

3. marts

Auksta diena. Vējains. Man izrakstīja trūkstošās mantas un apģērbu. Te ar mani apietas daudz cilvēcīgāk nekā Latviešu rezerves pulkā. Ne es te ko lūdzu, bet viņi paši uz savu iniciatīvu gādā par mani pat pretēji noteikumiem, jo es pie viņiem tikai stažējos. Belousovs un citi atminas latviešu strēlniekus un slavē viņus. Es saņemu viņu slavas augļus.

4. marts

Ārā vēl ziema, bet saule augstu pie debesīm. Viss pieplūdis ar priecīgu spožumu. Staigāju pa mežiem, uzkalniem un ezeriem, kas starp tiem. Viss vēl iekalts ledū. Bet Urāli brīnišķi arī šodien! Sirds pildās ar priecīgu spēku. Gribas apdziedāt uzvaras kaltuvi, Urālus. Rakstu dzejoļus. Bagāti ir Urāli! Arī mūsu apkārtnē iegūst zeltu.

5. marts

Saņemu vasaras *gimnastjorku*, *šarovarus*, apakšbikses, apakškreklus, dvieļi, vasaras autus. Pirts. Nodevu mazgāšanā veļu. Pagatavoja siksnas lauka somīnai. Vakarā bija lekcija. Lekciju lasīja politruks, kapteinis Mostovojs. Viņa lekciju zāle «uzņēma» ar masveidīgu gulēšanu un kolektīvu krākšanu. Pat uz skatuves lekcijas vadītājs – kluba pārzinis, vecākais leitnants – snauda. Lekcija – bezsaturības meistarstīķis. Katru tās vārdu klausītāji vēl pirms dzirdēšanas aizmirsa. Pēc tās kino «Valērijs Čkalovs».

6. marts

Trūkst tabakas. Ārkārtīgi cieš smēķētāji. Pacienāju rakstvedi Kostikovu ar mahorkas paciņu. Tā daudziem dārgākā balva. Kancelejas darbinieki cinās par *komsomoľskij pajok* (komjaunieša devu). Vasiļjeva – kaislīga smēķētāja. Virsniekiem dod drusku tabakas. Pēc pusdienām virsnieku ēdnīcā jūtos izsalcis. Citi vēl vairāk. Klubā kino «Trīs musketieri». Daudz piedzērušu leitnantu un jaunāko leitnantu. Viņi komandē vadus un rotas un pa lielākai daļai tiem ceļš zem kājām – ar marša rotām uz fronti. Štatnieki paliek. Tas, ka

leitnantiem drīz jādodas uz fronti, neļauj nodibināt nopietnu disciplīnu. Pār-
dod valsts mantu, zog, pērk kandžu un medī sievietes – «precas».

7. marts

Notika pulka ierindas skate, pēc tam kross uz slēpēm. Virsnieki pūlas *uviļ-
nuļ* (izvairīties) no krosa. Skrien uz sanitāro daļu. Pusdienās vairāk kā pus-
stundu sēžu pie cūciski netīra galda un ar īgnumu raugos, kā slaistās apkal-
pojošais personāls ar ēdnīcas direktoru priekšgalā. Riebīgi sēdēt pie galdi-
ņiem, klātiem ar netīrām, aplietām lupatām – «galdautiem». Pašapkalpoties
nav atļauts – mēs tak saskaņā ar Staļina pavēli virsnieki pēc ārzemju šnites!
Savaldīgi jāgaida apkalpotāja, kura mūs netur par viņas uzmanības cienī-
giem. Nu vairs ne pēc kādas ārzemju šnites! Vakaros nav nekur, kur iet, un
neko arī nevar iesākt. Nav gaismas, izņemot *kopķilku* (kvēpekli) zemnicā.
20.00 jāiet gulēt...

8. marts

Visu nakti kopā ar dēlu. Viņu ārstē atsevišķā aparātā ar skābekli. Man bija
baigi. Viņš izturēja. Gulēja un mierīgi elpoja. Pēc tam mēs zvejojām zivis.
No sākuma ķērās sīkās zivis, pēc tam lielas un daudz. Pacienāju darbvedi
Vasiļjevu ar 25 papirosiem. Laimīga.

9. marts

Šodien sāku stāžēties PFS trešajā ēdināšanas blokā. Ķēkšas sievietes, bet
malku gādā un tīra kartupeļus tie, kam norikojums. Sievietes lamājas un
raud, jo nevar tikt galā ar *narjadu* (karavīri norikojumā), tas slikti strādā. Ne-
piegādā malku, lēni tīra kartupeļus, turklāt 40%, pat vairāk aiziet atkritu-
mos. Šīsdienas norikojumu vada divi jaunākie leitnanti un seržants. Viņi gan
«parāda» rijību, bet ķēķa darbinieku prasības nepilda. Ļoti nepatīkami to vē-
rot. Ķēķi gaida komisiju, darbinieki nervozē. Tuvojas pusdienu laiks. Ņemu
provi. Ēdiens labs. Komisija ierodas un pazūd, gandrīz ne vārdu neteikusi. De-
žurējošais – jaunākais leitnants – nakti patvarīgi nozāģējis varenu bērzu pie pa-
ša ķēķa. Komandants katru nakti nelikumīgi malkai nocērt 3 – 4 bērzus, lai
nebūtu viņam jāgādā malka no meža. Visapkārt plešas skuju koku meži...

Zemnicā leitnants Volpe joka pēc ar mazu revolverīti šauj uz savu biedru,
leitnantu. Šāviens atskan, bet lode iestrēgst stobrā. Šāvējs brīnās, ka revol-
veris bijis pielādēts... Viņš to neesot zinājis un tamdēļ mērķējis biedram krū-
tis... Notikušais paliek nesodīts. Izņemot mani, neviens pat neuztraucas.
Tas tak bijis tikai joks!

10. marts

Smags rīts. Neveiksmes frontē. Ilgstošā vāciešu vajāšana beigusies. Mūsu
daļas spiestas atiet, atdodot vāciešiem vairākas pilsētas iepreti bijušajai Sta-
ļingradas fronteī. Zemnicā vilšanās. Ticējuši, ka karš drīz beigsies ar vācie-
šu sakāvi bez viņu – jauno leitnantu dalības. Virsniekiem uz miesas banāli

tetovējumi: tauriņi, caurdurtas sirdis, sieviešu vārdi, iniciāļi, zīmējumi. Ķēķi sievietei uz rokas ietetovēts «Zoja». Sievietes ķēķi man izmisīgi jautā: «Vai tiešām karš nebeigsies šajā pavasarī?» Pavāre uz sarkanarmieti krāsnskuri: *maķ tvoju dušu...*(māte tavu dvēseli...)

11. marts

Virtuves pārzinis man stāsta: «Daudzi nāk ņemt proves, tā pa litram. *Narjad obžirajetsa* (norikojumā esošie pāriņas), tāpat ķēķšas... Tā virsnieku ēdnīcā aizejot sānis 25 – 30% produktu, bet karavīru ķēķos – ap 10% un vairāk. Šonakt nozagti zābaki bijušajam komandējošā sastāva zemniecas vecākajam. Korņevam, citā virsnieku zemnīcā, nozaguši maizi, paslēptu gāzmaskā.

Saruna ar pulka komandiera vietnieku saimniecības lietās, vecāko leitnantu Belousovu: «Vareni karavīri bija Pilsoņu karā latvieši!» Varbūt es būtu ar mieru strādāt par PFS (Pārtikas un elpes apgādes priekšnieku) 4. rezerves strēlnieku pulkā? Ārkārtīgas grūtības ar uzturu. Bieži vien no rīta nezin, ko liks katlā. Katli kuras, bet pats Belousovs brigādē cīnās par produktiem, ko likt katlā. Neesot ne krietna OVS, ne PFS priekšnieka. Nepiekritu. Nācu pie atziņas: kareivju vēderiem neizdevīgi, ja oficiēri ēd slikti. Oficiērus bēdīgi bāro *vojentorgs* – nejdzīgi kropla organizācija.

Vareni pārdzīvojumi Urālu pauguros – kalnos. Tiksmīnos par Urāliem, un lepni pukst sirds. Milzīgs spēks cīņai briest Urālos. Vakarā idejiski vājš koncerts. Oficiēri atkal neķitri izrunājas par pašdarbības dalībniecēm: *use bļadji polka...*(visas pulka maikas.)

Pie manis atnāca Kanteris un Teteris. Kanteram jau esot apnīcis. Gribot braukt projām. Esot samazinātas sakņu normas no 920 g dienā uz 700 g. Gardas pusdienas otrajā blokā – makaroni gliemežvāciņi ar maltu gaļu. Blokā tic, ka es – nākamais viņu priekšnieks. Zilacaina ķēķša, gadu 23, man piedāvā randiņu – virs frontē. Tas nenotiek.

13. marts

Ar šodienu jaunas normas. Daudz trokšņa pie ķēķiem. Pie izsniegšanas lodziņiem parādās lieki katliņi virs skaita un pat spaiņi. Arī mūsu zemnīcā uzrodas kādā ķēķi nozagtas zupas spainis. Neaiztiku to. Pie lodziņiem troksni taisa rotu staršinas: «Dod to, kas pienākas Strādnieku–zemnieku Sarkanajai armijai!» – tā viņi ar troksni mēģina izsist kapitālu savu kareivju acīs, bet paši bieži ir lielākie kombinatori. Kā ierobežot zagšanu? Un izšķērdību? Otrajā blokā lamāšanās – par velti nakti dedzina malku. Taisnība – kādēļ naktis jākurina krāsnis. Atskrēja Kanteris, viņam nakti pulka komandieris izrakstījis atestāciju un aizsūtījis uz brigādi. Droši vien šis nelaimīgais rīma ir tur paštrādājis kādu lielu cūcību, un tādēļ mums visiem priekšlaicīgi jābeidz stažē-

šanās. Brigādes intendants teica, ka 14. martā visiem trim būšot gatavi dokumenti. Otrā bloka vidējā ēdnīcā piegānīts. Kāds tur nokārtojīs dabiskās vajadzības. Ķēķī ieradās *poļitruks*, ārsts, pulka komandiera palīgs un citi. Piesitu «pakavus» zābakiem. Anastasija Vasiljevna apmainīja manu šinelīti pret sava vīra šineli. Šis vecākais leitnants grib dabūt jaunu šineli, bet esošais ir vēl diezgan labs, tāpēc gribot iegūt manu nožēlojamo, ko tad viņam, kā bataljona komandierim, katrā ziņā apmainīs pret jaunu.

14. marts

Dodamies uz brigādi. Palīdzēju pulkam nodot un saņemt drēbes. Izniedzot apģērbu mums, iedots viens lieks šinelis. Atdevu atpakaļ.

15. marts

Izbraucām no Čebarkuļiem uz Čeljabinsku.

16. marts

6.00 jau Sverdlovskā. Rupjš pārtikas staršina. Dod tikai maizi. Turpat karviņi ēd desu, konservus, bet medmāsa – sviestu un olu pulveri. Piemānīja ar baltmaizi. Neizsniedza, lai gan apsoliņa. Aizgājām uz latviešu evakuācijas punktu. Tur sastapāmies ar jaunu meiteņu grupu, kuras gatavojās desantam ar parašutiem okupētajā Latvijā. Visas jaunas, sīkas, bālas, neparasti apņēmiņas un noslēgtas. Viņas brīvprātīgi laužas bīstamajā ciņā. Pašreiz dodas uz parašutistu skolu. Īsa bija mūsu saruna. Varbūt vainīgs bija Teteris, kurš nemāk ne ar vienu cilvēku normāli runāt. Kaut kas kaitinošs un apvainojošs ir viņa tonī un valodā. Vai viņam tas no čekista vai *poļitruka* darba? Bēdīgi, raugoties šajās meitenēs un domājot par savu dēlu. Viņas skumjas, pat drūmas: «Kā mēs viņus saņēmām 1940. gada 17. jūnijā un vēlāk – un kā viņi mūs saņem, karam sākoties un tagad.» Ar «viņiem» domāti Valeskalns, Šics, Plēsums un tiem līdzīgie Kirovā un citur.

Sastapu Duškinu. Lādzīga, sirsnīga. Pieminot Jānīti, man kļuva ārkārtīgi smagi un skumji, kā šīm meitenēm. Tādi kā viņas, Zamarīters, Ostrovskis un citi, līdzīgi viņiem, nodrošināja mūsu uzvaru, arī Harijs Purviņš, Edgars Vītols un daudzi, daudzi citi. Svētie! Bet starp kādiem ļaudīm!

17. marts

Izbraucām no Sverdlovskas. Vagonā vietas ieņem huligāniskā veidā. Sēžu apakšā un klausos plauktos uzrāpušos sieviešu tērgās. Visapkārt jaunas, skaistas inženieres, tikko beigušas augstskolu, bet pašas lielās, ka pareizi rakstīt neprot.

Krasnoufimska. Pusdienas. Privātie ēd sviestu, sieru, pīrāgus, sipolus, cepumus. Es kremtu sakaltušu maizi. Šeit 200 g sviesta maksā 110 rbļ. Puslitrs piena – 30 rbļ. Sarunas vagonā: *Na mora! nasraķ! Puļa, dura, berjet i hrabreca, a za trusom za ugol ne goņitsja!* (Uzkakāt morālei! Lode, mulķe,

trāpa arī varonim, taču pēc glēvuļa aiz stūra nedzenas!) Kāds veikls meiču draugs un kompanjons izgriež atejā lampiņu un ieskrūvē kupejā. Citi slavē. Bet atejā dubļi, netirumi zemē un tumsa. *Lieliskie* jaunie inženieri!

18. marts

Janapulā puskilo sīpolu maksā 40 rbļ. Ieradāmies Sarapulā. Stacijā dabūjām labas pusdienas. Izsniedz cukura parādu. Kursos jau jaunas grupas. Starp vīriešiem tikai viena sieviete ar ordeni. Kanterš vēlas ar mani norēķināties kā īsts ebrejs, jo «oficiālos» produktus pirku es. Saņēmu no viņa 36 rbļ. Bijām pirti. Ceļā iedzīvojušies utis. Tiras veļas nav.

19. marts

Pēc brokastīm mūs norīkoja uz kolhoziem pēc pajūgiem kādai tur organizācijai *Hļebozavod*, kuru protežē skolas vadība.

Saņēmu vēstuli un kartiņu no Peteres un Godkalnes. Tūdaļ atbildēju. Šodien neaizbraucām uz kolhoziem, jo nav pajūga, ar ko mūs aizvest. Dzelzceļa stacijā pārdod alu ar spaiņiem, bet, atgriežoties no Sverdlovskas, mums nepārdeva ne krūzīti. Kursos labas pusdienas – zirņu zupa un zirņu otrais. Ar prieku uzņēmām nonest uz pilsētu slepenu vēstuli. Kāda bauda tikt ārā no kazarmām un brīvi pastaigāties pa pilsētu, aiziet līdz Kamai.

20. marts

Ieradāmies kolhozā *Otrā pieccgade*. Mūs saņem netaisni. Kolhoza priekšsēdētājs – *boļšeņikomu lošaģei ņe dam!* (vairāk nevienam zirgus nedošu!) Kanterš negribēja iet tālāk uz citiem kolhoziem. Tomēr pierunāju iet. Ejām caur piesnigušu mežu un laukiem. Sniegs mums līdz viduklim. Peldam, ne ejam. Nav ceļu. Sports. Jautri man. Kanterš ar Teteri lādas. Uzskatišot mūs par laupītājiem un sādžinieki nošaušot. Kam mēs no meža pa sniegu peldam uz tām. Sastapām Ždanova un Budjonniņa kolhozu priekšsēdētājus. Kolhozā *Treugoļņik* kuļ labību. Tāpat kuļ labību kolhozā *Pjaķiļetka*.

Vīriešu attiecības ar sievietēm dzīvnieciskas. Pilnīgs naturālisms, kā lopu barā. Retie vīrieši, un tie ir priekšsēdētāji vai brigadierī, apietas ar sievietēm kolhoza darbos kā vērsēni govju barā pavasarī. Ne tikai runā, bet neķitri aizskar ar rokām.

21. marts

Nonākam Vorošilova kolhozā. Šeit daudz tukšu māju. Nākamajā kolhozā *Bezbožņik* norīkojums izpildīts. Pabrokastojot apmetamies pie kolhoza pastnieka – bēgļa no somu–karēļu apvidiem. Pacienā mūs ar labu tēju. Maize mūsu. Maizes kolhozos trūkst. Pārtiek no kartupeļiem. Trūkums liels. Apņemam ar šiem reti laipnajiem cilvēkiem sarakstīties. Nākošā kolhozā *Pjaķiļetka* piens – 15 rbļ. litrs, priekšsēdētājs dūšā un lamājas. Nedošot zirgus, un neviens velns viņam neko nevarot padarīt. Maz te sādžu. Maz sā-

džās cilvēku. Daudz neapstrādātu lauku *Treugoļņika* priekšsēdētājs Loginovs un Kozlovskas ciema padomes priekšsēdētājs Kruglovs mēģina izkult kviešus no ziemu tīrumā stāvējušas labības – no auzām. Jo pagājušajā vasarā iesējuši auzas iepriekšējā vasarā nenopļauto kviešu tīrumā. Starp auzām izaudzis daudz kviešu, un atkal lielākā daļa palikusi nenopļauta. Un tagad no nenopļautajiem laukiem kuļ kviešus, nevis auzas – ar to arī lielās priekšsēdētājs.

22. marts

Kanters ar Teteri gāja atsevišķi uz Ždanova kolhozu. Viņi nav neko panākuši. Uz kolhozu *Krasnije Gori* nav gājuši. *Pjaķiļetkā* apstājos pie kūlējiem. Ar mazo *Lanc Heinrih Mannheim* kuļmašīnu, kuru darbina ar zirgu, divās vietās kuļ labību – rudzus. Tīrumā sniegā rūs mašīnas. Novēroju, ka priekšsēdētāji, kas nākuši no vietējiem kolhozniekiem, strādā labāk, nekā ieceltie no pilsētām. Pirmie – Vorošilovā un Budjonnijā, pilsētnieki – *Udarņikā* un *Pjaķiļetkā*. Kanters bēdāties Teterim: «Tādi ideālisti kā Grinvalds nekur neder!» Mans ideālisms ir tas, ka es godīgi strādāju un prasu arī citiem strādāt ar pienākuma apziņu.

Pašreiz, kara laikā, ļoti slikta slava ebrejiem, tādēļ Kanters, Šurs un citi uzdodas par latviešiem. Tiem pieskaita arī Slavenus. Šķiet, Slaveni ir latvietis, tikai draugos ar ebrejiem. Ceļā sastapām kolhozniekus no Jarskas, kuri braukuši 300 km uz Sarapulū pēc benzīna kolhozam, bet tagad 25 km no Sarapulas, atpakaļceļā, četri zirgi vairs neiet. Visapkārt redzam vājus, noliesējušus zirgus, izņemot *Pjaķiļetkas* piedzērušā priekšsēdētāja izbraucamo zirgu. Viņš brauc reizē ar otra kolhoza iereibušo priekšsēdētāju sievieti. Sniegs kūst, bet jarskieši ar ragavām. No Kozlovskas uz Sarapulū dodamies kājām – 25 km. Pārņākam vēl vakarā.

24. marts

Nozīmēja mūs pēc malkas. Es vecākais. Komandā deviņi cilvēki. Malkas noliktavā, baļķu zāģētavā, sagāzti baļķi visnejēdzīgākā nekārtībā. Piebraucām ar mašīnu un zāģējam, kur tiekam klāt. Kraujam automašīnā, un sargs pie vārtiem nomēra, cik izvedam. Zāģētava strādā no 7.00 līdz 17.00, ar pusdienas pārtraukumu. Sargs aiziet pusdienās, un virkne mašīnu stāv veselu stundu. Ap katru mašīnu desmit cilvēku. Pēc malkas atbraukušas divas virsnieku, frontinieku, sievas. Viņām iet ļoti grūti, bet mūsējie nīrgājas, sevišķi *poļitruks* Volkovs. Eju palīgā ar Treskibu. Viņas pateicas un ielūdz ciemā Sarkanarmijas ielā 95. Akiņjeva un Makejeva. Treskiba nolīcis zāģi, bet Volkovs, Kiseļevs, Teteris to vairs neatrod. Pats Treskiba vai kāds cits nozadzis zāģi pārdošanai. Strādājam ar vienu zāģi, mainoties. Grūtākais ir baļķus izlauzt no mudžekļa. Dienas veikums teicams. Saņemu atzinību.

25. marts

Dodamies atkal gatavot kursiem malku. Strādājam labi, bet pēc pirmās kravas nosūtīšanas mašīna vairs atpakaļ neatgriežas. Salūzusi. Velti sagatavojām lielu kaudzi malkas, jo līdz ritam to aizvedis citi. Ejam mājās caur tirgu. Zirņu glāze – 15 rbļ. Treskiba un Volkovs pārnāk mājās 20.30 piedzēruši. «Pazudušais» zāģis pārvērties par kandžu.

27. marts

Šodien tiriju pagalmu. Skaldijām ledu un ziemā sakrātos mēslus. Sevišķi šmucīgi ap ķēķi. Tad bijām pirtī. Sekkem un Volkovam nav ne kapeikas pie dvēseles. Aizdevu abiem pa rublim pirtij. Vakarā es otrais rindā pie frizieres, bet nostāvēju 2,15 stundas. Kursu personāls iet bez rindas, ieskaitot atejas tīrītāju un vēl citus. Frizieres strādā neticami lēni un nemākulīgi. Tās ir udmurtietes. Maksa augsta, ap pieci rubļi.

Naktij saņemmu *narjadu* pilsētas kara komisariātā patrulēšanai pilsētā. Pārbaudām karaklausības vīriešus. Gājām pa dzīvokļiem. Gultās sievietes ar karavīriem. Skaistai sievietei gultā vienā pusē mazs bērns, otrā pusē – «nakts draugs». Kas tie tādi? Atbild: *gošči* (viesi). Pašas viņas karavīru sievas. Pārnācām mājās ap 5.30 no rīta. Nosaluši, izmirkuši.

28. marts

Es atkal darbā zāģētavā. Atklājas, ka pirti dezinfekcija nav nonāvējusi utis. Tās tikai uzfrišinātas. Maz tvaika dezinfekcijas kamerā. Strauji tuvojas pavasaris. Pa koka trotuāriem tek strauti. Mūsu skola kalnā. Daļa pilsētas dziļā ielejā – Kamas krastā. Pie malkas strādājam labi. Es visur darbā rādu brigādei priekšzīmi, tādēļ komandēt, pavēlēt un rīkot man nemaz nevajag. Mājās nācām caur tirgu. Spainis burkānu, starp kuriem daudzi iepuvuši, maksā 135 rbļ., svars apmēram 3,5 – 4 kg, sviesta 400 g maksā 180 – 220 rbļ. Iegriezos pie Makejeviem. Milinošs vārds no Annas – Ņura, saproti nu – lamuvārds skaitās milinošs vārds!

29. marts

Atkal gatavojam malku. Volkovs nepakļaujas kārtībai un ar riebīgu cinismu stāsta, kā viņš pāvedis nevainīgas meitenes. Nupat, atvaļinājuma laikā, kurā viņš bija, kamēr mēs, citi, stažējāmies, istabā ievilinājis skolotāju un paņēmis ar varu. Viņa raudājusi, bet viņš smējies. Apmeties viesnīcā, un pie viņa meitenes un sievietes nākušas rindā. Reti riebīgs, uzbāzīgs, nekaunīgs un neiedomājami neinteliģents, neglīts tips. Bet laikam tomēr viņam taisnība par sieviešu izmantošanu. Aicināju plāpāšanu pārtraukt un strādāt. Asi viņu sarāja partijas biedrs Kiseļevs. Volkovs kļuva drusku rāmāks. Pārvedām uz staciju savas mantas, jo gaidām nosūtīšanu. Mantas nodevām glabātuvē. Daži pārgāja pat uz staciju dzīvot. Kursu cietums šausmīgi nomāc. Šodien plosās sniegunis. Tomēr sagatavojām septiņas mašīnas malkas.

30. marts

Atkal pie malkas. Izrādās, ka Volkovs, kas nīrgājās par pirmajā dienā sastaptajām virsnieku sievām, ar Treskibu aizgājuši pie tām. Mielasts: samogons, alus, sipoli, maize. Volkovs tagad mēģina pārdot viņam mazliet pazīstamās sievietes. Apsola tās citiem par izmaksāšanu viņam. Šis Volkovs taču ir komjaunietis, partijas biedrs, čekists ziņotājs, augstā cieņā kursu priekšniecības acīs. Droši vien viņš ziņo par citiem kursantiem un tos negodīgi, uz labu laimi apmelo. Kursos viņu iesaukuši *zabog* (burtiski – aiz Dieva, pēc Dieva) tāpēc, ka viņš raksta «*zabog*» *sapog* (zābaks) vietā. Viņš pamanījis, ka man ir nauda, varbūt tādēļ, bet varbūt tālab, ka ir vēl kāds cits uzdevums, viņš man neatlaidīgi plijas virsū ar draudzību un neķītru pakalpību: *Ja ķebjā žeņu na Marusje... Ti dejs-tvuj smelo... ņičego, čto ti star, ugovorju Marusju...* (Es tevi apprecināšu ar Marusju... Tu rikojies droši.. tas nekas, ka tu esi vecs, pierunāšu Marusju...)

Darbā pirmā rota. Vecie pazūd. Atrodu. Pūlas apzināti slikti strādāt. Taraganovs nepārtraukti tarkšķ, viņš esot Mikojana paziņa. Stāsta par Mikojana fenomenālo atmiņu – vienreiz redzēto cilvēku Mikojans vienmēr atceroties. Jauns rikojums: skapišos pie gultas drikst glabāt tikai zābaku smēri, birsti, zobu pulveri, ziepes. Grāmatas un burtnīcas ārā. Tāpat ārā vēstules. Visu to revidenti izmet no skapišiem uz grīdas. Skapiši paliek pilnīgi tukši. Kāda jēga šādai nejdzībai? Kur lai liek grāmatas un burtnīcas?

Piespiedu Litviņenko, majora pakāpē (ists milzis, gadus 28 vecs), braukt uz dzirnavām pēc griķu pelavām cūku barošanai, jo no virsnieku ēdienu atliekām cūkas badā nosprāgtu. No virsnieku ēdieniem uzpampst tikai apkalpojošais personāls. Cūkas mēs tikai redzam, bet bauda vien štata darbinieki un, protams, tie, kas apkalpo viņus. Abi draugi, Litviņenko un Taraganovs: *davai zabiraļ čužije drova!* (pievāksim svešu malku!) Tas ir, citu sazāģēto malku. Es to nepieļāvu.

1. aprīlis

Brīnišķīgi smaidīgs mans dievišķais dēls... Braucam atkal pēc malkas. Es vadu 17 biedru grupu ar labu. Klausīja un strādāja. Zābaki un auti pēc vakardienas vēl nav izžuvuši. Kājas slapjas, salstu, iesnas, sāp kakls, grūti norīt...

2. aprīlis

Kazarmās 3–5 vietās nevajadzīgi deg lampas piesmēķēšanai. Priekšniecība zina, bet piekāpjas šīs kursantu vajības priekšā. Uz ēdnicu priekšniecība pavēl iet pa dubļiem – jāiet ierindā pa divi, ne zosu gājienā pa dēļiem. Pa dēļiem iet tikai kursu štata darbinieki, priekšniecība un apkalpojošais personāls. Vakariņu laikā 18.30 leitnants Kovaļovs, 2. rotas komandieris, prasa pusdienu zupu – štata priekšniecību apkalpo pie atsevišķiem galdiņiem oficiantes. Šefpavārs nopūšas: «Kur lai es ņemu pusdienu zupu?!» Tomēr sagrašina.

3. aprīlis

Nakti, sapņos, dēlam desmit gadu. Viņš lieliski vingro. Mēs brīnīškā vasarnīcā, kas apjozta ar baltu skulpturālu sieviešu kolonādi. Elza uzkopjot sasit trīs kolonnas. Es baroju dēlu ar torti. Tad mani atkal arestē kopā ar komunistiem. Mēs – es un dēls – paskatāmies šķīroties viens otram dziļi acīs... Pēcpusdienā iesnaudos. Atkal sapnis – es ar dēliņu taisāmies iet zivis zvejot... Tiriju sniegu. Nakti patruļās.

4. aprīlis

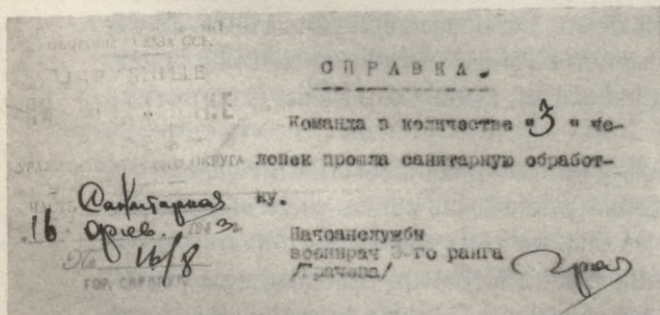
List. Atbrauca no stažēšanās Brinums un Šurs. Svētdiena. Eju uz teātri. Milzīga saspiestība. Mana vieta pie radiatora. Šausmīgi karsts. Nevaru pakustēties. Visi sēž mēteļos. Uzved ļoti tukšu un dumju opereti, «Neviģimka» (Neredzamā) laikam. Kāds aizmugurē stipri – *jebutsa parazitī!* (pišas parazitī!), bet visur apkārt sēž sievietes. Gandriz visiem kursantiem dāmas. Kā pie tām tikuši, dzīvodami klosteri?

5. aprīlis

Es pirti veļas mainītājs, bet kursu saimniecības pārzinis Kozlovs pazūd, nav kam nodot netiro veļu. Veļas mazgātavas pārzine, sieviete gadus 40 veca, izskatās pēc sešdesmitgadīgas. «Vakar biju grēkus sūdzēt – 12 gadu nebiju gājusi, citādi aiziešu bojā, sterva, grēkus neizsūdzējusi! Daudz baznīcā cilvēku, sevišķi jaunatnes,» tā viņa man stāsta.

7. aprīlis

Teterim ierindas priekšā rājiens. Viņš rupjš, netaktisks, nepaklausīgs un neakurāts. Sarapulā parādījies izsitumu tifs – utu tifs. Es atkal vadu darbus. Ebrejs Neimanis nestrādā, bet nīrgājas. Vakar tāpat rikojās ebrejs Šurs. 1953. gadā Šura dēls manā skolā, tieši tāds pats nelietis, kāds nelietis 1943. gadā bija tēvs. Šodien, 1953. gadā, papiņš Šurs ļoti sašutis par Šuru dēlu. Nikns, ka dēls tik ļoti līdzīgs viņam. Sāku filozofēt: centīgie, spējīgākie, darbu mīlošie pārraujas, iet bojā, bet sliņķi, slaisti izdzīvo un vairojas.

Vēl viena sanitārā apstrāde vairāku cilvēku komandai, kuru apstiprina trešā ranga kara ārste Gračova

Kursu vadība neesot laikus pieteikusi «paiku» skaitu un kursi atkal pāriešot *vojentorga* apgādē, tas ir, mēs atkal cietīsim badu priekšniecības vainas dēļ.

8. aprīlis

Pirti dziesmas un jautriba, kā Romas pirtis. Dziesmas vada Hohlovs, ukraiņis, liels dziedātājs.

9. aprīlis

Dienā nāk vēmiens, strādājam aptīrīšanas darbos pie ķēķa, visu ziemu krājušies nešķīsti netirumi. Pārmetam sniegu, lai ātrāk kūst. Būtībā bezjēdzīgs darbs. Drūmums. 1. rotu sadalīja trīs grupās. Es 1. grupā, tās staršina Zabog-Volkovs. Rodas iespaids, ka visi kursi prasta un netira bodīte, kas turas uz šķībiem pamatiem.

10. aprīlis

Sapni biju precējies ar blondīni. Dēls 17 gadu vecs. Es ļoti laimīgs. «Zabogs» sāk man pieķerties, sūta netirākajos darbos. Es šodien strādnieks ķēķī. Jūdzu zirgu, bet seši saimniecības vada «bifeļi» ar sarkaniem kakliem stāv un smejas. Viņi, sarkanarmieši, man, leitnantam, vēlāk pie izjūgšanas pavēl nolikt zināmā vietā iejūgu. Mani mostas buržuāzisks, dziļš sašutums par neapmieramo morālo cūcību, kuru es pūlējos izbrist, cerēdams, ka tā es kalpoju Dzimtenei un cīnos pret fašismu. Bet apkārt redzu nihilistus, kas smīn par nopietnu darbu un par labprātīgu pakļaušanos šim izsmiekla režīmam. Sāku morāli ciest un šaubīties, vai ir vērts nopietni pūlēties.

11. aprīlis

Saimniecības vads trīs stundas taisās braukt pēc ūdens. Ūdeni pusdienām nesam ar spaiņiem no attālas kaimiņu mājas. Beidzot atbrauc ūdensvedējs un kliež: *Rabočij* (strādniek – tas ir, es), ātrāk stiep ūdeni uz ķēķi! No caurās mucas ūdens iztecēs! Bet pats ieiet ķēķī rīt papildu porcijas. Īsts baroklis – sarkanu kaklu un seju.

Kursanti saimniecības vadu sauc par «sliņķu, nekauņu un zagļu vadu». Kādēļ visu šo bezjēdzību pieļauj? Uzmācas atbilde – viņi par daudz zina par kombinācijām un blēdībām, ko taisa skolas priekšniecība uz kursantu un palīgsaimniecības rēķina. Lūk, tādēļ viņiem atļauj nestrādāt, slaistīties, apzagt kursantu katlu, lai tikai klusētu. Godīgā saimniecībā šos veprus bez kavēšanās triektu uz fronti. Pietiek armijā veču pāri 50 gadiem. Šodien uz uzturu kursus skaitās 217 cilvēku. Pirmajā rotā ir 73, otrajā – 100, pārējie apmēram 44 cilvēki ir apkalpojošais personāls, jo kursu vadība un lielākā daļa pasniedzēju ēd ārpus kursiem, gatavo ģimenē, saņēmuši produktus pēc normas.

13. aprīlis

Sākas sistemātiskas nodarbības. Daļa, labākie, tajā skaitā arī es, atstāti kursus vēl papildināties. Mūsu grupu iesauc par apakšpulkvežu grupu – pa visiem kursiem esam viena tāda grupa, atlasīta no beidzējiem, kuri nu mācās par pulka komandiera palīgiem. Lektora vietā lasa Sergejevs par vāciešu zvērībām. Jauks, kristāltīrs komunist. Viņš – partijas biedru mugurkauls. Pats ļoti novārdzis un nespēcīgs. Aiz bezspēka stundās snauž, bet pūlas piedalīties visos darbos.

14. aprīlis

Sniegs divās nedēļās pazudis. Kursu kūtiis reti resnas cūkas, bet kursanti novājē un izkāvē. Katrā mūsu grupas lekcijā no 20 kursantiem divi trīs gul. Šodien mums piecas stundas no vietas lasa žurnālu «Aizmugure un Apgāde». Vieni gul, daži lasa citu literatūru. Klausās divi: Zorins, jurists ar augstskolas izglītību, un es – filozofijas kandidāts. Tā gatavo apakšpulkvežus.

Nopirku lietotu pulksteni, tam uzraksts, ka piešķirts kā balva IV vietas ieguvējam sportā, kādam Nosovam, pirms kara. Cena 1500 rubļu – vairāk nekā mana divmēnešu alga. Pārdevējs – inženieris, kapteinis Imanovs. Beidzis kursus, tagad jādodas uz Maskavu bez kapeikas kabatā. Pēc tautības tališs no Aizkaukāza. Pavisam tališu esot ap 10 000, visur viņa tautību «tališ» jaucot ar «latiš».

Šo pulksteni man nozaga ap 1950. gadu Rīgā, trolejbusā, ar miliča palīdzēšanu, kurš, braukdam trolejbusā starp mani un zagli, palīdzēja zaglim izlekt no trolejbusa pie Dzirnavu ielas. Pulkstenis bija ķēdē, bikšu priekškabatā. Palika ķēde. Pulkstenis gāja slikti. Tomēr žel kara relikvijas. Jau otrais pulkstenis nozagts pusmūža laikā. Pirmais – tēva sudraba pulkstenis, ko cietumā nozaga ebrejs Pahomovs.

15. aprīlis

Šodien uz Maskavu aizbrauc Teteris, Kanteris, Šurs un citi «apakšpulkvežos» neieskaitītie. Saņēmu 61 rbļ. par gājienu pa kolhoziem pēc pajūgiem. Es atkal dežurants mazgātavā. Atkal pilsētā. Sastopos ar Makejevu. Pacienāja ar alu. Tas stacijā maksā 7 rbļ. litrā. Sergejevs lūdz mani uzstāties kursantu mītiņā «Par vāciešu zvērībām». Runāju pret hitleriešiem no latviešu viedokļa.

16. aprīlis

Atkal dežurēju pilsētā – mazgātuvē, tur mazgā mūsu veļu. Dienā lasiju «Diplomātijas vēsturi». Nemierīga nakts. Ārpus mazgātavas šāvieni. Mazgātāja stāsta visādus briesmu stāstus par notikumiem pilsētā. Špana (huligāni) paslēpušies zārkā un nokļuvuši mājā, kur kāds mirušais. Pēc tam māju izlaupijuši. Citur ķēķī kāvuši zagtu govī. Naktī pie mums ieklist milicis, kaut gan viņam bija jābūt uz ielas. Vēl stāsta par cūkas laupīšanu. Sargātāji nocirtuši vienam zaglim roku. Citur neuzticīgā sieva likusi nocirst nelaikā no frontes pārnākušajam vīram galvu, jo tas aiz loga neatlaidīgi lūdzies, lai laiž iekšā.

19. aprīlis

Potēšana pret vēdertifu.

20. aprīlis

Pirmā istu mācību diena. Apskate pēc 20.00. Kursantiem utis.

21. aprīlis

Nodaļas komandieris būs latvietis – Vaļunass.

22. aprīlis

«Apakšpulkvežu» grupā tikai partijas biedri. Es vienīgais nepartejiskais. Majors Rusins paaugstināts par apakšpulkvedi. Centīgs, bet neapdāvināts.

23. aprīlis

Dēls sapnī pūlējās pārliecināt, ka viņš nav miris, nav domājis mirt. Dezinfekcijas laikā nozaga bikšu jostu un izdedzināja vilnas bikses.

24. aprīlis

Dēlam sena, dziļa rēta uz pleca pie kakla. Pavēle: šodien novilkot silto veļu. Man vienīgajam «5» par uzskaiti un atskaitīšanos pie apakšpulkveža Jeļisejeva.

25. aprīlis

Pirmās Lieldienas. Slikts koncerts – divertissements «Pamestā», «Ārsts» (ar «āža kāju» velk pacientam zobu). Liela bezgaumība. Nakti kājās krampji.

27. aprīlis

Saņēmu *pilotku*, dvieļi, vasaras autus.

28. aprīlis

Sapnī sastapu brālēnu Emili. Smeldza. Kāpēc es dēlu nenosūtīju pie viņa. Faktiski brālēns Emilis, vadošs komunisti, represēts un nogalināts 1938. gadā. Noņem pagonas tiem, kam nav dienesta pakāpes. Tādu daudz. Vaļunass, partijas biedrs, mācēja visu kursu laiku izvairīties no mācībām. Viņš uzdevās par speciālistu elektroturbīnās, viņu piekomandēja kādai rūpnīcai samontēt turbīnu. Protams, Vaļunass neko neprot, bet saņēma rūpnīcā papildu uzturu un noniekojās vairākus mēnešus. Pats stāsta: «Izjaucām labi, bet salikt un samontēt nemācējām. Iepazinies ar kādu latvieti un apsievies. Tai vīrs frontē it kā kritis. Vaļunasam galvā vienmēr nereālas un reālas kombinācijas. Te pēkšņi Vaļunass ārā no klases un, skat, jau kaut kā papildus paēdis. Vaļunass milzīgs vīrs, ar kursu devu vien viņš būtu badā nomiris.

29. aprīlis

Virsnieks Zabrovskis, ar vidusskolas izglītību, bet nepazīst kokus: ne bērzu, ne liepu, ne apsi... Vārdus esot dzirdējis, bet kokus nepazīst. Pa daļai kokus nepazīst arī Binders – latvietis no Ļeņingradas, strādājis restorānu tīklā. Lielās, cik viņš veikli un labi sarīkojis plašu mielastu Ļeņingradā, kādā sakarā neatmin, bet mielasts izdevies un visi viņu slavējuši. Slavējis viņu Zinovjevs, kurš restorānu nozari cienījis un Binderam tajā pilnīgi uzticējies. Pēc kara braukšot atpakaļ uz Ļeņingradu. Slavē to un peļ Rīgu. *Pēc kara tomēr darbojās Rīgā. Sastapu uz ielas. Atkal strādā restorānu tīklā.*

30. aprīlis

Brīnišķa diena. Pavasaris. Gandrīz vasara. Tikai bez izplaukušiem kokiem. Andrejam Upitim Sarkanā Karoga ordenis par 45 darba gadiem. Divsimt mūsu lidmašīnas bombardējušas Insterburgu.

1. maijs

Sapnī Jānītis deviņus gadus vecs. Slimīgs, gurdens. Elza rūpējas par viņu un kaut ko pārmet man. Pie brokastu galda ciņa par vietām. Mani stumj projām Serovs un Zabrovskis. Pēc brokastīm moka izsalkums. Es netieku ārā no kazarmām jau divas nedēļas. ASV misija no Somijas aizbrauc uz Stokholmu. Šodien, 1. Maijā, visu dienu mokošs izsalkums. Vakarā ēdnīcā pašdarbības vakars. To traucē *hozzvodieši* – piedzēruši nāk ķēķī pēc *zakuskas*. Kursantus uz pilsētu nelaiž.

2. maijs

Kursantus uz pilsētu nelaiž. Garlaicība un niknums. Beidzot pārdeva dažas biļetes uz teātri. «Žģi meņja» (Gaidi mani). Gāju arī es. Nakti trauksme. Neizdevās. To izziņojis kāds piedzēries priekšnieks paģirās.

4. maijs

Šodien novilkta svīteri. Nedrīkstot valkāt, jo jau vasaras forma spēkā. Kāds klausītājs: «Prasa, lai zābaki spīdētu, bet vai mute mazgāta, to neprasa!» Tiešām, daži reti mazgājas. Jauna atspere pulkstenim – 50 rubļu. Divas biļetes uz teātri svētdien – 24 rubļi.

6. maijs

Ēdnīcā kurpnieks saņem pusdienās divas *miskas* (bļodas) pilnas līdz malām zupas. Viņš izzvejo makaronus, bet pārējo pamet cūkām. Mēs saņemam piekto daļu daudzuma ziņā, bet biezuma ziņā – desmito.

7. maijs

Pulkstenis pēc remonta neiet. Kursos notiek atklātā partijas sapulce. Kursu priekšnieks: *Pod komandoj budu v ubornuju voģiķ!* (Ierindā vedīšu uz ateju!) Kursu sanitārais stāvoklis tiešām vairāk nekā cūcisks. Jāiet uz āra ateju pat nakts, tālu, ap 80 metru no telpām, drausmīgi netīrs un tumšs. Visa apkārtnē piegānīta. Iekšējā ateja retos gadījumos lietojama. Papīri tur jāmet ne brillē, bet deguna galā, priekšā. Tur atļauj tikai smēķēt un dažreiz mazās lietas. Ģeniāls būvniecības šedevrs, bet tādi šedevri plaši izplatīti.

8. maijs

Ieņemta Tunisa un Bizerta.

9. maijs

Piedalījos karadienestam pakļauto pilsoņu pārbaudē pilsētā uz ielām. Kāds aizturēts ebrejs: «No Rietumbaltkrievijas neņem armijā!» Tomēr nosūtīju viņu uz miliciju. Man rotas staršina pārmet, ka nav nospodrināts zābaka papēdis. Sētas atējā smirdošas šausmas. Kārtība būtu jāuztur saimniecības vadam. Kursantam jāatbild par nespodru papēdi, bet saimniecības vada karēivjiem atbildības nav ne par ko. Tirgū piens 70 rbļ. litrā, maza piezīmju grāmatiņa 30 rbļ. Teātri «Dama ņevīdimka». Tukšs gabals, muļķīgs. Atgriezies caur logu. Staršina no teātra atgriezās otrā rītā. Atlantijas hartas principi: nodrošināt brīvību no bailēm un brīvību no trūkuma pēc kara...

10. maijs

No rīta 4.15 pirti. Tur apmainīja tikai vienu palagu. Otru atstāja netīro. Vakarā kursu ēdnicā uzved «Kāzu ceļojumu». Muļķīgi tukšas blēņas.

11. maijs

Četras stundas uz lauka mācāmies taktiku. Pilsētas apkaimē jaunas, veseliņas sievietes gana dažas govīs. Viena piena govs uztur ģimeni. Buržuāziskajās zemēs 10 govīs un cūkas, aitas un vistas, 14 hektāri zemes un vairāku cilvēku smags darbs nevar pietiekami uzturēt vienu ģimeni. Apakšpulkvedis Rusins: «Kad vācieši sita frančus, es personīgi priecājos!» «Es arī!» – atkārtoti vairāki klausītāji. Tas notika Rusina vadītajā mācību stundā.

12. maijs

Karsts. Atstāju kazarmu caur logu, lai pastaigātos gar Kamu un pilsētā.

13. maijs.

Rotas staršina, kurš piesējās man par papēdi, visu nakti bija pazudis. No rīta to atrada piedzērušu. Aizsūtīja cilvēkus, bet viņš atkal pazudis. 18.00 vēl nebija atrasts.

14. maijs

Tikai šonakt beidzot sameklējuši staršinu. No kurienes rodas šie demoralizētie cilvēki? Un kādēļ taisni viņus izbīda pārējiem kursantiem par izsmieklu? Vai tikai tādēļ, ka viņiem bijis sakars ar drošības orgāniem, kā runā kursanti? Man grūti ticēt, ka tādi būtu varējuši būt čekisti un tagad vēl būdīt uzticību. Es daudz ko nesaprotu.

15. maijs

ASV Aleutu salās izsēdinājušas desantu. Tunisā 150 000 gūstekņu. Vēss. No rīta piecās minūtēs nodzinu bārdū. Tirgū vārīta ola – 14 rubļ., siņpols lokos – 10 rubļ. Formējas poļu Tadeuša Kostjuško vārdā nosauktā divīzija. Zviedru sociāldemokrāti plāpā par Vācijas un Padomju Savienības separātu mieru.

16. maijs

Nomainīja staršinu. Vecākais leitnants Maļiņins veco iesēdināja uz astoņām dienām. Pārmainīja gultas segas, lai katrā vadā būtu viena krāsa. Ceturtajā grupā uz 26 cilvēkiem 23 neapmierinošas atzīmes. Lai uzlabotu atzīmes, grupu aizturēšot uz trīs četrām dienām. Pavēle Nr. 195 – *viravņjaķ otmetki* (izlidzināt atzīmes)! Man pašlaik 2 289 rubļi. 11. maijā Molotova nota par padomju iedzīvotāju aizvešanu uz Vāciju verdzībā. Kara celtniecībai Baltijas republikās mobilizēti pāri par 300 000 cilvēku. Jauka diena. Vēlāk stadionā slikta futbola spēle. Mēs – skatītāji.

17. maijs

Uzrāpos 35 m augstā meža tornī un atklāju, ka šeit vairs nav odu. Lektors, apakšpulkvedis Rusins, atļāva man no torņa augšas klausīties viņa taktikas lekciju. Nelaimīgos torņa pakājē bariem apsēž odi un kož bez kauna un

mēra. Sergejevs priecājas par vēstuli no dēla, kurš atradies okupētajā rajonā, kas tagad atbrīvots.

18. maijs

Mūsu cietuma režīms atgādina gladiatoru likteni. Apvainojoši. Kauns to nepārkāpt! Oglotkovs trīs dienās izmācījis par pulka komandiera palīgu. Mikla, kādas kursus gadās itin bieži. Vērtēt šeit kursantus pēc viņu atzīmēm ir tikpat kā pareģot pēc putna lidojuma. Atzīmes ubago Šumskis un citi. Kampana Ziemeļāfrikā pabeigta. 150 000 gūstekņu. Gūstā 11 ģenerāļi. Kursu kalpotāja Huġakova raksta dzejoļus. Udmurtija tikai par 50% izpildījusi sējas plānu. Traktori nedarbojas. Ukrainas–Kanādas komiteja provocē Ukrainas neatkarības domas. Urugvaja pārtraukusi sakarus ar Viši valdību Francijā. ASV ar kaujām izcēlusies Attū salā Aleutu salu grupā.

19. maijs

Pusdienās desa. Šumskim divi, komats, divreiz lielāka porcija nekā man un Sekkem. Šumskis topogrāfijas nodarbības pavada, staigājot uz tirgu un pēc tam uzdevumu nozīmējot no cita. Man topogrāfijā 5, Litviņenko 4, un tomēr viņš oficiāli pirmais. Saņemot algu, atklāju aizkulisēs. Latviešu divīzijas 122. pulkā majors Ščeglovs ar komisāru Privertu mani, nenoformējot to ar pavēli, iecēlušī par kara tehniskās apgādes priekšnieku, kuram būtu jāsaņem alga 775 rubļi mēnesī, atbrīvojot mani OBS ar algu 750 mēnesī, kur savukārt tāpat bez divīzijas ziņas mājas kārtībā iecelts Šelkāns, lai atvērtu durvis uz noliktavām un mantām, kurām liela tirgus vērtība. Ne ar divīzijas, ne augstāku instanču pavēlēm nekas nav noformēts. Lūk, kādēļ oficiāli es jau vairāk nekā gadu turpinu skaitīties 122. pulka OBS priekšnieka amatā ar algu 750 rubļi mēnesī, bet Šelkāns, virsnieka amata vietas izpildītājs, bez dienesta pakāpes – virsnieks.

21. maijs

Pirts. Numurs (vanna) trīs rubļi. Nodarbību mums vairs nav. Sēžam klasē un darām savas lietas. Uz kursiem paziņu meklēt atnākušas trīs latvietes. Divas no tām – ebrejietes.

22. maijs

Es raku ierakumus, nesu lāpstas. Vāja uztura dēļ maz spēka. Laiks karsts. Vēlāk bijām pilsētā, kino. Virs Kurskas nogāztas 56 vācu lidmašīnas. Mājās nākot, brīnišķa nakts. Skaitu savus dzejoļus. *Cvetuščiye sadi pahnut. / Ja pjaneju. / Zvezdi blednije ustaļi, / Izņemogļi ot ņegi. / Solovji pojut v sadah. / Treļi, treļi dušu rvut. / Sladko i durmaņit. / Ja prikovan slušaju i ņežusj. / Noč pjana, vzdihajet strastno.* (Ziedošie dārzi smaržo. Es reibstu. Bālas zvaigznes nogurušas. Pārtvikušas alkās. Lakstigalas dzied dārzos. Treļļi, treļļi dvēseli plēš pušu. Saldi un reibina. Es kā piekalts klausos un alkstu. Nakts apreibusi, kaisli nopūšas.) Brilljains dežurants kontrolbūdā: «Sapapulā nav lakstigalu...»

23. maijs

Bārdas dzišana – deviņi rubļi. Bārdzzinis dienā pelna 300 – 500 rubļus, plus barojam ķēķi uz kursantu rēķina. Pie Vasiļjeviem. Cerīnu zariņš. Astoni kursanti atteicās no gaužām plānām brokastīm. Tie dabūja biezāku zupu. Tunisā ap 200 000 gūstekņu. Nodarbojamies ar *poļitpodgotovku*. Gatavojamies dārziņā. Uzdots nodarbību vadīt man. Uzdevums *prorabotaņ prikaz* 195. (izvērtēt pavēli Nr.195).

Gatavojos: 1) kādi apstākļi radija priekšnoteikumus uzvarai pār hitlerisko Vāciju; 2) kā izpaužas kara krīze fašistu nometnē; 3) kādus uzdevumus pašreiz uzdod Sarkanajai armijai; 4) pati pavēle. Gribēju nopietni strādāt, bet skolēni izklīda. Palikām ar Brinumu divatā. Sāku uz uzdevumu zīmītes rakstīt dzejoli «*Vdaļi groza*» (Tālumā negaiss).

25. maijs

Dēliņš pavisam maziņš, slikti ģērbts, satuntuļots. Milicis to aizskāra, ka metot zemē papirosu galus, bet viņš, nabadziņš, centās nomestos galiņus uzlaist un aiznest projām. Bija smagi atmesties. Sāp sapampušie sēklas dziedzeri. Grūti iet un strādāt. Miegā seksuāli sapņi. Āfrikā ass liguma valstis esot zaudējušas 950 000 zaldātu. Tunisā iznīcinātas 15 divīzijas. Sabiedrotie esot zaudējuši tikai 50 000 cilvēku. Ja neesat lietpratējs, ticiet! Padomju frontē pašlaik atrodas 190 vācu divīzijas plus 28 vasaļu divīzijas.

15. maijs

Atlaista Kominterne.

21. maijs

Sabiedrotie pie Dienviditālijas, Sardinijas, Sicīlijas iznīcinājuši 123 ass valstu lidmašīnas, zaudējot tikai vienu lidmašīnu. Skaists stāsts, bet ticēt grūti...

26. maijs

Nakti žurkas no bikšu kabatas izzaga sausiņu un vēl iekoda man kreisās rokas mazajā pirkstiņā. Dodamies uz Gari sādžu stādīt kartupeļus. Sādža atrodas mazas upītes krastā. Dzied milzums lakstīgalu. Glīta sādžiņa, bet netīra. Dzīvokli mudž no blaktīm un citiem kodējiem. Iekārtojos siena šķūnī.

27. maijs

Ecēju tirumu. Pusdienās ēdam kartupeļu atgriezumus no dēstiem. Darba diena 12 stundas. Šeit piens maksā – 30 rubļu litrā.

28. maijs

Gulēju staļļaugšā. Svaigi. Visu nakti dzied lakstīgalas. Modāmie ap saules lēktu. Dzejiska noskaņa. Kolhoznieki nemaksā nodokļus, taisa viltojumus uzskaitēs un norēķinos. Sādžā atrodas cietums. Nav malkas, dedzina salmus. Saimniece runā ar rupju balsi un rupji. Viņas vārdu jēgu grūti saprast. Udmurtiete. Nešķīsti lamājas, *maķugājas* ar saviem mājiniekiem. Visur netirība. Mazdēls blakšu, odu un prusaku sakosts. Miljoni odu. Bet zēns veselīgs. Viņam gads un 2 mēneši, bet jau dejo. Viņu paruna «*Ukral, gģeto prodal* –

kak bi bog dal. (Nozagi, kaut kur pārdevi – it kā dievs iedeva.) Mūsu darbus vada kursu saimniecības vada vecākais. Viņu, zvēru un ļaundari, mēģinu raksturot pantos.

29. maijs

Šodien atgriezāties no Gariem. Sarapulā mums paziņo, ka 31. maijā, pirmdien, mēs aizbraucam. Vakarā es ar Vasiljevu kinematogrāfā – «Zelta ezers».

30. maijā

Svētdiena. Strādāju lauciņā 200 kvadrātmetri, ko piešķīris Vasiljeviem kara komisariāts. Lietus. Pērkons. Izmirkām. Jau bijām dzīvokli, bet varens negaiss ar pērkoniem un zibeņiem turpinās. Kazarmās pārnācu rīta pusē. Gulēju divas trīs stundas. Jutos brīnišķīgi. Manas vakariņas apēdis Zorins ar kompāniju.

31. maijs

Rīts bez fiziskajām nodarbibām. Vakar pazuda mans šinelis. Šodien atgriezās. Jaunākais leitnants pie friziera mierīgi grauž nagus. Divas reizes sastapu milici – uz ielas ar Aņu un dzīvokli, kad aizgāju atvadīties.

Atstāju pie Vasiljeviem liekos sikumus. Dzērām *rjabinovku* un pienu. Uz staciju steidzos kājām, bailodamies nokavēt vilcienu. Binders sev izgādājis plackarti citā vagonā. Es braucu kopējā vagonā.

Tā es atstāju Sarapulu, nezinādams, ka šeit, Talašovu ģimenē, atrodas brāļa Hermana meitas Lidiya un Nataša pēc evakuācijas no Ļeņingradas. Natašu ar grūtībām uzturējuši pie dzīvības pēc šausmīgā Ļeņingradas bada.

1. jūnijs

Pusdienojam Agrizā. Pavadiju vagonā šausmīgu nakti. Vagons pārpildīts. Robežsargu majors izgāzies pa visu solu un man nav iespējams normāli sēdēt, var tikai piemesties.

2. jūnijs

Labi izgulējos. Uz rīta pusi manā dvēselē iezagās ēnas, domājot par Aņas Sarapulas draugiem. Vai tur varēja būt kripatiņa patiesības? «Es cienu jūs un tādēļ grūti izrunāt – tu». Bet svešus un noraidītus pielūdzējus uzrunā ar «tu».

3. jūnijs

Sapnī. Mans tēvs un Vorošilovs gatavojas kaut kur doties. Es gulēju ar Jānīti. «Vai pazīsti Vorošilovu?» jautāju. Jānītis: «Jā.» Tad Vorošilovs ilgi Jānīti paijāja. Rīgā Jānītim pie sienas atradās viņa paša iegādāta Vorošilova fotogrāfija. Brīnījos, ka viņš jūsmo par karavadoni. Sergejevs man: «Aizmirstiet Sarapulu un 23 gadus... Daudz vēl satiksiet divdesmittrīs un divdesmitpiecgadīgās...» Pulksten 20 ieradāties Maskavā. Tiriba. Pārgulējām pārsūtāmajā punktā. Vagonā ķēķis un pirts.

4. jūnijs

Gulēju pārsūtāmajā punktā Stremenajas ielā. Nakti moka blaktis. Pusdienas pilsētas centrā 3,50. Kāds majors aizgāja no ēdnīcas nesamaksājis. Iegājām kino «Antoša Ribkin». Biļete 4,50. Pārsūtāmajā punktā vakariņas maksā 60 kapeikas, naktsmāja 6 rubļus.

5. jūnijs

Anglijā pašreiz iznākot 31 poļu avīze. Brokastis maksāja 79 kapeikas (baltmaize un viens prjaņiks). Vācijā par flotes virspavēlnieku Rēdera vietā iecelts Dēnics. Metro biļešu grāmatiņa (10 biļetes) – divi rubļi. Argentīnā notikusi sacelšanās pret prezidentu Kastiljo. Anglijā 31 poļu avīze apraksta Smoļenskas slepkavības, kurās vaino nevis vāciešus, bet Padomju Savienību.

6. jūnijs

Braucām ar Brīnumu un Binderu pa pilsētu. Aizgāju uz Vorovska ielu 24 – Latvijas pārstāvniecību. Sastapu Planderu ar sievu. Vēsa sastapšanās ar veselības ministri. Ari pārējie mani sastapa vēsi. Kļuva skumji. Arbatā sastapu kapteini Kadiķi no pulka politdaļas: «Jūs bez kursiem bijāt spējīgs būt pulka komandiera palīgs. Jūs bijāt sirdsšķīstākie pulkā abi ar Zamariteru, bet pēc tam jūs bez Zamaritera!» Divīzija esot atpūtā. Politdarbinieku skaits samazināts. Viņš kā invalīds pēc smagiem ievainojumiem demobilizēts. «Eiropas» viesnīcas restorānā ēdām pusdienas no nemazgātiem traukiem.

Galvenās intendantūras pārvaldes caurlaide Nr. 852. Man: «Nozīmēsim jūs amatā par pulka komandiera palīgu. Iespējams, sūtīsim jūs uz Latvijas daļām (lai gan pavēlē Latviešu divīzija, bet ne Latvijas divīzija).» Katru dienu daudz laika aiziet rindās pēc ēdiena. Mani nervi neiztur šī rindas.

8. maijs

7.30 nostājos rindā pie ēdnīcas. Iznāku 9.12. Bijām Kultūras un atpūtas parkā. Tad Ļeņina bibliotēkā. Sastopu vecāko leitnantu Savicki no divīzijas. Pastāsta, ka tur palicis 1 – 1,5% no 1941. gada decembra laika strēlniekiem. Pārējie krituši vai ievainoti, vai atsaukti uz aizmuguri. Kāds kolhoznieks Kazahstānā parakstījies uz Valsts kara aizņēmumu par 1 036 000 rubļiem. Berdibekovs.

9. jūnijs

Mani pie Sokoļņikiem aiztur un pieraksta komandanta patruļa. Neesot apģērbts pēc spēkā stājušās formas. Kur lai to formu ņem? It kā Jānis Veikins atcelts no divīzijas komandēšanas un pazemināts par pulka komandieri tā paša iemesla dēļ kā pulkvedis Paegle – nesekmīga vadība, daudz asiņu. Par to pašu atcēla arī mūsu pulka komandieri Sokolovu. Tam vēl klāt nāca žūpošana kauju laikā.

Frolovs, Sekke, Brīnums nozīmēti par OVS priekšniekiem. Ļeņina bibliotēkā daudzi jauni un veci zinātnieki grauž nagus, pienāk jauna skaistule, man

Jānis Grīnvalds intendantuursos Sarapulā, kreisajā malā otrais, 1943. gadā

degungalā paņem tintnīcu un, protams, klusēdama aiziet. Atvainoties nemēdz, jo sarunāties aizliegts.

Kursus uztvēru kā atpūtu. Vienīgais, es apzinājos, ka tas ir vieglākais un bezrūpīgākais laiks šajos kara gados. Citi to uzskatīja par sava likteņa lāstu un lielām mokām. Mokas sākas un vēl priekšā, to es apzinos šodien Maskavā. Biju ciemā pie Tetera. Viņš visu laiku – vairākus mēnešus gaida norikojumu uz kādu karaspēka daļu. Tāpat garlaikojas lielākā daļa pirms pāris mēnešiem atsūtīto kursantu bez nozīmējumiem. Intendanti nav vajadzīgi, jo par tiem ieceļ blatniekus – pilnīgus neprašas.

10. jūnijs

Kadru daļā Galvenajā intendantūras pārvaldē. Es nozīmēts par komandiera palīgu autotransporta bataljonā. Pēc tam kapteinis Oliņ-Mackins (ebrejs) paziņo, ka es OVS priekšnieks ar leitnanta pakāpi. Es sašutis. Tad paziņo, ka es vecākais leitnants. Es tomēr eju pie majora Antonova izteikt neapmierinātību ar savu amatu. To taču es jau pildīju pulkā pirms došanās uz kursiem. Antonovs paskaidro, ka vainīgs Oliņ-Mackins. Pārbauda manu lietu. Viss kārtībā. Pāraksta norikojumu. Es tomēr vecākais leitnants, atsevišķā bataljona komandiera palīgs. Tāpat Binders, Brīnums. 16.00 mums jābrauc uz Kolomnu.

11. jūnijs

Nav dabūjamās lauku un intendanta pagonas. Biju pie latviešu pulkvežiem Kusina un Šponberga ar vēlēšanos braukt uz Latviešu divīziju. Viņi atbildēja, ka latvieši kādu laiku, līdz izšķirošajām kaujām, būšot rezervē, tādēļ viņi iesakot braukt uz krievu daļām, kur liels speciālistu trūkums. Es kopā ar 300 citiem nosūtīts no divīzijas kā lieks. Ieminējos par darbu vēstures komisijā. Neatbildēja. Beigās piebilda, ka, ja es kategoriski uzstājos, man esot tiesības tikt nosūtītam uz Latviešu divīziju. Es kategoriski neuzstājos, bet gāju sarūgtināts projām.

Dziļas sāpes un skumjas, bezspēks un izmisums. Kāds jūgs ir dzīve! Kāds milzu gribasspēks ir vajadzīgs, lai dzīvotu. Viss ir atdots: dēls, brālis, tagad jāatmet Dzimentene. Cik šausmīgas bija beidzamās stundas manam dēlam. Cik šausmīgi man ap sirdi!

Šodien pulkveža Tokareva rīcībā izbraucam uz Kolomnu. Galvenā automobiļu pārvalde.

6. Lai top 191. atsevišķais autotransporta bataljons! Krievija. Baltkrievija. Ukraina (1943–1944)

12. jūnijs

Esmu nozīmēts par 191. atsevišķā autotransporta bataljona komandiera palīgu. Tas pagaidām ieiet 24. autotransporta pulka sastāvā, kas pašreiz atrodas Starņikovā. Nakti pārgulējām Kolomnā, Poļanskajas ielā 23, divu fabrikas strādnieču istabā. Ar jauno bataljona komandieri, majoru Kokajevu, un vēl citiem bataljona kadriem no Kolomnas 15.00 ieradāmies 24. autotransporta pulkā.

Apmetamies mežā pie upītes. Izpeldos, izmazgāju dvieļi un salāpu kreklu. Brīnišķa, saulaina diena. Bērzu birzs. Cīruļi trallina. Pusdienā silta ēdiena vietā sausiņi. Par OVS priekšnieku nozīmēts mans kursu līdzgaitnieks, leitnants Vaļunass. Kamēr es kārtoju bataljona lietas, mani biedri, virsnieki, apēduši manus sausiņus. Neviens neatzistas. Skaists vakars. Upē kurkšķ vārdes, spīd mēness, skan harmonikas, pārlido dažas lidmašīnas. Cilvēki draudzīgi, sapņaini, skumji.

13. jūnijs

Iesniedzu pirmo pieteikumu apgādei ar pārtiku 191. bataljonam – kopā 21 virsniekam un kareivjiem. Bataljons, kas mūs ēdina, atsakās dot mums traukus pusdienām. Sastopu naidīgumu. Kāpēc es neesmu latviešu divīzijā?...

Ir atrasts jauns līdzeklis pret sastrutojumiem – sulfidīns. Mirstība no plaušu karsoņa samazinājusies līdz vienam vai pusprocentam. Bet mans dēls nomira ar plaušu karsoni. Vardes upītē dod koncertu.

14. jūnijs

Ieradās 270 ierindnieki un jaunākie komandieri. Uz tiem – esam 24 oficiēri.

15. jūnijs

Saņemam 106 mašīnas uz 270 kareivjiem un 24 virsniekiem. Sastādu virsnieku atestātu – armatūras sarakstu. 7. bataljona štābā man nozog neizlis-

tošo tintnīcu. Aizgāja mūsu pirmais rakstvedis. Aizsūtīju četras kartiņas. Drīz jādodas uz fronti 2. gvardes kavalērijas korpusa sastāvā. Trūkst pārtikas apgādes priekšnieka. Nav rakstveža.

16. jūnijs

4.30 mani izsauc pieņemt lauku ķēķus. Dod vecus. Majors Kokajevs, bataljona komandieris, atsakās pieņemt. Mums paziņo, ka trūkst apģērbu, ko mums izsniegt. Izeja: ņems nost atpaliekošajiem un apģērbs aizbraucošos uz fronti, tas ir, mūs. Majors Kokajevs man iedod kavalērijas pagonas. Sekke iedod uzņēmumu no kursiem. 13.00 pavēl līdz 15.00 saņemt produktus un doties ceļā. Pulka štābs mūs apkrāpj ar produktiem. Bataljons jau ceļā, bet es vēl neesmu saņēmis produktus. Jāņem tas, ko dod, bet dod nepiemēroti. Tur notiek vesela cīņa. Uz vietas paliekošā bataljona komandiera palīgs atsakās nodot mums katliņus. Pulka OVS priekšnieks piespiež nodot. Saimniecības palīgs saņemtos 23 pārus jaunu zābaku noslēpj, bet mums pūlas nodot 12 noplīsušus pārus. Pašu skrīveri mani apzog. Es izbraucu tikai 21.00 un braucu 60 km līdz 4.00 rītā. Šoferis nemāk braukt un naktis gluži kā akls. No pilnīgas avārijas izglābj bataljona komandiera tehnikais palīgs, vecākais leitnants Boļšakovs, kurš beidzot paņem stūri. Šoferi gatavoti kursos no ārrindniekiem, vairākumā jaunieši ar ļoti zemu izglītību. Pie stūres piesēžas pat jaunākais leitnants, padzīts no aviācijas, un ar neparastiem tricieniem mašīnu iebrauc krūmos, pamatīgi mani apdauzot.

Šis tips drīz pazuda no bataljona.

Ierodas komandiera politiskais vietnieks, kapteinis Grišins. Pirmie vārdi: «Kur komandējošā sastāva ķēķis? No kopējā katla neēdīšu! Dodiet sausu, speķi, cukuru!» Izsiedzam. Pēc tam sāk sūtīt zīmītes tieši noliktavas pārziņim: izsniegt produktus diviem – sev un šoferim, lai gan pēdējais ēd no kopējā ķēķa. Ģenerālisimuss Suvorovs, īsts aristokrāts, ar baudu ēda no kopīgā katla kā putru, tā kāpostus. Es arī vienmēr ar baudu ēdu kopējā katla ēdienus. Kaut kāda specifiski laba garša ir kopējā katlā vārietiņiem ēdieniem!

17. jūnijs

Panākot bataljonu, noskaidrojas bēdīga aina. Nāk brokastu laiks, bet ķēķi aizbraukuši 14 km uz citu pusi no galvenā bataljona. Kas vainīgs? Bataljona komandieris devis Vaļunasam rīkojumu braukt uz staciju, kur saņemt korpusam auzas. Tagad Kokajevs to noliedz un prasa atbildību no manis – kurš tika atstāts 24. pulkā saņemt produktus un saimniecības mantas. Grišins atkal tieši pie noliktavas pārziņa ar rakstisku pieprasījumu un šofera mutisku papildinājumu, zupu neēdīšot, dodiet tā vietā *suharus*! (Bet tā taču ir karavīru apzagšana. Par cik palielina Grišina normu, par tik apzog karavīrus.) Grišins izturas augstprātīgi. Brauc pats ar savu smago mašīnu. Limuzīns pēc štatiem tikai komandierim, bet Grišins papildina štatus, pārvēršot smago

mašīnu par savu personīgo limuzīnu. Noliktavas pārzinis izmisumā sakarā ar Grišina un Kokajeva milzīgajiem produktu pieprasījumiem. Rodas iztrūkums. Negaiss, lietus, mašīnas slid no ceļa grāvjos. Esam Lukovicu sādžā. Šeit paliekam pa nakti. Iegāju trijās mājās lūgt naktsmāju, man atteica. Ceturtajā atļāva pārgulēt uz sola.

18. jūnijs

Leitnants Vaļunass aizguļas. Līdz aizbraukšanai neierodas bataljona novietnē. Izrādās, ka viņš 15. jūnijā paņēmis no noliktavas mašīnas daudz sausiņu un tagad seši komandieri, arī es, paliekam bez sausiņiem. Vaļunass partijas biedrs ar lielu stāžu. Ieradāties 15.30. Pusdienas 18.00. Ātrāk pavāri nespēj pagatavot, jo braucot ķēķus nevar lietot – mēs tā arī neizcinījām kavalērijas ķēķus, kurus var kurināt braucot.

19. jūnijs

Maršruts. Dvoriki, Luziki, Ņeznamovo, Pihļec, Strekaļino, Projenki, Podidlovo, Poļevano – 44 km. Tālāk Rjažska, Novo-Sergejevskoje, Aļeksandro-Ņevskoje, Borisovka, Solovije, Ranenburg, Novo-Poljanskoje – 70 km. Iegāju dārzā, skatījos uz ābelēm, zari pilni ar āboliem. Asas sāpes pēc dēliņa smeldz sirdī. Atminējos ābolu dārzus Zaļmežos, Jūrmalā un Jāniti tajos.

Šodien mani skoloja štāba priekšnieks Ličkovs – Sečas kazaks ar pusduci smagu un vieglu ievainojumu nozīmītēm pie krūtīm. Bataljona komandierim Kokajevam, Grišinam, partorgam, viņam – štāba priekšniekam – un sev pašam kā saimniecības vadītāja vietniekam vajagot gatavot atsevišķi un labāk. Tā esot parasts. Bet oficiāli tas nav paredzēts, tā ir nelikumīga prasība, neievedama norēķinos un atskaitēs, tātad kareivju apzagšana. Nē. Nedomāju izpildīt viņu prasības. Man smagi. Dziļš sašutums.

Dažos kolhozos lauki neapstrādāti. Vēlu apsēts. Lopi aizdzīti. Zeme laba, bet vāji apstrādāta. Meži pazūd. Mājas – *mazankas*. *Zampoļits* Grišins dienā prasa 200 g speķa. Norma 30–40 g dienā. Par pārtikas apgādes priekšnieku ieradās vecākais leitnants Poltarackis. Viņš Borisovkā no kolhoza priekšsēdētāja izkaulēja 12 kg liellopu gaļas. Apmaiņa notikusi pret auzām. Gaļu gribam likt kopējā katlā, jo normas necīgas un tās pašas iet uz beigām. Pretojas Grišins. Viņš un bataljona komandieris saņem pa gabalam. Bombardēja Mičurinskas staciju.

20. jūnijs

Izsniedz 2 dienām sauso devu. Ceļā Zonkina, Ļebeģan, Pružini, Dmitrijevka. Ejot istabās, katru reizi sadauzu pieri. Zemas durvis. Nevar ieiet nesaliecoties. Pēc katras naktsmājas es kaut ko zaudēju. Vai apzog? Savinki Rjazaņas apgabālā. Raža nesolās būt laba. Grišins nedod miera, lai pūloties kaut ko izubagot no kolhoziem. Skrienu uz Trojekurovu pāri Mečas upei.

Kolhozā neko mums nedod. Vienīgi piesola cukurbiešu lapas zupai. Šo Trojekurovu aprakstījis Puškins. Pieņemu lapas un lieku zupā, protestējot Grišinam.

21. jūnijs

Nepietiek produktu, bet vadība ar savu rijību vēl samazina kareivjiem normas. Trojekurovā tomēr dabūjam vēl 100 kg cukurbiešu lapu un 50 kg kartupeļu. Grišins ar Poltaracka starpniecību lūdzis vinu. Sovhozam lieli vīna pagrabi. Sovhoza vadība atteikusi. Noliktavas pārzinis piekrāpis 2. rotu – 40 g vietā izsniedzis uz cilvēku tikai 20 g spēka dienā. Strids, cik isti pienākas špika – 32 vai 40 g dienā. 24. pulka atestātā abi skaitļi parādīti kā 40 g, tā 32 g. Noliktavas pārzinis un pavārs – Maskavas blēži. Tos starp kareivjiem izvēlējās pats kombats.

22. jūnijā

Jau trešo dienu Savinkos. Netiekam tālāk, nav degvielas. Pietrūkst produktu. Vāram skābētas runķu lapas. Piens maksā 20 rbļ. litrā, desmit olas – 80 rbļ. Maskavas blēži – noliktavas pārzinis Borisovs un pavārs Kazins paslēpuši pie savas saimnieces trīs maisus kviešu – ap 200 porciju, arī citus produktus. Nozagta visa sāls, ap 9 kg. Sālij sādžā milzu cena. Atkal vainīgi Borisovs un Kazins. Nomainīju Borisovu. Viņa vietā vecāks vīrs – Smirnovs. Pusdienas bez sāls. Pa ceļam redzams daudz daļēji izjauktu baznīcu. Riebīgs skats. Neveiksmīgi spridzinājumi.

23. jūnijā

Borisovs solās laboties. Tāpat rakstvedis Ježovs. Bataljona komadieris piedod, bet man pārmet, ka blēži pārtikas blokā. Es nesot atbildību par visu blokā notiekošo. Šodien sāp galva. Esmu iestidzis saimnieciskajā mūklājā. Zog, laupa un, man acis skatīdamies, melo. Vilki, bet tomēr cilvēki. Es kā dzejnieks jūsmoju par lakstīgalām, maigiem, skaistiem vakariem, sapņoju par tāliem, mīliem cilvēkiem, par cilvēku laimi, bet grimstu aizvien dziļāk saimnieciskajā atvarā. Komandējošās grupas acis esmu noziedznieks, jo traucēju viņiem zagt. Viņi mani tiesā un lasa man sprediķus, māca dzīvot – blēdīgi un nelietīgi. Ne viņu atriebības baidos, bet riebīgi bezspēcīgi dzīvot zaņķī. Sāp sirds, un dvēselē tumsa.

Izsniedzam uz cilvēku 200 g sausiņu, koncentrātu normu, cukuru. Nav sāls. Vēl nedaudz cukurbiešu lapu. Bet arī to trūkst. Nodevu 20 kg miltu maizes izcepšanai un 200 kg auzu dzirnavās samalt miltos. Grūti saprast, ja Kokajevs kaut ko saprot no autotransporta lietām, kā viņš mācēja tā «iesēsties kaļošā», palikt bez benzīna pusceļā, bez iespējas to kaut kur iegūt, vienīgi vēl tālu esošajā korpusā, uz kuru dodamies. Kokajevs un Grišins prot šķiest, bet ne taupīt. Tiesības rīkoties ar benzīnu nenodod man, kā to vajadzētu saskaņā ar pastāvošajiem noteikumiem, bet patur savās rokās, slēpjot no manis

visus norēķinus par benzīna saņemšanu un izlietošanu. Noorganizējuši slepenu grāmatvedību, atkal pilnīgi nelikumīgi.

24. jūnijs

Dzirnavās piedzēries dzirnavnieks. Visa miesa viņam strutojošos augoņos. Nakti apkārtnē šaudās. Šodien dzirnavas strādāja 2 – 3 stundas, bet dzirnavās trīs vadītāji un tikpat strādnieku. Maizi cepam sovhozā. Sievietes līdz riebigumam piedzērušās. Vakar izsniegts šņabis. Arī ceptuves vadītājs piedzēries. Saņemām 85 kg miltu un 127 kg maizes. Izniedzam pa 400 g uz cilvēku. Kombats paņēma sev kukuli (3,6 kg), Grišins – 4 kg, bet kareivjiem pavēl normu samazināt līdz 360 g. Ceļā no sovhoza – 1 km – nozog trīs kukulus. Tagad Grišins atkal pieprasa atcelt noliktavas pārzini, zagli, Maskavas žūliku un huligānu, kuru Kokajevs pirms divi dienām piespieda atjaunot amatā. Par daudz man skolotāju. Grišins piespiež pārtikas sagādes priekšnieku meklēt virsniekiem un kareivjiem (?) vīnu. Bet pats nespēja veikt šo uzdevumu! Beidzot 12.00 izbraucām no Savinkiem... Daudz šajā sādžā bija blakšu un tarakānu. Suņi mācēja olas zagti. 17.30 jau esam dārzā pie Donas, mūsu korpusa rajonā.

25. jūnijs

Pie korpusa aizmugures štāba priekšnieka, apakšpulkveža Solovjova. Pārbraucam uz sādžu «Utkina». Tā pārpildīta ar korpusa daļām. Korpusa OVS priekšnieks, vecākais leitnants Kalugins: «Noņemt Borisovu no pārtikas noliktavas! Nemākat strādāt! Vajag stingribu un noteiktību pret virsniekiem!» (Viegli partijniekam runāt ar bezpartejisko.)

Mājā, kur apmetos, bērni kliedz mātei: *Progoņi Mitrošku!* (Padzen Mitrošku!) Tas ir – lai māte padzen viņu tēvu! Kaimiņienei septiņi dēli frontē. Dēls, arhitekts, jau kritis. Mācījies, pārvarot materiālas grūtības, kamēr beidzis institūtu. Šogad būs slikta raža. Sādža izsvaidīta pa uzkalniņiem, bez centrālās ielas. Šeit jau Donas kazaku rajons.

26. jūnijs

Nododam uztura dokumentus. Atrodamies sādžā «Verhņij Kazačij». Mūsu mantu pieprasījums – kurpniekiem desmit liestes, vēdera jostas, *flagas*, vidus siksnas, svecas, matu griežamās mašīnas, vēl patronsomas, granātu somas.

27. jūnijs

Mēs pārņemam līdzšinējo korpusa autorotu. Huligāni un zagļi. Sākot ar rakstvedi, nododot mantas, visādi blēdās, paspēj piekrāpt mūsu noliktavas pārzini par diviem pāriem zābaku. Mēs pārņemam 20 cilvēkus – ierindniekus un virsniekus. Korpusa noliktavā zābaki, bet mums nedod. Es un citi ar kailām kājām – mani zābaki galīgi izjukuši. Avīzēs: divos gados Vācija zaudējusi (skaitot tikai nonāvētos un gūstā saņemtos) 6 400 000 cilvēku,

42 400 tanku, 43 000 lidmašīnu, Padomju Savienība zaudējusi 4 200 000 karavīru, 35 000 lielgabalu, 30 000 tanku, 23 000 lidmašīnu. Partizāni iznīcinājuši 300 000 hitleriešu, 3 000 vilcienu, 895 noliktavas, 3 263 tiltus. Otrais kara aizņēmums 1943. gadā par 20 000 000 000 rubļu. Austrumu frontē 200 vācu divīziju plus 30 satelītu divīzijas. Bez otrās frontes nav iespējama uzvara.

28. jūnijs

Šodien saņemam ziepes. Visus pirti. Kārtoju dokumentāciju. Moka seksuāla abstinence. Izrādās, korpusā jau bija sagatavoti kadri autobataljonam – no korpusa pabīrām, kam ir «onkuļi». Nokomplektēta bataljona ierašanās nepatikami pārsteidz «onkuļus» un «krustdēlus». «Onkuļi» mani tūdaļ saņēma naidīgi, vēl naidīgāki «krustdēli». Tiem visiem jau bija piešķirti amati, bet tagad amatos citi. Nu cenšas pierādīt, ka es un tie citi galīgi neder. No autorotas tikpat kā neko nenodod bataljonam – visas rotas mantas pazudušas, ne nu bez Kalugina «neredzēšanas», kurš mani tik gudri pamācīja būt stingrākam.

Tomēr noorganizējām virsnieku ēdnīcu. Pavārs Zatuļins. Nojumei jāsašuj brezenti. Vienalga, «augstākajiem virsniekiem» Kokajevam un Grišinam pašiem vēl savi atsevišķi ķēķi.

29. jūnijs

Meitenes sādžā ģērbjas kleitiņās no maskēšanās drānām (uzmetņiem), kuru armijā trūkst. Jaunais ārsts tūdaļ piekrāpa noliktavu, nododams par 36 kg mazāk ziepju, nekā ierakstīts dokumentos. Smirnovs, jaunais noliktavas pārzinis maz izglītots, bet godīgs un uzticams karavīrs. Man apakšpulkvedis Solovjovs caur Vaļunasu apsolījis 20 stundas ierindā, lai iemācītu pareizi viņu sveicināt. Man esot elkoņa leņķis par platu. Tā sveicināt es esot iedresēts buržuāziskajā armijā. Jau kuro reizi par mani ņirgājas... Cik daudz man nav bijis jāsaņem apvainojumu, ka es mazliet īpatnēji sasveicinos! Tomēr man pats Solovjovs nemin ne vārda. Visu laiku jūtams apslēpts īgnums pret mums, jo Maskava neļauj bez pamata atcelt nozīmētos kadrus. No *vojentorgā* saņemtajām mantām Grišins man neatstāja neko. Pats paņēma lauvastiesu. Šodien 4 kareivji, 2 kājnieki, 2 jātnieki iet bojā no pelnos ierakstas vācu granātas. Kareivji sēdēja ap ugunsgrāvu, kad granāta sprāga.

30. jūnijs

Šeit gans nopelna mēnesī ap 3 000 rubļu (naudā un graudā). Veselīgs ubags katru dienu no Zadonskas staigā pa sādžām ubagojot (vai ne spiegojot?). Viņš esot sabumbots grāmatvedis. Brīnums, ka to atļauj. Manā saimniecības vadā 27 cilvēki – staršina, seržants, trīs pavāri, trīs noliktavu pārzini, sanitārais seržants, drēbnieks, divi kurpnieki, deviņi šoferi, darbvedis, OVS un PFS staršinas, ieroču meistars un divi motociklisti.

1. jūlijs

Kāds ģimenes galva sēž stundām un nestrādā, bet prāto un brīnās, kā tas var būt, ka, no vienas kabatas pārlietot daļu otrā kabatā, summa abās kabatās paliek vecā. Rīt jādodas uz Ļipecku, lai sēstos vilcienā. 14.00 jāsāk ielādēties. Divas stundas uzlādēšanai. Uzturs jāņem 15 dienām. Tas jāsadala pa ešeloniem un pa rotām.

2. jūlijs

Pašreiz atrodamies Teščevā, Orlas apgabalā. Šeit ap 300 sētu, no tām 92 kolhozā, bet visa zeme kolhozā. Trūkstot darbaroku. Ne visa zeme apstrādāta. Grišina šoferis (partijas biedrs) noplēsa zābakiem zoli, lai varētu saņemt jaunus zābakus. Tāpat viņš tišām maitā un bieži maina noliktavā apģērbu. Noziegumu pārtrauca Vaļunass un pieprasīja sodīt vainīgo. Velti. Kņazins noņemts no pavāra amata par blēdišanos. Kusins atcelts par dzeršanu. Abi noslēpuši, cik saņemts desu un kur tās likuši.

Visus rīkojumus par izbraukšanas kārtību deva kombats manā prombūtnē. Tagad, kad izrādās – nomaldījušās divas saimniecības vada mašīnas, Grišins uzbrūk man, ka es vainīgs un tādēļ kavējoties ešelonu. Uz abām šīm mašīnām bija bijušie autorotas oficiēri ar autorotas noliktavas pārzini. Nakti sādžā šaudišanās. Komandants *balovalsja* (niekojies).

3. jūlijs

Nakti 4.00 ieradās pazudušās mašīnas. Ličkovs un dispečers Belokobiļskis esot pavēlējis viņiem braukt uz staciju Čuguna, kad jābrauc bija uz Hruščova sādžu un Ļipeckas staciju. Par viņu putrojumu jāatbild man. Demonstrē man neuzticību, jo no visas šīs operācijas mani apzināti izolēja (kara noslēpumi).

Sādžā 2. jūlijā bijuši lieli svētki – *prestol*. Tos pavisam svētot tikai dažās sādžās. Šodien sievietes devās darbā 9.00. Apkārtējos mežos slēpjoties dezertieri – bandīti, kuri aplaupot kolhoziekus. Nesen četrus noķērusi milicija. Bandītiem esot lielas produktu noliktavas. Kombats Kokajevs blēža Stiškova no autorotas lietu atstāja pa vecam. Bail blēdi noņemt no produktu noliktavas. Godīgs noliktavas pārzinis traucēs viņam pašam ņemt bez manas ziņas produktus. Noliktavā blēdis bija arī man paslēpis produktus virs normas. Atteicos tos ņemt.

Saimniece naidīga. Nakti negribēja laist vairs istabā, gandrīz durvis uzlauzu. No rīta grūsta galdū un mani. Es gulēju uz sola, atspiedies pret galdū, lai nenokristu no sola. Šie apvīdi bijuši vāciešu rokās. Man kabinē zābaki nošķīsti ar benzīnu un tagad svīst kājas. Piens šeit maksā 30 rbļ. litrā, negatavas zemenes – 15 rbļ. glāze.

4. jūlijs

Sapņoju. Es ziņoju radniekiem par dēla nāvi. Smagi. Tad piepeši redzu, ka mans dēls stāv. Saucu, viņš smaida un nāk pie manis. Jo tuvāk, jo bēdīgāks viņš izskatās. 11 – 12 gadu vecs, bāls. Aicinu sēsties. Nevarot. Mugurkauls slimš. Ņemu rokās, glāstu, šausmas, cik viņš slimīgs, sīciņš. Pat drusku sveša sejiņa. Bet mans dēliņš dzīvs. Slikti ģērbies, kaili, mitri gurni. Miļi piekļaujas man, stāsta, cik viņam šausmīgi. Bijis slimnīcā, trokšņi, salis. Noticis pārpratoms – par mirušu nosaukts ļoti slimais... Domāju sapnī, kaut tas nebūtu bijis tikai sapnis. Es glāstu viņu, runāju ar viņu, – tas nevar būt sapnis. Viss dabīgs apkārt, koki, Latvijas ainavas, izjūtu gaisu un gaismu. Pārbaudu sajūtas, iespaidus, viss dabīgs, normāls. Ir tik nopietni, svarīgi un saldi. Pēc tam ilgs *coitus* ar manu sievu Elzu, tad Martu. Bija skaista, jūtoša.

5. jūlijs

Mičurinska Tambovas apgabalā. Daudz bērnu – zēni ubago pie mūsu vagoniem. Lūdz maizi. Skaista pilsēta pie Voronežas upes. Arī vecenītes ubago maizi vai rubļus. Apkārt priežu mežs. 15.00, Rjažsa. Šeit papīra lapiņa maksā 1 rbļ. Labi apstrādāti piemājas zemes gabali. Tie sola labu ražu. No laistas, bez sētām kapsētas. Tur ganās lopi. Braucam ātri. Drīz Maskavas *okružnaja* – apbraucamais ceļš. Maskavā 5.00 no rīta. Maziņš, slikta papīra bloknots – 10 rbļ.

6. jūlijs

Balabanova. Malojaroslaveca, Mediņa, Feodorovka, jāizkraujas Pirovkā. Pa šo maršrutu izbraucam pēc pusdienas. Apreļevka, Seljagina, Narofominska. Šeit izlādējas no vagoniem kazaki. 16.00 apģērbām saimniecības vadu. Iebraucām Pirovkā ap 18.00. Vakariņas 23.20. Maskavā pazudis komandants, jaunākais leitnants Šemetovs. Belokobiļskis lamājas ar Poltaracki un draud viņu sakropļot. Mana saimniece pārdod ceturtdaļu litra piena par puslitru un gauži raud. Litrs piena – 25 rbļ. Grišins saņēmis ziņas par vāciešu uzbrukuma sākumu Kurskas virzienā un par vāciešu panākumiem. Viņš satraucies, vienīgais bataljonā nobijies, tomēr viņa apetīte no bailēm nesamazinās.

7. jūlijs

Pirovkā āboliņa galviņas un skābenes cep maizē. Bēgle saņemot 5 kg miltu mēnesī. Ap 7.00 atbrauca štāba priekšnieks, gvardes kapteinis Ličkovs ar štābu un otro ešelonu, par kuru viņš bija atbildīgs. Viņš pie Maskavas stacijā Ugri prasījis produktus ar nenoformētu atestātu, kurā labots cilvēku skaits. Ar citiem paņēmis no ešelona automašīnām kravu – *topļenoje maslo* (kausētu sviestu) un laiduši apgrozībā, tā noziedzīgi izlaupot pārvadājamo pārtiku.

Korpusa komandiera vietnieks pa aizmuguri, gvardes pulkvedis Tolokoļņikovs sarunājies ar pavāru Bikovu, kāpēc tik slikti ēdinot kareivjus. Bikovs:

«Dodot tikai auzu miltus...» Pavēle: Noņemt no ķēķa pavāru Bikovu, dot pusdienās divus ēdienus. Kā lai pagatavo pusdienās divus ēdienus? Straņņikos mums – 24. transporta pulkā izsniedza sauso paiku uz 7 dienām, dienā 60 g vietā dodot 32 g špika uz cilvēku. Tā septiņas dienas mocījāmies, kamēr tikai 6. vai 7. jūlijā konstatējām krāpšanu.

Man palkavnieks paziņoja, ka mani atcels no amata. Došot iespēju augt citā amatā štābā. Par izlaupīšanām ceļā mani pie atbildības nesaukšot. Tikai neuztraucieties! Jūs neesat strādājuši pa PFS līniju un kavalērijas daļās. Tā ir tāda tauta! Vietā būšot Plošņiks. Gan es vēl redzēšot Latviju. Drausmīga noskaņa. Lai dotu vietas žuļikiem, Maskavā ieceltie jāmet no amatiem. Iepriekšējā naktī sapnī, par kaunu sev, es skraidīju veļā, netirs, apģērbtu cilvēku vidū, meklēdams ateju un savu vietu mājokli... Mūsu bataljonā tikai divi kareivji ar vidējo izglītību un vēl viens ar 8 klašu izglītību.

8. jūlijs

Gulēju siena šķūnī. Mājās blaktis, blusas, utis un milzīga netirība. *Načprods*, vecākais leitnants Poltarackis, ievedis noliktavā «krustmeitu» un apgādājis ar produktiem. Patruļa aizturējusi. Ešelona priekšnieks atbrīvojis, samelojot, ka tā ir no stacijas komandanta. Bet no stacijas komandanta «krustmeita» aizbēgusi. Vai nebija spiedze? Poltarackis šausmīgs *babņiks* – meitu milis. Teikto redzējuši visi sardzes kareivji.

9. jūlijs

Atcēla no amata vecāko seržantu, instruktoru Bikovu par sarunu ar pulkvedi Tolokoļņikovu. Viņa vietā par pavāru iecēla Smirnovu. Iecēla komisiju, lai konstatētu apgādes stāvokli uz 1. jūliju. Kā man stāsta Kuščenko, 8. jūlijā, pēc manas aiziešanas, pulkvedis griezies pie uzaicinātajiem partijas biedriem: «Biedru Grinvaldu vajag atbalstīt. Viņš no Latvijas, slikti prot valodu, viņam vajadzīgs atbalsts, bet viņu pūlas *grobiķ* (iznīcināt). Viņš daudz cietis, izcietis un pārdzīvojis. Viņam jāpalīdz. Politdaļai nav tiesību iejaukties saimnieciskajās lietās.»

Mani otrreiz izsauca pie sevis pulkvedis un apsoliya ļaut strādāt līdzšinējā amatā. Vakarā partorgs Mihejevs un Grišins man piedāvāja palīdzību. Partijas biedru Ļuļko došot par noliktavas pārzini un komjaunieti ar vidusskolas izglītību Lavrentjevu par saimniecības daļas rakstvedi. Pirmo reizi jutos, ka atrodos starp biedriem. Lavrentjevs neparko negrib nākt par rakstvedi. Viņš grib braukt ar auto. Ar asarām paliek pie manis. Jauns zēns ar vārgu veselību. Ļuļko, spēcīgs, varens vīrs, gadus 25 vecs. Arī citi izrāda gribu ar mani sastrādāt, izņemot Poltaracki un Grišinu. Bataljona komandieris laipns: «Pavēliet! Jums ir tiesības pavēlēt visiem rotu komandieriem un citiem, izņemot viņu un Grišinu.» Grišins mani bridināja – ja tagad nebūs tirs darbs,

tad *ne peņaitē* (vainojiet tikai sevi). Tajā pašā laikā vairākas reizes dienā viņa adjutants skraida uz noliktavu pēc ārpusnormas produktiem. Nelietis zem komunistu maskas. Grišins un Kokajevs katru dienu apēd kārbu amerikāņu konservu (340 g) bez manas ziņas un piekrišanas.

10. jūlijs

Prikazs: pavisam uz uzturu 395 cilvēki (44 virsnieki, 48 jaunākie komandieri, 303 ierindnieki). Poltarackis patvaļīgi samazinājis kareivju devu no 420 g uz 400 g sausiņu dienā. Noliktavā cukurs, bet viņš pavēlējis cukuru neizrakstīt. Grišins: Iekārtot *komsostavskuju kuhņu* (komandējošā sastāva virtuvi). Tas ir, no pārējiem virsniekiem vēl atsevišķu ķēķi 7 cilvēkiem: majoram Kokajevam, viņam pašam, štāba priekšniekam, partorgam Mihejevam, man, *načprodam* un OVS priekšniekam. Es vilcinos, nespēju piekrist šai pretlikumīgajai augstākajai kastai.

Uz korpusta rezervi aizbrauc štāba priekšnieks, kapteinis Ličkovs (pēc pašu vārdiem – Ukrainas Sečas kazaks, pusavantūrists, kurš neko nesaprot no štāba lietām, negodīgs, dzērājs, vainojams pie izlaušanās ceļā, apšaubāmi daudzie (seši) ievainojumi, jo trūkst ordeņu). Majoram Kokajevam ir ievainojums un Sarkanās Zvaigznes ordenis. Ličkovam vienīgi divaini nostāsti. Ličkovs atsakās nodot segu un palagu, ko saņēma no mums.

11. jūlijs

Atcēla no amata saimniecības vada komandieri, vecāko leitnantu Kuščenko. Kāpēc? Nezinu līdz šai dienai, lai gan viņš skaitījās padots tieši man. Arestēja skrīveri Ježovu par jaunākā leitnanta Kudrjavceva apvainošanu – teicis, ka leitnants it kā tiši noslēpis pārtikas atestātu, kuru pats Ježovs ievajcis papiros. Korpus mums izsniedz 5 pārus hroma zābaku. Majors Kokajevs sadalīja: sev, Grišinam, štāba priekšniekam, man un 1. rotas komandierim Športam. Tukšā atstāja partorgu Mihejevu, kurš ļoti jutās apvainots. Pusdienās pirmo reizi otrais ēdiens – prosas biezputra ar gaļu. Nodēvām korpusam bataljona inventarizāciju. Strādāju pats caurām naktim un vakariem. Majors man to pārmet – lai strādādot padotie.

13. jūlijs

Par bijušo korpusta komandieri, kaujā kritušo Dovatoru, mītiņā referēja apakšpulkvedis Solovjovs.

14. jūlijs

Komjaunietis Lavrentjevs neierodas darbā. Aizturējuši rotā komandieri. Vēl dažiem nav izzudusi tieksme pēc restaurācijas – bijušo autorotas virsnieku noteicošā stāvokļa. Viņi traucē normālu darbu. Poltarackis man beidzot atzinās, ka majors un Grišins katru dienu ņemot konservus, sviestu, makaronus un citu vairāk nekā trīs un četrkārt pāri virsnieka normai dienā. Arī viņš – partijas biedrs – izmisis. Un aiz izmisuma arī pats ēd bez kādām normām.

Lavrentjevs atsakās strādāt saimniecības daļā. Meklējam kandidātus. Sabiedrotie izcēlušies Sicīlijā un ieņēmuši Sirakūzas un citas pilsētas.

15. jūlijs

Aizsūtām no bataljona 60 cilvēkus kā nederīgus un nevajadzīgus bataljonam. Prombraucot apzaguši biedrus un jaunāko leitnantu Šemetovu – nozaguši zābakus. Aizbraucot žēlojušies biedriem, ka vēl par maz nelietību sastādājuši bataljonā. Borisovs, Kuzmins, arī citi lepojušies ar savām nelietībām Maskavā, kā viņi maitājuši dzīvokļos elektrību un spīdzinājuši kaimiņus.

16. jūlijs

Saņēmu algu. Par diviem mēnešiem man pienācās 1644 rubļi 84 kapeikas, saņēmu uz rokas 820 rubļus (kara aizņēmums un citi atrēķini).

17. jūlijs

Gvardes majors Kokajevs paziņo, ka es ar korpusa pavēli apstiprināts par bataljona komandiera palīgu saimniecības lietās. Uzskaitē kārtībā.

18. jūlijs

Apstaigāju rotas kombinezonu lietā. Šoferiem trūkst specapgērbu. Korpus solās izsniegt. Dzīvokļa saimniecei pirms četrām dienām saslima 6 – 7 gadus veca meitiņa, bet vakar jau apbedīta. Un es pat nepamanīju ne bēdas, ne bēres. Meitiņa mirusi slimnīcā medikamentu trūkuma dēļ. Laikam ar difteriju. Mājās ne ēnas no bēdām. Virs no frontes rakstījis par meitiņām. Ko nu lai atbild? Ka viena mirusi? Vēl ģimenē dūšīgs puika, tā ap pusotru gadu vecs. Staigā. Pienāk pie mātes, meklē krūti. Māte sēd, puika kājās ziž un reizē taisa uz grīdas upīti. Skolotāja meklē gvardes vecāko leitnantu Šumski, no bataljona aizsūtīto huligānu un blēdi, neticami rupju pret sievietēm. Vaļunass: *Odnā učitjeļnica bļadj, drugaja všivaja* (Viena skolotāja mauka, otra utaina).

19. jūlijs

Saslimis saimnieces dēliņš Vaņa, kuru es jau minēju. Leitnanta Vasiļjeva, mūsu načhima lekcija par aizsardzību pret kaitīgām gāzēm nenotiek klausītāju trūkuma dēļ. Leitnants Kuzmins, bijušais čekists, lielās: «Ar šo naganu nogalināts vairāk nekā 300 cilvēku.» Kuzminam ap 30 gadu. Jaunais štāba priekšnieks Froļenko ved un pie viņa pašas nāk sievietes – *babi*... Pēcāk Froļenko tās atdod citiem lietošanai, kuri gul turpat šķūnī. Viņš stāsta, ka to pašu viņš darījis istabās, bērnu klātbūtnē. Bērni vilkuši viņu aiz biksēm un situši, klieodzot: «Tu nedrīksti aizskārt mūsu māti!»

Otrajam gvardes kavalērijas korpusam, kura sastāvā esam, divu gadu jubileja. 18. jūlijā bijis koncerts. Uzstājusies korpusa komandiera, ģenerālmajora Krjukova sieva, dziedātāja Ruslanova. Mēs saņemam trīs litrus šņabja. Grišins sadala: Kokajevam litrs, sev tikpat, štāba priekšniekam un komandiera tehniskajam palīgam pa puslitram.

20. jūlijs

Gatavojamies prombraukšanai. It kā Itālija kapitulējusi (baumas?).

21. jūlijs

Sapnī Jānītis Rīgā tika sūtīts patvertnē glābties no bombardēšanas. Es pats bailēs to meklēju ievainoto starpā. Nebija. Māca bailes, vai nav nonāvēts un aizvests. Tomēr nedroša pašāvība, ka ar pavadoniem nonācis drošā patvertnē. Grišins un majors pārmet man sliktu vadību, lai tūlīt pat bez pārmetumiem sūtītu *holujus* (savus pakalpiņus) uz noliktavu pēc šņabja un pēc amerikāņu konserviem. Dīvaini, kā tik izkāmējis cilvēks kā Grišins var tik daudz labumu štepēt iekšā. Un arī majors Kokajevs, osetīns, tāds pats rima. Man dzīvokli biedri virsnieki nozaguši divi.

Maršruts: Suhitova, Kirova, Kaluga, Goremiško, Pojaborki, Kozeļsk, Suhi...

22. jūlijā jānonāk mašīnās, kas atrodas mežā pie sādžas Višilovo. Braucam trīs grupās. Mūsu štāba grupā saimniecības vads un remontu vads. Pirovkā kolhoza priekšsēdētājs uz ielas visnepieklājīgākajā veidā gramstās gar sieviešu brunčiem. Sievietes spiedz, bet nebēg. Stāsta, ka tieši uz ielas *razvratņičajut* (piekopj izvirtību) ar kolhozniecēm. Turpat uz ceļa gandrīz visas pēc kārtas izvaro. Sādžā gandrīz katrā mājā zaldātu katliņi, bet tādu nav kareivjiem – uz vairākiem karavīriem viens.

22. jūlijs

Birzē pie Višilovo atpūta. Maskēšanās un pusdienas. Pavēle: norikot apsardzi. Staigāt tikai ar šauteni.

23. jūlijs

Grišins uzbrūk Vaļunasam un man, ka slikta maskēšanās. Blēņas. Apkārt milzums dzeltenu puķu. Gaisā mūsu lidmašīnas. Fronte no mums 30 – 40 km. Rakstu dzejoli:

Belij cvetoček c želtim okajemom / Imeņi ja ņe znaju / Pahņet kak ķelo vļubļonnoi, / Žduščeī meņa s daļekā... (Balts ziedīņš ar dzeltenu maliņu / Vārdu es nezinu / Smaržo kā mīlotās miesa, / Kura gaida mani no tālienes...)

24. jūlijs

Caureja. Nelabi. Ņemu zāles. *Vojentorg* atkal piegādājis vīnu. Litrs – 160 rubļ. Izsniedz visiem pa 100 g šņabja. Mierīga nakts.

25. jūlijs

Dodamies tālāk. Ustj-Frolova, Koloģezn, Vosti, Starica, Uljanovsk I, Krapivka, Melikova, Ivanova, Kļen. 2 km uz ziemeļiem mežā. Tie, kas pirmajā ešelonā, izbraukuši jau 2.30 no rīta. Grišins un Kokajevs nevarot lietot veļu, kas mazgāta mūsu veļas mazgāšanas komandā. Nevarot lietot arī jaunu veļu, jo tā durstīga. Priekš viņiem OVS jādod speciāli mazgāt veļu.

Saceru lugu par blēdi, kas citus pavedina pārkāpt likumus un tad tos kā likumu pārkāpējus terorizē. Apdzirda draugus, lai tie izrunājas, un tad plāno sarunu iztaisīt par politiski kaitīgu. Bet tie tā vietā abi sāk lādēt blēdi, atklāj tā intrigas un saprot, ka kļuvuši par blēža ieročiem...

Noskaidrojas, ka pie Kalugas jaunais štāba priekšnieks Froļenko savā mašīnā vedis prostitūtas un maišelniekus (bet varbūt spieģus). Tāpat Grišins veda no Pirovkas uz Mediņu un Feodorovku četras sievietes. Kas ir tās, kas laužas uz fronti?

26. jūlijs

Nakti mirku lietū. Gulēju zem klajas debess. Vakar vecākais leitnants Kučurovs, čigāns, kurš sevi dēvē gan par grieķi, gan bulgāru, ar staršinu Sedovu atveda uz mežu sievieti. Majors Kokajevs sita Sedovu un sievieti un draudēja nošaut par spiedžu ievēšanu karaspēka novietojumā. 12.00 pieceļamies un bez kartes dodamies uz Kļenu. Ceļā bieži iestrēgstam. Vāji velk mūsu ZIS. Pāri normai piekrauts ar produktiem.

27. jūlijā

Pārnakšņojam Brjanskas mežā, sādžas Vosti tuvumā. Izjaukti ierakumi, daudz liķu, kalniņā daudz sadauzītu tanku. Salkana liķu smaka. Daudz miesas gabalu un drēbju. Ved garām vācu gūstekņus... Daudz «balsotāju», kam kreisās rokas ievainojumi... Skaisti Brjanskas meži. Šausmīgi ceļi, bieži bez tiltiem.

Ar šo dienu korpuss piedalās kaujās. Uzbrūkam. Nepamatoti ilgi kavējas remontvada komandieris leitnants Žukovs. Viņš ir ciniķis un viņa nav ne kriptatiņas no Padomju karavīra patriotisma. Šķiet, viņš slaistās un gurķojas ļaunprātīgi. Viņa izrunāšanās ož pēc aģitēšanas uz sabotāžu: «Es diezgan esmu savā mūžā strādājis, man tiesības uz atpūtu!» Pašam ap 35 gadi. Ir bijušas sievas, mīlākās un... triperis. Pašlaik sarakstās ar vienu no sievām. Lasa priekšā man vēstuli, kas sastāv no viņa, kā lielākā draņķa, lamāšanās. Žukovs: «Bet es jums vēlāk parādišu, kādu es viņai – apgabala mēroga darbiniecei – vēstuli aizrakstišu. Es viņu tā apstrādāšu (ar lamu vārdiem), ka viņa no ādas ārā lēks!» Divaina kaislība – rakstiski lamāties...

Dārd šāvieni. Tuvumā kauja. Virs galvām lidmašīnas. Saduras divi iznīcinātāji. Viens nogāžas. Nevar noteikt piederību. Mūsu mašīnu divreiz vilka traktori un divreiz tanki pāri upei bez tilta. Protams, par atlīdzību no produktu mašīnas... Veikli vienojas un samaksu kārto Stiškova – palīgs pie Ļuļko, pārtikas noliktavas pārziņa.

28. jūlijs

Turpinās kaujas. Lietus. Drausmīgi dubļi uz visiem ceļiem un sevišķi mūsu meža ceļos. Tomēr virzāmies uz priekšu. Izsniegts viens rokaspulkstenis uz

bataljonu. Majors pieprasa sev. Atdodu. Vareni Brjanskas lapu koku meži. Mūsu bataljona šoferi un kareivji divas reizes no mūsu mašīnas saņēmuši produktus ar viltotiem atestātiem un uz neistiem uzvārdiem. Vecās autorotas atraugas. Roku aku. Akas jārok ķēķu un dzeršanas vajadzībām. Bistami lietot upīšu ūdeni.

29. jūlijs

Jau 10.00, bet nav kanonādes un lidmašīnu virs mūsu galvām. Vai tiešām pretinieks sakauts? Par pulksteni majors samaksāja 180 rbl.

30. jūlijs

Brjanskas mežā drēgnums, klusums, bet tālumā kanonāde, virs galvām lidmašīnas un gaisa kaujas, tarkšķ ložmetēji, svilpo bumbas un sprāgst. Pa drausmīgiem meža ceļiem mašīnās kratās un vaid ievainotie. Naktī necaurredzama tumsa, lietus un odu miriādes. Sardze, ietinusies teltenēs, krāc zem mašīnām pie ķēķa. Čikst, sten dubļos mašīnas, spīd «aizliegtās» auto ugunis. Karš.

1. rotas komandieris Šports, tikko saņēmis no mums hroma zābakus, paņēmis vēl vienus, kirzas zābakus, no savas rotas staršinas. 3. rotas komandieris glābj piekerto zagli Rižikovu, apgalvojot, ka OVS nozagto telteni Rižikovs saņēmis noliktavā priekš viņa, bet vēl neesot paspējis atdot viņam un parakstīties par tās saņemšanu. Komandieri slēpj blēžus, zagļus, kas bez žēlastības zog savās rotās gan karavīru produktus, gan apģērbu. Toties šoferi bez žēlastības spekulē ar benzīnu, to pārdodot iedzīvotājiem, dedzināšanai petrolejas vietā (jāpieber tikai klāt sāls, lai benzīns nesprāgtu) *kopķilkās* – kvēpenēs.

Ierasta lieta: leitnants Seļiganovs paņem no kareivja vecus zābakus, pasūdzas majoram, ka tos OVS noliktavā neapmaina pret jauniem, majors pavēl apmainīt, un blēdim, leitnantam, lieks pāris zābaku spekulācijai rokā. Protams, noliktavā viņš nevis apmaina vecos pret jauniem, kā pienākas, bet paņem jaunus, vecos nenododot. Noliktavas pārzinis klusuciešot samierinās, jo, ja Seļiganovs otrreiz ietu sūdzēties majoram – it kā viņa pavēli neizpilda, majors dusmu lēkmē, kuras tam uznāk bieži, piekautu noliktavas pārzini.

Kokajevs un Grišins man pavēl nodarboties ar mašīnu remontu un degvielām. Patiesība ir tā, ka degvielu pārzināšana tiešām ir mana funkcija, kuru viņi paši man nenodeva, lai bez likumīgas kontroles un pareizas uzskaites paturētu savās rokās degvielu izlietošanu. Bet ja es pārņemtu remontus, tas izsauktu konfliktus ar tehniķi, kurš ar saviem tiešajiem pienākumiem pats tiek galā. Vienīgais cilvēks bataljonā, kurš nenodarbojas ar tiešajiem

pienākumiem, tas ir Grišins. Viņš tos nemaz nespēj pildīt, jo ir pilnīgs profāns politizglītībā, piemēram, viņš jautāja man: «Vai Itālijā ir karalis?» Kad es apstiprināju, ka ir, tad sāka pats skaidrot, ka duče Musolini ir karaļa dēls, un tādā pašā garā tālāk. Viņam nav nekā, ko teikt politnodarbībās, un tāpēc to nemaz nav mūsu bataljonā. Partorgam Mihejevam, vecākajam leitnantam, ļoti maza izglītība, apmēram divas klases, bet viņš samērā godīgs un netur visur līdzī Grišinam.

31. jūlijs

Nakti lietus. Pirts. Musolini gāzts 25. jūlijā. Fašistu partija slēgta 27. jūlijā.

1. augusts

Uzskaitām faktisko uztura stāvokli noliktavā. Pavadijām kaujā kritušo pulkvedi Agejevu – pulka komandieri. Aiz bēdām nošāvās viņa *konovod* (zirga vedējs). Orķestris spēlē Šopēna sēru maršu.

2. augusts

No rīta saule pēc vairākām lietuss dienām. Nav maizes. Dodam pusnormu sausiņu. Nolēmām pieņemt no *vojentorga* frizieri, sievieti. Dodam pusnormu sausiņu. Virs mūsu galvām koku galotnēs rotaļājas saule, bet šeit lejā pastāvīgi krēsla, vēsums un mitrums.

3. augusts

Vēsa nakts. Daudz karaspēka un lieltgabalu iet garām nakti un no rīta. Stiškova no rīta atved maizi. Pusnakti dežurējis maizes ceptuvē rindā. Trīs lēmumi: Poltarackim jāseko PFS uzskaitē; laikā jāizsniedz tabaka; uzlabot produktu glabāšanu. Apkārtne notiek rudzu plauja. Rogaļš, korpasa pārtikas apgādes priekšnieks, sola dot norikojumu produktu sagādei – sagatavošanai tuvākajos kolhozos. Čiņa par tīru ūdeni. Es roku akas, bet tās izsmēl korpasa citas daļas un aizber, neuzmanīgi smēlot ūdeni. Kareivji prasa dzert, bet smēl ar netīriem katliņiem. Nakti gulēju uz zemes teltī, paklājis paparžu kārtu. Šodien ložņāja odze. Pacēlu guļasvietu uz koka balstiem 70 cm augstu.

4. augusts

Poltarackis pieņēmis 558, bet parakstījies par 600 kg koncentrātu, parakstījies par 6 kg mahorkas, nesaņemot ne grama. Majors Kokajevs devis pavēli bataljonam ietaupīt no karavīru devām bijušā štāba priekšnieka Ličkova un citu blēžu nozagtos 300 kg koncentrātu un daudz mahorkas, kad ar vilcienu braucām cauri Maskavai. Noziedzīga pavēle! Majors un Grišins paši uzticēja ešelona vadību blēžiem, taisnība, to arī viņi negaidīja, ka viņu uzticības personas tik šausmīgi izlaupīs ešelonu. Laupīšanas līdzdalībnieks Froļenko, morāls deģenerāts, tagad ir jaunais štāba priekšnieks. Nolaupītos produktus banda realizēja, lai iegūtu *vodku* un pārkamās Maskavas un Piemaskavas sievietes. Tagad kareivjiem nebūs, ko izsniegt, un viņi, atbildēdami uz pārestību, bez sirdsapziņas pārmetumiem apzags pārvadājamo kravu. Grišins Poltarackim kā partijas biedram līcis parakstīties par «gaīsa» saņemšanu

man aiz muguras, jo es, bezpartejiskais, nedrīkstu zināt partijas noslēpumus. Tagad Poltarackis rakstis uz izsniegšanas zīmēm vienu, bet katru dienu rotām izsniegs citu – par vienu trešdaļu devas mazāk.

5. augusts

Vaļunass aizbrauca uz Kalugu pēc šinelēm un šujmašīnas drēbniekiem, samaksai paņemot pusotru maisu miltu, ap 70 kg. Izrādās, Vaļunass pakēris trīs maisus miltu, apmēram 125 kg. Visas šīs kombinācijas akceptē bataljona komandieris un Grišins, ar mani pat nerunājot. Aizsūtījām OVS atskaiti. Tā nekādas grūtības nesagādā. Viss smagums PFS. Arī finansu daļa nerada rūpes.

6. augusts

5. augustā mūsu sektorā ieņemta Orla, bet dienvidos no Kurskas – Belgoroda. Maskavā šajā dienā 12 zaves no 120 lielgabaliem. Silta nakts. Spēcīga kanonāde dienvidos. Mūsu Brjanskas frontē kritiski momenti. Ar 400 mūsu lidmašīnu uzlidojumiem un pretuzbrukumiem stāvokli izlidzināja, tā stāsta leitnants no frontes. Vajadzīgas visas bataljona mašīnas. Izkrāvām PFS zemē un atbrivojām mašīnas. 1. augustā sabiedrotie bombardējuši Itāliju, bet mūsējie Ploštu – Rumānijā.

7. augusts

Pulkveža Tolokoļņikova inspekcija. Pašiem jāsapagādā vairāk produktu ar *narjadiem* (norikojumiem) un jāuzlabo ēdināšana. Ievērot ēdienu karti un normas! Kāda ironija: ar viņa ziņu mums jāietaupa 576 kg nozagto koncentrātu un citu produktu! Būšot pārvietošanās. Izsniedz bataljonam 12 l šņabja. Pēc pulkveža Agejeva nāves kazaki vāciešus gūstā nav ņēmuši.

8. augusts

Nemierīga nakts. Lido daudz mūsu lidmašīnu. Grišinam 250 g spēka. Ar Jānīti peldos seklā upē. Miļi runājam. «Mans vārds ir Jānītis, un šodien ir 24. jūnijs.» Man kauns, ka aizmirsu dēla vārdadienu. Tad gribēja Jānīti ievietot labošanas iestādē... Bet es domāju – tas nebūtu pats ļaunākais, bet viņš ir miris...

9. augusts

Mihejevs, partorgs, sūdzas, ka neesot komandieru ēdnīcas. Es sev gatavoju kartupeļus, pirkto no zemniekiem, tāpat majors. Rotas ar virsniekiem kauju laikā ilgstoši neiegriežoties bataljonā. Mihejevs domā, ka vajadzētu salaist kopā rotu ķēķus un tā izdalīt atsevišķai komandieru ēdnīcai pavāru. Stāstīju majoram. Viņš: «Lai atsevišķi virsnieki sūdzas! Ja varat, uzlabojiet ēdināšanu!» Poltarackis stāsta tautas folkloru, piemēram: «Gulta, *stanok*, *coitus*,» un tamlīdzīgas gudribas. Aizsūtījām Smirnovu un Boiko ar 20 cilvēkiem pēc kartupeļiem un saknēm.

Pusdienās putra ar benzīnu. Mūsu šoferi ar benzīna kannām samaitājuši KOPam (korpusa apgādes bāzei) putrainu kravu, tādēļ bāze par sodu visam

bataljonam izsniedz putraimus ar benzīnu. Kad nosmekēju putru, gaidīju protestus, skandālus, bet šoferi un karavīri visā bataljonā pat nepamanīja, ka putra ar stipru benzīna piegāršu. Šoferi tā pieraduši ar muti sūkt benzīnu kannās, ka putras piegārša šķita dabiska. Apspriedē mani bataljona komandieris pagodināja ar titulu *molotolobij* (āmurpiere). No KOPa saņēmumiem šņabi 500 g vietā tikai 400 g uz cilvēku. Ar šņabi notiek krāpšanās visās instancēs. Gatavoju pirti.

10. augusts

Runā, ka ieņemta Harkova un ka Turcija pieteikusi karu ass valstīm. Kučurovs (čigāns vai grieķis), 2. rotas komandieris, neatzīst saimniecības daļu, jo visam saimniecības sektoram nav neviena šaujama ieroča. Bikovs tagad komandieru ķēķa pavārs. Pirts. No *vojentorga* saņēmām pudeli šampanieša. Atgriežas Vaļunass. Atved trīs angļu drānas šīneļus: viens majoram, otrs Grišinam, majors paziņo – trešais jums! Angļu drēbe, stipri iezaļa, atšķiras no mūsu formas šīneļiem ar krāsu un materiāla biezumu. Garām vedamie vācu gūstekņi – mēs gūstā strādāsim un pēc kara atgriezīsimies mājās, bet jūs pie Orlas nositīs. Musolini *ne kaput*, bet aizgāja, nobidits pie malas. Mēs neesam fašisti! Un sāk pa jokam svilpot Internacionāli. Vēl gūstā atrodoties, gūstekņi baidās no saviem esesiešiem, kuri arī tagad uzklīdz viņiem, lai par daudz neizrunājas. Gūstekņi netīri, utaini, viņiem mugurā civilo iedzīvotāju veļa.

11. augusts

Nakti lietus. Drēgni, auksti. Virs galvas lidmašīnas. Tuvumā krīt bumbas. Trijatā: es, Poltarackis un Vaļunass izdzērām šampanieti un puslitru vīna. Vaļunass stāstīja, ka viņu Maskavā, kadru daļā, vervējuši partizānos – izmetīšot ar parašutu vāciešu aizmugurē. Viņu pārņēmušas šausmas. Neviens parašuts neizturēšot viņa milzīgo augumu! Pagalam būšot! Vervētāji: «Izturēs gan!» – «Nu, tad no bailēm es būšu pagalam!» Beidzot, pēc divām pārrunām, ļāvuši viņam kļūt par intendantu. Štāba priekšnieks Froļenko vakarā: «Mēs zinām, ka jūs tīrs un taisnīgs cilvēks, bet jūs apiet un apmāna...» Pēc tam lūdz šņabi. Velti.

12. augusts

Saņēmām dāvanas, kuras mūsu korpusam sūtījuši Kubaņas un Donas kolhozi. Mūsu daļā dāvanas sadalīja politdaļa un saimnieciskos darbiniekus atstāja bez tām. Bija olas, siers, sviests... Jaunākajam leitnatam Šemetovam apendicīts. Tagad atgriežas daļā. Ceļ iebildumus pret paša atvesto atestātu, kuru saņēmis slimnīcā un tagad nodod mums. Stāsta: «Pirmkārt, zābakus man ierakstījuši bez vajadzības, otrkārt, man nozaga jaunus, tikko izsniegtus zābakus, treškārt, tie zābaki bija nederīgi valkāšanai un tāpēc jānoraksta, tādēļ lūdzu tos norakstīt un izsniegt man jaunus hroma zābakus, bet pašreiz esošos zābakus, vēl derīgus valkāšanai, atstāt man, ceturtkārt, kā jūs redzat,

zābaki par labiem, lai tos valkātu tādā sliktā laikā kā pašreiz, piektkārt, es apsolījis biedram, ka, dabūjot no jums jaunus zābakus, vienu pāri atdošu šim draugam.» Šemetova žūlīcīgo prasību noraidām. Grišins pieprasa izsniegt. Vaļunass noraida Grišina rīkojumu: «Es nevaru to darīt!» Grišins: «Es uzlikšu Vaļunasam sodu un izsniegšu visu noliktavu!» Lieta nonāk pie majora Koka-jeva. Tas: «Lai Grišins nebāž savu degunu, kur nepienākas. Šemetovs – ta-tārs, maskavietis, aiz pārliecības negodīgs. Dezertēt, aizbildinoties ar slimību, braucot gar Maskavu, viņam pilnīgi dabiska lieta – sieva tak dzīvo Maskavā!» Vaļunass atvedis uz mūsu daļu zēnu, bāreni, ap 14 gadu vecu.

Stiškovs trīs reizes pārveda pilnas mašīnas ar dārzeniem. Atbrauca arī Pol-tarackis ar kolhoza grāmatvedi, sievieti. Bet Stiškovs pārveda noliktavas pārzini, arī sievieti. Visi sajūsmināti par garšīgām pusdienām. Pašreiz liels dāvanu laiks. Grišins burtiski rij. Es pat nepaostiju. Rakstu dzejoli «Es saņē-mu vēstuli». *Sençimentalen ja? Da! / No ne stižus ja pred toboju pravğivim biķ. / Tak sladki mņe mečti o ščastje! / Hoču ja sčastļiv biķ! / A sčastļiv ja uže v mečtah, nağeždah, / Kogda ķebe pišu, kogda mečtaju i ļubļu! (Sen-timentāls es? Jā! / Bet nekaunos būt patiess tavā priekšā. / Tik saldi man par laimi sapņi! / Gribu laimīgs būt! / Un laimīgs esmu es jau sapņos, ce-ribās, / Kad rakstu tev, kad sapņoju un milu.)*

13. augusts

Lietus. Silta nakts. Pašreiz viens revolveris uz visu bataljonu. Tas majoram. Pa-ziņoja jauno maršrutu: Ivanova, Melehovo, Krapivka, Uljanovo, Obuhovo, Du-dorovo. Piepeši izbraukšanu apturēja. Rakstu dzejoli «*Ļeto uhoğit*» (Vasara aiz-iet). Beidzamās rindas: *Milaja, v daļi, / Žğet ļi meņā? / Našei vesni, / Ščast-ja, ļubvi? (Miļā, tālumā, / Vai gaida mani? / Mūsu pavasari, / Laimi, milu?)*

14. augusts

Auksta nakts vecā vietā pie Kļenas. Nakti produktu noliktavā noķērām zag-li Gersimenko. Gvardes pulkvedis Tolokoļņikovs sarunā ar mani: «Kad aiz-iesim līdz jūsu Dzimtenei, es jūs atbrīvošu!» Uzvaras pie Spas-Demjanskas un pie Harkovas.

16. augusts

Jauns maršruts. Aiz Stavrovo pa labi, 90 grādi uz ziemeļiem, puskilometru uz dienvidiem taka, pa to kilometru mežā, kur centrā maza upīte. Tur ap-mesties. Iekārtojamies mežā pie jauka avota. Sādžā Stavrovo nav palikusi neviena ēka. Visu vācieši nodedzinājuši. Ieguvām vācu trofejas. Taisijām pir-ti. Mežā atradu mūsu lidmašīnu nomesto proklamāciju no 1943. g. jūnija.

17. augusts

Švakas virsnieku brokastis – pankūkas un tēja. Apēdu agrāko dienu konser-vu rezervi. Atkal ceļš zem kājām. Pārvietojamies uz Milajevku, ap 20 km no šejienes.

Marta Vildava.

*Pirmā kara laika kartiņa, sūtīta
26. augustā, 1943. gadā, cenzūras
caurskatīta. Šoreiz krieviski. Vēlāk būs
arī latviski*

18. augusts

Nakti pavadījām ceļā. Salu caurā automašīnas kabīnē. Drausmīgi ceļi. Tilti iznīcināti, apbrauktuves vairumā tikai formas pēc.

Peldi kā māki šausmīgos dubļos un uzmetās bēdīgās laipās pie katra grāvja un strautiņa. Poltarackis sev gatavoja omletes no noliktavas dāvanu olām. 17. augustā ceļā dzēra olu pēc olas. Es viņam pārmetu negausību. Viņš – lai es viņa darišanās nejaucoties. Bet es atbildu par visu saimniecības daļu, un viņš man pakļauts. Visvairāk jāuzrauga produkti. Citām lietām, arī naudai, maza vērtība, un par to zagšanu maza interese. Uzturs ir nepietiekams, cilvēki nekad nejūtas pilnīgi un labi paēduši, tādēļ ļauni, aizdomīgi un arī negodīgi. No 15. augusta nav izsniegta komandējošā sastāva deva. Nav cukura, bet Poltarackis medu strebji viens pats, neizsniedz to virsniekiem cukura vietā. Visas lietas saputro. Trūkst speciālās un vispārējās izglītības. Netiek galā ar atskaitēm. Lai gan vecs komunisti, tomēr liels egoists, nelietis un patvaldnieks.

19. augusts

Jānītis skaists, liels zēns. Es runāju par viņu ar profesoru Borisu Vipera, lai draudzējas ar viņa dēliem. Viens Vipera dēls bija klāt. Ar to draudzīgi aizgāja Jānītis... Sapnī es jūtu, ka kaut kas nomiris, bet Jānītis manā priekšā stāv kā dzīvs. Ka viņš dzīvs, apliecina Borisa Vipera klātbūtne. Es dzenu prom šaubas, tomēr nemiers. Tad sāku priecāties par savu dēlu, savu laimi... Pamodos spirgts. Bet nomodā sirds sāka smelgt.

26. VII 43.

[illegible]

Grišinam kaut kādi taisnības principi attiecībā pret kareivjiem neeksistē. Likumi ir tikai tie, kas viņam patik. Viņš apgalvo, ka viņš ir partijas sirdsapziņa un visa politiskā vara viņa rokās, lai arī pirms gada jau atcelta komisāru politiskā, administratīvā, saimnieciskā un komandējošā vara. Tagad komisāru nav. Ir politiskā darba vadītāji – komandiera vietnieki. Bet Grišins faktiski komandē bataljonu un tikai pa reizei dumpojas īstais komandieris, majors Kokajevs, un parasti Grišinam aiz muguras, jo viena augstākā vara pieder Grišinam – denuncēt visus bataljonā un ārpus tā, ieskaitot arī bataljona komandieri. Šo briesmīgo ieroci viņš izmanto un ar to draud kā man, tā citiem. Viņš denuncē visus, protams, ieskaitot bataljona komandieri, jo ne ar ko citu sevi nespēj apliecināt, kā tikai ar denunciacijām. Protams, viņam i tic, i netic, pamazām iepazīstoties ar viņa politisko analfabētismu. Viņš turpina mēģinājumus iznīcināt mani, bet pirmā neveiksme iedragājusi viņa autoritāti šajā nacionāli kuteligajā lietā. Ceļā stāv arī pulkvedis Tolokoļnikovs, kura priekšā pašam nākas drebēt, jo tiešajā līnijā tieši pulkvedis ir mūsu bataljona augstākais priekšnieks. Pa politisko līniju Grišins pakļauts korpusa politiskās daļas priekšniekam, pulkvedim Drobiļenko, korpusa komandiera politiskajam vietniekam, kura acīs viņam ir zināms kapitāls. Lai arī idejiskā un disciplīnas ziņā mūsu karavīru un sevišķi virsnieku limenis zems, bet Grišins taču par to ir atbildīgs. Būtībā viņš pats visvairāk demoralizē bataljonu, jo visiem pat vairāk nekā man ir zināmas viņa nelietības. Poltarackis nedod man parakstīt ziņas par nodrošinājumu ar pārtiku un čeku pierakstījumu, lai gan bez mana paraksta šie dokumenti oficiāli skaitās nederīgi. Tomēr korpusa štābā tos ņem preti un izsniedz produktus. Jauns maršruts. Pārvietošanās par 60 km.

20. augusts

Nakti lietus. Kā manas tumšās nakts domas no rīta skaidrojas, tā rītā beidzas lietus. Debesis skaisti, slāņaini mākoņi. Apakšējais melnais slānis pārvietojas daudz ātrāk par citiem. Kareivji nejēdzīgi griež zābaku stulmus uz āru ar oderi – atloka tos. Man riebīgi, bet viņi pārliecināti, ka tā skaisti. Mana cīņa ar to velta. Daļa virsnieku dara tāpat. Visi pūlas stulmu padarīt par ermoņiku, spiežot to uz leju. Manās acīs tas negliti, bet viņiem liekas skaissti. Mode arī armijā.

Jauns maršruts. Pavlovo, Frolovo, Žuravļevka, Belij Koloģec, Poļanka, Jegorovka, tad pa labi, mežā. Maršrutus maina bieži, atkarībā no ceļiem. Izrādās, ka iepriekšējais maršruts nav bijis izbraucams vai nedrošs. Daudz sējumu, kas nobrieduši, bet kurus nenovāc. Iesākts plaut. Steigā pamests. Kur cilvēki? Vai fašisti aizdzinuši? Ciemu vietā redzam kūpošas drupas. Starp drupām un drupu kaudzēm daudz sieviešu un bērnu. Nonikuši, skrandās, sejas reizē vecas, skatoties uz vaibstiem, un jaunas, skatoties acīs. Pirms dažām dienām te vēl bija vācieši. Hvastoviči. Te drupu pelnos rēgojas pat šujmašīnas.

Pat tās nav ļāvuši vācieši iznest no viņu dedzinātajām mājām! Vācieši atkāpjoties teikuši – mūsu, vāciešu, maz, krievu daudz! *Nicht kaput Moskau!*

21. augusts

Fronte no mums ap 10 km. Klusa nakts. Vakar strādāja *katjušas*. Gulēju pie OBS, jo PFS naktsguļu iekārtoja tikai Poltarackim, protams, ar paša ziņu. Naktī kaisli sapņi... Kaisli kaila atdevās Elza vai Aņa. Polūcija milzīgā kaislē. Pēc tam brīnišķa sieviete sāk lēnām glāstīt un skūpstīt. Viņa atdošoties, bet pēc tam man jāmirst. Glāstīju skaistu, viegli tērptu ķermeni un biju laimīgs par skaistumu... Vērmaņa dārzā brīnišķa gaišmate pameta kavalieri, nāca man klāt. Un mēs gājām, un es lepojos un priecājos par viņas brīnišķo skaistumu un greznumu. Citi apskauda. Viņa ievada savu vecāku daudz bērnu ģimenē. Tie uzņēma mūs ar prieku.

22. augusts

Pirts bataljonā. Bataljonam saņēmu 50 *gimnastjorkas*, 20 virsbikses. Kalugins, sadzirdējis par Grišina teroru bataljonā, saka man: «Sūtiet kapitanu Grišinu pie velna!» Majors Kokajevs brinās, ka viņa vārdā izdzerts tik daudz šņabja. Poltarackis Grišinam un majora šoferim izsniedz katram pa 2,5 litri šņabja, bet majors apgalvo, ka saņēmis tikai puslitru. Poltarackis blēdās! Šodien izsniedza pa 100 g *vodkas* (šņabja) uz personu. Daudziem pacilāta noskaņa, jo daži izdzer cita devas. Noskaidrojas, ka majora vārdā viņa šofers Miļutins no noliktavas ņēmis šņabi un bieži arī citu ko. Tāpat noskaidrojas, ka Grišins saņēmis daudz vairāk, nekā viņam majors atļāvis ņemt – puslitra vietā 2,5 litrus šņabja.

23. augusts

Naktī vēsi. Virs mūsu galvām lidoja daudz vāciešu. Pa 100 g desmit virsniekiem caur virsnieku ēdnici (Vasiljevs, Kramarenko, Mihejevs, Fiļipovs (feldšeris), Timofejevs (piekomandēts ģenerāļa Krjukova skolasbiedrs), Agafoņovs, Poltarackis, Froļenko, Solomeiņikovs, Žukovs). Dažas ēdnīcā dzirdētas gudribas: sieva – pirmā ragana pasaulē (pavārs instruktors – vecākais seržants Bikovs), *žena – sila bogataja, a muž – skotina rogataja* (krievu vārdu spēle: sieva liels spēks, bet virs ragains lops, – autors ir vecākais leitnants Poltarackis).

Sapņi preti nāk Jānītis. Grib braukt uz Zaļmežiem. Mainām cepures, bet man viņa cepure par mazu. Ieņemta Harkova. Pulkvedis Tolokoļņikovs lamā bataljonu par kravas apzagšanu. Pazaudētas trīs mašīnas ar produktiem. No daudzām mašīnām nozagts liels daudzums produktu. Noziedzniekus šausot nost. Pašu auto bataljonu izformēšot. Daži šoferi, noziedznieki, ar vērtīgu kravu un visu mašīnu aizbēg. Kamēr mašīnas kravu iztirgo, tikmēr žūpo, uzdzīvo ar sievietēm, tās pērkot. Kad mašīna tukša, blēdis piesakās ar mašīnu citā karaspēka daļā. Tur atplestām rokām ņem preti, jo visur trūkst

mašīnu. Kaut tik kāda klāt, dažkārt vairākkārtēja slepkavas un laupītāja šofera pavadībā. Pēc kāda laika tas atkal nolaupa vērtīgu kravu, un viss sākas no gala. Grišina politaudzināšanas un paša uzvedības rezultāti.

24. augusts

Nemierīga nakts. Mūs bumbo, bet zaudējumus bataljonam nenodarija. Saruna ar korpusa OVS priekšnieku, kapteini (tikko paaugstināts no vecākā leitnanta) Kaluginu: «Vaļunass strādā ne slikti, bet nedisciplinēts virsnieks.» Mēs tagad atrodamies 50. armijā, līdz šim bijām 11. armijas sastāvā. Pārbrauca Vaļunass. Atveda man cepuri par 400 rubļiem. Valsts dota *pilotka* man bija jau bēdīga. Grišins atkal mani aprunājis Kokajevam – es plāpājot, ka iztrūkuma dēļ karavīrus slikti ēdina. Grišinam tiktāl taisnība, karavīri šoferi zina, ka Grišins un citi apzog ne tikai valsti, bet tieši viņu pašu katlu.

25. augusts

Mierīgi. Uz frontes soda bataljoniem garām mums aizgāja sodītie jūrnieki. Nolasīja Staļina pavēli Nr. 413: «Sūtīt uz soda rotām pārkāpējus.» Nolasīja apakšpulkvedis Maslovs. Grišins, kā parasti, leitnanta Romanova lietā, draud sūdzēties par mani majoram Kokajevam. OVS noliktavā jaunākais seržants Sonkins pieķēra Romanovu zādzībā. Zagtās mantas atņēma, bet Romanovs aizskrēja žēloties Grišinam par noliktavu un mani. Sakarā ar to štāba priekšnieks Froļenko grib sūtīt Sonkinu uz fronti, nozīmējot viņa vietā Stiškovu – blēdi no autorotas, no kurienes nāk arī Froļenko. Rakstīju majoram Kokajevam oficiālu raportu, lūdzot beidzot apstiprināt seržantu Ļuļko par PFS noliktavas pārzini, Sonkinu par OVS noliktavas pārzini un par saimniecības daļas rakstvedi ierindnieku Lavrentjevu. Kokajevs solījās to darīt.

26. augusts

Rotās līdz 20 – 25 procentiem utainu kareivju. Apspriedē majors Kokajevs tiešām apstiprināja saimniecības daļas štatus. Būs pavēle. Silta diena. Ātri dzeltē bērzi, dzeltē arī apses. Kaut kur tuvumā kanonāde.

27. augusts

Nakti trauksme. Pavisam tuvu šaušana. Skan automātu kārtas. Pārvietošanās par 30 km: Zikejevo, Žizdra, Poļanka, Žuravļevka, Kolodez-Belij, Lovate, uz ziemeļaustrumiem Ščigri, mežs. 8.00 trīs ZISos iekraut PFS un

Šīs foto tapis miera laikā – 1933. gadā. Karalaika dienasgrāmatās tēvs līdz pat pēdējai dienai ir rakstījis, ka sapnī gandrīz katru nakti redz Jānīti: «Brīnišķīgi smaidīgs mans dievišķais dēls...»

tikpat ZISos OVS, 8.20 izbraucam. Jaunā vietā ieradāties ātri. Mežs sauss, bet rets. Stipri sabumbots. Šorīt slikti darbojās sirds. Seja iedzeltena. Nejūtos labi. Pa ceļam neatradām nevienu veselu sādžu. Iet bojā nenoplautā labība. Iedzīvotājus redzam reti. 1. rota patvaļīgi noņēmusi no uztura saimniecības vadu, remonta vadu un komandanta grupu.

28. augusts

Mierīga nakts. Gulēju nāves miegā. Silts. Daudz odu. Daudz vanagu. Maz citu putnu. Kokajevs komandējumā līdz 31. augustam. Meklē aizbēgušās mašīnas. Grišins Kokajeva vietā. Pavēl būt gataviem (bēgt?). Izdalija *vojentorga* piešķirtās preces. Man atkal kopā ar Poltaracki šampanietis. To negrib citi un neviens neiekāro zemo grādu dēļ. Šampanieša pudele maksā 86 rubļus. Skaista, karsta diena. Korpus atpūtā. Noturēju apspriedi staršinām par apgādes kārtību PFS un OVS, par atskaitēm un par produktu pašsagādēm.

29. augusts

Vakar vakarā izdzēru puspudeli šampanieša. Mazliet noreibu. Nakti sapņoju līdz tirpām saldkaisles pilnus sapņus. Skaistule man atdevās kaila, skaists ķermenis, krūtis, vulva, brīnišķīga ķermeņa vibrācija, kaisles pilna... Nakts zvaigžņota, silta. Odu mokas. Visu rītu asinis mutuļo kaisle ar biežu erekciju. Neartā tīrumā ganās un milas rotaļām nododas kazaku zirgi. Ērzelis piesiets ķēdē, ķēves brīvas. Tās uz ērzeļa zviedzieniem nāk klāt. Vēl iezviedzas ērzelis, un ķēve pavirzās tā, lai piesietais kavalieris var brīvi rīkoties. To viņš dara zviegdams, kozdams. Tad ķēve mīlinās ap viņu, līdz ērzelis uzsāk rotaļi no gala. Kāda abpusēja saprašanās! Reibinoša diena un traki skati... Ēdu sēnes. List. Silts! Rotas vāc saknes pamestos tīrumos. 22. rota atteicās dot kareivjus sakņu vākšanai. Aizmigu diendusā. No skolas pārnāca Jānītis, 11 gadu vecs, gludu galviņu, iekritušām acīm. Domāju sapnī – Jānītis tak jau bija liels. Tad sāku pārbaudīt, vai tik es nesapņoju. Ņēmu viņu klēpī. Rociņas mazliet vēsas. Nē, nav sapnis, bet īstenība, mans dēliņš dzīvs, ne visai spēcīgs, gurdens, kā jau skolēns. Es viņu milu, saglabāšu... Pamodos. Pārbrauc majors Kokajevs pēc mašīnu meklēšanas. Man pāršuj angļu šineli. Mūsu apmetnes vidū, mežā uz ceļa, stāv mašīna bez uzraudzības ar *katju* šas lielajiem lādiņiem.

30. augusts

Lietus. Silts. Sniedzam atskaiti par bataljonu. Mans svars 85,6 kg vasaras apģērbā ar lauku somu pie sāniem. Tīrais svars zem 80 kg. Tiek izraudzīti virsnieki un kareivji apbalvošanai. Saņēmu vēstules. Vācu aviācijas uzlidojums. Pirts virsniekiem.

31. augusts

Vēsa nakts. Ieņemta Taganroga. Sēnes mežā. 28. augustā miris Bulgārijas karalis Boriss III. Francijā arestēts Lebreus, bijušais prezidents. Bataljona sapulce.

Vēlā tumšā vakarā
Rudens vēju šalkā
Dzestra nāves dvaša, –
Bāl ziediņš manā rokā.

1. septembris

Iecēla komisiju, lai uzņemtu faktisko stāvokli PFSā. Rikojums: izbeigt patvaļīgas produktu sagādes. Sagādes tikai ar norikojumiem. Stiškova atveda vienpadsmit maisus kartupeļu. Jāejot palīgā vietējiem iedzīvotājiem novākt ražu. Mūsu majors pret. Gatavs mans šinelis no angļu drānas. Iesācies liels mūsu uzbrukums Smoļenskas virzienā. Rit jauna dislokācija.

2. septembris

Sapņi dēlam pasūtīju torti. Maršruts Zikejevo, Žizdra, Butuļevka, Akimovka, Osļinka, Bukaņa-Dmitrovka, Širokovka, Kotoviči, Slobodka, Zimņica, Maklaki, Poļanka, mežā, stacija Probužģenije. Apgādes stacija Volomirovo. Ceļā apmetamies pie Žizdras, kapsētā. Kapsētu pilnīgi iznīcinājuši vācieši.

3. septembris

Sapņi Marta-Aņa atdevās klēpī, citas klātbūtnē... Ceļā nopostītas sādžas, nolaisti lauki. Nav iedzīvotāju. Rajons ārkārtīgi nostiprināts. Tagad kāds čekists *zagraģiķeļ* (atkāpšanās nepieļāvējs) kapsētā velti šauda. Artilērija nakti šauj ar trasējošiem lādiņiem. Reti lido aviācija. Žizdra bijusi labi iekārtota kara pilsētiņa. Žizdras iedzīvotājs stāstījis Vaļunasam, ka friči, pirms mēs ieņemām pilsētu, teikuši: *Hitler kaput! Stalin kaput!* Uzvarēs Amerikas tehnika!

4. septembris

Vēsa nakts un rīts. Tuvumā ciems Novaja Žizņ. Rudzus nopļāvuši šim nolūkam speciāli mobilizētie. Lielas uzvaras frontē. 28. augustā vecākais seržants Bulatovs uzrakstījis kara prokuroram ziņojumu par mani, ka par maz izsniedzot produktus. Rakstot 120 g koncentrātu, bet dodot 80 g koncentrātu un 40 g putraimu. It kā es atļāvis izsniegt tikai augu eļļu un *kombiži-ru*, bet ne sviestu. Dārzeņus dodot tikai pēc normas. Sūdzība ir Grišina, Kokajeva, Poltaracka rīcības sekas, kad viņi (ne es) uzņēmās segt uz karavīru rēķina vilcienā izlaupītos produktus. Ir taisnība, ka kareivjus apzog. Pašreiz gan kareivji saņem saknes – dārzeņus, normu divas trīs reizes pārsniedzot, jo tos iegūst ar patvaļīgām sagādēm. Labāk toreiz būtu blēzus nodevuši tiesai un tagad varētu godīgi ēdināt kareivjus.

Biju kopā ar Rogaļu pie Tolokoļņikova. Viņš: «Ieviest kārtību, nokārtot ēdināšanu, citādi sodīšu. Ja kaut ko nezināt, prasiet – palīdzēšu.» Liela divkosība. Pats visu zina, piespieda iet uz negodīgu kombināciju, bet tagad sašutis kā svētais. Sašutums gan nebija īsts. Drīzāk kā mājiens – rīkoties veiklāk, viltīgāk, lai nav sūdzību. Uzdeva Rogaļam lietu izmeklēt. Tas solīja kādreiz iegriezties bataljonā. Protams, viņš nenāca, jo zina visu patiesību.

Manas istabas logs uz rietumiem. Skaidrs, auksts vakars. Visu dienu spēcīgi strādā mūsu aviācija. Ķērc krauklis, nakti pūces, virs galvas trīs ērgļi kā lidmašīnas. Pārdzīvoju asas dvēseles sāpes un izmisumu. Blēži grib ar kombinācijām mani nogremdēt. Sūdzību organizēja Froļenko un Grišins, lai mani dabūtu projām, nevis kareivju interesēs, bet lai noliktavu durvis būtu viņiem vaļā neierobežoti. Cieš arī majors Kokajevs. Priecājas divkoši.

5. septembris

OVS atskaite neesot pareiza. Tā jāpārtaisa līdz 22.00, bet nebija gatava vēl no rīta. Majors pieprasa pirti, bet Mihejevs un Grišins, lai es korpusa aizmugures štābā uzzinātu jaunumus. Nav laika tos klausīties. Lai to veic politdarbinieki. Bet viņi neorientējas ģeogrāfijā un vispār maz ko zina par ārvalstīm. 3. septembrī sabiedrotie izsēdinājuši desantu Itālijā. Dānijā nepaklausība, ap 1. septembri nogremdējuši floti. Zviedrija nelaiz cauri vācu armiju... Pie ma-tu ķemmēšanas sprakšķ elektrība. 4. septembri aizsūtīju uz Sarapulū 500 rubļu Aņai.

6. septembris

Nakti salna. Visu nakti mūsu aviācija pāri mums dodas bombardēt vāciešus. Sapnī Irma man atdevās citu sieviešu klātbūtnē. Viņa hermafrodīte: penis un milzīga vulva... Bez baudas... Braucienā snaužot, uzbudinājums tuvs pol-lūcijai.

Maršruts: Novij Svet, Sediļci, Vinezavodčina, Maloje Zaborje. Boļšoje Za-borje, Gavrilovka, Solomonovka, Potaševo – 2 km uz rietumiem no Solo-monovkas. Apgādes stacija Fajansovaja. Tad sekoja jauns maršturs: Novij Svet, Vinezavodčina, Novoselki, Fomiņiči, pa kreisi Belaja, Novo-Berežki, dzelzceļa apbrauktuve, lielceļš uz Solomonovku, birzē pa kreisi, nepārbrau-cot dzelzceļu. Atbraucām 12.30, noteikto 14.00 vietā. Zeme apstrādāta. Novāc ražu. Graudus izdauza sievietes. Novo-Berežkos armijas štābs. Neie-laiž sādža, jābrauc tai apkārt. Diena auksta. Pārrakstijām norēķinu.

7. septembris

Visu nakti gaisā lukturi iekārti parašutiņos, pretinieka lidmašīnas un bum-bas. Sapņoju: Jānītis, ejot uz skolu vai nākot no tās, aizturēts policijā. Elzai jāiet meklēt... Dienā mūsu lidmašīnas viļņveidīgi, lielā masā dodas mums pāri uz priekšējām ienaidnieka līnijām.

8. septembris

Ne visai vēsa, bet mierīga nakts. Braucam tālāk. Maršruts: Starije Berežki, Zimņica, Kirovo, Žilino, Ņižņaja Pesočnaja, Verhņaja Pesočnaja, Boļšuha, Anoška, 1,5 km uz ziemeļrietumiem no Vjazovecas. Sasistas lidmašīnas. Ki-rovo nav iedzīvotāju, pussagrauta pilsētiņa, kuru vēl apšauda vācieši. Mēs dodamies iekšā pretinieka frontes pārrāvumā. Pārrāvums nav liels un tiek ienaidnieka caursauts. Tomēr ierāvāties pārrāvumā bez zaudējumiem. Vi-

sas atbrīvotās sādžas ir vāciešu nopostītas. Nolūzusi trešdaļa labās augšējās puses zoba. Pats izrāvu zobu.

9. septembris

Sapnī biju pie Martas. Viņa kopā ar māsu Emmu. Guļu ar Martu, bez pol-lūcijas. Turpat gulēja Emma. Biju Puriņos. Sastapu Almu, māti, tēvu. Tad atkal Rīgā. Šķēršļi ar Martu. Viņa kalpo kantorī. Aizgājusi mājās pirms ma-nas ierašanās, lai gan mums bija noruna sastapties. Tad viņu fotografēt iet mākslinieks Dreslers. Man greizsirdība: «Kad, Elza, mani fotografēsi?» No ri-ta bieza migla. Frontē vēl klusums. Korpus reidā ienaidnieka aizmugurē.

Runāju ar trim gūstekņiem: oberjefreitoru no Hannoveras, jefreitoru no Breslavas un jefreitoru no Berlīnes. Pēdējais visu laiku klusēja. Stāsta, ka zaldātiem nedodot lasīt avīzes un neļaujot klausīties radio. Viņi neko nezina par Itāliju, Himleru – iekšlietu ministru... Pratināšanu izdarīju ar pulkveža Tolokoļņikova pavēli, jo tulks, ebrejs no Kijevas, nevarot no gūstekņiem sa-ņemt nevienu atbildi. Neatbildot viņam kā ebrejam. Patiesībā gūstekņi nav sapratuši nevienu tulka vārdu. Tulks vācu valodu neprot. Viņam kaut kāds drausmīgs krievu valodas žargons. Nekad viņš īstu vācu valodu nav dzirdē-jis. Tulks: «Jums, tas ir, man, slikta vācu izruna!» Smejas trīs pulkveži un ci-ti klātesošie, jo es ar vāciešiem brīvi sarunājos, un viņi atbild uz visiem jau-tājumiem. Starp citu, vācieši labi pazina mūsu virsnieku dienesta pakāpju nozīmes. Jautāju: «Kādēļ padevēties gūstā?» – «Mēs bijām pēdējie no savas daļas dzīvi. Nebija, kas mums dotu pavēles, un nebija, ko mums komandēt! Briesmīga krievu artilērija!» Viņu nodaļa iznīcināta ierakumos, neredzot ie-naidnieku.

10. septembris

Pirts pie upītes, kuras nosaukumu vietējie iedzīvotāji nezina. Sauc vienkārši par upi – upīti. Skaista apkārtnē. Tuvumā Latišu sādžiņa. Tur tiešām dzīvo-juši latvieši. Vienā mājā aizgājuši bojā visi iedzīvotāji – kļūdas dēļ trāpījusi mūsu bumba, bombardējot vāciešus. Upes stāvajā krastā daudz individuālu ierakumu, kuri nosedz galvu un rumpi no priekšas un augšas, kad guļ, bet kājas atstāj Dieva ziņā. Tie vāciešu ierakumi pret *katjušām*. Lai ievaino kā-jas, ka tik pats dzīvs! (Vāciešiem kājās gan ir ūdenszābaki, kuri drusku pa-sargā.) Pamestajos ierakumos daudz vācu literatūras: žurnālu, avīžu, pikan-tu grāmatiņu, kā *Liebes Laube* un citas.

11. septembris

Naktī silts. Dienvidos lielas mūsu uzvaras. Pavirzījušies par 30–40 km. Ie-ņemta Mariupole. Viņpus upes latvju rijas un citas ēkas Latišu ciemā. Pa-šā ciemā nebiju. Vai tur vēl dzīvi latvieši, nedabūju zināt. Iespaidis, ka nav. Kokajevs sašutis par Poltaracki. Viņš pret miltiem, ko uzkrājis, neizsniedzot 10 g uz cilvēku dienā miltu zupām, kaut kur arī ieguvīš angļu šineli. Tas

atklājās, kad Poltarackis nodeva OVS darbnīcā šineli pāršūšanai. Man jāiet pie bataljona komandiera ar raportu. Visi seši man padotie virsnieki ir partijas biedri. Viņiem bez man zināmiem norēķiniem un atbildībām ir vēl citas atskaites, norēķini, atbildības un morāles, par kurām man nav jāzina. To puši diriģē Grišins. Mana vara pār partijas biedriem ir iluzora. Sankciju tiesības pār viņiem ir tikai partijai, bet ne man.

12. septembris

Nakti liesmo ciemi, kurus atkāpjoties nodedzina vācieši. Atblāzma debesis brēc pēc atmaksas... Poltarackis melo, ka milti izputināti no maisiem braucot, bet šineli ieguvis pa draugam. Neticu.

13. septembris

Divreiz sapnī skaista ebreju meitene Soņa – apmeklēja mūs kursus Sarapulā un man atdevās. Pirmo reizi nespēju deflorēt. Otrreiz viņa virs manis. Ar milzīgām pūlēm penis laužas vulvā. Pēc tam operas izrāde par mūsu milu... Lekcija par tekošo momentu, pavēli 0169 un citām pavēlēm.

14. septembris

Priekšā pārvietošanās. Smaga depresija. 30 km uz priekšu: Silovka, Hotoski, stacija Betlija, Zlovbodskija, Vetliča, dienvidrietumos, Brjanskas mežā. Ieradāties 21.00. Nakti mūs bumboja. Gulēju sēdus mašīnas kabīnē.

15. septembris

Silta diena. Rogaļš draud ar tribunālu par konservu pārtēriņu. It kā mums pienākoties tikai 86 g, bet ne 140 g dienā.

16. septembris

Visu nakti list. Gulēju dienā. Jānītis sapnī tik miļš, tik skaists Raiņa bulvāri – mūsu dzīvokli. Brīnījos un skatījos viņā ilgi, ilgi. Gribēju saņemt viņa rociņas, bet viņš pazuda. Izrādās, mani modināja, kāds meklēja parakstu. Major Kokajevs stāstīja par uzrēķinu bataljonam 35 000 rubļu apmērā it kā par neatbilstošu ēdināšanu.

17. septembris

Runāju korpusā ar Rogaļu un Guščinu. Velti. Mums ierodoties, paši sāka piemērot savas normas, tagad tās izrādās bijušas mums par augstām. Abi piedzērušies, draud piedzīt. Ieņemta Brjanska.

18. septembris

Atkal pārbraukšana. Majoram Kokajevam rājiens par sliktu bataljona darbu – pārvaldājumiem. Sedovu *razžalovač* (degradēt).

19. septembris

Pollūcija kādā šaubīgā greznā namā, sapnī deflorējot apkalpotāju. Satieku atkal sapnī Graudiņu ģimeni... Silta, klusa nakts. Virjma – agrākā Sestrtaģe. Ar 18. septembri mūsu korpus ir 2. Sarkankarogotais gvardes kavalērijas korpus.

20. septembris

Pārbrauciens. Maršruta kopgarums 40 km. Nakti pavadījām Roslavļas-Brjanskas šosejas malā pie upītes rietumos no Desnas. Neieradās trīs mašīnas.

21. septembris

Silta nakts. Gulēju uz zemes bez telts.

22. septembris

16.00 dodamies ceļā. Ceļš ap 100 km. Jāsasniedz Siņeca, tad mežā pa kreisi.

23. septembris

Nakti pavadījām uz lauka pie Stolbiem. Mežā, pie Siņecas sādžas, kā izrādās, nemaz nav. Braucam tālāk uz Stroičeļņuju Slobodu. Ap 9.00 sāka liet un lija līdz vakaram. Vējš.

24. septembris

Nakti pārgulēju caurā šķūnī, caurvējā. Daudz žurku. Maršruts apmēram 25 km līdz Mglinai, apstāties pilsētas dienvidu nomalē.

25. septembris

Nakti pārgulējām Mglinā pie baznīcas. Mana mašīna pirmā aiz majora nonāca jaunā vietā. Atpaliek OVS. Neesmu ēdis 22 stundas. Apmetos Starodubskas (Oktobra) ielā, Moskaļova mājā. Olga Moskaļova pacienā ar brokastīm. Pilsētas dārzā divi karājas karātavās.

26. septembris

Pēc ilga laika atkal gulēju mājā. OVS un PFS vēl neierodas. Sen laiks pāri, kad viņiem bija jābūt klāt. Pie Olgas ieradies pārdzēries kavalieris, kāds virsnieks. Guļ uz manām mantām un vemj. Oļa mazliet sarkst. Riebīgi, un riebums pāriet arī uz Aņu Sarapulā. Tamāra Ončarenko, 18 gadus veca skaistule, arī dzīvo šajā mājā.

27. septembris

Slikti gulēju. Traucē šoferis un noliktavas pārzinis. Braucu kabīnē ar vienu no produktu mašīnām. Ceļā plūst divas straumes. Mūsu straume uz fronti, bet preti zemnieku bari ar ratos iejūgtiem zirgiem un govīm. Bet ir arī rati, kurus velk paši cilvēki. Citi nes mantas uz pleciem. Skrandaini bērnu bari. List. Ielūza tilts. Kļinci. Poltarackis neieradās uz apspriedi.

28. septembris

Apmetos lielā mājā. Tur dzīvo tikai jauna sieviete – Anna Dolgoja ar mazu bērnu, zidaini. Gulēt viņa iekārtojās manā istabā gultā, bet man guļasvieta uz divāna. Nakti prasa, vai man nesalst. Pavedinoša situācija līdz ritam. Vēlāk noskaidrojas, ka viņa ir vācu virsnieka mīļākā, no kura arī bērns. Pēc aicinājuma sildīties pārdzīvoju kaisles ārprāta reibumu. Asinis trakas, lūpas lip, sviedri, bet es meloju, ka man nesalst. Kļincos iznīcināti visi ebreji. Šī māja arī bijusi ebreju māja. Vācietis ar visu iekārtu to atdāvājis mīļākajai –

skaistulei. Arī dienā viņa pūlas būt laipna un iezēlināt ar bērnu. Atdevu savu specpaiku bērnam.

29. septembris

Saldi gulēju. Sapņos Jānīts, Elza... Vakar saņēmu astoņus komplektus ofi-
cieru vilnas apģērba. Vakar leitnants Seļiganovs huligāniski izturējies pret
majoru redaktoru Gvozdevu. Visu dienu list. Poltarackis ēd atsevišķi no pā-
rējiem virsniekiem un ar valsts produktiem cienā savas jaunās sievas. Nepa-
rasti brīvu tikumu pilsētā. Vācieši iekarotajās zemēs baudīja dzīvi un milu...
Es vairāk nekā divus gadus ciešu no atturības milā. Ir par ko karot!

30. septembris

Braucam. Apmēram 70 km. Majors Kokajevs, sadalot virsnieku ziemas uz-
valkus, mani atstāj bešā. Tāpat kā es pats sevi, dalot saņemto vīnu.

1. oktobris

30. septembra vakarā bija jāizbrauc štāba priekšniekam Froļenko. Viņš un
šoferis piedzērušies. Izbrauca gan no novietojuma, bet nakti pārgulēja pilsē-
tā. Šodien brauca man astē. Pilsētā daudz piedzērušu virsnieku un karavīru.
15.30 ierodamies sādžā Svjatovskoje. Nav kur palikt, jo priekšā cita kara-
spēka daļa. Vēstule. Saruna ar Kseniju Sļezko. Svjatska jau Baltkrievijā, uz
Orlas apgabala robežām. Piedzēries Froļenko šoferis sācis skandālu ar re-
gulētāju sievieti, un vecākais leitnants tam apsolijs pa purnu. Piedzērušais
arī atļāvis Froļenko iekraut sev pa purnu. Pie Bobkovičiem notikusi partizā-
nu cīņa ar okupantiem. Partizāni uzspīdzinājuši hitleriešu koka bastionu.
Nonāvēti un sadeguši 67 ienaidnieki. Kad nākusi soda nodaļa, tā bēgusi no
partizāniem. Partizāni sagravuši ungāru nodaļu, nonāvēti 30 ungāri – tā
stāstīja Ksenija Sļezko, neparasta skaistule, kas bijusi vienkārša strādniece
pie vāciešiem.

Blakussādžā jeb Svjatskas turpinājumā – ir grūti saprast, kur beidzas viena
sādža un sākas otra, – uz laukuma karātavas. Tajās karājas trūcīgs virietis vī-
zēs. Puikas šūpo pakārto. Nākot atpakaļ, pakārtais jau gulēja zemē. Puikas
bija pāršūpojuši virvi. Tik trūcīgs un izkāmējis nodevējs. Man gadījās redzēt
soda izpildīšanu. To izdarīja čekas karavīri. Karātavas uzbūvētas. Piebrauc
mašīna ar sodāmo un pāris čekistu. Uzmet sodāmajam kaklā cilpu. Mašīna
brauc prom. Sodāmais parausta kājas it kā skrējienam un sastingst. Čekists
pazobojas – gribēja vēl skriet līdz galam. Klātesošie smejas... To redzēju vie-
nu reizi. Vēlāk negribēju redzēt ne kāršanu, ne pakārtos. Rīgā notiesātā Je-
kelna un citu pakāršanu skatīties negāju.

2. oktobris

Apzagts Poltarackis. Nozagta mantu soma ar lauku somu un dokumentiem
tajā. Nakti nav bijis posteņa. Visi gulējuši uz mašinām. Zagļi no blakuskara-
spēka daļas.

4. oktobris

Ar Jāniti gāju, apņēmis to ar roku. Viņš stāstīja – ja nebūtu tik grūta dzīve – mācīšanās, uzturs, dzīvoklis – viņš būtu izturējies, nebūtu nomiris... Ar Martu Vildavu *coitus* no muguras, viņa kaila, viņas māte pa daļai redz... Tad mans tēvs, lepni ģērbies rūtainā uzvalkā, ar mani gāja. Viņš liels un varens, un es par viņu lepns. Vakarā mūsu daļā ieradās divas desantnieces. Brašas meičas, bet par daudz plāpā. Vakarā un nakti trīs lielu ugunsgrēku atblāzma. Vācieši atkāpjas un dedzina sādžas un pilsētas. Dežurēja leitnants, komjaunietis Matuškins. Turpat gulēja desantnieces. Bet ja nu viņas tās nav? Vajadzēja sūtīt tūdaļ uz augstākajiem štābiem. Viņām nekādu dokumentu nebija.

Sādžā ar grupu kareivju ieradās kāda zemnieka dēls. Savā mājā lūdza viņu ar biedriem pacienāt. Māte un piederīgie, asaras slaucdami, gatavo ēdienu. Tikai ap desmit gadu vecā māšele ziņkārīgi lūr uz kareivi un beidzot klusi saka mātei: «Tas tak mūsu Miša!» Māte un tēvs tā ticējuši vāciešu apgalvotajam, ka visi sarkanarmieši iznīcināti, ka savā atmiņā jau apbērējuši dēlu. Redzot dzīvus sarkanarmiešus, tik ļoti plūdušas asaras, ka acis nav pazinušas dzīvo dēlu. Un kur nu bija mātes sirdsbalss?

5. oktobris

Feldšeris Filipovs lielās, ka viņam Kļincos atdevusies Anna Dolgoja. Viņš apmeties viņas mājā pēc manis. Pēc tam Annu ieguvis leitnants Sirinčenko. Nakti esot sākusi saukt: «Kaut kur šauj!» Tad viņš gājis virsū, lai gan pretojusies. Tātad vienīgais, kas neizlietoja vāciešu brūti, biju es, un arī vienīgais, kurš ēdināja viņas un vācieša bērnu un viņu pašu. Rikoju pirti. Pats paliku bez pirts. Šajā sādžā visur rāpo utis. Bistami apmesties istabās.

6. oktobris

No rīta sāp galva. Smaga depresija. Pārgāju uz citu, tīrāku māju.

7. oktobris

Saimnieces, vecenes kopojas ar zaldātiem no citām karaspēka daļām. Bērni gaudo. Vecenes iemilējušās brūtgānos, istos vepros – līdz riebumam. Daļai sieviešu zudusi vismazākā kautriba. Izpildīju apbalvošanas lapu. Vakar saņēmām vīnu. Vaļunass un Poltarackis izlējuši zemē (?) 2 litrus. Majors Kokajevs prasa paskaidrojumu, kā tas var būt. Vīna izliešana ir ārkārtējs gadījums! Strādāju pie sagādēm. Ieguvu 5 tonnas kartupeļu un 900 kg gaļas.

8. oktobris

Mūsu saimnieces istas netikles. Stiškovs gulējis ar viņām, atrazdamies postenī.

10. oktobris

Biju Kļincos pārbaudīt apgādi. Dolgoja neielaida. Ksenijas Slezko nebija mājās. Tur atradās vecākais leitnants, sifilitiķis trešajā stadijā. Grūti atrast naktsmājas.

11. oktobris

Smagi jautrā pilsētā. Naktsmāju piedāvāja staršina Barišņikovs. Lādzīgs puisis, bet es viņu pazinu tikai kā lielu blēdi un kombinatoru. Saimnieces – jaunas māsas Ubrenko. Strādā ādu fabrikā. Viena medmāsa. Atteicās no mūsu produktiem. Neparasti! Iespaid, ka abas nopietnas un godīgas. Arī Barišņikovs sifilitiķis. Vienā mājā sastapu partizāni. Viņa savu «filozofiju» sauc par skūpstu filozofiju. Milas lietās brīvi dzīvot ir labi, tā viņa sludina.

12. oktobris

Grūtības ar apgādi. Majora Jevsejeva lekcija par politisko stāvokli. Korpusa politdaļas lektors. Laba lekcija. Tomēr arī Jevsejevs mīlot iedzert.

13. oktobris

Sievietes mīž stāvus, arī meitenes. Sievietēm brunči isāki priekšā, meitenēm – pakalā.

14. oktobris

Jānītis gadus astoņus vecs, slikti peldēja, grima, es glābu. Auksts rīts. Nav produktu. Izniedzam tikai 200 g sausiņu. Pavārs Bikovs svin «kāzas». Piedzēries.

15. oktobris

Nav produktu. Ieguvām drusku maizes. Izniedzam tikai pusnormu. Tjerekovskas rajons, uz kuru aizsūtīja Poltaracki sagatavot produktus, esot tukšs. Apakšpulkvedis Solovjovs saka, lai sūtot uz jaunu vietu mašīnu pēc militiem, paši lai izcepot un apgādājosies. Kombats Kokajevs nav ar mieru sūtīt mašīnu pēc tik nedrošas maizes. Kaujas ap Gomeļu smagas. Pil-sēta deg. Pie Svjatskas daudz vācu liķu. Atradu viena kritušā vācieša dienasgrāmatu. Īss saturs: «Kaujas kļūst arvien briesmīgākas. Mūsu zaudējumi lieli. Krievu artilērija šausmīga. Upuri pieaug. Sieva aizmugurē, sapņos rādās neuzticīga. Mana bojā eja neizbēgama un tuva... Pie velna viss! Heil, Hitler!»

16. oktobris

Nakti domāju par Soņas atbildi un velnišķīgi viņu iekāroju. Iekāre uz Martu Vildavu zudusi. Jirgena riebīga, Aņa kairina visvairāk, lai gan tas ir bezprātīgi. Maršruts: Svjatska (kur atrodamies), caur Dobroģejevku līdz Gordunovai. Mūsu štāba mājā brīvē kandžu. Piedzēruši: štāba priekšnieks Froļenko, 2. rotas komandieris, vecākais leitnants Kučurovs un vēl citi. Visi brauc beidzot uz *banno-pračečnuju* (pirts un veļas mazgātava) nodaļu *razvratņičaķ* (piekopt izvirtību). Tur viegli atrod «brūtes», kuras paši brūtgani sauc par *bļaģām*. Šoferi par kandžu pārvadā privātas kravas. Leitnants Agafonovs dzērumā prasa, lai kareivji viņa priekšā nostātos *vo front* (miera stājā), bet ar mani runā kā *podhaļim* (pielidējs). Viņš ir vada komandieris, rotas partorgs.

17. oktobris

Aizbrauca Ļuļko sagādāt maizi, bet mēs dodamies tālāk pa maršurtu, pavisam 120 km. Pirts. Nogurums, depresija. Esmu dziļi vientuļš. No manis vairās. Jo manā klātbūtnē neveicas sarunas par sievietēm un dzeršanu.

18. oktobris

Kabinē iesēdināts slimš šofers palīgs Popovs, kas izvairās iet pie ārsta. Poltarackis gatavo produktus pēc norikojumiem. Atbrīvotajos rajonos mēs pārdzīvojam lielas apgādes grūtības. Sapņi es gatavojos uz aktu ar Elzu. Jānītis nakts laikā gatavo stundas. Kāds priekšnieks Markovičs telteni pārdevis par gaili un desmit olām. Bērns mājās raud. Saimniece aizgāja nakti no mājas caur logu ar visu bērnu. Nākamajā dienā izrādās, ka viņa to izdarījusi aizkauna – trīs gadus vecais zēns brēcis *dai bumažku* (smēķi) līdz stulbumam! Māte atraitne. Bērns apgērbts tikai kreklīnā. Mūsu virsnieki esot iemācījuši un pieradinājuši smēķēt! Domāju, daļu māte man samelo. Sarkanā armija te ir tikai pāra dienas. Tā nevarēja paspēt. Tas būs vāciešu – mātes mīļāko – darbs. Māte: «Zēns kliežot līdz bezsamaņai – *dai bumažku!*» Skaidri meli. Zēns brēc: «Papmpap...» Man sākumā šķita, ka viņš mani iedomājas par savu papu. Nē! Viņš brēca pēc vācu papirosa, ne krievu mahorkas.

Dodamies tālāk ar Ļuļko cepto maizi. Armijas ceptuvei piecepums 50–55%. Zemnieki deva tikai 35% piecepuma. Grūtības ar norēķināšanos. Stādām aktus. Maršruts: Dobrjanka, Gornostajevka, Novo-Jatloviči, Repki, Daniči, jau Ukrainā. Virzāties ātri uz dienvidrietumiem, vajājot vāciešus. Atbrīvojam lielus rajonus. Redzam liķus. Daudzi saimnieki nemaz nepriecājas, Sarkanajai armijai atgriežoties. Sevišķi nobažījušies tie, kam vīrieši mājās. Dzirdēju: «Vācieši kulturāli, pie viņiem viss labi!» Ukraina. Aizbrauca rotas, neizdalot saimniecības daļai mašīnas, lai vairāk varētu iedot korpasa pārvādzinājumiem. Tagad pie katras pārvietošanās lielas grūtības. Ari Poltarackis sagādē piekrāpts. Izsnieguši mazāk, nekā norunāts. Froļenko iegādājies vācu pamestos vilku suņus un priecājas, ka tie ir gudri, klausā komandām krievu valodā.

Pārbrauca no Kļinciem Grišins un citi. Tur notikušas žūpošanas un kaušanās ballītēs dēļ brūtēm. Balles rikojuši komadiera tehniskais palīgs un citi, bet Grišina *holujs* visu ziņojis komandierim. Viņu noķēruši un nolēmuši nosis. Viņš ļoti žēli lūdies, ar asarām: «Sīti, bet tikai nenoīti... Nu jau pietiks!» Stridus ābols – ballītes notikušas katru vakaru un pa divām reizēm, bet bajāns tikai viens un tas pie Grišina. Vienas balles dalībnieki uzbrukuši otras balles kavalieriem – meitu un bajāna dēļ. Piekauts arī Grišins. Es smejos par viņu lustēm. Niknumā Grišins mani apsauc. Viņa *holujs* viss sabindēts un sten pie mazākās kustēšanās. Smieklīgi, bet spiež taisīt nopietnas sejas.

Pomteham (Tehniskās daļas priekšnieka palīgam) būšot jākrit... Saspridzinājies viens pirmās rotas karavīrs – gribējis ar granātu apdullināt zivis upē.

22. oktobris

Skaista, saulaina diena. It kā es apbalvots, tā sapratu no sarunas ar Tolokoļņikovu. Viņš ir apmierināts ar manu darbu. Pirmā rota piesavinājusies 50 kg miltu, kurus veduši KOPam no Iljina. Kapteiņi Kozeličs un Ždanovs par iedzīvotāju aplaupīšanu it kā konfiskācijas nolūkā nodoti kara tiesai. Tā stāstīja pulkvedis.

23. oktobris

Desmit dienu mūsu daļai nav vēstuļu. Pavēle par vecākā leitnanta Solomeiņikova atcelšanu no *pomteha* amata un leitnanta Romanceva arestēšanu uz 15 dienām par uzdzīvošanu, nelikumībām un kautiņiem Klinkos. Apstiprinātajā bataljona dienas kārtībā iedalīts laiks tikai mašīnu apskatei, tīrīšanai, uzpildei, politnodarbībām, ierindas nodarbībām un pārbaudēm. Lasīšanai, vēstulēm un sarunām – nulle. Nav gan manāms, ka šo dienas kārtību kāds mēģinātu realizēt.

4. oktobris

Nošāvās leitnants Matuškins. Viņš bija mūsu daļas komjaunatnes organizācijas sekretārs, jauks, kulturāls jauneklis, ne dzēra, ne rupji izrunājās. Pēc maniem ieskatiem, bija jaukākais virsnieks mūsu vidū. Labsirdīgs, uzticīgs, kautrīgs un mazliet nevarīgs. Braucot mājās pēc uzdevuma izpildes, pats kā vada komandieris paredzējis nepatīkšanas un, neticis līdz bataljonam, nošāvis. Tiešām, rupjš ir majors Kokajevs, rupjš ir kapteinis Grišins, kuriem abiem bija pakļauts komjaunietis Matuškins. Abi prot lamāties un morāliiski spīdzināt. Apbedīja Matuškinu, tas ir, apraka, nevis kā cilvēku apbedī, tā suni aprok. Ar *ģimnastjorku* un biksēm, slepeni, bataljonam un arī man nezinot, kur un kad, kapu nolīdzinot un nomaskējot, lādoties. Visus rīkojumus devis Grišins. Arī virsnieki nebija klāt un kapa vietu neuzzināja. Matuškins esot valsts noziedznieks. Viņš lauzis zvērestu cīnīties ar ienaidnieku – pie liķa kapa tā esot lādējies Grišins. Kapa vietu neatradu. Tā nu trūd nezināmā kapā krietnākais no mums. Nabaga vecāki. Izaudzinajāt tik godīgu un jauku dēlu, kurš nespēja izciest necilvēcisko mežonību?!

26. oktobris

Biju ar Jānīti drūmā, pussabrukusā ēkā. Atkal erekcija un sievietes miegā. Tad vesela poēma sapņos: «Cēla mana dziesma, ja mīlestība cēla...» Sapnī pretinieks spiež mūs atkāpties... Tikai pulksten 11.00 kolhoznieces iet uz darbu. Paruna: «Līdz vakaram aizies, līdz naktij pārnāks.»

28. oktobris

Stiškovs dodas sagādāt tabaku. Stāv veseli lauki nenovāktas tabakas. Bet naktī bijusi stipra salna un pagalam visa tabaka. Lapās nav palikusi pat ne vismazākā tabakas smaka. Tā ne kolhoznieki, ne mēs neieguvām ne grama.

30. novembris

Neparasta vietējo iedzīvotāju utainība. Visur milzīgā daudzumā utis. Un arī tās panikušas, tikko dzīvas, tomēr kustas, rāpo. Logam aizkārts lakatiņš, es tam neapdomīgi piespiedos, sēdēdams uz sola, un atkal esmu utains. Nekur citur mājā nepiemetos, gulēju tikai uz kailiem soliem. Un nepaglēbos. Šai mājā tikai sievietes – vecāmāte, māte, meitenes, bads un utis. Badu izmantojis Ļuļko un ieguvis jauno meitenīti – gadus 15 vecu no mūsu mājas. Eju mežā tīrīties. Apaukstējos, kails utis bungodams. Tad pārģērbjos ziemas apģērbā.

31. oktobris

Sapņos neglitas sievietes piedāvā milu. Sagaidāmas nepatīkšanas?

2. novembris

Dodamies tālāk uz rietumiem, uz Dņepru.

4. novembris

Apmetamies mežā pie Dņepras, neaizbraucot līdz Zaderovkiem. Rokam zemnīcas Dņepras tuvumā.

5. novembris

Par smagiem pārkāpumiem, dažādām blēdībām un laupīšanām uz soda bataljonu nosūtījām Plotņikovu no 2. rotas un no remontvada seržantu Vostrihu.

6. novembris

Sapulce-mitiņš par godu Oktobra lielajai revolūcijai. Man pateicība par labu darbu. Pateicības saņēma Lavrentjevs un drēbnieks Boļšakovs, vecākais vīrs bataljonā. Ieņemta Kijeva.

7. novembris

Izsniedz 100 g šņabja (ar ūdeni).

8. novembris

Koncerts. Ar 30 dzīvām aitām atgriezās Poltarackis. Aitas samērā vājas. No katras sanāk 7–9 kg gaļas. Poltarackis saņēma vēstuli – no bumbas gājis bojā dēls Andrejs. Bumba trāpījusi viņu mājā. Dzīvs otrais dēls un tā pamāte. Raudāja ar balsi un piedzērās. Mums abiem dēli gājuši bojā...

9. novembris

Coitus ar milestību un sajūsmu, ar Elzu. Vēlāk vēl otrs ar rupju valodu un svešu sievieti. Apspriede pie korpusa komandiera vietnieka Tolokoļņikova. Izteica man atzinību un stādīja citiem par paraugu.

10. novembris

Sapņi Aņa guļ baltā krekļā. Es jūsmoju. Atsauksmes par mani korpusā cildinošas. Mūsu finanšu daļa – jaunākais leitnants Kramarenko – strādājuši labi. Uz Sarapulu Aņai aizsūtīju 500.

12. novembris

Poltarackis aizbrauca sagādāt produktus uz Čuporevskas rajonu. Nav tabakas. Izsniedzam vienu trešdaļu dienas devas.

13. novembris

Dzīvojam zemnīcās. Ziema ar sniegu ir klāt. Ar apģērbu ieradās leitnants Vaļunass.

14. novembris

Pārgērbām visus ziemas apģērbos. Ļuļko aizbrauca uz Daničiem pie savas Gaļas. Nakti neatgriezās, kā solījās.

15. novembris

Improvizēta pirts mežā. Nokāvām aitas. Rumjancevs man atzistas, ka Grišins viņam teicis – noplēs zābakiem pazoli, aizmet pie velna un prasi jaunus zābakus.

16. novembris

Nakts tumša kā kaps. Gārša šalc nāves un mūžības simfoniju. Sapnī man ir otrs dēliņš Uldis, varens un spēcīgs puisēns... Tam rokās vasaras smaržas pilns ziediņš. Sāp miesa pēc milas. Vētra.

18. novembris

Sapnī es ar Gaļu Daničos. Tad vēl mēģinājumi ar vairākām. Buržuāziskās Latvijas divdesmit pieci gadi. Viņi tur dižojas, ka Padomju vara atkal kritusi. Niknums par viņu gaviļēm. Aizvedām vasaras tērpus.

19. novembris

Mēs – korpuss – no 65. armijas tiekam pārskaitīti pie 61. armijas. Pēc lietuss iestājas aukstums – sals.

20. novembris

Dēls un velnišķi skaista Elza. Uzmaucu galvā auseni. Salst ausis bez tās. Ieņemta Žitomira. 1. rota Kamenkā ieguvusi veselu mašīnu trofeju tabakas.

21. novembris

Dņepru pārbraucām pa steigā celtu tiltu uz ūdens līnijas. Braukt varēja tikai vienā virzienā. Šeit Dņepra daudz šaurāka par Daugavu pie Rīgas. Krasti smilšaini. Abās pusēs smilšu pauguri. Nekā no Gogoļa – *krašen Dņepr!* Sastapām vecāko leitnantu, kurš izbēdzis no gūsta. Atrodamies atkal Baltkrievijā.

23. novembris

Vojentorgā izturas rupji un nekaunīgi. Pārdod, kam patīk. Šoferis lielās – pie Maskavas vienā reisā nopelnījis 2500 rubļu. Ar zagšanu esot sācis nodarboties jau kā skolēns, apzogot savu mīlāko. Redzami neaprakti liķi. Daži no tiem izģērbti.

24. novembris

Nokusa sniegs. Pārbraucām uz Udaļevskuju, apmetamies, kilometru neaizbraucot līdz tai, mežā.

25. novembris

Ļuļko aizbrauca pēc dāvanām – 1300 kg. Sāp krūtis, galva, aizsmakums. Sapnī dēls un mana māte – ļoti kalsnēja. Pieci seši gūstekņi. Maršruts Bu-

da-Pestrickaja, Rudņa-Žuravļevka, Omeļkovščina, Ovčinovka, stacija Abramovka. Ceļš ap 80 km. Ļoti grūts pārbrauciens. Nav ceļu. Stiegam purvos. Taisām ceļus, braucam un grimstam.

26. novembris

Pulksten 0.30 ierodamies Abramovkas stacijas tuvumā. Stacija atrodas mežā. Tā ļoti nocietināta, jo te darbojušies partizāni. Mežs stacijas tuvumā nogāzts. Nozāgētie koki guļ uz vietas, dodot labu patvērumu partizāniem no vāciešu lodēm. Pie stacijas izbūvēta vesela nocietinājumu sistēma. Blokhauzi, redutes, bunkuri no koka. Dubultas baļķu sienas un starp tām smiltis. Ieja liklokveidīga. Šai cietoksnīti dzīvojamās telpas līdzīgas blindāžām. Lietus.

27. novembris

Pavisam nedaudz māju Abramovkā, un tūdaļ aiz sakņu dārziem uz visām pusēm plešas mežs. Kobiļevas sādžā vācieši sadedzinājuši visus iedzīvotājus, ap 1050 cilvēku. Vācieši ņēmuši meitenes ārā no ešeloniem, kurus sūtīja uz Vāciju ar padomju cilvēkiem, izvarojuši un nogalējuši. Palkavnieks Tolokoļņikovs lūdza 6 kg gaļas no mums. Gaļas pašreiz neesot visā korpusā, izņemot mūs. Devu.

28. novembris

Ieņemta Gomeļa. Naktī trauksme. Mūsu pirmajām liniņām vāciešu uzbrukums. Pirmā liniņa tālu. Bet ienaidnieks var izsūkties cauri frontes liniņai un operēt pie mums, lai gan tas nav vāciešu dabā. Gulēju ļoti labi, mājīnā. Pat trauksmi nedzirdēju. Mocoša erekcija nakti.

30. novembris

Pirts bataljonā. Korpusa aizmugures ēdnicā puslitrs citrusa 96,50 rbļ. Kramarenko kārto algas.

1. decembris

Zenītartilērijas pulkā pārbaudīju apgādi, apstaigājot baterijas un ierakumus. Ir sūdzības. Ēd dienā tikai divreiz siltu ēdienu – tikai tumsā. Neapmierinošs apģērbs. Pavadoņi steidzina prom no pirmajām liniņām, mūsu staigāšana varot izsaukt pretinieka uguni. Zenītnieki nogāž katrā dienā pa kādai lidmašīnai. Dažus kilometrus aizmugurē zenītnieku štābs un saimniecības daļa. Labi iekārtojušies un ēd labāk, nekā pienākas pēc normas, labi ģērbti.

2. decembris

Majors Kokajevs paziņoja, ka viņš mani stādot priekšā apbalvošanai ar Sarkanās Zvaigznes ordeni. Atveda dāvanas bataljonam. Šī dāvanu lieta tomēr stipri nenopietna. Ko var atvest milzīgai armijai daži kolhozi? Cik maz no dāvanām nonāk līdz kareivjiem! Par viņām nav jānorēķinās un viņas izgaist apgādes kanālos, nenasniegušas tos, kam īsti bija domātas.

4. decembris

Atgriežas Poltarackis, viņš ar Stiškovu sagādēs pavada jautras dienas ar sievietēm. Plaši uzdzīvo Poltarackis mājās, kuras atrodas karantīnā, jo sagādes

rajonos plosās izsituma (utu) tifs, bet Poltarackis un Stiškova atteicās pieļaut potēšanu. Poltarackis cauru dienu sēžot mājās, ēdot, dzerot un uzdzīvojot ar mājas sievietēm. Stiškova skraidot cauru dienu pa sagādēm un ar saimnieci guļot tikai pa nakti.

5. decembris

Majors Kokajevs iecēlis leitnantu Vasiļevu par izmeklētāju pret Vaļunasu, kuru apvaino blēdībās un nepareizā darbvedībā. Droši vien ziņojumam ir pamats, bet pierādīt kādu blēdību izmeklētājam neizdodas. Vasiļevs uzdodas, ka beidzis žurnālistikas augstskolu. Žurnālista veiklību uz apšaubāmām kombinācijām viņš tiešām piesavinājies, bet citu neko.

Grišinam paliek 40 gadu. Izskatās daudz vecāks. Savītis, kalsnējs un dzeltens. Par godu savai dzimšanas dienai izdzēra Poltaracka vīna normu. Korpusa avīzes redakcija lūdz aizdot uzturu.

7. decembris

Stiškova iztirgojis sagatavotos kartupeļus. Mūsu mājas saimnieks simulants, izvairās no iesaukšanas armijā.

8. decembris

Mājā daudz nestrādājošo. No kā viņi dzīvoja pie vāciešiem, sevišķi divas jaunās sievietes – Žeņa un Jūlija? Abas amzīgas. Draugos ar Ļuļko un Stiškovu. Skūpstus dod arī citiem. Friziere slikti dzen bārdu, bet labprāt skūpstās. Viņa stāsta, ka vācieši nakti no mājām pat iziet savās vajadzībās neuzdrošinājušies. Mājā bijušas vairākas jaunkundzes un vācu virsnieki. Uzdzīvojuši. Viens virsnieks paspēris soli pār sliekšni. Šāviens, un pagalam virsnieks. Bet tikai dažus soļus tālāk vācu cietoksnītis ar vairākiem desmitiem vāciešu. Ļoti pādroši rīkojušies partizāni. Grišins slavē Stiškovu – blēdīgo PFS nolikta vas pārziņa palīgu. Es stādu apbalvošanai leitnantu Vaļunasu, Lavrentjevu, drēbnieku Boļšakovu un Poltaracki.

9. decembris

Stāsta partizāne par partizānu *otrjadiem* – pulkiem. Kovpakam bijušas 16 divīzijas, Saburovam – 32 nodaļas. Bijušas vēl Fedorova, Meļnikova nodaļas... Ieradies pie partizāniem kāds pulkvedis, vlasovietis un Hitlera spiegs. Partizāni to pakāruši. Pirts ar ziepēm. Brīnišķa sarma kokos.

10. decembris

Dēls varens, pieaudzis. ASV novembrī izlaidušas 8789 lidmašīnas. Oktobrī – 8362. No tām tūkstoš četrtonnīgie bumbvedēji.

11. decembris

Iedevu Ļuļko 80 rubļu, lai brauc samalt sagādātos graudus. Izniedza šņabi.

12. decembris

Mocošs bezmiegs. Blakus guļ utainie Jankovskis un kurpnieks Bazanovs. Leitnants Froļenko drēbnieku darbnīcā sev pašuis vienpadsmit gabalus,

protams, bez manas atļaujas: mēteli, arī zābakus, no vācu formas drēbes vengerku, tās pašreiz ir virsnieku un aizmugures seržantu un staršinu ideāls, pēc kura tiecas ar visādiem neatļautiem līdzekļiem. Kur viņi ņem materiālu izgriezumiem – ādiņas un citu, kas to lai zina?

13. decembris

Nakti pārbrauca Vaļunass ar 290 pāriem *vaļenku*. Kokajevs pēc Grišina spiediena atteicies stādīt mani un Vaļunasu apbalvošanai ar ordeņiem. Grišins lielās – tas ir viņa nopelns, ka es nesaņemšot ordeni, jo viņu kā partijas pārstāvi neapmierināju un kompromitēju ar ierobežojumiem noliktavās. Stiškova esot veneriķis, bet katrā sādžā viņam piedzīvojumi ar sievietēm.

14. decembris

Majors Kokajevs ir pret aitu ādu glabāšanu. Lai rotas tās iztirgojot. Bet ādu milzīgi trūkst valstij! Gribu nodot aitu ādas sagādes orgāniem. Otrajā rotā komandieris Kučurovs un staršina ierīkojuši vīna–šņabja brūzi. Arī šis staršina Sedovs veneriķis. Pēdējās kategorijas maukumā ap Kučurovu, viņa staršinu un citiem. Pie brūža dzīvo dažas izlaidīgas sievietes, otrās rotas kolektīvās sievas. Kučurovs man sūdzas, ka saimniecības daļa nedodot viņam aitādas, kuras viņš nokrāsotu vīna brūzi un šūtu sev un citiem vengerkas. Nepiekritu. Nav dokumentācijas veidlapu automašīnām. Aizsūtīju ar ZISu malt miltus. Dzirnavaš atrodas ļoti tālu. Vācieši atkāpjoties pūlējās visas dzirnavaš iznīcināt. Ar studbekeriem ieradušies 30 šoferi. Viņi neuzrāda mantu atestātus. Maskavā saņemto apģērbu viņi pa ceļam iztirgojuši. Pie mums ierodas skrandaini.

15. decembris

Es biju dzimtenē. Bija beidzies karš. Es Vilnu apskāvu, glāstīju un skūpstīju. Draugs Zamariters kritis. Man jāaudzina viņa bērni. Bija Ositis un māsa, un Graudiņi. Un ebreju bija daudz. Bet savādi bija cilvēki, tie klusēja, bet visi domā, ka mans dēls dzīvs.

16. decembris

Vaļunass ar aitādām aizbrauca uz Repkiem, lai tur apstrādātu un tad majoram izlietotu vengerkām un kažokam. Atgriezās Stiškova no sagādēm. Stāsta: Poltarackis sēž istabā, neko nesagatavo un vispār neko nedara produktu sagādāšanai. Viņa saimniece visu dienu cepot Poltarackim. Īsts turks. Froļenko no vecākā leitnanta piepeši kļuvis par kapteini. Korpusa avizītes redakcijā arī visi kapteiņi un majori. Salst. Sniegs.

17. decembris

Jānītis pēc mācībām prasījās slidot. Redzēju Staļinu. Man ordenis. Ēdam maizi no pašu miltiem. Saimnieki aiznesuši lampu no manas istabas. Vietējie iedzīvotāji neizrāda nekādu cieņu un uzmanību Sarkanās armijas virsniekiem, jo ir vēl bijības un cieņas pilni pret vācu jefreitoriem, nerunājot nemaz

par virsniekiem. Grišins atkal lielās, ka apturēšot manis apbalvošanu ar ordeni tādēļ, ka es runājis ēdnīcā par viņu un produktiem. Leitnants Agafovs man teica, ka Froļenko ar Stiškova starpniecību no noliktavas iegūstot vēl vairāk kā Grišins. Saprotu Matuškinu. Godīgais jauneklis redzēja vienīgo glābiņu no purva – izeju pašnāvībā. Kino izrāde «Aktrise». Fotografija.

18. decembris

Atgriezās Poltarackis ar draņķi Stiškovu, neko nesagatavojis.

19. decembris

Nav atpakaļ Vaļunasa ar Ļuļko.

21. decembris

3. rotas partorgs, seržants Merkulovs, pieprasa sev oficiera apģērbu. Viņu atbalsta Grišins. Lai novelkot vilnas *gimnastjorku* no seržanta Simenko, kas to ieguvis citā karaspēka daļā, nododot to Merkulovam itkā partorgam Simenko pašu rotā. Rezultātā skandāli un apvainojumi. Majors Kokajevs gandrīz katru dienu apvaino mani par *barahoļščiku* un *bezobrazņiku* (nējdzību taisītāju), jo sargāju noliktavu no viņa un citiem izlaupīt kārotājiem.

23. decembris

Iztrūkums PFS noliktavā. Par to no Kokajeva vai Grišina piecas dienas aresta pārbaudes komisijas loceklim seržantam Sulfidīnam...

24. decembris

Pabeidza inventarizāciju PFS noliktavā Mihejevs un Kramarenko. Lielī iztrūkumi. Trūkst koncentrātu, 40 kg ASV gaļas konservu, 46 kg sāls, 11 kg cukura, 285 kg maizes. Noliktavā jāsāk nopratināšana. Saslimis Vaļunass. Jo viņam bija uzdots nopratināšana. Viņš ir diplomāts. Kas vainīgi iztrūkumā, visiem zināms, bet vaina jāuzvel citiem. To veic Kramarenko. Atkusnis.

25. decembris

Lietus. Ierodas Bikovs ar 520 kg graudu un 350 kg kartupeļu.

26. decembris

Apspriede pie Tolokoļņikova. Klāt korpusa komandiera vietnieks politiskajā darbā, palkavnieks Drobiļenko. Klāt korpusa prokurors, palkavnieks Ždivičenko. Prokurors pastāsta par noziegumiem otrajā ešelona. Šoferi apzog pārvadājamo kravu, aplaupa iedzīvotājus, pastrādā vardarbības. Sodīti vairāki virsnieki, degradēti, nosūtīti uz soda bataljoniem. Nošauts arī kāds kapteinis un citi noziedznieki par smagiem noziegumiem – apzinātām slepkavībām. Žūpošana un nerēķināšanās ar likumiem. Bīdīna: būt stingriem likumības sargāšanā. 1. janvārī pārvietosimies uz Ščorsu.

27. decembris

Man piešķirusi *vojentorga* šampanieša pudeli par naudu. Dāvanas. Parasti Grišins dāvanas dod tiem pašiem, kam jau agrāk: Kokajevam, sev, Vasiļjevam (ķīmijas dienests), štāba priekšniekam Froļenko, partorgam Mihejevam u.c., starp kuriem nav manis, par ko no sirds priecājos.

28. decembris

Inventarizācija turpinās. Noskaidrojas, ka Ļuļko izsniedz produktus bez dokumentiem Kokajeva un citu saimniecēm, bet tās cienā Ļuļko un citus, kam darišana ar produktiem. Biju ipašajā nodaļā pie kapteiņa Nuženko. Daudz runājām par Latviju, kuru viņš pazīst, par Latvijas partizāniem. Kādēļ es neesot tajos?

29. decembris

Kokajevs man pārmet *boltoloģiju* (jauns, man līdz šim nezināms jēdziens – plāpu zinātne). Lamājas. Visa trūkstot, bet es nodarbojoties ar boltoloģiju. Nepiekrit Stiškova padzišanai no noliktavas, lai gan, kamēr Stiškova ir noliktavā, viņš blēdās, iztirgo produktus. Domāju, ka gājiens pie Nuženko bija manu bataljona «lielo draugu» inspirēts, lai tiktu no manis vaļā, transportējot pie latviešu partizāniem. Es Dons Kihots šajā karuseli, ļaunā burvju riņķī. Ieradās jauno šoferu trešā partija – 30 cilvēku. Vaļunass turpina simulēt slimnieku. Lai slēptu savu normālo temperatūru, sasita termometru, bet to ārkārtīgi trūkst. 17.30 tumst, bet 18.00 pilnīga nakts. Bikovs un leitnants Vasiljevs atbrauca bez produktiem. Izrādās, ka Poltarackis dzīvo pavisam citā sādžā 10 km no pārtikas sagatavošanas vietas. 27., 28. decembrī viņš bijis galīgi apdzēries ar kandžu. 90% no visiem iedzīvotājiem slimo ar tifu. Bikovs sagādājis dokumentos neparedzētus produktus – speķi. Kā ieguvīs? Izrādās bijis pret iedzīvotājiem rupjš, varmācīgs un patvarīgs. Poltarackis nu slims – paģiras. Kara prokurors aizturējis 3 mūsu sagādātāju govis kā patvarīgi atņemtas no iedzīvotājiem, bet *narjadus* korpuss izdod, lai gan likumīgi realizēt tos nav iespējams. Izmeklētājs Vasiljevs uzsāk izmeklēšanu par to, ka it kā notikusi ielaušanās un zādzība produktu noliktavā. Šī komēdija ir štāba priekšnieka Froļenko un Stiškova organizēts blefs, lai slēptu iztrūkumus. Vasiljeva slēdziens: «Zagli nav bijuši noliktavā, Stiškova jāatlaiž.»

30. decembris

Pārbrauca Poltarackis, slims ar izsituma tifu. Nosūtījām viņu uz hospitāli. Tāpat tukšā pārbrauca Bikovs. Pēc vāciešu padzišanas neticami grūti no vietējiem resursiem apgādāt mūsu armiju. Saņēmām 40 l šņabja.

31. decembris

Sarīkoju virsnieku vakariņas ar šņabi un programmu, kuru sniedza OVS amatnieki: drēbnieks Boļšakovs, kurpnieks Bazanovs un citi. Likās, viss labi. Labas vakariņas ar baltmaizi. Bet šņabis sevi parādīja. Leitnants Kuzmins un citi apdzērušies. Tad devās izrēķināties ar korpusa *strojevoj ot del* (ierindas nodaļu) un tās priekšnieku majoru Iljušinu. Kaujā no mūsu puses piedalījās leitnanti Kuzmins un Vasiljevs, Kokajeva šoferis Meļeškins, vecākais leitnants Kučurovs un citi.

Karošanas iemesls – no Maskavas ar studbekeru mašīnām atbrauca līdzīgas jauna sievietes, ne visai atturīgas. Viņu dēļ kāvušies jau ceļā. Un ar šo sieviešu ierašanos pie mums, bataljonā, sākās cīņa par viņu sirdīm. Bet tā kā abas neticami laipni uzsmaidīja visiem virsniekiem, stāsta, arī kareivjiem smaidījušas, cīņa par viņu labvēlību gaužām sarežģījusies. Katrs sevi uzskata par izredzēto, ja novāks sāncensūs pie malas. Bataljona komandieris Kokajevs no šīm šoferu palīdzēm mājas miera labā pavisam atteicās. Un nu meičas nokļuvušas korpasa ierindas nodaļā, kuru virsniekiem – ar vareno vīru majoru Iljušinu priekšgalā – izrādījušās ne mazāk karstas sirdis, – divainās jaunavas smaida viņiem ne mazāk laipni, kā mūsējiem. Kādēļ tomēr viņas smaida? Viņas vēl nezina, kurš te ir galvenais priekšnieks, kurš isti būs viņu priekšnieks, kuram viņām jāpieder. Ka meičas nedomā strādāt, bet piedērēt, tas kļūva skaidrs katram, kuru apsvilināja viņu divainie smaidi un neparastā pakļāvība priekšniecībai.

Un tagad šīs brīnišķās balvas mūsu virsniekiem un kareivjiem pašā Jaungadā nakti slid no rokām un no redzesloka ārā! Šodien viņas vēl atrodas tepat netālu – Iljušina mājā! Šonakt jākaru! Pirmais uguni atklāja bijušais čekists ar savu slaveno naganu, kurš jau esot izdzēsis ap divsimt dzīvību. Tām par piemiņu un jauniem upuriem par šausmām viņš naganu izlādēja griestos. Cīņas biedri trāpīja lampās. Nu kauja turpinājās tumsā. Majora varenajām dūrēm bija liela priekšrocība pret mūsu bruņinieku šņabaino dūšu un slaidi sikajiem augumiem. Vecākais leitnants Timofejevs, ģenerālleitnanta Krjukova jaunības draugs, sadūrās ar vienu mūsu bruņinieku, galīgi slapju sava paša sarkanā krāsā. Tas uzbrēca: «Par ko tu esi?» Bet tā kā Timofejevs jau no bērnu dienām mil stostīties, tad viņš ar atbildi vilcinās un leitnanta Vasiljeva viss spēks, iemiesots dūrē, iegāžas Timofejeva *dardaneļos*, aizsargātos ar divām zobu rindām. Arī Timofejevs ietērpjas sarkanā krāsā, atmet stostišanos un iebrēcas kā unteroficiers ģenerāļa priekšā: *Moja morda ne kazjennaja, ja boļše ne vojuju!* (Mans purns nav kroņa manta, es vairāk nekaruju!)

Vēl skan atsevišķi blāvienī, daži šāvienī un, ieejot Jaunajā gadā, kauja apstājas. Kur beigās palika daļavas? Kara noslēpums aizsedz viņas līdz pašā ģenerālleitnanta mājoklim... Varonīgs un uzvarām bagāts būs šis gads! Naktī mājā pārbrauca Bikovs ar kartupeļiem. Saimniece mūs pacienāja, pareizāk gan – mēs viņu pacienājām. Man viss beidzās ar Jūlijas skūpstu, jo viņa sēro pēc vīra, bet drauga Ļuļko nav mājās. Kur viņas vīrs – tai saulē, rietumu vai austrumu saulē, tas tā arī palika skūpsta piesegts noslēpums.

Visiem bija Jaunais gads, visiem bija bēdas un visi darija muļķības, cerēdami, ka tās atstās vecajā gadā.

1. janvāris

Atgriezās Ļuļko, Mihejevs, Šumskis, Vaļunass un Timofejevs. Saka – uzlikt man *uzsīkaņi*je – sodu par vakardienas vakaru, tas ir, lai izsniedzu viņiem šņabi paģirām. Sevišķi žēli lūdz Timofejevs. Nedevu ne grama. Sastapos ar Tolokoļņikovu. Pavēle: likvidēt skrandainos bataljonā – skrandas nodot un blēdigajiem atbraucējiem izsniegt jaunu apģērbu bez atestātiem. Guščins piedzēries vemj.

2. janvāris

Jānītis nāvīgi slim. Es dziļi cietu un noguris pamodos. Bazanovs ir labs aktieris, bet vājš kurpnieks. Kokajevs nu nemierā ar Bazanova šūtiem siltajiem apaviem un viņa apstrādātajām ādām. Bet Kokajevam jau visi neprāšas, izņemot viņu pašu, kurš var visu, izņemot rakstišanu. No hospitāļa atgriežas Poltarackis – izrādās, simulants, nevis tifa slimnieks. Simulējis, lai tiktu vaļā no atbildības par bezdarbību. Frontē samērā klusu. Leitnants Vasiljevs, mūsu ķimīķis, vēl pirmā un otrā janvārī piedzēries. Pēc izskata pat inteligents, skaidrā uzvedas pieklājīgi. Mācījies institūtā. Stiškovs no utainās brūtes aplīpis ar tifu. Nogādāja slimnīcā. Sākumā bija aizdomas, ka veneriķis. Tāpat notikusi apmaiņa – gonokoks pret tifa uti.

3. janvāris

Poltarackis pieprasa viņu atestēt uz kapteiņa dienesta pakāpi. Kokajeva atbilde: «Iecelšu komisiju un nodošu lietu tiesai.» Velti draudi. Pats netirs.

4. janvāris

Necaurredzama nakts dvēselē. Depresija. Ārā list. Brauksim prom no šīs Abramovkas, galapunkts: Tugloviči. Kinofilma «Sverdlovs».

5. janvāris

Jānītis droši kāpa pa sliktām trepēm no augstuma. Es turēju šņorē slidošās trepes... Leitnants, tehniķis Žukovs stāsta par govsbriedi, ko grupa viņa karēivju mežā nomedījuši kā briedi. Ēduši vairākas dienas, līdz nākusi Tolokoļņikova pavēle: «Nošautās govs vietā zemniekiem atdot citu no KOPa, bet par gaļu atvilkt no remontu vada devām, līdz pilnīgai govs vērtības segšanai.» Skatījāmies ASV filmu «Misija uz Maskavu».

7. janvāris

Braucam. Hoiņki, sovhozs «Nastoļ», kolhozs «Sudkov», Hrapovo, gar upi Viķi, Tugloviči. Ierādās kurpnieks Kovaļčuks – amata speciālists. Vācieši sādžu «Zeļonij Gai» nodedzinājuši ar visiem iedzīvotājiem, bet Mosanos dzīvus cilvēkus rakuši bedrēs un ar zirgiem piemidījuši. Dzīvie zem pakaviem raustās, lien no bedrēm, māj ar rokām... Šausmas un neiedomājams sadisms, stāsta iedzīvotāji, kuriem laimējies palikt dzīviem. Vāciešu izteiciens: «Visi te partizāni – utis, suņi, bērni...»

8. janvāris

OVS saņēma 100 pāru veļas. Majors Kokajevs – *boltologija u vas* (muldēšana pie jums). Es joprojām neesmu sapratis, ka runāšanai atļauti tikai divi temati – sievietes un dzeršana. Man šie temati nepastāv. Par ko es runāju, pienesēji ziņo Kokajevam un Grišinam, viņi igni.

9. janvāris

Nakti sāpēja galva. Auksta piere. Nogurums. Snieg. Silts. Slikta noskaņa. Atkal no Rogaļa norikojums uz Beļickas rajonu gatavot produktus. Majors Kokajevs atsakās dot mašīnu. Bet KOPs vēl nav ieradies un bataljonā nav produktu. Kokajeva rīcība ir *izģevaķeļstvo* (ņirgāšanās).

10. janvāris

Nakti sniegs un atkusnis. Poltarackis un Zatuļins dodas uz Novo-Beļicu gādāt produktus. Lavrentjevs slim – viss sviedros – mugura, galva. Moisejevs, kam jānāk no otrās rotas Lavrentjeva vietā strādāt, piedzēries. Otrajā rotā no mistiskiem avotiem uzrodas šņabis un notiek patstāvīga žūpošana ap rotas komandieri, vecāko leitnantu Kučurovu.

11. janvāri

Tuglovičos pamatskolas skolotāja stāstīja par latviešu leģionāru šausmu darbiem. Viņi rikojušies vēl nežēlīgāk par vāciešiem. Ieejot klasē, tūdaļ izšāvuši automāta kārtu pāri skolēnu galvām. Daudzas izvarošanas, draudējuši viņu iznīcināt, nošaut skolēnu priekšā. Skolotāja dzīvo ārkārtīgā nabadzībā, ģērbta skrandās, istabā cauras sienas, netīras, ar lupatām aizbāzti logi, ēd kaut kādu burdu ar savu un svešu bērnu. Neticēju, ka tā ir skolotāja, neticēju, ka viņa runā par latviešiem. Domāju, jauc ar citas tautības nežēļiem. Vēlāk sastapu latvieti Emiliju Tūrs. Tā apstiprināja skolotājas stāstu. Latvieši nogalinājuši, pēruši, žūpojuši un izvarojuši. Lidz ko uzzinājuši, ka sādžā ir latviete, ielauzušies viņas mājā, tai promesot, meklējuši to un solījušies nonāvēt, kad atradīšot. Visas viņas mantas sadedzinājuši pagalmā. No visa pāri palikusi viena pastkartiņa ar latviešu pantiņu. To viņa glabāšot kā vienīgo svētni no Dzimtenes. Viņa precējusies ar krievu. Pameita, pieaugusi jaunava...

Sādžā liela nabadzība un netirība. Visā sādžā nav pirts. Ēd no kopējas bļodas, spļauj uz grīdas. Utaini. Istabas lielas. Strādā ar vēršiem. Latvieši nošāvuši arī latvieti no partizāniem un māju nodedzinājuši. Nodevis nodevējs un nodevēja. Nodevējs vēlāk partizānu atmaskots un nodurts, kad viņš nav spridzinājis vācu vilcienu. Pirmā rota šodien bez brokastīm. Trūkst produktu, bet Kokajevs nedod mašīnu braukšanai pēc kartupeļiem. Nav putraimu.

12. janvāris

Jānītis ar daiļu sievu ballē Raiņa bulvārī. Pēc 24.00 gatavojas ceļā uz Zaļmežiem. Aizveda uz slimnīcu Lavrentjevu. Tīfs. Stiškova, blakus gulēdams,

aplipinājis ar savas brūtes utīm. Ļoti sāpīgi, jo šo zēnu pa daļai iemīļoju kā dēla prototipu.

13. janvāris

Izrādās, štāba priekšnieks Froļenko viltojis dokumentus sevis atestācijai uz kapteiņa dienesta pakāpi, tādā ceļā kļūstot par kapteini. Atstādināja no amata, bet dienesta pakāpe palikšot. Kolhoza priekšsēdētājs arī *samogona* brūveris. Glums, lišķīgs tips, ap 40 gadu vecs. Pirms padomju varas nodibināšanas apprecējis bagātu sievu – 20 gadu vecāku par sevi. Tagad viņa ir 60 gadu veca, bet viņš *frišs* vīrietis. Neveicoties viņam dzīvē, vienmēr aizējot garām. Dēli bijuši pie vāciešiem policisti. Tagad viņš grib būt pakalpīgs padomju varai. Sādžinieki sūdzas, ka apliekot zemniekus netaisni ar nodevām, bet pats no nodevām pilnīgi izvairoties. *Babņiks* (brunču mednieks).

14. janvāris

Piecās dienās Poltarackim jāsedz iztrūkumi. Ceturtajai divīzijai 2000 kg liels *suharu* iztrūkums. Ar skandālu no otrās rotas izkaroju Moisejevu par rakstvedi Lavrentjeva slimības laikā. Parasti gan no slimnīcas savās daļās vairs neatgriežas. Gribēja man uzspiest kādu Grigorenko.

16. janvāris

Ceļā. Narovļa, Knurovka, Jeļeska-Dvižki, apmēram 50 km. Jeļeskā 25. Abavas bataljona otrās rotas – vienpadsmit latviešu leģionāru – kaps. Kārlis Ķiburs un citi krituši no partizānu lodes 1942. gadā, vilcienā. Virs katra kapa Hitlera koka krusti. Uz tiem buržuāziski nacionālais vairogs nacionālās krāsās ar uzrakstiem latviešu valodā. Zemāk mirušā numurs.

17. janvāris

Virsnieku ēdnīcai izsniedzu pusotra litra šņabja. Nekaunīgi rikojās leitnants Vasiļjevs un tehniskās daļas priekšnieka palīgs Boļšakovs – izdzēra citu devas, tikai 11 oficiēri dabūja savu mēriņu.

18. janvāris

Četras reizes par jaunu aizmigu un visas reizes redzēju Jāniti gan 12 gadus vecu, gan pieaugušu, gan 15 gadus vecu, slimu, nelaimīgu. Kostjuškā četras akās vāciešu policisti sametuši 47 ģimenes, kā pieaugušos, tā bērnus, visus dzīvus, nodēvējot tās par partizānu ģimenēm. Tajā pašā laikā daļa sādžas skaistuļu jautri dzīvojušas ar vāciešiem. Par to liecina nostāsti un kāda grupas fotogrāfija, kurā redzamas mūsu laipnās saimnieces vāciešu dzērāju kompānijā. Divas skaistas sievietes ļoti gribēja, lai es apmetos viņu mājā. To nedariju. Vēlāk izrādījās, ka arī tās vācu brūtes un kandžas brūveres. Borišovičos brūvē ļoti daudz kandžas. Cilvēki liela auguma. Būves stipri atgādina mūsu ēkas, rijas, klētis, arī dzīvojamās mājas. Pirtis līdzīgas mūsu pirtīm, turklāt to ir diezgan daudz. Daničos, Ukrainā, nebija nevienas pirts. Borišovičos cilvēki maz līdzinās pārējās Baltkrievijas iedzīvotājiem. Pēc ķermeņa uzbūves tuvāki mums un leišiem.

Taisnība būs bijusi profesoram Robertam Pelšem, kura grāmatu par baltu iedzīvotājiem 50. gados kritizēja brāļa dēls Arvīds Pelše.

20. janvāris

Stipri sāp krūtis, klepus. Apcirpos. Matus grieza 2. rotas Kalašņikovs. Trūkst elpas, aizdusa. Izdzēru 150 g šņabja un bira asaras – murgoju.

21. janvāris

Vesels. Leitnants Agafonovs, partijas biedrs un Grišina uzticības persona, jūtu uzplūdus un ilgās pēc šņabja man pastāstīja, ka Kokajevs divreiz nostājies pret manu apbalvošanu, atsaucis iesniegumus, vienreiz pats, otru reizi kopā ar Grišinu. Kokajevs esot ievirzījis lietu pret Grišinu. Jātic. Kokajevs – liekulis un reti nenovīdīgs cilvēks. Vaļunass aizbrauca pēc 100 puskažokiem un 100 šņorzābakiem. Tos ļoti nīst kareivji. Visu ideāls ir stulmu zābaki, kaut no kīrzas, saņurcīti ermoņikā, ar atliktām malām.

22. janvāris

Jānītis gadus septiņus vecs, izmeta ārā liekos papīrus un citu lieko no savām mantām. Sieva pukojas, ka būs jātīra pagalmā. Es uzslavēju dēlu. KOPā izziņa, ka izdoti divi kg spēķa kādam Perefilovam it kā no mūsu 3. rotas, tāda pati otra izziņa par 5,5 kg, atkal tam pašam. Tāda Perefilova nemaz rotā nav. KOPa rīcība nelikumīga. Varbūt pat fikcija, lai norakstītu iztrūkumus. Tomēr majors Kokajevs pavēl pierakstīt šos mistiskos kilogramus spēķa kā 3. rotai izsniegtus, lai kareivji badojas bez mazākā pamata. Poltarackis simulē slimnieku, neceļas augšā jau trešo dienu. Izmeklēšana aitādiņu kombināciju lietā, kuras taisīja man aiz muguras Kokajevs un Grišins ar lielmeistaru Vaļunasu, nenododot tās KOPā, bet kaut kur apstrādāja, krāsoja un pēc tam šuva speciāli sev vengerkas. Par šo vengerku rašanos un ādiņu pazušanu tagad izmeklēšana. Majors un citi tā iegroza izmeklēšanu, lai tā nenonāk līdz manīm, es pat nedabūju redzēt izmeklētājus. Droši vien visa lieta beigsies ar kādu ādiņu izsniegšanu armijas pārstāvjiem. Iznīcināts 21 pretinieka tanks un 12 lidmašīnas.

23. janvāris

Saņēmām 93 pārus šņorzābaku. Lietus. Borisoviču sādžā tifs. Visos rajonos, kurus mēs atbrīvojām, plosās tifs. Visi slimi. Daudzi mirst. Esmu pārliecināts, ka vācieši tiši inficē iedzīvotājus, lai tie aplaistu ar tifu padomju armiju. Starp karavīriem tifs maz izplatīta slimība, jo gandrīz visi potēti. Iedzīvotāji stipri apātiski pret tādu postu, lai arī ir pirtis, ir malka, garām tek upīte. Galvenā interese – par kandžu un milu dzērumā. Droši vien te ir arī daudz krietnu cilvēku, bet karavīriem gadās sastapties galvenā kārtā ar ļoti pretimnākošām sievietēm un izdabājošiem vīriešiem, kas bieži vien tādējādi apslēpj savu netīro pagātņi. Iztrūkuma lieta PFS noliktavā beidzas, katras 30 kārbas zivju konservu pielīdzina 3 kg gaļas, kas ar Kokajeva un Grišina ziņu izžuvusi, bet cukurs varot izkust, tāpat sāls, tāpēc tos ar aktu noraksta.

Sāls ir visdeficitākā prece sādžās, par to var iegūt ļoti daudz ko, pēc kā slāpst kareivja sirds un rikle. Tagad viss var turpināties pa vecam.

23. janvāris

Dienvidrietumos no Krasnoje Selo atbrīvotas septiņas apdzīvotās vietas – ziemeļos un ziemeļaustrumos no Tosno.

24. janvāris

Borisovičos uz krāsns klusi nomira 104 gadus veca vecenīte. 3. rotā kāds kareivis jau divreiz paspējis pārdot zābakus. No rotām izvirza apbalvošanai ar ordeniem un medaļām. Kas neesot rotās, tos nevarot apbalvot, jo tie atrodoties siltumā. Būtībā gan viss mūsu bataljons nekādu sevišķu aukstumu neizjūt. Atgriežas bataljonā pēc izsitumu tifa Stiškova.

24. janvāris

Ļeņingradas frontē atbrīvota Puškino (Carskoje Selo).

25. janvāris

Saņemam motociklus. Mainīju veļu visā daļā. Koncerts.

26. janvāris

Majors Kokajevs man piedāvā motociklu. Tagad – janvārī?

27. janvāris

3. rotas komandieri, vecāko leitnantu aizsūtīja uz korpusa rezervi, bet seržantu Berestu uz soda bataljonu par kontroles punkta apšaudišanu.

28. janvāris

Apspriedē majors Kokajevs man pārmet bezrūpību, jo otrā rota pusdienās ēdot tikai vienu ēdienu. Vācieši mūsu sektorā pārgājuši pretuzbrukumā. Apakšpulkvedis paziņoja, ka tagad autobataljons ir pa istam ieskaitīts korpusa sastāvā. Pirms tam bijis tikai korpusam piekomandēts. Aitādiņas mums tomēr jāieskaita – jāiegrāmato un jāsamaksā kā par pazaudētām. Vēl jēlās ādas jānodod armijas noliktavās. Tā beidzas majora un Vaļunasa aitādiņu avantūra.

29. janvāris

Dēliņam asinis ekskrementu vietā. Meklēju ārstu. Dēliņu ieliku gultiņā. Tas vairs neasiņoja. Es cerēju – nemirs... Ienaidnieks mums uzbrūk. Poltarackis beidz rīta tualeti 11.40 (ceļas 9.00). Sakarā ar autobataljona iekļaušanu korpusā pie mums pirmā korpusa ansambļa vakars – koncerts. Rietumos no Veļikije Lukiem 2. Baltijas frontes karaspēks ieņēmis dzelzceļa mezglu – Novosokolņikus. Austrumos no Viņņicas un ziemeļos no Hristinovkas mēs atstājam dažus apdzīvotus punktus.

30. janvāris

Jānītis ar rencēniešiem bija ubagos... Kliedza bārene... Majors mani nolamāja – pārmeta, ka es pats nebraucu pēc kartupeļiem.

2. februāris

Lietus. Milzīgi dubļi. Saņemu norikojumu uz Moziras rajonu – 10 t graudu, 2 t gaļas, 10 t kartupeļu, arī uz Jeļskas rajonu pēc 20 t kartupeļu.

3. februāris

Sapņos Vilma – mīla, laipna, deva «jā» vārdu. Rogaļš draud man ar piecu dienu arestu par formas Nr. 4 neiesniegšanu. Majors mani sūta uz sagādēm Poltaracka vietā, jo tam un noliktavu pārzinim jābūt mājās, lai netraucētu viņam un Grišinam rīt uz kareivju rēķina. No mūsu daļas uz pirmo ešelonu aizsūtīja Stiškovu un Lagutinu.

4. februāris

Es sapnī atradu 4–5 gadus vecā Jāniša fotogrāfijas. Mozirā bijušas SS daļas no leišiem un latviešiem. Tās bijušas no visām vācu daļām vissliktākās, ļoti neķitri apgājušies ar sievietēm. Sievietes, kur novietojušās šīs SS daļas, mājās negulējušas. Pat vācieši neieredzējuši leišus un latviešus. Mozirā dzīvo arī čehu ģimenes. Čehi man stāstīja par Moziras ieņemšanu. Pie viņiem mājā dzīvojis majors, vācietis. Piepeši atskan aizmugurē šaušana. Majors: *partizani, partizani!* Drīz viss būšot kārtībā. Tad atskan šaušana no austrumiem – tas ir no pretējās puses. Vācieši steigā bēg no rietumiem uz austrumiem, tad atkal pretējā virzienā. Vāciešiem aizmugurē ar veiklu manevru bija nonācis mūsu kavalērijas korpuss ar *katjušām* un artilēriju. Moziru ieņēma ar niecīgiem zaudējumiem. Padomju namā bija novietots liels Hitlera ērglis. Sarkanarmieši ieskrēja namā, bet, kā pieskārās ērglim, notika sprādziens, aprokot dažus sarkanarmiešus. Savienojušās Ukrainas 1. un 2. fronte.

5. februāris

Es sagādes komandējumos Mozirā un Slobodā.

6. februāris

Noturēju mitiņu Slobodā. Bez manis piedalījās Grišins, Poltarackis, Mihejevs. Nolēma savākt un nodot mums paredzētās sagādes. 3. Ukrainas frontē ziemeļaustrumos četru dienu laikā pārvirzījusies uz priekšu 45–60 km. Frontes pārrāvums 170 km garā frontē ap dzelzceļa mezglu Apostolovo.

7. februāris

Smagā sapnī dēls nomira. Es, stāstot radniekiem, gauži raudāju. Norikojums Slobodai nodot mums 1000 kg graudu un 300 kg gaļas. Mūsu uzlidojums Helsinkiem. Zaudējām četras lidmašīnas.

8. februāris

Froļenko man stāsta, ka iesniegums par manis apbalvošanu un visa apbalvošanas lieta atnākusi atpakaļ ar uzrakstu: *Otkazaļ!* (Atteikt!) To uz Grišina ziņojuma pamata izdarījis Drobiļenko, korpasa politdaļas priekšnieks. Ko Grišins sarakstījis par mani, štābā nezina. Pats Grišins pašreiz pret mani izturas glaimīgi.

9. februāris

Sagādāju govi, kas paredzēto 350 kg vietā svēra 420–450 kg. Govi paņēmām no vācu brūtes ģimenes, kura par pakalpojumiem to bija saņēmusi no vāciešiem. Priekšsēdētājs apsoliya izpildīt visu sagādi. Sloboda nav pārāk cie-

tusi. Apkārt no zemes virsas pilnīgi noslaucīti ciemi. Svešas daļas virsnieki piedāvā, lai es apmainu šo piena fabriku pret nikuļa gotiņu viņu apmešanās mājā, kur dzīvojot laipnas sievietes. Noraidīju. Draudēja.

10. februāris

Ši ir pirmā realizētā gaļas sagāde autobataljonā. Poltarackis nevienu gaļas sagādi ne reizi nerealizēja. Kādēļ? Iemesli? Vai sieviešu laipnība? Mūsu daļā izdara injekciju pret izsitumu tifu. Poltarackis atsakās – bailes. Sāpīgās operācijās es pirmais aiz bailēm, lai mani neiespaido citu šausmas.

11. februāris

Pie manis istabā apmeties partorgs Mihejevs. Labs cilvēks. Tikai ļoti maza izglītība. Apmēram divas klases. Bijis arī skolas direktors. Stāsta, kā viņš pārbaudījis skolotāju dabas zinībās. «Man likās aizdomīgi, es uzstādīju jautājumus. Atbildes man likās nemarksistiskas.» Mazliet baigi, iedomājoties skolotāju. Mihejevs bijis arī pirmais sekretārs rajonā. Par to viņš ļoti lepns: «Saprotiet, pirmais augstākais virs rajonā!»

12. februāris

Malaja Zimovščinā sarīkoju zemnieku sapulci par sagādēm. Uztājās kāda zemniece, piecu dēlu māte, kurai visi bērni armijā un partizānos: «Mums jāatbalsta armija! Es došu visvairāk – viena pati piecus pudus labības!» Iespaidīga bija viņas patriotiskā runa. Sāka pieteikt labību arī citi. Ši sādža pilnīgi nodedzināta. Nav atstāts pat neviens skurstenis. Eju pa klaju lauku vietā, kur pēc kartes it kā skaitās sādža. Uz klaja, sniegota lauka piepeši virs zemes parādās galva un atkal pazūd. Daži iedzīvotāji dzīvo zem zemes uz lauka, vairākums mežā – zemnīcās. Gājām kājām, jo ceļi nav caurbraucami, nav tiltu pār upītēm. Bridām ar partizānu, kurš mani pavada pa ledaino ūdeni. Trūcīgi ģērbies šis partizāns. Trūkums viņa mājā. Hitlerieši baidījušies tuvoties viņu sādžām. Nakti sējuši un naktis, iznākot no meža, novākuši ražu. Un šie alu un zemnīcu cilvēki izpilda viņiem uzliktās normas bez sūrošanās un gaudām. Pārnācu mājās izmircis, pacilāts un noguris. 23.00. Pēc stundas no štāba atskrien vecākais skriveris Vasiljevs un staršina Gafituļins: «Palkavnieka Tolokoļnikova pavēle apsveikt mani ar Tēvijas kara II pakāpes ordeņa piešķiršanu!» No leitnanta Romanova saņēmu revolveri – naganu, lai vismaz izskatītos pēc vecākā leitnanta un *pomhoza*.

13. februāris

Atkal sapulce Malaja Zimovščinā. Nolēma nodot armijai četras tonnas labības, Belajā nodos 850 kg gaļas, jo viņiem mežā paslēpti lopi. Jāņem atsevišķām ģimenēm nost pēdējās govīs. Bet ir arī zemnieki, kas kāvuši lopus tieši pēc mūsu ierašanās, lai izvairītos no gaļas sagādēm. Arī pats priekšsēdētājs Belajā visādi izlokās. Sieva izturas naidīgi pret mani. Bet Belaja nav nodedzināta, manāma pat turība. Iedzīvotāji sūdzas par Poltaracki, kurš stāigājis pa mājām un ņēmis visu, kas viņam iepatikas, – vienā mājā paņēmis

nazi, otrā rotaļu automobili, ko nosūtīt dēlam, trešajā grāmatu – Dekameronu. Sarikoju Belajā sapulci, bet neveiksmīgi – bez atbalss.

14. februāris

Sagādāju divas govis. Tad man uzbrukumu sagatavoja trīs piedzērušies seržanti ar emku. Brīnos, kā frontes joslā brīvi ālējas apdzērušies kareivji. Bez maz bija jālieto ierocis. Palīdzēja vietējie iedzīvotāji. Viņi ļoti ciešot no līdzīgu plenču terora. Pa ceļam uz bataljona vietu sagādātās govis sagrābj kāda 17. divīzijas daļa. Sarikoju skandālu kūti pie nolaupītajām govīm un, piedraudot ar Tolokoļņikovu, atguvu abas govis. Pa to laiku bataljona *pomtehs* maniem cilvēkiem atņēmis manu sagādes mašīnu. Kamēr es projām, virsnieki neēduši. Vainīgs nelietis Poltarackis! Aizliegts dzert aku ūdeni. Nav ko dzert.

15. februāris

Aizbraucu sagādēs bez brokastīm. Pavārs Kuļikovskis virsnieku ēdnīcā slimš. Guļ kā suns aukstā istabā, izsalcis un neuzraudzīts. Pēc tam, kad Kokajevs un Grišins Poltaracki atbrīvoja no tiešajiem pienākumiem, uzkraujot sagādes man, Poltarackis dzīvo bez mazākām rūpēm. Piedzēries. Izdzēris citu virsnieku šņabi. Tagad mums pašiem piens, jo labāko govi paturēju pienam. Šodien strādāju Vaskovo sādžā.

16. februāris

Veļikije Zimovičos sagatavoju 806 kg graudu. Pieņēmu tos uz lauka. Aukstums. Vējš. Staršina Sičs piedzēries. Sūdzas, ka Poltarackis nokrāpis 3 kg speķa komandai, kura strādājot Mozirā.

17. februāris

Iznīcinātas ielenktās desmit vācu divīzijas pie Korsuņas-Ševčenkovskas. 55 000 vāciešu nonāvēti.

19. februāris

Visu nakti sapņoju par Jāniti. Viņam septiņi gadi. Vēl bija brālis Hermanis un māsa Cillija, staigājām pa Rīgu un lielījāmies ar to. Tad Tolokoļņikovs precējās, brauca uz baznīcu. Viņš atnāca pie mums privātā. Tikko esot iemainījis angļu šineli pret samogonu, tomēr mums nedod ne grama... Prudkos mājās jauns, spēcīgs vīrietis – Dmitrijs Sikirinovs. Kāpēc nav armijā?

20. februāris

Es dodos uz Jeļsku bez *narjada* (norikojuma) pēc 20 t kartupeļu. Vitčikovs – frontes pilnvarotais – tur ieguvis 1200 tonnu kartupeļu. Dobriņā mājas saimniece kaila uz krāsns. Mozirā 2. rotai nodevu 550 kg, 3. rotai 700 kg kartupeļu.

21. februāris

Vēl Zimovičos sagādāju divas mašīnas kartupeļu un graudu. Otrā prettifa injekcija. Drēbnieku Boļšakovu izvirzu apbalvošanai.

22. februāris

Jau pusdienas laiks, bet nav Zirjanova ar mašīnu. Izrādās, ar seržantu Belo-

zerovu, šoferi Zirjanovu un rakstvedi Moisejevu aizbraukuši uz Prudkiem pie *bļadjām*. Apēduši manus produktus. Es sāku viņus meklēt jau naktī. Turpināju dienā, skrēju, svīdu, pārguru līdz izsitumiem virs lūpas. Tad bēgli ieradās. Pirmais atzinās Zirjanovs, ka trijatā norunājuši aizbraukt uz Prudkiem ar manu mašīnu pa nakti. Tad, pratināts, atzinās seržants, bet līdz galam liedzās (ebrejs) Moisejevs. Bijusi noruna neatzīties.

23. februāris

Vienojāmies ar Vaskovo priekšsēdētāju Čubomu par trim govīm, uzšķiņķoju viņam 200 g šņabja no savas fļagas. Kur man rodas šņabis? No kara sākuma es savu daļu lēju fļagā un tad izmantoju to līdzīgos gadījumos. Priekšsēdētājs stāstīja: vāciešiem ienākot, govīs ņemtas no kolhoza kūtim, kautas un pārdotas. Tagad atjaunoti kolhozu priekšsēdētāji, bet visi lopi pie zemniekiem kā viņu privātais īpašums. Atkal nokavējās šoferis par piecām stundām. Tikko neizjauca visu gaļas sagādi.

24. februāris

Sagatavoju trīs govīs Budjonnija kolhozā. Atkal piedzēruši visi tie paši trīs mani «cīņu biedri». Par ko viņi iegādājas *samogonu*? Par benzīnu un valsts mantām no kravām, ko viņi slepeni iztirgo sādžiniekiem. Pārbraucu Slobodā. Poltarackis dzer pienu no manis sagādātās govīs, bet mani nepacienā, lai gan es ļoti izsalcis. Šeit mājās apēduši manas trīs dienu devas. Daļas sienasavīzē *Za Rodinu* Nr. 4 nodaļā «Mūsu teicamnieki» minēti vecākais leitnants J. J. Grinvalds, jaunākais leitnants Jerunovs, tehniķis leitnants Romanovs, vēl seržanti, kareivji, pavisam divpadsmit cilvēki. Vienai sagādātajai govij atskrien telēns. Būs mums pašiem vēl vairāk sava piena.

23. februāris

Braucu uz Jeļsku meklēt kartupeļus. Iesniedzu atestāciju Vaļunasam uz vecākā leitnanta, bet Poltarackim uz kapteiņa pakāpi. Majors iesniedzis atestāciju par mani – kapteiņa pakāpei.

26. februāris

Sasniedzu Skorohodnoje. Pilnīgi nav ceļu. Neko te nevar sagādāt, jo nekur nevar ar mašīnām izkustēties.

27. februāris

Bataljonam izsniedz pāris Sarkanās Zvaigznes ordeņus un dažas medaļas. Par godu apbalvotajiem vakariņas atsevišķās telpās. Runas un gramī.

28. februāris

Braucu uz Jeļsku. Trofejas kartupeļus, kurus sagatavojuši vācieši, paņēmusi 61. armijas atsevišķā divīzija, nolikusi sardzi un citus tuvumā nēlaiž. Frontes rīkojumus neatzīst. Pakļaujoties tikai savai priekšniecībai, uz pārējiem šausot. Pie stacijas milzīgi daudz iezīmotu kartupeļu, bet iezīmošana izdarīta ļoti slikti, kartupeļi sapūst ļoti strauji.

29. februāris

Eju pie sagādes pilnvarotā pēc norikojuma, bet viņš vilcinās tādu dot. Iedeva tikai uz 400 kg no kolhoza «Červonij udarņik». Tos tūliņ sagatavoju. Mājā, kurā apstājos, brūvē *samogonu*. Manā istabā armijā iesaukta feldšera sieva ar trīs maziem bērniem. Viņa mani mudina dzert *samogonu*. Feldšeris bijis viņas audzītēvs, kas viņu apprecējis, vēl nenasniegušu 16 gadu. Mazākais bērns zīdains. Beigās jaunā sieva pamet bērnus un aizskrien pie zaldātiem uzdzīvot. Mazais zīdains brēc stundām. Nevaru līdzēt. Pēc pusnakts pārskrien māte. Draudu ar pērienu. Viņa to saprot citādi un gatavo gultā brīvu vietu. Nesapratu viņas laipnību.

1. marts

Sagāžu pilnvarotais atklāti prasa kukuļus par norikojuma izsniegšanu: 1 fu-faiku, 1 pāri zābaku, 1 bikses. Viņa prasības noraidu, un viņš atsakās dot norikojumu uz kolhoziem, t. i., atsakās bez kukuļa pildīt savu pienākumu. Braucu uz Moziru pie Slabkovska. Tas dod rikojumu Filipovam izsniegt dokumentus uz 20 tonnām kartupeļu.

2. marts

Poltarackis atsakās braukt uz Hoiņkiem sagādēs. Viņam jāgatavojot atskaites par februāri. Šoreiz noliktavā lieli atlikumi. No kurienes?

3. marts

Noorganizēju labības un kartupeļu ievākšanu Malije Zimovičos.

4. marts

Noskaidrojas, ka Poltarackis izdzēris 5,2 litrus šņabja. Grišins – 2,8 litrus. Šis šņabis it kā izsniegts komandējošā sastāva ēdnīcai 18. un 27. februārī. Tas ir viltojums. Neviens virsnieks nav saņēmis ne grama. Pārtērēti 6 kg gaļas, tauki, cukurs, tā pati sāls... Bataljonā saņemta pavēle par manis apbalvošanu ar Tēvijas kara II pakāpes ordeni.

5. marts

Saņēmu dāvanu: 250 g šņabja, tabakas maku no impregnētas drānas, kabatas portfeli no impregnēta papīra un odekolonu.

6. marts

Beidzot Poltarackis aizbrauca sagādēs uz Hoiņkiem. Pie manis atnāca majors Kokajevs. Viņš samaksāšot pārtēriņus. Uz priekšu viņam nekad vairs nerakstīt produktus virs normas. Noliktavā atlikušo šņabi izsniegt komandieriem.

7. marts

Korpusa daļās trūkst gaļas. Pārtikas apgādes priekšnieks Rogaļs: «Purni resni un smird!» Tā viņš par apgādniekiem. Pats jauns, resns kapteinis, kurš mil iedzert. Vienīgi mūsu daļā ir gaļa. Tas manas sagādes rezultāts. Nokāvām trešo govi. Es liku savākt vienu spaini asiņu un pagatavot virsniekiem asins pankūkas. Poltarackis tāpat, kā to dara visur, laidis asinis zemē. Part-

orgs Mihejevs: «Padomju Savienībā asinis, kuņģus, plaušas, tesmeņus un vēl citas iekšas nelietojot uzturā.» Rikojums – savākt velteņus un sasiet pa pāriem, sagatavojot nodošanai.

8. marts

Nokāvām telēnu. 15 kg tīras gaļas. Turpinām likt kopā velteņus. Apkārtējos ciemos, arī mūsu sādžā plosās tīfs un dizentērija. Visur liela netirība. Šausmīgas atejas. Turpat tuvumā vaļējas akas. Tā kā kareivji potēti, tad ne tīfs, ne dizentērija starp zaldātiem neizplatās. Bet vietējiem trūkst medicīniskās palīdzības. Baigi apkārt skatīties – kāds posts, kāda nabadzība, kāda nekulturālība, bīstama vienaldzība un apātija.

9. marts

Riebīgi rakstīt uz aizmuguri vēstules Aņai. Bet es pārvaru pretīgumu un rakstu. Mans istabas biedrs, partorgs Mihejevs, draudzīgi iesāk sarunāties ar dzīvokļa saimnieces draudzeni, atnākušu ciemā, kuru arī piemeklējušas visādas bēdas. Sarunas ievēlās. Nodziest uguns. Es aizmiegu. No rīta pārnāk istabā Mihejevs un tūdaļ iedzer pulverus. Pret ko? Trešā rota uz savu galvu pārvedusi 4 t kartupeļu, tas ir, izlaupījusi zemnieku kartupeļu iezīmošanas kaudzītes. Es pret šīm laupīšanām bezspēcīgs, jo Kokajevs un Grišins tās atbalsta kā iniciatīvas parādīšanu kareivju ēdināšanas uzlabošanā. Bet vietējie iedzīvotāji pārtiek gandrīz vienīgi no kartupeļiem! Daļu kaudzes laupītāji paņem, pārējie sasalst un aiziet bojā. Kāda neģēlība! Vakar Vaļunass Kokajevam demonstrējis dejas mākslu. Poltarackis atsūtījis divas govis, abas ap 700 kg.

10. marts

Aizsūtījām uz slimnīcu Lidu, no OPFs mājas. Jaunā meitene saslima ar tīfu vai dizentēriju. Temperatūra ap 40. Bēgļu ģimene. Lēmums ieturēt no Poltaracka par iztrūkumiem gada sākumā 1198 rubļus 25 kapeikas – 8 kg 980 g gaļas, 12,5 kg konservu, 3 kg cukura, 4,8 kg sāls. Produktu valsts cena tiek pareizināta ar 12,5 – kā sods, tad cena kaut mazliet pietuvojas melnā tirgus cenai.

11. marts

Milzīgi, līdz ceļiem dubļi. Murgoju, ka Aņa kaila man atdevās divas reizes. Pašreiz slikta maize no vietējās labības. Šeit Poļesjes purvi ar sliktām zemēm.

12. marts

Grišins no niknuma *besitsja* – trako pret Vaļunasu, kurš Grišinam atkantējis kādu Žuravļovu. Vaļunass varens vīrs, garākais mūsu daļā, samērā jauns, ap 36 gadi, ar sievietēm milīgs kā runcis, glaimīgs un saldēns. Arī Grišins smaida, bet viņa dzeltenā seja tad sačumurojas kā izkaltis rācenis, bet maigākie smiekliņi atgādina šuneļa riešanu. Kur kapteinim sacensties ar leitnantu Vaļunasu! Atliek vien niknoties. Kost bīstami, jo Vaļunasam partijas stāžs lielāks.

13. marts

Saņēmām rikojumu dot kareivjiem C vitamīnu – no priežu skujām gatavot novārijumu, tās iepriekš sakapājot. Tūdaļ pagatavoju dzērienu. Bet virsnieki dzer ar nepatiku, pat izvairās. Kareivji tāpat vairās. Ar lielu piespiešanu panāku, ka pie ķēķiem pirms brokastīm izsniedz pa krūzītei šī dzeramā. Pats dzeru. Atgriežas Poltarackis. Sagatavojis četras govis, pārspilējot svaru – 1550 kg, faktiski ir ap 1200 kg, norikojums bija uz divām tonnām. Majors sāka ar oficiēriem mācīties *ustavus* – reglamentus. Zavjalovs, braucot ar mani, it kā iztērējis 340 kg benzīna – nobraucis 1551 km. Meli un krāpšana. Riebīgi, ka *pomtehs* un rotas komandieris saprot krāpšanu, tomēr pūlas to attaisnot, lūk, Grīnvalds ļoti daudz braukājis, nevis Zavjalovs mainījis benzīnu pret *samogonu*.

15. marts

Kāda sieviete, ungāru netikle, uzbāzās, lai apmainu vienu mūsu govi pret viņas sliktāku. Sola šņabi, magaričas un lielu laipnību. Noraidīju.

16. marts

Viena no skaistākām manām dienām armijā. Dodos kājām uz apspriedi mežā, korpusa štābā. Pretim ved govi. Ārkārtīgs putenis. Ierodos viens no pirmajiem. Apspriedē piedalās armijas pārstāvji, korpusa komandiera vietas izpildītājs, ģenerālmajors Dedeogli. Apspriež apgādes grūtības. Tad ģenerālmajors pasniedz man ordeni un izsaka pateicību par priekšzīmīgu darbu. Ordeni saņāksmē saņēmu es viens. Pateicību izteica vēl majoram Kļimovam, majoram Antonovam un vēl trim cilvēkiem. Vēlāk, pie galda, man pieņāca ģenerālmajors un, uzsizdams uz pleca, teica: «Ko jūs uztraucaties? Jūs ordeni pelnīti saņemat!» Faktiski esmu pilnīgi aizsmacis. Apspriedē es vienīgais vecākais leitnants. Visi augstākās dienesta pakāpēs. Uz galda bez ēdieniem bija arī diezgan daudz dzērienu. Atpakaļ braucu kopā ar korpusa prokuroru, pulkvedi Ždivičenko, ukraiņi. Pulkvedis stipri iereibis: «Es esmu lepns balstīties uz jūsu elkoņa. Par jums daudz esmu dzirdējis kā par neparasti godīgu un krietnu virsnieku!» Šķiramies sirsnīgi. Tagad saprotu, kādēļ Kokajevs, Grišins un citi nevar tikt ar mani galā.

17. marts

Jāpārvieta PFS, jo Lidu aizvedām uz slimnīcu ar tifu vai dizentēriju un PFS noliktava nevarot palikt tādā mājā. Mums ir jauns ārsts, un tas prasa ievērot sanitāros noteikumus. Snieg. Korpūsā ieradies maršals Budjonnijs. Majors man: «Jūs neko nedarāt, nav kartupeļu.» Nepatiesība! Vienīgā daļa, kurā pietiekami pārtikas, ir mūsējā. Labāk apgādāta par citām korpūsā daļām. Bet majors (osetīns) neparasti nenosvērts un nepastāvīgs cilvēks. Untumains, neapbrīnināms. Kad saņem brāzienu korpūsā, iztrakojas, pat izkaujas mājā. Palaiž roku pret kareivjiem, draud virsniekiem. Frontēs lielas uzvaras.

19. marts

Kartupeļu mums sagādāts par daudz. Novietoti pagrabos, viņi sāk pūt. Pārtirām, izbarojam govīm, kuru mums ir piecas. Vienu nokāvām, paliek vēl četras, trīs no tām dod pienu. Sniegs. Ziema. Tomēr nododam silto apģērbu – pavēle iznāca tad, kad bija silts.

20. marts

Turpinās kartupeļu šķirošana. Paredzama lielāka pārvietošanās. Karaspēka daļas 10 dienas bez gaļas. Rogaļš priekš pulkveža Tolokoļņikova, protams, arī priekš sevis un citiem aizņemas uz neatdošanu 15 kg gaļas. Mūsu saimniecības daļas autoritāte aug. Mūsu daļā man pirmajam Tēvijas kara ordeņa. Pārējiem, arī Kokajevam, tikai Sarkanā zvaigzne.

21. marts

Aiz šķūņa atradu vlasoviešu lapiņu. Tās nakti kaisa vācu lidmašīnas. Kāda muļķība! Kad nevienam vairs nav šaubu par uzvaru, kaisīt riebīgo nodevēju lapeles. Tās tikai kāpina niknumu pret nodevējiem un vāciešiem. Ilgu laiku nav vēstuļu.

22. marts

Aiziet no priekšējām līnijām mūsu korpusa pulki. Vācieši dienā izlūko, naktīs met retas bumbas un kaisa proklamācijas, kuras kļuvušas jau smieklīgas. Sniegs. Vējains. Naktis stiprs sals. Pavēle par jauno dislokāciju. Karaspēka daļas dosies pa dzelzceļu. Jāsaņem produkti 30 dienām no KOPa Kaļinkovā. KOPs līdz 27. martam Slobodā, tad Ovrūčos, 1. aprīlī stacijā Rakitino, 6. aprīlī Sarnā (nolikta 2134), 9. aprīlī Juzefovkā, 11. aprīlī Maņevičos. Ziņas un atskaites iesniegt laikā (viegli pateikt).

Tikko noticis: korpusa daļas štāba istabā Slobodā ienāk trūcīga sieviete ar vienu roku un lūdž padzerties. To atļauj. Kur zaudējāt roku? Kolhozā pie kuļmašīnas, ierāva trumuli. Viens vecākais leitnants mana, ka sievietes acis ne-parasti dzīvi šaudās. Sieviete aiziet. Vecākais leitnants sūta tai pakaļ. Sieviete apjūk. Jūsu dokumentus! Izrauj un parāda uz kādas Irmas, vācietes, vārda. Kas tie tādi? Tie – draudzenes dokumenti, tā iegāja citā mājā... Izrādās – tā vācu spiedze. Irmas dokuments deva tiesības pāriet fronti jebkurā vietā. Roka nocirsta speciāli, lai būtu neuzkritošāk un laipnākas darītu krievu sirdis, ejot svešās mājās. Tā vācieši ieguva ziņas par korpusa lielo pārvietošanos – 700 km uz dienvidiem – citas armijas un frontes rīcībā.

23. marts

Nav tauku, maz cukura. Ziema. Sniegs.

25. marts

Pārvietojamies no Slobodas uz sādžiņu Lapķevo. Mums vēl ir trīs govīs. Vienai kuru katru stundu gaidāms telēns. Zatuļins (lopkopis) pretojas tās pārvešanai, jo ceļš šausmīgs. Lopi paliek uz vietas. Lielāko daļu kartupeļu nododam

vietējai ciema padomei glabāšanā kā armijas mantu. Trūkst mašīnu. Visas tās norikojumos. Seržants Fedorovs patvarīgi aizbraucis pēc virsnormas kartupeļiem, tas ir, laupīt. Ar Kokajeva un Grišina svētību rotās ieviesies paradums – kur braucot šoferis ierauga tirumā kartupeļu kaudzi, tur rota patvaļīgi sūta pakaļ mašīnu bez štāba ziņas.

26. marts

Beidzot dabūju mašīnu un pa šausmīgu ceļu nonācām Lapķevo sādžā. Līkas, šauras ieliņas. Mājas ar salmu vai lubiņu jumtiem. Govi, kura gaida tēlēnu, apmainijām pret vājāku, bet ar pienu. Žēl, ja govs ietu bojā uz ceļa. Saimniece, slimās Lidas māte, noskūpstīja pateicībā par apmaiņu. Vācieši katru dienu uzlido, mēģinot sabumbot tiltu pār upi. Mūsu zenitnieces nogāzušas vienu lidmašīnu. Lielgabali pie sādžas. Sarkanā armija (Koņevs) sašņiegusi valsts robežu – upi Prutu.

27. marts

Lapķevo apmetos mājīnā pie kurpnieka. Daudz stāsta. Cik daudz var ticēt viņa stāstiem, piemēram, par savas sādžas partizāni: *on sam za kustom sigel, a ženka k nemcam ušla* (pats aiz krūma sēdēja, bet sieva pie vāciešiem aizgāja). Drīz otra variācija: *sam za kustom sigel, a ženku necam ot dal* (pats aiz krūma sēdēja, bet sievu vāciešiem atdeva) – vēl mazāk ticama. Daudzi no Sarkanās armijas aizbēga, kolhozu izlaupīja, pāris dienu aiz krūma aizsargājās, tagad kolhozu ceļ – tie paši. Kā redzams, viņam nepatīk nekas. Par vāciešiem neko sliktu nerunā. Aizdomīgs garbārdainis. Manā komadā Lapķevo 58 cilvēki. Par daudz. Bet vaļā netiek. Šeit uzkrājas astes un «liekie» cilvēki no visām rotām ar remontējamām mašīnām.

28. marts

Nakti un no rīta stiprs sals. It kā Grišinam strādādot radiouztvērējs. To es dabūju zināt pirmo reizi. Tas visu laiku no manis slēpts. Divaini! Nav kurp sūtīt vēstules. Grišins par to nerūpējas. Tāpat par informāciju. Smēķētāji veiklāki nekā lasītāji, pārtver avīzes un no viņiem var dabūt tikai pa mazai to strēmelitei – vienam smēķim. Maz ko zinām par notikumiem mūsu valstī, frontē un aizmugurē. Vēl mazāk par ārzemēm. Politinformāciju pavisam nav. Viegli notic tenkām. Lūk, šis sādžas informators tenkotājs – kurpnieks, viņam bez liestēm priekšnamā arī rokasdzirnavas labības malšanai. Dienu un nakti strādā dzirnaviņas. Nāk malt miltus pat no blakussādžām. Šis uzņēmējs, kurpnieks, pelna ārkārtīgi daudz. Izmēģināju malt. Malšana nav viegls darbs. Daudzas malējas noliegst kareivjus. Jauna sieviete pulējās mani pārliecināt, lai sūtu viņai palīgā kareivjus. Pats palīdzēju, kareivjus nesūtīju. Kurpnieka meita, 12 gadus veca, negrib iet skolā, bet šķielē uz mūsu kareivjiem. Visus jauniešus, kuri neiet skolā, dzen darbos. Tad labāk skolā, 2. klasē. Visās klasēs sēž otru gadu. Saimnieks grib mainīt savu vērši pret govi, jo būs kolhozs un vērša vairs nevajadzēs. Mēs, armija, ņemam gaļai slauca-

mās govis, bet darba vēršus neņemam – jātaupa darbaspēks. Izrādās, ka *uols* viņam jānodod kolhozam. Kombinācijā neielaižos, lai gan no vērša būtu daudz vairāk gaļas nekā no mūsu govīm.

29. marts

Zatulis nokavējis aizbraukt vakar pēc maizes un kartupeļiem. Paliekam bez maizes nolaidības dēļ. Uzdevu viņam braukt vakar, bet viņš, man neziņojot, neaizbraucis. Lapķevo sastapu Lidu Žuravļovu. Viņa nākusi no Borisovičiem pie Vaļunasa, bet viņš vēl nebija pārbraucis. Viņa man piedāvāja pudeli *samogona* un neparasti divaini, pieklāvīgi pateica: «Es milu jūs!» Kad es ieradies Borisovičos un iegājis viņas mājā, viņa ļoti gribējusi, lai es palieku, bet es aizgājis. Lida ir skaista, slaida, gadus 25 veca sieviete, kuras visa būtne izsaka – gribu atdoties. Viņa alkst vīriešu skūpstu un glāstu. Sirsnīgi un skumji šķiramies. Grišins viņai riebjas. Skaisti aiziet šī sieviete – skumja, kairinoša, daudz piedzīvojusi un varbūt sādža nicināta. Viņas dēļ cinijās Grišins un Vaļunass, vēl citi un vācieši pirms tam... Bet viņa milējusi vienīgi mani, lai klajā laukā tagad mēs šķirtos uz mūžu... Tikpat skumji, kā lasot *Romeo* un *Džuljetas* milas stāstu.

30. marts

Sniegs snieg. Salst. Aukstas mājiņas, cauras, slikti būvētas. Vienai govij slimī pupi. Zatulis kopj un uzmanīgi slauc. Žēl kaut nost labu piena govi. Varbūt izglābsim! Visā sādziņā trūkst siena un pat salmu. Barojam lopus ar kartupeļu mizām. Vakaros 22.00 notiekot pārraides latviešu valodā, tā man stāsta. Pats netiku ne reizes dzirdējis.

31. marts

Ziema. Grišina pastnieks aizskrēja uz Moziru, nepaņēmis manas paketes štābam. Apzināta kaitniecība. Ziņas štābam vajadzīgas steidzīgi. Jaunākais leitnants Kramarenko pazaudējis pie Borisovičiem naudas dokumentus. Arī viņam – šim neparasti mazajam vīriņam svarīgākas bijušas citas lietas, tāpēc, iegriezdamies *samogona* paradizē, pazaudējis naudas papirus.

1. aprīlis

Leitnants stāsta – draugam, kas braucis uz Maskavu, viņš iedevis mājas adresi. Kad pēc ievainojuma un slimnīcas pats ieradies Maskavā, savā dzīvoklī, un izplētis rokas, lai apkamptu sievu, tā teikusi – uzmanīgāk, es jau esmu precējusies! Kļuvusi drauga mīlākā, un nu saņem naudu gan pēc viņa paša, gan drauga atestāta! Leitnants aizgājis gulēt pie tēva un stāstījis tam savas bēdas. Tēvs ieteicis doties pie drauga sievas. Tur viss beidzies gluži tāpat. Kādā brīdī pārradies draugs un saņēmis no savas sievas tos pašus vārdus... Viņš tikai paskatījies, pārmetoši noteicis – un tas esot biedrs! – un aizgājis. Tā leitnants padzīvojis ar jauniegūto sievu, pārmainījis atestātus un nu ieradies frontē. Ja tā taisnība – brīnišķīgi idillistisku dzīvi piekopj Maskavā!

2. aprīlis

Buran, purga, metjeļica. Milzums sniega. Kaudzes līdz māju jumtiem. Visi strādā pie galvenās ielas atrakšanas. Grišins moka uzbāzīgi, lai dod miltus pankūkām, lai dod ģergu, lai maina zivju konservus pret gaļas konserviem, lai dod cukuru virs normas.

3. aprīlis

Putenis turpinās. Mašinas stāv. Apstājušies arī vilcieni. Komisija, kura uzņēma atlikumu uz 1. aprīli, pārmet par Grišina rijību un negodīgumu produktu lietās.

4. aprīlis

Vējš, sals, ziema, milzums sniega, nav ceļu, viss aizputināts, izgriezts tilts pār Pripetes upi. Šī tilta dēļ katru dienu uzlido vācu lidmašīnas un bumbo tiltu, bet nesekmīgi. Zenitartilērija padzen lidmašīnas. Šauj nevis tad, kad vācieši uzlido, bet gan tad, kad prom lido, tātad šauj nesekmīgi... Šķembas mums krit uz galvas. Zenitartilēriju apkalpo sievietes.

5. aprīlis

Parādijās saule. Vējš nostāja. Es Vasiļevičos pēc miltiem. Saņēmu 1568 kg.

Braucot uz Moziru, pāri šosejai pārskrēja divi vilki. Nedrīkstēja šaut, lai neapdraudētu cilvēkus. Mozirā man nācās būt bieži. Iedzīvotāji nelabprāt atļauj karavīriem pārgulēt pa nakti. Nepauž sajūsma par viņu atbrīvošanu. Atminu, mani neielaida nevienā mājā. Gāju pie komandanta. Tas ieteica viņam pazīstamu māju. Tur gan mani nelaipni ielaida, bet arī bridināja, ka no šīs istabas šodien leitnants aizvests uz slimnīcu ar tifu. Tas mani neietekmēja. Es potēts. Mozira stāvas kraujas malā, upes krastā. Galvenā iela kāpj augšā un nokāpj lejā pie upes. Mozirā Zirjanovs pazuda pie veneriķes. Visa ģimene, arī spēcīgs vīrietis, tur dzīvoja no netikles peļņas – ēda, dzēra, ko negodīgi kareivji te atstiepa. Kad ierados pēc Zirjanova, mani aicināja pie galda. Atteicos piesēsties, viņi mierīgi aizvadīja Zirjanovu. Tur vēl palika citu daļu kareivji. Vesela grupa iedzīvotāju grib turpināt vācu laika dzīvi.

Pie sava karalaika limuzīna. Tā bija tēva mīlākā karalaika fotogrāfija, kas bezgala daudz reižu pavairota

6. aprīlis

Visiem karavīriem pirts. Vaļunass jau šuj otros hroma zābakus no Kokajeva sakombinētām ādām. Paklusām sašuvīs sev vengerku, šineli, kubanku un velns vien zin', ko vēl. Grišins aizbrauca pēc tabakas uz Kaļinkovišiem. Prasā, lai sagādānot tomātus. KOPā nav. Kramarenko un citi virsnieki žūpo pie vāciešu mīļākajām. Ar ko viņi maksā par *samogonu* un milu?

8. aprīlis

Auksta nakts. Vairāki uzlidojumi, lai sapostītu tiltu. Nesekmīgi bumbo. Volosņikovs pārbrauca no Slobodas bez kartupeļiem, pieklājīgs, bet leitnants Sirenčenko draud, ka ceļā viņš mani nometīsot no mašīnas. Mūsu autobasts tagad izstiepies uz apmēram 700 km. Mašīnu iziešana no ierindas, remonti mūs izkaisa pa visu garo korpusa ceļu. Tādu ķēdi apgādāt ar pārtiku ļoti grūti. Sirenčenko pēc rakstura grūti iedomājams bezkauņa. Šoreiz biju ass. Instinktīvi jutu, kaut arī spēcīgs huligāns, es tomēr esmu stiprāks. Arī viņš to sajuta un palika rāms. Zirjanovs un Sapožņikovs-Birjukovs no 2. rotas Prudkos nolaupījuši govi un aizveduši to uz Moziru, Puškina ielā 5, pie Marusjkas. Pēc tam braukuši uz Hoiņkiem. Tur viņus aizturējuši. Nodoti tribunālam. Viņi nevienu līdzdalībnieku un nozieguma veicinātāju neizdevuši. Piemēram, kur ņēmuši benzīnu, kā varēja būt projām no daļas, kas apgādāja ceļazīmes (zinu, ka to darija rakstvedis Moisejevs, citu tūru līdzdalībnieks). Abus nosūtīja uz 115. soda bataljonu. Štāba priekšnieks Volosņikovs un citi pūlas glābt no konfiskācijas mašīnu. Abi noziedznieki tik ilgi varēja nodarboties ar laupīšanām tāpēc, ka ar noziedzīgā ceļā iegūto *samogonu* cienāja priekšniekus – virsniekus. Tie taisīja blēžus baltus, kad, piemēram, radās jautājums, kā tik daudz benzīna varēja pārtērēt Zirjanovs, braucot ar mani. Faktiski priekšnieki zināja visu, bet priecājās, ka Zirjanovs veikls puisis. Pieklājīgs, paklausīgs. Tikai mīlēja nakti pazust ar visu mašīnu...

Par vācu okupācijas laikiem stāsta, ka viņi sākumā nosūtīšanai darbos uz Vāciju neņēmuši precētas sievietes. Tad sākušas, tāpat kā Vācijā, precēties 15 – 16 gadīgas meitenes.

9. aprīlis

Pusdienas bez otrā ēdiena. Izsniedzu skābētus tomātus. Grūtības sakarā ar šausmīgajiem ceļiem. Daži rajoni pilnīgi nepieejami mašīnām, pat studbeke-riem, kuriem velk visas trīs asis un kuri balstās uz desmit platiem un lieliem riteņiem.

10. aprīlis

Atgriezās jaunākais leitnants Jerunovs ar 2 t kartupeļu. Viņam ir 35 gadi. Mati iesirmi, kalsna, bakurētaina seja. Acis apgarotas. Katru soli viņš sper principiāli. Viņš vienmēr vislabāk veic uzdevumus. Jerunova nopelnis, ka 1. rotas komandieris Šports saņēma apbalvojumu. Kaujas uzdevumu

faktiski veica Jerunovs, ar savām mašīnām apgādājot ar kaujas materiāliem pārrāvumā iegājušās kavalērijas divīzijas daļas. Nekādās intrigās Jerunovs nepiedalās un par vecākā leitnanta Športa varonību pasmaida un atmet ar roku.

Govis atlabst. Šodien mums šķūnī – kareivjiem, virsniekiem un sādžiniekiem filma «Gaisa ormanis». Izrādes laikā trauksme. Kino izrādes īpatnēji savīļņo. Pārnes mūs citā, tirākā, skaistākā dzīvē. Pēc kino ārkārtīgi smagi ieiet, iejusties atkal mokoši netīrajā ikdienā, no kuras gaužām mazas cerības tikt kādreiz ārā. Līdz ar to ilgas pēc tās – citas dzīves – smeldzoši saldas. Šīs ilgas tad izpaužas mūsu eksaltētās vēstulēs, kurās mūsu ilgu objekti ir tik seksualīgi kairinoši un lielu laimi sološi, ka mēs milzīgi gaidām un eksaltēti rakstām šīs vēstules. Rakstot mēs kļūstam labāki, gaišāki, nekā spējam būt šajā nejēdzīgajā ikdienā. Ja pazaudē spēju sapņot, skatīties saulainās tālēs, tad draud briesmas pakļauties instinktiem, kuri spēcīgi brēc mūsu asinis, sevišķi miegā. Klausot instinktiem, nepaceļot galvu uz augšu, brienot pa dubļiem, var viegli notašķīties līdz dvēseles dziļumiem. Korpusa politdaļa lūdz 20 kg kartupeļu. Devu. Atbrīvota Odesa.

11. aprīlis

Pavasariņš rīts. Dzied cīruļi. Man pārtaisa zābakus. Kosinki. Šajos rajonos saimniekojuši slovāki, lieli laupītāji. Vietējie iedzīvotāji stāsta: ļoti zaguši cūkas, govīs, bišu stropus iznīcinājuši, laupot medu. Baidījušies no partizāniem, likuši logiem priekšā restes. Mūs moka blusas. Ārā migla. Nakti atkala.

12. aprīlis

Bijis milzīgs kolhoza dārzs, bet muži to okupācijas laikā izcirtuši malkai, lai gan tuvumā meži un atkal meži. Šeit dzīvo nepārspējami slinki vīrieši. Kustas, strādā tikai sievietes. Vīrieši vai nu kvern istabās, sūc dūmu, vai guļ uz krāsns. Dažam okupācijas laikā, pašam esot mājās, sieva dzīvojusi ar vāciešiem. Rāda man šos vīrus un šīs sievas, kurām tagad, pēc tradīcijas, jākalpo Sarkanajai armijai, jo pretiniekam diezgan kalpojušas ar savu resno galu – tā ņirgājas paši Laptevo sādžas iedzīvotāji par savām izskatīgākajām sievietēm.

Par Zirjanova un Birjukova lietu tagad man stāsta – viņi vienmēr dzēruši, smēķējuši tabaku, kādu neizniedz armijā, vienmēr viņiem bijusi tēja. Abi dabūjuši triperi un izplatījuši tālāk. Tagad, tiesā, paziņojuši, ka viņi slimī ar veneriskām slimībām. Ārsti tiešām konstatējuši, ka viņi jau ilgu laiku veneriķi. Ievietoti slimnīcā, no kuras viņi jau kā veseli paspēj iestāties zenīartilērijas pulkā Mozirā. Birjukovs jau dabūjis mašīnu un aizbraucis uz Gomeļu ar zenīartilērijas pulka norikojumu. Mūsu īpašā daļa tagad paziņojusi zenītpulkam par noziedznieku grēkiem. Nu aizsūta 2. rotas komandieri, leitnantu

Volosņikovu arestēt Birjukovu. Te nu bija tribunāls un soda bataljons! Vai noķers? Šaubos. Abu lietā pārāk iejaukti 2. rotas staršina Arisņikovs un skrīveris Moisejevs.

Ar karabiedriem. Ja mēs tagad zinātu, ar kuriem...

Piedzēries vecākais leitnants Dudņikovs stāsta, ka Grišins teicis: «Grīnvalds Sarkanajā armijā *dļa razdora* (kā strīdus ābols). Dudņikovs kāvies ar Grišinu, draudējis nošaut jaunavu Nadju, kura dzīvo kapteiņa Grišina mājā. Tātad šoreiz laikam Grišins ir bijis bruņinieks, bet nelietis un mēlnesis – Dudņikovs. Noskaidrojas, ka 2. rotas rakstvedis 10 dienas ņēmis produktus priekš Zirjanova un Birjukova, kad viņi jau sen bija arestēti un atradās tribunāla ricībā. Virsnieku ķēķi Bikovs ar kompāniju zog pienu un iztirgo, kam patik. Pat štāba priekšnieks nav saņēmis ne piliena. Grišins draud, ka viņš noņems daudzus par izlaidību un pārkāpumiem. Atceļšot Vaļunasu – naktis pavadot Borisovičos pie Grišina sirdsdāmas.

13. aprīlis

Skaists pavasara rīts. Ļoti nepriecīga noskaņa. (*Ir Jāņa Grīnvalda dzimšanas diena. D.G.*) Saimnieku 12 gadīgā meitene saka: «Krieviem maizi cep!» Tā viņi mūs šeit sauc. Ne par mūsējiem, ne par armiju, bet par krieviem. Par krieviem saukuši arī vlasoviešus, kuri bijuši šajā rajonā. Vietējie ieņem it kā neitrālu pozīciju. Runā visi tiri krieviski, bet ne baltkrieviski. Baltkrievu valoda mirst. Nekur nejutu baltkrievu patriotismu. Viņu neitralitāte tikai politiska. Citādi viņi krievi. Mirst nācijas Padomju Savienībā, sevišķi baltkrievi. Vienai 1. rotas mašīnai pagalam *podšipņiki*... (lūk, es arī pārkrievojos – man trūkst daudziem krievu terminiem atbilstoša vārda latviešu valodā). Mašīnu pārveda *buksirā*.

14. aprīlis

Šports un Grišins ar mašīnām braukā pa Moziras *bardakiem* un kinoteātriem, bet man pēc produktiem jābrauc ar sakarnieka Muriņa mašīnu. Labi, ka Muriņš izpalīdzēja. Šports dzērumā sasisis savu emku. Nakti visu remonta vadu aizvedis uz Moziru labot. Kāda patvaļa un dziļš kauns. Piena kari. Man sūdzas, ka Bikovs un citi nepareizi sadalot mūsu govus pienu. Sadale uz papīra ir taisna, bet izsniegšana blēdīga. Bikovs tomēr ir nelietis un draņķis. Jānomaina, ja Kokajevs piekritīs. Stāsta, ka mums nākot vesels maiss vēstuļu. Visi ļoti gaida. Korostenā, mezgla punktā, vācieši nakti sabumbojuši mūsu produktu, benzīna, municijas un citus krājumus. Sabumbojuši mūsu

zenitartilēriju, kuru apkalpoja sievietes. Tā kā vāciešiem zināms mūsu pārvietošanās plāns, viņi sper pretsoļus. Vecākais leitnants Boļšakovs, ievainots celi, aizvests uz hospitāli, kurā it kā vēlāk miris. Korosteņā sabombardēts arī sanitārais vilciens. Tur, Ukrainā, tauta vairs neesot draudzīga, pat neesot neitrāla, bet naidīga, šaujot no stūriem uz mums, slapstoties pa mežiem un uzbrūkot atsevišķām mašīnām un mazām sarkanarmiešu grupiņām. Moka blusas. No utīm vairo, guļot tikai uz soliēm, tālu no siltuma, kaut kur zem loga, bet blusu pilna visa grīda, visa māja.

15. aprīlis

Brīnišķi sapņi ar pollūcijām un ar daudzām skaistām, kailām sievietēm, arī divas ebrejietes. Visjaukāki ar Rotu – nezināmu man... Blusas vairs nekoda. Lietoju benzīnu pret tām. Iedevu majoram Muriņam 500 g gaļas, 290 g ļar-da (no ASV), 1,2 kg maizes. Izrādās, ka citas daļas daudz sliktāk par mums apgādātas ar pārtiku.

16. aprīlis

Vaļunass visu dienu nav pārnācis mājās. Saimnieka divpadsmitgadīgā meitiņa Maņa ar astoņgadīgo brāli visu nakti pavadīja baznīcā. Lieldienas. Visa sādža un Mozira pilna ar reliģioziem cilvēkiem. Nesastapu šeit nevienu nereliģiozu sievieti.

17. aprīlis

11.00 atgriežas Vaļunass pēc ilgas, patvaļīgas prombūtnes. Partijas biroja loceklis! Grišinam uztvērējs nestrādā. Nemāk uzpildīt akumulatoru. Dzīvojam kā mežā, neko nezinot par notikumiem ārpus mūsu mazās, netirās pašaulītes. Nav vēstuļu, nav avižu. Silts. Saule. Ar lidmašīnu ieradās Rogajs. Noguris līdz nāvei. Runā un guļ. Ar mūsu apgādi apmierināts. Tūdaļ aizli-doja tālāk. Teicis: «Kas tu par saimniecības priekšnieku, ja nav šņabja!» Vācieši ar lidmašīnām stipri apšaudot mūsu ešelonus, metot bumbas uz vilcie-niem un stacijām. Uz ritdienu nolikta aizbraukšana no Moziras stacijas. Nakti vācieši izsvieda gaismas *parašutus* virs tiltiem un stacijas, virs zenīt-artilērijas pie mūsu sādžas. Viss gaišs, bet bumbas precīzi mest gan vācieši nespēj. Nav vēstuļu un informbiroja ziņojumu. Uztvērējs klusē. Grišins ne-ļauj Tokarevam iet pēc pasta. Iemeslus grūti saprast.

18. aprīlis

Satiku Olgu Gersimovu Liss no Borisovičiem. Bija atnākusi pie paziņas, ku-ru nesastapusi. Stāsta, ka viņas draudzene Toņa (Nataša) dzīvojot ar Sonki-nu no mana OVS. Tas ejot un braucot katru dienu uz Borisovičiem. Vaļu-nass dzīvojot ar majora dāmu. Deva man Olga 250 g *samogona* un ilgi mi-linājās, skūpstīja, man viņu pavadot uz Borisoviču pusi: «Es neesmu preti, bet ko tava sieva!» Skaista, neparasta sieviete. Jau iebraucot Borisovičos, pamanīju viņas īpatnējo skaistumu un daudzsoļošās acis. Redzams, viņai bija paredzēts šeit kāds veikalnecisks darījums OVS noliktavā, darbnīcā vai

citur. Sonkina prombūšanu es līdz šim nemanīju. Prātis laikā aiziet un laikā atgriezties. Viņam ap 26 gadi. Godīgs, kārtīgs, bet traks uz sievietēm. Nav izskatīgs. Lielas lūpas, neirastēniķis, bet varena piekrišana. Kļīncos pāris stundu laikā apprecējās ar 16 gadus vecu meiteni.

Kā jūs domājat, par ko domāja Liss, kad viņa jautāja: «Ko teiks sieva?» Protams, tikai par savām līdzgaitniecēm, frontes sievietēm, jo viņai šķita neiespējami, ka Sarkanarmijas virsniekam šajā apkārtnē nebūtu kara sievas. Un viņām arī ir savi savstarpēji morāles kodeksi. Tos viņa baidās pārkāpt...

1. rotas staršina – vecāks vīrs – Bragins arī iedzīvojies gonorejā. Šovakar Barišņikovs laužies mūsu ciemā pie bijušās vācu brūtes Nadjas. Tā dzīvojusi ar vecu, neparasti neglītu vācieti, sagājusies un saejoties ar vlasovieti, bet savējiem – sarkanarmiešiem – neatdodoties. 2. rota nenodod kartupeļu mizas mūsu govīm. Pavārs iztirgojot vietējiem iedzīvotājiem.

19. aprīlis

Braucu pēc sausiņiem ceļam. Saņemu veselu tonnu, 3000 sērkokciņu kārbīņu – milzīgs dārgums, 42 paciņas tabakas un 9072 g sviesta. Braucam pilnīgā tumsā. Šoferis Rumjancevs, Grišina *holujs*, nevienam darbam pirkstu nepieliek. Visi iekraušanas darbi jāveic man. No tonnas sausiņu iznāk īsts siena vezums. Uz tilta nav kārtīgas regulēšanas, absolūta tumsa, tilta telefons nedarbojas, bet pa Pripetes tiltu var braukt tikai viena mašīna. Kā lai zina, kad tilts brīvs. Regulētājiem nav lukturu. Haoss. Milzīga tūlāšanās. Kādus 12 km braucam piecas stundas. Rotas partorgs, seržants Merkulovs (Grišina audzēknis un uzticības persona rotā) piedzēries, mīlas nolūkos ielaužas pie kazacietes un sāk caur logu šaut uz ielu – uz manas mājas pusi. Viss beidzas bez upuriem, tikai ar izkaušanos.

20. aprīlis

Sākas uzlādēšanās dzelzceļa vilcienos. Leitnants Agafonovs, partijas biedrs, neatzīst fizisko darbu. Aprobežots cilvēks, ko neparasti labi izsaka arī viņa āriene. Atkārusies vaļējās mutes apakšlūpa, dumji smiekli par paša vārdiem. Stacijā dzelzceļnieki vēlas mainīt mūsu govīs pret savām. Sola magaričas. Dara to stacijas priekšnieka vārdā – sola nepatikšanas, ja viņu prasību nepildīšot. Noraidīju. Visi viņi kalpojuši vāciešiem. Nez kā ieguvuši govīs? Bail, ka tagad nāks un atņems. Grib samainīt, lai īpašnieki nevarētu atņemt.

21. aprīlis

No rīta 5.00 izbraucām. Bet jau Ovručos saņēmām telegrammu, ka no 1. rotas atpalikuši trīs, no 2. – divi kareivji. Tātad nakti pavadījuši ārpus ešelona. To nevarēja izdarīt bez virsnieku ziņas, bet atiešanas stundu virsnieki nezināja. Lavrenčevs (kam ir gatavības atestāts) galdu slauka ar slotu un ar zābakiem kāpj gaļas mucā. Ceļā piens maksā 30 rbļ. litrs. Bikovs piedzēries, Mozirā zagto sāli dzērumā izbēris uz ielas, nesis to pārdot pret *samogonu*.

Pašbrūvētais aizvieto naudu. Par to var no kareivjiem nopirkt ļoti, ļoti daudz, laikam arī valsts noslēpumus. Vietējiem iedzīvotājiem nav sāls.

22. aprīlis

Sagaidāmi uzlidojumi. Tomēr bez bombardēšanas laimējas sasniegt Korosteņu. Saņēmām 300 kukuļus maizes un citu. Nozaga 21 paciņu tabakas un pārnesot vienai paciņai norāva pusi. Tātad apzaga par 300 g (no 90 kg). Vēl nozaga vienu kārbu zivju konservu, 10 kastīņas sērkokciņu, 100 paciņas smēķējamā papīra. To izdarīja mūsu pašu kareivji, pārnesot minētās mantas no noliktavas uz vagonu, pavisam tikai dažus soļus. 1. rotas komandieris Šports, kurš saņēmis paaugstinājumu no leitnanta par virsleitnantu un Sarkanās Zvaigznes ordeni, pārdzēries. Viņš būtībā puika, gadus 23–24 vecs, liels nekauna, divkosis un nelietis, skaists pēc sejas, majora Kokajeva milulis un protežē.

Piedzērušies rotas virsnieki Sirenčenko un citi apšaudīja sādžas, kurām mēs braucām garām. Šāva uz aitām, auniem, suņiem, stārķiem un šāva tieši sādžās. Ganiņš, zēns, raud. Laikam trāpīja kādam lopiņam. Vilciens velkas ļoti lēni, tādēļ šaut mērķi un trāpīt viegli. Kāds banditisms, kāda nesodīta mežonība! Es pilnīgi bezspēcīgs, jo neesmu partijas biedrs, bet tie visi partijas biedri – augstākās kārtas pilsoņi, atbildīgi tikai partijai. Vecākais leitnants Dudņikovs atkal gribējis sist Grišinu. It kā gribējuši Dudņikovu sasiet. Tiesātais un brīvībā palaists venerisko slimību kavalieris Šapošņikovs-Birjukovs nesis pārdot virsnieku bikses, stāsta Šports. Varens ziņotājs! Ceļš karjerai ar visu milzīgo paša nelietību. Oļevskas komandants pieprasīja izdod Dudņikovu, domāju, uz Grišina pieprasījumu, bet Dudņikovu Šports un Sirenčenko slēpj starp ķēķiem un mašīnu kabinēs. Komandants piedraudēja nelaist tālāk vilcienu, ja neizdos. Tātad lieta nopietna.

23. aprīlis

Atradās Bikovs, pavārs. Vemj ķēķi. Ārsti pārdod maizi par pašbrūvēto un apēd arī Grišina maizi. Mums ir viens ārsts un viens feldšeris ar virsnieka dienesta pakāpi, tāpēc abus sauc par ārstiem. Lidz šim manā stāstījumā viņi nefigurēja, jo viņu loma bataljona dzīvē nebija manāma. Laukos redzam ziemājus labā stāvoklī. Raibi ģērbti iedzīvotāji – ukraiņi – pulcējas stacijās. Redzamas sādžas un viensētas. Maņeviči. Izsēšanās. Pārmijnieks pieprasa kukuli maizes. Nedevu. Atriebjoties 4 reizes vilcienu pa mūsu izkraušanas laiku manevrēja un traucēja darbu, turklāt katru reizi apstājās citā vietā, lai apgrūtinātu izkraušanu. Katra izkrautā mašina tūlīt aizbrauc. Fronte tuvu, vācieši bieži uzlido. Ar kapteiņa pakāpes piešķiršanu stacijā pirmais mani apsveica apakšpulkvedis Solovjovs – korpusa aizmugures štāba priekšnieks, kapteinis Rogaļs un citi. Es pats, jaunais kapteinis, vedu ārā no vagoniem govīs. 1. rotas Bļinovs saņēma miltus maizes cepšanai, maizi neizcepa,

bet nav miltu, ko nodot atpakaļ noliktavā. Nodzēruši? 1. rotas staršina Bragins solijās miltus atdot, kad viņa rota «nostāsies uz riteņiem» – sāks braukāt un pārvadāt korpusa mantas un produktus, tātad, kad radīsies iespēja palaupīt.

24. aprīlis

Mani apsveic ar kapteiņa pakāpi Tolokoļņikovs, bet majors Kokajevs izsaka bridinājumu par nekārtībām Lapkos. Es – nožēlojamākais no visiem bataljona karavīriem! Kokajeva un Grišina patvarīgi deklasēts kā bezpartejiskais un latvietis, kuri Staļina laikā bija masveidīgi iznīcināmi. Tikai karš deva daļēju atelpu šai tautiņai, no kuras karavīriem strēlniekiem bailēs trīcēja Staļins un Berija. Es sašutis līdz smadzeņu liesmojumam. Visi *bezobražņičaļi* – taisīja riebeklibas, izsakoties Kokajeva vārdiem, izņemot mani, bet tieši man rājiens apsveikuma vietā. Visa vara bija nodota Grišinam. Tā kā viņu nicina visi un tikai pakāpes dēļ daļēji baidās, tad viņš faktiski ir paraugs nelietībās, nevis autoritāte nelietību apkarošanai. Bija cilvēki, kuri pa daļai juta man līdzī, lai atkal pēc briža veiktu pret Grinvaldu kādu bezkaunību. Leitnants Vasiļjevs: ja man būtu tiesības, es dotu Grinvaldam ģenerālpulkveža pakāpi un sūtītu organizēt Latvijas armijas intendantūru.

25. aprīlis

Visiem pirts. Zog kartupeļus no mašīnām, ar kurām tos pārved pa dzelzceļu. Pavēlu vest mašīnas ar kartupeļiem uz noliktavu un izkraut. Vecākais leitnants Dudņikovs, kuru tā arī nearestēja: lai Grinvalds pats ņem kartupeļus un nes no rotas pār muguru uz noliktavu! Rotās atrodas putraimu maisi, kaut kur nozagti. Visiem paaugstinājumi. Grišins majors, Mihejevs kapteinis. Arī Poltarackis kapteinis, Vaļunass – vecākais leitnants.

26. aprīlis

3. rotā ēdiens bez sāls un nav kartupeļu, lai gan tos saņēma noliktavā. Politdaļas pulkvedis Drobiļenko bataljonā, droši vien Vaļunasa lietā. Izrādās, sāli rotās mainījuši pret *samogonu*. Visā korpusā, arī mūsu bataljonā, vislabākā nodrošinātība kā ar pārtiku, tā pārējo.

27. aprīlis

Majors mani izlamāja, ka es nenodarbojos ar vispārējo bataljona iekārtošanu, bet ar ķēķiem un lupatām. Bezjēdzība. Viņš nikns, ka vienīgais nav saņēmis paaugstinājumu. Bet viņam trūkst izglītības un zināšanu autotransportā. Pēc ievainojuma un hospitāļa kāds viņam pazistams pulkvedis, osetins, Maskavā, panāca kavalērijas virsnieka Kokajeva iecelšanu par autobataljona komandieri.

28. aprīlis

Nakti bombardēja. Kokajevs ņirgājas: man tagad būs jābūvē tilti. Esot tādi saimniecības pārziņi, kuri barojot komandierus kā vepus un pat ar sievītēm apgādājot. Sastapu pulkvedi Tolokoļņikovu: «Ja Grišins dara pāri, tad

nāc pie manis!» Biju. Tolokoļņikovs: «Grišinam nav nekādu tiesību iejaukties saimniecības lietās vai dot kādus norādījumus. Jūs abi ar Grišinu esat pilnīgi līdztiesīgi, nevis jūs viņam padots!»

29. aprīlis

Pie pulkveža Tolokoļņikova. «Melnā kafija» Grišinam un Kokajevam. Klāt es, štāba priekšnieks un rotu komandieri. Pulkvedis ārkārtīgi asi runāja ar Grišinu. Lai neaizmirstot, ja viņš teiks visu, ko zina, tad Grišins bālēs, sarks un dzeltēs. Pietiek viņa patvaļas un nacionālā naida pret latviešiem. Šķita, ka pulkvedim ir iznīcinoši fakti pret Grišinu. Tos gan vēl nepiesauca, izņemot lielkrievu šovinismu. Kokajevs kā padevīgs šunelis ar vienu atbildi: «Klausos, biedri gvardes pulkvedi!» Arī Grišins – klausos! Gribēja gan vēl kaut ko ņurdēt, bet Tolokoļņikovs neļāva: «Izbeigt nacionālo vajāšanu, neattaisnoto teroru un varas pārkāpšanu attiecībā pret Grinvaldu un Vaļunasu.» Rikoju pirti. Leitnants Kramarenko un vecākais leitnants Vasiļjevs ar riebumu un sašutumu stāsta par Poltaracka, Kokajeva un Grišina rījību. Esmu paredzējis rīkot vakaru apbalvotajiem un paaugstinātajiem.

30. aprīlis

Vakaru Grišins atcēla. Rikošot Kokajevs pie sevis. Svinīgs akts 16.30. Vecākais leitnants Dudņikovs dzērumā kāvās ar leitnantu Kuzminu. Noskaidrojās, ka arī Kramarenko no vilciena šāvis uz aitām. Pārvietojoties tankiem, šoseja no Moziras uz dienvidiem pārvērtusies putrā. Lai tomēr pārvietošanās grafiks tiktu izpildīts, pats Rokosovskis ar pistoli rokā komandējis uz šosejas bistamos posmos, lai nerastos korķi – sastrēgumi. Virs galvām lidojusi vācu triecienaviācija, plaujošā lidojumā bombardējama un apšaudījama mūsu karaspēka daļas uz šosejas. Un tai laikā, kad tādi karavadoņi kā Rokosovskis šīs milzīgās armijas pārvietošanās laikā pats uz Moziras–Jelškas–Ovruču šosejas regulē karaspēka daļu kustību, kad pulkveži līdz viducim ūdeni palīdzējuši mašīnām tikt ārā no mūklājiem pie apbrauktuvēm, mūsu virsnieki nodarbojas ar huligānismu, kurš robežojas ar nodevību.

Šoseja no Moziras uz Ovručiem un tālāk uz Korosteņu iet caur mežiem. Gar šosejas malām vācieši uzcēluši cietokšņišus citu no cita saredzamības attālumā. Tie celti no koka ar dubultām sienām un smilšu pildījumu. Šie ir partizānu novadi, un nekur iekarotājs nejūties drošs. Tas man atgādina kristiešu ielaušanos mūsu zemē pirms 750 gadiem ar līdzīgiem nocietinājumiem. Pirmo reizi 30. aprīli – 1. Maija aktā dzirdēju runājam Grišinu. Vāja, nesakarīga runa. Šoreiz bataljona vadība nevienam neizteica atzinību.

1. maijs

Mūsu bumbvedēji masveidīgi un viļņveidīgi, pāri mūsu galvām dodas uz fronti. Vāja uzskaitē rotās. To komandieri un rakstveži dara ar nodomu, lai vieglāk varētu piesavināties apģērbus un produktus. Vakars pie Kokajeva.

Ap 250 g šņabja uz personu. Klāt visi virsnieki, izņemot Dudņikovu un Seļiganovu. Seļiganovs nenosvērts, iedomīgs, prot spēlēt klavieres, bet spējīgs uz huligāniskiem izlēcieniem. Ar Dudņikovu arī viss skaidrs. Nekāda idejiska satura vakaram nebija. Ēda, iedzēra un runāja katrs savu, neklausoties cits citu. Vecākie leitnanti Vasiļjevs un Šports nospēra pudeli šņabja, kad citi jau bija stipri noreibuši. Otrā dienā nekādu atmiņu.

2. maijs

No *vojentorga* katrs virsnieks saņēma 1 litru alus. Izpildīju Latvijas PSR Izglītības ministrijas anketu, kuru atsūtījuši, lai jau tagad aizmugurnieki ar kaut ko nodarbotos. Dušķina man sola rajona izglītības nodaļu pēc kara. Kādēļ jau tagad? Tāda tukša blēņošana! Tā atbildēju līdz ar anketu. Karš vēl nav beidzies. Lodes uzglūn katru mirkli.

4. maijs

Parakstišanās uz Valsts aizņēmumu. Es parakstījos uz 2000 rubļiem, mana alga 750 rubļu. Kokajevs parakstījās uz 1200, Grišins uz 1100. Citi ne vairāk par mēneša algu. Korpusa avīzē *Guardejskoje Znamja* esmu pieminēts ievadā kā liels patriots. Šodien notiek ziemas apģērba maiņa uz vasaras apģērbiem. No rīta auksti. PFS noliktavā atkal iztrūkums – 2 kg cukura un 10 kg ģarda. Vakarā vācieši bombardēja. Saimniece Zina it kā bailēs pieglaudās. Nakti laiski, izliekoties gulot dziļā miegā.

6. maijs

Zina *otdajetsja laske* (atdodas glāstiem). Traucē pusotru gadu vecs zīdains Volodja. Kad tas piespiežas, viņa skatās uz vīra ģimetni. Esot grūti bez vīra. 2. rota bez vakariņām.

7. maijs

Saņēmām norikojumu uz Kameņas-Kaširskas rajonu. Lietus. Laušanās. Spēcīgas ukrainietes. Uzvaras balva – skūpst. Bistami spēlē, saka, ka mīlot vīru, tikko mobilizētu armijā.

8. maijs

Injekcija. Lietus. Nododam apģērbiem atliekas un divus ķēķus.

9. maijs

Velti meklēju zaļojošajās pļavās skābenes, lai ar tām uzlabotu zupas. Brīnums, šajās pļavās un arī nekur citur nav skābeņu. Nozagta govys mūsu ganāmajam, sarkanarmietim, ganot mežā. Šeit klejo čigāni.

10. maijs

Mūsu sādža Sobjatina 22 tonnas kartupeļu nodevusi citai karaspēka daļai. Apkārtnē darbojas buļbovciešu bandas, kuras cinās pret sarkanarmiešiem un tos pūlas nonāvēt, uzbrūk atsevišķiem sarkanarmiešiem, nogalina, pat pakar. Pie Rapalovkas grupa sarkanarmiešu ar majoru palikusi sādžā. Nakti visi noslepkavoti un majors pakārts. Kam kalpo buļbovcieši? Viņi sevi dēvē par nacionālistiem. Briesmīgi negēļi un vācu spiegi. Mūsu saimniecības

daļā meitenei, gadus 16–18 vecai, it kā slimas acis. Gulēja mājā uz krāsns sevišķi neievērota. Gāja uz Maņevičiem pie ārsta. Tomēr mūsu lopu gans nejauši atklāja, ka viņa mežā sastopas ar buļbovciešiem, dodot tiem pārtiku un ziņas. Daži no sādžas, negribēdami karot un izvairīdamies no iesaukšanas Sarkanajā armijā, aizgājuši mežos un tā kļuvuši par buļbovciešiem un benderiešiem. Sādžā liela nabadzība, daudzās mājiņās–mazankās daudz utu. Sādžai cauri tek upīte, no rīta līdz vakaram sievietes tilta tuvumā mazgā veļu. Tas ir sādžas informbirojs par visu notiekošo sādžā un lielajā politikā: kuri pārnākuši no mežiem mājā, kuri un kur vēl slapstās.

11. maijs

Skaists pavasaris. Vakaros simfonija: dzied putni, kurkšķ vārdes, gaisā bumbvedēji. Sārti dzeltenī bumbu sprādzieni. Brižiem arī sarkani. Gaisā plīst zenīartilērijas šāviņi – zvaigznes un šķembas krīt apkārt. Tās bīstamākas nekā vācu bumbas. Kara poēzija! Zied ievas un dzied lakstigalas, bet mežmalā ar tām sacenšas vēl citi dziedātāji. Atbrīvota Sevastopole.

12. maijs

Apmainījām siltās cepures pret *pilotkām*. Sākas ciņu laikmets, kad mums fronte ne tikai priekšā, bet arī aizmugurē.

13. maijs

Atveda 2,5 t kartupeļu no Poltaracka. Aizsūtīja vēl divus studbekerus palīgā. Kononovs nomīra ar aklo zarnu. Mediķi nemācēja sniegt nekādu palīdzību.

14. maijs

Za Rodinu Nr. 21., 1944. gadā. Es nosaukts par paraugu augstam patriotismam, parakstoties uz Valsts aizņēmumu par 2000 rubļiem. Atveda 2267 kg kartupeļu. Kokajevs stāstīja, ka pašreiz korpusā notiek Valsts komisijas revīzija (augstākā revīzijas instance).

15. maijs

Pazudis majora Kokajeva šoferis Mileškins. Gaidām revīziju. Sākuši ar degvielām.

16. maijs

Notika ordeņu izsniegšana bataljonā. Ieradās pulkvedis Tolokoļņikovs. Man viņš pateica: «Kara beigās būs tev vēl otrs ordenis!» No sagādes pārveda vērsēnu un govi. Vērsis bija apdedzis un nebija glābjams. Kaušanas vietā Ļuļko vērsim iešāva pierē. Atkal piedzēruši Kramarenko un Vaļunass. Arī Sobjatina izrādās ir *samogona* sādža.

19. maijs

Apspriede korpusa aizmugures štābā ar korpusa komandiera ģenerālleitnanta Krjukova piedalīšanos. Maskavas revīzijā atklājies, ka vecākie komandieri, izlietojot sava stāvokļa tiesības pavēlēt saimniecības darbiniekiem, milzīgos apmēros savām vajadzībām lietojuši šņabi un produktus. Krjukovs:

«Kuri ir tie lielākie rīmas korpusā? Es – korpusa komandieris, mani palīgi, pulkvedis Drobiļenko, pulkvedis Tolokoļņikovs. Es esot paņēmis mēnesi 54 kg gaļas. Vai es to apēdu? Nē. Riņķi ap mani ir vesels bars negodīgu rījēju, un es kā izkārtne. Taisni tāpat visā korpusā. Divīziju komandieri un viņu palīgi radijuši ap sevi rījēju barus, kuri pārtērē produktus, apzog valsti un kareivjus. Tam jādara gals! Valsts norma no kareivja līdz ģenerālim viena! Ja par maz, pērciet *vojentorā* gaļu, dzērienus. Vecākie komandieri «apdzer» kareivjus un it kā patērē milzīgu kvantumu dzērienu, kuru lielāko daļu nodzer apkalpojošais personāls ar saviem draugiem un draudzenēm. Ar šodien tam visam lai būtu gals. Ja kāds turpinās žūpot un rīt, maksās 12,5 kārtīgi un viņu tiesās tribunāls.»

Es apspriedē biju ar zemāko dienesta pakāpi – kapteinis starp ģenerāļiem, pulkvežiem un dažiem majoriem. Pēc apspriedes Krjukovs nodemonstrēja, kā pareizi jārikojas: *vojentorgā* bija pasūtītas visiem *vojentorga* pusdienas ar *vojentorga* šņabi. Ēdām un dzērām par 70 rubļiem no katra. 10 rubļi pusdienas plus 60 rubļi par 400 g šņabja – uz katru kāju pa 200 gramiem vēl pirms ēšanas. Stingri skatījās, lai visi izdzer. Tā bija lielākā porcija visā manā mūžā. Pārdzīvoju mokošu sajūtu, ka paralizējas manas kustības pie galda, mēle kļūst smaga un neprecīzi pilda valodas orgāna lomu. Mani mocīja viena doma – kā ātrāk bez blamāžas nokļūt mājās. Ja kareivji mani redzēs piedzērušu, viss oreols kā par neparastu virsnieku būs pagalam, līdz ar līdzšinējo autoritāti krietnāko kareivju vidū. To es negribēju zaudēt ģenerāļa untuma dēļ, kurš piespieda visiem klātesošajiem tukšā dūšā izdzerēt pa 200 g uz vienu kāju un 200 g uz otru kāju. Lūk, kara disciplīna! Pirmais pārbaudījums bija pie tiltiņa. Vai mazgātājas pamanīs, vai ne? Turēju kājas plaši, lai negriļotos. Bet aiz tiltiņa, pēc 80 metriem, pirmā mājiņa jau būs mans glābiņš. Cik labi bija tur atgulties uz sola un skatīties, kā dejo krāsns un sienas, un griesti, bet nu tas viss neieskrāmbās manu labo vārdu. Vāju ma laiciņš nebija ilgs. Cēlos un rakstīju gudras lietas, priecājoties, cik labi iznāk. Šķita, ka rakstu bez kļūdām un ļoti sakarīgi. No rīta nācās pārliecināties, ka dzērājam tomēr miļi draugi ir gan gramatiskas, gan loģiskas kļūdas. Vakārā kapteinis Rogaļs aicināja mani sacensties jāšanā. Žvingulis jau bija saplācis, bet es tomēr atteicos. Drošs paliek drošs. Priecājos par to, ka reibuma laikā bēniņu saimnieks – prāts – darbojās pietiekami kritiski un ka alkohola lietošana man nedod ne mazāko labpatiku.

Noskaidrojās, ka leitnants Kramarenko, man padotais finanšu daļas priekšnieks, taisījis dokumentu viltojumus un naudu piesavinājis, piemēram 16 pārtaisījis par 26 un tā tālāk. Saimnieces zīdāinis, 1 gadu un 9 mēnešus vecais Volodja, kājās stāvēt, taisa lielās un mazās darišanas visur, kur pagadās,

ieskaitot gultu. Gultā salmi pārvilkti ar maisa drēbi un lupatu segu. Zinaida no rita stāsta, ka viņa sapņojusi, ka atdodas man un bijis ļoti labi. Man tik labi sapņi nebija. Es neguvu tajos apmierinājumu.

20. maijs

Vakar, kamēr es apspriedē, divi zenitartilērijas pulka seržanti ienākuši un, ar saimnieci runājoties, istabā paspējuši nozagt manu telteni no sola pie loga. Šodien blēžus noķērām. Atskrēja viņu baterijas komandieris un pūlējās kopā ar zagļiem zādzības noliegt. Manai teltenei neredzamā vietā mans vārds latviešu valodā. Zagļi apgalvoja, ka teltene viņu svēts īpašums. Prasu vecākajam leitnantam: «Kāpēc tad viņi uz tās raksta «Grinvalds», turklāt latīņu burtiem, turklāt neprazdami nevienu svešu valodu?» Saruna ar zagļu komandieri labu laiku risinājās ar pistolēm rokās. Jo viņa sašutumam par seržantu apvainošanu nebija robežu. Kādi nelieši seržanti un kāds supernelietis viņu komandieris! Droši, ka zagļi paliks nesodīti un laupīs tālāk.

21. maijs

Saimniecības vada staršina neiet ārā no sādžas mājas uz meža zemnīcu, jo tur tak nav piegulētājas. Rājiens no bataljona komandiera leitnantam Kra-marenko par viltojumu. Zina ir pieļāvīga, tikai baidās no vīramātes, kura uz krāsns sten, demonstrējuma, ka viņa ir nomodā. Revīzija nu beidzot pie mums. Majors revidents, paņēmis mani zem rokas, stāsta – kad viņš un citi prasījuši, ar kuru karaspēka daļu lai sāk, ieteikuši sākt ar mums. Viņš – ar 25 gadu revīziju praksi – tūdaļ sapratis, ka autobataljons kārtīgākā daļa korpusā, ja to norāda revidēt pirmo. Kad viņš vēl dabūjis zināt, ka saimniecību vada latvietis, tad viņam viss bijis skaidrs, ka pie mums būs priekšzīmīga kārtība. Formas pēc uzņēma stāvokli PFS, pašķirstīja Lavrentjeva kārtīgi rakstītos dokumentus, tos uzslavēja, izdzērām puslitru *vojentorga* šņabja – mana rezerve, un ar to beidzās mana vājākā sektora PFS revīzija bez jebkādu trūkumu konstatēšanas. Majors revidents daudz stāstīja par konstatētām lielām nekārtībām korpusa DOPā. Augstākie komandieri KOPā (korpusa noliktavā) un DOPos (divīzijas noliktavās) rikojušies kā personīgajās noliktavās. Vieni otru atceļšot no amata. Arī Tolokoļņikovu.

22. maijs

Izdarija revīziju OVSā, findaļā un rotās. Atrada visu kartībā, lai gan es tur kārtības redzu pamaz. Otrajā rotā notika vakariņas, kuras es rikoju apbalvotajiem, jo es no apbalvotajiem vecākais – augstākais virsnieks. Iztērēju ap 1500 rubļu, tomēr svinības jāuzskata par neveiksmīgām. Ieradās ne visi, bet visus interesēja šņabis, kuru biju pircis *vojentorgā*. Nekādas idejiskas pārrunas neizdevās. Daži, kas nebija ieradušies, atsūtīja pēc «savas porcijas» pakal kareivjus ar katliņiem. Trula bezkaunība! Tikai daļa kareivju bija mazliet pacilāta par manu ricību. Man ir aizdomas, ka tā bija pretdarbība no Grišina. Grišins un citi sākumā prasīja, lai viņam izmaksāju, bet es izdomāju pacie-

nāt nevis viņus, bet visus apbalvotos biedrus, galvenā kārtā, kareivjus. Neiznāca jauki, kā biju domājis. Brīnums, ka pašreiz *vojentorgā* ir šņabis. Prasti tur vien pogas, nozīmites un reizēm aploksnes.

23. maijs

Apspriede korpusa aizmugures štābā. Jāsagādā pašiem produkti. Mikoļans bijis Rovno, frontes apspriedē, un paziņojis, ka nodevas kolhoziem un zemniekiem jāpilda trīs ceturtdaļu apmērā no 1941. gada sagādēm. Dotos norikojumus katrā ziņā arī realizēt. Mums norikojums uz 120 t kartupeļu, 15 t graudu, 2,5 t gaļas.

24. maijs

Uz sagādēm izbraucām es, Poltarackis, trīs staršinas, divi seržanti, divi šoferi un kareivji ar mašinām. Medvežu sādžas priekšniecība pretojas. Devos uz Kolpiem – rajona centru. Tas bijis benderiešu centrs, viņu republika. Ilgi vācieši viņus saudzējuši, bet pēc Sarkanās armijas ienākšanas tomēr Kolpus sabombardējuši. Pilsētiņa nu sagrauta. Jaunās sievietes stipri ziņkārīgas par mūsu armiju, bet atturīgas informācijā par benderiešiem un buļbovciešiem. Rajona vadībā stingri komunisti. Piekrit un apstiprina saņemtos norikojumus. Ļoti mežains rajons. Visi meži ņudz no mūsu ienaidniekiem un dezertieriem. Braucot pa ceļiem, jābūt šaušanas gatavībā. Aizliegts ceļā apmesties privātajās mājās. Notikusi sadursme ar trim aviācijas pārstāvjiem. Tie laupījuši privātos, atņemot kandžu. Laupītājus aizturējuši – mūsu majors, štāba priekšnieks Barišņikovs, Merkulovs, kā arī majors un štāba priekšnieks no aviācijas daļas. Tomēr laupītāji aizbēguši... Droši vien ar sava majora ziņu. Aviācijas daļas atrodas Lielajos Medvežos, mēs, sagādātāji – Mazajos Medvežos. Abas sādžas diezgan turīgas. Mājiņas un iedzīve daudz turīgāka nekā Sobjatinā, lai arī atstatums starp sādžām tikai 15 km. Mājas te stipri lielākas un daudz tirākas, cilvēki dzīvīgāki, bet arī buļbovciešu vairāk...

25. maijs

Poltarackis devās uz Gutas sādžu pēc sagādes gov. Staršina Odincovs gāja pēc gov. no Gutas līdz sievietei. Tā aizveda Odincovu mežā pie apmēram 15 buļbovciešiem. Tie sāka staršinu ielenkt un šaut. Staršina metās bēgt un atšaudījās, noskrēja ap 6 km līdz Kameņuhas sādžai. Gutā jau mūsu karaspēka daļai bijusi sadursme ar 40 buļbovciešiem. Zēns, kuram uzdeva atvest govī, veda to nevis pie mūsu kareivjiem, bet pie buļbovciešiem mežā. Poltarackis kādā zemnicā aizturējis divus buļbovciešus, kuri slapstījās mežā un nebija ieradušies kara komisariātā iesaukšanai armijā. Drošības ministrijas pilnvarotais, glēvs vecākais leitnants, kurš bīstamākajās sādžās nerādoties, nu mūsu utainos gūstekņus gan pamatīgi izplaukāja, kamēr mēs piekaušanu pārtraucām. Līdz ar sagādātām govīm uz Sobjatinu nosūtīju ziņojumu komandierim un aizmugures štābam ar priekšlikumu iztīrīt mežu.

23. maija nakti buļbovcieši mēģinājuši ieņemt aerodroma noliktavu. Tie labi bruņoti ar vācu šautenēm, automātiem, rokasložmetējiem. Vāciešu, prievāts, arī sarkanarmiešu apģērbs. Vadoņi apģērbti leitnantu formās. Sādzās viņi uzcēlušī lielus koka krustus, protams, pa naktim. Bet tas ir daudzu cilvēku darbs. Arī pie Mazajiem Medvežiem baznīcas tuvumā vienā naktī izrādijies uzcelts liels, melns krusts. Zemnieki brauc, kur buļbovcieši pavēl. Tā, vienā naktī rodas kalniņi ar krustu galā. Bandītu organizāciju nosaukumi vienas ciema padomes teritorijā: *Strela* (Bulta), vadonis Čuk-Voločeks, *Cvetok* (Ziedīnš), vadonis Makars Simljuks un vēl atsevišķa astoņu cilvēku nodaļa. Tad vēl nodaļa *Ļipa* (Liepa), vadonis Komarovs – krievs, *Dub* (ozols) un *Morjak* (Jūrnieks), kurai priekšgalā odesietis, arī krievs. Buļbovcieši mežonīgi cīnās pret poļu iedzīvotājiem. Manas mājas saimnieks noslepkavojis 15 gadus vecu meiteni, polieti, kura izmisumā jautājusi: «Kāpēc tu mani nonāvē?» Tomēr nositis ar cirvi. Vēlāk, sirdsapziņas mocīts, pametis buļbovciešus un aizgājis Sarkanajā armijā, tā gūstot smagā nozieguma atlaišanu. Voločeka sādzā nogalināti visi poļi. Iedzīvotāji: «Agrāk pie vāciešiem tāpat laupīja un nogalināja ebrejus. Tagad, ienākot Sarkanajai armijai, baidoties no soda, slepkavas bēg mežā pie buļbovciešiem.» No Medvežiem gājuši laupīt un slepkavot pat uz Maņevičiem – vairāk nekā desmit kilometru tālu. Vācieši Ukrainā un Baltkrievijā organizējuši īpašas slepkavu nodaļas poļu iznīcināšanai, bet Polijā – poļu nodaļas ukraiņu un baltkrievu slepkavošanai. Lai slāvi apkauj cits citu, vēl ebrejus un arī čigānus!

Poltarackis stāsta, ka par sliktu mašīnu izmantošanu, automašīnu zaudēšanu, nekārtīgu degvielas izlietošanu, pārtēriņiem un neattaisnotiem zudumiem Valsts revīzijas komisijas akts stipri nelabvēlīgs mūsu majoram. Korpuss nekādus soļus pret buļbovciešiem nesperšot. Pa nakti no 23.00 izlikām sardzi. Pavēle: turēties visai komandai kopā. Pārbaudot nakti sardzi un slēpņus, atradu kareivjus bezrūpīgi smēķējot. Kareivji izklīduši pa mājām pie jaunām brūtēm. Pats paliku nomodā līdz rīta ausmai.

26. maijs

2.30 sardzē nebija neviena. List. Noturēju iedzīvotāju mītiņu. Runāju es, Poltarackis un kādas citas karaspēka daļas kapteinis. Temats: jāizpilda katrā ziņā sagāde. Iedzīvotāji klusē.

27. maijs

Visu nakti manā mājā vāra *samogonu*. Visu nakti sēž pie aparāta Merkuļovs – mūsu sagādnieku grupas partorgs, idejiskais vadītājs. Triecu projām, bet neklausu, viņš, tupēdams pie *samogona* aparāta, esot neatkarīgs no manis. Nejēdzīga nakts bez miera. Lēni rit sagāde, lēni vāc sādzas aitas, graudus, kartupeļus. Majors pavēl sagrābt dzirnavas, kuras kontrolē jau cita karaspēka daļa. Nereāls rikojums. Oficiāla ziņa – visā sādzā tikai viena aita.

Faktiski mēs konstatējām 11 aitas. Tāpat par *samogona* izejmateriālu – graudiem un kartupeļiem. Ko saka godīgākie zemnieki: *seļsovet pisal, čto každij uval* (ciema padome rakstīja, ko katrs mēloja).

28. maijs

Sādžā neatzīstot pašreizējo varu. Pūlējos būt laipns ar Žeņu un Gaņu. Abām sakari ar buļbovciešiem. Žeņas brālis esot aktīvs buļbovcietis. Žeņa gan saka, ka tas esot Sarkanajā armijā. Meli. Brālis mežā un katru nakti sazinās ar mājiniekiem.

29. maijs

Aizbraucu uz rajonu. Pilnvarotais Boiko: «Izpildīt norikojumu simtprocentīgi.» Viņš piedzēries un tikai plāpā. Dažu sādžu priekšsēdētāji sagādes atsakās pildīt. Mēs esam sagādājuši gaļu par 53%, graudus par 41%, kartupeļus par 30%. Kamēr es Kolpos, kandžas brūvētāji apēduši manus produktus. Dezer-tieru ķērāji bēg no dezertieriem. Neesot arī kur likt noķertos. Poltarackis no dažiem ņēmis vairāk, nekā pienākas. Katrā sādžā pa sievai no vietējām, pēc kuru norādījumiem tad arī rīkojas un taisa patvarības.

30. maijs

Brīnīšķās Ukrainas naktis! Strīds ar kapteini Gavrilovu no 3. kavalērijas divīzijas, kuram arī norikojums uz Lielajiem Medvežiem. Tas pieprasa visu aitu baru – 40 galvas – nodot viņam. Ķilda kļūst asa. Viņš draud. Sūtu ratā. Beidzot kompromiss: divas aitas mums, viena viņam (2:1 mums par labu). Nosūtīju divas mašīnas ar aitām – 68 galvas uz savu daļu. Vēl nosūtīju 2 mašīnas ar kviešiem. Slaisti Odiņecs un Mizanovs no rotas zog viens otram aitas. Gaņai atņem pēdējo govi. Viņa tiešām nabadzīga. Mājiņā māla klons, nekādu mēbeļu, drēbes, kas mugurā, gultiņa ar salmu maisu. Nodot govi pavēl vietējie varas orgāni – varbūt tādēļ, ka tai sakari ar buļbovciešiem. Man viņa apgalvoja, ka vīrs armijā. Vietējie zina labāk. Dzīvu lopu jau sagādāts vairāk par simt procentiem.

31. maijs

Ierodos bataljonā. Buļbovcieši nogalinājuši divus cilvēkus no korpusa kara lazaretēs. Pulkvedis Tolokoļņikovs mani uzslavē par veiksmīgu sagādi. Tāpat visa cita korpusa priekšniecība. Mājās aina drūmāka – finanšu pārzinis, leitnants Kramarenko *guļajet* (žūpo). Kapteinis Mihejevs rosina – vajag izvirzīt Poltaracki apbalvošanai ar ordeni. Pie saimnieces Zinas olas un skūpstī.

1. jūnijs

Es atkal Mazajos Medvežos. Atbrauca no rajona divi vīrieši un sieviete, apbruņoti ar automātiem, ietekmēt, lai sādžinieki pilda nodevas. Sasauca sapulci, teica runas, paspieda mums rokas un aizbrauca. Strādā četri pieņemšanas punkti. Izpildkomitejā juceklis, cik īsti katram jādod. It kā 35 kg no ha. Sādžas galva savas divkosības dēļ zaudējis autoritāti. Apgalvo, ka viņš nakti

saņem bulbovciešu rikojumus – sabotēt. Šodien viņš atkal nav sastopams. Esot rajona centrā Koklišā, kur nododot radiouztvērējus.

2. jūnijs

Saimniece Mazajos Medvežos negrib turēt mani savā mājā. Viņai vajagot jaunāka. Apkārt lakstojas sifilitiķis Barišņikovs. Es viņu noraidot, noraidot viņas jaunību – gadus 30 veca kandžas brūvere. Depresija.

3. jūnijs

Sapņos: Elza bija vācu šluha (padauza), kauns un mazliet greizsirdība. Lietaina, vējaina diena. Aizbraucu uz rajonu. Tur bezpalīdzība. Vienojos par graudu malšanu Cahotiskas dzirnavās. Poltaracka miļākā no Lielajiem Medvežiem: *Poltarackij jeget v Podgatje jebaķ, a ņe zagotovļaķ!* (Poltarackis brauc uz Podgatje pisties, nevis gādāt produktus!) Seržanti žūpo, bet, beiguši nejēdzības, dzer uzmanīgi.

4. jūnijs

Vasarsvētki. Poltarackis mēģina pierunāt mācītāju, lai no kanceles uzaicina nodot armijai labību un citus produktus. Solijies to darīt. Auksta, drūma diena. Saimniece cienā ar pankūkām. Šalc vējā koki... Zemniekiem svētku noskaņa, visi gatavojas uz baznīcu. Baznīcā liturģija, svinīgums, cēlums, skaistuma pārdzīvojums. Tie vēl ne ar ko skaistāku, cēlāku, augstāku netiek aizvietoti. 16.50 rajona partijas komitejas pārstāvji noturēja sapulci, ļoti neefektīvu. Šodien neko nenodeva. Ieņemta Roma.

5. jūnijs

Viens vīrietis atnesa 20 kg griķu. Mani moka melanholijs. Rajona pārstāvji augstprātīgi teic: «Nepareizi darija oficiēri – paši ubagoja.» Bet viņu rikojums bija – nestaigāt pa mājām, un nodošana pilnīgi izbeigusies. Muļķi vai apzinīgi kaitētāji? Komjaunatnes sekretārs nakti ap 2.00 dzērumā trakoja. Sargkareivis Bikovs to necenšas savaldīt.

Braucu taisnoties aizmugures štābā. Tur mūs apvairo nelikumībās un neprasmē atšķirt bulbovciešus no godīgiem padomju cilvēkiem. Viss patiesībā otrādi. Bulbovcieši atraduši aizstāvjus mums blakus sagādēs strādājošā karaspēka daļā un tā mūs denuncē. Apakšpulkvedis Solovjovs zvanijs uz bataljonu: «Piedzērušais Grinvalds iegāzies upē. Sūtiet glābējus!» Man ziņoja par sievieti – sūdzētāju – un deva uzdevumu izmeklēt. Biju ciema padomē. Tā atzist, ka Suļikovski ir bulbovciešu ģimene un nodevas ņemtas pareizi.

Ciema sievas ieteic mūsu kareivjiem netaisīties klāt ciema skuķiem, jo tie kā *mongolkas* (Mongolijas zirgi) kožot un sperot, labāk pities ar bābiešiem, tas ir, ar viņām, *soldatkām* – iesaukto sievietēm. Tiešām, *soldatkas* ir ļoti vēligas ar mūsu kareivjiem. Aizvedu uz Kulkiem māti un dēlu Suļikovskus. Noskaid-

rojies, ka Suļikovskis ieradies kara komisariātā pēc tam, kad mēs viņu aizturējām, lai arī viņam bija jāierodas jau aprīlī. Tagad ģimene *raskulačena* – atņemts zirgs un rati. Pilnvarotais, kas viņu piekāva mūsu klātbūtnē, NKVD čekists nu apsūdzību noņem. Personīgi es vietējo jautājumu izšķiršanā nekad nejaucos, pretēji rikojas partijas biedrs Poltarackis, blamēdams mūsu karaspēka daļu. Francijā atklāta otrā fronte. Ar 4000 kuģiem 11 000 lidmašīnu aizsegā izcelts desants.

7. jūnijs

Virš aerodroma nogāza vienu messeršmitu. Zemnieks pēc kratišanas, kurā neviena grauda pie viņa neatrada, tūdaļ uz dzirnavām aizved divus maisus graudu. Šim zemniekam 6 ha zemes un divi zirgi. Septiņus litrus *samogona* viņš atdevis šoferim un mašīnas saimniekiem, lidotājiem – par mašīnu, protams. Mums atbildēja isi: *ne dam!* (nedošu!) Domāju, viņu samāca lidotāji, dzērāji. Tie ved uz dzirnavām privāto labību un maļ to ārpus rindas – lai armija pagaida un pabadojas, ka tikai atsevišķi nelieši virsnieku formās par to var saņemt *samogonu*. Rindās gaidītājus zaldātenes aicina pie sevis. Maņa pie dzirnavām lamājas *job tvoju maķ* un līdzīgi. Pie dzirnavām īsta Sodoma un tikai tādēļ, ka te valda milzīga aviotoru virsسرژanta patvaļa un ņirgāšanās par kārtību. Es izrāvu pistoli, un mana kārta izrādījās daudziem bezrindas privātajiem priekšā, nepiedāvājot staršinam kompensāciju. Es kļūstu briesmīgs ne ar lamāšanos, bet ar bālo, baismīgo seju: no tāda var sagaidīt visu, arī «pīpes aizsmēķēšanu» – tas ir, šāvienu. Lamāšanās te neiedarbojas. Tās pašas Maņas trīsgadīgais puika arī lamājas un prasa dot viņam smēķi.

8. jūnijs

Ierodos daļā. Saņemu 1000 rubļus, izdotus sagādēs. Buļbovciešiem pagaidām neatdod govi. Es norikojumu izpildījis simtprocentīgi. Atgriežos Medvežos. *Coitus* ar Kristu, Žeņas draudzeni. Kristai vīrs armijā, mazs bērns. Kvēlaini. Atradu, ka nakti neviens nestāv postenī. Atpakaļceļā pie Žeņas mājas uzdūros apbruņotam buļbovcietim. Ieraugot viņu, prasu: *kto tam* (kas tur)? *Svoi* (savējais). *Kto takoj* (kas jūs tāds)? Tad seko viņa pavēle: *stoi, ruki vverh!* (stāt, rokas augšā!), un uz mani no četrus soļu attāluma vērsās šautenes stobrs. Apzinos stāvokli un turpinu vilkt no maksts pistoli. Buļbovcieša nervi neiztur, viņš metas aiz mājas stūra, un tur sākas rudzu lauks. Nokavēju pistoles izņemšanu. Kāpēc viņam uzdūros? Mājā pie Žeņas,

Jānis Grīnvalds 1944. gadā

bulbovcieša māsas, bija ielavījies staršina Odincovs, tādēļ brālis – bulbovcietis – kavējās iet mājā. Viņš bija ieradies no meža pa rudzu lauku. Ar manu šāvienu saceltā trauksme un vajāšana neko nedeķa. Nopratināšanā Žeņa un māte atzinās, ka «nolādētais» brālis nākot pie viņām pēc pārtikas, bet viņas to negribot. Lietas izmeklēšanu pārņēma drošībnieks. Odincovu izvilcām no Žeņas pagultes pusdzīvu aiz bailēm.

9. jūnijs

Noskaidrojas, ka uz daļu nav aizvesti divi maisi graudu. Man ziņo iedzīvotāji, ka pie Kristas mājiņas no mūsu mašīnas nomests viens graudu maiss, tā tad mūsu armija apgādā bulbovciešus... Godīgie iedzīvotāji ar sašutumu man ziņo, ka Barišņikovs un citi pa ceļam iztirgojot uz mūsu daļu pārveda mo labību, bet majors Kokajevs pretojas sankcijām pret noziedzniekiem. Pats sādžas galva piespiežot zemniekus ražot kandžu – *samogonu*, lai par to zemnieki galvenā kārtā no karavīriem iegūtu naudu valsts aizņēmumam, uz kuru parakstīties ir goda lieta.

Aizūtīju projām uz bataljonu piedzērušos seržantu Pronņikovu. Tas uzbruka man ar šauteni, kuras galā durklis. Pa roku un kāju iesīta ar šauteni vairākas reizes, ievilka stobrā lodi. Šajā mirkli šauteni viņam izrāva seržants Merkulovs, kuram palīdzēja staršina Barišņikovs. Divi triecieni Pronņikovam ar pistoli pa galvu nelīdzēja. Šaut virsū pašu kareivim bija žēl. Savaldījos, lai gan man ievainoja roku un kāju. Sūtīju Pronņikovu projām Barišņikova apsardzībā, tas turpināja vēl no automašīnas lamāties, svieda uz mani automāta magazīnu un kartupeļus. Poltarackis – slaists un pusbandīts. Sagādājis sev personīgo govi, galdu, gultu, grāmatas un citas lietas, tās patvarīgi konfiscējot par labu savai mīļākajai. Tieši tā darīja vācu oficiēri, kuru nelietības atmin vietējie iedzīvotāji. Un par to partorgs Mihejevs iesaka Poltaracki apbalvošanai ar ordeni!

10. jūnijs

Sāp roka un kāja. Saimniecei Čatoriskā 60 gadu, viņas mantiniecei ap 20 gadu. Virs it kā armijā. Uzticīga vīram. Nakti gulēt iet ārā no šīs mājas. Čatoriskā par tabaku piedāvā *samogonu* un ēdienus. Saimnieks, kur es apmetos, pacienā šoferus. Viņam divas skaistas meitas. Pats liels zvejnieks Strijā, upe tek pavisam tuvu mājai. Vakarā man vairs nav vietas mājā, kur gulēt. Jāiet blakusmājā pie meiteņu vecās tantes. Karavīri tā saslavējuši dzīvi armijā, ka meitas gatavas stāties armijā. Lūdz mani viņas pieņemt. Tas man nav iespējams, un šo iedomu neatbalstu.

11. jūnijs

Velti Kolpos meklēt vietējās varas orgānus, jo visi atrodas Luckā, apspriedē jau vairākas dienas. Gribēju nokārtot malšanas lietas Čatoriskas dzirnavās, kuras sagrābuši aviatori un tagad tirgojas ar tiesībām malt. PAHā (ceptuve)

pārzinis, kapteinis Rastovickis, ebrejs, vaimanā, ka šoferi zog, kur tik vien var un ko tik vien var. Proņņikovs par uzbrukumu man sodīts ar desmit dienām arestā. Poltarackis apbalvots ar Sarkanās Zvaigznes ordeni. Par ko? Nesmu viņu ieteicis apbalvošanai. Saimniece Praskovja, 60 gadi, – divi *coitus*.

12. jūnijs

Sapņoju par Jānīti. Es liku roku uz pleca lielajam dēlam, skolēnam, un stāigājām. Pēc sapņa par dēlu skumst sirds un jūtos dzīvei svešs, strādāju kā sapnī. Kolpos un Čatoriskā zem rokas ar sievietēm staigā virsnieki kareivju un virsnieku formās. Banāli, bet pavadinoši – skuķi ilgojas iekļūt armijā ar virsnieku labvēlību. Vācieši, atkāpjoties, Čatoriskā nonāvējuši visus, kurus atraduši ciemā: bērnus, sirmgalvjus. Nokārtoju malšanu dzirnavās. Ēdu zivis pie zvejnieka, kuram tās skaistās meitas.

13. jūnijs

Lidotājs laupījis nevainību 13 – 14 gadu vecai meitenei. Zemnieki pulciņā stāsta un smejas, atkārtojot: *aviator uzjal celku!* Aksiņa, ap 20 gadu veca, un Praskovja manā un meiteņu klātbūtnē runā neķītri un smejas par pie-smieto meiteni. Bataljonā majors Kokajevs Proņņikovu no aresta atbrīvojis pēc 4,5 dienām. Piedēvis bez manas piekrišanas. Īsta bandītu skološana. Braucu naktī caur buļbovciešu mežu. Mums laimējās, jo braucām naktī, kad neviens nebrauc un kad viņi piedzērušies gul. Ja mums valda tāda brīvība attiecībā pret disciplīnu, kur tad istu disciplīnu būtu redzējuši buļbovcieši... Vēlāk izrādās, ka maniem karavīriem nebija nevienas patronas, lai gan visi apbruņoti ar automātiem. Patronas jau agrāk izšaudījuši uz vāverēm, vai varbūt caur *samogonu* tās nonākušas buļbovciešu rokās.

14. jūnijs

Mūsu aviācija sašāva vāciešu lidmašīnu. Ievainoto feldfēbeli un leitnantu saņē-m gūstā. Trešais izlēcis ar kritširmi un vēl nebija atrasts. Ievainotie brēc pēc ārsta, kā savās mājās. Sāku sarunu. Leitnants svēti tic Vācijas uzvarai. Feldfēbelis šaubās, pat netic, lai gan viņa stāvoklis spiež tā runāt – gūstā. Pie dzirnavām joprojām Bābele – cilvēki nīkst dienām un naktīm, apkārtne citu dzirnavu nav, kas nebūtu sapostītas. Dzirnavas strādā dienu un nakti, bet rinda aug. Žēl nelaimīgo privāto malēju. Pļaujas laiks tiem, kam kaut mazākā teikšana pie dzirnavām.

Majors Kokajevs sūdzas: «Es viens un man vienam ar visu jānodarbojas. Kad mēs beigsim sagādes?» Kokajevs pārmet, ka man par maz līdzjūtības pret cilvēkiem! Klātesošais Zaicevs majoram iebilst – taisnība, Grinvalds piespiež strādāt. *Štani ne meņajet iz za Medvežjijh bab* (bikses nemaina ciema bābiešu dēļ)... Šoferis Popovs iebruca mašīnu grāvī.

15. jūnijs

Kareivis, gans, zогot kādu motociklu, pazaudējis mežā četras govīs. Čatoriskā

VKL (veterinārā korpusa lazaretis) staršina, malku sagatavojot, aizgājis uz kapsētu, kur nozāģējis malkai koka krustus. Ar tiem viņš kurina dzirnavas. Nav nekādu iespēju šo negēli savaldīt.

16. jūnijs

Bataljona gada svētki. Man un Poltarackim izteica pateicību par sekmīgi veiktām sagādēm. Ieradās pulkvedis Tolokoļņikovs. Noklausījās asprātīgu Vaļunasa sagatavotu programmu, kurā galvenos numurus sniedza mūsu OVS darbinieki: Boļšakovs, vecākais drēbnieks, arī gados vecākais bataljonā, vīrs ar varenu basu un augstu kultūru, Bazanovs, kurpnieks, arī labs dziedātājs un asprātīgs cilvēks, atraitis, triju bērnu tēvs, ņeņingradietis, par kura bērniem ņeņingradā rūpējoties kāda krietna sieviete. Ar šņabi sākās nelaimes. No korpusa štāba atnāca kāds paziņot, ka ģenerālmajors Mansurovs nevarēšot būt, bet šņabi varot viņam aiznest. Poltarackis, kuram bija viss jākārto, tikmēr ar kādu veļas mazgātāju no meža aizgājis uz sādžu. Mūsu dāmām – veļas mazgātājām – izsniedza pa 50 g šņabja, beigās nepietika šņabja un pusdienu oficiēriem.

17. jūnijs

Majors Kokajevs lamāja Poltaracki par šņabi. Patvarīgi esot devis Grišinam vairāk nekā litru. Nosauca Poltaracki par *pizdā*... Viņš esot vainīgs, ka neizdevās virsnieku vakars. Majors Ņutijs, kapteinis Kalugins, majors Ščeglovs no rīta pie majora Kokajeva izlaka divus litrus šņabja. Majoram Grišinam, kapteinim Mihejevam un Poltarackim tikai 0,5 litrs. Nu vaimanā Poltarackis!

18. jūnijs

Čatoriskā pie manis ieradās skaistule Marina. Atgūlās Praskovjas gultā, stāpās. Nesaprotu viņas nodomus. Piecēlās. Ļoti mīļa. Skūpstās. Vēloties doties projām ar armiju. Tagad saprotu. Viņa grib, lai es uzņemšu mūsu daļā par milu. Viņa gatava būt mana. Reti skaista ukrainiete, pieklāvīga, vilinoša. Es nespēju viņu piekrāpt! Lai gan asinis trako un galva reibst.

19. jūnijs

Aizvedu uz dzirnavām Praskovjas, manas saimnieces, vienu maisu graudu. Viņa slima, augsta temperatūra. Droši vien tifs, jo pirms dažām dienām bijusi ar tifu mirušā bērēs. Tomēr *coitus* vēlas. Ciemā ieradās kāda cita Praskovja, vidējos gados. Glāstījās un skūpstījās. Solījās rīt nākt atkal. Neapmierināta, ka miltus liku samalt Praskovjai, bet ne viņai, jaunai zaldātenei. Grūti te saprast radu rakstus, vēl grūtāk viņu jūtas – draudzība, mīlestība, aprēķins, radniecība. Dzirnavās atkal apvainojumi no VKL. Nekauņu arestēju ar lidotāju štāba priekšnieka palīdzību. Atgriezos bataljonā. Nav kur apmesties. Pārejot uz mežu, man nav iedalīta zemnīca, jo es biju sagādēs ārpus bataljona. Mežā zemnīcas jau bija gatavas no iepriekšējās karaspēka daļas.

20. jūnijs

Bataljonā nokāvām četras aitas. Pēc akta gaļas tīrsvars 45 kg. Pamaz, man šķiet, bet akts to apliecina! Saņēmām no *vojentorga* 22 litrus šņabja par 99,20 rubļiem litrā.

21. jūnijs

Šodien virsnieki nodarbojas ar disciplināro reglamentu un kā piemēru apskata manu lietu ar Pronņikovu. Runā par kareivja audzināšanu, cietušā atbildību par vainīgo un citas man nesaprotamas lietas.

22. jūnijs

Notika, kā biju paredzējis, godīgais cilvēks Kovaļčuks paspējis samalt mūsu graudus, kamēr 8. armijas pārstāvji, kuriem bija kārta, galīgi pārdzērušies. Tie pa nakti nodzēruši sešus maisus miltu vai graudu un savu rindu. Marinai lūgumu izkārtot viņai uzņemšanu armijā neizpildu, pat nepūlos to darīt. Marinai droši vien ir sakari ar lidotājiem, kuru štābs atrodas Čatoriskā, vai ar kādiem citiem. Vakaros aiziet no mājas. Dienā miegaina.

23. jūnijs

Buļbovcieši ir reāls spēks, bet miksti un maigi ar viņiem apietas valdība, sevišķi ar viņu atbalstītājiem – sūdzas valsts drošības orgānu leitnants. Armijas vadība buļbovciešiem nepievērš ne vismazākās vērības, lai gan viņi nogalināja armijas ģenerāli Vatutinu un diezgan daudz virsnieku un kareivju. Leitnants rāda uz kādu: «Nelietis un bezrocis, buļbovciešu aģents!», bet klāt viņš tam netiekot. Kareivji šķūnī spaida manu Marinu, viņa spiedz, man riebi, bet viņiem labi un jautri. Dzirnavās židiņš, staršina, uzdodas par leitnantu, pielikdams leitnanta pagonas. Paziņo, ka dzirnavas viņa ricībā, un vispār viņš saimnieks pār visiem oficiēriem. Citiem un privātajiem uzdod sevi pat par kapteini, majoru... Man sarkanarmietis no 2. rotas ceptuvē nozadzis divus kukuļus maizes, palīdzot ņemt no svariem maizes klaipus. Ēdu pie Marinas tēva liņus. Ķerot zivis Strijā, izmirku līdz kauliem.

24. jūnijs

Atkal dzirnavās. Židiņš staršina trako tālāk, uzdodoties par augstu virsnieku. Rupjš, grūsta cilvēkus. Devos pie garnizona priekšnieka, apakšpulkveža, lai pārbaudītu šaubīgā tipa patieso dienesta pakāpi. Apakšpulkvedis stāsta, ka viņš bijis Rigā, uz galda divi šķiņķi. No viņa gāju pie komandanta, vecākā leitnanta Šilkina, bet tas galīgi piedzēries. NKVD čekisti lūdz tos bez rindas izlaist cauri dzirnavām. Mans kareivis Rubens, nelietis, slīņķis, izšāvis visas patronas no mana vācu automāta. Kareivji patronas izlieto vāveru šaušanai mežā, dara to, zemisku, asinskāru instinktu dzīti. Nozagta vesela tonna graudu, pārvedot graudus no sagādes vietām uz bataljonu. Ar tifu mirst Praskovja, mana saimniece. Marinai skūpstu plankumi uz sejas. Bēg no manis. Kāds piedzēries seržants tēvam, ar kuru es sarunājos, prasa Marinu: «Kur viņa ir?» Tēvs mierīgi: «Tā jau mūsu laikos jūsu pašu lieta! Tagad no

tēviem meitas vairs atļauju neprasa.» Sādžā maz jaunavu – aizdzītas uz Vāciju. Tēvs stāsta, ka viņš savas meitas slēpis. Okupācijas laikos aiz Strijas lielos mežos valdījuši partizāni. Daudz bijis ebreju. Ka viņus nošaus, ebreji zinājuši, bet partizānos nav gājuši, žūpojuši un raudājuši, līdz pienākusi kārtā iet zem lodēm.

25. jūnijs

Šeit Jāņu dienu (Līgo) nesvin. Pulkvedis Tolokoļņikovs pārbauda bataljonu. Virsnieki Mihejeva vadībā studē partijas vēsturi. Jauna kārtība esot nodibināta autobataljonā. Prieks censties!

26. jūnijs

Jaunā kartība: no rīta visi virsnieki vingrinās tēmēt ar pistoli, pēc tam brokastis, bet pēc brokastīm politmācības. Mihejevs skaidro imperiālismu tā: caram bija īpašumi, bet viņš imperators, lūk, kā izcēlās vārds «imperiālisms»...

27. jūnijs

Ar pavēli man izteikta pateicība par sekmīgi veiktām sagādēm. Lasīju lekciju par Japānas un Ķīnas ekonomiku. Uzsvēru, ka Japānas varenība tiek pārspilēta, izcēlu lielās Ķīnas iespējas. Lekcija labi apmeklēta.

28. jūnijs

No rīta strēlnieku sagatavošanā nav Vaļunasa un Kramarenko. OVS noliktavā Sonkins man izsniedzis cauras sarkanarmiešu vasaras bikses. Saka: «Tava skaistule Žuravļova slima ar triperi. Aplaidusi apakšpulkvedi Solovjovu, aizmugures štāba priekšnieku.»

29. jūnijs

Sūtu visas rotas meklēt skābenes.

30. jūnijs

1. rotas un virsnienu ķēķi sēnes. Ģenerālstreiks Kopenhāgenā. ASV un citas valstis pārtraukušas diplomātiskās attiecības ar Somiju.

1. jūlijs

Kokajevs aizrāda, ka OVS neesot labā vietā. Par tuvu veļas mazgātājām, starpā tikai maza birzīte. Bet tā vieglāk saņemt veļu un netērēt benzīnu braucieniem pie brūtēm.

2. jūlijs

Izejamā diena. Pirts teltis, upes krastā. Pie upītes sekli ierakumi, kur kautriģākajiem paslēpties. Koncerts sādžā pie štāba. Priekšnesumus sniedz korpusa ansamblis, kurā 60–70 spēcīgu vīru. Galvenie numuri: dejas, akrobātika, joki un dziesmas. Daudz meistarisku numuru.

3. jūlijs

Virsnienu ēdnīcā leitnants tehniķis Agafonovs brokastu pasniegšanā man – kapteinim, daļas komandiera vietniekam – domāto šķīvi pārtver sev, kaut gan viņš ir tikai ierindas komandieris. Viņš, partijas biroja loceklis, reti truls

un neizglītots. Nespēju atbrīvoties no savas cilvēkcieņas, minimālā pašlepnuma. Smeldz apvainojumi, lai gan zinu, ka saņemtu tos no ēzeļiem. Ilgi runājam ar majoru Kokajevu. Ir reizes, kad viņš saprot mani un grib kopīgi sadarboties, tad Grišins un birojs sāk pretējā virzienā un aizrauj līdz Kokajevu. Ieņemta Minska.

4. jūlijs

Nodevu atskaites. Biju pie korpusa politdaļas vadītāja vietnieka. Viņš apmierināts ar skābenēm un sēnēm 1. rotas ķēķī.

5. jūlijs

Nakti neveiksmīga mācību trauksme. Kokajevs runāja par Agafonova netaktiskumu.

6. jūlijs

Trūkst pārtikas. Izsniedz 100 g putraimu bez kartupeļiem. Majors Kokajevs atsakās no *vojentorga* frizieres Aņas.

7. jūlijs

Pirts. Majors Kokajevs man: «Jūs esat lieks bataljonā!» Gods prasa tagad lodi sev. Deg smadzenes. Man jāiet bojā starp žuļikiem.

8. jūlijs

Vaļunass piesavinājies manu apgērbu. Atvēris manu mantu somu, man atrodies sagādēs. Sev paņēmis otru komplektu. Man palicis tikai tas, kas mugurā – vasaras nolietots apģērbs. Nozadzis tabaku. Pats Vaļunass nesmēķē, tātad, lai tirgotos. Vesela neģēlibu kampaņa pret mani sākusies, droši vien pēc kādas partijas biroja sēdes. Pārvietošanās uz mežu pie Lomčankas ciema. Saimniecības vadā parādījusies kāda sieviete.

9. jūlijs

Karsts. Poltarackis turas kopā ar Mihejevu. Nošāvās Starožuks – jauks cilvēks, gadus 28 vecs. Nedabūju zināt iemeslus. To viņš izdarījis ļoti sarežģīti, pie savas automašīnas, ar kāju nospiežot automāta mēlīti. Ļoti satraucoši un smagi. Kādēļ tas tā notiek ar krietniem cilvēkiem? Vakarā rādīja filmu «Kutuzovs». Abi majori piedzērušies. Filmas izrāde ievilkās līdz 2.00 naktī. Bieži traucēja lidmašīnas virs galvām.

10. jūlijs

Ārkārtīgs karsums. Nav ne mazākās vēsmiņas. Nav apetītes. Aumaļām list sviedri. Vecie kartupeļi riebīgi. Ūdens šeit balts. Dzer daudz.

11. jūlijs

Pārbrauciens līdz Stebli-Volomki viensētai, nerasniedzot to, puskilometru pa kreisi, mežā. Gatavi ķirši. Turīga zemnieka mājas. Pagalmā labi izbūvēta zemnīca – mans mājoklis. Skaists dārzs. Neļauju postīt, tomēr ķiršus apēd, aplaužot zarus.

12. jūlijs

Mēs 2. Baltkrievijas frontē.

14. jūlijs

Sagādāju 10 kg *povidlas* (džema).

16. jūlijs

KOPā pārbaudiju, vai Ļuļko bez dokumentiem saņēmis cukuru. Tur cits citu slēpj. Izrādās, ka PFS nav izņēmis mums piešķirto spēķi un citus produktus, bet bataljonā grūtības ar uzturu.

17. jūlijs

Izrāda amerikāņu filmu «Krievijas aizstāvēšana». Filma labvēlīga mūsu bruņotajiem spēkiem. Tā izceļ mūsu vadības «gumijas» taktiku. Vācu uzbrukumi gan gūst daļējus panākumus, bet saraut mūsu fronti izolētos gabalos viņi nespēj. Tā viņoņas kā jūra. To amerikāņi pieraksta mūsu gudrajai vadībai, kura vāciešus tā novājina un gatavo to sagrāvi. Nakti vairākas stundas no vietas pāri mūsu galvām dodas uzbrukumā mūsu lidmašīnas. 16. jūlijā ieņemta Sebeža. 17. jūlijā Zilupe – to paveikusi 1. Ukrainas fronte.

18. jūlijs

Pārbrauciens uz mežu pie Hušinas. Priežu mežs ar mellenēm. Būs saldaiss ēdiens kareivjiem! Ieņemta Ozolkalna stacija.

19. jūlijs

Lietus. Mašīnās atveda mūsu bataljona lopus.

20. jūlijs

Pārbrauciens caur Koveļas pilsētu uz Paraģibu, pie tās 2 km pa kreisi mežā. Koveļa pilnīgi noslaucīta no zemes virsas. Milzums odu.

21. jūlijs

Salamājamies ar Mihejevu šķūnīša dēļ. Tas vajadzīgs produktiem un mantām, bet Mihejevs domā, ka tikai viņam, kur paglābties no lietus. Visu nakti list. Pa radio pārraidītas Baltijas valstu dziesmas. Mani nepasauca, bet vēlāk paziņoja: *latišskije krikļivije i slabije hori* (latviešu kori – kļiedzoši un vāji). Pēc asās sarunas Maņevičos pulkveža Tolokoļņikova vadībā majora Grišina un kapteiņa Mihejeva naids pret mani mežonīgs.

22. jūlijs

Majors Kokajevs pavēl man būvēt tiltu pie Gupeļu sādžas. Ceļu samērā lielu un pamatīgu tiltu. Tad piepeši ierodas sapieri un mūs padzen, jo šeit domāts nopietns tilts, bet mums nav ne rīku, ne materiālu, izņemot cirvjus un zāģus, pat naglu un skavu nav. Nebija jau domāta nopietna tilta būve, bet gan nīrgāšanās par mani. Tiltu automašīnām jau es sakleķerētu, un viņi vilās, domādami, ka kritiņu izmisumā. Poltarackis patvaļīgi pārtraucis man sniegt ziņojumus un dot parakstīt dokumentus. Razbainieciska pārmaiņa pret mani sakarā ar ziņām par pulkveža Tolokoļņikova pārcelšanu uz Zirgkopības pārvaldi dziļā aizmugurē.

22. jūlijs

Atbrīvota Abrene.

23. jūlijs

Pābrauciens uz Osovo.

24. jūlijs

Gaidām mašīnas, lai pārvietotos, bet mašīnu nav. Nozaga teli. Vainīga kavalērijas veterinārā lazarete, mūsu kaimiņi, speciālisti zagšanā. Kapteinis Kozorezovs turpina atpalikt no 12. ešelona, tas ir, neierodas savā jaunajā daļā, bet nikst pie mums, ož pēc dezertiera glēvuļa, jo pašlaik nopietnas kaujas. Man uz kakla kā lāsts. Tenko, ka Hitlers arestēts.

25. jūlijs

Ar granātu saplosīta meitenīte Gupeļos. Bērni atraduši granātu un tikmēr ar to rikojušies, kamēr tā sprāgusi. Citi bērni ievainoti. Mūsu daļā divi patvaldnieki – viņiem nekādi Padomju Savienības likumi nav spēkā, mazliet viņu patvaļu savalda bailes no vēl augstākas priekšniecības, bet ne no likuma. Viņi zina vēl labāk nekā es – jo augstāka priekšniecība, jo viņai mazāk spēkā kaut kādi likumi. Sirdsapziņa – sīkburžuāzisks aizspriedums, no kura daudzi jau atbrīvojušies. Šodien izbraucam uz Polijas pilsētu Radzinu.

7. Polijas atbrīvotāji (1944 – 1945)

25. jūlijs

Pa nakti palikām poļu sādžā Zabuzjā. Poļu iedzīvotāji izturas pret mums naidīgi. Izvairās no mums un nelaiž mājās. Mēs palikām zem klajas debess. Lūdzam izslaukt mūsu govīs. Atteicās. Ar draudiem piespiedu izslaukt. Kāds polis čalo, ka Varšava jau pašu poļu atbrīvota. Tātad mēs viņiem sveši un nevajadzīgi. Citu daļu karavīri brīdināja, lai ir uzmanīgi, ka nenoidē vai atsevišķu karavīru nenoslepkavo. Ieradāmies pie Radzinas mežā 12.00. Mūsu karavīri laupa veikalus, noliktavas un iegūto ved projām. Daudz mantu pametuši vācieši un viņu draugi. Šajā rajonā strauji triekuši vāciešus. Kādi intendantī nejausi pārbraukuši pāri fronteī. Friči bēguši ne pa ceļu, bet pa labības laukiem. Intendantī krituši. Arī mūsējiem trofejas: segas, koncentrāti un tamlīdzīgi. Medmāsa Lida, kuru jau minēju, koķetē ar mani, bet par nožēlošanu tāpat arī ar citiem. Radzinā trofeju drudzis: mašīnas, produkti, papīrs, šņabis. Nākamajā naktī vācieši mazcietušo pilsētiņu sabumboja. Radzinai bumbu netaupīja, lai gan militārā ziņā pilsētai nav nekādas nozīmes. Pilsētā gestapo moku kambari. Uz sienām upuru ieraksti. Vācieši paši cietumu un gestapo dokumentus pūlējušies sadedzināt. Dažas apdegušas fotogrāfijas paņemu no degošu gruvešu kaudzes. Varbūt gestapo, pēdas dzēšot, bombardē pilsētu? Mūsu militāro objektu vēl tajā nebija.

27. jūlijs

Pilsētā turpinās trofeju vākšana. No 20. sanbata aptiekārs analizē vietējās aptiekas bagātību. Viss viņam nesaprotamais ir *barahlo* (krāmi) un to visu bez žēlastības met zemē un sit kopā. Tā šis barbars galīgi izposta aptieku, meklēdams brīnumzāli pret veneriskām slimībām – sulfidīnu, bet, par nelaimi mūsu medicīnas zinātājam, tam Polijā un Vācijā ir cits nosaukums. Tā arī meklētais medikaments nokļūst *barahlo* kaudzē. Es protestēju. Lai ņem, kas derīgs armijai, pārējo lai uzņem poļu varas iestādes. Tādu gan te pagaidām nemana. Pirmo reizi pa kara gadiem nākas redzēt mierīgas, svešas dzīves ainas. Poļu *paņenkas* ar *paniem* – jaunkundzes ar kungiem – gaišos vasaras tērpos, dvieļi uz pleciem un peldu kostīmi, jautri tērzējot, iet garām

mūsu nometnei uz upi peldēties. Savādi man ir ap dūšu. Viņi, jauni vīrieši, amizējas un bezdarbībā priecājas, varbūt pat spiego, bet mēs, svešas tautas tēvoči, nākam mirt par viņu dzimteni un par viņiem, vēl pateicības vietā saņemot naidīgus skatienus.

Pilsētā polietes sēž uz trotuāra malas, ar kājām renstelē, bez apakšbiksēm. Ejot pa pretējo trotuāru, daudz nākas redzēt. Kādēļ to dara? Grib ievilināt? Kareivji jau atraduši atklāto namu. Cilvēki ģērbti labāk nekā Ukrainā. Augstāka labklājība nekā mūsu rajonos. Kokajevs iesaka braukt uz muižām un kaut ko no šajā gadā izaugušā iegūt uzturam virsniekiem. Poltarackis atsa-
kās braukt pēc dārzājiem. Lai braucot tas, kam ir ordeņi, – es.

28. jūlijs

Atkal bombardēja. Trofejas segas nodevu korpusa hospitālim. Lidai draudzība ar Poltaracki. Tāds ar tādu saprotas.

29. jūlijs

Kokajevs: «Nesūtiet pie manis bābas no OVŠa!» Lida – bāba! Ak šausmas! Lida gribējusi, lai mūsu drēbnieki šuj viņai mēteli un citu. Es noraidiju, bet viņa gāja pie Kokajeva. Mans noraidījums salmu atraitnē radija niknumu, jo viņas frontes vīrs – majors – komandējumā, bet viņas temperaments neļauj tai būt uzticīgai ilgāk par vienu nakti. Ek, kāda mana vilšanās, – es biju domājis, viņa slāpst milas tāpat kā es, taču viņa slāpa pēc *blata*, bet milēja Poltaracki. Ak es, nelaimīgais Otello! Tolokoļņikovs Butenko iedeva piecas dienas aresta par patvaļīgu ķēķa katla nomontēšanu. Leitnants Agafonovs dzen demagoģiju starp karavīriem: «Kāpēc trofejas produktus vest uz bataljonu, kur kapteinis Grīnvalds tos tūdaļ iegrāmatos!» Kā partijas biroja loceklis Agafonovs runā pretvalstiski – trofeju produkti jāņem uzskaitē. Tas gan izdodas ļoti reti. Parasti trofejas slēpj un izšķiež – iztirgo.

30. jūlijs

Kokajevs lamājas, ka uz savu roku vajagot sagādāt dārzājus. Iznāk, ka jārikojas pretēji pavēlei no augšas – Polijā patvarīgi neko neaiztikt. Te divvaldība. Londonas – pasaules – atzītā valdība priecājas par katru mazāko faktiņu, ar kuru viņa varētu kompromitēt Padomju Savienības armiju buržuāziskās pasaules priekšā, bet Polijas Tautas valdība vēl atrodas tapšanas stadijā, bez normāla aparāta, tas vēl nedarbojas tā, lai varētu mums kaut cik palīdzēt apgādāt armiju kaut ar dārzeniem. Kokajeva kaprīzēm nav gala. Untumi: citiem trofejas kafija ar pienu vai krējumu, bet man jāgatavo tēja. Lai barojot viņu tā, kā ebrejs Junass baro pulkvedi Tolokoļņikovu. Junasam, izrādās, visi dārzi skaitās trofejas. Ņem, kur gribi un ko gribi... Devos ar kareivjiem uz cietuma dārzu, jo tas tiešām ir trofeju dārzs. Ieguvām nedaudz gurķu, kartupeļus – iedzīvotāji jau izlaupījuši. Staļinam piešķirts Uzvaras ordenis.

Aizbraucu uz grāfa Potocka muižu. Pret parakstu paņēmu 100 kg kāpostu, 20 kg sīpolu, 5 kg burkānu. Gestapo cietuma sakņudārzā ievācu sīpolus, burkānus, gurķus, tomātus, pētersīļus, dilles, zirņus, ābolus, ziedkāpostus un puķes. Ejot Radzinā pa ielu, atkal redzēju polietes, skaistules, kuras sēdēja uz trepēm ar gājējiem redzamu vulvu, jo biksītes nelieto, bet kleitiņas isas. Var būt, ka tās ir buržuāziskās pasaules sievietes ar speciālu nodarbošanos, bet mūsu karavīru dabiskos instinktus gan tās nedomierina.

31. jūlijs

Nodevu atskaiti par OVS. Atkal pie Potocka ņemu dārzājus, atstājot oficiālas parādzīmes. (Vēlāk padomju valdība samaksāja par istām un par neistām zīmēm.) Pārbrauciens. Atkal pārmetumi – majors ieraudzījis nolaistus zivju diķus un jautā, kādēļ nav galdā zivju? Tāpēc, ka citi jau visu izdarījuši pirms mums – nopostījuši un izlaupījuši zivsaimniecību. Pulkvedis Tolokoļņikovs lūdz neaizmirst viņu, ja veiksies ar zivīm. Zivju lietās esmu specs no puikas gadiem, bet te nav iespējama ne mazākā veiksmē. Atbrīvota Jelgava.

1. augusts

Majors Grišins Sedļecā ieguvīš 3 litrus šņabja – trofeja, kuru ieguvējs nenedod noliktavā. Citiem neļauj turp braukt. Tie, protams, slepeni dodas. Grišina šņabja smaka ir stiprākā atļauja.

2. augusts

Mani nofotografēja piedzēruši fotogrāfi. 48 stundas no vietas list.

3. augusts

Pārbraucot uz Vodinu, Poltarackis pazaudējis ķēķi un lopus. Ķēķi atzinis par nevajadzīgu. Kokajevs pavēl, lai es meklēju mašīnas un braucu pakal pamestajai astei. Es, visu dienu neēdis, nāvīgi noguris, dodos ceļā. Pusceļā nakti pavadu Čeporinā, kādā šķūnī uz spirta pudelēm – es gulēju sienā, bet zem plānas siena kārtiņas vesela baterija. Šoferi saimniekoja ar poļiem pa māju.

4. augusts

No rīta šoferi mani pacienā ar poļu spirtu. Par ko poļi devuši mūsu šoferiem spirtu? Par benzīnu vai citām mantām? Abas puses klusē, bet visi ļoti laipni pret mani, sevišķi polietes. Lien skūpstīties. Noreibuši un noreibušas. Kas tās par mājām? Mums pretī pa ceļu govīs dzen mūsu bataljona karavīri. Nāvīgi noguris atgriežos, savedis kārtībā Poltaracka saimniecību. Ļirgāšanās par mani, man jāstrādā manu apakšnieku darbs, jo viņi kā partijas biedri nav atbildīgi bezpartejiskam cittautibniekam.

5. augusts

Oficiēru ierindas priekšā man rājiens no majora Kokajeva par *halatnoje otnošēnīje k svoim objazannoskam* (par nolaidīgu izturēšanos pret saviem pienākumiem).

6. augusts

Aust moku pilna diena. Kā viņu nomocīt līdz galam? Fotografējos ar pulk-

vežiem Tolokoļņikovu, Solovjovu, apakšpulkvežiem Ostrovski, Čvokinu un citiem aizmugures štābā. Visi stipri dzēruši. Tolokoļņikovs citu klātbūtnē: *Grīnvalda v obidu ņe daģim* (Grīnvaldam pāri darīt neļausim)! Ko nu vairs rūc, bijušais lauva, pats tu kriti, bet šakāļi Grišins un Kokajevs jau atņirguši zobus, tic, ka hiēnu laiks pienācis... Caureja, vājums.

8. augusts

Grūtības ar pārtiku. Vietējās varas norikojumus poļi negrib pildīt. Un stingri noliegts patvaļīgi kaut ko ņemt.

9. augusts

Apspriede. Piedalās korpusa komandieris, ģenerālleitnants Krjukovs. Katram pudele vīna. Kokajevam motocikls no *vojentorga*. Šports piedzēries, tāpat Grišins. Poltarackis ar Mihejevu cauru dienu spēlē šahu.

10. augusts

Šports, Kramarenko, Kuzmins, Volosņikovs un staršina Gafituļins piekāvuši mazgāšanas nodaļas leitnantu. Šāvuši uz to un ievainojuši.

11. augusts

Jūtos labāk. Saņēmu no KOPa trīs teles. Dembos garāka saruna ar ārstu, poļi, un citiem medicīnas darbiniekiem, arī poļiem. Reti sirsnīgi, intelligenti. Muižā ar tās īpašnieku palīdzību ierīkojuši hospitāli. Viņi tic, ka vara pāries viņu – intelligentu – rokās. Tādēļ, vāciešiem atkāpjoties, viņi izrāda lielu rosmi. Hospitālis lieliski iekārtots, bet ievainoto nav. Daži slimnieki – poļi. Māsas aristokrātes, skaistules. Mums atkal kadru pārmaiņas. Kas izlēma, kur izlēma, kādēļ izlēma, tas paliek noslēpumā, apkārt visam noslēpumaina tumsa. Gaišs tiem, kam kartiņa kabatā.

12. augusts

Nav sakņu, izņemot kartupeļus. Medmāsa Lida atnesa zīmīti no pulkveža Solovjova – aizmugures štāba priekšnieka, lai Lidai pašuj mūsu darbnīcā šineli, kāds viņai, kā medmācai, nepienākas. Blats. Nokāvām teli – pašu rezerves.

13. augusts

Sapņi Jānītis, Elza, es. Šūpoju Jānīti. Viņš aizmīga.

15. augusts

Trīs dienās aprīti 50 kg svaigu gurķu, visi svaigie kāposti un bietes. Tie bija sagādāti virs normas. Šodien peņu pārbaude. Polijā mūsu karavīri aplīp ar veneriskām slimībām.

16. augusts

Saņēmām no KOPa sasmakušus putraimus. Naktī, sapņi Jānītis neglābjami slim, mīļš, glāstīju viņu... Biju 24. PPH (lauku pārvietojamais hospitālis) runāt par Mazo Dembu muižas sakņu dārziem, kurus okupējuši viņi vieni. Laukus atklājām kopīgi, bet viņiem tie tuvāk nekā mums. Par mucu degvijas un soļarku viņi gatavi dalīties, bet tādu tiesību man nav.

18. augusts

Braucu uz Mazajiem Dembiem un ar varu paņēmu 200 kg kartupeļu. Seržants no 24. PPH atteicās paklausīt. Ņēmu pistoli. Hospitalis nespēj viens izmantot sagrābtās platības. Mani aizkomandēja uz 4. divīziju pārbaudīt tās daļu apgādi ar pārtiku, tagad Poltarackim būs jābrauc pēc kartupeļiem.

19. augusts

Slikts stāvoklis 4. divīzijas 16. pulka otrā eskadrona ložmetēju vadā un citur. Karavīri sūdzas, ka staršinas apēd taukus, viņiem plāna zupa. Pusdienas bez otrā ēdiena. Vakariņās *kipjatos* (vārīts ūdens). Staršinas – blēdību un patvaļas simboli.

20. augusts

Pulkveža Tolokoļņikova vietā iecelts pulkvedis Bobrovs. Sanāksmē stādīja mums viņu priekšā. Jaunā dislokācija Lazdiņos pie Staņislavas, mazas upītes krastā lazdu un kazenāju krūmos. Aviācijas dienai par godu izsniedza 100 g šņabja. Viktors no OVS klusi zog manus asmeņus un bez prasišanas lieto bārdas dzišanas piederumus. Ārsts, kapteinis Fedosejevs piedāvāja man iestāties partijā. Šodien notiek pulkveža Tolokoļņikova atvadišanās vakars. Adjutants ielūdz arī mani, bet majors Kokajevs speciāli nozīmē mani par savu aizvietotāju bataljonā, kamēr viņš aizbrauks uz atvadišanos. Dara to tišām, lai Tolokoļņikovs nevarētu mani labā nozīmē atestēt jaunajam aizmugures priekšniekam. Leitnants Kuzmins leitnantu Matvejevu lamā par vlasovieti, Kuzmins, bijušais čekists–briesmonis, mīl žūpot, šaudīties un draudēt. Peldes upītē.

21. augusts

Poltarackis pie galda kopējā virsnieku ēdnīcā rij baltmaizi. Tā ir arī majoriem un Mihejevam. Kur un par ko ieguvīs no poļiem? Es un pārējie virsnieki ēdam rupjmaizi, kā vienmēr. Personīgi man nav tieksmju pēc baltmaizes, bet pārējos virsniekos naids un niknums, gribas izmantot jebkuru iespēju uzlabot savu uzturu. Ēdu magoņu sēklas. Saldi sapņi miegā pēc ēšanas.

22. augusts

Vecākais leitnants Vaļunass, pārbraucis no Minskas-Mazoveckas, jūsmo par publisko namu pilsētiņā. Īsta paradīze: meitas, alkohols, albumi, tikai krievu naudā stipri dārgi. Šodien bija mans referāts par stāvokli frontēs. Grišins to atcēlis, jo kareivjiem vajagot atpūsties. Peldos upītē.

23. augusts

Pārvietojamies tālu uz aizmuguri, uz Brestu. It kā korpusu pārvietos uz citu fronti: Tālajiem Austrumiem vai Kaukāzu. Perzeņkovs pārrījies. Ārsts parakstījis 100 g šņabja. Atteicos dot, priekš tā ir jābūt ambulancē rīcinellai.

24. augusts

Kokajevs rupjš ar iedzīvotājiem. Mēs atkal atrodamies padomju daļā uz rietumiem no Rietumu Bugas. Sādzā vairākums iedzīvotāju krievi, ne ukraiņi.

25. augusts

Debates ar Mihejevu. Viņš: «Enciklopēdiska vārdnīca vispār nav iespējama!» Piekriždami smejas kareivji! Kapteiņa Mihejeva aprobežotība pārsteidzoša, sevišķa griba apstridēt inteligēntus, mani un citus. Piepeši ar majoru Kokajevu attiecības draudzīgas. Atnes man korpusa avīzi *Гвардейской Знамья*. Kapitulējusi Rumānija.

27. augusts

Šoferis Koņahins izdarījis avāriju pie pārbrauciena. Iekšā virsnieku pavārs Kuļikovskis. Tas dzīvs, bet krietni sasists. Pulkvedis Drobiļenko, kurš redzēja avāriju, pavēlēja Koņuhinu nosūtīt uz zobenu pulku un par pavēles izpildi ziņot viņam personīgi.

29. augusts

Vēstule no Aņas par vīru, kuru tā cerot sagaidīt. Es apvainots par zemisko divkosību. Mani nemil un nemilēs neviena sieviete pa istam un patiesi. Nebūs istas sievas. Aņa kļūst man riebīga.

30. augusts

Nav norikojuma par saknēm. Nokāvām vienu govī. Otrā skumst par nonāvēto. Visu dienu neēda un nedeва pienu ne piliena. Vēlāk, otrajā dienā, sāk

Из письма Ане
12.6.1943.

Солнце клонится к горизонту,
Чудесный вечерний час
Блещет бездон,
Луг, речка, башни зеленые холм,
И там дальше речка ронца
И оплать холм,
Роты вонкует
В ласках солнца, ветра.
А кругом товарищи,
Кто-то в башне гвардейца,
Роты вонкует, рассказы
О своих наводках.
А душа моя полна
Той хаткой в долине
В белой комнате своей
Тедой моей.
Вешало на душе,
Сладкая мысль о милый,
Ах как бы хотелось
И послушать ныне

Aņa Makejeva. Un dzejolis šai mūzai – lolotai līdz kara priekšpēdējam gadam

ēst un dot pienu. Pamazām piena deva pieaug. Nomāc Aņas apvainojums. Kauns, ka tik ilgi ļāvu sevi vazāt aiz deguna.

1. septembris

Kapteinis no koncentrācijas nometnes stāsta: «Šustu Voits ir millerovietis, tas ir, Anglijā esošās poļu buržuāziskās valdības piekritējs. Lai esot uzmanīgs ar to un piesardzīgs naktis ar naktsmāju.» Man klāt nāca krievu sievietes un sūdzējās par to, ka poļi par viņām ņirgājušies pirms mūsu ienākšanas un arī tagad draudot, lai pagaidot, kamēr krievi nokļūs aiz Varšavas. No turienes neviens krievs neatgrieziesies, visus iznīcinās, tāpat visas krievu apmetnes Polijā un šajā sādžā dzīvojošos krievus. Šustu sādžā un apkārtnē puse iedzīvotāju ir krievi, nevis ukraiņi vai baltkrievi. Visu teikto apstiprināja pareizticīgo mācītāja, popa, ģimene – poļi gribot atņemt pareizticīgo baznīcu un nodot to katoļiem. Mācītāja ģimene un krievi ar šausmām gaida nakti. Banditi millerovieši naktis uzbrūkot. Pat ierodoties no Mazovijas un Pievaršavas. Pops ļoti lūdz palikt pie viņiem pa nakti. Kareivji ar mašīnām arī palika baznīcas dārzā, bet paši – pie baznīcas apkalpotājas. Jau vakarā kareivji galīgi sadzērušies kandžu. Gribēja braukt uz otru sādžu, bet šoferis nespēj vadīt mašīnu. Šustu sādžā divi soltesi (sādžu vecākie): poļu un krievu. Krievu soltess izrāda vislielāko pretimnākšanu, polis ir drūms, atturīgs. Krievu – dod vairāk, nekā vajag pēc nolikuma, poļu – nedod neko.

2. septembris

Man norikojums uz Vorsu, bet tur mūs neielaiž robežsargi. Visa sādža ierobežota ar dzeloņstieplēm no visām pusēm. Ar šo rajonu atbrīvošanu iekvēlojies mežonīgs naidis pret krieviem. Varētu domāt, ka poļi tricēs, mums ienākot, bet tric krievi. Kā to lai saprot? Miklas atrisinājums Londonā – poļi lej asinis, Čērčila iedrošināti un krāpti ar angļu garantijām. Pārbraucu ar produktiem. Manā prombūtnē man iedalījuši labu istabu poļu dzirnavnieka mājā. Patikami. Paldies.

3. septembris

Partorgs, kapteinis Mihejevs, atteicās dot man ieteikumu iestājai partijā. Vaļunass baidās rīkoties pret Mihejeva gribu. Aizbraucu uz Turovu pēc kartupeļiem. Šeit brīnišķīgi bumbieri. Gadījās laipns polis. Grib vai pārēdināt. Trīs kareivji nakti patvarīgi ar manu mašīnu aizbrauca, bet ceturtais, dzērājs, palika un pēc vieniem nakti laužas istabā, pārbaididams visu māju, jo nakti mājās laužas tikai banditi. Pavēlēju iet gulēt šķūnī. Pēc pulksten diviem atgriezās Saveļjevs, zvēr, ka izbraucis dzērumā, neapjēgdams, ko dara. Kā atjēdzies, tā atgriezies. Ja esi naivs – tici.

4. septembris

Poļu muižu strādnieki strādā ļoti lēni, sevišķi vīrieši. Trīs skuķi veikli ar kapli vāc kartupeļus, bet vīrieši gausi blēņojas. 12 strādnieki trīsceturtdaļdienas vāc 2,5 t kartupeļu. Meičām īsas kleitiņas, žilbina gurni. Radzinā aizturēts

apbruņots vācietis. Sāku sarunas ar pārvaldnieku. Viņš skumst par poļu tautas traģēdiju: no 33 miljoniem Polijas iedzīvotāju 25 miljoni bijuši poļi, no tiem 10 miljoni gājuši bojā. Pārspilē datus! Bet tiešām milzums poļu iznīcināts un aizdzīts uz Vāciju darbos. Pārgulēju ļoti laipnā poļu ģimenē, kur ar sirdi atbalsta jauno Polijas Tautas valdību. Pacienāja ar pienu un maizi un atdeva man savas meitas gultu. Staršina Gafituļins: Lukovā, Varšavas ielā 16 ir atklātais nams. Pavisam 28 cilvēkiem no mūsu bataljona ir piešķirti ordeņi un medaļas. Sarkanā Zvaigzne arī Vaļunasam un Poltarackim.

6. septembris

Turpinu sagādes. Vorsā saņēmu 528 kg gaļas – aitas, zosis, pīles, vistas. Krievu iedzīvotāji, kuru te daudz no seniem laikiem, baidās, ka, mums aizējot uz priekšu, poļi viņus iznīcinās vai spīdzinās. Bumbieru devēja sieva poļu sakropļota. Kamēr kārtoju darišanas, Poltarackis sadzinis zosis un vistas šaurā spraugā, kur tās cita citu nospiež. Neinteresējas par saviem pienākumiem šis – tagad ordeņotais – slaists un bezgodis. Tankisti sagādē lamājas, ka nesagatavo produktus pēc norikojumiem. Es pūlos visur tikt galā ar labu, reti paaugstinot balsi. Citi rikojas stingrāk.

8. septembris

Aizbraucu ar graudiem uz dzirnavām Sedļecā. Dzirnavnieki tūdaļ piekrāpa par 30 kg. Mūsu maisi, izrādās, uz viņu svariem vieglāki. Neiedomājos, ka man darišana ar rafinētiem blēžiem. Aiz bažām no apzagšanas atteicu dot kravu – miltus – vecākajam leitnantam Meļņikovam, kurš brauca ar tukšu mašīnu. Krāpšana un zagšana visapkārt.

9. septembris

Bataljona pilnsapulce. Vada kapteinis Mihejevs. Slikts stāvoklis esot 3. rotā. Staršina krāpj, un virsnieki ēd uz kareivju rēķina rotā un vēl rotas virsnieku ēdnicā. Kāpēc nevar ievest kārtību Grišina štābs? Bet tas tiko pēc tādām pašām nelietībām bataljona mērogā, kādas notiek 3. rotā.

10. septembris

Noskaidrojas, kartupeļus zog Koņuhins – tas pats, ko Drobiļenko pavēlēja nosūtīt uz zobenu pulku un kura pavēli mūsu majori, protams, neizpildīja... Otrs zaglis Ivanovs. Pašreiz ir visi produkti, bet kareivji – kā jau abi minētie, staigā pa poļu tirumiem un maitā to ražu, raujot aiz lakstiem kartupeļus. Poļi visvairāk sašutuši par ražas maitāšanu. Pusdienas ēdot jaukā lapenē, palika nelabi kapteinim, partorgam Mihejevam. Tad stāvoklis uzlabojās. Mājās ejot, viņš stāstīja citiem, ka tikko nenomiris. Taču vēlāk, ieejot istabā, poļu mājā, uzsmēķējis, apgūlies gultā un nomiris. Rodas aizdomas, vai viņu ne-noindēja kā Sarkanās armijas politisko darbinieku, kurš milēja ar poļiem «šķiriski» runāt? Visu laiku Mihejevs bija vesels. Varbūt kādu draņķi bija dzēris? Daudz mūsējo aiziet bojā koka spirta un citu līdzīgu šķidrumu dēļ. Pirms dažām dienām aizmugures štāba medicīnas māsa, jau agrāk minētā Lida,

piedzērusies vārtijās uz mašīnas ar uzrautiem brunčiem. Milzums mušu pie vulvas. Tad Vaļunass veda viņu mazgāties un stāstīja citiem, ka tai bijis *coitus* ar daudziem. Pēdējie to atstājuši, riebigā pozā uz preču mašīnas gulot.

11. septembris

Aizmugures štāba priekšnieka palīgs, majors Sokurs paskaidroja, ka Polijas valdība mums dodot tikai kartupeļus, bet ne saknes. Vecāko leitnantu Vaļunasu aizsūtīja uz Brestu saņemt korpusam pagonas. Bataljonā ieradās jaunais korpusa komandiera vietnieks pa Aizmuguri, pulkvedis Bugrovs. Izdarīja skati. Atzinums: *Ņičevo!* (Tiri nekas!)

12. septembris

Apbērējām kapteini Mihejevu pie Gotolavas sādžas, blakus virsniekam un staršinam, kuri miruši no nederīga spirta dzeršanas. Vājas runas teica majors Kokajevs un Grišins. Zalves. Un visi izklidām. Virsnieku pavārs Kuļikovskis – mazs, resns jauneklis ar mūžīgi netīru seju un drēbēm: «Nāk manas akulas (haizivis)!» Tas par to, ka pusdienās nāk virsnieki.

13. septembris

Aizmugures štābā filma «Tadžikijas dēls». Nav sēdekļu, skatāmies kājās. Lida pie manis. Piedāvājās par frontes sievu. Gribēja skūpstīties un atdoties. 23.30 majors Grišins neļāva klausīties Informbiroja ziņojumus. Viņam neesot pieņemamās istabas. Iekšā polietes – ciemiņi.

14. septembris

Pavēle rakt ierakumus, būt gataviem uz riņķa aizsardzību. Pret ko? Pret poļu bandītiem? Iespējams. Ieradās no sagādēm mašīna ar kartupeļiem – 1400 kg. Stāsta par sagādes briesmām. Vācieši no Vislas otras puses zem apšaudes turot sagādes rajonu. Nedrīkst dienā ne braukt, ne rādīties. Vecākais leitnants no korpusa komisijas: «Pie jaunā aizmugures priekšnieka latvieši ne mazākā cieņā kā pie Tolokoļņikova.»

16. septembris

Visu nakti mocijos ar asām sāpēm. Dienā tas pats. Neesmu neko ne ēdis, ne dzēris no poļiem. Kino «Ariņka». Civilie atspieda virsniekus sānis. Paši čupā pie ekrāna aizsedza pārējiem filmu.

19. septembris

Salasiju *ježeviku* (kazeses), virsnieku ēdnīcai, saldajam. Pierunāju 3. rotu gatavot ķiseļi arī kareivjiem. Kapteinis no aizmugures štāba slavēja mūsu ķēķi – viņus sliktāk ēdinot. Kokajevs aizbrauca cīnīties par šoferim Kruglovam atņemto studbekeru. 1. rota lieliski apgērbta – tā gribēja priekšnieki –, jaunās drēbes dot tikai vienai rotai, lai bataljonā būtu vismaz viena rota pieklājīgi apgērbta.

20. septembris

Lasa lekciju majors Haiņins. Viņam Rumānija lielāka par Poliju teritorijas un iedzīvotāju ziņā. Saskaitīju desmit rupjas kļūdas.

22. septembris

Pārbraucam tuvāk pie Varšavas. Novietojamies tās vasarnīcu rajonā. Negrib laist dzīvokļos. Melo, ka ziemas vasarnīcas apakšstāvā dzīvojot 15 cilvēki. Faktiski dzīvo četri.

23. septembris

Atkal dzirnavās Stočos. Arvien nekaunīgāk mūs apkrāpj, nepareizi sverot, un vēl ceļ skandālu, ka nododam netīru labību, bet to mēs saņemam no pašiem poļiem. Klerks, poļu milzis, sit man uz pleca un, nīrdzīgi smaidot, saka: «Pārdodiet labību.» Kad atraidu, nīrdzīgais smaidis pārvēršas ļaunā smīnā. Mūsu karavīriem ieteic netiklības namus, lai tie līdzekļu iegūšanai apkrāptu savu armiju. Netiklības nami katrā miestīnā.

24. septembris

Mūsu lopu ganam teli atņēmis majors Samoilovs no blakusdaļas, ka tas esot kādas poļu pilsones telēns, bet no «saimnieces» lopiņš bēg pa gabalu. Majors apēdis poļu teļu un tagad kompensē to uz mūsu rēķina! Ne mana, ne Kokajeva uzstāšanās neko nelīdz. No teļa palikusi tikai āda.

26. septembris

Atkal iztrūkums – 102 kg graudu. Tiešām, mūsu graudi ir ar smiltīm. Smiltis speciāli bērtas tiem klāt. Šoferi Krasinu noņēma no mašīnas un uzsāka izmeklēšanu. Biju pie Sofijas Ružas, Kosovskas vasarnīcas īpašnieces, poļu majora atraitnes. Neparasti laipna poliete. Ilgi sarunājāmies, līdz *coitus*. Ruža lūdzas – tikai bez sekām. Vaļunass – poļu skolotājas kavalieris. Man drausmīga caureja. Cūkai septiņi dzīvi sivēni un viens beigts. Šodien saņēmām pastu. Vēstule no Marijas Teteres.

28. septembris

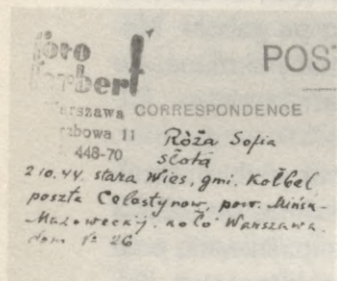
Mašīna no sagādes rajona, no Poltaracka. Man ar veselību labāk. Cik daudz var dot jūtu kultūra!

30. septembris

Uzskaites komisija ar jaunu partorgu, kapteini Kovaļovu konstatē, ka mums viss kārtībā. Negēlīgie majori nu var rīt pēc sirds patikas – tikai, kaujot lopus, sastāda aktu par katra dzīvnieka gaļas daudzumu, un šie akti noslēpj visus pārtēriņus noliktavās. Kad saņēma no KOPa gaļu un konservus, tad bija grūtāk – jākrāpj karavīri.

1. oktobris

Draudzējos ar Ružu. Šī draudzība man ir milzīgs atbalsts un sirsnīgas laimes avots. Izveidojas divainas attiecības. Vismaz virsniekiem gandrīz visiem ir brūtes, arī precētas, kurām turklāt vīri turpat mājās, tā Gafituļinam. Bērni turpat tuvumā. Gan salmu atraitnes, gan meitas. Vīrieši raugās naidīgi, bet reizē bailīgi, jo aizdomās katrs polis spēka gados. Visā Polijā darbojas poļu nacionālisti, kas ļoti naidīgi Padomju Savienībai un stulbi pakļāvīgi sabiedrotajiem – Anglijai un ASV. Tic, ka tie poļus atpestīs no krieviem, ja paši poļi

Tēva kara laika draudzene – Ruža Sofija Šlota. Frontes draudzeņu fotogrāfijas tika sakopotas atsevišķā albumā. Tēva rokas parakstu nebija nevienai. Ja otrā pusē veltījums, tad var zināt, kas adresāts. Saņemtās vēstules vēlākajos gados rūpīgi pārrakstītas ar rakstāmmašīnu

tagad cinīsies pret Padomju Savienību. Un tā viņi ir nodevēgi pret saviem atbrīvotājiem, pret mums cinās slepeni un atklāti. Sirenčenko ar varu piespiedis poļu skolotāju kļūt par viņa mīļāko. To mēģinājis atkārtot Vaļunass. Rezultātus nezinu. Ari seržantam Sonkinam brūte – jauna meitene, ar vecāku piekrišanu. Polietes vaļīgas. Viņu vaļību akceptē vecāki un pat vīri. Izplatās veneriskās slimības. Mūsu saninstruktors Košeļovs no Ufas apgabala nodarbojas ar šamanismu, ārstē vietējos ar mistiskiem pulveriņiem. Sofijai Ružai esot noslīdējusi dzemde, bet Košeļovs arī viņu ārstē ar pulveriņiem. Košeļovs piedzēris. Ļoti esmu noguris. Solijos būt pie Ružas.

2. oktobris

Ruža rādīja rokas mākslu. Panāca dziļus pārdzīvojumus. Vaļunass visur stāigā un melš par mani un Ružu. Maz kas viņam tic. Grūti saprotami mūsu nepārtrauktās pārvietošanās motīvi. Atkal braucam. Apkārtne šeit tiešām demoralizējoša. Pie štāba glita divarpus stāvu ēka, dārzā bijusi viesnīca – atklātais nams. Visur šeit daudz cilvēku, par kuru ienākumiem nevar rast pat priekšstatu. Arī Sofija Ruža esot kāda augstāka poļu virsnieka civilsieva, liekas, viņa tagad par tādu gribētu būt arī kādam augstākam krievu virsniekam.

3. oktobris

Jaunajā vietā man nācās gulēt pie poļiem, bezkauņām, uz grīdas. Saimniekam trīs govīs, divi telēni, kaza, cūkas. Skolotāja atnākusi pie manis, lai atļaujot viņai samainīt mūsu ganāmpulkā kazlēnu pret lielu slaucamu kazu. Noraidīju. Solija patīkamas piedevas. Nejautāju – alkoholu vai milu. Poltarckis bija ar mieru. Daudz sēņu. Sanitārā daļa pārveda no vasarnīcām tur salaupītos galdus un gultas. Brīnos par ārstu Fedosejevu, partijas biedru, kā viņš to varēja atļauties te, Polijā.

4. oktobris

Braucu uz Minsku-Mazovecku un iegriežos Celestinovā pie Ružas. Pacienāja. Trīs *coitus*. Sonkins pie brūtes piedzirdīts un negrib braukt projām. Viņš skūpstās ar meitu vecāku un citu poļu klātbūtnē, un visi dzer uz milētāju veselību. Meitai gadi 17 – 18. Par kādiem līdzekļiem dzer? To, protams, Sonkins man neatklāja. Ari Sofija prot radīt neticami skaistu ģimenes ilūziju. Polietes ir lielas mākslinieces. Spēle nevainojama. Ilūzija pilnīga. Trīs reizes gandrīz no vietas. Nodevām 87 ādas par laiku no 1. jūlija. Liellopu, aitu, kazu, cūku ādas. Majors Kokajevs pretojas, ka cūkām velk ādu. Daudzas cūkas lietoja ar visu ādu, lai gan ādas valstij stipri vajadzīgas.

5. oktobris

Man šuj šineli no angļu šinējiem. Iepriekšējais ne tik daudz novalkājās, kā sapuva no sviedriem.

6. oktobris

Sivēns nobeidzās ar rožu sarkano kaiti. Medicīnas dienesta komisija pie liķa. Jā – sarkansērga – roze. Sprāgoņu aprakām. Poļi lūdz nerakt dziļi, lai nakti viņi vieglāk varētu izrakt. Protams, ēšanai.

7. oktobris

Aiz bailēm no sērgas nokāvām un iesālijām četras cūkas. Aizdomas, ka tās inficētas, jo bija vienā aizgaldā ar nobeigušos sivēnu. Sarīkojām pirti noseģtās automašīnās – studbekeros. Mans šinelis gatavs. Samaksāju darbnīcai 50 rubļus.

8. oktobris

Feldšeris ieteica apkaut cūkas, jo visas inficētas, bet zāļu un pošu pret sērgu nav. Svētdiena. Biju Staraja-Viesā. Sofija Ruža laipna. Divi *coitus*. Braucu tālāk uz 5. divīziju skatīties viņu brīnumpirti veterinārajā lazaretē. Līdzās Sonkins kā speciālists celtniecībā. Celsim arī mēs pārvadājamo pirti. Vēlāk nācās meklēt Sonkinu. Laimīgi jaunie. Nesaprotu jauno polieti. Drīz taču Sonkins aizbrauks, lai nekad vairs neredzētos, bet viņa laimīga kā īsta ligava. Sonkins kārtīgs, kluss, bet katrā jaunā vietā ugunīga mila ar pretmīlu tāpat kā daudziem citiem.

9. oktobris

Sādza plosās cūku sērga. Pieskrien sieviete un lūdz apmainīt viņas sprāgstošo cūku pret mūsu veselo. Klāt būšot bimbers. Lāga nesaprotu, kas ar to

domāts. Nemainīju. Vaļunass ar Sonkinu uzbūvējuši labāku frontes pirti nekā 5. divīzijā. Bogdasarovs pazaudējis automātu, viņu arestēja. Droši, automāts tagad mūsu ienaidnieku, poļu nacionālistu rokās. Nav garantijas, ka Bogdasarovs nav to pārdevis. Majors Grišins nekaunas pārvest man šo noziegumu! Politiskais audzinātājs pārmet saimniecības vadītājam viņam nepakļauta kareivja politisko nestabilitāti.

10. oktobris

Vaļunass ielauzies manā istabā, ieslēdzies no iekšas un neielaiž mani. Rakņājas pa maniem papīriem? Vai izdarijs slepenu ārstniecības procedūru? Mans referāts «Stāvoklis frontēs».

11. oktobris

Vecākais leitnants ķīmiķis Vasiljevs un leitnants Solovjovs sūdzējušies pulkvedim Solovjovam, ka es viņus sūtot uz Čerņigovas apgabalu sagādēs bez pietiekama pārtikas nodrošinājuma. Meli. Viss, kas viņiem pienākas, izsniegts diviem mēnešiem. Protams, tas nav saprātīgi, no frontes, sūtot uz aizmuguri pārtikas sagādātājus, tos pašus apgādāt ar pārtiku no frontes krājumiem uz diviem mēnešiem. Nācās dot līdzī dzīvus sivēnus, ne svaigu gaļu... Protams, jokaini braukt no frontes uz aizmuguri ar dzīviem sivēniem, kuri turklāt, iespējams, ir inficēti. Divaina šī priekšnieku pavēle, bet jāpilda. Pazīstot abus leitnantus, kuri mīl pāri mēram iedzert, «pazaudējot» dzērumā arī galvu, man skaidrs, ka sivēni un lielākā daļa produktu paliks Polijā un čerņigovieši ēdinās leitnantus un viņu komandas ar mazāku rūgtumu, nekā šeit Polijā mums pasniedz malku ūdens.

Pavārs Kuļikovskis melo, ka viņam no pieliekamā izzagts piens un milti. Melot iemācījies Griņko, nepārspējams pasaku stāstītājs par sevi, savu sievu un citiem. Viņš piespiež klausītājus smieties līdz asarām par viņa sievas neuzticību un viņa paša cīņu ar sievas mīļākajiem. Viņš pārspēj Odiseju. Majora Grišina šoferis pameta mani ceļā, tālu no bataljona – braucot atpakaļ no aizmugures štāba. Grišina suns ne mazāk ļauns kā kungs, zinādams, ka par viņa nelietībām kungs priecāsies.

12. oktobris

Nakts vidū mani modina augšā vecākā leitnanta Vasiljeva komandas staršina Sičs, liels blēdis un kombinator. Vajagot viņiem vēl papildu taukus (ko it kā vest uz Čerņigovu, bet reāli – nodzert Polijā). Vasiljevs jau pilnīgi piedzēries. Lietus, dubļi. Bataljonā un korpusā nav cukura. Posteņa sargkareivis pieprasa, lai viņu jau 6.00 atbrīvo no sardzes pie noliktavas. Biju Staraja-Viesā. Ruža Sofija izīrējusi dzīvokli Varšavas poļu ģimenei. *Coitus*. Sonkina *kohanovka* aizbraukusi un pazaudējusi viņa adresi. Tā beidzas Sonkina kārtējais romāns. Nekur es nevaru dabūt nevienas avizes. Beidzot aizbrauca Vasiljeva sagādes grupa, no kuras es nekā laba negaidu. Vasiljevs –

ķīmiķis, būtībā bezdarbnieks – neko citu nedara, kā raksta atskaites augstākajai priekšniecībai. Ciņa par sādžu, jo cita karaspēka daļa grib novietoties mūsu sādžā.

13. oktobris

Parādās kāda krievu sieviete – Valerija Andrejevna. Laipna pret mums. It kā karš viņu atnesis uz Varšavu. Viss neskaidrs, pat labvēlība un skūpstī. Tad parādās vīrietis, tikko ieradies no Varšavas. Kas tie īstenībā tādi? Spiegi vai spekulanti? Atbrīvota Rīga (tikai Daugavas labais krasts).

14. oktobris

Fotogrāfs, polis, atsakās mani fotografēt. Fotografē privātais, arī karavīrus, bet ne pret naudu, bet gan par samaksu graudā, tas ir, pret zagtām mantām. Grišins demonstratīvi nedod saimniecības daļai avizes. Dod rotām, bet lielāko daļu izlieto pats iekuriem, atejām un citur. Neparasti skaists rudens, dzeltē koki. Sevišķi skaists tas Staraja-Viesas apkārtnē.

Man neko nezinot, noorganizēta ekskursija uz Maidaneku. Dabūju to zināt tikai, kad mašīnas aizbraukušas. Kokajevs saka – es esot vajadzīgs mājās. Nakti no apvainojuma nevaru aizmigt. Cietumā tā nepazemoja manu pašcieņu. Tur man bija zināmas tiesības, bet šeit nekādas: ne tiesības redzēt avizes, ne dzirdēt radio, ne tiesības nofotografēties, ne tiesības uz mazu prombūtni, ar citiem aizbraukt uz tuvo Maidaneku. Par visu to prasa, lai kļūstu par žuļiku, lai ēdinu bez atestāta dažādas komisijas. Trīs dienas bez manas ziņas braukā kaut kur mana mašīna, nevaru nodot mazgātavā mūsu daļas veļu. Partijā mani neuzņem. Kas galvos par mani partijai? Vaļunass bez manas ziņas pāršuj un izsniedz apģērbu. Kramarenko izņēmis konservus un maizi oficiējiem, bet kopā ar poļiem apēdis. Vai tā drikstētu notikt istā karaspēka daļā?

Neparasti skaista poliete stipri amizējas ar mūsu karavīriem glīta vīra klātbūtnē. Iespaidis, ka vīrs pat lepojas ar sievas, neparastas skaistules, pānākumiem. Biju veterinārā lazaretē slimo cūku lietā. Nav zāļu, trūkst pošu. Ruža – viena, mīļa. *Coitus*. Cienāja ar kafiju. Neparasts ir viņas maigums. Cik skaista varētu būt dzīve. Vakarā skandālu rikoja piedzēris tehniskās daļas pārstāvis, lai dodot viņam nakti pienu. Cūka nogulējusi vienu sivēnu.

16. oktobris

Pārbraucām uz Jagodņu. Gribēju apmesties mājā, kur dzīvoja skolotāja ar vīru mežzini. Apvainojoši vēsi un naidīgi pret Padomju armiju. Pārmetu – mēs nākam viņus atbrīvot, par viņiem lejam asinis. Viņš: «Šis nav mūsu karš!» Aizgāju no viņu mājas. Jaunākais leitnants Kašauri, gruzins, raudāja aiz kādas viņam nodarītas pārestības. Šoferis Kruglovs nodzinis no mašīnas

mūsu PFS noliktavas pārziņa palīgu Zatuļinu, gados vecāku un godīgu cilvēku no Tatārijas. Kruglovs štāba šoferis, tātad visvarens.

Mūsu ārsts tuvojas poļu mājai. Sieviete ar abām rokām pretī, kliegdama – *nima niks, viško nemec zabral* (nekā nav, visu vācietis paņēma)! Ārsts pūlas paskaidrot, ka viņam vajadzīga uz mirkli ateja. Bet poliete – skandalē. *Všisko jedno! Všisko jedno!* (Viss vienalga! Viss vienalga!)

17. oktobris

Skolotāja ar vīru atvainojas par vakar sarunātajām rupjībām. Baidās seku. Es apmetos citā mājīnā pie trūcīgiem poļiem. Māte ar trim bērniem. Ierodos parasti tikai pārgulēt. Es runāju krieviski, viņi poliski, saprotamies. Atdevu savus zābakus lopu ganam, kareivim, jo ārā lieli dubļi.

19. oktobris

Izmēģinājām Vaļunasa un Sonkina celto brīnumpirti. Lieliska pirts telti. Atbrauca no AHČ (korpusa apgādes daļas) pēc gaļas ģenerāļiem. Atdevu kazlēnu pret liellopu gaļu. Nomainīju blēdīgo Griņko virsnieku ēdnīcā, iegūstot bīstamu ienaidnieku bulbovciešu garā. Man štābā izsniedza nozīmīti «Gvardija». Gāž kā ar spaiņiem.

20. oktobris

Pirts. Nokāvām aklo govi (tāda bija sagādāta). Izrādījās, ka saimniecības mašīna, kuru man neizdevās nemaz lietot, pārtērējusi degvielu. Man jāatbild, jo mašīna skaitījās manā rīcībā, lai arī tehniskās daļas priekšnieka vietnieks ar kompāniju to lietoja nelegāliem braucieniem, galvenām kārtām pie mazgātājām. Degvielu nozari izņēma no manas pārziņas, lai varētu slēpt iztrūkumus, kuri rodas no patvarīgas braukšanas. Mans karavīrs laikam slim ar gonoreju. Stāsta – viņa draudzeni izvarojis kāds korpusa kavalērists, tatārs, un inficējis. Karavīri, sevišķi aizmugurē, izdara daudz varmācību pret poļu sievietēm. Pret to nemaz necinās. Sekas – pieaug vietējo naid.

21. oktobris

Jānītis gadus 12 vecs, spēcīgs, mācās, es laimīgs. Tad piepeši baiga izjūta, – tas bija sapnis, ka viņš miris... Lietus. Nakti erekcija līdz sāpīgumam.

22. oktobris

Mūsu mājā ierodas tirgotāja no Pragas – *handlovka*.

23. oktobris

Sāp galva. Asas sāpes. Dzeru drusku šnabi. Poļi sūdzas, ka 1. rota neķitri uzvedas. Izvaro mēmas sievietes, žūpo, spēlē, kaujas cauru nakti, bet dienā gul.

24. oktobris

Saimnieces meita Haļina, pārbaudot manu veselību, liek roku uz manas pieres. Noskūpstīju rociņu. Viņa stāsta, ka poļu skolās māca franču valodu, bet nemāca nemaz krievu valodu. Viņa nepazīst krievu burtus.

25. oktobris

Uz šosejas sabrauca vienu teli no mūsu ganāmpulka. Veselība it kā labāka. Muižniecē – inženiera sieva Nellija aizved ciemā pie dziedātājas Romas. Roma labprāt un izjusti dzied krievu frontes karavīru dziesmas «Ogoņok», «Zemļanka» un citas. Šķiroties lūdz nākt ciemā. Viņi esot bēgļi no Varšavas, mitinoties šeit tikai pagaidām.

26. oktobris

Salna. Nav ar ko barot lopus. Poļi nedod pat salmus. Vakar hospitālim bija jāatdod četras teles. AHČ grib apmainīt divas zosis pret mūsu piena kazu. Nosprāga sivēns. Nenovaktēja Zatuļins, jo sivēns savārga vakar. Devu rikojumu – ja neatspīrīs, lai kauj, bet nokavēja. Ārsts slavē pašreizējo brīnumlīdzekli – sulfidinu, ārstējot visas kaites, streptocids nobālot jaunā medikamenta priekšā. Katram tas jātur pie sevis, arī man.

27. oktobris

Ieskābējām sagādātos kāpostus. Pie mums uz uzturu ieskaitīti kursanti. Vienā mutē atkārto, ka mēs ēdinot ļoti labi, daudz labāk nekā viņu karaspēka daļā. Šodien no rīta otrā salna, daudz stiprāka nekā pirmā. Dzeltē koki, birst lapas. Biju ciemos pie dziedātājas Romas. Priekšā virsleitnants no citas daļas, kurš ļoti bagātīgi apgādājis māksliniecī ar uzturu. To es nespētu, nekļūdams par zagli savā daļā, tāpēc apziņos, ka pēdējo reizi ciemojos. Māte un meita laipnas pret mani, greisirdīgs vecākais leitnants, bet polietes prot būt apburoši laipnas pret vairākiem vīriešiem reizē. Roma dzied.

Īsākais no mīlas stāstiem – ar astoņpadsmitgadīgo polieti Haļinu

Māte stāsta par poļu intelligences traģēdiju Varšavā. Sagatavoto sacelšanos viņi uzsākuši, padomju armijai tuvojoties Varšavai, bet tad armija apstājās priekšpilsētā, neforsēja Vislu, lai arī Varšava atradusies poļu rokās. Vācieši sākuši iznīcināt poļu insurgentus, nodedzinot Varšavu. Cīnītāji traģiski gājuši bojā. Viņa liek saprast, ka vainīgs Staļins, kurš tišām ļāvis vāciešiem iznīcināt poļu jaunatni (buržuāzisko). Tagad neesot ģimenes, kurai nebūtu kritušo Varšavā. Ari Romai brālis un vīrs cīnījies Bura-Komarovska dumpiniekos un droši vien krituši, vai vēl cīnoties. Kaut kādas ziņas esot, ka viens no tiem kritis. Poļu buržuāzija gribēja sagaidīt Sarkano armiju ar savu valsts varu jau

priekšā, Varšavā. Vai tas varēja ietilpt Staļina plānos? Poļu pašiedomātie «veiklie» diplomāti, cerēdami izmantot divu milžu ciņas rezultātus savā labā, cieta traģisku neveiksmi. Par to pārmet Padomju Savienībai vairāk nekā Hitleram un nemaz nepārmet saviem avantūristiem ģenerāļiem un politiķiem.

28. oktobris

Pirts. Vējains, auksts. No rīta zeme sasalusi. Veselība uzlabojas. Puņķu vairs nav. Kursanti stāsta man, ka korpusa sagādes daļa devusi viņiem pa visu dienu tik produktu, cik mēs dodam viņiem pusdienās.

29. oktobris

Kino. Vāja filma par partizānu dzīvi. Pievakarē drausmīgi drūma noskaņa.

30. oktobris

Poltarackis prot poļu valodu, jo viena viņa sieva bijusi poliete. Viņš paskaidro, ka norikojumā rakstītais *pšeņica* (kvieši) poliski nozīmējot graudus (*zerno* krievu valodā). Tātad 17 500 kg kviešu vietā viņš pieņemšot visādus graudus. Poļi mani nefotografē. Par padomju naudu te vispār neko nevar dabūt. Princips – mantu pret mantu. *Zampoteh* un jaunais partorgs Kovaļovs nakti braukuši pie veļas mazgātājām, tagad mana mašīna klab, jāremontē. Leitnants Berdņikovs sagādājis lopu burkānus galda burkānu vietā. Poļi šo neprašu piekrāpuši.

31. oktobris

Vecākais leitnants Volosņikovs (*zampoteh*) pārmet man, ka es teicis majoram par nakts braucieniem. Bez manas ziņas sabendē manu mašīnu, tā ka tagad nav ar ko saimnieciski apkalpot bataljonu! Nofotografējos sādžā pie privāta poļa. Četras kartiņas 6 x 9 = 180 zloti. Zlots vienlīdzīgs ar rubli.

1. novembris

Saņēmu trīs litrus šņabja no *vojentorga* par 100 rubļiem litrā un vienu ofieru paciņu par 95 rubļiem. Samaksāju 415 rubļus par visu devu.

2. novembris

Ārsts saņēmis bataljonam 200 prezervatīvus. Korpusa prokurors lūdzis no Kokajeva pāra kg gaļas uz svētkiem. Kokajevs piekritis – lai Grīnvalds, kaujot lopus, aktā atzīmējot mazāku gaļas tīrvaru un pacienājot prokuroru. Pārdzīvoju smagu depresiju un mokošu vientulību. Nevienas vēstules, neviena drauga, visapkārt mani apšmauc. Pat ēdnīcā atstājuši tikai lāsīti piena krūzītes dibenā. Mums bataljonā taču ir govīs, piens, krējums – kas to visu gādājis? Kauns, smalkjūtība, pienākums – cik tās svešas lietas! Prokuroram nepietiekot normas un viņš atļaujas iet to ceļu, kur kādam, lai prokurora gaļas iekāri apmierinātu, jāpastrādā noziegums, taču tieši tā novēršanai prokurors te frontē atrodas.

3. novembris

Uzrakstīju atbildi sienasavīzei uz rakstu «Nekārtības virsnieku ēdnīcā».

4. novembris

Nakti štāba priekšnieks un tehniskais palīgs piedzirdījuši pavāru Kuļikovski. 1.30 to izsauca pie sevis Grišins. Klieudz uz štāba šoferi Petrovu: «Izslēgšu no partijas. Katru minūti gaidāma sacelšanās, bet jūs apdzirdāt cilvēkus!»

Neko neesmu dzirdējis par sacelšanos. Kas sacelsies? Poļi? Kādas blēņas klist pa politkanāliem, un cik liela slepenība! Piedzēries Kuļikovskis Grišinam: «Es ar jums runāju kā tēvs...» Grišins: *Kakoj vi mņe oķec* (kāds jūs man tēvs)! Kuļikovskis: *Kak staršij brat* (kā vecākais brālis)! Kuļikovskis raud. Kurš te lielāks stulbenis – pavārs vai Grišins? Ārkārtēja erekcija naktī. Tikko savaldijos. Gribēju braukt uz Celestinovu. Tur gudriba – Sofija. Vakar ārsts izdeva prezervatīvus. Arī man 10. Atkal prokuroram vajag 3,5 kg gaļas.

5. novembris

Pirts un kareivju pārgērbšana ziemas apģērbā. Gaļai kaujam zosis. Saņēmām smalko cukuru, 63 litrus šņabja uz 218 cilvēkiem – tik, cik pašreiz bataljonā.

6. novembris

Pulkvedis Bugrovs: «Bataljona sienasavīze analfabētiska – 46 kļūdas tekstā.» Pavēlēja aizsūtīt pie viņa Grišinu. Saņēmu pateicību par sagādēm Radzinu aprīņķi. Vakarā virsnieku vakars. Vakariņās bija seši ēdieni, septītais saldaiss – kaušanās. Kāvās: Vaļunass, Romanovs, Panovs, Rumjancevs, Tokarevs. Kautiņa parādi komandēja pats Grišins. Manu māju apvēma majora *holujs* Sorokins un Česnokovs. *Holujs* Panovs norāva pagonas oficerim Romanovam. Vēlāk Romanovs arestēja Panovu. Panovs žņaudz Tokarevu. Tas: «Nožņaudz mani, tāpat tikko kājas velku...» Vēlāk Tokarevs raud: «Mani piekāva!» Oficeris Romanovs: *Čevo skuļiš! I meņja izbiļi!* (Ko smilksti! Arī mani piekāva!) Vaļunass piekāva ārstu, kapteini Fedosejevu laikam dēļ brūtēm.

Sākums bija labs, tikai vakaru sāka bez referāta, jo mūsu politiskie nespēj referēt. Dejoja visi, izņemot mani, jo es neko neprotu priekšā nodejot, lai gan visi to prasīja. Un tad sākās lopiskā daļa.

7. novembris

Nakti sāpēja galva un bija nelabi. Sienasavīzē neievietoja manu rakstiņu. Turpinās dzeršana pie Grišina.

8. novembris

Jauka diena. Aizvedu sivēnu uz PAHu (maizes ceptuvi), kur to uzbaros pulkvedim Bugrovam. Vakarā pagatavojām pelmeņus un vakariņojām kopā ar saimnieces ģimeni – māte, Haļina ar brāli un ārsts Fedosejevs, kurš atveda savu brūti, polieti, it kā vācu prostituēto, kuru saimnieces ģimene pazina,

un tādēļ radās neveiklība. Astoni cilvēki izdzērām litru un trīs ceturtdaļas litra šņabi. Omulīgi un sirsnīgi pavadījām vakaru. Dziedājām poliski un krieviski. Pavadīju ārstu. Viņš ar līgavu zem rokas, bet tā nakts tumsā glaužas man klāt un skūpstā, iereibušais ārsts nepamana savas brūtes divaino uzticību.

9. novembris

No rīta jau Grišins zina, ka man bijis vakars. Bija prasījis Poltarackim, lai viņam atdod manu šņabi, bet kad tas nevarējis, lamājis Poltaracki. Kokajevs man: «Tevi nevarēja atrast, tev bijis vakars!» Bet tas bija manā dzīvokli, kāda tur neatrašana. Tā vienīgā reize visās manās kara gaitās! Apbrīnojami laba izsekošana. Pa nakti mūsu mājā pārnakšņoja *handlovka* Juzefa Janovna. Riebigi uzbāzās... vai gribot Haļinu? Līdz pretīgumam vaļīga sieviete. Divas uzbāzīgas «milas» vienā vakarā.

Sofija Ruža par savu dzīves gājumu: pēc vīra, poļu armijas majora nāves viņai neesot sakaru ar vīriešiem. Grūti ticams stāsts. Grišins stāsta par Poltaracka sakariem nedabīgā veidā ar majora Kokajeva saimnieci, skolotāju. Kāds leitnants visu redzējis.

10. novembris

List lietus. Slikta sajūta, nejūtos vesels. Komandiera tehniskais palīgs, vecākais leitnants Volosņikovs stāsta, ka sievas draudzenes kāzās, kamēr jaunais vīrs šņabi lējis, viņš ar līgavu kopojies šķūnī... Daudz analogu stāstu iz viņa dzīves.

11. novembris

Poltarackis kurina viens pats sev pirti. Kurina un strādā *holuji* Kopštiks un Saļinovs. Par steidzamiem darbiem, kā kāpostu ieskābēšana, neliekas ne zinīs. Līdz ar lopu un arī citām sagādēm, kur uzskaites pamats – akti par gaļas iznākumu, par miltu pēc malšanas iznākumu, maizes cepšanas iznākumu, par dārzāju atkritumiem, tur visur pagaist stingra un precīza uzskaitē, visi laimīgi. To izmanto majori, Poltorackis, noliktavu darbinieki, staršinas, augstākie priekšnieki, ieskaitot pat prokuroru. Demoralizācija nonāk līdz kareivjiem, jo viņi nav ne akli, ne kurli.

12. novembris

Trešā rota, neapģērbta ziemas drēbēs, atrodas Čerņigovā. Sniegs, slapjdranķis. Fotografijas no Gavroļinas skārdnieka, tas ir, pašreiz skārdnieks piepelnās ar fotografēšanu. Vakar saimniece ar Juzefu sarīkoja vakariņas. Kādai svinības. Mans šņabis. Jautriība. Juzefa noreiba un dziedāja bez balss. Smieklī.

Saimnieces septiņpadsmitgadīgā meita Haļina maiga.

Nakti Juzefas māksla.

13. novembris

No rīta, kad es eju ārā, puskailā Juzefa grozās istabā. Tiši vilina. Ārā sniegs.

Govis mājā. Sastādijām aktu par nederīgo, nolietoto apģērbu. Ārsta Fedosejeva un Vaļunasa brūtes, polietes, kā tauta runā, prostituētās, 9. novembrī aizbraukušas uz poļu armiju kā brīvprātīgās. Viņas dzīvojušas Vaļunasa mājas šķūnī. Nekāda siltā apģērba. Viena slima.

Poļu aktrises meklē glābiņu – aizstāvību pie manis. Mūsu varas vīri viņas raida ārā no Jagodņas. Lūdz, lai vismaz aizejot pie viņām ciemā. Stāsta: reiz izbraukušas kopā ar Grišinu un citiem. Grišins gribējis dziedātāju izvarot. Polietes bēgušas un saukušas poļus. Iznākusi asa vārdu maiņa starp poļu virsniekiem un Grišina kompāniju. Rezultātā Grišins prasa: «Ārā no sādžas, poļu maukas!»

14. novembris

Volosņikovs aizbrauca pēc ordeņiem uz Piemaskavu. Grišins trako pret mani: tu par poļu aktrisi pārdevi oficiēru intereses, par mauku! Vajadzējis izdzīt polietes un tajā mājā ierīkot virsnieku ēdnīcu! Grišina patiesais aprēķins: lai es mēģinu nelikumīgi izdzīt polietes no mājas, tad Grišins parādītos kā viņu aizstāvis, tā iegūstot poliešu labvēlību. Bet kādēļ tas jādara man? Virsniekiem ēdnīca ir. Riebīgi meli, ka es katru dienu ejot pie aktrisēm. Tagad aktrises izmest no sādžas uzdots Matvejevam. Viņš lūdz man padomu. Es saku, lai to dara poļu vietējie varas orgāni. Majors Kokajevs tam piekrit. Cik bīstams spēj būt tāds truls politdarbnieks, kāds ir Grišins, kurš, nespēdams izvarot skaistu polieti, saved konfliktā divu draudzīgu valstu virsniekus. Rikojums – ierīkot mums savu frizētavu. Haļina vairās no manis. Tātad ir greizsirdīgs pielūdzējs no mūsu ar-

ПОЧТОВАЯ КАРТОЧКА
CARTE POSTALE
ПРОСМОТРЕНО
18665
14906

Куда: *Пошлая норма*

Кому: *Шан. Шанович Гринберг*

Адрес отправителя: *Латвийская ССР*
Адрес de l'expéditeur: *Родог Водуизра норма Ингуши.*
К. В. Гринберг.

ОТПРАВЛЯЙТЕ СВОЮ КОРРЕСПОНДЕНЦИЮ С УВЕДОМЛЕНИЕМ О ВРУЧЕНИИ

Mīlāi draugs! la. 8. 44.
Kā sāņem manu kartīna
atkravī man es esmu tev
nosūtījuse būs gabals
Kā klājās tev un mīlam
Jānītim. Visādi ir jāji-
pas ēo laiku!
Visu mīlu un labu
pēdama mamīna.

Pirmā saņemtā kartīna no sievas Elzas Kristīnes. No sievas pienāca tieši pussimts rakstisku vēstījumu. Tēvs aizrakstīja tikai sešas reizes (tas viss uzskaitīts). Pēc kara viņi izšķīrās

Pēc skaita otrā kartiņa no sievas Elzas Kristīnes

mijas. Saņēmu kartiņu no Latvijas, no savas sievas Elzas. Drausmīgs noskaņojums. Nevaru to lasīt...

15. novembris

Pirts. Jākauj viena gov. Kaušanai nolemto lopu apmainīju pret ālavnicu. Elza zināja, kur mēs ar dēlu esam, un tomēr palika pie vāciešiem un kalpoja tiem ar miesu un dvēseli. Visu atdeva ienaidniekiem bez spaida, labprātīgi – grāmatas, dēla un manus rakstus, fotogrāfijas, nesaglabādama ne vismazāko ģimenes svētumu. Bez mātes dēls aizgāja bojā. Tā viņai nav žēl! Slinkās dzīves mazliet... Riebums pieskarties viņas kartiņām. Kāda negēliba, nodevība un pagrimums. Simtprocentīga atteikšanās no visa mums svētā, no dēla un vīra, un visa, kas ar mums saskarē bijis. Neizsakāms kauns un naids!

16. novembris

Slapjdraņķis. Ārsts atzīst mani par pilnīgi veselu un spēcīgu. Nē! Psihiski es esmu ļoti slims. Latvijas atbrīvošana manas dvēseles rētas par jaunu uzplēsa. Vaļunass lielās, ka prostituētās viņu uzslavējušas, bet par ārstu teikušas, ka tas knapi divas reizes spējis. It kā tā viņam, Vaļunasam, zidusi peni... Un tādā garā muld tālāk... Viņš, Vaļunass, gribējis tās ielikt ārsta mājā, izmetot no tās saimniekus, poļus, bet tagad abas aizgājušas poļu armijā... Virsniekiem un kareivjiem negaršo štovēti kāposti, perlovka (grūbu biezputra) no kviešiem, skābu kāpostu zupa, viss tas, kas gards un veselīgs. Visu tie nemil, ko es ļoti labprāt ēdu. Brēc pēc kartupeļiem. Domāju, tas viņu vājo māgu sekas. Māgas vājas no badošanās laikiem, kad kartupelis bija gardums. Ieskābēju kāpostus.

Mīlo papīr! Pildināt 23.8.44
Visu pirmo gribu zināt
kā iet tev un mūsu
mīlam dēlam Jānim
Kāndil tu man nerāsti!
Jo ir tik ilgs laiks pagājis
kā nosim no jums nekā.
Jā saņem manas kartiņas
papīr mīlo atzīst, jo gribu
zināt labi vai slikti. Kas ir bijis
ar jums āliem! Vai tu esi
no manas kāda kartiņas
jau saņēmis. Gaidīšu
no tevi zināt un pasnie
kur is Jānim. Arī Jānim
arī Jānim. Jānim Jānim
Jānim. Jānim Jānim
Jānim.

Elza - Kristine

Nr.	Kad.	Kur.	Kas.	Tas.	Nr.	Kad.	Ar kāda	Kas.
Nr.	tanst.	tanst.		satur.	Nr.	segums	ģimma	
1.	13.8.44.	maģ. pui 820 Dma Kas. Jankins Polija	vīst.	maģ. atpildīt.	1.	14.11.44.	22.10.44.	kart.
2.	15.11.	Jagatna	kart.	nosaprota	2.	"	27.	"
					3.	"	24.	"
					4.	15.	19.	"
					5.	"	"	"
					6.	22.	29.	"
					7.	25.	10.11.	ošk.
					8.	2.12.	"	kart.
3.	3.12.44.	Jagatna	kart.	parijs aron.	9.	3.	14.	"
					10.	11.	30.10.	"
					11.	"	17.11.	ošk.
					12.	18.	1.12.	"
					13.	20.	3.	kart.
4.	22."	"	ošk.	fānīša līdēt.	14.	"	6."	"
					15.	3.1.45.	13."	"
					16.	7."	20."	"
					17.	10."	20."	"
					18.	13."	25."	"
					19.	"	"	"

Daļa no Elzas Kristines un tēva sūtīto vēstulu un kartiņu saraksta

17. novembris

Slapjdranķis. Līdzšinējie limiti nederīgi. Sagāde strupceļā. Naktī Juzefa. Tā dzīvo no tirdzniecības ar Varšavas priekšpilsētu Pragu. Šeit iepērkas un ved turp pārdot. Pati sevi sauc par handlovku. Es viņai patikot, bet man jau droši vien patikot Haļina.

18. novembris

Sniegs un viegls sals. Pie mūsu produktu noliktavas tankisti novietoja divus tankus. Apkalpe gribēja «pārbaudīt» noliktavu. Piespiedu atstāt mūsu rajonu. Nokāvām govi 425 kg dzīvsvārā. 4. divīzija aizņēmas gaļu. Grišins prasa trīs porcijas: sev, mīļākajai un tās bērnam – meitiņai. Štāba šoferis atnesis virsnieku ķēķi pagatavot saimnieka gaili, ko droši vien nozadzis Grišina holujs Rumjancevs.

19. novembris

Artilērijas diena. Uz kareivi 41,6 g, uz oficiēri 84 g spirta. Atkal liels degvielas pārtēriņš. Komandiera rājiens izšķērdētājiem. 13.30 mitiņš, pēc tam spirts. Mūsu daļā revizors, kapteinis Kļimovs. Pārbaudīja uztura bloku. Atziņums: labi. Revizora iedzeršana 1. rotā pie leitnanta Prostikova. Dzēra spirtu, bumbierus piekožot. Lielu daudzumu – trīsceturtdaļlitra uz cilvēku. Grišins piedzēries un taisa skandālus. Privātiem poļiem dzērumā pārbaudīja dokumentus. Gribēja atbrīvot apcietināto soltisa (ciema vecākā) dēlu. Majors Kokajevs nepieļāva. Tad Grišins draudēja soltisa dēlu nošaut. Soltisa dēlu aizturēja piedzēries Matvejevs ar citiem līdzīgiem. Jaunekļa ligava raud. Kā bija – Matvejevs uzlauzis durvis šuvējas mājā, gribējis gulēt ar to, bet atradis tur priekšā soltisa dēlu, aiztur to, it kā par šaudišanos, lai arī šaudījās pie manas mājas vecākais leitnants Volosņikovs, saskaities uz mani par izteicienu *Služu Sovetskomu Sojuzu, a ne egoizmu otgēlņih ludej* (kalpoju Padomju Savienībai, nevis atsevišķu cilvēku egoismam), kad Volosņikovs prasīja blatu. Vēlāk citiem stāstījis, ka viņš nevarot aizmirst Grinvalda apvainojumu, teicis, labāk būtu iesplāvis sejā vai devis pa purnu, nevis man, partijas biedram – tādu apvainojumu! Grišins, meklējot šņabi, ielauzās arī pie manis. Apgāza traukus, izgāza ūdeni un aizmēģināja. Poltarackis no manis aizgāja gulēt pie skolotājas Kaminskas. Pārnācis mājās, Grišins gribējis nošaut savu mīļāko – Lidu. Naktī patvarīgi mēģināja aizbraukt ar studbekeru saimniecības vada komandieris, leitnants Šemetovs. Vēl šaudišanās notika 2. rotā. Naktī pēc 24.00, lai gan pēc 22.00 staigāšana noliegta, tomēr blandās, spēlē ermoņiku, dzied Lisenko un citi no remonta vada. Laužas pie skolotājas Kaminskas. Kauna nakts. Vai artilērija pelnījusi, ka tai par godu tāda milzīga iedzeršana un rupjības. Saimnieces meita Haļina priecājusies 2. rotā.

20. novembris

Otrā injekcija pret slimībām. Atkusnis. Griezoz pie majora Kokajeva pēc dienesta raksturojuma. Vēlos iestāties partijā. Uz to mani mudināja partorgs, kapteinis Kovaļovs. Kokajevs apsoliya dot arī ieteikumu.

21. novembris

Majors Grišins runāja ar mani par iestāšanos partijā. Vajadzējis sākt ar viņu. 15.00 pēc Staļina pavēles bezpartejisko sapulce. Leitnants Prostikovs, otrās rotas komandieris: «Es jau pārdevu savu saimniecību par 30 000 – kad brauksim projām, tas nozīmē trīs dienas labi padzīvot.» Agrāk viņš kalpojis čekā. Lādzīgs cilvēks, bet šausmīgi mīl žūpot. Vaļunass tirgojas ar poļiem, pārdod dzelzi, ko viņš ved no Pragas un Leginovas. Gavroļina žūpo un fotografējas. Gatavojot filmu – kino. Blēņas! Poltarackis beidzot grib skābēt kāpostus, kad tie jau sākuši maitāties. Haļina lavijās no mājām uz randiņu ar seržantu Luļko. Aristokrāte, muižniece, inženiera sieva pane Kaminska

krūmos ar staršinu, tatāru Smailovu. Citi novēro viņu kopošanos. Smailovs vaļširdīgi izstāsta, ka Krimā, kalpojot atpūtas namā, viņu galīgi samaitājušas atpūtnieces, piespiežot bez mēra kopoties ar daudzām. Galīgi nonicis. Apriebies un pametis tur darbu. Lai gan viņš reti neizskatīgs, neglīts, pamazs, taču ārkārtīgi viegli iegūst sievietes. Arī Grišina, Poltaracka, Kovaļova brūte, inženiera simpātiskā sieva Kaminska, viņu uzaicinājusi uz mežu, nebaidoties, ka viņus novēros. Ārkārtīgi smaga sirds, māc smeldzoša vientulība, mazvērtība. Nav neviena drauga.

22. novembris

Aizmugures štābā saruna ar majoru Kaluginu. Mūsu Vaļunass Gavroļinā uzdodoties par žurnālistu un taisot dažādus veikalus. Visi štābā smeļoties par šo avantūristu un nepmani. Pats saģērbies par pulkvedi: kubanka, bikses ar sarkaniem lampasiem, trīs lielas zvaigznes uz pleciem, vengerka mugurā, milzīgs, uzlīcis augums, bezkaunīga un liela seja. Prasījis ausaines priekš bataljona. Viņam atbildējuši: «Kam jums ušankas, jums tur varenas kubankas!»

23. novembris

Nodevu iesniegumu un biogrāfiju kapteinim Kovaļovam uzņemšanai partijā. Remkuvē un Gavroļinā poļu – 100 cilvēku – banda noslepkavojusi soltisu un sarkanarmijas kapteini. Mēs nokāvām govī. Tā bija pēdējā. Majors Kokajevs deva man dienesta raksturojumu un ieteikumu partijai. Vaļunass lielās, ka viņš izstāstīšot visiem par braucieniem uz Staraja-Viesu, it kā tie būtu bijuši nelikumīgi. Denunciācija ne uz vienu neatstāj ne mazāko iespaidu, jo visi zina, ka Vaļunass ir beidzamais nelietis un milzīgs melis.

24. novembris

Kokajevs saņēma medaļu par izdienu. Apskate bataljonā attiecībā uz venēriskajām slimībām. Vaļunass ceturtajā divīzijā veic izmeklēšanu pret divīzijas komandiera vietnieku saimniecības lietās – apakšpulkvedi Ivanovu. Tas pārāk sazadzies un atcelts no amata. Korpusa komandieris, ģenerālleitnants Krjukovs bataljonā. Es nebiju uz vietas. Viņš atcēlis rotas komandieri, leitnantu Romanovu, jo atradis rotā lieku gaļu. To it kā noslēpis staršina, komandiera palīgs saimniecības lietās, tomēr rotas komandieris atcelts.

26. novembris

Kino skolā. Mazas telpas. Milzums poļu. Ne kino, bet āzēšanās, trūka filma, kaut kas lūza, līdz izklīda kareivji, bet palika tikai poļi. Filmā rudzu lauks ar bezlapu krūmiem, dziedātājs artists smokingā un vaļējā baltkrievu kreklā, dejo klasiku, bet dejojotās partneris ar atlocītām piedurknēm kā miesnieks. Nav gaļas.

27. novembris

Nav gaļas, tauku, tabakas. Izubagoju 80 kg spēka.

28. novembris

Aizbrauca Poltarackis uz Sebena-Jezersku sagādāt produktus. Izskaidrojos ar Haļinu. Viņa arī naktī negulējusi – žēl bijis pana kapitana. Ļuļko to

27. novembrī tumsā, koridorā mēģinājis skūpstīt. Mani vakar mocīja ārprātīga greizsirdība. Divas nakts neguļu, redzot, kā Ļuļko gatavo vēl vienas meitenes piesmiešanu. Miegā erekcija, kaislīgi sapņi. Sāp galva. Moka vientulības un atstātības smacējoši pārdzīvojumi. Ilgi runājam ar Haļinu. Atklāju ārkārtīgu milu. Solījāties viens otram rakstīt, bet tagad vakaros būt kopā. Skūpstīju roku, vakarā gājām uz kino. Staigājām zem rokas. Laimīgs. Viņa: *Kapitan dobr...* Viņa esot mani tišām ķircinājusi ar citiem... Viņa gandrīz mil mani. Skrīveris Lavrentjevs iedzēris, dzied viens pats, sentimentāli. Vakarā skūpstīju Haļinas roku. Viņa mani apsedza.

29. novembris

Izsnyiedza virsniekiem 20 gabalus vilnas apģērba un sešus gabalus drānas šūšanai. Es vakar un šodien ļoti laimīgs. Atveda no sagādēm divas govīs un vienu teļu, kopā 926 kg dzīvsvārā.

30. novembris

Majora Isajeva lekcija «Par karu un mieru». Labs lektors, interesanti klausīties. Vakarā sirsnīga saruna ar Haļinu. 19. novembrī pie manis bija vakars. Klāt Haļina, drēbnieks Boļšakovs, kurpnieks Kovaļčuks, drēbnieks Voloģa, Šataļins. Trīs ceturtdaļas litra šņabja, divas bundžas zivju konservu, sviests, maize un pāris stundas dziesmu. Lieli dziedātāji Boļšakovs, Kovaļčuks, Voloģa: «*Okrasilsja mesjac bagrjancem*», «*Šumel kamiš*» un citas skaistas dziesmas. Vēl piedalās Haļinas māte un brāļi.

1. decembris

Pirts. PFS atskaite. Atveda četrus teļus no sagādēm. Vakarā koncerts Gavroļinā. Uzstājas korpasa ansamblis. Aizbraucām ar Haļinu un Barbaru. Priekšnesumos liela meistarība. Brīnišķa Haļina.

3. decembris

Trūkst siena. Staigājām ar Haļinu vakarā.

4. decembris

Pārbrauca Poltarackis. Sagatavojis 2040 kg dzīvsvārā. Solija šovakar kino, bet nebija. Vējains, dubļi.

5. decembris

Konstitūcijas svētki. 100 g, faktiski 42 g, 96,2% spirta. Dobriņins un Kostijevs, apbruņoti ar automātiem, laupījuši poļiem zosis un vistas. Lietus. Vēlāk sāk skaidroties. Šoferis Zaicevs sabendējis mašīnu. Šoferis Trusovs pārveda kravu, bet iztrūkst 15 litru spirta.

6. decembris

Aizbrauca majors Kokajevs glābt mašīnu. Vakarā mēs ar Haļinu skatījāties caur logu tumšā istabā, kā mūsu zenitartilērija ar trasējošiem lādiņiem – zaļiem un sarkaniem – apšauda vācu lidmašīnas. Skūpstīju Haļinas matus. Viņa pretojās. Šodien lika saprast, ka viņa nemil mani. Vēstules varot rakstīt un nerakstīt.

7. decembris

Bataljona partijas birojs uzņēmis mani partijas kandidātos. Nav lopiem barības. Vakarā filma «Aleksandrs Nevskis». Biju ar Halīnu.

8. decembris

ledzēris majors Kokajevs lamājas, ka es nemākot nodot atskaites. Parādot atskaitēs sikumus, kas atrodoties pie mums. Majors Sokurs – korpusa PFS jaunais priekšnieks. Amats, kurā gribēja iecelt mani pēc majora Rogaļa atcelšanas. Šai iecelšanai ar taisniem un netaisniem līdzekļiem pretojās abi mūsu majori. Šķiet, izšķirošais tomēr bija tas, ka nebiju partijas biedrs. Majors Sokurs ir vājš, pasīvs sagādnieks, nav salīdzināms ar aktīvo majoru Rogaļu. Zobošanās, ka mums nav kartupeļu un sakņu, kad visapkārt kartupeļi un saknes, vai nu šoferi nemāk pastiept roku – tas ir, visa Polija mūsu trofeja ar saviem kartupeļu un sakņu laukiem. Rikoties bez Polijas Tautas valdības piekrišanas? Saņēmu brīnišķu Marijas vēstuli. Mazliet atviegloja smagumu. Abstinence mokoši brēc miegā, nedod istu nakts atpūtu. Erekcijas.

9. decembris

Aizbrauca Sonkins ar nokauto lopu ādām. Pārbrauca *handlovka* Juzefa no Lublinas.

10. decembris

Lekcija un kino aizmugures štābā. Filma «Zoja». Iedzēruši noliktavnieki Anatolijs, Sonkins, Tuhmatuļins nopļēgurojuši ZISu. Ārkārtīgi uztraucos. Mašīna uz ceļa aizturēta, jo to vada iereibis šoferis. Maigi, silti mani mierenāja Halina: «Aizmieģiet un guliet mierīgi!»

11. decembris

Majors Kokajevs ar Sonkinu bez produktiem aizbrauca glābt mašīnu. Biju partijas komisijā, korpusā. Uzņemšanu atlika, jo es nāku no citām partijām. Halina salāpīja manu bikšu kabatu.

12. decembris

Majors atpestīja mašīnu. Sonkins nevis jutās vainīgs, bet pat rupjš, ka viņa godīgumu apšaubot. Tomēr vainīgs Sonkins, ka pieļāva pārsniegt atļauto ātrumu un izbrauca ar nepareizu automašīnas pasi. Visumā tomēr mašīna aizturēta par sīkiem pārkāpumiem. Galvenais – mašīnā nebija virsnieka, to izmantoja citas armijas regulētāji, lai viņu daļas iedzīvotos svešā mašīnā. Šoferu sanāksmē ģenerālleitnants Krjukovs: «Būt disciplinētiem, pavasarī karosim!» Kartupeļu pārvadāšanā ceļā regulētāji pieprasījuši pavadzīmes, lai ierobežotu laupīšanu un patvaļu produktu ieguvē. Man šķiet, ka mūsu fronti sācis komandēt ģenerālis ar stingrāku roku. Vai tā ir?

13. decembris

Atgriezās Vaļunass. Pārveda papiru, spalvas, zīmuļus. Notiek politnodarbi-
bas. Kāvām cūku.

14. decembris

Saimniecības darbinieku konference lauku pārvietojamā hospitālī. Sākas ar iedzeršanu un nelielu uzkošanu. To visu apgādāja *vojentorgs*. Kapteinis Kogans piedzērās un vēma pie galda. Pulkvedis Bugrovs pavēlēja izmest ārā, atcelt no amata un nosūtīt virsnieku rezervē. Es gribēju izvest Koganu, lai pats tiktu svaigā gaisā, bet divi majori bija veiklāki. Steidzos palīgā Koganam ne aiz cilvēkmīlestības, bet aiz bailēm, ka ar mani nenotiek tāpat. Bija jāizdzer ne mazāk kā 300 g šņabja gandrīz tukšā dūšā. Jutu stipru reiboni, gandrīz nāca vēmiens, stipri aizmiglota apziņa ar atsevišķu miesas daļu tirpumu. Drīz lielais reibums un nelabums pārgāja. Tomēr uz koncertu nepaliku. Bataljonā filma «Steņka Razin». Kuļikovskis ar palīgu pametuši ķēķi un aizgājuši uz kino. Pa to laiku ķēķi apzaguši štāba viri Česnokovs un staršina Solovjovs – rakstvedis. Bet varbūt citi? Poltarackis grib atcelt Kuļikovski un likt vietā Kopštiku.

15. decembris

No aizmugures štāba majors Kokajevs pārbrauca bez manis. Turp braucām kopā, bet atpakaļ es paliku kājām, jo Kokajevs brauca ar majoru Muriņu un majoru Kaluginu pie sevis iekost un iedzert.

18. decembris

Pagatavojām desas un žāvētu šķiņķi. Izrādās, ka Kopštiks līdz šim dzīvojis bez šineļa. Kaut kur apzagts. Izsiedzu šineli. Aizbrauca Juzefa spekulēt. Greizsirdīga uz Haļinu.

19. decembris

Aizbrauca Poltarackis uz sagādēm. Viņš labi runā poliski un Polijā labprāt brauc. Ļuļko grib braukt atsevišķā mašīnā, lai varētu pa ceļam halturēt – tas ir pārvadāt pret atlidzību poļu spekulantus. Laiks vējains, bez sniega. Sapņi glāstīju ģimnāzisti Barbaru, bet Haļina aizgāja zem rokas ar kādu poļu jaunekli. Poltaracki velti meklē viņa karasievas no Sebenas-Jezerskas. Šodien pirmo reizi kurināja krāsnis. Saņēmām velteņus. Vai tos Polijā maz varēs valkāt? Aizmugures štābs solija 10 t kartupeļu Gavroļinas rajonā. Ieradās Juzefa. Minētā Barbara, izrādās, ir Haļinas māsa, kas dzīvo Gavroļinā pie radiem un mācās ģimnāzijā. Barbara jaunāka par Haļinu. Virzu apbalvošanai ar ordeni saimniecības darbiniekus – vecāko leitnantu Žukovu un vecāko rakstvedi Lavrentjevu.

20. decembris

Izsiedzām kareivjiem velteņus. Auksts un vējains. Lasija pavēles par spiegiem un neatļautiem ātrumiem 45–50 km stundā. Kino «Kak zakaļalas staļ» un «Angļu armija». Sadega automašīna *ļetučka* (remonta darbnīca) 2. rotā. Uz 20. decembri divās trešdaļās atbrīvotās Latvijas nodots: 84 160 tonnu labības, 85 008 tonnas kartupeļu, 10 736 tonnas gaļas.

21. decembris

Nav mašīnas, ar ko braukt pēc maizes. Majors Šehmans stāsta, ka visi kor-

pusā ved kartupeļus no Sedļecas. Bet Poltarackis saka, ka viņam atteikts. Parastie Poltaracka meli, ja viņam kaut kas nepatik, vai nav personīgi izdevīgi.

22. decembris

Otrajā rotā degusi zemnica. Vainīgi šoferi Gubins un Majorovs: lējuši krāsni benzīnu. Sadegušas dažas kareivju mantas. Kino «Leņins 1918. gadā».

23. decembris

Korpusam pasniedza Sarkano karogu. Ļuļko pazaudējis čekus. Varbūt tādēļ tukšā no Sedļecas atgriezās Poltarackis? Haļina mīla.

24. decembris

Apspriede aizmugures štābā. No 17. divīzijas saņēmu piecas tonnas kartupeļu. Pie Kokajeva iedzeršana.

25. decembris

Pusdienas pie leitnanta Prostikova saimniekiem. Marija, saimnieku meita, sieva Prostikovam. Dzēra bimmeru un dziedāja. Dzert bimmeru–kandžu nespēju, bet visi pārējie dzer ar baudu. Atveda piecas t sapuvušu kartupeļu no 17. divīzijas. Lūk, devības cēloņi!

26. decembris

Skūpstīju Haļinas rokas. Maiga. Noliedz Juzefas aprunājumus. Juzefa man teica, ka Haļina sacījusi, ka viņa mīlot tikai jaunus: *serdce gorjačo dlja dvadcatiļetņih, a zimno dlja pjatidesjatiļetņih* (sirds karsta uz 20 gadīgajiem, bet salta – 50 gadīgajiem). Haļina: es to neesmu teikusi, tie ir meli! Šodien apvilku jauno šineli, pašūtu mūsu darbnīcās. Gar lopu kūti ar automātiem ložņā kādi artilēristi – it kā meklē dzīvokli, uzskatu, ka grib nolaupīt lopus. Aizdzinu.

27. decembris

Instruktāža par inventarizāciju. Nozimēju uz 29. decembri pirti. Pārnakšņoja pie mums poļu kareivji, domāju dezertieri. Meklējot karaspēka daļu, kura it kā esot pie Pragas. Mūs cienāja *handlovka* Juzefa. Arī uz ritu atstāja. Riebjas šī spekulante. Gluma kā čūska, uzbāzīga. Man slikts garastāvoklis. Haļina: «Kāpēc slikts garastāvoklis? Es to sajūtu.»

28. decembris

Pēc divarpus mēnešiem bez mašīnas atgriezās vecākais leitnants Sirenčenko. Viņš bija braucis meklēt bandītu Dobriņinu un otru, kuri noslepkavoja kolonnas vecāko, seržantu, sirmgalvi, kam dēls lidotājs mūsu frontē, un ar mašīnām aizbēga. Vecākais seržants bija komunistis un paraugs krietnumā un disciplinētībā visā bataljonā. Redzot mūsu lidmašīnu debesis, vienmēr pacīlāti teica: «Varbūt tajā lido mans dēls!» Dobriņins pie mums ieradās ar mašīnu, nolaupītu kādā karaspēka daļā. Majors Kokajevs viņu pieņēma, lai mazliet kompensētu zaudētās mašīnas. Galā zaudējam divas mašīnas un krietnu komunistu, seržantu. Bet slepkava droši vien tirgojas ar mašīnu, pilnu kravas, kādā citā karaspēka daļā. Dobriņins – milzu auguma vīrs ar atbaidošu,

ista slepkavas seju, neticami brutāls, varmācīgs. Neizbēgami viņam bija jānonāk konfliktā ar godīgo komunistu. Atrisinājums, domāju, ne pirmais Dobriņinam – automāta kārta pa kolonnas priekšnieka krūtīm. Bet uz Kokajeva krūtīm krājas ordeni. Turklāt visiem bija zināms, ka Dobriņins laupa reidu laikā. Rotā Sirenčenko un citi dalījās ar Dobriņina laupījumiem, sevišķi ar dzērieniem un ēdieniem. Izvēlētais slepkavas gūstišanas ceļš bija tiši nepareizs un pretlikumīgs. Kokajevu jau interesēja tikai mašīnu atgūšana un pa daļai arī, lai Dobriņinu neatrastu. Caur prokuratūru slepkava būtu noķerts. Dobriņina āriene ir tik vienreizēja, ka to identificēt starp miljoniem nebūtu grūti pat profānam. Taču tad tribunālā uz apsūdzēto sola sēdētu arī Kokajevs.

Šodien mums veģetārā diena. Ārsts Fedosejevs brokastis ēd 11.30. Mīl neticami ilgi gulēt. Luļko pazaudētās čeku grāmatiņas vietā atradis svešu. Nozadzis KOPā? Tik labi sasniegumi Grišina, Kokajeva, Poltaracka audzināšanai par labu noliktavas pārzini. Sešas vācu lidmašīnas uzlidojušas Piļavas stacijai, kas ir mūsu apgādes bāze. Divas notriektas. Aizturēti spiegi, diversanti ar rāciju, kas nomesti ar izpletni un organizējuši uzbrukumu Piļavai. Mūsu zaudējumi – ap simt cilvēku. Varēja nebūt, ja mazliet tiktu kontrolēti Piļavas iedzīvotāji, sevišķi caurgājēji. Šodien nav kino. Klausījāties ar Haļinu mūziku. Aizbrauca Juzefa. Haļina ļoti laba pret mani.

29. decembris

Pirts. Sniegs. Vaļunasam rājiens par šineļa šūšanu 1. rotas staršinam Bragīnam bez manas un majora ziņas. Seržanti un staršinas, bet štābos arī kareivji pārgērbjas par virsniekiem pēc apģērba fasona un materiālu kvalitātes. Materiālu parasti iegūst negodīgā ceļā. Arī Bragins iznīcinājis pāris šineļus.

30. decembris

Poļu dezertieri klejo pa sādžām, it kā meklējot savas karaspēka daļas. Dezertieru pavadoņi, žandarmi, apmetas atsevišķi no apsargājamiem dezertieriem, parasti ielien mājās, kur bimberi vāra. Trīs reizes dzinu ārā no mājas. Šajā kolonnā bijuši 103 dezertieri, palikuši 33. Šajā sādžā 11 it kā aizbēguši. Lūk, kā komplektējas Polijā ienaidnieku bandas.

31. decembris

Jaungada priekšvakars. 250 g vodkas, septiņi ēdieni. Mājās ēdam un iedzeram. Haļina nedod nekādas cerības. Viņa gaida poli, tāpat kā Aņa, Marija, Klaudija un citas gaida savus istos. Ka mīl, apgalvoja tikai Ruža. Barbara, ģimnāziste: «Nekad neiešu pie *kacapa* (krieva).» Haļina spēlējas, gaidot savu isto. Daudz dzērām. Piedzērušās Juzefa un māte. Runājam par krievu un poļu draudzību. Piekrit. Polietes ir ar mieru pat precēties. Bet vajag tikai pateikt: «Eh, tad mēs laimīgi dzīvosim kolhozā!», lai tūdaļ tās atbildētu: «Coi», un polietes milas reibonis izgaist kā dūmi. Nekad – kliez polietes!

1. janvāris

Virsnieku pavārs Kuļikovskis nodzēris zābakus. Pusdienas pie manas mājas saimniekiem. Bimbērs. Juzefa pārmet, ka es milot Haļinu, ne viņu, lai gan viņa būtu piekāpīgāka... Tomēr man drausmīga vientulības sajūta. Majors Kokajevs nebija bataljonā visu dienu. Usoļcevs un Sorokins reibumā lauž mašīnu. Produktu noliktavā 11 riņķi desu izgarojuši. Sakarā ar dzīvu lopu sagādi iztrūkumu nav, bet dzirošana un pārpalikumi. Šodien uzvilku jauno vilnas *gimanstjorku*.

2. janvāris

Par pavāru virsniekiem Kuļikovska vietā kareivis Timošenko. Majors Kokajevs pārmet, ka ātrāk neesmu izpildījis pavēli padzīt Kuļikovski. Žēl bija šī nevarīgā puisēļa. Saimniecības vada staršina grib būt kungs un atsevišķi ēst. Patiesībā viņš cer dabūt no noliktavas vairāk par normu un tad dalīties ar polietēm. Miļāko šeit netrūkst. Vīri ļauj sievām brīvību. Vīra klātbūtnē sievas amizējas un pat skūpstās ar karavīriem. Gafituļins pat milas rotaļas spēlējis vīra klātbūtnē. Bet varenā sieva draudējusi vīram, ja viņš kaut drusku pikstēsot. Un vīrs nepikstējies. Redzēju šo milzīgo, atbaidošo sievieti. Gafituļins vairāk nožēlojams nekā vīrs.

Leitnants Matvejevs dzīvo ar skolnieci vecāku istabā. Tā lielās viņš pats. Vecāki vienaldzīgi. Lai priecājas skuķēns. Vācieši daudz meiteņu no šejienes ievietojuši atklātajos namos. Bijis lielāks piedāvājums nekā pieprasījums. Vācieši šīm sievietēm uz ceļiem, gurniem un stilbiem taisījuši neķītrus tetovējumus, lai friči varētu pazīt prostituētās. Dažas tagad spiestas visu laiku staigāt zeķēs, lai neredz kauna zīmes. Plaši izplatītas pornogrāfiskās kartiņas. Ar tām mīlojas mūsu kareivji. Leitnantam Prostikovam bijusi liela sērija, bet ar peļņu pārdevis mūsējiem. Nabaga Kuļikovskim, nododot jaunajam pavāram virtuvi, trūkst daudz ķēķa inventāra – skoteļu, ķīteļu, trauku. Nozagti jeb nodzerti?

3. janvāris

PFS atskaite. No rīta skūpstīju Haļinu uz pieres. Vakarā Juzefa zilēja, ka es milot tikai blondas, kā viņa (Haļina brunete). Kino. Vakarā mani pacienāja Haļina ar kartupeļu bliņām. Juzefa greizsirdīga.

4. janvāris

Naktī saimniecei no kūts izzagtas aitas. Arī citur šonakt laupīts. Dienā pirts utainajam papildinājumam – kursantiem no kavalērijas veterinarās lazaretēs. Daudz mašīnu nodevām divīzijai – tās pulkiem.

5. janvāris

Ļuļko aizbrauca pēc kartupeļiem uz Lapiguzu. 14 tonnas uz piecām mašīnām. Sola mums *narjadu* uz 2,5 tonnām gaļas Gavroļinas apriņķi. Kioskā

Tamāra pateica, ka viņa nebraukšot līdz Junasam – jaunākajam leitnantam, *vojentorga* priekšniekam, Kokajeva slavētajam, pulkveža Tolokoļņikova apbrīnotajam apgādniekam – ebrejam. Tamāra kā pārdevēja *vojentorgā* skaitās Junasa uzskaitē. Tamāra tagad met man izaicinājumu, lai apbrīnoju viņas skaistumu. Vai es nobijies no Junasa? Tiešām, no Junasa nav ko bīties. Nē, bet es rēķinos ar jūsu gribu! Šeit meitenēm dzīvot bez aizbildņa nav iespējams. Jo augstāka dienesta pakāpe aizbildnim, jo drošāka dzīve. Sarunājoties ar Tamāru pie tukšā *vojentorga* kioska, es pārdzīvoju apmulsumu un vieglu, saldu reiboni, jo jūsmoju par viņas daiļumu. 14.45 vācieši bombardēja Gavroļinas un Piļavas staciju.

6. janvāris

Vaļunass un Sirenčenko jau 4. janvārī aizbraukuši pēc trofejām uz Pragu un līdz šim neatgriežas. Vakarā virsnieku sanāksme: būt gataviem trauksmei. Citās daļās kino. Tur bija Haļina un Juzefa. Es viens mājā. Vakarā pie sievietēm atnāca Zatuļins un Lavrentjevs. Pēc 23.00 kavalieri bija jādzen projām, lai gan saprašanās laba. Vaļunass trīs dienas blandījies pa Pragu un pārbrauca tukšā.

7. janvāris

Trauksmi noseboja Zatuļins un Lavrentjevs. Dienā pirts. Gaidām komisiju. Juzefa no mīlestības saskrāpēja man roku. Pie mums bija 1. Baltkrievijas frontes komisija. Atzina, ka mūsu šoferu zināšanas vājas. Nezina, kad mašīna jāapskata, jāremontē, jāsmērē, kā jārikojas ciņā ar aviāciju... Vecākajam leitnantam Prostikovam nosprāga personīgais sivēns. Staršinam Zatuļinam lielisks sivēns. Majors Grišins saņēmis Sarkanās Zvaigznes ordeni. Par ko? Par godu tam iedzeršana pie Grišina. Lida, Klava, Grišins, Kovaļovs, Vaļunass un es.

8. janvāris

Nakti bijuši zagļi Pivņicā. No rīta sāpēja galva. Man ģenerālleitnanta Krjukova pateicība ar pavēli par labām sagādēm 1944. gadā Polijā. Kareivji stāsta par vecākā leitnanta Sirenčenko briesmu darbiem Kijevā un tās apkārtnē komandējuma laikā. Viņš komunisti. Kareivjus no 12. decembra nav ēdinājis, jo nodzēris visus produktus. Ar leitnantu Davidovu – no citas korpasa daļas – atņēmis kareivjiem šautenes (un droši vien pārdevis bulbovciešiem), žūpojis mājā un ārpus mājas. Pie mājas un uz mājas sliekšņa sardze. Ar mūsu mašīnām veicis privātus pārvadājumus. Atņemot kareivjiem šautenes, solījis nepaklausīgos nošaut uz vietas ar pistoli. Sirenčenko paliek nesodīts. Nezinu, kādā nolūkā viņš bija komandēts uz Kijevu. Runāja – pēc alkohola.

9. janvāris

Pulkvedis Bugrovs izsauca pie sevis majoru Kokajevu, leitnantu Jakimenko un Sirenčenko. Droši vien par Kijevas izdarībām. Šodien virsniekiem nodar-

bibas topogrāfijā, rotu komandieriem – pavēles došana, kolonnas vadība, aizsardzība. Bugrovs Kokajevam pateicis par Sirenčenko – nošaut vajag uz vietas! *Ne dam jemu žiķija!* (Neļaušu viņam dzīvot!)

10. janvāris

Šodien no rīta rotaļīgi skūpstīju Haļinu. Viņa man pārkoda apakšējo lūpu. Dienā *hohočēt* (smejas) par to... Kokajevs pārmet man, ka es izlaidis padošos – Vaļunasu un citus. Vajagot sist pa purnu tiem, kas runājot it kā viņa vārdā (tie ir Vaļunass, staršina Smailovs, vecākais rakstvedis Vasiljevs). Vaļunass bezkaunīgi apmelo mani, piemēram, ka man ir trīs šineļi, faktiski vienmēr tikai viens. Viņš parasti negriežas pie manis, bet tieši pie Kokajeva, un tad Kokajeva vārdā rikojas bez manas ziņas, kā grib. Atbildot man, atsaucas uz majoru. Tā viņš izsniedz skriverim Vasiljevam, otram rakstvedim Solovjovam, staršinam Gafituļinam vilnas apģērbu otro komplektu, lai gan vilnas apģērbi un pa vienam komplektam pienākas tikai virsniekiem. Visiem trīs arī vasaras apģērbi. Man tikai viens komplekts. Poltarackis atveda četrus teļus un piena govī.

11. janvāris

45 cilvēki aizbrauca izkraut sienu no vilciena. Jakimenko aizbrauca uz Čerņigovu. Neņēma mahorku, lai dod papirosus. To nav.

13. janvāris

Pirts. Braucu meklēt Poltaracki. Izrādās, viņš dzīvo citā sādžā, nevis tajā, kur notiek sagādes. Bezkaunīga Elzas vēstule. Viss Rīgā zudis, vācieši konfiscējuši... Drūms noskaņojums. Bezmiegs.

14. janvāris

Virsnieku apspriede. Kokajevs: 1. Ukrainas fronte pārgājusi uzbrukumā. Gatavojamies doties ceļā. Majoram Grišinam viesi no frontes – braucēji uz politdarbinieku kursiem. Lūdz tiem pusdienas. Paņēmis otru komplektu vilnas apģērba. Vaļunass tagad lamā Sonkinu: «Kāpēc tu devi.» Drausmīga noskaņa, dziļas sāpes par dēlu...

15. janvāris

Vairākas nakts Jānītis 12 gadu vecs pie manis. Vesels, bet briesmu apdraudēts Elzas bezrūpības dēļ. Poļi piekrāpuši Vaļunasu, pats stāsta. Viņš pārdevis poļu skārdniekam lokomotīvi uz sliedēm, bet samaksāts ar Krakovas zlotiem. Paliekot 13 000 neapmainīti... Neizdevies pārdot vilcienu. Kad Sonkins teicis Kokajevam, ka tas paņēmis otru uzvalku, bet Vaļunass to pārmetot viņam, majors teicis: *Kakoj meločnij čelovek Vaļunas!* (Cik sīkumains cilvēks ir Vaļunass!) Saņēmām kazādas cimdus. Dimd zeme. Strādā artilērija.

16. janvāris

Jānītis mazs, gadus piecus vecs, bāls. Atbrauca Hermanis (brālis) un nomira. Ilgas pēc dzimtenes. Sāp galva pēc apsaldēšanās, jo pēc pirts 13. janvārī

bija jābrauc meklēt Poltarackis. Pārbrauca Poltarackis ar 2503 g sāls. Ilgi runājām ar Haļinu. Viņai paticis Ļuļko, bet apzinīgi spēlējusies ar Sonkinu un Ļuļko...

17. janvāris

Milzu panākumi frontē... Gaisā dažādos augstumos daudz lidmašīnu. Saulaina auksta diena.

18. janvāris

Aizbraucām no Jagodņas. Haļina raudāja...

19. janvāris

Atrodamies mežā. Štāba priekšnieks aizbrauca ar maršruta auto un pazuda. Braucām uz priekšu uz labu laimi. Piedzērušies Sigajevs, Kravcovs, Vasiļevs, rakstvedis, arī otrs rakstvedis Solovjovs, Agafonovs, rotas partorgs, Boborikins, rotas komadieris un viss remonta vads – vienota vienība!

20. janvāris

Pie stacijas Neburova iezimots ap 2 000 t kartupeļu. Šeit poļu bimbers maksā 125 zlotus litrs. Sirenčenko un Šemetovs pārķ un grib dzert bez pārtraukuma. Pārtraucu. Šports un Kramarenko patvarīgi aizņēmuši manu dzīvokli. Es – bezpajumtnieks, iekārtojos ēdnicā.

21. janvāris

Ēdnicā nakti salu. «Nav man biedru,» bēdīga atziņa. Trofejas Ļubicovā. Šports nozog 2 maisus cukura. Majoram raportējot, bijis 17 maisu, bet nodod noliktavā 15 maisu. Arī stacijā Neburovā 4000 t kartupeļu ir trofeja. Kādus krājumus vācieši mācējuši savākt no tik atturigajiem pret mums poļiem! Vai tiešām vācieši ticēja, ka te viņiem izdosies ziemot? No dzīvokļa, kuru man iedalīja mūsu atbildīgais par dzīvokļiem leitnants Matvejevs, mani izspieda poļu pulkvedis skaisto *paņenku* dēļ. Tā kā mans dienests prasa pēc pārvietošanās vispirms izvietot saimnieciskās daļas nozares, tad dzīvokli, ja tāds man nozīmēts, iedod vienmēr pēdējam. Ja nav iepriekš nozīmēts, palieku par bezpajumtnieku, ja kāds par mani neiežēlojas, kas gadās reti. Šoreiz, kad ar iebildumiem un sarūgtinājumu vācu savas panckas aiziešanai, poļu pulkvedis uzaicina mani palikt ar viņu kopā. Es tomēr pateicos un aizgāju, nezinādams, kurp iet. Uz ilgāku laiku mūsu kara gaitas iet ar poļu armiju vai nu kopā, vai paralēli. Viņi – kājinieku armija, mēs – kavalērijas korpus. Abiem nākas sadarboties.

Iedzeršana pie Grišina. Klāt partorgs Kovaļovs un jaunais partorgs Panovs, kurš noņemts vai atcelts frontes daļā. Majoram Svirinam, sakaru bataljona komandierim, bēdas, jāklejo kājām. Viņš sūtījis vecāko leitnantu pēc trofeju bimbera. Brūzi vāciešu automātisti sašāvuši vecāko leitnantu. Pārējie sakarnieki bēguši, pametot ievainoto un kliecējošo vecāko leitnantu. Pagalam gan majora Svirina mašina, gan vecākais leitnants.

22. janvāris

Negulēta nakts. Šports, štāba priekšnieks, visai saimniecības daļai dod tikai vienu mašīnu, kad vajadzīgas trīs. Viss bataljons runā par viņa cukura zādzību. Naktī piedzēries Rumjancevs klejo un laužas virsnieku ķēķī. No rīta Česnokovs arī laužas mūsu ķēķī. Ar virzišanos uz priekšu rodas iespējas iegūt trofejas alkoholu un žūpot. Dispečers Matvejevs stāsta, ka Aizmugures štābā draudot noņemt no darba majoru, štāba priekšnieku un dispečeru, ja nedošot viņiem visas mašīnas. Biju pie Kokajeva. Dabūšot, kas man vajadzīgs. Braucam bez ceļa rādītājiem un maršruta. Beigās pāris stundu maldījāmies. Gulēju Smulskā, vāciešu mājā. Vācieši aizbēguši. Uz ceļa pametuši mantas, lopus, pat fotogrāfijas. Vāciešu mājās salīduši poļi – bijušie bezzemnieki. Tie mums uzdodas par saimniekiem un daudz melo. Rotu trofejas: cūkas, aitas, govīs, respektīvi, gaļas pa pilnam. Grišins pie skuķiem. Piļu un gaļas pudiem. Visur iedzīvotāji melo, nestāsta patiesību. Visur mūsējie mīlojas, bet nekur neviens man neko nepiedāvā. Pie galda neaicina arī Grišins. Visu dienu esmu izsalcis. Beidzot ēdu mūsu ēdnīcā. Pirmo reizi gulēju ģimenes gultā, majora Kokajeva dzīvoklī. Tur arī majors Tolomeiņikovs.

23. janvāris

Dodamies tālāk uz Parhenu pie Tornas. Aizbēg mans šofers Šatajevs ar ēdnīcu, uzlādētu uz mašīnas. Daudz lopu, ko pametuši vācieši. Atradām 23 paslēpušos vāciešus. Viņi apgalvo, ka neesot karojuši, bet strādājuši saimniecībā. Pie viena atradām revolveri un vienu patronu.

24. janvāris

Badu cieš korpusa trofeju komanda – korpusa ansamblis, kas tagad skaitās trofeju komanda. Devām no saviem krājumiem – trofejām – papildu devu. Dodam karavīriem dienā 40 g cukura un papildus 60 g džema. Leitnants Prokopjevs divus gadus mācījies par spiegu Berlīnē. Tagad diversants, noķerts sādžā. Arvien atrodam vāciešus, vlasoviešus, poļu nodevējus un citus salašņas. Neslauktas govīs un daudz citu lopu klejo bez saimniekiem. Mūsējie ķer vācu privātās bričkas, federratus un citu *hlamu*. Jāvāc lopi kopā nāsāk kopt un slaukt. Karavīri dzer dažādus dzērienus, kas ož pēc alkohola, iedzer koka spirtu un vēl citus draņķus un mirst. Trofeja – vācu ģenerāļa mašīna.

19. janvārī Maskavā dimdējis salūts Krakovas, Lodzas atbrīvošanai un citām uzvarām. Ciņa par trofejām. 1. rota pūlas visu iegūto paturēt sev – ap 21 t miltu, cukuru, vīnu, makaronus, konservus, drēbes, vasku, drānas un citu. To pašu mēģina darīt 2. rota. Leitnants Jakimenko 2. rotā nolēja no viņa mucīņas 3 spaiņus un tad pustukšu saskaņā ar pavēli nodeva noliktavā. Mucīņu aizzīmogojū. Pirmā rota nolēja sešus spaiņus, un noliktavai nekas neatlika.

Ciemā pie majora Grišina. Atvadās partorgs, kapteinis Kovaļovs. Viņš visu laiku bija labvēlīgs man. Ierosināja, lai es stājos partijā. Palīdzēja kārtot formalitātes, bet vienmēr bija tik ļoti aizņemts milas frontē, ka neizlasīja manu autobiogrāfiju. To pēc manas neveiksmes ļoti sev pārmeta, jo viņš nebūtu ļāvis autobiogrāfijā man muldēt par kādu citu partiju, un viss būtu kārtībā. Tā apgalvo viņš. Nē! Es nedomāju iet partijā, melojot, slēpjot pagātni. To darīt Kovaļovs mani nebūtu piespiedis. Kā cilvēks viņš bija lādzīgs. Viņš pirmais saprata manu lielo vientulību. Pūlējās iesaistīt mani par kompanjonu milas dēkās. Aristokrāti Kaminsku pēc dažām naktīm, pavadītām pie viņas, Kaminskas vīram promesot, viņš bija gatavs novēlēt man puszinātniskos nolūkos. Viņš stāstīja – ko isti mēs krievu vienkāršie cilvēki zinām no istas Vakarēiropas milas mākslas. To aristokrāte viņam mācījusi. Un, kad izsmēlusi visus viņa spēkus, tā nevaldāmā kaislē zīdusi viņa peni un vēl kaut kā manipulējusi... Šo ceļu negāju. Kovaļovam atkal ar vienu skolotāju romāns. Tajā pašā istabiņā otrā gultā guļ cita skolotāja, viena. Viņš atcerējies mani un gribējis reizē padarīt laimīgus divus vientuļos – skolotāju un mani kopā ar viņu, kā arī otru skolotāju vienā mazā istabiņā. Īsta drauga labvēlība! Tā nepiepildījās. Bet kā pretlabvēlību no manis viņš saņēma 500 rubļu aizdevuma veidā. Tagad šķīroties, viņa kabatas bija tukšas. Parādu uzņēmās jaunais partorgs, lai gan es nedomāju draugam Kovaļovam to atgādināt un nekad arī neatgādināju jaunajam partorgam.

Šports naktī pārdzēries šaudīja. Poltarackis simulē slimnieku, lai nebūtu nekas jādara šajā grūtajā posmā. Nav maizes. Saņēmām maršala Žukova pavēli: «Nedzert! Visus alkohola krājumus aizzimogot! Pārkāpējus bargi sodīs!» Īstā laikā! Jeb pareizāk, kaut vēl, bet pareizi! Žūpojot daudzi aizgāja bojā bez jēgas. Man stāstīja, ka mūsu korpuss vien, dzerot spirtam līdzīgus dzērienus līdz pat formalīnam, kurā tiek turēti embriji, zaudējis 43 karavīrus. Pārāk dārga maksa par apstulbuma mirklīem!

25. janvāris

Gribēju Jānīti pieteikt skolā. Pirmdien, otrdien sāksies mācības, bet vēl nepieteikts... Atbrauca leitnants Berdņikovs. Ko viņi veikuši Čerņigovā, klusē. Pats Fedosejevs sēžot bez benzīna uz ceļa, bet no desmit cilvēkiem, kuri atrodas mašīnā, nesūta par to ziņot bataljonā. Kovaļovs stāsta, kā Šports, Prostikovs, Bragins zaguši. Zagtos un rotas produktus pārdodot par dzērieniem. Bataljonā trūkst benzīna. Daudz iztirgo šoferi un virsnieki. Pazudusi frontes benzīna mašīna ar 50 t benzīna tieši mums.

Uzradusies riebīga vāciete. Nosaukuši par *lošadināja morda* (zirga purns). Atkal saķerti pāris vlasovieši nodevēji. Pie Poltaracka ieradās skaista poliete, sēž uz gultas un kopj to – veselu cilvēku, slīnķi. Arī majoram Kokajevam

patik poliete, bet tā uzticama Poltarackim. Bet kādēļ viņa šeit? Labi runā vāciski. Spiedze? Ieradās ārsts kā varonis, jo benzīnu dabūjis pats. Kaujam trofeju cūkas. Meistars – Kopštiks. Ļuļko atveda 200 trofejas maisus un dažas kastes halvasveidīgu koncentrētu spēkbarību. Vācieši uzbrukuši mūsu bataljona 1. kolonnai, sadaudzījuši auto. Uzbrukums noticis atbrīvotā rajonā, no meža. Pašgājēja lielgabals arī šāvis. Uzbrucēji – vlasovieši. Tie cinoties līdz pēdējai patronai un tikai tad padodoties. Atved benzīnu no frontes mašīnas. 1. rotā žūpo pretēji maršala Žukova pavēlei. Cienā mani, atsakos. Pārsprāga milzīgs trofejas vīna balons. Visa istaba pludo vīnā. Lai nesabristos, mani nešus iznes no istabas. Kaujas Brombergā un apkārtnē ar baltajiem kazakiem nodevējiem. Poliete aicina ciemā. Neeju.

26. janvāris

Ieradās Junoševs ar daļu no lauku pirts. Nevienš nevar pateikt, kāpēc nav ieradies Vaļunass. Atskrēja Ļuļko: Sorokins pieprasot vīnu majoram Kokajevam. Es teicu, lai ņem no spaiņa, muca aizplombēta. Majors izsauc mani. *Čto vi skazali? Gavno! Von ot sjuda!* (Ko jūs teicāt? Mēs! Prom no šejienes!) Bet muca aizzimogota saskaņā ar maršala Žukova pavēli, ar pulkveža Bugrova draudiem – ja pavēle netiks pildīta, mani atcels no amata. Mani Kokajevs izsauc uz štābu un Grišina klātbūtnē lamā, ka slikti strādāju. Sen jau būtu atcēlis, tikai aiz cieņas pret mani atstājis, lai gan es nerūpējoties ne par kareivjiem, ne par savu komandieri. Viņš te atbildot par visu, bet ne es. Ar to viņš grib atcelt maršalu Žukovu līdz ar pulkvedi Bugrovu. Staļins palika zem jautājuma, tam viņš nepieskārs... Bet maršala Žukova un Bugrova pavēlēs skaidri teikts: atbild komandiera palīgs saimnieciskajos jautājumos, t. i., es. Un ļoti labi, ka man kaut mazdrusciņ izdodas ierobežot patvaļu un abu majoru nelikumības. Cik grūti uzvarēt, komandētiem no tādiem *samoduriem* un faktiski armijas grāvējiem. Drausmīga noskaņa. Sorokins vīna lietā vispirms gājis pie Poltaracka, tas sūtījis pie manis, jo viņš vēl sakarā ar savu izdomāto slimību nav pieņēmis noliktavu. Vai Poltarackis būtu uzdrošinājies, izdabājot Kokajeva untumiem, raut nost no mucām manus aizzimogojumus? Rikoties pretēji maršala Žukova pavēlei? Viņš izlocījās tagad un droši vien izlocītos arī citā situācijā, kurā, droši rikojoties, var zaudēt daudz.

Bandītu uzbrukums mūsu produktu noliktavai – 18. motomehanizētās brigādes vecākais leitnants, leitnants, jaunākais leitnants ar kareivjiem. Nolaupīja cūku, speķi, taukus. Bandīti saturējuši Ļuļko un laupījuši. Izcēlies kauktiņš. Bandīti krietni piekāvuši seržantu Ļuļko, lija asinis. Lavrentjevs skrējis uz štābu pēc palīdzības, Kokajevs atbildējis – lai paši tiek galā. Notikuma vietā neieradās ne daļas dežurants, ne tā palīgs, un aizturētie bandīti bija jāatlaiž. Tā ir osetīna atriebība par patvaļas un žūpošanas ierobežošanu. Mans

stāvoklis šausmīgs. Pret mani šeit mežonīgs naidš. No latviešu daļām mani izdzina par vēstures patiesu rakstīšanu. Varbūt vienīgā izeja – lode? Lai uzvarētu, maršala Žukova pavēle pareiza, bet kādu tā rada stāvokli karaspēka daļās, laužot subordināciju! Cik ir tādu armijas daļu, kurās pavēle tika realizēta pilnībā?

27. janvāris

Snieg, putenis. Staršina Sičs klaiņo pa Brombergu, trofejas meklējot. Iespējams, Vaļunass dara to pašu. Vakar pilsētā redzēts ar Siču. Sāp zobu cauru dienu un nakti. Ēšana – mocības. Mūsu ārsts neatzīst zobu ārstēšanu un par tiem sarunā neielaižas. Gaidiet, kad atbrauks rāvējs! Manu rīcību ar viņu apspriež Aizmugures štābā. Nosodīt izvairās, bet arī nejūsmo. Man pašam par «manu viņa lietu» jautāja Bezsjuks. Paraustīja plecus un neteica neko. Viņi nejūsmo par maršala Žukova rīcību. Bet no maršala visiem bail. Jokus nedzenot.

Jaunākais leitnants Kašauri izvarojis sešpadsmitgadīgu poļu meiteni, sarkanā miliča meitu. Tēvs sūdzējies Kokajevam. Majors nereaģējis un nereaģē ne vismazākā mērā. Kašauri priecīgs un laimīgs. Viņš varonis, es *gavno*. Vakar Kašauri pirmajam izteica pateicību, bet mani lamāja un abi majori izgāza pārmetumus. Kašauri lielās, ka viņš izvarojis trīs meitenes un sievietes. Ko saka abi majori. It neko. Jo Kašauri ir gruzīns, Staļina un Berijas tautības pārstāvis. Viņu nedrīkst ne tiesāt, ne nosodīt. Kas viņš īsti ir – šis neizmērojami rupjais un neinteliģentais kareivis? Viņš kautrīgi uzdodas par jaunāko leitnantu, ne ar ko neapstiprinādam savu apgalvojumu. Nevienš neuzdrošinās apšaubīt viņa pakāpi, lai gan nevienš arī netic, ka Kašauri ir šī virsnieka pakāpe. Šaubās zem četrām acīm pat, ka viņam ir seržanta dienesta pakāpe. Sirenčenko dzērumā, piepumpējies viņa, sasita studbekeru.

28. janvāris

Pārvietojamies no Brombergas. Mums dod tikai daļu vajadzīgo mašīnu. Lopus pavēlēts dzīt, ne pārvest. Rotas nedod mums mašīnas. Rotu komandieri tagad iekārtojuši sev rotās atsevišķus ķēķus, nesaņem produktus no mūsu noliktavas, bet tur tos kā savas trofejas. Minusdorfa. Mūs no ieņemtajām telpām dzen ārā korpusa politpalkavnieks Drobiļenko. Majors Kokajevs guļ manā istabiņā. Atbrauca Vaļunass. Stāsta, ka Zatuļins atteicies kaut lopus, jo Poltarackis pavēlējis nekaut, gaidīt mašīnas.

29. janvāris

Pābraucām uz Prondiem – rietumos no Brombergas-Bidgošcas. Te tikai poļi palikuši uz vietas. Visi vācieši aizbēguši. Rājiens Sonkinam par majora Kokajeva puskažoka novalkāšanu. Ļuļko atvēris viņa mucu, noraujot zīmogu pēc Poltaracka pavēles. Tomēr Kokajevam Poltarackis viņu nedevis, bet

teicis Ļuļko, ka tas Sonkinam it kā no manis. Ļuļko partijas biedrs, bet piedalās Poltaracka nelietīgajās intrigās pret mani, lai vēl vairāk Kokajevu sari-ditu uz mani un beidzot Poltarackis tiktu manā vietā. Majors lika man pašam izrēķināties ar kapteini Poltaracki. Vaļunass pārveda trofejas: 50 kombine-zonus un šujmašīnu, Šports: patafonu, medu, vīnu un citu. Visas trofejas piesavinās sev.

30. janvāris

Nav benzina. Pirmajā ešelonā pie pulkveža Dāvida pontonu cēlājiem uz jau-niem tiltiem un pie citiem pontoniem piedzērušu šoferu dēļ iet bojā mūsu mašīnas, stāsta majors Grišins. Vējā visas cerības, kuras likām uz maršala Žukova bargo pavēli. Cerējām, daļa patieso patriotu kaut mazliet atžirgs no alkohola dvingas mūsu armijas aizmugurē. Lāsts un kauns! Majors Iljušins, kurš, sagaidot 1944. gadu, sarīkoja kautiņu sieviešu dēļ, visu laiku štābā pie-dzēries. Pirmajā ešelonā daudz trofeju – šokolāde, dzērieni un cits. 3. rota atsakās ievērot sanitāros noteikumus, tāpēc utaina. 1. rota ieguvusi daudz miltu, dod visiem, izņemot saimniecības vadu, kuram būtu jānodod šie tro-fejas milti.

Majors Grišins, ārsts Fedosejevs un kāds no hospitāļa, kurš sevi dēvē par ār-stu, nolemj, ka mucā nav vis vīns, bet kvass–sidrs, kas izsniedzams kareiv-jiem un oficiēriem ar mēru, lai nenodzer galīgi prātiņu. Pamēģināju. Man reibst galva no šī kvasa. Tā maršala Žukova pavēle ar pašu politdarbinieku palīdzību pārvērtusies par farsu. Grišins nu paņēma divus litrus tā sauktā kvasa, Kokajevs – trīs litrus, štāba priekšnieks – litru, mēs ar Poltaracki – pa 200 g, tikpat, cik izsniedza rotām uz cilvēka. Ek, Grinvald, kļūsti dzērājs, lai tu nebūtu smieklīgs!

Trofejas – benzina kannas, 20 litru katrā, medus. To nenodod, bet mani pa-cienā štāba priekšnieks un skrīveris Vasiļjevs. Poļi par mūsu govju slaukša-nu paņem visu pienu, neatstājot ne piliena mūsu ēdnicām. *Svoloči* (nelieši). Mums 23 govīs, divi zirgi un vieglie rati. Blakus man otrā istabā visu laiku spēlē patafons. Tur štāba priekšnieks un vēl citi.

31. janvāris

Pārvietojamies uz Fansburgu. Mans šoferis Šatajevs piedzēris. No dzīvok-ļa aizbēgušas saimnieces. Kādēļ? 3. rota piedzērusies. Izsniedzu sidru. Jau ieņemtajā pilsētiņā uzbrukuši bezrūpīgiem sarkanarmiešiem un apmētā-juši tos ar rokasgranātām. Sabraukts 17. kavalērijas divīzijas piedzēries staršina.

1. februāris

List. Jānītis 13 gadu vecs, resnis. Gāja Rīgā pa Aspazijas bulvāri kailu, gludi skūtu galvu. Pricējās un baidos, vai tas nav tikai sapnis. Prasu, kur

papa? Karā! Biju Rīgā, mazā vietnā ar 550 rbļ. algu. Man neuzticas kā bezpartejiskajam. Saslapināju kreklu un apakšbikses ar ziepju šķīdumu, bet svi-
teri – ar lauzotonu. Tie ir vācu līdzekļi pret insektiem. Biju atradis atkal
utis – lielu, melnu uz krekla ārpuses un baltu uz krūtīm spalvās. Vācija utai-
na. Tās rāpo visur. Citi virsnieki atsakās no dezinfekcijas, lai gan viņi utai-
ni. Stulbums! Esmu nodrošinājies ar trofejas dezinfekcijas līdzekļiem visam
bataljonam. Pūlējos pierunāt kareivjus pirti slapināt jauno veļu šajos šķīdinā-
jumos. Lielākā daļa klausā.

Aizmugures štāba priekšnieka, pulkveža Solovjova, un viņa vietnieka, PFS
majora Sokura, pavēle – sūtīt mūsu lopus atpakaļ uz aizmuguri – uz Ino-
vroclavu korpusa desu fabrikai. Poltarackis ēdnīcā nozaga trofejas sudraba
karoti, bet leitnants Jarunovs – mazo karotīti. Latviešu esesieši nogalinājuši
pulkvedi Ostrovski – 3. gvardes kavalērijas divīzijas komandiera vietnieku pa
Aizmuguri, uzbrukuši no paslēptuves šaipus frontes. Atriebjot pulkvedi
Ostrovski, kazaki latviešu esesiešus gūstā neņem. Vakarā ilgi manā istabā
kavējas ļoti resna poliete, dzīvokļa saimniece. Dēlam desmit gadu. Tikai ap
24.00 abi ar Poltaracki atstāj manu istabu. Tas atgriežas pēc stundas nosvi-
dis. Teicās – pamatīgi apstrādājis. Citi gribējuši viņu ar varu, stāstījusi polie-
te. Bet ar katru viņa nevarot kopoties. Viņai 33–34 gadi.

2. februāris

Ar 18 mašīnām, kuras brauc pēc municijas, aizsūtīju uz aizmuguri lopus. Li-
dzi brauc Poltarackis. Sūtu sameklēt pamestos lopus. Atveda tabaku. Lietus.
Milzīgi dubļi. Glītai, uz Vāciju aizdzītai baltkrievietei brutāli uzmācas šoferi
Baranovs, Kamkovs un citi. Lai pasargātu no tālākās piesmiešanas, nelai-
migo jaunietai pārvietoju ar komandiera ziņu citā dzīvokli. Saimniecības va-
dā piedzēruši Maslovs un citi. Piedzēries arī staršinas aizvietotājs Sofins. No-
slepkavots un sadedzināts majors Ščeglovs. Atved deviņus latviešus, esesie-
šus. Vienu pazinu Rīgā kā aktīvu Egles vadītās Ulmaņa strādnieku kameras
aģentu. Īpašā daļa – Lapiņš un citi – viņus ievietoja šķūnī. Man latvieši stās-
tīja, ka mobilizēti un ka viņi no meža pārneseši ievainoto Sarkanās armijas
kapteini. Viņi sastāvējuši 15. SS divīzijā. Vēl viņi man prasīja – vai viņus no-
šaus? Šķiet, noliedzu, jo tā es toreiz domāju, ka gūstekņus mūsējie nešāva.
Viņus vairs neredzēju.

Vēlāk, ap 1950. gadu, Lapiņš stāstīja, ka viņi nošauti...

Poļu armijas municijas kastēs lādiņu vietā samangotā manta. Nav patronu,
bet jāiet uzbrukumā pret latviešu SS divīziju. Poļi cieš milzīgus zaudējumus,
taču gūstekņus latviešus visus nogalinājuši. Ceļmalās redzēju latviešu leģio-
nāru liķus. Tie nebija krituši kaujā. Majors Kokajevs paņēma manu saimnie-
ci, resno polieti, ar kuru Poltarackim bija paredzēta nakts.

8. Vācijas izvarotāji (1945)

3. februāris

Vecākā seržanta Jefimenko un Kondaratenko vadībā 70 govis un deviņus zirgus dzenam uz Inovroclavu. Nonācām Flatovā – pirmā istā vācu pilsēta. Pilsēta tukša. Šķiet, visi vācieši aizbēguši. Vēlāk Flatovā atrodas dažas sievietes un poļu ģimene. Mūsu daļās neizdodas nodibināt kārtību. Pamestos, pustukšos dzīvokļos un pamestos restorānos, aptiekā un veikalos gandrīz visi ķer, ko māc. Komandanta rotas viss mācību vads ķer trofejas. Trūkst cilvēku darbam. No frontes saņēmām 22 t benzīna. Vecākais leitnants Žukovs brauc vairāk nekā nedēļu līdz Varšavai un atpakaļ. Visā viņa rīcībā saskatāma kaitniecība un ļaunprātība.

Daudz viņa Grišinam un pirmajā rotā. Majoram Kokajevam tikai tas, ko prasīju no Seļiganova. Majors Kokajevs man atdod vienu pudeli. Rotās pamatīgi iedzēruši. Daudzi pilsētā lasa *barahlo* (krāmus). Ņem, kas tik gadās, jūrnieku uzvalkus, dažādas drēbes un mantas. Poļi sevišķi laupa. Viņu daļa atrodas mums blakus. Nepaņemto iznīcina. Mēs atrodamies Flatovā, *Vilhelmstraße* 6, drēbnieka Latus dzīvoklī. Lasu šuvējas Ģertrūdes Latus vēstules. Vīrs tikai 1944. gada 1. oktobrī aizgājis armijā. Sieva krāpusi savu vīru Pēteri ar matrozi Pēteri un nēsājusi nu pamestā rokassomiņā pornogrāfiskas kartiņas «Jaunā ābece» un citas. Izdzeru pudeli Reinas vīna. Ļoti viegls, nejūtu reiboni.

4. februāris

Sāp drusku galva. Dzīvoju vienā istabā ar Vaļunasu. Viegls sals. Sargkareivis 6.00 aizgājis mājā sildīties, patvarīgi pametis posteni. Majors Kokajevs atņēma Vaļunasam mazo revolveri. Kovaļovs iedzēris demolē baznīcu. Baranovs no rīta jau piedzēries. Atbrauc Poltarackis. Pazaudējis kasti Kokajeva vīna. Nav mācējis uzlādēt uz mašīnas piecas kastes. Kur palikusi piektā kaste, nezina ne Poltarackis, ne šoferis. Nav braucis pēc tabakas uz Vroclavu. No Polijas ieradās Zatuļins. Atved man sveicienus no Haļinas. Nav vēstules. Nakti Poltarackis pavadījis pie mīļākās. Jābrauc projām 6.00, bet

Poltaracka vēl 8.00 nebijis. Kolonna aizbraukusi, atstājot Poltarackim citu mašīnu, bet ne ar produktiem. Produktu mašīnu neviens nav uzraudzījis, varējuši mierīgi izlaupīt, Poltarackim guļot pie mīļākās sāniem. Augstākās pakāpes nelietis un žuļiks, lupatlais un zaglis. Pa istam neko nedara, rij, guļ, jājas ar polietēm – vecām un jaunām. Tā viņš karo un pat saņem ordeni kā biroja loceklis.

5. februāris

Nav nakti sardzes ne pie majora Kokajeva, ne PFS, ne GSM. Vaļunass organizē veļas mazgāšanu ar vāciešu rokām. Poltarackis neizpilda pavēli braukt uz Vroclavu pēc tabakas. Viņam vēstule no Jagodņas, bet man nekā. Vēstules netiek nestas uz pastu. Pastnieks nekā cita nedara, kā meklē Grišinam trofejas. Nav avižu. Ne velna nezinām par frontēm. Deg pilsēta – tāpat kā 1812. gadā Maskava. Piedzērušies kareivji to aizdedzina. Ejot pa pilsētu, ieraugu restorāniņu. Tas pilns ar kareivjiem. Pudeles vaļā nekorķē, nosit kaklus un dzer. Nekaunas piedāvāt man. Nekādas cieņas pret virsniekiem. Vācietes mazgā veļu mūsu bataljonam.

Sevišķi laupa poļu daļa, arī daži mūsējie. Sirenčenko velk no rokām gredzenus, tāpat Baranovs. Atpalikuši no savām daļām, klaiņo pa pilsētu piedzēruši kareivji. Garām ejošai vācietei ar ūdens spaiņiem rokās izlej ūdeni uz nesējas galvas un apmierināti rēc. Pābrauc vecākais leitnants Žukovs. Draudot ar revolveri, izvarojis polietes. Lūk, kāpēc viņš kavējies! Kokajevs noņem Športu no štāba priekšnieka amata. Viņa vietā pagaidām leitnants Jakimenko. Kokajevs alkst pēc trofejām, ko sūtīt uz mājām. Mantas jau sūta Grišins un citi. Vācieši uzdodas par poļiem. Pie poļu kurpnieka ģimenes paglābusies vācu jaunava. Bet Vaļunass vai kāds cits to atmaskojis, un tad ar Vaļunasa svētību viņa gājusi no rokas rokā. Es viņu redzēju, un vēl pēc gandrīz trīsdesmit gadiem sirds sažņaudzas un smeldz... Negēlis Vaļunass uzaicina arī mani palustēties! Noķērām vācu spiegu, zēnu, it kā no Ļeņingradas, dzimušu 1926. gadā, bet dokumentos viņam 25 gadi. Nezina rajonu un stāsta citas nepareizas ziņas. Runā krieviski.

6. februāris

Vecākais leitnants Žukovs man nekā neatbild uz jautājumu: «Vai taisnība, ka jūs esat izvarojuši polietes?» Paciņu drudzis – iegūto mantu sūtīšana uz mājām, īpaši aizmugures štābā. Majors Kokajevs grib, lai Vaļunass vāc viņam zidu un dārgumus. Neciena sudrabu un nepavisam kristālu. To dzīvokļos neievēro vai sadauza. Atkusnis. Apkārt pūst gaļa. Lopi pamesti, iet bojā. Uz sāku lopu savākšanu un kopšanu, arī slaukšanu. Paklusām pilsētā atgriežas vācieši. Apkārt klejo un jūtas pa daļai kā saimnieki dažādu tautu darba cilvēki, kuri bija atdzīti no dzimtenes šurp darbos pie muižniekiem. Sastopu pat dienvidslāvus, nerunājot par frančiem, poļiem, leišiem, pa retam sasto-

pot arī latviešus. Ar Ļuļko iegūstam ap 25 l kondensētā piena. Atveda septiņas t benzina. Deg mājas. Poļu zaldāti laupa, dedzina un gatavo paciņas vēl centīgāk nekā mūsējie.

7. februāris

Bija pie mums Aizmugures priekšnieks, palkavnieks Bugrovs: «Drošāk rīkties ar trofejām!» Uz mani: «Ņem kristālu, sudrabu un citu!» Devām viņam konservētus augļus un kristāla paplāti sudraba apdarinājumā ar bumbieru iespaidumiem stiklā. Ierosināju Kovaļčuku apbalvošanai par priekšzīmīgu darbu. Majors Kokajevs ironizē – par priekšzīmīgu darbu, vai par to apbalvo? Rotas izvirza apbalvošanai banditus – Korņijenko un citus. Beidzot Korņijenko izsvītro. Vaļunass dzer vīnu no manām glāzēm, atļauju neprasidams, bet man nepiedāvā. Neticami zemas kultūras cilvēks. Majors Kokajevs bez mana pieprasījuma līcis izrakstīt man izziņu sūtījumam, bet Lavrentjevs neizpilda, jo man tak neesot nekā, ko sūtīt. Nododu ārstam kaudzi medikamentu no trofeju aptiekas ar tulkojumiem no latīņu un vācu valodas krievu valodā...

Štāba priekšnieks, leitnants Jakimenko, man lielās, ka mūsu cilvēki no mūsu bataljona cits aiz cita, rindā gaididami, izvarojusi latvietes. Kur nelaimīgās dzīvo, man nestāsta, lai gan es to noteikti prasu. Iespaidis, ka Jakimenko, vecs partijas biedrs, pats ir negēlibu organizētājs un līdzdalībnieks.

8. februāris

Majors Kokajevs arestē Rēdlihu no saimniecības vada par necienīgu izturēšanos pret komandieri. Pirmais man zināmais šāds gadījums! Biju pie izvarotajām, kā izrādās, leitietēm mežmalas mājiņā pie ezera. Laipnas, vilinošas. Laikam domāja, ka es nāku tādos pašos nolūkos, kādos vakar pie viņām bija vesels bars mūsu kareivju un virsnieku. Viņas ar vecākiem zirgu ratos bēgušas no Lietuvas, pagaidām apmetušās tukšā vāciešu mājiņā. Viņu nožēlojamais izskats: sakostas lūpas, saskrāpētas sejas, pašas apmulsušas no jauniem viesiem, diviem virsniekiem – biju kopā ar bataljona partorgu, kapteini Barsukovu – un padevīgā samierināšanās ar notiekošo man neļauj viņas morāli spīdzināt ar dziļāku izprašāšanu par notikušo un notiekošo šajā mežmalas mājiņā.

Turpat tuvumā ieraudzīju latviešu esesiešu divīzijas karotāju liķus ceļmalā... Izvarotāji un spīdzinātāji no 2. rotas paliek nesodīti. Štāba priekšnieks Jakimenko, tiksmīnādamies par «latviešu» jaunavu apsmiešanu, ņirdz man sejā par manām morālajām ciešanām un kaunu. Majors Kokajevs man: «Meklējiet Bugrovam kristālu! Ne noliktavai!» Odincovs, slavens ar sagādēm Medvežu sādžās, pazaudējis mašīnu, pie tā vainīgs vecākais leitnants Sirenčenko. Saskaņā ar majora Kokajeva pavēli sakostiem zobiem apbalvošanai

atestēju Kramarenko, Vaļunasu un vēlreiz Kovaļčuku. No mūsu bataljona apbalvošanai ap 50 cilvēku. Ar bataljona partorgu un diviem automātistiem pavadu uz mājām apmaldījušos veco Fridu Bleku. Ilgi maldāties pa ielām. Viņai mājās 80 gadu vecs galdnieks un divas 77 gadus vecas sievietes.

9. februāris

Jānītis, Elza, Vildava, saulains sapnis. Visu nakti lido vācu lidmašīnas. Ved municiju ielenktajiem Šneidemilē. Vakarā Vaļunass izrunājas par Sonkinu, ka tas ejot pie vācietēm, bet es Sonkinu nesodot, jo man Sonkins palīdzot vākt mākslas vērtības. Ļirdzīgi runā par mākslas vērtībām, kuras es vācot, pūlēdamies pildīt pavēles no pašas augšas. Vaļunass atņem saviem kareivjiem trofeju mantas un pasas. Milzu čemodānus un kareivju savāktās mantas patur sev, it kā ar kareivju vārdiem sūta saviem piederīgajiem.

10. februāris

Apspriede aizmugures štābā par apgādes nodrošinājumu. Pulkvedis Bugrovs: «Labu pasākumu autobatā iesācis biedrs Grinvalds – savākt vērtīgas un vēsturiskas lietas.» Ģenerālleitnants Krjukovs: «Kur nosūtāt?» Bugrovs: «Uz apgādes noliktavām.» Krjukovs: «Labi, iegriezišos paskatīties!» Vaļunass ķengājas, ka mans darbs esot kristāla savākšana, viņam laikam taču derdzas, ka tas nonāk noliktavās, bet ne Vaļunasa rokās.

Atbrauca ģenerālleitnants Krjukovs. Bija pārsteigts par savākto materiālu: gleznas, kristāls, porcelāns un cits krāšņums. Pats atlasīja maršalam Žukovam vienu kasti, sev vienu un vēl divas kastes. Pārējo un tepīkus nodot korpusa apgādes noliktavām. Man, roku spiežot, pateicība un atzinība. Pulkvedis Bugrovs: «Ceturtajā divīzijā apakšpulkvedis Čvokins vāc!» Krjukovs: «Deru uz litru šņabja, ka tur nekā krietna nav! Vajag cilvēka, kas saprot, kā Grinvalds!» Krjukovs apspriedē: «Korpuss zaudējis ap 2000 cilvēku. Ņemt vācu zirgus. Mongoļu šķirnes, spēcīgus, niknus, pamaza auguma. ar lielām galvām, tikko pieradinātus, sūtīt uz Savienību. Savākt lopus, savākt pilnus štatus automašīnu – smago – pie velna limuzīnus. Savāktos lopus sūtīt uz divīziju un korpusa saimniecībām. Ņemt darbā krievu gūstekņus un pārvietotos.

Daudzi vadošie korpusa virsnieki ar korpusa komandieri, ģenerālleitnantu Krjukovu priekšgalā, pēc kara tiesāti. Krjukovs sodīts ar 25 gadiem, sieva Ruslanova – slavenā dziedātāja – ar astoņiem gadiem par neziņošanu. Ģenerālis Krjukovs bija atļāvies uzcelt greznāku vasarnīcu nekā tā, kas ir Augstākās Padomes priekšsēdētāja Kaļiņina rīcībā...

Vaļunass aizliedzis saviem kareivjiem klausīt citiem, izņemot viņu, tas nozīmē neklausīt arī man un bataljona komandierim. Nelietis un stulbenis, jo tādas viņa pavēles kareivji nevar pildīt un nepildīs.

11. februāris

Pirts. Pulkvedis Bugrovs pasūtīja arī sev kasti kristāla. Mums jau 20 govīs, vairums slaucamas, kopt lopus pieņemt divi strādnieki ukraiņi. Vīrs zootehniķis, sieva lopkope. Viņiem bērni. Kādēļ šie ukraiņi atrodas šeit? Tumša lieta. Bet par to atbild *osobij otdel* (speciālā daļa) un man nav līdzrunāšanas. Katru nakti zemu lido vācu lidmašīnas. Neapšauda mūs. Mēs nenožīmīgs mērķis.

12. februāris

Pirts otrajai un trešajai rotai. Tas galvenais ciņas lidzeklis pret utīm. Ārstam Fedosejevam ceturrtā kartiņa no Polijas, no meičām Frenes un Kučeres, par kurām Jagodņa tenkoja, ka abas no vācu oficiēru atklātā nama un kuras aizgāja poļu armijā. Ka viņas, ejot zem rokas ar Fedosejevu, skūpstījās ar mani, viņa draugu – tas fakts.

13. februāris

Nakti apšaudišanās. Frontes speciālā daļa žūpo. Riko traci. Beigusies Krimas konference. Ieņemta Budapešta. Vaļunass aizbrauc pēc trofejām uz Lindi. Bija pie mums Bugrovs. Izvēlējās kristālu. Skatīja lopus. Majors Kokajevs visu labāko Ķīnas porcelānu manā prombūtnē līcis jau iepriekš sev iepakot. Kokajevs slepeni nīst Bugrovu. Es pie Bugrova no paša sākuma labāk «pierakstīts» nekā viņš. Tā izput mana trofeju noliktava.

Poltarackis nedara neko. Sazvejojām zivīs. Majors negrib, ka es sūtu tās Bugrovam nogaršošanai. Spirts noliktavā. Ārkārtīgi riebjas iedzert provi pārbaudes nolūkā. Jau pieradis pie labiem vīniem. Pārtraukta paciņu – pa 10 kg katra – pieņemšana no otrā ešelona. Pieņemot tikai no pirmā ešelona. Griņko nakti gribējis izvarot vācietī. Tā klie dz. Sardze šauj. Tad klie dz pats uzbrucējs: nešaujiet, te Griņko! Dzīvoklī ārkārtīgi pārkurinātas istabas. Smoku. *Barahoļščiki* bēniņos, meklējot dārglietas, saplēsuši daudz kristāla un porcelāna.

14. februāris

Naktīs mocoši karsti istabās. Murgoju: atkāpjamiē, mūs ielenkuši «civilie» bandīti... Pazaudētas divas automašīnas. Vaļunass un Ļuļko brauc pēc trofejām. Vienā aerodromā 1. Ukrainas fronte saņēmusi vairāk nekā 300 lidmašīnu. Leitnants Selīganovs paķēris simts pāru dāmu zeķu. Šneidemilē ielenktā vācu grupa rīta krēslā izlauzusies no ielenkuma un dodas uz ziemeļiem, izsūtīt tālu flangu aizsegu. Pašreiz vācieši apmēram sešus km no Flavovas, pie Annenfeldes, kur iznīcināta mūsu korpusa veterīnārā lazarete. Ap 16.00 trauksme. Tomēr paliekam uz vietas. Nakti jābūt kaujas gatavībā.

15. februāris

Nakts pagāja mierīgi. Sāp galva. Sūtu paciņu māsai. Biju pie vācietēm. Solā darīt pašnāvību, ja tā turpināsies. Jaunākais leitnants Kašauri viņas

aplaupījis, Griņko un citi izvarojusi. Lūdz aizsardzību pret kareivjiem, kuri nāk viņas izvarot. Vecākā galīgi sirma vāciete.

Vakarā, manā prombūtnē, sarīkojuši balzama dzeršanu, ko es, dažus desmitus litru, novietoju noliktavā. Balzamu es ar Sonkinu un citiem OVS darbiniekiem pārnesu no izpostīta vīnu un balzama pagraba noliktavas. Visas mucas bija sadauzītas, līdz pusceļiem pludoja vīni un citi alkoholiski dzērieni. Balzams nebija postītājiem garšojis un, lai gan tapa un krāns bija izrauti, mucā bija palikuši daži desmiti litru balzama. Tas nu tagad kļuvis par laupīšanas objektu. Cik neapdomīgi apmesties vienā mājā ar Vaļunasu un Poltaracki! Žūpotāji – ārsts Feodosejevs, partorgs Barsukovs, Poltarackis, štāba dispečers Matvejevs.

16. februāris

Nakti štāba priekšnieks Jakimenko ar Grišinu, pulkvedim Bugrovam palīdzot, sacēla trauksmi, ka vācieši 3 km no Flatovas, esot jābēg. Poļi aizbēguši, tas fakts, pametot salaupīto (poļu kontrizlūkošanas daļa). Arī mūsu korpusa speciālā daļa aizbraukusi, norēķinoties ar apcietinātajiem vāciešiem, hitleriešiem, varbūt reizē arī gestapoviešiem, jo izmeklēšana tikko bija sākusies. Gestapo namā, iespaidīgā ēkā, pārvērstā par cietumu, es sastapos ar speciālās daļas darbiniekiem, kuri bija neizpratnē, ko darīt ar apcietinātajiem, jo ir briesmas, ka hitlerieši ielauzīsies Flatovā. Stāvoklis bija kritisks. Mūsu komandieris, majors Kokajevs, galīgi pārdzēries. Majors Grišins un štāba priekšnieks Jakimenko kliež – ātrāk, ātrāk bēgt. Abi atsaucas uz Bugrovu. Kokajevs nīst Bugrovu un tagad aizmuguriski lamā – *on akademik, ne vojeval, ņi huja ne znajet* (akadēmiķis, nav karojis, ne pimpja nezina)! Kokajevs pret bēgšanu. Bet Grišins un Jakimenko saka – tik piedzēruša cilvēka domas nav ņemamas vērā! Šoreiz es atbalstu Kokajevu: «Nav jābēg!» Mums labi ugunspunkti baznīcā un mūra mājās, bet vāciešiem jāsteidzas izrauties uz ziemeļiem pie savējiem. Viņi neielaidīsies ilgstošā kaujā.

Kamēr mēs štābā cināmies par armijas godu, gatavodamies bēgt, paša dzīvokli mani aptirījuši leitnanti Matvejevs un Berdņikovs, Kļujevs un regulētāji. Piedalīties arī partorgs Barsukovs. Kokajevs un es nedodam pavēles iedarbināt mašīnas un bēgt. Pēc pāris stundām atgriežas poļi. Tie vaimanā: automobilisti pievākuši viņu čemodānus ar salaupītajām mantām.

Ši nakts atsedza mūsu daļas vadošo virsnieku kaujas seju. Glēvuļi, kuri viegli zaudē galvu, – Grišins un štāba priekšnieks Jakimenko. Dzērumā drošsirdīgs daļas komandieris Kokajevs. Mana drošsirdība balstījās uz aukstu aprēķinu. No ielenkuma izlauzušies vācieši tak centīsies savienoties ar saviem

pamatspēkiem, nevis sturmēs pilsētu, sāņus no galvenā ceļa. Tā arī bija. Kāda grupa nākusi no Fansburgas nevis lai kautos ar mums, jo viņi nevarēja zināt, cik niecīgi spēki Flatovā, bet lai izlauztos no ielenkuma. Atbrauca Vaļunass ar salaupītām mantām. Lielās, ka Jastrovā atradies ugunslinijā. Ar apakšpulkvedi turējuši aizsardzību, cēlušī kareivju noskaņu.

Biju pie vācietēm. Vienas, Kaplošas, vīrs nacionālsociālists, tagad apcietināts. Otra vāciete pūlas būt ļoti labvēlīga. Grib cienāt. Kareivis Kopštiks ieņējis man segu, bet to jau paspējis piesavināties Vaļunass. Majors Kokajevs par varonību dāvā man beļģu medību bisi. Erna Kolavega un Kaploša vaimanā: pagājušo nakti ielauzušies četri apbruņoti zaldāti, izgērbusi kailas, saplēsuši biksites un izvarojuši. Droši, tas Griņko bandas vai kāda cita mūsu bataljona pārstāvja darbs. Poļu daļas medicīnas māsa ārkārtīgi šimpējas – pārmet vardarbību pret polietēm, mēs uzvedoties kā vācieši. Mana priekšniecība un politiskais Grišins nīrgājas par mani kā vāciešu aizstāvi. Vakarā vecā Kaploša – galīgi sirma, 52. dzīves gadā, vaimanā, Erna Kolavega – 48 gadi, saka, labi ka dzīvas, šis ir totālais karš! Viņai esot meita, 24 gadu vecumā aizgājusi ar vienu komandieri, tikai ar drēbēm, kas mugurā. Erna spēlē, ka viņa mani mīl un demonstrē milas mākslu. Viņa saka: «Es labi saprotu vīriešu dzimumbadu.» Ulanovs, Šatajevs un 2. rotas seržants, braucot pēc virvēm, saņēma gūstā trīs vāciešus. Kašauri nodarbojas ar jaunajām polietēm.

17. februāris

Trīs bruņoti tankisti polieti izvarojuši un nošāvuši. Deg mājas.

18. februāris

Majors Kokajevs gatavo otru paciņu: zida zeķes un citas ļoti vērtīgas mantas, Vaļunasa un citu sagādātas. Kokajevs smejas par izvarošanām. Veselu kasti, ap 150 kg vilnas audumu, paņēma Kokajevs un Grišins. Avizes nesāņemam. Korpusa politiskās daļas vadītājs, korpusa komadiera palīgs politikajā darbā, pulkvedis Drobiļenko atsūtījis virsnieku Melavidovu, lai mūsu noliktavā viņam sagatavo kasti ar servizēm un kristālu. Vaļunass paņēmis pat manas mantas, iznesis no manas istabas un iepakojis Drobiļenko. Pārmetu zādzību. Kareivju klātbūtnē nīrgājas preti. Sūdzējos majoram Kokajevam. Izsauca Vaļunasu un maigi brīdināja Vaļunasu mani klausīt, lai es nesūdzos. Vaļunass galvenais laupījumu sagādātājs majoram – kā lai viņu ierobežo. Mans stāvoklis nepanesams, man jāiet projām... Jūtos ļoti slikti. Sirds darbojas vāji, esmu nervozs. Bija lēkme, gandrīz raudāju...

Mani aicina poļu ģimene. Tur bijuši bandīti no korpusa virsnieku rezerves – vecākie leitnanti un leitnanti. Dzīvoju arī no mājas. Visi pārbijušies, sēdējuši vienā istabā. Kurpnieki. Meita izvarotāju nomocīta. Vakarnakt tankisti

izvarojusi vācu meitenes. Nolikuši sardzi, bruņotu ar granātām. Vecākais leitnants Jakubovskis – dežurējošais karspēka daļā visu to pieļauj.

Runāju ar sagūstītu vācu pulkvedi, divīzijas komandieri, 31 gadu vecu. Kādēļ padevies? Atbild: zaldāti gājuši bojā no mūsu *katjušām*, viņš bridis pār kritušo liķiem. Citi izklīduši. Ar ko tad lai karo! Gūstā arī divīzijas štāba priekšnieks. Tas daudz inteligentāks par savu komandieri. Divīzijas komandieris brutālu, apaļu seju. Viņš man izsaka sašutumu, ka kopā ar viņiem, karavīriem, vedot arī divus civilos vāciešus... Otra lielākā gūstekņu grupa, kurā dominē kareivji, stāsta, ka viņi gribējuši izlauzties no ielenkuma, lai nokļūtu pie savām mājām, lai, karam beidzoties, neatrastos gūstā... Starp gūstekņiem bijis arī viens Hitlera adjutants. Aiz muļķības korpusa štābs atstājis to kopā ar citiem gūstekņiem, tagad, kad frontes štābs pieprasa adjutantu nosūtīt viņiem, velti pūlas to identificēt. Citi vācieši to vairs neizdod.

19. februāris

Sagatavoju kasti pulkvedim Drobiļenko. Atkal manas mantas pārmeklējis Vaļunass un atkal šo to nozadzis. Atkal vaimanas par izvarošanām poļu ģimenēs. Vienu izvarotāju noķeru. Siks, mazs riebigš cilvēciņš. Draudu nošaut. Situ pa purnu poļu ģimenes klātbūtnē. Stāv. Klusē. Pārmetu poļiem, ka nepretojas, nesauc palīgā. Viņi atmet ar roku. Ielauzīsies vēl citi, darīs to pašu. Apsmieta jauka poļu meitenīte, gadus 14 – 15 veca, izskatās dziļi nožēlojama. Varmācību vilnis veļas bez šķēršļiem. Ja es šai gadījumā nebūtu savaldijies un riebigo kretinu nošāvis, tribunāls piesprieztu man augstāko soda mēru, ar to paceļot negēlību vilni vēl augstākā pakāpē. Kauns un izmisms. Mēs taču karojam cilvēciņas vārdā!

Majoram Kokajevam jau 12 kastes. Majors Grišins lauž vaļā ģenerālleitnanta Krjukova kastes, lai meklētu pulkvedim Drobiļenko vērtīgāku kristālu. Majors Kokajevs pavēlējis uzlauzt viņa kastes un atdot man Vaļunasa no mana galda nolaupīto stikla kurvīti... Partorgs Barsukovs gatavo dzērienus politikā darba pārbaudes komisijai: liķieru ekstrakts + balzams + denaturas spirts + ārsta dots, īstais spirts, kopā – BAUDA. Tas bijis labs apakšpulkvedim un citiem komisijas locekļiem... Biju pie Ernas Kolavegas. Kāds milas meklētājs, manis vajāts, izlec pa logu no otrā stāva un aizbēg. Šķiet, Griņko. Vāciete – meistariene. Istabā elektrība no mūsu mašīnas. Labsajūta.

20. februāris

Vēl no rīta brīnišķa labsajūta. Apmierinātas miesas laime. Leitnantu Berdņikovu sūta pēc benzina uz Brombergu. Tiešām, no vācietēm pa logu lēcis Griņko. No izvarotāju bandas varoņa viņš nu kļuvis par dāmu apgādātāju ar zagtiem produktiem un, protams, arī par mīļāko. Hitlera komisija it kā Anglijā, miera lietās. Kaplošai vīrs it kā nošauts. Sieva nevēloties dzīvot, lai es

viņu nonāvējot. Bet tomēr pati ēd, dzīvo un nenonāvējas. Droši vien arī Kolavegas meita nacistē, jo māte pārliecināta, ka meitu nošautu kā Kaplošu. Patiesību jau neteiks, kaut apgalvo, ka neesot ne viņa, ne meita Hitlera piekritējas. Vaļunasam trofejās klisteris vai krāsas, pats nezina, kas izlijis, nu vaimanā, ka piegānījis pagalmu.

21. februāris

Pirts. Ārsts apvainojies, ka štāba priekšnieks Jakimenko pazobojies par viņa bezmiegu: «Tu ciet no bezmiega līdz pulksten 10.00 rītā!» Zvana pulkvedis Bugrovs: «Nosūtīt maršalam Žukovam kasti, pašam pārbaudīt...» Erna vakar bija it kā slima. Šodien dzeram kafiju. Laipna.

Nošāviens seržants Paņins. Nošāviens laikam avārijas dēļ. Teicis: *ja pogib, slomal peredņij most* (esmu pagalam, salauzu priekšējo tiltu). Karavīrs izdara pašnāvību aiz bailēm no majora Kokajeva trako dusmu lēkmes un nešķistas lamāšanās. Vaļunass atkal piegānīja pagalmu. Laikam dizentērija, bet biedriem vakar meloja, ka viņam pagalmā krāsas izlijušas. Ārsts taisīja sāls klistiru. Krāsu meistars briesmīgi vaimanā. 22.00 apbedīja Paņinu. Govim jau trešais telēns. Daudz piena un gaļas. Uztura problēma atrisināta ar trofejas lopiem un citiem produktiem. Lasu vācu valodā *Borgia*.

22. februāris

Pavēle bataljonam sakarā ar sarkanarmijas 27. gadadienu. Man pateicība pirmajam. Ar ziepēm atgriežas Vaļunass. Erna un Kaploša tikai vaimanā par savām nelaimēm un vaino mūs – sarkanarmiju. Poļu virsnieks no poļu izlūkošanas daļas viņām teicis, ka pēc kara poļiem būšot jauns karš pret krieviem, kopā ar vāciešiem. Atteicās būt kopā ar mani, nevēloties par daudz bēdu poļu virsnieka aģitācijas iespaidā. Jābūt ļoti uzmanīgiem pret mūsu sabiedrotajiem poļiem, kuri mūs nist. Divkosīgais polis vācietēm īstais mierinātājs. Turklāt viņš speciālists milas mākslas jautājumos abiem dzimumiem.

23. februāris

Kareivjiem pusdienās dodam trīs ēdienus: boršču, biezputru ar kotletēm, ķīseli. Brokastis divi ēdieni. Partorgs, kapteinis Barsukovs, vakarā ar medicīnas leitnanti, jaunu sievieti, dzērumā risina milas mākslas jautājumu praksē, turpat uz ielas. Nejauši iztraucēju, Barsukovs neapjūk: «Tu pats saproti...»

No Ļeņingradas saņēmu kartiņu atbildei uz manu vēstuli brālim – Hermanis un visa viņa ģimene esot gājusi bojā 1942. gada bombardēšanā. Rakstīja čekists, kurš patvarīgi bija ieņēmis brāļa dzīvokli, kas patiesībā tagad piederēja Lidai un Natašai, Hermaņa meitām.

Kā vēlāk uzzināju, viņas bija dzīvas, tikai uz laiku evakuētas no Ļeņingradas. Noziedzīgi čekista meli, lai es nemeklētu brāļa bērnus un ne-traucētu viņam paturēt laupījumu.

Vakar man vēl sūdzējās vācietes, ka SS latvieši laupījuši, demolējuši dzīvokļus, lai nekas nepaliek sarkanajiem. Ko SS latvieši nav izdarījuši, pabeigusi sarkanarmija. Cik vācietiska loģika! SS latvieši taču bija Hitlera armijā un pildīja lielā bandīta pavēles arī pret tiem vāciešiem, kuri, neklausot Hitleram, nebēga uz Vācijas rietumiem. Atbilde tagad prasa no mums. Atbilde prasiet ne no mums, bet no saviem dievinātajiem nezvēriem, kas turpina karu! Mēs sitam visu sugu hitleriešus – kā vāciskos, tā latviskos kangarus un asinssuņus. Sūdzēšanās par šiem neliešiem ir apbrīnojams netaktiskums, vēl vairāk, atklāta bezkaunība saistīt neliešu bandas ar latviešu tautu. Aiz cilvēciskas līdzietības iedevu trofeju konservus un *Kraftnarungu*. Skūpstīja, man pretojoties, rokas Kaploša un Erna Kolavega. Glaudās, bet atturējās... Balles zāles tuvumā nošauts mūsu karavīrs. Tur noticis viegls kauktiņš. Domāju, rīvēšanos rada mūsu armijas un poļu armijas atrašanās vienā pilsētiņā.

24. februāris

Virsnieku pavārs Timošenko, no atbrīvotajiem Vācijā, dzērumā kāvijs. Majoris Grišins arestējis. Poltarackis piekāvis Timošenko. Viņam izmežģīti pirksti – nav bijis savaldāms. Pārbraucam uz Jastrovu.

25. februāris

Jastrovā apmetos greznā savrupmājā ar centrālapkuri. Izsaucu 80 gadus vecu vācieti, kurš iedarbina apkuri. Neparasti maza, ekonomiska krāsns. Timošenko vietā virsniekiem ēdienu gatavo seržants Bikovs. Kūst sniegs. Jastrovā trofeju nav. Nav pasta, nav ziņu par aizmuguri un fronti, vienīgi tenku pasts.

26. februāris

Lietus, dubļi, moka reimatisms.

27. februāris

Nakti erekcija un saldkaisli sapņi. Pasts nepieņem paciņas no autobata līdz 10. martam. Pavārs Timošenko solās vairāk nedzert. Ārsts viņam dod trīs dienas atpūtas izlauztā pirksta dēļ. Viss liecina, ka Timošenko ir bijušais vlasovietis, tāpat kā Griņko. Poltarackis Flatovā pametis kauto liellopu un aitu ādas. Pretvalstiska patvaļā. Ir stingra pavēle nodot kauto lopu ādas armijas noliktavās. Protams, to dara retie PFS priekšnieki. Saimniecības vadā Fedorovam sliktu pornogrāfisku kartiņu paciņas. Stāsta, ka labākās apmainījis pret sliktākām. Gaume. Sākot ar Poliju, Padomju armijā ieplūst pornogrāfiķu ražojumi, izplatās veneriskās slimības. Kino «Komjaunieši» un «Rīga 1940. gada 17. jūnijā un tālākie notikumi».

28. februāris

Virsnieku ēdnīcā labākie trauki, naži, dakšiņas, sudraba karotes pazūd. To vietā draņķis. Kas zog? Ir aizdomas, ka abu majoru adjutanti jeb *holuji*. Grišins šuj *šarovarus* no dāmu apģērba. Poltarackis no trofejām grib sev šūt

kankaru pēc kankara. Tāpat citi, sevišķi Sirenčenko – Vaļunasa milulis, laupīšanu lielmeistars. Jaunākajam leitnantam Kirejevam zelta gredzeni, bet seja kā istam bandītam. Tāpat Sirenčenko patik zelts. Iegūstot to, izlej asinis un daudz, daudz asaru. Silts. Miglains. Vakar strādāja mūsu aviācija, sagatavojot uzbrukumu. Korpus atkal kaujās. Mūsu 1. Baltkrievijas fronte 55 km no Berlīnes. Brokastis cūkas gaļas zupa, bļiņas un piens.

Aizmugures štābā apspriede par ādām un apgādes stāvokli. Nav tabakas. Ģenerālleitnanta Krjukova pavēle: virsniekiem apģērbu šūt no trofeju materiāla, tāpat sarkanarmiešiem uzšūt gvardes formu. Saimniecības daļai atļāva divus sūtījumus – Ļuļko un Boļšakovam, oficiēriem 17 sūtījumu, izņemot Poltaracki un vēl kādus, kuri paspējuši jau nosūtīt daudzas pakas ar trofejām. Katra paciņa – 10 kg.

1. marts

Caur Raceburgu pārbraucam uz Lotinu. Dubļi. Lēni gatavo pusdienas. Lotina nabadzīgu zemnieku ciems. Sonkins kareivju siltās drēbes aizved uz frontes noliktavām Poznaņā. Mūsu ceļā daudz kritušo zirgu. Pūst ar ādām. Krituši vācieši, arī civilie mētājas pa ceļam neaprakti. Smagas kaujas bijušas pie Flederbomas un Raceburgas. Dubļi. List. Izsalcis, vēsi. Vakarā apšaudīšanās. 2. rota gājusi pie verdzenēm – ar varu uz Vācijā aizvestām sievietēm. Izmesti ārā. Petrovs uz māju izšāvis automāta kārtu. Patruļa šāvusi ar šautenēm. Štāba priekšnieks Jakimenko piedzēries, ēdnicā pasūta sev cepeti no kaut kur iegūtas pīles un olas. Viens ēd pasūtīto. Es istabā kopā ar Poltaracki.

2. marts

No rīta sāp galva. Nakti sniegunis. Daudz sivēnu bez saimniekiem un uzraudzības. Vērši iet bojā. Viens mokās sakropļots. To mēģinājuši nogalināt bēgošie vācieši, bet tikai sakropļojuši. Jakimenko man pavēl – dot viņam pavāru un šoferi. Tādu tiesību viņam nav, bet kas piedzērušam to var iestāstīt? Šodien pirts. Bija atnākusi poliete un bridināja: vācieši uzdodoties par poļiem, pērkot poļu cepures, lai dotos uz Poliju, daži lādot Hitleru un dedzinot tā bildes. Vējains. 23.00 pulkvedis Bugrovs taisīja trauksmi. Jakimenko: «Ūdeni mašīnās.» Šoferi smejas. Ūdens mašīnās jau sen, jo pavasaris. Sākas mašīnu iedarbināšana, braukšana pēc piekabēm. Gaisma un juceklis tā vietā, lai ieņemtu aizsardzību...

Majors Kokajevs par savām neveiksmēm lamā citus, arī mani, nezinu, par ko, un Jakimenko, ka devis rīkojumu iedarbināt mašīnas. Viss gaišs no mašīnu prožektoriem, un mašīnas darbojas. Šoferi, kamēr uz viņiem nešauj vai nemet bumbas, nekur un nekādos apstākļos nekādu aptumšošanu neatzīst.

3. marts

Jāriko pirts ciņai ar utim. Šoferi nemil iet pirti. Ir jau vācu trofejas pulveris pret utim. Slikstam dubļos. Vaļunass piekāvis šoferi Jermakovu par mašīnas iedarbināšanu trauksmes laikā 2. martā.

4. marts

Ārkārtīgi spēcīga erekcija naktī. Sūtu Ļuļko uz Neištetīni pēc trofejām. Jakubovskis veselu mašīnu audumu aizvedis uz saimniecības daļu. Pirmā rota visas trofejas patur sev. Tāpat citi. Vaļunass dala pēc patikas, pēc pielīšanas principa. Augstākstāvošo pavēles par trofejām neviens neatzist. Valda privātās iniciatīvas princips un privātā īpašuma tiesību patvaļa. Valsts benzīns, valsts mašīna, es – laupītājs un viss laupījums mans. Privātā īpašuma vislaundabīgākā atdzimšana kvadrātā un kubā. Mūsu sociālistiskajos apstākļos neiedomājama ačgārnība. Ļoti bistams pretfaktors sociālistiskās audzināšanas principiem. Vaļunasam piecas dienas mājas aresta par Jermakova piekaušanu. Mūsu karaspēks izgājis līdz jūrai un sagriezis divās daļās Pomerāniju. Ļuļko pārved fotoaparātu un pistoli. Atved ASV sauso pienu. Atved vēstules un avīzes. Aizmugurē apbalvots rajona sekretārs par sagādēm. Mana alga februārī: pamatalga 850 rbļ. + dubultā alga 850 rbļ. + 5%, t. i., 42,5 rbļ. + frontes piemaksa 318,75 rbļ. Kopā 2061,25 rbļ. Noguldīts krājkasē 785 rbļ., valsts aizsardzības aizdevuma atvilkumi 107,50 rbļ., uz rokas 1168,75 rbļ.

5. marts

Volosņikovs, Vasiljevs, Vaļunass ar 20 kareivjiem aizbrauca uz Polciņu pēc trofejām. Divas mašīnas ar Jermakovu un otru šoferi aizsūtām uz aizmuguri ar lopu baru tautas saimniecībai. Sāp zobī. Pie Lotinas no Latvijas atdzītas latvietes. Aizgāju apskatīties. Viņas no Rēzeknes apkārtnes. Esot strādājušas muižā. Mazrunīgas. Kāda iemesla dēļ? Apkārt mūsu kareivji. Viss liecina, ka viņas pakļautas vardarbībā un tikai kaunas vai baidās kaut ko stāstīt par pašreizējiem apstākļiem. Bet kareivji spicē ausis, vai viņas man tos neapsūdz. Abas 20 gadu vecas. Ko darīt? Kā palīdzēt, ja rīt jau mēs aizbraucam?

7. marts

Nosūtu 9 kg smagu paciņu savai mātai. Poltarackis atved vasaras uzvalku sev un vīnus, binokļus un citu. Kāds majors, Grišina sūtīts, ierodas pie Vaļunasa noliktavā un ņem, kas patīk, – kā savās mājās savas mantas. Mani uztrauc tas, ka politiskie darbinieki nav krietnāki par pārējiem. Sāp galva. Paciņu nodošanas lietā drausmīga drūzma un trofeju cigāru dūmi. Jāraksta tumsā, nav tintes.

8. marts

Govis un citi lopi, kas paredzēti tautas saimniecībai, nodoti 19. armijai. Vai sūtīs tālāk uz aizmuguri? Liels jautājums.

9. marts

Meklējam ādas, ko sūtīt uz armijas noliktavām. Majors Kokajevs man jautā, kāpēc man neesot kubankas? Nav intereses un ādiņu, no kā šūt. Man padotās darbnīcas pārslogotas... Otrās rotas partorgs un biroja loceklis, leitnants Agafonovs, jaunākais leitnants Šemetovs un citi, deviņi cilvēki, izvarojuši tuvējā muižā no Hitlera verdzības atsvabinātās strādnieces. Latvietes, rēzeknietes, kopā ar izvarotajām polietēm aizbēgušas no Lotinas muižas. Ziņoju majoram Kokajevam. Viņš ir jau nozīmējis vecāko leitnantu, partijas biroja locekli Vaļunasu lietu izmeklēt. Noskaidrojas, ka arī Vaļunass piedalījies izvarošanā, tomēr paliek par izmeklētāju. Visu līdzšinējo izmeklēšanu rezultātā neviens negēlis ne vismazākajā mērā nav sodīts. Citā muižā piebrauc kapteinis un citi un kūti izvaro strādnieces, arī atbrīvotās no vācu verdzības. Nelaimīgās apgalvo, ka vācieši strādnieces neaiztikuši. Aizbrauc izmeklēt bataljona partorgs, kapteinis Barsukovs, un Poltarackis, biroja loceklis.

Lotinas muižā es izdzirdu sievietes briesmīgu, īsu kliedzienu. Skrienu tai virzienā, meklēju milzīgā lopbarības šķūnī un apkārtējās mājās. Neko neatrodu. Tomēr esmu pārliecināts, ka slepkavība notikusi šķūnī. Izvarotājs upurim aizžņaudzis rikli. Nāve iestājusies ātri. Liķim uzmetis lopbarību, to atrast nebija viegli. Par slepkavību dabūja zināt daļas (ne mūsējās) komandieris. Mazas grupas ierindas priekšā viņš lamājās, man šķiet, vaininieku viņš zināja, bet neizpaua. Nekāda izmeklēšana nenotika. Bet briesmīgo nāves kliedzienu dzirdu vēl šodien. Majors Kokajevs darbnīcās lamājas, ka viņam nav atsūtījuši alu. *Nu i sviņji!* (Nu gan cūkas!) Tomēr alus sūtīts esot ar majora adjutantu Sorokinu, skaistu, bet briesmīgu nelieti, piesavinātāju un meli, kuram milzīgs iespaids uz majoru. Majoram domātais alus nogūlis Sorokina māgā. Majora nāsis to nesaož.

10. marts

Mocoša nakts. Sāp mugura, roka, zobu. KOPā nepieņem savāktās sausās ādas. Vajagot iesālit mitru. Štāba priekšnieks: lieki esot saimniecības vadā Zatuļins – lopkopis, Kopštiks – slakteris un ziņnesis, kurpnieki, drēbnieki, viens no diviem pavāriem... Es aizeju satraukts pie Kokajeva. Tas apsolās atstāt mierā darbnīcas un man piekomandēt Kopštiku. Saņēmām pavēli apgādāties ar pārtiku uz pieciem mēnešiem. Braucam savākt lopus. Atved cūkas un 13 govīs. Pēc lopu aizsūtīšanas uz aizmuguri sākas jauna lopkopība. Muižnieks, bijušais prūšu virsnieks, pirms sarkanarmijas ienākšanas pavēlēja visu iznīcināt, sevišķi lopus, un pats izdarījis pašnāvību. Daudz beigtu lopu. Tomēr pavēle nav līdz galam izpildīta. Apspriedē majors Kokajevs man piekomandē kā sakarnieku Kopštiku. Borisovu no finanšu priekšnieka Kramarenko atkomandē pie kurpniekiem. Jaunākais leitnants Kramarenko jau bija sev iegādājies denščiku.

Dabūju zināt patiesību par vienas jaunavas slepkavību. Atsevišķā mājiņā benzīna vadītāji šoferi ar Sofinu priekšgalā izvarojusi un nogalinājuši krievu jaunavu. Izvarojusi seši vai vairāk šoferu pēc kārtas. Uz viņas izmisuma kliezieniem neviens nenācis palīgā. Seržants Sofins, gara auguma, ar bālu, iegarenu seju, no ārienes var noturēt par pusinteliģentu karavīru. Kluss, noslēgts. Pirmo reizi ieraugot, drīzāk rodas pozitīvs iespaids. Slepkavību atklāja sekojoši: pie nonāvētās atrada 2. rotas šofera Korņijenko šauteni, kuru viņš pēc nozieguma pametis pie jaunavas liķa. Vēl šajā slepkavībā iekaukti Smirnovs, vecākais seržants Bikovs.

3. kavalērijas divīzijas staršina ievaino vienu jaunavu, kura viņam pretojusies. Gafituļins, tatārs, cilvēks bez kripatiņas sirdsapziņas, Lotinā izvarojis rēzeknieti Irinu. Joprojām bauda virsnieku uzticību. Izvarošanu un slepkavību orgājas bez mazākām bailēm no soda.

11. marts

Ārkārtīgi slikti sapņi naktī. Drusku salst. Neēdu otru dienu gaļu.

12. marts

Majors Kokajevs lamājas, ka maz cukura. Sūtu Vaļunasu un Poltaracki uz Polciņu. Pārved Vaļunass 3 t, bet Poltarackis – 0,5 t cukura. Kapteinis Šports bijis bataljonā, nozadzis kannu benzīna un ar kādu vieglo mašīnu aizbraucis.

13. marts

Poltarackis un Ļuļko atkal aizbrauca meklēt trofejas. Ļuļko iedeva man naganu. Nosūtu mašīnu no saimniecības vada pēc pamestām ādām uz Flatovu. Savai mātei nosūtīju izziņu uz Latviju, ka es atrodos aktivajā armijā, esmu apbalvots ar Tēvijas kara II pakāpes ordeni. Izziņa vajadzīga vietējiem pašpārvaldes orgāniem, lai saņemtu atlaides, kas pienākas karaklausībai padoto ģimenēm. No Flatovas pārved 83 ādas un nodod KOPā. Seržants bez rokas no blakus muižas sūdzas: «Ierodas mašīnās kareivji, ņem vācietes un aizved izvarot... Kaut to darītu vakaros, taču dara to dienā, neļaujot sievietēm strādāt saimniecībā.» Iebrucēji draudot ar ieročiem. Mūsu daļa gatavojas pārbraukt uz Polciņu. Ritu pirts. Vaļunass protestē, ka viņš nozīmēts pirti par dežurējošo. Bet pirts jau nav bijusi 12 dienas trofeju medību dēļ...

14. marts

Vaļunasa vietā dežurē Brizgaļins. Pirti trūkst ūdens. Ved ar gaziku. Biju kājām blakus muižā... Mūsu bataljona kareivji braukā pa ceļiem ar motocikliem un staigā kājām ārpus daļas bez kādām atļaujām. Majors mani meklējis, nodeva apakšpulkveža Ivanova, kurš stājies pulkveža Bugrova vietā, pavēli vākt mēbeles. Neteica, ka pavēle slepena. Parādīju Vaļunasam. Tas skrēja bez manas ziņas uz Aizmugures štābu. Štāba priekšnieks, pulkvedis Solovjovs, žēlojas Kokajevam, ka izpauž slepenas pavēles. Majors mani la-

mā: «Visu plāpā, bet neko nedara mēbeļu vākšanā.» (Taisnība – pēc savāktā kristāla un porcelāna bojāejas, man zuda vēlēšanās vākt vērtības, nevis valstij, bet priekšniecībai.) Pats viņš visu izdarišot (attiecībā uz mēbelēm).

Korpusa komandiera vietnieks, apakšpulkvēdis Ivanovs pēc kara notiešots uz 10 gadiem. Ivanovam bijusi noorganizēta liela privāta ferma. Par šīs fermas vadītāju Ivanovs bijis nodomājis iecelt mani, bet tam 1945. gada beigās traucēja mana vēlēšanās demobilizēties. Ar skumjām Ivanovs nevarējis noraidīt manas tiesības pēc skolotāja darba, jo bija speciāls rīkojums, ka skolotāji jādemobilizē ātrāk par citiem.

Majors Kokajevs deva rīkojumu Vaļunasam sagatavot ziņas un nodot bez manas starpniecības. Man atliktu iesniegt atlūgumus, ja es neatrastos armijā, kas skaitās frontē. Daudz sviedru esmu lējis, un, lūk, viņam esmu bezdarbnieks, slaists, kas zibenīgi nepilda avantūrisku pavēli par mēbeļu vākšanu kauju laikā. Un kur tās likt?

15. marts

Daļas sapulce. Komandieris apskata kareivjus. Izskats un apģērbs caurmērā labs... Leitnants Seļiganovs: «Par ko doti ordeņi Vaļunasam, Poltarackim, Grinvaldam, bet tikai medaļa jaunākajam leitnantam Šemetovam?» Paziņojumu: «Par izvarošanām un dezertēšanu ordeņus nepiešķir.» Ārkārtīgi nikns uz mani Seļiganovs.

Seļiganovs pēc kara beigām esot kļuvis par valsts noziedznieku, pārbēgot pie sabiedrotajiem, iepriekš pastrādājot vairākus morālus un kriminālus noziegumus.

Majors Kokajevs no rīta: «Kāpēc netaisa desas? Saimniecības daļā cilvēku vairāk nekā daža pulka saimniecības daļā, kur visu to dara.» Mūsu rīcībā tiešām ir daudz trofejas lopu, pārtikas pārpilnība. Nezin vairs, ko ēst. Ievajadzēties desu. Vajag godīgi pateikt, un taisīsim. Bet Kokajevam katrā vārdā žults un nejdzīgs ļaunums. Ko Jakimenko iečukst, to Kokajevs gāž vaļā. Bet Jakimenko žūpo, rijīgs, plītē un paģirās žultaini sten un lamājas. Viņš morāli cieš no savas zemās dienesta pakāpes. Apskauž citus un denuncē. Drausmīgs garastāvoklis... Man gatavs *kitelis*. Šuj Poltarackim. Pirmā saulainā un reti siltā diena. Staigājam bez šineljiem.

16. marts

Šoferu tiesību piešķiršana daudziem, kuri līdz šim brauca bez tiesībām vai skaitījās izpalīgi. Atved astoņas govīs. Kabardiniešus nu ņem armijā. Līdz šim no dažām Kaukāza tautiņām sarkanarmijā neņēmuši. Saulaina diena. Piecu mēnešu nodrošinājums tuvojas pilnīgai realizācijai. Tas balstās uz trofejām. No Padomju Savienības saņemam maizi. Gaļa un cukurs ir vietējais. Amerikas konservi pa starpu, bet faktiski lieki. Dzied cīruļi, svilpo strazdi.

17. marts

Atvedu astoņas govīs. Partorgs Barsukovs pārbauda darbā pieņemto strādnieku politisko drošību un uzticamību. Drausmīgs noskaņojums.

18. marts

Atvedu cūkas. Braucam nakti caur Neišetīni uz Dramburgu – jauna dislokācija. Ģenerālleitnants Krjukovs man jautā, kāpēc esam apmetušies šeit – Dramburgā, bet neesam braukuši uz Vengerinu. Nezinu.

19. marts

Kaisli sapņi visu nakti. Gan latvietes, gan krievietes sapņos. Vakar no blakus istabas aizgāja divas krievietes. Istabās drausmīga netirība. Neizkravājamies no mašīnām. Naktī no mašīnas nozagts maiss ar zābakiem. Sarunājos ar krievietēm Ņinu un Oļu. Solijās vēl redzēties. Lūdz ciemā. Solijās būt, bet neieradās...

20. marts

Nakti ievajadzējušās mašīnas. Arī mūsējās izkrāva. Drausmīgi sāpīga noskaņa pēc Elzas vēstules no Latvijas. Sūtot Jāniša bildītes. Poltarackis ar četrām mašīnām aizbrauc pēc lopiem. Pirms tam viņš pēc pusstundas sarunas izjājis Ņinu. Tā vēlāk gribēja mani skūpstīt un nožēloja, ka sapinusies ar Poltaracki, viņa ar vairākiem reizē nepinoties. Poltaracka nekautrīgā uzbāzība! Štābu pārvieto citur. Pievakarē atnāk visas trīs krievietes: Ņina, Oļa un Ludmila. Ludmila – skaista, jauna pedagoģe no Ziemeļkaukāza, slaida, skaistas kājas, sārti vaigi. Sašutušas par morālo apvainojumu no mūsējiem: «Šādas, tādas, gājušas ar vāciešiem, ja negribētu, būtu bēgušas mežā, no vilciena būtu izlekušas...» Majors Kokajevs atļauj pieņemt sievietes pie lopiem un darbnīcās.

21. marts

Mums jāpārbrauc uz otru Dramburgas pilsētas galu. Poltarackis dzīvokli coitojas ar krievieti. Pie loga stāv Volosņikovs un citi. Vakarā viņš dara to pašu ar darbā pieņemto vācieti. Ludmilu, Ņinu un Oļu pieņemam darbā.

22. marts

Apspriede aizmugures štābā. Uzaicināti divīziju komandieru vietnieki par aizmuguri un daļu saimniecību vadītāji. Krjukovs: slikti strādā korpasa daļas, bet vispār kauju periodos strādāja teicami. Zālē visi pie lieliski klātiem galdiem. Netrūkst ēdienu un visdažādāko dzērienu, virsnieki ātri izdzer šnābjus, vīnu, alu, piedzeras un sāk celties iešanai, kad ģenerāļi vēl sēž pie galda. Ģenerālleitnants Krjukovs demonstratīvi aiziet. Ģenerālmajors Mansurovs izsaka asus pārmetumus par kultūras un takta trūkumu virsniekos. «Kā drīkst kāds virsnieks piecelties un aiziet bez atļaujas, kad vecākais no klātesošajiem turpina sēdēt pie galda.»

Korpasa Aizmugures priekšnieks, apakšpulkvedis Ivanovs, notur otru apspriedi ar korpasa daļu priekšniekiem un palīgiem. Asi pārmet bezdarbību

trofeju sagādē un daļu apgērbšanā. Vajag pašiem organizēt šūšanas darbnīcas un lietot trofejas materiālus – audumus un citu nepieciešamo. Pavēl organizēt darbnīcas un visus virsniekus un kareivjus apgērbt gvardes formā. Korpusa ansamblis nokavē ierašanos. Ģenerāļi aizbrauca. Koncerts nenotika. Vakarā ansamblis dzērumā iekliduši mūsu 3. rotas Ļebedjevs un citi.

Dienā, kamēr es ar majoru Grišinu sanāksmē, dzenot uz jauno vietu, piecas cūkas sabrauktas, bet divas pazudušas. Iespējams, nozaga. Ar cūkām mokās Kopštiks un Ivans, bet rotu oficiēri un kareivji smejas un neviens nepalīdz, arī mūsu štābnieki smejas. Truls stulbums! Mājās saimnieko Poltarackis ar Vaļunasu. Man iekārtojuši sliktu istabu, caurskatāmu. Vētigāko no tās Vaļunass atkal izzadzis. Ludmila dzīvo ar Vaļunasu. Nakti paliek pie viņa. Ņina un Oļā grib mainīt mīļākos.

Štāba priekšnieks, leitnants Jakimenko, rīko Poltaracki ielu tīrīt, bet lopi iet bojā, par kuriem Poltarackim jāgādā. Jakimenko pūlas kaitēt aiz šausmīgas skaudības par Poltaracka veiksmēm sieviešu frontē. Kapteinim vairākas mīļākās, bet Jakimenko neviena sieviete pat neskatās virsū, jo viņš tiešām savītis, izkāmejis, atbaidošs tips, šņabja butele ar hroniska dzērāja sejas izteiksmi. Vietējās vācu sievietes komandants piespiež attīrīt ielas, lai varētu braukt mašīnas. Es ar viņām uzsāku sarunas. Sūdzas: «Poļi liek šauteni pie krūtīm un kliec – pulksteņus, gredzenus jeb nošausim! Krievi ķer pie kleitām – izvaro, ņem apgērbus, zābakus...» Viņas neesot hitlerietes un ciešot nevainīgi. Vēl nekas, ka izvarotu 3 – 4, bet vienu sievieti izvarojot 20 zaldātu un bērnu klātbūtnē. Arī vakar bijuši dzīvokli bars zaldātu un izvarojuši. Krievus viņas nenīstot, bet viņām darot pāri. Daudzi arī esot labi cilvēki. Jaunās vācietes pa naktim slēpjoties. Citas viņu vietā atdodoties, bet zaldāti meklējot tās, kas paslēpušās. Mātes labprātīgi atdodot izvarošanai pat jaunākās meitas, lai paglābtu vārgākās, bet neizdodoties...

Neizskāms sašutums un bezpēks! Ilja Ērenburgs *Armijas Pravdā* raksta: «Visi vācieši vienādi nelieši, buržujs vai proletariāts...» Divas jaunākās, Elza un Erna Hofmanes, paklusu teica, lai vakarā atnākot pie viņām ciemā – *Egerstraße 54*, tad redzēšot viņu likteni. Pateicu to vēlāk Poltarackim.

23. marts

9.00 vēl nav darbā ne Ņina, ne Ludmila. Viena Poltaracka, otra Vaļunasa gultā. Ludmila atzinās, ka viņa Vaļunasa mīļākā, viņai bijis un palicis Padomju Savienībā ideāls vīrs un vīrietis, bijuši jau divi bērni, bet tie abi pirmajā dzīvības gadā lēnām izdzisuši. Viņa neesot spējīga izaudzināt bērnus, jo viņai bērni jau piedzimstot vārgi, dzīvot nespējīgi... Vaļunass piedzēries. Vainīgs esot Kopštiks, kurš viņu piedzirdījis ar manu personīgo, ārstniecības

nolūkiem glabāto balzamu. Neticami nekaunīgs nelietis, kurš piespiedis glēvo Kopštiku dot viņam svešu balzamu. Poltarackis ar mašīnu aizbraucis pie vācietes Ernas Hofmanes, *Egerstraße* 54. Saņēmu māsas Cillijas vēstuli un raudāju.

24. marts

Apspriede par mācību nodarbībām un politiskajām mācībām. Paplašinātā kurpnieku darbnica sāk strādāt ar brīva liguma cilvēkiem – par vēderu un pajumti. Pirts. Vaļunass atved materiālus kurpniekiem. Pārved arī traukus. Vakarā Poltarackis mani aizved pie Elzas, Ernas māsas. Nakti pavadu pie Hofmaņiem. Nakti laužās iekšā piedzērušies bandīti. Es izeju ar pistoli rokā tiem preti. Viņi virsnieka nebistas. Brīdinu, ka netaupīšu nevienu, kurš mēģinās ielauzties. Ilgi neizklīda, bet durvis vairs nelauza. Sievietes no blakusdzīvokļiem bēguļo. Blakusistabā dzīvo atraitne ar diviem bērniem. Pirms gada viņas vīrs sašāvis Gēringa portretu. Kāds nodevis, un vīrs iznīcināts. Tagad atraitni katru nakti bērnu klātbūtnē izvaro. Es tikpat kā negulēju. Elzai galva liesmo... Elza slēpusies zem gultas, vecās lupatās... Domātās pusstundas vietā es paliku visu nakti. Māte man atbrīvo vienu gultu. Man blakus pieguļas Elza. Viņa esot pirmo nakti droša un ļoti, ļoti laimīga. Neizsakāmi maigi viņa pieglaužas man un čukst – mīļais Jāni – un saldi skūpstā...

25. marts

Sāk darboties drēbnieku darbnica ar tādiem pašiem brīvligumniekiem – gan krievietēm, gan vācietēm un vāciešiem. Majors pārmet netīrību PFS pagalmā, kurā tagad ir aizgaldi, pilni ar cūkām. Tiešām, cūcība ir, un Kokajevam kā magometānim tas riebjas. Kokajevs dod rikojumu iekārtot palīgsaimniecību ar tīrumiem un sējumiem. Nesaprotu. Karš, bet vienai karaspēka daļai apstāšanās vietā jāsāk lauku darbi... 24. martā apbraukāju Dramburgas apkārtni, meklējot piemērotu saimniecību. Velti. Viss nopostīts, tukšs. Trūkst kaut kādas bāzes. Elzu, viņas ģimeni un citus vāciešus izmet no viņu mājiņām un pārceļ uz barakām. Mājas vajadzīgas kādai karaspēka daļai. Hofmaņiem bija atsevišķa pusotra stāva mājiņa, tagad kopā ar otru ģimeni viņi visi vienā istabā. Raud. Hofmaņi: māte, trīs meitas – Elza, Erna un vēl mazs meitēns. Otrā ģimenē trīs cilvēki. Palidzu pārvest mantas. Vakarā pie Elzas. Milzīga saspiestība. Poltarackis ar Ernu *coitojas* sēdus. Mēs nekā. Ārkārtējs uzbudinājums. Grūti mājās nākt – gabals liels – un mokoši gulēt.

Krievietes no darbnīcām lūdz 1. aprīli uz vakaru pie viņām. Ielūgšana daudzsološa. Viņas tomēr nemodina uzticību. Kā viņas te nokļuvušas, ko īsti darījušas Vācijā, to slēpj, tas ir, neko sakarīgu nepastāsta, tikai atkārto, ka viņas atvestas. Ludmila un vēl citas pilnīgas baltroces vēl tagad. Kādiem uzdevumiem vācieši viņas baroja? Lotinā un citur mēs sastapām uz Vāciju aizvestās istās verdzenes. Bet šīs? Neiešu pie viņām. Vaļunass krāmu vākšanā

ists Pļuškins, tikai ar atšķirību, ka vēl skaudīgāks, rijīgāks, mil greznoties. *Pēc kara satiktais leitnants Šurs man apgalvoja, ka viņš kā intendantu kursu klausītājs ekskursijas laikā redzējis Vaļunasu ieslodzītu Rīgas Centrālcietumā.*

Ļuļko, tāpat kā Barsukovs, tišām tukšās mājās dauza kristālu. Barsukovs ar zobenu lustras, Ļuļko ar kulaku kristāla traukus bufetēs. Un pūlas izvarot vācietes, kuras strādā mūsu darbnīcās un pie lopiem.

26. marts

Elza drūma, skumja. Arī es. Vakarā viens bijis pie Elzas. Maigi pielipa man, lūdza palikt pa nakti. Visu nakti klauvēja un laužās iekšā poļi un citi. Pat ap 2.30. Elza ilgi sēdēja pie manis, glāstīja un aijāja. Es saldi iemigu. Bet gulēšana bija ļoti grūta uz krēsliem, nelidzeni.

27. marts

Majors Grišins padzinis Ņinu un Ludmilu no drēbnieku darbnīcas. Grišins iekārojis Ludmilu. Tā Grišinu noraidījusi, jo ir Vaļunasa mīļākā. Grišins nu trako. Bijām ar Poltaracki pie Hofmaņiem aizsargāt ģimeni pret bandītu vardarbībām. Palikām pa nakti. Elza ārkārtīgi mocījās ar klepu. Vārga, trausla meitne, 18 gadi. Darbnīcā iedeva pirmo cepuri no trofeju materiāliem. To paņēmu sev un nēsāju līdz demobilizācijai.

28. marts

No rīta virsniekiem vingrošana majora Kokajeva vadībā, piecas minūtes skrējām slaidos rīkšos. Es paguru. Pieņemām Ernu un Elzu darbā pie lopiem. Elza slimā. Visu dienu guļ manā istabā. Nakti negāja mājās šausmās no tā, kas tur sagaidāms. Pie Poltaracka atnāca Erna. Izdārija injekcijas pret vēdera tifu, dizentēriju un holeru, kā arī pret stinguma krampjiem. Mocoša nakts. Sacēlās temperatūra, murgoju. Elzai labāk. Viņa mani rūpīgi un maigi kopa. Dienā pie mums bija Aizmugures priekšnieks, apakšpulkvedis Ivanovs. Apmierināts par savāko un par nodrošinājumu uz pieciem mēnešiem. Frontēs mums lieli panākumi. Silts. Ludmila pa naktīm nāk pie Vaļunasa, lai gan no darba padzīta. Viņas neko neesot darījušas. Pilnīgas slīņķes.

Vaļunass ar saviem cilvēkiem pako un pako trofeju bagātības, mēģina skūpstīt pie mums strādājošās vācietes. Vācietēm uzbāžas Sonkins un Ļuļko. Pagalmā tagad liela tirība. Labi strādā kurpnieki. Slikti strādā krievietes, drēbnieces, it nemaz neprot darbu, bet ļoti nīst vācietes. Tā darbu prot un centīgi strādā. Mūsu sievietēm pašām savākti lieli blāķi mantu. Dažas vācietes lielās, ka bijušas komunistes. Elzas un Ernas tante apgalvo, ka viņu mājā reiz pārnakšņojis Ernsts Tēlmanis. Varbūt taisnība, bet viņa pati gan dievticīga.

29. marts

Pēc dūriena vēl sāpīgi un vispārējs pagurums. Mocoša no rītiem vingroša-

na ar ilgu skriešanu un lēkšanu pār bukiem. Es gados vecākais starp virsniekiem, arī divi amatnieki kādu gadu vecāki par mani. Kokajevs par 13 gadiem jaunāks. Kokajevs ar Sonkina un Vaļunasa palīdzību ģenerālleitnantam Krjukovam meklē dzīvokļa iekārtu. Veltīgi braukāja ap Dramburgu. Atbilstošu Krjukova prasībai nav atraduši.

Jaunākais leitnants, gruzīns Kašauri, izvaro Ernu PFS noliktavā, iepriekš aizslēdzot durvis. Poltarackis greizsirdīgs, bet ko lai dara?! Kašauri gruzīns. Staļina tautība. Neaizskarams. Majors Grišins vajā Ludmilu, dzen no darba. Vaļunass meklē kaustisko sodu. Nakti viņš nav ielaists pie Ludmilas. Nakti man nedod mieru apmeklētāji. Vientulība šajā Sodomā sāpīga.

30. marts

Elza apgalvo, ka pagājušo nakti krievus nav laidusi iekšā. Grib izlikties mīla, glāsta. Māte teikusi, pārmetusi, kāpēc nepalikusi pie manis pa nakti. Es lūdzu palikt, bet viņa gāja mājās. Kāda viņai tur varēja būt nakts? Vaļunass it kā pēc Kokajeva rīkojuma no oficiēru ēdnīcas ņēmis kristāla traukus. Pats nespēj atrast tos tukšajās mājās. Bet zagšana Vaļunasam otra daba. Lai gan Dramburga vairāk iztīrīta, mūsu daļai ienākot, nekā Flatova. Guļu gultā. Lasu vēstules. Vaļunass atved žāvētu gaļu un alu savām vajadzībām. No oficiēru ēdnīcas virsnieki nozaga karotes.

Tagad pēc pavēles no augšas virsnieki jāsauc par oficiēriem. Zenītartilēristi patvarīgi ņem no Kopštika vadītajiem darbiem vācieti un stiepj prom izvarot. Ernai sadauzītas kājas no uzbāzīgiem kavalieriem. Krievietes bolot acis uz Elzu. Tāpat mūsu kaprāļi. Es gulēju visu dienu neēdis. Ludmila slima.

1. aprīlis

Biju pie Hofmaņiem dienā un vakarā. Milicijas darbinieki ved iekšā karavīrus, lai izvaro viņu rajona jaunākās strādnieces. Visām vācietēm jāstrādā. Nikna saruna ar zenītnieku kareivi, kurš nāca izvarot. Gribot noprovēt ar automātu, kas es tāds esot, ka aizstāvēt vācietes spiedzes. Aiztriecu. Bet šie bandīti gatavi uz slepkavībām. Vakarā lepna lieldienu maltīte. Kūkas. Vācietes daudz plāpā. Elza

Vācijā. Sejās jau tāds kā pamiers, jo pienācis 1945. gada pavasaris

maiga. *Ich bin so müde!*... No rīta pilsēta klusa, kā miera apstākļos. Maz patruļu un sardžu.

2. aprīlis

Lieliska sajūta. Resnā Ella milot partorgu Barsukovu. Mums jābrauc projām no Dramburgas. Aizgāja lopi Zatuļina vadībā, līdz divi atbrīvotie krievi. Majors neapmierināts, ka nav sūtīti lopiem līdz ar zirgi. Te plosās mutes un nagu sērga. Mums piecas govis slimas.

3. aprīlis

Gatavojāties braukt uz Troppi, tad Švibusu. Vāciešus izsūta no Dramburgas. Te grib apmesties frontes štābs. Jau skatīja arī manu istabu. Elza aizgāja bez manas ziņas no darba. Mājās zaldāti stiepuši izvarot. Tanti, kura Elzu aizstāvējusi, situācija ar ieroci. Tā paģibusī. Tante un māte grib, lai meitas brauc mums līdz. Elza šaubās. Ar mums no Dramburgas aizbrauc vesela grupa vāciešu amatnieku. Kurš negrib braukt ar mums, tos laižam mājās. Vairākums amatnieku grib izmantot mūsu aizsardzību no patvaļībām pilsētā. Kino. Vakarā Poltarackis atveda Ernu, Elzu un tanti. Māte piekritusi, ka viņas brauc. Tā palikusi ar mazo māsiņu. Gulēt Elza aizgāja manā istabā, kopā ar tanti. Naktī, redzot mani neguļot, pārnāk apģērbusies pie manis. Histēriski raud Ludmila un Ņina. Grib braukt mums līdz. Atļāvu. Vēlāk majors Grišins majora Kokajeva klātbūtnē mani šimpē. «Nekas nav labs saimniecības daļā.» Kokajevs: *vse raspusķiļis!* (Visi izlaidušies!)

4. aprīlis

Mokoši braucam līdz Švibusai. Landsbergā nāk mums preti vācu gūstekņu kolonna. Tas atstāj smagu iespaidu uz mums līdzbraucošajiem vāciešiem. Lietus. Iebraucam sliktā ceļā. Slikām, stīgām. Vairākās stundās nobraucām tikai 3,5 km. Vaļunass, aizbraukdams pa citu maršrutu, ātrāk ticis uz priekšu. Trofeju autobuss, kurš mūsu rīcībā un kurā sēž darbnīcu komanda, arī vācieši, stieg dubļos vairāk, nekā mūsu smagās mašīnas. Mūsu autobuss sarkans, bez dokumentiem. Pūlamies to turēt kolonnas vidū, braucot cauri plašam un stingram kontrolpunktam. Ņina jau spārdās, ka nevarējusi paņemt līdz piesavināto velosipēdu. Nīst autobusu. Gulējām Šverinā. Salu. Dienā ēdu drusku, vienu reizi. Vakarā Česnokovs, šoferis, guļ uz kušetes, mēs ar Poltaracki vienā netīrā gultā. Vācieši uz grīdas, vecās vācietes uz krēsliem.

5. aprīlis

Ar gaismu braucam uz Švibusu. No turienes uz Ricutes muižu. Majors Kokajevs dod mums staļļu darbnīcām. Majors Grišins mūsu sarkano autobusu nosauc par hitleriešu štāba sarkano *bardaku*. Nav atpūtas. Nav vaļas lasīt vairākas dienas avīzes un pat vēstules. Elza, Erna, tante nakti gatavojušās kājām bēgt projām. Viņas tiekot denuncētas, izsmietas no repatriētajām. Visu dienu badā. Repatriētās rijot un ņirgājoties par vācietēm. Ka mēs

badojamies, tā ir Poltaracka neiedomājama nolaidība. Kam mēs vadājam un barojam nekādam darbam, izņemot gultai, nederīgās, aizdomas modinošās repatriantes, kuras nesteidzas uz mājas pusi, bet brauc labprāt pretējā virzienā, tur vainīga ir mana mikstčaulība. Elza ārkārtīgi izkritusies. Visu nakti raudājusi... Vācietes centīgi kopj lopus, strādā darbnīcās, bet Nina un resnā Jevgenija maina tikai virsniekus gultās un pašas virsnieku gultas.

Atskrien darbnīcās dežurējošais Kašauri un paziņo, ka man piecas dienas aresta par mantu pārvadāšanu Ludmilas tantei... Īstais pamats: Ludmila atteikusies iet ar Grišinu dejojot un būt tā mīļākā. Vaļunass atkal štābā un visur brēc un klaigā par mantas pārvadāšanu vāciešiem. Faktiski viņiem ir nelieļas paunas no savām mājām. Repatriantiem – salaupītās kaudzes. Ēzeļu spēriens nav morāli sāpīgs, bet veidojas bezizejas stāvoklis – arests par darbnīcu noorganizēšanu. Iepriekšējā sanāksmē man pārmeta patvaļu, ka izdevis karavīriem vasaras cepures pirms pavēles par sezonas apģērbu. Vainīgs pavasaris, kas atsteidzas pirms pavēles un par vairāk kā mēnesi agrāk nekā Maskavā. Vaļunass nepārspējams nelietis. Visu pēcpusdienu viņa nolaidības dēļ slinko darbnīcas. Nerēķinoties ar pavēli, Vaļunass nesāk strādāt. Darbnīcās Junass spēlē bajānu, bet sievietes *špacierē*. Elza teikusi: «Kapteinim līdzī kaut uz Austrumiem!» Elza palikusi visai sīciņa, raud un raud no apvainojumiem. Acis un glāstos maigums, pieklāvība, dziļa mīlestība līdz padevbai. Erna ar Poltaracki gāja lejā gulēt. Elza uzaicināja mani palikt pie viņas. Sirsnīga, maiga. Elza ļoti vārga, nogurusi, trausla.

6. aprīlis

Gatavojamies pārbraukt. Nekāda aresta nav. Majors atkal pārmet mantu pārvadāšanu civiliem. Patiesībā vācieši veda no tīrītām telpām krāmus ārā uz tīrumu. Skandāls Vaļunasa «ģimenē». Nīnu precina ārstam Fedosejevam, Vaļunass saprecinātājs, bet pie Nīnas ielaužas Kašauri un vecākais leitnants Boborikins un izvaro Nīnu. Brauksim tālāk. Vakar saņēmu kaudzi vēstuļu. Nav vaļas lasīt. Naktī salu. Trūkst Elzai segu un citu mantu, bet repatriētām ārkārtīgi daudz visa kā. Ieradāties Blankfeldā. Darbnīcu telpu labāko daļu paņēms sarkanais stūrītis. Tāds parādās pie mums pirmo reizi. Mani dzenāja pa sešiem dzīvokļiem, līdz iedzina žunkā bez logiem, prom no saimniecības daļas. Vakarā Elza līdz nāvei nogurusi, kopjot lopus, galvenā kārtā cūkas, gatavojot tām ēdamo un tirot aizgaldus. Raud, ka neēju pie viņas, ka vairs tā nevar turpināties. Lūdz viņu nošaut. Un viss tikai tādēļ, ka Grišinam un Kokajevam nav mīļāko un es tās viņiem nepagādāju no repatriētajām un vācietēm.

7. aprīlis

Atvedu kartupeļus no tīruma kaudzēm. Ļoti labi. Partorgs, kapteinis Barsukovs, grib iegūt Elzu – lai ejot viņam mazgāt telpas, ka var izvarot. Elza līdz

nāvei nogurusi. Cik es būšu izdarījis ļauna šim nelaimīgajām meitenēm, paklausīdams viņu mātes un tantes lūgumam un atvezdams tās sev līdzi! Lai viņas glābtu un tām palīdzētu, mana vara niecīga. Šoreiz vēl Barsukovam neļāvu vaļu. 3. rotas šoferis iedāvājis Elzai un Hannei (tantei) kurpes. Kas būs tālāk? Ritu atļauts sūtīt ap 100 paciņu. Bataljona partorgs Barsukovs un Sorokins – Kokajeva *holujs* – atkal grib, lai vācietes no darbnīcām ejot viņiem mazgāt istabas uz sarkano stūrīti. Nolūks zināms. Lai izvarotu vācietes, kuras uz zināma liguma brīvprātīgi strādā pie mums. Ļoti mīļa Elza vakarā. Negrib laist projām. Aizgāju 23.00. Kašauri pie šuvējām. Lamājas ar Žeņu un negrib klausīt man, kad uzaicinu viņu iet projām.

8. aprīlis

Nosūtīju māšai Cillijai paciņu (drēbe uzvalkam un zābaki). Atbrauc Poltarackis. Atved savainotas govīs. Viena nolauzusi ragus. Raibā cūka slima. Jākauj. Ernai laikam gravitāte no Poltaracka. Gribot pakārties. Iespējams, ka no izvarotājiem, jo viņa daudz izvarota. Barsukovs piespiež mazgāt sarkano stūrīti. Ulanovs, kam tas bija jādara, pat nepalīdz. Mēs ar Barsukovu tirījam istabas, Elza ar Hanni mazgāja. Štāba priekšnieks atsūtīja ziņu, lai iet mazgāt istabu frizierim. Nesūtīju. Daudz darba pie lopiem. Elzu un Hanni oficiē ēdnīcā cienāja Timošenko. Grišins ļauni noraudzījās. Barsukovs tur aizdomās, ka es dzīvojot ar vācietēm. Man sāp kakls. *Vojentorgs* paņēma no vācu materiāla pašūt 100 cepures. Vakar bija apakšpulkvedis, aizmugures priekšnieks Ivanovs: «Tīrīt un krāsot mašīnas, apstrādāt 50 ha zemes.» Došot man četrus zirgus.

Baltkrievijas frontes pavēle Nr. 020: «Nepieņemt repatriētos vīriešus un sievietes darbā. Pieņemtos nosūtīt uz kontroles punktiem. Draud sodīt nepildītājus.» Tātad darbā var būt tikai vācieši. Majors Kokajevs aizbrauc noskaidrot, ko tagad darīt.

9. aprīlis

Remontnieku vada nelieši dienā un nakti uzmācas Elzai un kurpnieku dzīvokli vācietēm, lien pat caur logu. Durvis aizbultētas. Šodien piedzēruši mūsu kareivji kurpnieki un viss remontu vads. Metu ārā remontnieku. Tas aizveļas kā maiss. Nomainu pavāru Timošenko. Tas vlasovietis. Izmetu Timošenko ārā no vācietēm, pēc tam no repatriētām krievietēm. Bez atļaujas aizlaidusies pāri laukiem Žeņa (Jevgenija, igauniete, tā tagad viņa uzdodas), pametusi slimo dēlu, lai citi kopj. Pārnāca mājās vēlu. Poltarackis spēlē slimnieku. Man sāp kakls. Angīna. Ņemu iekšā streptocīdu. Palīdz. Grišins trenkā Ņinu. Tai vecākais leitnants Vasiļjevs. Leitnants Seļiganovs taisās klāt, bet sekmīgāks vecākais leitnants Volosņikovs. Majors Kokajevs pavēl atlaist Žeņu, bet pats atļauj tai vakaros staigāt. Vēlāk uzzinu, ka viņa iet pie majora Kokajeva.

Atveda govi, kuras miesās no ceļa grūtībām nobeidzies teliņš. Govs jānokauj. Kopštiks apstrādā nokauto govi. Elza no rīta drūma. Gatavojamies pārbraukšanai. Ieņemta Kēnigsberga. Tomēr smaga sirds. Vaļunass pie friziera bez rindas man priekšā. Vēlāk Elza ļoti laipna. Nakti caur logu ielidusi kareivji pie vāciešiem, saķēruši vācieti, kurpnieci, stiepuši uz gultu izvarot. Sardze no 1. rotas. Skaidrs, ka tas notika ar sardzes ziņu. Vaļunass sēž trīs stundas pie vācietēm, bet faktiski kontrolē krievietes, kuras iet projām no mūsu daļas pie citiem vīriešiem. Jāpārbrauc uz Grosenu. Atradu vienā mājā vēstules, kuras no Gulbenes rakstītas vācietei. Latviešu budža dēls sūta šķiņķus, sviestu, olas un taisījis par precinieku vācietei. Vēstules paņēmu. Vēlāk tās man tika nozagtas ar daļu manu mantu.

11. aprīlis

Elzai stāstījuši, ka man daudz bērnu, to Vaļunass. Elza teikusi, ka viņa mīlot mani! Aizsūtīju Satajevu ar mašīnu preti govju pulkam, kas nāk šurp Satuļina vadībā. Sabiedrotie mums virzās preti no rietumiem. Saņēmu pateicību par teicamu ādu savākšanu no 2. gvardes kavalērijas korpusa vietnieka par Aizmuguri. Nobeidzās cūka ar sarkankaiti. Noņēmām ādu, pašu cūku aprakām.

12. aprīlis

Visu dienu cietu no neapmierinātības. Pārbraucām uz Baudahu. Nervozs. Elza plāpā ar iedzērušo Lavrentjevu un Ļuļko. Vakarā Elza un Hannija man pārmet, ka es pārmēri greisirdīgs. Es dzīvoju apakšā, vācieši augšā, otrajā stāvā.

13. aprīlis

Šodien jutos labi. Vakaros klusi pa trepēm augšā lavās Lavrentjevs un Ļuļko. Iztraucēju. Ganāmpulks nāk. Sākām slaukt govīs. Jau liela zāle. Atdevu vienu cūku korpusa ansamblim. Vienai cūkai 10 sivēni, 3 beigti. Ģenerālleitnantam Krjukovam nodots no dzelzceļa vesels vagonš mantu pārvešanai uz Maskavu – 11 lādes. Vaļunass un Berdņikovs atgriezušies no uzdevuma sagādāt Krjukovam mantas – mēbeles un citu. Elza, Erna, Hannija mani apsveic ar dzimunddienu. Jauka diena. No rīta 4.00 kanonāde. Elza prasa, cik man gadu. Hannija dodot 50, viņa 45. Es saprotu, kāpēc viņa mazliet flirtē ar Lavrentjevu un Ļuļko. Zied plūmes, bumbieres. Uz mana galda puķītes (Elzas?). Dzimunddienas noskaņa. Vakarā dzērām drusku šņabi, drusku vīnu. Mazliet noreibis. Gribu Elzu pasargāt.

14. aprīlis

Mitiņš sakarā ar Suvorova ordeņa piešķiršanu korpusam un Padomju Savienības Varoņa nosaukuma piešķiršanu ģenerālleitnantam Krjukovam. Vēss rīts. Galvenais runātājs Ivanovs – korpusa komandiera vietnieks par aizmuguri. Divas cūkas neēd. Vaļunass, kā parasts, dzen intrigas pret mani. Darbniecā pašuva man lauku somu. Vaļunass pavēlējis somu man nešūt. Kino

«Sevastopoles aizstāvēšana». Noķertas divas diversantes, krievietes. Komen-danta seržants nakti lien gar majora dzīvokli pie vācietēm un polietēm. Majora sardze šauj, seržantu aiztur. No korpusa štāba majors Kalugins grib arestēt Vaļunasu par mantu izsaimniekošanu. Vēstule no Haļinas Ja-godņā. Nakti štāba priekšnieks ziņo, ka rīt 8.00 jāierodas štābā uz rita rosmi.

15. aprīlis

No rita skriešana. Timošenko, vlasovietis, arestēts par uzbāšanos sievietēm. Vakar atkal nosprāga cūka ar rozi. Mūsu korpusā ir veterinārā lazarete, bet vetfeldšeris prot ārstēt tikai zirgus. Šodien vienu slimu cūku nokāvām. Go-vis visumā pārcietušas mutes un nagu sērgu. Stāvoklis uzlabojas. Majors Grišins atgādinājis Poltarackim un man caur Poltaracki, ka es apkaunojot virsnieka godu, pats slaukot pagalmu. Vācietes strādā daudz, līdz galigam nogurumam. Mans oficiera gods neļauj tās spīdzināt. Parādīt, kā jāstrādā ar sekumiem man, kā lauku rentnieka dēlam, nav kauns. Bet ir Staļina pavē-le, ka virsnieks neko nedrīkst darīt, kam līdzība ar darbu, tāpat kā sabiedro-to armijā. Čemodānu nest nedrīkst, arī paciņu ne. No šīs muļķīgās pavēles viedokļa Grišinam taisnība. Bet, ja šo pavēli ievērotu, mēs ienaidnieku ne-sakautu. Atbrauca Šatajevs un atveda trīs veselas govīs. Lopus ēdina ar run-kuļiem un citiem pagājušā gada lopbarības krājumiem. Izslaukums un piens uzlabojas.

16. aprīlis

Ārsta apskate vācietēm. Hannija slima. Aviācijas diena. Nakti salna. Dienā silts. Griņko pie Elzas. Ar manu palīdzību piedzima teļš. Dežurē Poltarackis. Elza stāsta, ka mātes stāvokli. Neesot menstruāciju no februāra. No kā? No izvarotājiem jeb no vāciešiem. Pirms sarkanarmijas ienākšanas katru nakti dejujuši un dzēruši ar vācu lidotājiem... Es ar Elzu iepazīnos marta pēdējās dienās... Viņa tikšot pati galā neprecējusies. Augli nenonāvēšot. Braukšot atpakaļ uz Dramburgu...

17. aprīlis

Pirts. Elza amizējas ar Ļuļko. Dzied. Izturas izaicinoši. Spēlē. Man pretīgi. Izmests vācu desants. Meklē. Slikti ar veselību. Nav apetītes. Noguris un drūms. Elza: viņai tagad vienalga – desmit vai divdesmit... Agrāk tomēr bi-ja labāk, ja viens! Majors iedzēris: «Mitras cūkas!» Musulmanis pirmo reizi skatās uz cūkām un, ēdot cūkas gaļu, tūliņ caureja. Poltarackis sit Ernu, ka iet kopā ar Vaļunasu un Smailovu. Deg meži. Visapkārt dūmu migla. Saule zeltaini nespodra. Nakti mani izsauc Jakimenko. Viņš galīgi piedzēries. Muld par visu vāciešu apšaušanu, par sanitāro pārbaudi OVS darbnīcās, par sarakstu, kam jābūt gatavam 20.00. Es iebilstu: «Nav Maskavas politika no-šaut gūstekņus un iedzīvotājus.» Jakimenko dzērumā histēriski kliedz kaut ko nesakarīgu, bet «asiņainu».

18. aprīlis

Pēc apvainojošās āzēšanās štābā ilgi nevaru aizmigt. Pazemojums un piedzēruša neķitribas uz seksuāla bada pamata. Pārbraucam uz Dronovu, netālu no Oderas un Cibingas. Briesmīgi netirumi un izpostītas mājas. Ceļā redzam, kā korpusa gaziks ar piedzērušu šoferi piepeši iegriežas mežā un atsitas pret koku. Viens beigts, otrs, vecākais leitnants, ievainots. Šoferis vispirms glābj spirtu, tad lamā nosisto, ka neceļas augšā, velti krata, sauc vārdā un atkal lamā... Grūti jaunā vietā iekārtoties. Maz derīgu telpu. Vakarā mani izsauc Kokajevs. Sēž majors Grišins un leitnants Jakimenko. Runā Kokajevs Es esot nodevējs. Pārdevies vāciešiem! Es esot teicis piedzērušajam Jakimenko, ka Ilja Ērenburgs rakstot blēņas par to, ka visi vācieši esot vienādi – hitlerieši. Atbildu: «Par Ērenburgu taisnība. Viņa noziedzīgo, asinskāro un sevišķi ļauno aģitāciju noliedzu. Viņš ir pašreizējo apkaunojošo noziegumu iedvesmotājs. Grišins.» «Jūs pazemojat oficiera godu!» Es: «Taisnība, es tiešām ar piemēru mācu strādāt mūsu kareivjus un strādniekus saimniecības daļā pie lopiem.» Majors Kokajevs – par mani esot oficiāls ziņojums (Jakimenko) un viņš paziņojot, kur nākoties. Mani tiesāšot tribunāls. Uz žēlastību lai necerot. Es nedrīkstot vāciešiem iet tuvāk par kilometru. Novietošot vāciešus, strādniekus, atsevišķā mājā ciema malā. Lai vācietes izvaro tūkstoškārt, kas man tur esot daļas! Ilgi, ilgi visi trīs nīrgājās par mani kā par nodevēju. Šo bezkaunību safabricējis Grišins, Jakimenko, Žeņa (Jevgenija, majora Kokajeva mīļākā, repatriante), Ļuļķo, Vaļunass. Ja man nebūtu mātes un māsu, es nošautos. Kā viņiem neriebjas klausīties nelaimīgo vaimanas un redzēt asinis. Viņi – idejiskie karotāji, bet es – nodevējs!

19. aprīlis

Sapņi biju pie Staļina. Staļins: «Es mēdzu būt taisns, iesniedziet rakstisku ziņojumu!» Es fiziski un garīgi slims. Elza raud dienu un nakti. Nav man istabā kur piemesties. Beidzamo galdiņu nozaga feldšeris. Nav gultas. Rakstu ēdnīcā... *Pie ābeles piestājusi, kā pie savas māmuliņas. / Birst ābelei balti ziedi, birst man gaužas asariņas...* Četrdesmit piektajā gadā es sapratu šīs dainas dziļumu un traģismu. Es plēsoņu vidū ar grupu nelaimīgu cilvēku, kuri man uzticējās kā krievu armijas virsniekam, pameta dzimto pilsētu Dramburgu un brauca līdz «ienaidniekiem», lai palīdzētu cīnīties pret fašismu pašu Dzimtenē. Es nespēju viņus glābt no necilvēcīgiem pazemojumiem un varbūt iznīcināšanas pēc tam. Izmisums un neizsakāms kauns! Cik briesmīgi viņi nīst mani Tautu draudzības zemē! Ordeņu birums: Kokajevam, Grišinam... Pēc ordeņu saņemšanas daudzi piedzērušies. Ejot no darba mājās, Elzai un Hannijai līdz istabā ielaužas no 2. rotas Žuinovs. Pavēlu sekot man uz štābu. Kamēr es štābā, tikmēr iekšā feldšeris Košeļovs un Vaļunass, aizbultētām durvīm. Mani nospiež nespēks un izmisums. Organizēta sieviešu izvarošana...

20. aprīlis

Visu nakti kanonāde. Mokoši sapņi. Vaļunass ar Elzu vienā istabā. Jūtu – gatavojas padzīt Elzu, Ernu un Anni, lai tad viņas iznīcinātu. Poltarackis iet gulēt turp, es savā bunkurā. Dienu braucu pēc govīm caur Landsbergu un Stoltenbergu. Landsbergā vācu gūstekņu nometne. Ebreji mani lūdz būt viņiem par tulku sarunās ar vāciešiem. Vācieši ebrejiem, kaut arī tie Padomju savienības žīdi, izvairās atbildēt. Vācieši apgalvo, ka viņi nesaprot židu žargonu. Man viņi atbild labprāt. Slavenā Markina lazarete, kuru visu laiku stāda man par paraugu, ar Kokajeva piekrišanu apmaina mūsu labās, tikko atnesušās govīs pret viņu draņķiem – kaulu kambariem, galīgi aizmērdētām govīm. Mētājas apkārt kādi 10 piedzērušies poļi, bezdarbnieki ar savām skaistulēm. Elza bijusi pie ārsta.

21. aprīlis

Ar studbekeru atvedu četras govīs, kuras vairs nespēja pāiet. No mūsu mašīnas elektrība mājās, izņemot manu mītni. Pret manu gribu man piekoman-dē nelieti, vlasovieti Griņko, repatriantu Ivana un Petro vietā. Griņko klaiņo, laupīdams un izvarodams. Iegūst zeltu, pulksteņus un naudu. Viņam vācu parabellums ar vienu patronu. Tas kalpo laupīšanai un izvarošanai. Naudu no viņa ņēmis Grišins, pulksteni Jakimenko. Par to viņu piekoman-dē saimniecības daļai, pie vācietēm.

22. aprīlis

Nakti manā istabā ar uguni ielaužas Kašauri – dežurants ar savu palīgu. Kontrolē, vai neesmu ar vācietēm. Neiedomājams apvainojums! Pārvedu trīs govīs. Vecākais leitnants Prostikovs, bijušais čekists, stāsta: «No šejienes 5 km pie ezera vienā mājiņā septiņu vācu sieviešu un bērnu svaigi liķi. Izvarotas... Landsbergā, kur viņš apmeties, bijušas trīs meitenes. Pirms viņa ierašanās ielauzušies desmit kareivji, visu izjaukuši, gatavojušies vardarbībai. Viņš izraidījis, neļaudams izvarot, draudējis ar viņu pulkvedi. Deviņas dienas bijis meiteņu mājā. Miļas, jaukas un bezgalīgi pateicīgas. Vecākā ar mātes ziņu atdevusies viņam. Visi ģimenē bijuši laipni pret viņu par aizsardzību. Tagad atkal bijis Landsbergā. Visa māja izjaukta, logi izsisti un neviena vairs tur nav bijis... Viņš pret varmācībām. Tādēļ vienīgi ar mani runānot... Sāpot sirds... Elza bāla, neēd, raud. Tādā stāvoklī, kā pašreiz, baidoties par sevi un mani...

Biju pie 2. gvardes kavalērijas korpusa komandiera vietnieka par aizmuguri, apakšpulkveža Ivanova. Biju ārkārtīgi uztraukts. Izstāstīju savu neapptveramo stāvokli savā daļā. Pašreiz *Pravdā* Konstantinova (vai cita?) raksts pret Ilju Ērenburgu, kurš nepareizi un ļoti kaitīgi noskaņojot armiju Vācijā. Ne visi vācieši ir hitlerieši! Ivanovs pavēlēja iesniegt ziņojumu rakstiski. To izdarīju. Majors Kokajevs pavēlējis mūsu darbnīcās maizes ceptuvei uzšūt 25 cepures. Pavēli nodevis tieši Vaļunasam. Es Kokajevam vairs neeksistēju.

23. aprīlis

Braucu pēc lopiem. Švibusā Ivanu un Petro Kabarčukas nodevu komendantam ieskaitīšanai armijā. Elza slima. Nesot samazgas cūkām, pārstiepusies. Laikam izmetis augli. Pati apgalvo, ka neko neesot darijusi, lai nodzitu augli. Ārkārtīgi mokās. Lūdz papirosu. Poltarackis nedod, man nav. Devu tabaku. Ienāca ārsts Fedosejevs. Erna: «Es milu tevi!» – ārstam. Tas vēl aizgāja ar Anni. Tā jau vairākas dienas guļ ar Fedosejevu. Stāsta, ka mīlot vīru, kurš bēguļojot, kaut kur klejo. Gan viņš sapratišot viņas grēkus.

24. aprīlis

Apakšpulkvedis Ivanovs izsauc Kokajevu, Grišinu un mani. Man lika atkārtot sūdzību. Paskaidroja ļoti asi Kokajevam un Grišinam, ka viņu nostāja nepareiza, tāpat kā Iljam Ērenburgam. Mājās Kokajevs ņēmās mani mācīt. Solījās vācietes padzīt, atdot citai daļai... Lai tur padzīvo uz brīvprātības principiem...

25. aprīlis

Griņko apgalvojis Elzai un Ernai, ka es un Poltarackis naktī gulējis ar krievietēm. Elza un Erna niknas. Vēlāk teica, ka neticot Griņko. Bet dvēselē tomēr... Nakti biju uztraukts un seksuāli uzbudināts.

26. aprīlis

Naktī pēc 24.00 izsauca majors Kokajevs un pavēlēja rīt no rīta aizvest projām Žeņu (Jevgeņiju), it kā igauņieti, un Ņinu, kā visas Eiropas maukas. Žeņa 25. aprīli bijusi atsevišķā istabā ar majora draugu, majoru Bevzuku, tad aizbraukusi uz virsnieku rezervi un pēc visa tā naktī gājusi pie majora Kokajeva. Tas viņu padzina un deva man augšminēto rīkojumu, pats milzīgi ciedzams greizsirdības mokas, jo Žeņa vairākas nakts gāja pie viņa. Šodien abas aizvedu uz Švibusu un nodevu komendantam, tas nosūtīja uz pārsūtāmo punktu. Abas ceļā ļoti lūdzās, lai atstājos daļā. Ludmila izglābās pie Valūnasa jeb citur...

Pārdomāju, vai es nedzīvoju par daudz priekš citiem. Viņu dēļ tik daudz ciešanu. Bet manis labad kas cieš? Erna un Poltarackis dzīvnieki, mežonīgi egoisti, es – nerrs un lupata. Pamodās naids pret pazemotājiem, aizspriedumiem un pret citus nīstošiem un nicinošiem vāciešiem. Ari Elza isti mīlēt varot tikai vācieti, kuri esot visur pārāki par visiem citiem, visām tautām (naciste?). Majors stāsta par pārbraukšanu un lopu kopšanu. Bija tēvišķīgi laipns.

27. aprīlis

Manā sirdī pārsāpējis izmisums. Nosala mani pavasara ziedi. Elzas milas nav. Pārdomāju novēroto. 21. aprīli, kad bija iedzērusi, Elza stāstīja jēlas anekdotes. Viņa gaidīja, ka es smiešos, un bija pārsteigta, ka man riebjas jēlibas... Agrāk slavēja franču meistarību milas lietās... Bijusi franču paziņas

no strādājošiem rūpnīcās... Paziņoja pavēli: «Nelaupīt, nedarīt varmācības, nevajāt un nedzīt ārā no dzīvokļiem vāciešus.»

28. aprīlis

Operativajai daļai jābrauc uz Berlīni. Te paliek darbnīcas, lopi, apgādes bāze. Braucu es. Paliek Poltarackis, Vaļunass, OVS, PFS. Annī raud pēc ārstā, tam jābrauc. Slima ar kašķi. Poltarackis draud nošaut Ernu. Tā viņu nemil. Grib atdoties citiem: ārstam, Lavrentjevam, kurš drusku runā vāciski, un citiem. Poltarackis tur Ernu tikai ar draudiem. Annī un Elza pūlas pierunāt Ernu savaldīties. Erna ap 16 – 17 gadu veka, ļoti spēcīga un fiziski attīstīta, mežonīga vāciete, ļoti daudz izvarota. Jakimenko lamājas, ka lopu kaušana aiztur izbraukšanu. Aizbrauca bez manis. Majors Kokajevs jau projām. Jakimenko vadīto kolonnu panācu ar savu grupu Frankfurtē pie Oderas. Talākais maršruts aiz Oderas: Munhaberga, Hercenberga, Blumberga, Šunfliss, Bevegfelda. Ļoti laipni vācieši. Mēs vēl vairāk. Dzīvokļus ņemam brīvos. Kokajevs apmeties pie Šitciem, kuriem meita jauna atraitne. Pēc pusnakts mani izsauc majors: naktī vecais ar kurvi gājis ārā. Ap 24.00 gājis ārā ar suni. Majoram aizdomas, ka vecais dod signālus un ka viņam dzīvokli kaut kāds birojs. Pratināju vāciešus. Šķiet, piedzērušais majors ar diviem saviem tautiešiem, arī virsniekiem, maldās. Pilnīga vāciešu padevība un lojalitāte, izņemot suni... Vecais uz rakstāmmašīnas taisījis sarakstu mums nododamajiem ieročiem – bisēm, kinžaliem u. c. Tā ir. Nodeva sarakstu. Tāds mūsu majora slepeno ziņu birojs – alkohola iespaidā un iekārē!

29. aprīlis

2. rotā nav kartupeļu. Vecākais leitnants Vasiļjevs mani apsūdzējis majoram, ka nedodot viņiem vīnu. Pašiem milzums vīna, ko nenodeva noliktavā. Es stipri mokos miegā. Vēss. Vāja kanonāde. Grišina štāba kareivis Panovs izvarojis 17 – 18 gadu vecu vācieti, draudot ar revolveri. Avižu un vēstuļu iznēsāšanas vietā pastnieks, ieslēdzot visu ģimeni un paņemot atslēgas, izvaro meitu. Šo aktu redzējis dispečers, leitnants Matvejevs un it neko nav darījis. Vēlāk uz laiciņu Panovu arestē, bet Grišins atbrīvo, noliedzot izvarošanu. Grišinam Panovs uzticams adjutants. Panovs no noliktavas otrreiz paņēmis vīnu Grišinam, varbūt pats izdzēris. Grišina otrs adjutants – ziņnesis – stiepj salaupīto mantu. Kokajevam viesi un dzeršana.

30. aprīlis

Mēs atrodamies Berlīnes vasarnīcu rajonā. Slikti gulēju. Murgoju. Vakar uzmācās vāciete izpostītā traktierī. Neņēmu, kaut gan sāku iekāst, jo viņas klātbūtnē atradu paku pornogrāfisku fotogrāfiju un citas nešķistības. Iedevu viņai gabalu ziepju, turpat atrastu. Sniedza roku un pateicās... Grib mani, visa pietvīkusi, pienākusi man pavisam klāt, turpina ar degošām acīm runāt, it kā vīrs pazudis Berlīnē, aizgājis, bet atpakaļ nenākot. Tas esot vecs, 60 gadi. Savaldījos un mierināju, lai paciešas, gan pārnāks. Tiešām, biju uz apgrēcības robežas.

18.00 svinīgs 1. Maija akts ar ģenerālmajora Mansurova piedalīšanos. Dziedāja Ruslanova, ģenerālleitnanta Krjukova sieva. Uzstājās «Frontes koncertu brigāde». No 24. lauku hospitāļa saņēmām četras govīs. Mēs viņiem bada laikā aizdevām. Atbrauca Vaļunass. Viņam draud Aizmugures priekšnieks Ivanovs un štāba priekšnieks pulkvedis Solovjovs ar tiesu it kā par salaupītā piesavināšanos. Daļa patiesības ir. Piesavināšanās līdzdalībnieki majori Kokajevs un Grišins ar augstu stāvokli. Pat kurpniekam Kovaļčukam vairāki čemodāni ar mantām. Tāpat Sonkinam un citiem. Katram šoferim vesela bagātība. Ivanovam un Solovjovam par maz čemodānu. Vaļunass viņus aizmīrsis. Uz 1. un 2. maiju izsniedzam pa 100 g vīna dienā.

1. maijs

Skaists, vēss rīts. Ābeles nozied. Rūc lidmašīnas. Vakar skandāls ar Grišinu. Raksta zīmiņi Ļuļko – dot divas pudeles vīna. Šodien vīnu Ļuļko izdeva. Es atļāvu. Bet vakar nedeļām. Vaļunass raksta Aizmugures štābam paskaidrojumu, protams, melus – visu salaupīto nodevis noliktavā. No mūsu noliktavas bez uzskaites mantas ņēma ļoti augstas personas, to labi zina Solovjovs, un viņam jāklusē. Bet patiesība ir arī tā, ka Vaļunass neko no salaupītā nedeļā noliktavā, tur nodeva Grīnvalds, visu, ko bija savācis ar saviem darbiniekiem...

Maz piedzērušu. Majora Kokajeva šoferis Usoļcevs pilnā. Berlīnes vācietes laužas pēc ēdienu atkritumiem. Tām sienas klāt iedzēruši kareivji ar neķītriem priekšlikumiem. Mūsu priekšniecība aizliedz dot vācietēm atkritumus, liek dzīt prom no ķēķiem. Kokajeva un Grišina rīkojumi diametrāli pretēji mūsu valdības nostājai attiecībā pret berlīniešiem. Produktu mums netrūkst, vienmēr paliek pāri daudz ēdiena, bet Berlīnē bads. Vācietes žēlojas par varas darbiem pret meitenēm un laupīšanām, to izdarot, draudot ar revolveriem. Dažas nelietības pārtraucu, draudot lietot visasākos līdzekļus, turot rokā pistoli...

Blonda skaistule Emmi lūdz mani ciemā Hertas ielā 23. Greznis nams. Apdzīvo divas sievietes – saimniece un Emmi. Viņa neesot precējusies. Nolēmu atturēties. Lūdz produktus. Solījās atnākt pati... Gribu izprast vācietes, ielaižos sarunās. Līdzēt varu maz, saprast viņu psihi vēl mazāk... Viena daļa vēlas tikt paņemtas... Varbūt pa daļai to veicina bads... Daļa slāpst pēc avantūrām, pēc piedzīvojumiem bez atbildības, jo, kas to zinās, kur beidzas labprātība un sākas varmācība. Tā stāsta daudzi virsnieki: kapteinis Barsukovs, vecākais leitnants Prostikovs un to pašu runā citās karaspēka daļās. Ārsts Fedosejevs arī neielaižas piedzīvojumos, būšot uzticīgs Annijai...

2. maijs

Vienu vai drusku vairāk kilometru no mums sākas vāciešu grupas uzbrukums ar nolūku izlauzties no Berlīnes. Uz mūsu daļām un mašīnām šāva ar

ložmetējiem, minmetējiem un faustiem. Ieņēmām aizsardzību, gatavi kaujai. Uz šosejas pamestas emkas. Spindz lodes. Arī pavārs Bikovs izracis ap ķēķi lauku ierakumus, iegūlies tajos, uzstādījis bojātu ložmetēju un gaida kauju. Aizsardzību visā rajonā vada mūsu korpusa štāba priekšnieks ģenerālmajors Mansurovs. Daļa vāciešu pa blakus ielām izlauzusies no Berlīnes, bet viņus vajā tanki un mūsu daļas. Mūsu zaudējumi: viens majors, viens vecākais leitnants, sadeguši divi U-2. Mūsu daļa uzbrukumu atsita, zaudējot vienu kritušu un vienu lidmašīnu U-2, kuru vācieši paspēja aizdedzināt. Daudzi gan pakojās, gatavodamies atiet, arī mūsu ārsts...

Vecākais leitnants Žukovs aizbrauca pēc benzīna. Būšot arī Dronovā, kur palika mūsu lopi un darbnīcas. Daži vācieši bez personības dokumentiem vāc ziņas no iedzīvotājiem. Pārbaudīju. Paši vācieši, it kā kreisie, noorganizējuši kaut ko līdzīgu komendantūrai – milīcijai vai pašpārvaldei. Viņu mitekli kā skudru pūzni kūšā darbs. Tikai viņi ir bezspēcīgi pret patvaļībām un varmācībām, ko pastrādā bruņoti bandīti mūsu – sarkanarmijas – formās. Lai organizējas!

Politiskie, atbrīvoti no nometnes Špandavā, iet kājām uz Neištetini, ap 300 km no šejienes. Neiespējama īsta kontrole milzīgā pilsētā, kur pašreiz daudzi bez kādiem dokumentiem. Rit braucam uz Naujenas pusi – rietumos aiz Berlīnes. Vakarā majors Kokajevs pratina un krata savu dzīvokļa saimnieku Rūdolfu Šitcu, Hertas ielā 53. Arī man jāpratina. Riebigi! Vācieši apbrīnojami precīzi izpilda visus Sarkanās armijas rīkojumus. Kā parādās paziņojums pie stabiem, visi lasa un tūdaļ dodas, lai tos izpildītu. Tā arī Šitcs. Pats visu saraksta, kas jānodod komandantam: radio, ieroči, bises un kinžali, u.c., rakstāmmašīnas. Šī rakstāmmašīna, kuru Šitcs gatavoja nodot, biedē majoru. Atriebjas neparasti zemā izglītība. Emmī nerādās, kā solījās. Kādi iemesli?

3. maijs

Braucam uz Hāhi – 50 km rietumos no Berlīnes. Priekšā pamesti, faktiski sadzīti mežā fon Bredova lopi, ap 100 govju un ap 150 aitu. Pārņemtu visu mūsu ziņā. Noorganizēju slaukšanu un kopšanu. Brigādēs vācieši, poļi, krievi, jugoslavi, galvenā kārtā sievietes. Gana krievi Gorškova vadībā. Palīgs – polis Savickis. Aitas gana vācietis. Viņš prot apieties ar aitām. Viņš nedzen aitas, bet ved sev līdzī, murminot aitām sadzirdami. Pulkvedis Solovjovs grib salasīt ap 2000 lopu. Priekš Grišina laupa viņa šoferis Rumjancevs.

Daži lopi vēl slimo ar mutes un nagu sērgu. Viena slima gotiņa nevar paiet, nākot no ganībām uz kūtim. Vērsis paliek pie viņas, pamet 100 veselo

govju, bet, mīļi idēdams, pūlas iegūt šo gaudeno, gulošo, kas tomēr nav iespējams. Vērša uzbudinājums liels, bet viņš nerikojas varmācīgi, kā to dara kuīļi un daži mūsu kareivji. Kaut vācu sievietēm būtu tāda iespēja aizsargāties no uzbāzīgas milas kā šai gotiņai, garām paietu milzīgs kauns! Vērsis mil gotiņu individuāli, tāpat kā cilvēki, jo pienācis gotiņai laiks, kaut slimai, saprasties ar vērsīti. Bet mūsu kuīļēni rikojas kā rikojās 10 vērsēni, sadzīti šaurā aplokā pirms kaušanas, kopā ar vienu gotiņu, kurai nebija pienācis īstais laiks. Visi vērsēni nepārtraukti mēģināja iegūt vienīgo gotiņu. Bet velti. Gotiņa ar ragiem visus noraidīja. Kaut radītājs, veidodams sievieti, būtu padomājis par viņas paš aizsardzību! Dievs to nezināja, ka Ādami veidos armijas, kuru bruņinieki iekāros sievietes ar pistolēm rokās, rindās stāvēdami.

4. maijs

Braucu pēc produktiem atpakaļ cauri Berlinei, respektīvi, cauri Berlīnes drupām, pāri Oderai uz Dronovu. Atradu tur starp savējiem svešus karavīrus, liekus ļaudis, leitnantu Berdņikovu ar kādu svešu leitnantu. Griņko kopā ar kādu jaunāko leitnantu izvarojis vietējās polietes un vācietes. Tagad Griņko kopā ar šo leitnantu aizbēdzis, jo Poltarackis gribējis viņu arestēt. Pats Poltarackis ved turku pašā dzīvi. Atbrīvojis Ernu no darbiem, Ernas daļu uzlietot veikt Elzai un Annijai. Erna ar mieru slinkot uz māsas un tantes rēķina... Visi laipni un stāsta, kā 1. Maijā priecājušies: dzēruši un dejujuši. Elza aizrāvusies, nenākusi mājās, kamēr Poltarackis aizsūtījis Kopštiku pēc Elzas un Annī. Elza runājusi ar Fedinu, lai brauktu ar to uz Berlīni. Elza pati nav pratusi iet mājās?

5. maijs

Agri no rīta devos ceļā. Neko no ēdamā un dzeramā neiedeva ceļam, lai gan solīja. Braucām riņķi Berlīnei, jo cauri Berlīnei vēl gandrīz nevar izbraukt milzīgo drupu dēļ. Ielas pilnas drupu.

Ceļā panācu Griņko. Aizturēju. Nikni pretojās. Sasēju un uzliku uz mašīnas. Pie viņa atradu parabellumu ar vienu patronu stobrā. Tā domāta kapteinim! – vēlāk stāstījis Griņko. Pārbraucu ap 17.00. Man promesot, mūsu novietojumā no meža ielauzies vācu tanks, bet kauju nav uzsācis, padevies, lai gan viņš varēja nodarīt mums lielu postu, jo prettanku ieroču nebija.

Vakarā pavēle: nodot lopus Suļimanovam, bet pašiem dislocēties uz Dannenvaldi. Braucienos uz un no Dronovas man vajadzēja braukt cauri Potsdamai, Vācijas imperatoru rezidencei. Skaista dārzu, parku un piļu pilsēta, daudz mazāk cietusi no bombardēšanas nekā Berlīne.

6. maijs

Kapteinis Zaharovs no Aizmugures štāba pavēl ar gaismu dzīt lopus ar maņiem cilvēkiem uz Frizaku. Man nekādu savu cilvēku nav. Strādā uz vietas

mobilizētie. Pats Zaharovs ar saviem Aizmugures štāba cilvēkiem, vietējiem piepalīdzot, lādē lopus mašinās līdz 10.00. Mani Zaharovs draud par pavēles burtisku neizpildīšanu tiesāt, ziņot Ivanovam. Pavēle nesaprotama, pat stipri šaubīga, kādā nolūkā šāds manevrs ar mūsu – korpusa lielāko – ganāmpulku. Paskaidrojumus nedod.

*Dannenvaldē, 1945. gada maijā.
Uzvaras maijā!*

Mēs tomēr paturējām piecas mašīnas un viņās ielādējām vairāk nekā desmit aitu, 13 govīs un pārvedām sev līdzī uz Dannenvaldi. Tur milzums cilvēku, salīdzinot ar iepriekšējām vietām. Nav nekādu postījumu. Grūti izvietoties. Vaļunasam jābrauc uz Berlīni pēc «lupatām» – trofejām, aizmugures štāba Ivanovam un citiem augstākajiem priekšniekiem. Vaļunasam speciālista slava atrast citiem neatrodamo. Es viens visā saimniecībā. Jugoslavietes, poļi un vācietes palika uz vietas. Jāorganizē kopšana, ganišana, slaukšana. Šeit bēgļi no Ķelnes, Berlīnes, Latvijas. Arī daži ebreji. Biezs... Vakarā atnāca pie štāba 3 vācietes: divām pa trim bērniem, trešajai – divi bērni. Vēlāk izrādījās, ka divas bijušas latvietes – Irma Dēliņa un Zelma Henese no Kazdangas. Katru dienu un nakti tās izvarojusi kazaki, draudot nošaut. Šāvuši uz Heneses brāli, Irmas vīru. 15 gadu veca meitene citu bērnu klātbūtnē daudzu izvarota un nomocīta. Nevarot vairs piecelties... Drausmīgs kauns un izmisums!...

7. maijs

Mājas saimniecei, pie kuras izvietota virsnieku ēdnīca, pieder vieglā automašīna. Atņēma. Pirmā dienā to izvarojusi trīs karavīri, tādēļ tagad negul mājās. Būvēju ar 20 vāciešiem tiltu. Sastapu vēl vienu latvieti no Kazdangas, arī ar trim bērniem. Vecākā meitiņa Lonija runājot latviski. Latviete stāstīja, ka mūsu saimniecības vada kareivji neļaujot iet gulēt līdz pusnaktij. Gribot palikt pie viņas gulēt. Bīdināju Samoilovu un citus netraucēt latviešus. Ebreju ģimene Sonnenšteini negrib iet uz Kirpicu strādāt mūsu komandantūrā, lai gan sākumā paši pieteicās. Tagad bija pakļūdušas baumas par vāciešu pretuzbrukumu. Jaunā, skaistā sieva lūdz mūs paziņot Kirpicu komandantam, ka viņiem caureja, visi slimī, sevišķi vīrs, kam jāstrādā par tulku. Kad baumas izklīda, ebreji atkal kļuva veseli un aizgāja darbā. Kā viņi paglabušies? Kādi viņiem nopelni pie Hitlera?

Atradu slaucējas un ganus. Vecā vietā, Hāhes muižā, mūsējie pametuši ķēdes lopu piesiešanai, pametuši pat piena kannas. Vainīgs Djačenko. Griņko aizbēdzis no vecākā leitnanta Suļimanova, kura rīcībā viņu nosūtīju ar lopiem. Vēlāk ziņojis, it kā viņš dzenot lopus šurp. Vakarā ieradās vairāk slaucēju nekā govju. Atstāju abas latvietes un četras vācietes. Tagad mūsu daļai 20 govys no Hāhes atdzina Djačenko.

Politdaļas majors Babanini ar mūsu partorgu Barsukovu grib kaut ko iedzert no mūsu noliktavas. Paši jau piedzēruši. Atteicu kaut ko dot. Aizgāja dusmīgi. Tā es grauju savu stāvokli politiskajā ziņā. Majora denščiķs Sorokins ar Ulanjevu zaguši majora mājas saimnieces vīnu un pūlējušies nodibināt seksuālus sakarus. Ulanjevs iziet ārā, bet Sorokins ieslēdzas ar saimnieci istabā un neatver durvis arī uz klauvējieniem. Sorokinu un Ulanjevu arestēja.

8. maijs

Tukšā pārbrauca Vaļunass. AVT priekšniekam, majora Kokajeva draugam, septiņas pudeles vīna (5 l). Kirejevs atveda no Berlīnes kāpostus un gurķus. Pirts. Visur klist baumas, ka karš beidzies. Mūsu politdaļa klusē. Birģermeistars piedzēries: «Visi vācieši nav slikti!...» Slikta pirts. Vainīgi iekārtotāji – staršina Bragins un Vaļunass.

9. maijs

MIERS.

Vakar 23.00 kapitulējusi Vācija. Parāde – mitiņš Aizmugures štābam pakļautajām daļām. No tribīnes nesakarīgi runā piedzēries majors Hronovs. Riebums, kauns. Beigās saka: *Zakrivaju prazdņik!* (Beidzu Uzvaras svētkus!) Visiem 100 g vīna. Citās karaspēka daļās nav ne vīna, ne šņabja... Vācieši baidās braukt no šejienes projām, atpakaļ uz agrākajām dzīves vietām. Ebreji, uzzinājuši, ka miers, visi veseli un dodas uz Kirpicu strādāt...

Vācietes labprāt dejo un flirtē ar zaldātiem. Māte ieslēdz meitas, bet pati lien pie zaldātiem. Meitas caur logu vakarā lec ārā un dara pakaļ mātei. Manas mājas ebrejiete man gandrīz piedāvājās. Pusnaktī, kad mēs vienīgie mājās, nāca pie manis parunāties. Atturējos. Viņa man stāsta, ka esot Ķelnē atbildīga hitlerieša sieva. Dēls ap gadu vecs, pilnīgi blonds. Viņa – melniem matiem. Pretruna. Kādēļ viņu taupīja? Vīrs iespaidīgs nacists? Vai viņai kāds cits uzdevums? Piemēram, kā samaksu par neiznīcināšanu izaudzināt īsta hitlerieša dēlu. Man nav šaubu, ka tas puika nav viņas dēls. Par kādu cenu viņa audzinās nacista dēlu? Kādēļ viņa plijas man vīrsū?

Bet tās jau miera laika problēmas... Es turpinu būt Padomju Savienības miera laika virsnieks Vācijas okupācijas karaspēkā.

10. 11. 46.

Kara laika Korespondence

N ^o	N ^o	uzvārds, vārds	Cik sancemti	Cik nepatīti	Lapas nr
1.		Aina	142	234	1-4
2.		M. Jurgans	124	93	5-6
3.		M. Tetris	76	74	7-8
4.		K. Ozola	32	66	9
5.		M. Vildara	29	52	10
6.		Kristine	50	6	11
7.		N. Lācis	40	45	12
8.		M. Dūskina	18	32	13
9.		Bilija un Andrejs	14	23	14
10.		Đerņonika, Dēvins, L.	2	16	15
11.		Aina	5	10	16
12.		Đ. Hofmann	2	4	17
13.		C. Xanaka	17	26	18
14.		Manara	-	3	18
15.		Ksenija Slozko	4	19	18
16.		Maris Kostukova	-	4	18
17.		A. Saks	-	3	18
18.		Rōzi Stotova	9	11	19
19.		Marta Purina	2	4	19
20.		Đura Kacina	1	4	19
21.		Halina Saganovna	1	15	19
22.		Đimma Andersona	-	1	19
23.		Arvids Grigulis	-	1	19
24.		Lidija Kononenko	1	-	19
25.		Kormanis	+1	3	20
26.		A. Vidriks	1	1	20
27.		Đfimoova	-	1	20

28.	Goldmanns Teteris	7	8	20
29	Ойна	-	3	20
30	Земляник	1	-	20
31	Саргучевск. икт. куря	-	2	20
32	Анна Долгаш	1	1	20
33	Шатерман	-	1	20
34.	А. Лавревичев	6	1	20
35.	Витас кайро ТУКА	1	1	20
36.	Саммил	1	2	20
37.	полковник Кусик	-	1	20
38	Селанс (Уолов)	-	1	20
39.	Кадикис кайр.	-	1	20
40.	Олега Москвитина	4	8	21
41.	Антонина Погодина	-	1	"
42.	Марта Оголь	-	1	"
43.	Третьяк (Третьяк)	7	8	"
44.	Кунс Казмерук	-	1	"
45.	Daniel	1	1	"
46.	Мауриц Поповичев	-	1	"
47.	Вилма Годкалне	3	7	"
48.	Мирда Ротин	1	4	"
49.	Милда Кандаце	1	7	"
50.	Sorela Tannels	3	5	"
51.	Хрустичев	-	1	"
52.	Мауриц Убранко	2	3	22
53.	Олега Рус	5	9	"
54.	Дмитрий Мур	7	6	"
55.	Менгерес Вирни	4	1	"
56.	А. Кадомцева	-	1	"
57.	Мерзанов	-	1	"
58.	Сергачев	-	1	"
59.	Sics	-	1	"

60.	Marta Sila	2	5	"
61.	Gisel- Liseļ	1	-	"
62.	2. Pankle	-	3	"
63.	8. Mijp	1	1	"
64.	M. Djuļņņ	-	1	"
65.	Pasme. Epukym	-	1	"
66.	Valeskalns	1	2	23
67.	Tīrainis	-	1	"
68.	43. gr. vīz. itelan	-	1	"
69.	1. ats. Letn. d. pulk	-	1	"
70.	Свояко (Свояко)	2	3	"
71.	Бента Сауле	1	1	"
72.	Anna Būžina	1	1	23
73.	Jan Panko	-	2	"
74.	Indoli Panko	-	1	"
75.	1. vidussk. Rīgā	-	1	"
76.	Jana Udris	-	1	"
77.	Onig. kar. obraz. 2. Pank	-	1	"
78.	Anna Leonova	3	3	"
79.	Velmeris	-	1	"
80.	Мария Панчук	1	4	"
81.	1. vidussk. direktors	-	1	"
82.	Kirova raj. sm. darbin.	-	1	"
83.	Антонина Зубрицкая	2	8	"
84.	Молокошников	-	1	"

Kopīgais kara laika vēstulū un pastkartīņu saraksts

Par Jāņa Grinvalda dzīves gājumu pēc 1945. gada maija

Uzvarētāju «kara dzīres» pārgāja dzīrēs miera laikā, kuras tēvs turpina pierakstīt. Kaut arī, kā lasījāt, tēvam bija lielas karjeras iespējas armijā, kur daudzi vēl ilgus gadus turpināja baudīt uzvaras augļus, tēvs nevēlējās šādās «dzīrēs» piedalīties un izmantoja skolotājiem dāvāto iespēju priekšlaicīgi demobilizēties. Dažas dienas pirms 1946. gada sākuma viņš atgriezās Rīgā. Pāris mēnešu bija atkal tajā pašā amatā, kā pirms kara – skolu inspektors, bet, jau sākoties 1946./47. mācību gadam, Jānis Grinvalds kļuva par Rīgas 8. Raiņa strādnieku jaunatnes vakara vidusskolas direktoru. Sākumā skolai oficiāli piešķirtais statuss ir «Analfabētu skola», jo, saskaņā ar saviem apstākļiem, Maskava plāno vienu šādu skolu arī Rīgai, kaut šeit analfabētu nav. Toties analfabētu skolas skolotāju algu likmes ir par 30 procentiem zemākas nekā dienas skolā. Tomēr tieši Raiņa skola kļuva par vienīgo Rīgas vakarskolu, no kuras droši var iestāties augstskolā.

Tikai pēc atmodas uzzinu, ka tēvs gadiem ilgi atļāvis ignorēt partijas slepenās pavēles neuzņemt skolā tos, kas bijuši leģionā, kuri atgriežas no nometnēm. Tieši tādēļ, ka pavēles ir slepenas un zināmas tikai PSKP biedriem, tēvs, tā arī par partijas biedru neklūdams, izliekas, ka neko par tām nezina un ņem savā skolā visus, kas vien grib mācīties. Sliņķus un huligānus gan viņš izslēdz bez žēlastības un vienu otru arī personīgi iekausta. Daudzas reizes viņš ir par matu no amata zaudēšanas, tomēr pensijā aiziet tikai 1968. gadā, turklāt ar skandālu, jo nepiekrīt skolas pārcelšanai uz citām telpām. Bet tas jau ir cits stāsts...

Dienasgrāmatu tēvs turpina līdz pat mūža galam. Aiz šīs grāmatas robežām palikusi bieza mape ar virsrakstu «Uzvarētāju miera gads», tad divdesmit viena pedagoga dienasgrāmata, septiņas dienasgrāmatas, kas veltītas dēlam Dainim (tas ir, man), divpadsmit pensionāra dienasgrāmatas līdz pat dzīves pēdējam – 1981. gadam...

1946. gadā, Rīgas 3. vidusskolā, izlaidums tautastērpos. Kirova rajona skolu inspektors Grīnvalds, (otrajā rindā trešais no labās) vēl armijas formā

Inspektors Grīnvalds vēl vienā izlaiduma aktā, nu jau 23. vidusskolā, 1946. gada 22. jūnijā

Un nu jau savā skolā. Pašā centrā. 1955. gadā

Vēl 1958. gadā Jāņu svinēšana sakrīt ar skolas izlaidumu. Kas tie par svētkiem!

Kādā no daudzajām skolas beidzēju sveikšanām

Jāņu vainags!

*Astorņdesmitā jubileja!
1977. gadā*

Jānis Grīnvalds 70 gadu jubilejā ar ģimeni. Dēls Dainis – šī dokumentālā darba autors, sieva Aina Stepe un sievasmāte Juho Stepe. 1967. gadā

Mēnesis un gads Месяц и год		Iegējamais amats, norādot iestādi, organizāciju, uzņēmumu, kā arī ministriju (resoru) Должность с указанием учреждения, организации, предприятия, а также министерства (ведомства)	Iestādes, organizācijas, uzņēmuma atrašanās vieta Местонахождение учреж- дения, организации предприятия
Iestāšanās вступление	Izstāšanās ухода		
1935. māj.	1940. jūn.	Skolotājs bezdarbnieks privātā stunda pasniegējs	--
1940. 9. apr.	"	Aprisīkājuma kurguziskās Latvijas politpārvalde	--
1940. jūn.	1940. aug.	Pilnu laika darbs partijas nodrošinātus padomju masu izdevniecībā / СК agitator, piln- parotājs banku, korporāciju likvidācija /	--
1940. aug.	1941.	1. vidusskolas mācību vadītājs	Rīga
1941. sāk.	1941. okt.	sāk. Kirova rajona skolu inspektors	--
1941. jūliem	aug.	stādājis Iļņakovas apgabala Sūjas rajona Stalīna kolhozā	Iļņakovas apgabala Sūjas rajons
1941. aug.	1942. apr.	201. Latvian divīzijas 122. pulkā OBC priekšnieks	frontē pie Maskavas
1942. apr.	1942. jūliem	Kaspilā	Terma un citur
1942. jūliem	1942. okt.	Latvian divīzijas rezerves pulkā raksts vāsturn.	Jaroslavska
1942. nov.	1943. māj.	Kursantu kara skole	Sarapulā
1943. jūn.	1946. janv.	2. gr. kavalerijas korpusa 191. autotransporta bat. komandira palīgs līdz demobilizācijai	vairākās frontēs
1946. febr.	1946. aug.	Rīgas pils. izglīt. nod. inspektors un Kirova ra- jona rezerves skolotājs	Rīga
1946. aug.	līdz šim	laikam Rīgas Raiņa 8. vaka- ta / maijam / vidusskolas di- rektors	Rīga

Jāņa Grīnvalda kadru anketas beigu daļa

Kā radusies šī grāmata

Kā redzams no tēva personīgā arhīva, pie savām kara laika dienasgrāmatām viņš sācis strādāt līdz ar atgriešanos Rīgā. Vispirms tēvs citiem nesalasāmās kara laika piezīmes atšifrē uz atsevišķām lapām, tad pārraksta kladēs un visbeidzot uz rakstāmmašīnas.

Vienmēr, kamēr vien es tēvu atceros, viņam bija *svētās* stundas. Pēcpusdienās. No rīta tēvs kārtoja skolas darišanas dažādās iestādēs, bet laiks pēc pusdienām neatkarīgi ne no kā piederēja tikai viņam.

Tēvs dienā ēda vienmēr vienā laikā – starp diviem un trijiem, arī man tad obligāti bija jābūt pie galda. Ar laiku savu bērna un pusaudža svarīgo darišanu dēļ, lai arī ne bez grūtībām, šad tad izdevās no kopīgās sēdēšanas pie galda izvairīties. Tas vēl bija pieļaujams. Bet pilnīgi neiedomājami – ja es uzdrošinātos atvērt tēva istabas durvis stundās, kas sekoja pēc pusdienām. Tad viņš nebija pieejams itin nevienam. Vispirms viņš gulēja diendusu, bet pamodies, neizejot no sava kabineta (kā man ar vislielāko bijību teica māte), s t r ā d ā j a. Tagad saprotu, ka galvenokārt pie savām piezīmēm un dienasgrāmatām. Vakars – no pirmā skolnieka atnākšanas līdz pēdējā aiziešanai – atkal piederēja skolai, kas sākās tūlīt aiz mūsu durvīm, jo dzīvojām skolas ēkā, turpat, kur tēvs bija mitis pirms kara, – Raiņa bulvāri 8, otrajā dzīvokli. Tagad tur ir Rīgas 1. vidusskolas bibliotēka.

Godīgi atzīstos, kad uzzināju par tēva dienasgrāmatu kladēm, tas neizraisīja mani nekādu īpašu entuziasmu. Pat kad biju students un iesācējs rakstnieks, teksti, kurus 60. gadu beigās, būdams pensijā, tēvs bija pasācis pārrakstīt uz rakstāmmašīnas, man lielu interesi neradīja. Vairāk uztraucos par to, ka tēvs aizņem *Optimu* – rakstāmmašīnu, kura man pašam vajadzīga šedevru radišanai. Tikai kad paša gadi tuvojās ciparam, kas izsaka tēva vecumu, rakstot šo dienasgrāmatu, aizvien skaudrāk sāku saprast viņa pierakstu īsto vērtību.

Man priekšā jau ar rakstāmmašīnu pārrakstīto dienasgrāmatu mape. Septiņdesmito gadu standarta aktu vāki, uz kuriem lieliem, melniem burtiem uzdrukāts obligātais *Ģelo No...* (Lieta Nr.), un pēdējā rinda uzdod jautājumu *Hraņiķ... let* (Cik gadu glabāt). Tukšajā vietā tēvs savā kaligrāfiskajā rokrakstā ierakstījis «līdz mirušo augšāmcelšanai». Vai tēvs varēja ticēt, vai ticēja, ka viņa dienasgrāmatas kādreiz tiks izdotas? Augšāmcelsies? Nekad viņš par to ar mani nav runājis. Tomēr esmu pārliecināts, – kad viņš savas ik dienu rakstītās piezīmes atšifrēja, tik daudzas reizes vēlāk pārrakstīja un papildināja, viņš tomēr uz to cerēja. Un vēl – par ko es varbūt visvairāk apbrīnoju tēvu – vienu, pat divas reizes pārrakstot, dienasgrāmatās *n e k a s* no sākotnējām ikdienas piezīmēm nav izmests ārā (esmu to pārbaudījis). It kā tikai cilvēciski saprotami būtu bijis izmantot šo iespēju un piegimēt savu tēlu, pieskaņoties tā brīža prasībām un tad varbūt pat papūlēties kaut ko izdot... Tomēr nē. Viss palika, kā bijis. Gribu ticēt, ka vismaz intuitīvi tēvs jūta, ka tieši fakti, tikai fakti; tas, kā tās lietas redzēja tad un tikai tad, tie un tikai tie, kas tās (ieskaitot viņu pašu) tieši darija, ir pats vērtīgākais viņa grandiozajā veikumā. Nezinu nevienu, kurš tik ikdienišķi lietišķi un sikumaini būtu aprakstījis kara laiku. Un izrādās, ka, gadiem ejot, šie sikumi vairs nav sikumi, – katra ikdienišķā diena ar savu gaisa temperatūru, lietu, sauli vai sniegu, mošanos no sapņa vai murgiem, cenām baltajā un melnajā tirgū, ar darba, sadzīves, dzeršanas un mīlestības darbiem un nedarbiem ar bailēm, ar sīkiem pārkāpumiem un lieliem noziegumiem – tas viss kļūst vispārcilvēcisks un iegūst milzu vispārinājumu.

Rakstīt, pēc tam pārlasīt un pārrakstīt dienasgrāmatu – tā cilvēkam ir vienreizēja iespēja pārdzīvot un izdzīvot vēl un vēl to, kas ar viņu reiz bijis. Mums tā ir iespēja pārdzīvot un izjust laikmetu, kurā šis stāstītājs dzīvojis. Mana tēva dienasgrāmatas ir gandrīz bezkaislīgas, tieši tāpēc ļoti nežēlīgas, taču arī tīras. Un to sajūt uzreiz, atverot jebkuru lappusi. Un, protams, nevar nesajust dīvaino paradoksu – nekad un nekur, ne pie vieniem Latvijas likteņa noteicējiem mans tēvs nekļuva par savējo, lai kā arī centās... Viņš vienmēr bija svešais – pie cara un boļševikiem, neatkarīgās Latvijas armijā un mierlaika dzīvē, Finanšu ministrijā un sociāldemokrātos, Latviešu divīzijā un krievu karaspēka daļās, gan pirmskara, gan pēckara Padomju Latvijā...

Diemžēl nav vairs iespējams publicēt autentisku dienasgrāmatu par laiku līdz 1940. gada vidum, lai gan tēvs arī to bija rakstījis. Kara laikā viss, kas palika Rīgas dzīvoklī, gājis bojā. Tēvam atlika tikai tā dienasgrāmatas daļa, kas bija somā 1941. gada 18. jūnijā, kad viņš ar savu pirmo dēlu Jāni nonāca Maskavā, vienkārši ekskursijā, kura tēvam ievilkās uz četrarpus gadiem. Sa-

va dzīves gājuma sākumu tēvs 60. gadu beigās atjaunoja pēc atmiņas, daži fragmenti no tā veido šīs grāmatas ievadu.

Cilvēku vārdi saglabāti īstie. Skaidrs, ka gandrīz visi šīs grāmatas varoņi jau miruši. Sava tēva vārdā man jāatvainojas vēl dzīvajiem un viņu pēcnācējiem, ka ne viss, ko tēvs redzējis un pierakstījis, ir glaimojošs. Noteikti ir lietas, kurās mans tēvs nav izpratis vai ir pārpratis. Tomēr diez vai var noliegt – Jānis Grīnvalds ir pietiekami nežēligi atklāts arī pats pret sevi. Un tas dod ziņāmas tiesības teikt visu un visiem, ko un kā viņš tās lietas redz un jūt.

Kā jau teicu, pārrakstot dienasgrāmatas, tēvs neko nemeta ārā, bet šur tur viņš nenocietās un pievienoja papildinājumus, paspriedelēja, kā būtu rīkojies, ja viņam būtu bijusi lielāka teikšana, mazliet pažēlo sevi. Tāpēc, gatavojot darbu izdošanai, šo to nācās īsināt. Tāpat esmu dažkārt izlaidis ierakstus, kad norises sāk pārāk atkārtoties un kļūst vienmuļas. Ir saglabāti vēlāka laika iespaidumi par atsevišķu personu tālāko likteni. Tie nodrukāti slipajā salikumā. Dienasgrāmatu oriģinālus kārtoju nodošanai Kultūras fonda Cilvēkarhīvā un Misiņa bibliotēkas Rokrakstu nodaļai, kur tie ar laiku būs pieejami visiem interesentiem. Pilnībā.

Pašlaik strādāju arī pie tēva pēckara dienasgrāmatu sagatavošanas publicēšanai. Pienāks arī to laiks.

2002. gada 25. oktobrī

Dainis Grīnvalds

PERSONU RĀDĪTĀJS

- Aberbergs Jānis**, politisks darbinieks, 42
Ādamsons Jānis, sa kapteinis, 90, 91, 94, 99, 100, 120, 123
Agafonovs, sa leitnants, 180, 190, 198, 204, 221, 238, 239, 243, 274, 293
Agejevs, sa pulkvedis, 174, 175
Aināre, politiska darbiniece, 65, 70
Akiņjeva, sa virsnieka sieva, 145
Akmens Pēteris, dienasgrāmatas autora tēvocis, 13, 14, 31
Aksiņa, 235
Alainis, politisks darbinieks, 64
Aldzers, politisks darbinieks, 64
Alksne M., izglītības darbiniece, 71, 73, 87
Alksnis, sa apakšpulkvedis, pulka komandieris, 120, 123
Alksnis Jēkabs, medicīnas profesors, 25
Alma, 185
Alperoviča, medmāsa, 19
Alperovičs, sa noliktavas pārzinis, 78
Alvars, sa saimnieciskais darbinieks, 80, 83, 87, 89, 94, 96
Anastasija Vasiljevna, 143
Anatolijs, sa noliktavnieks, 267
Andersone Emma, 1. v-sk. skolotāja, 65
Andersons, sa komisārs, 95, 96, 99
Andronņikovs, sa kareivis, 135
Anni, Annija, sk. Hofmane Hannija
Antonovs, sa majors, 158
Antons, sa kapteinis, 85
Aņa, sk. Makejeva Anna
Aņa, sa friziere, 239
Apsiši, radnieki, 15
Ārends Augusts, sa pulkvedis, 139, 140
Arisņikovs, sa staršina, 219
Armanis Antons, politisks darbinieks, 59, 61
Aronovs, sa kareivis, 97, 98
Auns, dižkareivis, 24
Ausējs Longins, izglītības darbinieks, 31
Austrums (iepriekš Hausmanis), 26, 64
Babanini, sa majors, 314
Baginska, aizsardze, 73
Balodis, Darba jaunietis, 47, 49
Balodis Andrejs, dzejnieks, 124
Balodis Jānis, pulkvedis, vēlāk ģenerālis, 24, 26, 43
Balodis Krišs Alfrēds, politisks darbinieks, 45
Baranovs, sa šoferis, 280-282
Barbara, ģimnāziste, 266, 268, 270
Bārdiņš, sa kapteinis, 103-105
Barišņikovs, sa staršina, 190, 221, 229, 232, 234
Barsukovs, sa kapteinis, 283, 286, 288, 289, 293, 296, 299, 301, 303, 310, 314
Bass, sa kareivis, 87
Bastjānis Valdemārs, politiķis, 37
Baumanis Pēteris, sa ģenerālmajors, 82
Bazanovs, sa kurpnieks, 196, 199, 201, 236
Belokobiļskis, sa dispečers, 166, 167
Belousovs, sa vec. leitnants, 139, 140, 142
Belozеровs, sa seržants, 208
Beniķis Jānis, sa baterijas komandieris, 99
Berdibekovs, kolhoznieks, 157
Berdņikovs, sa leitnants, 258, 276, 286, 288, 304, 312
Berests, sa seržants, 205
Bergmanis, 63
Bergmanis, kaimiņu māju saimnieks, 13
Berija Lavrentijs, PSRS valstsvīrs, 89, 223, 278
Berkļavs, sa kareivis, 94
Bermonts-Avalovs Pāvels, militārists, avantūrists, 25, 47
Bernhards, rakstveža palīgs, 22
Bērziņš, sa virsleitnants, 79

Burts «A» pie skaitļa – minēts attēla parakstā;
 «sa» – Sarkanā armija.

Bērziņš, politisks darbinieks, 17
Bērziņš, sa vec. leitnants, 82, 84, 85
Bērziņš, izlūkošanas nodaļas priekšnieks, 28
Bērziņš Alfrēds, valsts darbinieks, 50, 52
Bērziņš Ludis, docents, folklorists, 31
Bērziņš Ringolds, 3. armijas komandieris, 21
Bērziņš Roberts, izglītības darbinieks, 31
Bērziņš Rūdolfs, dziedātājs, 123
Bevzuks, sa majors, 308
Bezsjuks, sa kareivis, 278
Bidegs, izglītības darbinieks, 31
Bikovs, sa vec. seržants, pavārs, 167, 168, 176, 180, 190, 198-200, 219-222, 294, 311
Bikovs, sa sargkareivis, 232, 290
Binders, sa vec. leitnants, 135, 151, 156-158
Birjukovs, sa, 218, 219
Birzītis Edgars, sa komisārs, 82
Birzītis jeb **Greziņš**, sa kareivis, 104
Bistrickis, sa nodaļas vadītājs, 95, 98
Bitite, 58
Blaus Pēteris, politisks darbinieks, tulkotājs, 127
Bleka Frida, 284
Blūmentāls, zēns, 78, 119
Bļinovs, sa pavārs, 222
Boborikins, sa vec. leitnants, rotas komandieris, 274, 302
Bobrovs, sa pulkvedis, 246
Bogdanovs, sa, 75
Bogdasarovs, sa kareivis, 254
Boiko, sa kareivis, 175, 231
Bokmelderis, sa kareivis, 92
Boļšakovs, sa vec. leitnants, 161, 193, 196, 199, 203, 208, 220, 236, 266, 291
Bondarenko, sa, 105
Borgs, sa vec. leitnants, 125
Borisovs, sa noliktavas pārzinis, 163, 164, 170, 293
Boriss III, Bulgārijas karalis, 182
Bragins, sa staršina, 221, 270, 276, 314
Bredovs, fon, 311
Brinkmanis Viktors, 1. v-sk. skolnieks, 70
Brīnums, sa vec. leitnants, 130, 148, 155, 157, 158
Brizgaļins, sa kareivis, 294
Broziņš Georgs, sa virsleitnants, 97
Budjonnijs Semjons, sa maršals, 212
Bugrovs, sa pulkvedis, 250, 259, 268, 272, 273, 277, 283-286, 289, 291, 294
Bulatovs, sa vec. seržants, 183
Bumbieris A., 1. v-sk. skolotājs, 71, 73
Bumbieris, redaktors, 37, 43
Bura-Komarovskis, poļu armijas komandieris, 257
Buriļins, sa jaun. leitnants, 102
Buršteins, 72
Buševis Ansis, politisks darbinieks, 43, 49
Butenko, sa kareivis, 243
Celmiņš, students, 37
Celmiņš, 1. v-sk. skolotājs, 66
Celmiņš Hugo, valsts darbinieks, 35, 36
Celms Teodors, filozofijas profesors, 52
Ceplītis, pulkvežleitnants, 31
Cēsniece, ārste, 27
Cielavs Kārlis, politisks darbinieks, 123
Cillija, sk. Grīnvalde Cillija
Cināte Marta, informatore, 55
Cinavskis, sa kareivis, 138
Cirķelis, sa noliktavas pārzinis, 91, 94
Čakars, skolnieks, 69
Čakars, kareivis, 25, 69
Čakste Jānis, Latvijas valsts darbinieks, 28
Čanders, saimniecības pārzinis, 45
Čehovs Antons, krievu rakstnieks, 72
Čērčils Vinstons, Lielbritānijas valsts darbinieks, 248
Česnokovs, sa štābā, 259, 268, 275, 301
Čižs, sa sedlinieks, 86
Čkalovs Valērijs, sa lidotājs, 140
Čuboms, kolhoza priekšsēdētājs, 209
Čuk-Voločeks, bulbovciēšu komandieris, 230
Čvokins, sa apakšpulkvedis, 245, 284
Dainis, sk. Grīnvalds Dainis
Damburs, sa kareivis, 77, 120
Dāme, kaimiņu māju saimnieks, 15
Dancis, sa kareivis, 127
Danga, skolu inspektors, 68
Darbiņš, demonstrants, 57
Dardzāns, politisks darbinieks, 59
Daškovs Aleksandrs, latviešu dziedātājs, 123
Davidovs, sa leitnants, 272
Dāvids, sa pulkvedis, 279
Dedeogli, sa ģenerālmajors, 212
Deglavs Fricis, žurnālists, 60
Demidovs, sa kareivis, 132, 136
Dēnics Karls, Vācijas flotes virspavēlnieks, 157
Dimants, vec. leitnants, 96
Djačenko, sa, 314
Dobriņins, sa kareivis, 266, 269, 270
Dolgoja Anna, 187, 189
Dombrovskis, sa majors, 85
Donji, sa komisārs, 111
Dovators, sa korpasa komandieris, 169
Dreikante, medmāsa, 62
Dreslers, mākslinieks, 185
Drobiļenko, sa pulkvedis, 179, 198, 206, 223, 227, 247, 249, 278, 287, 288
Drone, skrīveris, 30
Druva Jūliuss, sabiedriska darbinieks, 52
Dudņikovs, sa vec. leitnants, 219, 222-225
Dūmiņš, vec. skrīveris, 31
Duškina Marta, izglītības darbiniece, 68, 78, 127, 138, 139, 143, 225
Dzērve, sa kareivis, 94
Dziļleja Kārlis, dzejnieks, 49

- Egle**, pedagogs, 41
Egle, sa apakšpulkvedis, pulkvedis, 98
Egle, sabiedrīks darbinieks, 280
Eizenšteins, sa ārsts, 118
Ella, 301
Elza, sk. Grīnvalde Elza Kristīne
Emilis, brālēns, 151
Emma, 185
Emmī, 310, 311
Enģelis, revidents, 31
Ērenburgs Ilja, krievu rakstnieks, 297, 306-308
Ērika Liliņa, latviešu aktrise, 22
Fedins, 312
Fedorovs, PSRS partizānu komandieris, 196
Fedorovs, sa seržants, 214, 290
Fedosejevs, sa kapteinis, ārsts, 246, 253, 259, 261, 270, 276, 279, 302, 308, 310
Feldmanis, politisks darbinieks, 47
Feldmanis (Helmanis), sa kapteinis, 122, 125
Fiļipovs, sa feldšeris, 180, 189, 210
Franss Anatols, franču rakstnieks, 80
Freiberģs, bijušais strēlnieks, 18
Freidenfelds, profesors, 1. v-sk. orķestra vadītājs, 69
Frene, 285
Fridrihsons, policijas priekšnieks, 40
Frolovs, sa OVS priekšnieks, 157
Froļenko, sa štāba priekšnieks, 170, 171, 174, 176, 180, 181, 184, 188, 190, 191, 196-199, 203, 206
Gafituļins, sa staršina, 207, 245, 249, 251, 271, 273, 294
Gaile Mirdza, Darba jauniete, 41
Gailis, sa kapteinis, 98, 105
Gailis Fricis, politisks darbinieks, 40, 42
Gailis Jānis, politisks darbinieks, 45
Gailis Kārlis, politisks darbinieks, 56
Gailītis, skolotājs, 70
Gaļa, 194
Ganšovs Vilis, politisks darbinieks, 58, 61
Gaņa, 231
Gavrilovs, sa kapteinis, 231
Gērings Hermanis, Vācijas valsts un militārais darbinieks, 298
Gersimenko, sa kareivis, 177
Godkalne Vilma, sa māksliniece, 124, 129, 144, 197, 206
Gogolis Nikolajs, krievu rakstnieks, 194
Gorbunovs, 3. armijas padomes loceklis, 21
Gorkijs Maksims, krievu rakstnieks, 107
Goroļikovs, sa leitnants, 113, 114
Goškovs, sa, 311
Gračova, sa ārste, 148A
Grantiņa, skolotāja, 34
Grants Jānis (istā vārdā Jānis Jēkabsons), sa darbvedis, rakstnieks, 77, 84, 128
Grašmanis, skolu pārvaldes vadītājs, 67, 70
Graudiņu ģimene, 186, 197
Greble Vilma, mašīnrakstītāja, 62
Grigorenko, 203
Grigulis Arvids, sa rakstvedis, rakstnieks, 79, 80, 84, 86, 87
Grīnberģs, virsnieks, 26, 64
Grīnberģs, sa kapteinis, 78
Grīnberģs Otto, izglītības darbinieks, 60, 66-68
Grīnvalde Cillija, māsa, 11, 12A, 14A, 35A, 208, 285, 298, 303
Grīnvalde Elza Kristīne, dzīvesbiedre, 34A, 35A, 129, 148, 152, 167, 180, 184, 188, 191, 193, 194, 232, 245, 261A-263A, 273, 284, 296
Grīnvalde Lidiņa, brāļa Hermaņa meita, 131, 156, 289
Grīnvalde Nataša, brāļa Hermaņa meita, 131, 156, 289
Grīnvalde Vera, māsa, 11, 12A, 14A, 18, 35A, 51
Grīnvalds, uzvārda brālis, 22
Grīnvalds Dainis, dēls, šīs grāmatas autors, 318, 321A, 325
Grīnvalds Hermanis, brālis, 11, 12A, 14A, 18, 21, 156, 208, 273, 289
Grīnvalds Jānis, tēvs, 11, 12A
Grīnvalds Jānis, dienasgrāmatu autors, 11, 12A, 14A, 15A, 16A, 23A, 24A, 30A, 35A, 45, 53A, 67, 91, 129, 133A, 135, 145, 158A, 168, 209, 219, 223, 224, 232, 233A, 235, 243, 245, 258, 264, 279, 284, 295, 298, 310, 318, 319A, 321A, 322A, 325
Grīnvalds Jānis, dēls, 34, 37A, 41A, 50, 60, 65, 70, 71, 73-78, 80, 86, 88, 91, 94, 95, 113, 115-119, 123, 132, 136, 143, 156, 162, 171, 175, 178, 180, 181A, 182, 184, 186, 188-192, 197, 201-206, 208, 212, 235, 245, 256, 273, 276, 279, 284, 296, 324
Grīnvalds Kārlis, sa vēsturnieks, 120-124, 128, 129
Grīņko, sa kareivis, 254, 256, 285, 286, 288, 290, 305, 307, 308, 312, 314
Grišins, sa kapteinis, vēlāk majors, 161-184, 186, 191, 192, 194, 196-198, 202, 204, 206, 208, 210-212, 214-217, 219-225, 228, 236, 239, 240, 244-246, 249, 250, 254, 255, 259-261, 263-265, 270, 272-277, 279, 281, 282, 286-288, 290, 292, 297, 299, 303, 305-310
Grīva, izglītības darbinieks, 59
Gruntāls, 52
Grunte, 81, 84, 87, 91
Gubins, sa šoferis, 269
Guščins, sa kareivis, 186, 201
Gūtmanis, sa, 78
Gvozdevs, sa majors, 188
Haiņins, sa majors, 250

Halimovņenko, sa leitnants, 105, 107
Haļina, saimnieces meita 256, 257A, 259-261, 263-274, 281, 305
Hanne, Hannija, sk. Hofmane Hannija
Hartmanis, ģenerālis, 45
Hausmanis (vēlāk Austrums), leitnants, 26
Henese Zelma, 313
Hermanis, sk. Grinvalds Hermanis
Hermanis-Sēlis, revolucionārs, 38
Himlers Henrihs, Vācijas iekšlietu ministrs, 185
Hitlers Ādolfs, Vācijas valsts un militārais darbinieks, 54, 73, 103, 196, 241, 258, 288-291, 293, 313
Hofmane Elza, 297-309, 312
Hofmane Erna, 297-305, 307-309, 312
Hofmane Hannija, 303-310, 312
Hohlovs, sa kareivis, 148
Hronovs, sa majors, 314
Huġakova, sa kursu kalpotāja, 154
Ignatjevs, sa kursants, 135
Ikaunieks, izglītības darbinieks, 74-76, 78
Iļjins, 192
Iļjušins, sa majors, 199, 200, 279
Imanovs, sa kapteinis, 150
Imermanis Anatols, sa darbvedis, rakstnieks, 77, 80
Imše Rihards, sa izlūks, 86
Irina, 294
Irma, 184
Irma, vāciete, 213
Isajevs, sa majors, 266
Isakovs, sa jaun. leitnants, 104
Ivanovs, fiktīva persona, 48
Ivanovs, politruks, 69, 71-75, 107
Ivanovs, 249
Ivanovs, sa apakšpulkvedis, 265, 295, 296, 299, 303, 304, 307, 308, 310, 313
Ivans, sk. Kabarčuka Ivans
Jakimenko, sa leitnants, štāba priekšnieks, 272, 273, 275, 282, 283, 286, 289, 291, 295, 297, 305, 307, 309
Jākobsons-Grants, sk. Grants Jānis, dēls
Jakubovskis, sa vec. leitnants, 288, 292
Jānis, Jānītis, sk. Grinvalds Jānis, dēls
Jankovskis, sa kareivis, 196
Jansons, sa leitnants, 77
Jarunovs, sa leitnants, 280
Jaunozoliņš, virsleitnants, 31
Jaunzemji, brāļi zvejnieki, 54
Jaunzems, 1. v-sk. skolotājs, 63, 66
Jazikova N. N., politruks, 113, 115, 118, 119
Jefimeņko, sa vec. seržants, 281
Jefimova, sa ārste, 114
Jegorovs, notārs, 32
Jēkabsons, 1. v-sk. skolotājs, 66
Jekelns Frīdrihs, policijas ģenerālis, 188
Jelisejevs, sa apakšpulkvedis, 151
Jermakovs, sa šoferis, 292
Jerunovs, sa jaun. leitnants, 209, 217, 218
Jevsejevs, sa majors, 190
Jēzus Kristus, Bībeles tēls, 14
Ježovs, sa rakstvedis, 163, 169
Jirgena, 190
Jirgens, pasniedzējs, 30
Judelsons, 1. v-sk. skolnieks, 71, 77
Jūlija, 196, 200
Junass, sa jaun. leitnants, 243, 272, 302
Junoševs, sa kareivis, 277
Jungs, prorektors, 93
Jurevičs Pauls, profesors, 52
Jurgens Marta, 59
Juzefa Janovna, tirgotāja, 260, 263, 267-272
Kabarčuka Ivans, 297, 307, 308
Kabarčuka Petro, 307, 308
Kacena Vera, sa māsa, žurnāliste, 56, 102
Kadiķis Ansis, sa kapteinis, 157
Kadilis, rakstveža palīgs, 22
Kains, skolotājs, 61
Kalašņikovs, sa kareivis, 204
Kalnberziņš Jānis, Latvijas PSR valsts darbinieks, 77, 122, 124
Kalniņa, studente, 58
Kalniņš Bruno, politisks darbinieks, 34, 43, 45, 58
Kalniņš Jānis, politisks darbinieks, 38
Kalniņš Ringolds, valsts darbinieks, 36
Kalugins, sa vec. leitnants, vēlāk kapteinis, majors, 164, 165, 180, 181, 236, 265, 268, 305
Kaļinovs, sa, 81
Kaļiņins Mihails, PSRS valsts darbinieks, 284
Kaļistratovs, politisks darbinieks, 44, 48
Kaminska, skolotāja, 264, 265, 276
Kamkovs, sa šoferis, 280
Kandate, sa kareivis, 94
Kanters, sa kareivis, 130, 132, 136, 138, 139, 142, 144, 145, 150
Kaploša, 287-290
Karaļuns Vincents, sa kareivis, 100
Kārkliņš, ierēdnis, 32, 36
Karlivāne, 69
Karlsons, politiķis, 40
Kastiljo, Argentīnas prezidents, 157
Kašauri, sa jaun. leitnants, 255, 278, 285, 287, 300, 302, 303, 307
Kaufmanis, sa šoferis, 128
Kazins, sa pavārs, 163
Kerenskis Aleksandrs, Krievijas politisks darbinieks, 46
Kincis Oļģerts, sa kapteinis, 76
Kirhenšteins Augusts, Latvijas PSR valsts darbinieks, 58, 72, 77, 122, 124
Kirejevs, sa jaun. leitnants, 291, 314

- Kiseļevs**, sa kareivis, 134, 145, 146
Klaudija, Klava, 270, 272
Klimušovs, sa kareivis, 134
Klive Ādolfs, politiķis, 36
Klungsts, leitnants, 24, 25
Kļaviņš, pulkvedis, 43
Kļaviņš Atis, skolotājs, 74, 75
Kļaviņš Kārlis, skolotājs, 31
Kļimovs, sa kapteinis, 264
Kļimovs, sa majors, 212
Kļujevs, sa kareivis, 286
Kņazins, sa pavārs, 166
Kočetovs, sa kareivis, 112
Kogane, komisāre, 18
Kogans, sa kapteinis, 268
Kokajevs, sa majors, 160-166, 169-174, 177, 179-186, 188-190, 192, 195-202, 204, 205, 208, 210-214, 217, 219, 222-226, 234-236, 238-240, 243-247, 250, 251, 253, 255, 258, 260, 261, 264-273, 275-283, 285-289, 293, 294-296, 298-303, 306-311, 314
Kolavega Erna, 287-290
Komarovs, bulbovciešu komandieris, 230
Kondaratenko, sa kareivis, 281
Kononovs, sa kareivis, 226
Konstantinovs, žurnālists, 307
Koņuhins, sa šoferis, 247, 249
Koņevs, sa maršals, 214
Kopštiks, sa adjutants, 260, 268, 277, 287, 293, 297, 298, 300, 304, 312
Korņevs, sa kareivis, 142
Korņijenko, sa šoferis, 283, 294
Kostijevs, sa kareivis, 266
Kostikovs, sa rakstvedis, 140
Kostjuško Tadeušs, Polijas politisks darbinieks, 153
Košelovs, sa sanitārais instruktors, 252, 306
Kovaļčenoks-Kovaļčuks, sa vec. leitnants, 79
Kovaļčuks, sa kurpnieks, 201, 266, 283, 284, 310
Kovaļčuks-Kovaļevs, sa leitnants, 100, 237, 272, 274, 276, 281
Kovpaks Sidors, PSRS partizānu komandieris, 196
Kozeličs, sa kapteinis, 192
Kozlovskis, sa saimniecības pārzinis, 148
Kozorezovs, sa kapteinis, 241
Kramarenko, sa jaun. leitnants, vēlāk leitnants, 180, 193, 195, 198, 215, 217, 224, 226-228, 231, 238, 245, 255, 274, 284, 293
Krasins, sa šoferis, 251
Krauliņš Kārlis, profesors, 32
Kravcovs, sa kareivis, 274
Kravecis, sa politruks, 132
Kreichbergs, notārs, 31
Krista, 233, 234
Krišs Boriss, 58
Krjučkovs, profesors, 58, 59
Krjukovs, sa ģenerālmajors, ģenerālleitnants, 170, 200, 226, 227, 245, 265, 267, 272, 284, 291, 296, 300, 304, 310
Kruglovs, kolhoza priekšsēdētājs, 145
Kruglovs, sa šoferis, 250, 255, 256
Kučere, 285
Kučurovs, sa vec. leitnants, 172, 176, 190, 197, 199, 202
Kudiņš Aleksandrs, 1. v-sk. direktors, 67
Kudrjavcevs, sa jaun. leitnants, 79, 91, 92, 99, 100, 169
Kuļikovskis, sa pavārs, 208, 247, 250, 254, 259, 268, 271
Kungs, skrīveris, 30
Kusins, sa pulkvedis, 128, 159, 166
Kuščenko, sa vec. leitnants, 168, 169
Kutuzovs Mihails, Krievijas karavadonis, 239
Kuzmins, sa leitnants, 170, 199, 224, 245, 246
Kuzņecovs, leitnants, 64, 75
Ķezberis Jānis, sa komandieris, 86
Ķiburs Kārlis, 203
Ķikulis, pulkvedis, 70
Ķīkauka Pēteris, literāts, filozofs, 32
Lācis, revolucionārs, 38
Lācis Vilis, Latvijas PSR valsts darbinieks, rakstnieks, 77, 80, 122
Lagutins, sa kareivis, 206
Landsbergs, Tālavijas seniors, 63
Lapiņš, sa īpašajā daļā, 280
Laševics, komisārs, 18
Laškops Kārlis, politisks darbinieks, vēlāk sa virsnieks, 33, 55, 57, 59, 77, 123
Latus Pēteris, drēbnieks, 281
Latus Ģertrūde, 281
Lavrentjevs, sa vec. rakstvedis, 168-170, 181, 193, 196, 202, 203, 221, 228, 266, 268, 272, 277, 283, 304, 309
Lazdiņš, jurists, 37
Lebreņš, Francijas prezidents, 182
Legzdiņš, izglītības darbinieks, 68
Lehmuss, kasieris, 71, 73, 75
Leikarts, politisks darbinieks, 43
Leinis, drukātavas īpašnieks, 16
Lejiņš, politisks darbinieks, 49
Licite, skolotāja, 70
Ličkovs, sa štāba priekšnieks, 162, 166, 167, 169, 174
Lida, sk. Žuravļova Lida
Lida, sa medmāsa, 242, 243, 245, 250, 264, 272
Lidija, sk. Grinvalde Lidija
Liduma, sa mašīnrakstītāja, 128
Liepa, rakstveža palīgs, 22
Liepiņš Anatols, komponists, 123

- Liepiņš Oļģerts**, sa izlūks, 86, 126, 127
Liepiņš, 1. v-sk. skolēns, 70
Lielgabalu baterijas komandieris, 79
Lifšics, skolu inspektors, 68, 70, 126
Linkovičs, izglītības darbinieks, 31
Lisenko, sa remonta vadā, 264
Liss Olga, 220, 221
Litviņenko, sa majors, 147, 154
Livens Pauls, firsts, 12
Loginovs, kolhoza priekšsēdētājs, 145
Lonija, 313
Lorencs Klāvs, 49
Lorencs Viktors, 1. v-sk. skolēns, vēlāk
 kinoscenārists, 65, 70
Losovs, sa apakšpulkvedis, 136
Lože, skolas inspektors, 67
Lubāniete, sa, 96
Lūcija, informatore, 55
Ludmila, 296-299, 302, 308
Lukstiņš, kara tiesas loceklis, 29
Luters, pulkvedis, 26
Luters Mārtiņš, vācu teologs, 19, 26
Ļebedjevs, sa, 297
Ļeņins, Krievijas politisks darbinieks, 54, 65
Ļivcovs, sa grupas vecākais, 135
Ļulko, sa seržants, noliktavas pārzinis, 168, 172,
 181, 191, 193, 194, 196, 198-201, 226, 240,
 264-266, 268-271, 274, 277-279, 283, 285,
 291, 292, 294, 299, 304-306, 310
Ļutijs, sa majors, 236
Majorovs, sa šoferis, 269
Makejeva Anna, 145, 146, 150, 156, 180, 187,
 190, 193, 211, 247A, 248, 270
Maļiņins, sa vec. leitnants, 153
Mansurovs, sa ģenerālmajors, 236, 296, 310,
 311
Maņa, meitene, 220
Maņa, 233
Marija, vēstulē, 267
Marija, saimnieka meita, 269, 270
Marina, 236, 237
Markss Kārlis, filozofs, politisks darbinieks, 50
Markis Leons, 1. v-sk. skolnieks, 71, 73, 126
Marta, sk. Vildava Marta
Marta-Aņa, sievietē sapnī, 183
Marusja, 147
Marusjka, 217
Maslovs, sa apakšpulkvedis, 181, 280
Mateuss, pulkvedis, 64, 68, 69
Matisons, sa kareivis, 123
Matuselis, leitnants, 31, 40
Matuškins, sa leitnants, 189, 192, 198
Matvejevs, sa leitnants, 246, 261, 264, 271, 274,
 275, 286, 309
Meija, sa komisārs, 129
Melavidovs, sa virsnieks, 287
Meliņš, politisks darbinieks, 46
Meļeškins, sa šoferis, 199
Meļņikovs, PSRS partizānu komandieris, 196
Meļņikovs, sa vec. leitnants, 249
Menders Fricis, politisks darbinieks, 43, 49
Merkulovs, sa seržants, 198, 221, 229, 230, 234
Merkurs, mitoloģisks tēls, 12
Mihejevs, sa vec. leitnants, vēlāk kapteinis, 168,
 169, 174, 175, 180, 184, 198, 201, 206, 207,
 211, 223, 231, 234, 236, 238-240, 245-250
Mikojans Anastass, PSRS valstsvīrs, 147, 229
Mikelsons, sa kareivis, 127
Mileškins, sa šoferis, 226
Milts, izglītības darbinieks, 66
Milutins, sa šoferis, 180
Mincs, akadēmiķis, 128
Miša, sa kareivis, 189
Mitroška, 164
Mizanovs, sa kareivis, 231
Moisejevs, sa rakstvedis, 202, 203, 209, 217, 219
Molotovs Vjačeslavs, PSRS valstsvīrs, 70, 71,
 153
Moskaļova Olga, Oļa, 187
Moskaļovs, 187
Mostovojs, sa kapteinis, 140
Muriņš, sa saimnieciskais darbinieks, 219, 220, 268
Musolini Benito, Itālijas valsts darbinieks, 174,
 176
Nadja, 219
Nadja, vācu brūte, 221
Nahimsone, 74, 75
Napoleons, franču karavadonis, 94
Nataša, sk. Grinvalde Nataša
Neilands Roberts, politisks darbinieks, 72
Neimanis, sa kareivis, 148
Nellija, inženiera sieva, 257
Niedra Andrievs, dzejnieks, Latvijas valsts
 darbinieks, 23
Nikolajs Nikolajevičs, Krievijas cara tēva brālis,
 15, 16
Nosovs, 150
Novožilovs, politruks, 62, 66
Nuženko, sa kapteinis, 199
Ņikiforovska, arodbiedrības darbiniece, 72, 75
Ņina, 296, 297, 299, 301, 303, 308
Ņura, sk. Makejeva Anna
Odincovs, sa staršina, 229, 234, 283
Odiņecs, sa kareivis, 231
Oglotkovs, sa pulka komandiera palīgs, 154
Olga, sk. Liss Olga
Oļiņ-Mackins, sa kapteinis, 158
Oļa, 296, 297
Ončarenko Tamāra, 187
Osītis Andrejs, dienasgrāmatu autora radnieks,
 29, 197
Ostrovskis, 73-76, 78, 143

- Ostrovskis**, sa apakšpulkvedis, vēlāk pulkvedis, 245, 280
- Ozola Klaudija**, skolas priekšniece, 77
- Ozola Zenta**, sa medmāsa vai sanitāre, 102
- Ozolinskis**, rotas komandieris, 24, 25
- Ozoliņš**, 73, 74
- Ozoliņš Jānis**, komponists, 123
- Ozoliņš Mārtiņš**, revolucionārs, 38
- Ozols Jānis**, dienasgrāmatu autora radnieks, 50
- Paegle Indriķis**, sa pulkvedis, 157
- Paegle Leons**, dzejnieks, 67
- Pahomovs**, politisks darbinieks, 64, 150
- Pakalne**, Darba jauniete, 41
- Pakalns**, politisks darbinieks, 41
- Pakule Elfrida**, dziedātāja, 123
- Palkavnieks**, revolūcijas dalībnieks, 13
- Panovs**, sa partorgs, 274
- Panovs**, sa štāba kareivis, adjutants, 259, 309
- Paņins**, sa seržants, 289
- Paupers**, arod biedrības darbinieks, 58
- Pauli**, skolotāji, 58
- Peļše Arvids**, Latvijas PSR un PSRS valsts darbinieks, 204
- Peļše Roberts**, Peļšes Arvida brālis, profesors, 204
- Perefilovs**, fiktīva persona, 204
- Perlbahs Voldemārs**, ierēdnis, 32
- Perzeņkovs**, sa kareivis, 246
- Petere**, 144
- Pēteris**, nometnes uzraugs, 47
- Pēteris**, matrozis, 281
- Pēteris II**, Dienvidslāvijas karalis, 68
- Pētersons**, cietumnieks, 55
- Petrevics**, politiķis, 38
- Petro**, sk. Kabarčuka Petro
- Petrovs B.**, saimnieks, 102
- Petrovs**, sa šoferis, 259, 291
- Pigits**, virsgrāmatvedis, 37
- Plāķis**, profesors, 31
- Planders Emilis**, politisks darbinieks, 72, 157
- Plēsums**, sa kapteinis, 77, 78, 80, 84, 85, 87, 127
- Plēsums Pēteris**, Latvijas PSR valsts darbinieks, 118, 143
- Pleščs**, sa leitnants, 78, 80, 88-90, 95, 98
- Ploņņiks**, sa, 168
- Plotņikovs**, sa 2. rotā, 193
- Podvoiska**, Krievijas izglītības darbiniece, 20
- Podvoiskis**, PSRS valstsvīrs, 20, 21
- Poltarackis**, sa vec. leitnants, vēlāk kapteinis, 162, 163, 167-169, 174-180, 182, 183, 185-191, 193, 195-199, 201-203, 205-210, 212, 226, 229-236, 239, 240, 243, 245, 246, 249, 251, 253, 258, 260, 264-266, 268-270, 273, 274, 276-282, 285, 286, 290-303, 305, 307-309, 312
- Poltarackis Andrejs**, 193
- Pommers**, 1. v-sk. skolotājs, 66
- Poncusa Elza Kristīne** (vēlāk Grīnvalde), kasiere, 34
- Popovs**, sa šofera palīgs, 191, 235
- Potockis**, grāfs, 244
- Praskovja**, saimniece, 235-237
- Praskovja**, 236
- Priedītis Arturs**, politisks darbinieks, 45
- Priverts Alberts**, sa komisārs, 84, 86, 90, 94, 95, 97, 99
- Prokopjevs**, sa leitnants, 275
- Proņņikovs**, sa seržants, 234, 235, 237
- Prostikovs**, sa leitnants, 264, 269, 271, 272, 276, 307, 310
- Pugo Kārlis**, Latvijas PSR politisks darbinieks, 62
- Purapulke**, sa, 79
- Purviņš**, leitnants, 24
- Purviņš**, muitnieks, 38
- Purviņš Harijs**, sa kareivis, 143
- Puškins Aleksandrs**, krievu dzejnieks, 163
- Putans**, sa 81
- Rabinovičs**, sa noliktavas pārzinis, 81, 127
- Radziņš**, sa 81
- Rainis**, dzejnieks, 42, 66
- Rapoports**, sa rakstvedis, 78, 79, 91, 97, 99
- Rastovickis**, sa kapteinis, 235
- Remess**, militārs darbinieks, 64
- Remkovičs**, politiskais darbinieks, 56, 102, 122
- Rēders Ērihs**, Vācijas flotes virspavēlnieks, 157
- Rēdlihs**, sa saimniecības vadā, 283
- Ribakins**, strādnieks, 118
- Riekstiņš**, drēbnieks, 12
- Riekstiņš**, sa kalējs, 83
- Riekstiņš**, pulka komisārs pulkveža pakāpē, 122
- Rihters**, žurnālists, 33
- Ritiņa**, izglītības darbiniece, 31
- Rižikovs**, sa 3. rotas komandieris, 173
- Robežnieks**, sabiedriska darbinieks, 33
- Rode Voldemārs**, politisks darbinieks, 40, 42
- Rogaļs**, sa majors, 174, 183, 186, 202, 206, 210, 213, 220, 222, 227, 267
- Rokosovskis Konstantīns**, sa maršals, 224
- Rokpelnis Fricis**, sa rakstvedis, dzejnieks, 57, 77, 80
- Roma**, dziedātāja, 257
- Romancevs**, sa leitnants, 192
- Romanovs**, sa leitnants, rotas komandieris, 181, 207, 209, 259, 265
- Rota**, sapnī, 220
- Rozentāls**, sa kapteinis, 120, 129
- Rubens**, sa kareivis, 237
- Rudevics Ansis**, politisks darbinieks, 42, 43, 47, 49
- Ruicēns**, politisks darbinieks, 41
- Rumjancevs**, sa šoferis, 194, 221, 259, 263, 275, 311

Rusins, sa majors, vēlāk apakšpulkvedis, 136, 151, 153
Ruslanova, dziedātāja, 170, 284, 310
Rusmanis sa, 77, 82
Ruža Sofija Šlota, poļu majora atraitne, 251, 252A, 253, 255, 259, 260, 270
Saburovs, PSRS partizānu komandieris, 196
Saļinovs, sa adjutants, 260
Samoilovs, sa majors, 251, 313
Sapožņikovs-Birjukovs, sa kareivis, 217
Sapraša, ārste, 30
Satajevs, sa, 304
Satuljins, sa, 304
Saveljevs, sa kareivis, 248
Savickis, sa vec. leitnants, 157
Savickis, 311
Sedovs, sa staršina, 172, 186, 197
Sekke, sa kareivis, 130, 131, 146, 154, 157, 161
Seļiganovs, sa leitnants, 173, 188, 225, 281, 285, 295, 303
Serdants Arnolds, politisks darbinieks, 43
Sergejevs, sa 2. rotas partorgs, 134, 136, 149, 150, 154, 156
Serovs, sa kareivis, 152
Sērmukslis, izglītības darbinieks, 68
Sičs, sa staršina, 208, 254, 278
Sigajevs, sa kareivis, 274
Sikirinovs Dmitrijs, 208
Siks, virsseržants, 25
Silamiķelis, skolēns, 63
Sile Marta, skolotāja, 66
Silis, sa kareivis, 95
Sils Marta, izglītības darbiniece, 68, 74, 75, 122
Simakovs, sa vec. leitnants, 136
Simenko, sa seržants, 198
Simļjuks Makars, bulbovciēšu komandiers, 230
Simsons, Bībeles tēls, 14
Sipevs vai **Siņevs**, sa kareivis, 112
Sipols, deputāts, 40
Sipols Vilnis, 1. v-sk. skolnieks, 65
Sirenčenko, sa leitnants, vēlāk vec. leitnants, 189, 217, 222, 252, 269, 270, 272-274, 278, 282, 283, 291
Sirts, sa ārsts kapteiņa pakāpē, 114, 115
Skopins, sa jaun. politruks, 111, 112
Skrabis, sa kapteinis, 77
Slabkovskis, 210
Slavens, sa seržants, 77, 79, 81, 84, 90, 91, 99, 127, 145
Sleinis Indriķis, 1. v-sk. skolotājs, 72
Šlezko Ksenija, 188, 189
Smailovs, sa staršina, 265, 273, 305
Smilga, 3. armijas padomes loceklis, 21
Smiltnieks, klauns, 51
Smirnovs, sa noliktavas pārzinis, pavārs, 163, 165, 168, 175, 294

Sofija, sk. Ruža Sofija
Sofins, sa staršinas aizvietotājs, 28, 294
Sokolovs, sa pulka komandieris, pulkvedis, 78, 79, 81, 82, 84, 87, 92, 93, 153
Sokols Ēvalds, sa žurnālists, vēlāk – literatūrzinātnieks 120, 123, 129, 131
Sokurs, sa majors, 250, 267, 280
Solomeiņikovs, sa vec. leitnants, 180, 192
Solovjovs, sa apakšpulkvedis, vēlāk pulkvedis, 164, 165, 169, 190, 222, 232, 238, 245, 254, 280, 294, 310, 311
Solovjovs, sa leitnants, 254
Solovjovs, sa staršina, rakstvedis, 268, 273, 274
Sonkins, sa jaun. seržants, vēlāk seržants, 181, 220, 221, 238, 252-254, 256, 267, 273, 274, 278, 279, 284, 286, 291, 299, 300, 310
Sonnenšteini, 313
Soņa, 186, 190
Sorokins, sa majora adjutants, 259, 271, 277, 293, 303, 314
Stabars, kaprālis, 24
Staģis, skrīveris, 30
Staļins Josifs, PSRS valsts un militārais darbinieks, 19, 54, 55, 61, 83, 106, 136, 139, 197, 223, 243, 257, 258, 264, 277, 278, 300, 305, 306
Starožuks, sa kareivis, 239
Stepe Aina, skolu inspektore, vēlāk dienasgrāmatu autora sieva, 68, 321A
Stepe Juho, sievasmāte, 321A
Stirna, sa, 81
Stiškovs, sa noliktavas pārziņa palīgs, 166, 172, 174, 177, 181, 189, 192, 195-198, 201, 205, 206
Strazdiņš, mākslinieks, 66
Strazdiņš, lektors, 70
Stučka Pēteris, Padomju Latvijas un PSRS valsts darbinieks, 33
Stūrmaņi (vai Stukmaņi), brāļi, leitnanti, 22
Sulfidins, sa seržants, 198
Suļikovskis, vietējais iedzīvotājs, 232, 233
Suļimanovs, sa vec. leitnants, 312, 314
Suvorovs Aleksandrs, Krievijas karavadonis, 161, 304
Sverdlovs Jakovs, Krievijas valsts darbinieks, 201
Sverlins, sa darbvedis, 77
Sviridovs, sa 2. rotas kursants, 135
Svirins, sa majors, 274
Šalajevs, 1. v-sk. skolēns, 70
Šapožņikovs-Birjukovs, sa, 222
Šatajevs, sa šoferis, 275, 279, 287, 305
Šataljins, 266
Ščeglovs, sa štāba priekšnieks, majors, 82, 84-88, 92, 96, 97, 99, 154, 236, 280
Šehmans, sa majors, 268
Šelkāns, sa noliktavas pārzinis, 81, 84, 88, 90, 92, 94, 96, 97, 100, 154

- Šemetovs**, sa jaun. leitnants, vēlāk leitnants, 167, 170, 176, 177, 264, 274, 293, 295
Šics Kārlis, Latvijas PSR valsts darbinieks, 77, 118, 127, 143
Šilkins, sa vec. leitnants, 237
Šillers Edgars, 61
Šinks, sa jaun. leitnants, 108
Šitcs Rūdolfs, 309, 311
Šlosbergs, kapteinis, apakšpulkvedis, 22, 64
Šmite, izglītības darbiniece, 67
Šopēns Frideriks, poļu komponists, 174
Šponbergs Hansis, sa pulkvedis, 159
Šports, sa vecākais leitnants, 169, 173, 217-219, 222, 225, 245, 274-276, 279, 294
Šumskis, sa vec. leitnants, 154, 170, 201
Šurs, sa leitnants, 130, 132, 134, 145, 148, 150, 299
Tabaks Arnolds, Latvijas PSR valsts darbinieks, 61, 70
Taivāns, teologs, 34
Talašovi, 156
Tamāra, sa pārdevēja, 272
Taraganovs, sa kareivis, 147
Taube, izglītības darbinieks, 68
Telekijs, Ungārijas valsts darbinieks, 68
Tēlmanis Ernsts, Vācijas politisks darbinieks, 299
Teļegina Rufa, 118
Tetere Marija, 251
Teteris, sa vec. leitnants, 130, 136, 138, 142-145, 148, 150, 158
Timofejevs, sa vec. leitnants, 200, 201
Timošenko, sa pavārs, 271, 290, 303, 305
Tokarevs, sa pulkvedis, 159, 220, 259
Tolokoļņikovs, sa pulkvedis, 167, 175, 177, 179, 180, 183, 185, 192, 193, 195, 198, 201, 207, 208, 213, 223, 224, 226-228, 231, 236, 238, 240, 243-246, 250, 272
Tolomeiņikovs, sa majors, 275
Tomsons, 73, 74
Toņa (Nataša), 220
Trainins, profesors, 60
Traviņš, 69
Treide, politisks darbinieks, 61
Treskiba, sa kareivis, 135, 145-147
Trusovs, sa šoferis, 265, 266
Tuhmatuļins, sa noliktavnieks, 267
Tūlis, sa ārrindnieks, 77, 79
Turčins, sa kareivis, 137
Tūrs Emīlija, 202
Tverdohļevovs, sa mācību daļas vadītājs, 131, 136
Ubrenko, māšas, 190
Ulanovs, sa kareivis, 287, 303, 314
Uldis, dēls sapnī, 194
Ulmanis Kārlis, Latvijas valsts darbinieks, 22, 23, 26, 41-44, 46, 48, 50-52, 55, 57, 61, 66, 87, 151
Upīts Andrejs, latviešu rakstnieks, 79
Usoļcevs, sa šoferis, 271, 310
Valdmanis, 2. ranga tehniķis, 130-132
Valerija Andrejevna, 255
Valeskalns Pēteris, Latvijas PSR valsts darbinieks, 78, 118, 119, 143
Valūnass, sa leitnants, vēlāk vec. leitnants, 130, 150, 151, 160-162, 165, 166, 170, 171, 175-177, 181, 183, 189, 194, 196-199, 201, 204, 205, 209, 211, 215, 217, 219, 220, 223, 226, 236, 238, 239, 246, 248-252, 255, 256, 259, 261, 262, 264, 265, 267, 270, 272, 273, 277-279, 281-289, 291-295, 297-302, 304-307, 309, 310, 313, 314
Vanags Ādolfs, sa darbvedis, 77, 122
Vaņa, saimnieces dēliņš, 170
Vārpa, izglītības darbinieks, 60
Vasiljeva, sa darbvede, 140, 141, 156
Vasiljevs, sa vec. leitnants, vec. rakstvedis, 155, 156, 170, 180, 196, 198-201, 203, 207, 223-225, 254, 273, 274, 279, 303, 309
Vatutins Nikolajs, sa ģenerālis, 237
Vāvere jeb Žagata, sa kareivis, 85, 90
Veckalns Andrejs, politisks darbinieks, 47
Veidenbaums Augusts, skolas direktors, 70, 71
Veikins Jānis, pulkvedis, vēlāk ģenerālmajors 76, 81, 82, 121, 157
Velmers, izglītības darbinieks, 68
Vergilijs, romiešu dzejnieks, 32
Vičs, politisks darbinieks, 42
Videnieks, Miltu un maizes tresta pārvaldnieks, 66
Vidriks Aleksandrs, 1. v-sk. skolnieks, 71, 74, 124
Vīgants, vada komandieris, 22
Viksne, skrīveris, 30
Viktors, sa kareivis, 246
Vilciņš, leitnants, 22
Vilciņš, špiks, 55
Vildava Marta, politiska darbiniece, 60, 128, 167, 178A, 185, 189, 190, 284
Vilks, kasieris, 31
Vilma, sk. Godkalne Vilma
Vinka, sa mākslinieks, 107, 108
Vinogradovs, sa virsnieks, 125, 127
Vinters-Ginters, leitnants, 64
Vipers Boriss, mākslas zinātnieks, 178
Vipers Roberts, vēsturnieks, 60
Višinskis Andrejs, PSRS valsts darbinieks, 57
Vitčikovs, 208
Vitols, smago ormaņu komitejas loceklis, 12
Vitols Edgars, sa mākslinieks, 43, 85, 124, 143
Voiko, 19
Voits, 248
Volkovs, sa virsleitnants, 132, 145-147, 149
Volodja, zidainis, 225, 227
Voloģa, sa drēbnieks, 266

Volosņikovs, sa leitnants, 217, 219, 245, 258,
260, 261, 264, 292, 296, 303

Volpe, sa leitnants, 141

Vorošilovs Kliments, sa maršals, 139, 156

Vostrihs, sa seržants, 193

Vulfsons, 1. v-sk. skolnieks, 65, 70

Zabog-Volkovs, sk. Volkovs

Zabrovskis, sa virsnieks, 151, 152

Zaharovs, sa kapteinis, 312, 313

Zahodņiks, dziedātājs, 123

Zaicevs, sa šoferis, 235, 266

Zaķis, sa kluba vadītājs, 123

Zālitis, izglītības darbinieks, 31

Zaļmežs Jānis, dienasgrāmatu autora uzvārds
latviski, 17

Zamariters Kārlis, sa vec. leitnants, 77, 80, 82-
91, 99, 121, 143, 157, 197

Zatuļins, sa pavārs, noliktavas pārziņa palīgs,
165, 202, 213, 215, 256, 257, 272, 278,
293, 301

Zavjalovs, sa kareivis, 212

Zeiferts Teodors, literatūrzinātnieks, 31

Zeltmatis, skatuves mākslas pedagogs, 30

Ziediņš, sa rakstvedis, 77, 81, 87, 92

Zina, Zinaida, saimniece, 225, 228, 231

Zinovjevs Grigorijs, PSRS valsts darbinieks, 151

Ziraks Ēriks, 1. v-sk. skolnieks, 71

Zirjanovs, sa šoferis, 208, 209, 216-219

Zīverts, sa kapteinis, 82

Zivtiņa, fabrikas strādniece, 49

Zonbergs Voldemārs (Sauleskalns), dramaturgs,
33, 34

Zorins, sa kareivis, 150, 156

Žagata Alfreds, 1. v-sk. direktors, 60, 65, 66, 69

Žeņa, 196, 231, 233, 234

Žeņa (Jevgenija), 302, 303, 306, 308

Ždanovs, sa kapteinis, 192

Ždanovs Andrejs, PSRS valsts darbinieks, 19

Ždivičenko, sa pulkvedis, 198, 212

Židkovs, kolhoza priekšsēdētājs, 111

Žuinovs, sa 2. rotā, 306

Žukovs Georgijs, sa maršals, 276-279, 284, 289

Žukovs, sa leitnants, vēlāk vec. leitnants, 172, 180,
201, 268, 281, 282, 311

Žuravļova Lida, 211, 214, 215, 238

Žurgins, štāba priekšnieka vietnieks, 120

ĢEOGRĀFISKO VIETU RĀDĪTĀJS

- Abramovka**, stacija, 195, 201
Abrene, 240
Āfrika, 131, 155
Agriža, 156
Ainaži, 23
Aizkaukāzs, 150
Akimovka, 183
Aleutu salas, 153, 154
Alūksne, 25, 28, 59
Alūksne-Anna, 126
Aļeksandro-Ņevskoje, 162
Amerikas Savienotās valstis,
 ASV, 44, 52, 124, 129,
 131, 152-154, 183, 196, 201,
 238, 251
Anglija, 70, 71, 74, 123, 157,
 248, 251, 288, 295
Annenfelde, 285
Anoška, 184
Apoļeca, 108
Apostolovo, 206
Aprijevka, 83, 86, 87, 167
Argentīna, 157
Arhangeļska, 127
Arzamasa, 131
Astrahaņa, 31
Attū sala, 154
Auce, 125
Bābele, 235
Balabanova, 167
Baltija, 153, 240
Baltkrievija, 160, 194, 203, 230
Balvi, 28, 29
Bastejkalns, 31
Baudaha, 304
Belaja, 184, 207, 208
Belgoroda, 175
Belija Koloģeca, 179
Belģijas Kongo, 124
Belicka, 202
Berlīne, 185, 275, 291, 309-314
Berveņeca, 109
Besarābija, 58
Betlija, 186
Bevegfelda, 309
Bežecka, 110-112, 120
Bilskas pagasts, 11
Bizerta, 152
Blankfelda, 302
Blazņiki, 107
Blumberga, 309
Bobkoviči, 188
Boikova, 98
Bojarščina, 105
Bolderāja, 64, 125
Boļšoje Zaborje, 184
Boļšuha, 184
Boraka, 101
Borisoviči, 203-205, 215, 219,
 220
Borisovka, 162
Borovska, 86, 93
Brazīlija, 123
Breslava, 185
Bresta, 246, 250
Brjanska, 172, 173, 175, 186,
 187
Bromberga, Bromberga-
 Bidgošča, 277, 278, 288
Budapešta, 285
Buda-Pestrickaja, 195
Bukaņa-Dmitrovka, 183
Bukovina, 58
Bulduri, 42
Bullupe, 26
Butuļevka, 183
Cahotiska, 232
Celestinova, 253, 259
Cibinga, 306
Čimļanska, 134
Čatoriska, 234-237
Čebarkuļi, 136, 139, 143
Čehija, 20
Čeļabinska, 137-139, 143
Čeporina, 244
Čerņigova, 254, 260, 273, 276
Čiekurkalns, 58
Čtavisko, 108
Čuguna, stacija, 166
Čuporevska, 193
Daniči, 191, 194, 203
Dānija, 184
Dannenalde, 312, 313 A
Daugava, 26, 57, 125, 194, 255
Daugavgrīva, 25, 26
Daugavpils, 48, 56
Dembi, 245
Demjanska, 93, 104
Desna, upe, 187
Dienvīdītālija, 155
Dienvīdslāvija, 58, 68
Dmitrijevka, 162
Dņepra, 193, 194
Dobriņa, 208
Dobriņanka, 191
Dobroje, 108
Dobroģejevka, 190
Dokučajeve, 108
Dona, 164, 176
Dramburga, 296, 298, 300, 301,
 305, 306
Dronova, 306, 311, 312
Družini, 137
Dudorovo, 177
Dvoriki, 162
Dzegužkalns, 38
Eiropa, 69, 91
Fajansovaja, apgādes stacija, 184
Fansburga, 279, 287
Fekino, 108
Feodorovka, 167, 172
Flatova, 281, 285-287, 290,
 294, 300
Flederborna, 291
Fomiņiči, 184
Francija, 37, 58, 154, 182, 233
Frankfurte pie Oderas, 309
Frizaka, 312
Frolovo, 179
Gari, 155, 156
Gaškino, 107
Gaujiena, 13

- Gavrilovka, 184
 Gavroļina, 260, 264-266, 268, 271, 272
 Gomeļa, 190, 195, 218
 Gordunova, 190
 Goremiško, 171
 Gorkija, 76, 96, 98, 131
 Gornostajevka, 191
 Gorohoveca, 76, 95, 120, 126
 Gotlande, 36
 Gotolava, 250
 Griekija, 62, 63, 68
 Grizīņkalns, 31
 Grosena, 304
 Gulbene, 27, 28, 304
 Gupeli, 240, 241
 Guta, 229
 Hāhe, 311, 314
 Hanovere, 185
 Harkova, 111, 176, 177, 180
 Helsinki, 206
 Hercenberga, 309
 Himki, 81
 Hoboļa, 107
 Hoiņki, 201, 210, 217
 Hotoski, 186
 Hrapovo, 201
 Hrenova, 108
 Hristinovka, 205
 Hruščova sādža, 166
 Hušina, 240
 Hvostoviči, 179
 Idrica, 73
 Ieriķi, 27
 Igaunija, 22, 67, 121, 124, 127
 Ilģuciems, 38
 Iljjanasskoje, 108
 Iljino, stacija, 76
 Inovroclava, 280
 Insterburga, 151
 Iršu kolonija, pagasts, 58
 Itālija, 63, 155, 171, 174, 175, 184, 185
 Ivanova, 73, 74, 120, 123, 171, 177
 Jagodņa, 255, 261, 274, 282, 285, 305
 Janapula, 144
 Japāna, 123, 155, 238
 Jaroslavļa, 73, 89
 Jarska, 145
 Jarve, 127
 Jastrova, 287, 290
 Jegorovka, 179
 Jekateriņina, 107
 Jelagina, 82
 Jelgava, 63, 125, 128, 244
 Jeļeska-Dvižki, 203
 Jeļska, 205, 208, 209, 224
 Jurčakova, 74
 Jūrmala, 162
 Juzefovka, 213
 Kaluga, 171, 172, 175
 Kaļinkova, 213
 Kaļinkoviši, 217
 Kama, upe, 113, 144, 146, 153
 Kamenka, 108, 194
 Kameņa-Kaširska, 225
 Kameņuha, 229
 Kanaša, 131
 Kanāda, 44
 Kaukāzs, 74, 246, 295
 Kazahstāna, 157
 Kazaņa, 131
 Kazdanga, 313
 Kēnigsberga, 304
 Kijeva, 185, 193, 272
 Kingisepa, 121, 127
 Kirova, 73, 74, 77, 78, 86, 87, 94, 112, 113, 115, 118-120, 124, 127, 129, 132, 136, 139, 143, 171
 Kirovo, 184
 Kirpica, 313, 314
 Kištima, 139
 Kļena, 171, 172, 177
 Kļimkino, 96
 Kļimovka, 100, 108
 Kļinci, 187, 189, 191, 192, 221
 Knurovka, 203
 Kņazčina, 107
 Kņazija Kļina, 108
 Kobileva, 195
 Kokliša, 232
 Koknese, 58, 59
 Kolodez-Belij, 181
 Koloģezna, 171
 Kolomna, 158-160
 Kopenhāgena, 238
 Kolpi, 229, 231, 234, 235
 Kopuna Budnova, 109
 Korosteņa, 219, 220, 222, 224
 Korsuņa-Ševčenkovska, 208
 Kosinki, 218
 Kosovska, 251
 Kostjuška, 203
 Kotoviči, 183
 Koveļa, 240
 Kozelska, 171
 Kozlovskā, 145
 Krakova, 273, 275
 Krapivka, 171, 177
 Krasnoarmeiska, 136
 Krasnodara, 136
 Krasnoje Selo, 205
 Krasnosļudi, 107
 Krasnoufimska, 137, 143
 Kremna, 102, 105
 Krievija, 15, 16, 36, 160
 Krīma, 265, 285
 Kubaņa, 176
 Kulki, 232
 Kundziņsala, 41
 Kurgāna, 19
 Kurska, 154, 167, 175
 Kurzeme, 58, 126, 128
 Ķelne, 313, 314
 Ķina, 26, 238
 Ķišezeris, 23
 Landsberga, 301, 307
 Lapiguza, 271
 Lapķevo, 213-215, 223
 Latgale, 29, 44, 48
 Latiši, sādža, 185
 Latvija, 18, 22, 32, 36, 37, 40, 51, 59, 65, 67, 127, 139, 143, 167, 168, 194, 199, 262, 268, 292, 294, 313
 Lazdiņi, 246
 Leginova, 264
 Lielie Medveži, 229, 231, 232
 Liepāja, 23-25, 46-48, 50, 54
 Lietuva, 25, 28, 67, 283
 Linde, 285
 Lizums, 28
 Lodza, 275
 Lomčanka, 239
 Londona, 36, 243, 248
 Lotina, 291-294, 298
 Lovate, upe, 104, 107, 181
 Lucka, 234
 Lukova, 249
 Lukovicu sādža, 162
 Luziki, 162
 Lebeģana, 162
 Leņingrada, 95, 115, 121, 127, 138, 139, 151, 156, 205, 236, 282, 289
 Lipecka, 166
 Ļubicova, 274
 Ļubļina, 267
 Madride, 111
 Magnitogorska, 113, 115
 Maidaneka, 255
 Maklaki, 183
 Malaja Zimovščina, 207
 Malije Zimoviči, 210
 Malojaroslaveca, 167
 Maloje Zaborje, 184
 Maņeviči, 213, 222, 226, 230, 240
 Mariupole, 185
 Markoviči, 191
 Maskava, 20, 21, 33, 40, 54, 60, 65, 69, 71-73, 81, 83, 84, 86, 87, 93, 118, 128, 129, 150, 156, 158, 163-165, 167, 168, 170, 174-177, 194, 197, 200, 215, 223, 226, 275, 282, 302, 304, 305, 318, 324

Mazie Dembi, 245, 246
Mazie Medveži, 229-232
Mazovija, 248
Mečas upe, 162
Mediņa, 167, 172
Medveži, 229, 230, 233, 283
Melehovo, 177
Melluži, 54
Meļikova, 171
Mglina, 187
Mičurinska, 162, 167
Mikiščas stacija, 81
Milajevka, 177
Minska, 239
Minska-Mazovecka, 246, 253
Minusdorfa, 278
Molotova-Perma, 112, 118
Mongolija, 232
Mosani, 201
Mozira, 205, 206, 208, 210, 215-217, 219-221, 224
Munhaberga, 309
Muraveika, 107
Nahoda, 107, 108
Naļčika, 134
Naras upe, 82
Narofominska, 81-83, 167
Narovļa, 203
Narva, 17, 121, 127
Naujēna, 311
Naukšēni, 52
Neburova, 274
Neištetine, 292, 296, 311
Novaja Žizņ, ciems, 183
Novija Sveta, 184
Novo-Belica, 202
Novo-Bereški, 184
Novo-Jatloviči, 191
Novo-Poljanskoje, 162
Novo-Sergejevskoje, 162
Novoselki, 184
Novosokolņiki, 73, 205
Ņeznamovo, 162
Ņižņaja Pesočņaja, 184
Ņižņeje Kurje, 113
Obuhovo, 177
Odera, 306, 309, 312
Odesa, 218
Ogre, 47
Ogre, upe, 79
Oļevska, 222
Omeļkovščina, 195
Orānienbauma, 16
Orla, 166, 175, 176, 188
Oslinka, 183
Osovo, 241
Ostaško, 108, 109
Ovčinovka, 195
Ovruči, 213, 221, 224
Ozolkalna stacija, 240

Padomju Latvija, 21, 59, 116, 126, 138, 324
Padomju Krievija, 27-29
Padomju Savienība, PSRS, 33, 34, 36, 54, 58, 59, 67, 69, 71, 74, 122, 138, 139, 153, 157, 165, 219, 243, 251, 252, 258, 264, 284, 295, 297
Paraģiba, 240
Pārdaugava, 125
Parhena pie Tornas, 275
Parize, 58
Paurupe, 25
Pavlovo, 179
Perma, 18, 21, 118
Pēterhofa, 16, 17
Petrograda, 15-18, 20, 21, 32
Piebaltijas novads, 106
Piemaskava, 174, 261
Pievaršava, 248
Pihļeca, 162
Pilava, 270, 272
Pirovka, 167, 171, 172
Pitalova, 21
Pivņica, 272
Plošta, 175
Podera, 106
Podgatje, 232
Podidlovo, 162
Pojaborki, 171
Polciņa, 292, 294
Polija, 230, 241-243, 248-251, 253, 254, 267, 268, 270, 272, 285, 290, 291
Polocka, 73
Polanka, 179, 181, 183
Polesje, 211
Polevano, 162
Polistje, upe, 90, 91, 97, 107
Pomerānija, 292
Pompeja, 91
Potaševo, 184
Potsdama, 312
Poznaņa, 291
Praga, Varšavas priekšpilsēta, 256, 263, 264, 269, 272
Pripete, upe, 216, 221
Probužģeņijes stacija, 183
Projenki, 162
Prondi, 278
Prudki, 208, 209, 217
Pruta, upe, 214
Pružini, 162
Puriņi, 185
Pustoška, 107
Puškino, 81, 205
Raceburga, 291
Radzini, 241, 242, 244, 248, 259
Rakitino, 213

Ranenburga, 162
Ranka, 21
Rapalovka, 225
Repki, 191, 197
Rebuški, 84
Reģkino, 85
Remkuve, 265
Rencēni, 45, 50
Repkova, 107
Rēzekne, 292
Ricute, 301
Rietumbaltkrievija, 152
Rietumsibīrija, 18
Rietumu Buga, upe, 246
Rīga, 16, 22, 23, 25, 28, 29, 37, 38, 40, 42, 45, 47, 50, 53, 55, 57, 72, 83, 95, 121, 122, 125-127, 150, 151, 156, 171, 185, 188, 194, 208, 237, 255, 273, 279, 280, 318, 323, 324
Rīgas jūrmala, 47, 51, 54
Rjažana, 162
Rjažska, 162, 167
Roma, 148, 232
Roslavļa, 187
Rošča Monastirskaja, 84, 85
Rovno, 229
Rudņa-Žuravļevka, 195
Rūjiena, 22, 50
Rumānija, 58, 175, 247, 250
Rževa, 73
Salaca, 79
Salacgrīva, 79
Saldus, 68
Samāra, 18, 19
Sarapula, 129, 131, 133, 137, 144, 145, 148, 154, 156, 184, 186, 187, 193
Saratova, 155
Sardinija, 155
Sarkandaugava, 42
Sarna, 213
Sasarki, 138
Savinki, 162-164
Sebena-Jezerska, 265, 268
Sebeža, 73, 240
Seča, 162
Sediļci, 184
Sedļeca, 244, 249, 269
Seligera ezers, 199
Seljakina, 81
Seljagina, 167
Sestrtaģe, 186
Sevastopole, 226
Sibīrija, 18, 48, 89
Sicīlija, 155, 170
Sigulda, 83, 125
Silovka, 186
Siņeca, 187

- Sirakūzas, 170
 Skorohodnoje, 209
 Skruna, 128
 Sloboda, 206, 209, 213, 217
 Slobodka, 183
 Smiltene, 11-13, 15, 21-23, 31, 46, 52, 60, 61, 87
 Smolenska, 73, 131, 157, 183
 Smulsa, 275
 Sobjatina, 225, 226
 Sočņeva, 109
 Sodoma, 233, 300
 Sokolova, 98, 100
 Solomonovka, 184
 Solovije, 162
 Somija, 54, 55, 66, 69, 71, 152, 238
 Spānija, 99
 Spas-Demjanska, 177
 Spilve, 60
 Staljingrada, 132, 134, 141
 Staņislava, upe, 246
 Staraja Idrica, 89
 Staraja Rusa, 88, 89, 93, 103
 Starica, 171
 Starije Berežki, 184
 Staraja-Viesa, 253-255, 265
 Starņikova, 160
 Stavrovo, 177
 Stoci, 251
 Stokholma, 152
 Stolbi, 187
 Stoltenberga, 307
 Stranņiki, 168
 Strekaļino, 162
 Strenči, 13
 Strija, upe, 234, 237
 Stroikelnaja Sloboda, 187
 Suhi, 171
 Suhitova, 171
 Sverdlovska, 19, 137, 138, 143, 144
 Svētes pagasts, 59
 Svjatska, 188, 190
 Svjastovskoje, 188
 Šadrinska, 19, 20
 Šahti, 136
 Šapkino, 90, 97
 Ščigri, 181
 Ščorsa, 198
 Širokovka, 183
 Šneidemile, 284, 285
 Špandava, 311
 Šuja, 74, 75, 78, 119
 Šunfliss, 309
 Šusti, sādža, 248
 Šverina, 301
 Švibus, 301, 308
 Taganroga, 182
 Tālie Austrumi, 246
 Tallina, 23, 127
 Tambova, 167
 Tampere, 69
 Tatārija, 256
 Taškenta, 122
 Tepera ezers, 13
 Teščeva, 166
 Tjerekovska, 190
 Togotja, 108
 Torņakalns, 39
 Tosno, 205
 Trofimovas ciems, 102
 Trojekurova, 162, 163
 Troppe, 301
 Tugloviči, 201, 202
 Tulona, 132
 Tunisa, 152, 153, 155
 Turcija, 176
 Turova, 248
 Udaļevskaja, 194
 Udmurtija, 154
 Ufa, 19, 26, 252
 Ufalesa, 138
 Ugri, 167
 Ukraina, 103, 140, 154, 160, 169, 191, 203, 220, 230, 231, 243
 Uljanovo, 177
 Uljanovska I, 171
 Ungārija, 68
 Urāli, 110, 115, 129, 131, 138, 140, 142
 Urugvaja, 154
 Ustj-Frolova, 171
 Utķinas sādža, 164
 Vācija, 36, 54, 62, 67, 69-71, 153, 155, 157, 164, 195, 217, 235, 238, 242, 249, 280, 281, 290, 291, 298, 300, 307, 312, 314
 Vakareiropa, 276
 Valka, 21, 27
 Valmiera, 12, 22, 26, 50, 51, 69, 81
 Varšava, 242, 248, 251, 254, 255, 257, 258, 263, 281
 Vasiļeviči, 216
 Vasiļjeva, 107, 109
 Vasiļjevščina, 90, 91, 96
 Vaskovo, 208, 209
 Vecgulbene, 22, 27
 Velikije Apoļeci, 107
 Velikije Luki, 73, 134, 205
 Velikije Zimoviči, 208
 Velikoje Selo, 97, 98
 Vengerina, 296
 Ventspils, 23, 47, 54, 61
 Verhņaja Pesočņaja, 184
 Verhņaja Apoļeca, 108
 Verhņaja Kazačija, 164
 Verstkunova, 110
 Vetļica, 186
 Vidusāzija, 122
 Vidus ezers, 13
 Vidzeme, 58
 Viķas upe, 201
 Vine, 129
 Vinozavodčina, 184
 Vinņica, 205
 Virjma, 186
 Visla, upe, 250, 257
 Viši, 154
 Višilovo, 171
 Vitebska, 73
 Vjazoveca, 184
 Vodina, 244
 Volga, upe, 73, 109
 Voločeka, 230
 Volomirovo, 183
 Voroneža, 135
 Voroneža, upe, 167
 Vorošilovska, 136
 Vorsa, 248, 249
 Voruhina Malaja, 107
 Vosņesenska, 97
 Vosti, 171, 172
 Voškovo, 85
 Vroclava, 281, 282
 Zaborje, 107
 Zabužja, 242
 Zaderovki, 193
 Zadonska, 165
 Zaharova, 107
 Zālamana salas, 123
 Zaručje, 108
 Zaube, 43
 Zemgale, 59
 Ziemeļāfrika, 154
 Ziemeļkaukāzs, 296
 Zikejevo, 181, 183
 Zilupe, 72, 73, 240
 Zimņica, 183, 184
 Zimoviči, 208
 Zlovbodskija, 186
 Zoļino, 120
 Zonkina, 162
 Zubakino, 91, 97
 Zuji, 108
 Zviedrija, 184
 Žilino, 184
 Žitomira, 194
 Žizdra, 181, 183
 Žuravļevka, 179, 181

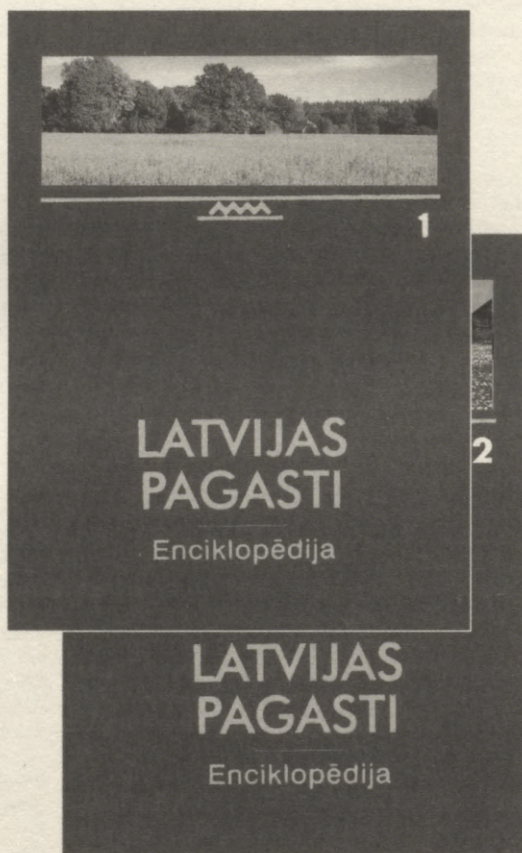
Grīvalds D.

Gr 618 Kā es redzēju tās lietas. – R.: Preses nams, 2002. – 344 lpp., il.
Mākslinieks Alekssis Ķīsis.

Datorsalikums. Reģistrācijas apliecība nr. 2-0610. Ofseta tehnika. Metiens 1000 eks. Līgumcena. Iespiesta Preses namā, Balasta dambi 3, Rīgā, LV-1081.

Preses nama Apgāds
piedāvā unikālu kulturvēsturisku izdevumu

divsējumu enciklopēdiju LATVIJAS PAGASTI

Saturā bagātajos un krāšņajos – simtiem karšu
un vairākiem tūkstošiem attēlu ilustrētajos sējumos ir plaša informācija

- * par visu Latvijas pagastu, novadu,
pilsētu un novadu lauku teritoriju
vēsturi, dabu, iedzīvotājiem;
- * saimniecību, izglītību un kultūru;
- * veselības aprūpi;
- * reliģiju;
- * kultūras un dabas pieminekļiem;
- * par ievērojamiem cilvēkiem.

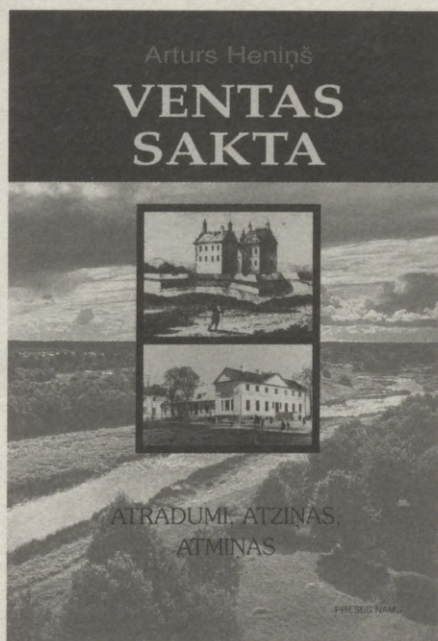
Enciklopēdija «Latvijas pagasti» ir mūsu zaļās zemes, mūsu lauku un
laužu dzīves atspulgs gadsimtu un gadu tūkstošu ritumā.

ARTURS HENIŅŠ

vēsturnieks – publicists – rakstnieks

radījis enciklopēdisku darbu

Tās ir spilgtas, vēsturiskas esejas
par Skrundu, Ventu, Latviju – par zemi un ūdeņiem,
par cilvēkiem un viņu likteņiem...

Skrundai Venta ir mūžības pulkstenis, kas, pirms desmit–piecpadsmit tūkstoš gadiem palaists, bez mitas nes savus ūdeņus no pagātnes mūžības nākotnes mūžībā. Bet mēs, ismūža cilvēči, nostājušies krastā, raugām aptvert, cik daudz ūdeņu aiztecējis un vai mums ir iespējams divas reizes iebrist vienā un tajā pašā Ventā?

Šī grāmata sniedz mums iespēju pakāpties zināšanu kalnā,
lai palūkotos uz Latviju kā Eiropas un Pasaules daļu.

Tā ir Preses nama Apgāda dāvana visu paaudžu –
it īpaši jauniešiem lasītājiem!

**OBLIGĀTAIS
EKSEMPLĀRS**

4. ✓

LATVIJAS PAGASTI

par v
pilsē
vēstu
saim

En

ORIENTĀCI
KARTĒ

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTĒKA

0303008543

2003-5
L5

Dainis Grīnvalds, dzimis 1950. gadā,
Latvijas Rakstnieku savienības biedrs
Mācījos to pašu, ko tēvs, – filozofiju un
tāpat kā tēvs nedarbojos savā specialitātē
Rakstu lugas, strādāju žurnālistikā,
tagad vadu literārus projektus
ļespējai nodot atklātībai sava tēva
dienasgrāmatas es gatavojos ilgus gadus
Nu tas ir noticis

Jāņa Grīnvalda dienasgrāmatas atšķiras no tām,
kas rakstītas gandrīz vai apzinoties, ka kāds tās lasīs, –
rakstnieks, pat rakstot pats sev, nevar izvairīties no sava stila,
stila lasītājam. Grīnvalds raksta kāda iedomāta notikumu
reģistrētāja vārdā, un šis reģistrētājs pieraksta arī to,
kas notiek ar pašu Grīnvaldu. Grīnvalda ieraksti atspoguļo
visu ko – notikumus, ideoloģiskaš un romantiskas pārdomas,
sajūtas – , taču tajos neizpaužas sagatavotība publiskai
lasīšanai. Tajos nav cenzora. Grīnvalds–rakstvedis ir
vienlīdz neitrāls kā pret pierakstāmo Grīnvaldu ar tā intīmajiem
piedzīvojumiem un jūtu pasauli, tā pret padomju karaspēka
neģēlībām atbrīvotajās teritorijās. Runājot par pēdējām, neko
tamlidzīgu man nav nācies lasīt nekad un nekur. Man pat
šķiet, ka mūslaiku eiropēiskais lasītājs vienkārši nav
sagatavots šādai lasāmvielai: jālauž vesela virkne uzskatu
gan par to, kas ir cilvēks un karš, gan par to,
kas ir lasīšanas vērts.

Uldis Tīrons
«Rīgas Laiks»

ISBN 9984-00-455-4

9 789984 004556

PRESES NAMS